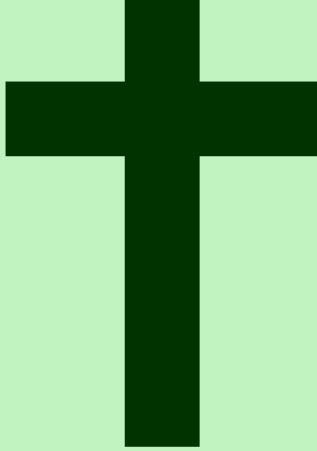

Manikáne O Ehwehne

God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of
Papua New Guinea

Manikáne O Ehwehne
God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Awa long Niugini

copyright © 1974, 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Faith Comes by Hearing

Language: Awa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-12-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
9673cf68-887a-574e-9ac8-846469c86b12

Contents

FRT	1
Mátiyu	2
Máhka	47
Árúka	73
Sóni	118
Eqmaro Ke	148
Aroma	190
1 Kórína	211
2 Kórína	231
Kárétia	243
Épésa	250
Pírípái	257
Kórósía	262
1 Tésárónáika	267
2 Tésárónáika	271
1 Tímóti	274
2 Tímóti	280
Táitása	284
Pírémóna	287
Íbaru Ke	289
Sémísi	306
1 Píta	312
2 Píta	318
1 Sóni	322
2 Sóni	327
3 Sóni	328
Súta	329
Sokigi	331
Read the New Testament	353

Manikáne O Ehwehne God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Awa long Niugini

Manikáne O Ehwehne

The New Testament in the Awa language of Papua New Guinea
[awb]

Translation: © 1974, 1997, 2002, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication 2002 by The Bible League
Print version ISBN 0 86893 364 3

Web version
2012, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share – to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice – For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri**. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating**. Na tu, **yu no ken senisim Tok**.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela**.

**Púku Áwíqkakaq Ogahq Awíkákáq Náhmbahq Áwíqkakaq Kéh
Kánéhe**

Púku Áwíq[tab]Ogahq Awík[tab]Náhmbahq

Mátíyu Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Mátíyuwe téh táhkísi moné mewe arámbéhríúwana anehe Sísaga we kéro aní míankeheéna we omaq atowana wene táhkísi arámbéhrí suena Sísá kérowe. We mó awíqmé Áríwáie. Wega wenawahrah Asíú keyábé iwíáhéna mah pukú sehiranúwe. Asiu kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna Mátíyuga sehiranúwe. Asiu kegá iwíáhéna, Mókake Manikánka anotah aní omaq atahnana wega ite Asiu kené Wahnah mianieéna sinkehe uwe. Sísá Karáhéga ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka we omaq atena eqmarowe. Wenawahrah Asíú kéné sína Wahnáhmé íre mó aní míre. We Sísá wire éra Asiu kegá wensabé aiq pútare atageheéna Mátíyuga mah pukú sehiranúwe.

Mátíyuga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Sísá Karáhéne aigaqnaréh síwíqmari kéh éhwéhne.

(Árúka 3.23-38)

- ¹ Sísá Karáhéne aigaqnaréh síwíqmari mahraue kéhre.
Sísawe Tébiti kahnáhne.
Tébitiwe Ébárahma kahnáhne.
- ² Ébárahmawe Áhísáhkine abowáe.
Áhísáhkíwe Sékópáne abowáe.
Sékópawe Súrareh ábárahnahne sibowáe.
- ³ Súrawe Pérésareq Sérareqne sibowáe.
Mí aníténé sinowawé wenáwíq Támárie.
Pérésawe Ésáronine abowáe.
Esároniwe Árámine abowáe.
- ⁴ Árámiwe Ámínarápane abowáe.
Ámínarápawe Násónine abowáe.
Násóniwe Sámónine abowáe.
- ⁵ Sámóniwe Póásine abowáe.
Póásine anowawé wenáwíq Áráhpae.
Póásiwe Óbétine abowáe.
Óbétine anowa wenáwíq Árutie.
Óbétíwe Sésine abowáe.
- ⁶ Sésiwe Tébiti anotah wahnáhné abowáe.
Tébitiwe Sórómónine abowáe.
Sórómónine anowawé téhwe Úriane ahre míowe.
- ⁷ Sórómóniwe Áréóbóámáne abowáe.
Áréóbóámawe Ábíyane abowáe.
Ábíyawe Ásane abowáe.
- ⁸ Ásawe Séhósápátine abowáe.
Séhósápátíwe Séórámáne abowáe.
Séórámawe Úsiane abowáe.
- ⁹ Úsławe Sótámáne abowáe.
Sótámawe Áhásane abowáe.
Áhásawe Esékíane abowáe.
- ¹⁰ Esékíawe Mánásene abowáe.
Mánásewe Émónine abowáe.
Émóniwe Sósáiane abowáe.
- ¹¹ Sósáíawe Séhóíákínireh ábárahnahne sibowáe.
Mí tanáhráq Pábíróni marákóipéqté kegá Ísara ke táhtoqme meriqmera sene marakórapeq mórítówe.
- ¹² Pábíróni marakórápéq mórítówana
Séhóíákíniwe Séátíérane abowáe.
Séátíérawe Sérúbábérane abowáe.
- ¹³ Sérúbábérawe Ábíútine abowáe.
Ábíútiwe Éríákímáne abowáe.
Éríákímawe Ásórane abowáe.
- ¹⁴ Ásórawe Sárókine abowáe.
Sárókíwe Ékímáne abowáe.
Ékímawe Éríútine abowáe.

¹⁵ Éríútiwe Éréásane abowáe.
Éréásawe Mátánine abowáe.
Mátániwe Sékópane abowáe.
¹⁶ Sékópawe Sósépane abowáe.

Sósépawe Máhríane awehkawae.

Máhríaga Sísa maqmarowara mi animé Karáhée atowe. Karáhéwe áwahewé ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka we omaq atowe.

¹⁷ Ébáráhma míotaqtenu Tébititaq seuwekue airápété itaréitaré ábáhnínáhnah míówe. Tébiti míotaqtenu Pábíróni marákórápéq mórítótaq seuwekue mó airápété itaréitaré ábáhnínáhnah míówe. Pábíróni marákórápéq mórítótaqtenu Karáhéga marakóipeq tutaq seuwekue mó 14 se ábáhnínáhnah míówe.

*Máhríaga Sísa Karáhé maqmaro ehwéhne.
(Árúka 2.1-7)*

¹⁸ Sísa Karáhé maqmaro ehwéh teiníboq íráhro. Wenano Máhría Sósépaga ahreyabéútaq Sósépareq íre nogúyataq Manikáne Awanka iwíáh atowana kía míówe. ¹⁹ Sósépaga ahriahri peh kawéq sansánúwe. Wega meyanau ahrégá kía mío ehwéh irena wega iwíáhéna, Mó wehreq nogoye éna Máhría ayehitéhneho éna wehuke míótaq íre ehweh atasa peh auwané iwíáhúwe. ²⁰ Míra iwíáhúwana Maniká itene Wahnah miéhrabeq íópeqté ánínká áónáh atena wensabé, Sósépaó, Tébiti kahnáh ánino, írátíahno. Manikáne Awanka iwíáh atéhrana Máhría kía miéhre. Minayabe we meweyabe íre áhretúno. ²¹ We animai maqmianana wega wehukene ahbabáq kawerarítana merirankéhe. Minayabe wenáwíq Sísaé ato úwe.

²² Minayabe Manikánka iwíáh atowana wene ehweh irarú anínká mahraréna,
²³ Írátíáhro. Wehreq íre nogu ahrárigá kía ména animai maqmianana Émánúérae atagéhe úwe. (Aisaia 7.14)

Mi awíqmé Émánúérawé áwahewé Maniká itereq mía míai áwíre.

²⁴ Sósépaga áónáhéna irigútaq itene Wahnah miéhrabeq íópeqté ánínká teawu ehwéh sehgiena Máhría meyowe. ²⁵ Wega mewena Máhríaga ani íre maqmíotaq Sósépaga peh míowana animai maqmarowana Sísaé áwíratowe.

2

Ahtebia kégá Sísa kabaru ehwéhne.

¹ Anotah wahnáh aní wenáwíq Éróti Súría marákórápéqté kéné wahnah míótaq Máhríaga Pétáriéma suwahpeq Sísa maqmíowe. Maqmíowara ío kiembogirabeqte ké ahtebia kégá Sarúsarama suwahpeq suwe. ² Segá mibeqté kényábé, Inahunahní Asiu kené anotah Wahnáh úkína animé ehéq miéhro? Ío kiembogirabeq wehyoqka, Anotah Wahnáh maqmarehre sokigi aínsábé wensabé iwíáh iwíáh atanehéq súne uwe.

³ Uwana Érótiga mi ehwéh irena wene arupipeq iwíáh kikirúwara moke Sarúsarama suwahpeqte kéné sirupipeq moq iwíáh kikiruwe. ⁴ Érótiga moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kereq síáhrabéna wensabé, Wehuke merirankéheéna Manikánka omaq ato aní ehéq maqmianabo úwe. ⁵ Úwara sega wensabé, Súría marákórápéq Pétáriéma suwahpeq maqmianae éra minayabe Manikáne ehweh irarú anínká sehiranue mahraréna,

⁶ Pétáriéma suwahpeqte kéó, Súría marákórápéq moke mó kehíná suwahpeq iteruwahpeq kiotaikíro? Írakaumo. Pétáriéma suwahpeq anotah aní maqmarahana mi anínká néne animárl Ísara ke wahnahnéna kawéq ah sokigi arínkéhe úwe. (Maika 5.2)

⁷ Érótiga ío kiembogirabeqte ké kopéq síáhrabúwara sega weba suwana wensabé, Téhwe mi wehyóq aneq tanáhráq ábóraragurairo kasenúwara teawúwe. ⁸ Teawúwana mi keyábé mahraréna, Mi kariq ánsábé kawerue kogabaroro. Mi aní koábóraq máréhataq íné moq koiwíáh iwíáh ataníboq sereníóro éna Pétáriéma suwahpeq eqmaq suowe.

⁹ Eqmaq suowara pokue ahtaqqeq míowana pópoqnah kiembogirabeq wehyoqka ebeq kure mi kariq aní mío nah kotaq abobórahpeq kowara ¹⁰ tagéra sirupipeq anotahtaq eyoyóuwe.

¹¹ Nahupéq kibekéra mi kariq ánínseq wenano Máhríareq tagéra sirehunserarác méra mi kariq ánsábé iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh atera sene unahpípeqté péwe kóraakác kawéq weriákác kawéq kunkúni pahuráhákác áwúwe. ¹² Manikánka mi ke áónáh arítana wensabé, Érótiba íre seuwekoro aritowara sega mó ahtápéqtác sensuwahpeq pokuwe.

Sósépareh karírónánínká Ísipi marákórápéq poku ehwéhne.

¹³ Ahtebia kégá mitaq suera pokuwana itene Wahnah Maniká míhrabeq íópipeqté ánínká Sósépa áónáh atena wensabé, Irigue mi kariq áninseq wenanoreq Ísípi marákórápéq pehberah meriqme mórito. Érotiga mi aní subiq suanieéna kabarinaire. Teawéna tanáhráq seuwekinkehboq mibeq kowíahno úwe. ¹⁴ Úwana Sósépaga irigéna inokáhpeq mitaq suena mi kariq áninseq wenanoreq meriqmena pokue Ísípi marákórápéq pokúwe. Éróti íre pukú tanáhráq Sósépareh karírónání Ísípi marákórápéq kowíowe. ¹⁵ Minayabe itene Wahnahna wene ehweh irarú ani iwíáh atowana sehiranue mahraréna, Nénahni Ísípi marákórápéq miéhnsábé mitaq sue mahbeq súno atóge ire. (Hosea 11.1) Mi ehwéh aiq pútaraginkeheéna Manikánka Sósépansabé Ísípi marákórápéq kowíahno atowe.

Káriq maigáú subiq súáhro arito ehwéhne.

¹⁶ Ahtebia kégá Érótime ehweh íre sehira mó ahtáppéq pokue taqnobagunsabe Érótiga áyátó púana anotah abíáhnsánúwe. Anotah abíáhnsanéna Pétáriéma suwahpeqkákáq wáhtote kehiná suwahpeqkákáq mó ke eqmaq suanaútaq sensabé, Moke náhtate kariq máigáú subiq súáhro aritowe. Ahtebia kégá wehyoq ehwéh teawú tanáhráq Érótiga iwíáhéna, Mi anímé amahnága peh náh neh aníne éna moke náhtate kariq máigáú subiq súáhro aritowe. ¹⁷ Érótiga miraúnka Sérémáiane naho éhwéh aiq pútaragúwe. Manikánka wene ehweh irarú ani Sérémáia iwíáh atowana wega sehiranue mahraréna, ¹⁸ Áréma suwahpeqte kégá ibiséra áhnte ibitúnátúnánowara íráhwe. Áréséraga wene animárínsábé ibisehre. Moke subiq sutonsabé wenawahraha wene arupipeq íre kaweratahráhowana peh ibisehre.* (Jeremaia 31.15)

Kehrari marákórápéq kowíó ehwehne.

¹⁹ Sósépareh karírónání Ísípi marákórápéq miówana Éróti pukúwana íópeqté ánínká Sósépa áónáh atowe. ²⁰ Áónáh atena wensabé, Irigue mi anínseq wenanoreq meriqme iteruwahrah Ísara kené marakórapeq seuwekúno. Mi aní subiq suanehe iwíáhuro ke aiq pukuro puah meriqme kouwekúno úwe. ²¹ Kouwekúno úwana Sósépaga mi anínseq wenanoreq meriqmena Ísípi marákórápéq suena Ísara kené marakórapeq kouwekuwe.

²² Érótime ahninkáwá wenáwíq Ákéráúsae. Wega wenabone arambhiri Súría marákórápéq Ísara keráq wahnah arámbéhrí awaq miowana Sósépaga minayabe irena mi marákórápéq pokéyabe áhreúwe. Manikánka Sósépa áónáh atena wensabé, Súría marákórápéq íre pokúno éna Kehrari marákórápéq kowíahno úwana meriqmena pokue Kehrari marákórápéq kowíowe. ²³ Kehrari marákórápéq kowéna Néhsara suwahpeq pokéna mitaq kaegaeúwe. Minayabe Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara Sísansabé sehiranue mahraréna, We Néhsara suwahpeqte áhne ataneherawoe éra sehiranuwe.

3

Sóni wání meri merinú anínká teriu ehwehne.

(Máhka 1.2-8; Áruká 3.1-18; Sóni 1.19-28)

¹ Mi tanáhráq wání meri merini aní Sóniga Súría marákórápéq séna mibeqté úwórápéq ména weba su ke ehweh teri terinúwe. ² Wega mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnirabeq aiq wahtotaq kéh púaq itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míáhro úwe. ³ Manikánka wene ehweh irarú ani wenáwíq Áísáia iwíáh atowana Sóni éhweh sehiranue mahraréna,

We uworapeqté sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhro ire úwe. (Aisaia 40.3)

⁴ Sóniga kéhma áyórate kogahnia aneraneratiowe. Áú aretí wene ayahbataq konahniatiowe. Tábahnkákáq sehanáhrabhakákáq nówe.* ⁵ Sarúsarama suwahpeqte kéreq moke Súría marákórápéqté kéhiná suwahpeqte kéreq Sorana aroipéq wahtotaq kehiná suwahpeqte kéreqka Sóniba suwe. ⁶ Webá séra sene ahbabáqsabe Manikápa pahsúowana Sóniga Sorana aroipéq wání meriuwe.

Sóniga Péhrasi keyábé ehweh arito ehwehne.

⁷ Péhrasi kéreq Sáyúsi kereqka† wání meaneheéra Sóniba suwana wega sensabé, Itewe wehene animári móe. Insega teínsábé áhreue ínéba seo? Manikánka kamah inehoq

* **2:18:** Árésérawe Sókópáne ahre miowe. Áréséra akéqmé Súrareh ábárahnahnahne sinoioboe. Súrareh ábárahnahnah airápété téhtaré káhnáh méra moke Ísara kené sigaqnaréhe. Mi tanáhráq Áréséra wewega íre íbisówe. Wene aigaqnaréh inínsónká íbisowe. * **3:4:** Sóniwe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráisa tahnsa aníne. 2 King 1.8, Malakai 4.5, Mátíyu 11.13-14, 17.10-13 tagáhnno.

† **3:7:** Péhrasi kéreq Sáyúsi kereqsabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipeq Kéh Áwahe Éhwéhne ue kéhabeq tagáhnno.

ínéba se mino. ⁸ Aiq pútaq kaweqtaq míaneheqmúne íwíáhirataq itene ahababáq sansa sueq kaweq sansánoro. Mirairataq Manikánka tagéna, Ite amahnága kaweq sansanowe aitankéhe. ⁹ Ébárahma itene igaqna míéh púaq itewe Manikáne animári méq kaweq ke míone éq iteitensabé iwíáh iwíáhiyeho. Manikánka mah ebáhmáritáté Ébárahmane anahwaréh mirarahráhire. ¹⁰ Wehukenínká awanká áwaheraq tehsúme maréhrana kaweq será ire íyéh áwanká moke apiwe ira parianawire úwe.‡

¹¹ Sóniga mó mahraréna, Itene ahababáq sansa aiq súáhnsabé wání mei meinuge. Iné peh wání mei meinugana iné kiotaiki aní inehé sinawire. Inehé si anímé anotah aní púana Inéga wene súu meweyabe ire awehrari aní múge. Wega Wenawa eqmarahnana wehukenínká ira kekínserah Wenawanka iteba tuínkéhe. ¹² Wehukega ayu siqmíáhtáq sega kaweq ayú sene nahtapeq sáharera atutu ira paríáhwe. Mira onserah Manikánka kaweqtaq míáh kényábé, Néne mátaburapeq kiwíáhro aritena ahababáq keyabé, Ire puinkorahi iraipéq pokoro aritanawire úwe.

Sóniga Sísá wání meawu ehwéhne.
(Máhka 1.9-11; Áríka 3.21-22)

¹³ Sóniga mi ehwéh pahsuqme teriuwana Sísaga Kehrari marákórápéqté sure Sorana aroipéq Sóniga wání meawinkehéna weba súwe. ¹⁴ Sísaga wání meaniéna weba súwana Sóniga ahqáho atena wensabé, Aneqsabé inéga wání meninkehé seno? Wega iné wání meninaraqmé aiq kawerinae úwana ¹⁵ Sísaga wensabé, Amahnága arega wání meninkehé. Minawé Maniká awahbeh arámbéhríe úwana Sóniga wene ehwehnsabé kowe atowe.

¹⁶ Kowe atena Sísá wání meawuwana Sísaga wánípipeqté kiutaq sabona sawekúwana Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísaba márunsurahúwana tagówe. ¹⁷ Tagówana íópeqté éhwéhnká mahraréna, Are niruni nénáhní móne. Arensabé nirutaboiruge úwe.

4

Owainawanka Sísá áhwárawe tagó ehwehne.
(Máhka 1.12-13; Áríka 4.1-13)

¹ Manikáne Awanka Sísá abatapi móatowana owainawanka weba séna Sísaga ahbabárinkehéna áhwárawe tagéna áwioqnoúwe. ² Sísaga áhnte wehekáh, 40wehekáh tópah awehriúnsabe anotah arúpíbiúwe. ³ Anotah arúpíbiúwana owainawanka wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah mah ebáhmárinésabé, Tópah úkúno ato úwe. ⁴ Úwana Sísaga wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Tópahna wehuke ire oganúq sitahráhi nanere. Írakaumo. Peh morá Manikánka irari ehwéhnká oganúq sitahráhire ire úwe. (Lo 8.3)

⁵ Úwana owainawanka Sísá meqmena kaweq mapéq Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh nahnsorapéq móatena ⁶ wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah maraipéq ahkuagúno. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Manikánka wene íópeqté kényábé are wahnahnatíáhro aritankéhe. Ebahtaq arene aigará peraq miéhneho éra sene siyahnkaratáté are pankeragéhe ire úwe. (Buk Song 91.11-12)

⁷ Úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Maniká arene anotah Wahnáh áhwárawe tagé áwioqnéhneho ire úwe. (Lo 6.16)

⁸ Owainawanka Sísá mó meqmena anotah sawéhrápéq kiena moke mah kawéq márákóákáq moke kéh náneqmarínkákáq sokigi awuwe. ⁹ Sokigi awena wensabé, Káuqmunue inénsabe iwíáh iwíáh aintéhnaraqmé moke tagahna naneqmarí awiníe ¹⁰ úwana Sísaga wensabé, Owainawano, iné nuwe pokúno. Manikáne ehwehnka mahraréna, Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq webataq we awahbeh arámbéhrí miraoro ire úwe. (Lo 6.13, 10.20)

¹¹ Úwana owainawanka Sísá auwena pokúwara íópeqté kégá Sísaba séra séhréh atówe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwáro ehwehne.
(Máhka 1.14-15; Áríka 4.14-15)

¹² Sóni karábúsiipéq atárowe u ehwéh irena Sísaga Kehrari marákórápéq pokúwe. ¹³ Pokéna Néhsara suwahpeq suena Kehrari kawéhu ayehráq Kápénéama suwahpeq kowíowe. Mí marákówé Sébúrúna kahnáhnseq Nápátári kahnáhnseqka téhwe aborisowe. ¹⁴ Sísaga mitaq pokúnka Manikáne ehwehme aiq pútaragúwe. Manikánka wene ehweh irarú ani Áísáia iwíáh atowana sehiranue mahraréna,

‡ 3:10: Mah pabéqmé éhwéhmé ira pariéhnserah Manikánka ire kaweqtaq míáh ké kamah arinawire.

¹⁵ Sorana aroiépéq seberaebéq Kehrari kawéhu kéhrabeq Sébúruína kahnáhnseq Nápátári kahnáhnseqne marakó kéhre. ¹⁶ Mitaqté kéwé sunkikírirabeq mía míaó kegá téhreh tagagehe. Puké marakó sunkikírirabeq téhrankehe úwe. (Aisaia 9.1-2)

Sísaga itaréitaré wéhyábé, Íné séníráhro ú ehwehne.

(Máhka 1.16-20; Ártuka 5.1-11)

¹⁷ Mi tanáhráq Sísaga kaweq ehwéh síwáhnoré sansa áhwarówe. Wega mahraréna, Manikánka wannah wahnahnime aiq wahtoni puaq itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq miáhro úwe.

¹⁸ Sísaga Kehrari kawéhu ayehrápéq nogena se ábárahre Ehntarureq Sáimónireq tagówe. Sáimóniwe mó awíq Pítáe. Se pah meyóya anité míoyansabé kahweraté wánípipeq uwe taga tagauyana tagówe. ¹⁹ Tagéna sensabé, Íné séníráhntao. Amahnága itega kahweraté uwe taga tagaéta pah meyhéye. Mina óyanserah wehuke ínéba meriqmeta sigehe. Minayabe íwáhnoriniboq séníráhntao úwe. ²⁰ Séníráhntao úwara sene kahwe apubúue mitaq marera Sísá kéroýe.

²¹ Kéroýana Sísaga kure mó abárahre, Sébérine ahninkáwáráré Sémísireq Sónireq tagówe. Tagówara sereq sibowá Sébérireqka sipiipéq méra sene kahwewarí kawerarówe. Kawerarówana Sísaga mi abárahreyábé, Máhotao úwara ²² sega apubúue sipiakáq sibowánkákáq suera Sísá kéroýe.

Sísaga síwáhnoréna áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Ártuka 6.17-19)

²³ Sísaga moke Kehrari marakórápéq ah nogéna Asiu kené momiwí nahmarítápéq síwáhnoréna Maniká wannah wahnahnirabeqte éhwéh teri terinéna moke náonkakáq kéreq awahre kereq kaweraritowe. ²⁴ Sísá éhweh mitaq teri mahtaq terinuwarana moke Síría marakórápéqté kegá írówe. Minayabe mi kegá moke awahre kereq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq iransá aruqaruru kereq aigará soriqnah kereq meriqmera Sísaba móritówana wega moke mi ke kaweraritowe. ²⁵ Kehrari marakórápéqté kéreq Tékpórisa marakórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq Súría marakórápéqté kéreq Sorana aroiépéq seberaebéqté kéreq, peh íregáritaq kegá Sísá kéroýe.

5

Sísaga sáwéhrapeq síwáhnorú ehwehne.

¹ Sísaga mi ke tagéna sáwéhrapeq kiwéna tútuue míowaq ite we kérahwána kegá weba sewane.

Sísaga iwíáh iwíáhoro ú ehwehne.

(Ártuka 6.20-23)

² Sísaga íwáhnoréna mahraréna, ³ Tabonah keo, itega Manikánsabe, Iteriahriáh íre mi-raorahúne éq séhréh aito iwíáhéra íópeq Manikánka wannah wahnahnirabeq awaq mi-ahráhonsabé iwíáh iwíáhoro.

⁴ Amahnága irupipeq umehiraq ibisah keo, Manikánka séhréh aitena itene iru ukiq itankéhe. Minayabe iwíáh iwíáhoro.

⁵ Íre píribahria peh uwaresa kéó, mah marakó marakó awaq miahráho puaq iwíáh iwíáhoro.

⁶ Kaweqtaq mé sansa sehgiyabe suwahbeh keo, ite arupibii aní tahnsa móe. Wání tahbobói aní tahnsa móe. Manikánka ite tabonaho naneq náinkéhe. Minayabe iwíáh iwíáhoro.

⁷ Mó keyábé irutaboirariteq séhréh arítáh kéó, Manikánka itensabé moq arutaboiraitena séhréh aitahna puaq iwíáh iwíáhoro.

⁸ Irupipeq kaweq iwíáh aruqaruro keo, Maniká tagahraho puaq iwíáh iwíáhoro.

⁹ Morá ké tahnsanue tobéh ehweho sansá sueq pehwehribeq miáhro iwíáho keo, Manikánka itensabé, néne animárá móe aitahna puaq iwíáh iwíáhoro.

¹⁰ Manikáne kaweq sansá sehgiónsabé mó kegá íwioqnah keo, Manikánka wannah wahnahnirabeq awaq miahráho puaq iwíáh iwíáhoro.

¹¹ Néne animáráno, néne animárá miáh púara mó kegá íre kaweq ehwéh aitera íwioqnéra péhepehe ehwehneue íéhruruirataq iwíáh iwíáhoro. ¹² Segá miraonka íópeq itene ápeq anotah úki puaq iru eyoyóéq iwíáh iwíáhoro. Segá ite íwioqnahnserah Manikáne ehweh iraru ke naho síwioqnowe úwe.

Ite sóreq tahnsá ké wóe ú ehwehne.

(Máhka 9.50; Ártuka 14.34-35)

¹³ Sísaga pabeqme ehwéh mó mahraréna, Itewe mah kehiná kéhínáné sóreq tahnsá móe. Sóreq auqmah naneq úkínaraqmé kaweraranéhnkono? Írakaumo. Auqmah soréq íre tei puara wehukega sigarátáté abasawe seraweh keragéhe úwe.

Ite téhreh tahnsá ké wóe ú ehwehne.
(Árúka 8.16-18)

¹⁴ Sísaga mó pabéqmé ehwéh síwáhnoréna, Mah kehiná kéhínánká tagageheéq ite téhreh tahnsá ké wóe. Sáwéhrapeqté náhmári kopípéq íre kahrahire. ¹⁵ Mina inserah wehukega áráhmu keqmaráhtáq páhkétiraté íre akariaráhwe. Írakaumo. Peh tahberaq máráhwana téhrahna moke nahupeq miáh kéga kawerue tagahrahowe. ¹⁶ Wehukéninká áráhmu tahberaq márénserah wehukega tagehrataq kaweq sansánoro. Mó kéga itene kaweq sansá tagéra Maniká Íteribo íopeq miéh ánínsábé iwíáh íwíáh atagéhboq kaweq sansánoro úwe.

Mósísiga sehgióro ú ehwehne.

¹⁷ Sísaga mó mahraréna, Ínénsabewé Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákáq sabiruaniééna sire iwíáhoo? Írakaumo. Íre sabiruaniééna suge. Peh mi ehwéh áwaha sokigi ainieéna suge. ¹⁸ Teí ehwéh ahtebagehboq íráhmo. Íopeqkákáq mah marákó márakóákáq peh kahnaraq Mósísiga sehgióro ú ehweh íre parabagia peh kagainae. Mi ehwéhmé pehgáriq íre parabagia peh moke kagainawire. Mi ehwéhnká moke aiq pútarágínana anehe íopeqkákáq mah marákó márakóákáq parabaginawire. ¹⁹ Minayabe wehukéninká mi ehwéh pehgáriq anteruena mó keyábé, Ínéga unserahno éna pagu paguníaraq mi animé Manikánka wahnah wahnahnirabéq pehgáriq aní míankehe. Mó aninká mi ehwéh sehgiéna mó keyábé, Kawerue sehgióro síwáhnorínaraq mi animé Manikánka wahnah wahnahnirabéq anotah aní míankehe. ²⁰ Teiníboq írátíáhro. Itega Manikáne sansá sehgiéna Péhresi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqne arambehri íre kiotaikínaraqmé Manikánka wahnah wahnahnirabéq kioráhhoo? Írakaumo. Íre kioráhowe úwe.

Apubúue insahwé ato ú ehwehne.
(Árúka 12.57-59)

²¹ Sísaga mó mahraréna, Naho naho síwáhnoruro kéga itene igaqnaréyabe teriú ehweh itega aiq íráhwe. Segá síwáhnoréna, Wehukéní subiq sueho. Subiq suahna animé kotiorabéq móatagéhe úwe. (*Kisim Bek 20.13, 21.12*)

²² Segá miraue iraruwana amahnága ínéga teiníboq írátíáhro. Wene iyahnabo anínsábé abiahnsa atahna animé kotiorabéq móatagéhe. Wene iyahnabo anínsábé íre kaweq ehwéh atahna animé kaunsiri kébá móatagéhe. Wene iyahnabo anínsábé múguwahgu uwoyansa aní móne atahna animé iraipéq pokinae.

²³ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqté táhbérápéq irigé, Mahna Maniká náwinie iwíáhóne. Are mitaq irigé arene iyahnabo aninká arensabé abiahnsa atéhnsábé ahrreraq matiahnawe ²⁴ arega awinieina naneq tahbe áwaheraq maro. Áwaheraq mare apubúue arene iyahnabo anipá pokue insahwé ato. Insahwé ate kouwekue mitaq marahna naneq mewe Maniká náwo úwe.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Mó aninká are ehweh atanieéna anotah sahsí móatanaínaraq ahtapeq kirataq apubúue insahwé ato. Kotiorabéq kirataq wega anotah sahsí are móatahnana wega párisiba móatahnana karábúsiipéq móatehnehboq apubúue insahwé ato. ²⁶ Teiníboq írátíáhro. Karábúsiipéq móatahnana pehipi íre soraq auwagéhe. Ebeqme anotah apéq paiqmaréhnaraqmé anehe soraq auwagéhe úwe.

Sísaga mó aniné ahre weh abariiyeho ú ehwehne.

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Mó aniné weh ahre abariiyeho ire.

(*Kisim Bek 20.14*)

²⁸ Mi ehwéh írátówana amahnága ínéga teiníboq írátíáhro. Arene auranka mó aniné ahre tagé. Íné mi iní abariyéyabe níre iwíáhónawe arene arupipeq abarié ahababáq aiq miraóne.

²⁹ Minayabe arene auranka are ahababátana inaraq mi aurá piruo. Peh morá áúránkákáq miéhnaraq pehgáriq íre kawerinae. Téhtaré áúránkákáq miéhnaraq kagai iraipéq pokinaraq anotah íre kawerinae. ³⁰ Arene púpeqte áyáhnkáránkákáq are ahababátana inaraq mi ayáhnkára kiraqsuo. Peh morá áyáhnkáránkákáq miéhnaraq pehgáriq íre kawerinae. Téhtaré áyáhnkáránkákáq miéhnaraq kagai iraipéq pokinaraq anotah íre kawerinae úwe.

Sísaga, Ahre kaqsúeho ú ehwehne.

(*Mátíyu 19.9; Máhka 10.11-12; Árúka 16.18*)

³¹ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Arene ahre kaqsuanie inaraqmé minayabe tikéti pepáhq kowewe móawo úwe. ³² Minayabe amahnága ínéga

teiníboq írátíáhiro. Arene ahrega mó wehreq ahbabárirataq mi tanáhráq kaqsuankéhe. Pehipi kaqsúéhnaraq wega mó wehkínaraq mi tanáhráq ahbabárinae. Mi ini meyahna anínká moq mi tanáhráq ahbabárinae. Minayabe arene ahre pehipi kaqsúéhneho uge úwe.

Sísaga peh koweakáq ahqáhoakáq irarero ú ehwehne.

³³ Sísaga mó mahraréna, Itega mó ehwéh írátó ehwéhme itene igaqnaréhyabe teríú éhwéhnká mahraréna,

Arega iraré, Manikánka tagariéhtáq ínega teawú éhwéh mirainauge éna we péhenineho. Arene ehweh kawerue sehgio ire. *(Namba 30.2)*

³⁴ Sega miraue iraruwana amahnága ínega teiníboq írátíáhiro. Arega mirainauge inaraq Manikánka tagariéhtáq mirainauge ire úno. Íopeqmé Manikánka wahnah wahnahni puah, Íonka tagariéhtáq mirainauge ire úno. ³⁵ Mah marákówé Manikáne tahbe tahnsá puah, Marakóga tagariéhtáq mirainauge ire úno. Sarúsarama suwahpeqme itene anotah Wahnáhné mátabu puah, Sarúsaramaga tagariéhtaq mirainauge ire úno. ³⁶ Arega irarénaga peh morá arene tontonah ayáhránká pabusa ayáhrá ire úkorahi puah, Niyahqnonka tagariéhtáq mirainauge ire úno. ³⁷ Arega, Ahqáho. Ire mirainauge íwíáhónawe peh, Ahqáho úno. Arega, Kowe. Mirainauge íwíáhónawe peh, Kowe úno. Owainawanka ahbabáq ehweh atahnah áhnte irarinehboq peh morá ahqáhoakáq koweakáq irarúno úwe.

Sísaga, Ahbabáq ire ayahqmaro ú ehwehne.

(Árúka 6.29-30)

³⁸ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Mó anínká arene aura piauwahnah arega moq wene aura piruo. Mó anínká arene áwéh sehqauwahnah arega moq wene áwéh sehqauwo ire. *(Lo 19.21)*

³⁹ Mi ehwéh írátówana amahnága ínega teiníboq írátíáhiro. Are áwíoqneh animé ire ayahqmaro. Mó anínká are ahsuehinahwe éberiopeq pabeq suehnana ahsuehino. ⁴⁰ Mó anínká are ehweh atena síóti meanie inaraqmé arene síótiakáq arene sáhkétiakáq náwo. ⁴¹ Wahnah anínká wene ménsámehnsá abaqme ákáhtaq wahtotaq morá kírómitá kúno atahnahwe ákáhtaq ire wahto téhtaré kírómitá mewe móato. ⁴² Mó anínká arensabé aneqpopoq nánio ínahwe náwo. Mó naneq átárianiboq nánio ínahwe náwo úwe.

Arene naruoyabé irutaboiroro ú ehwehne.

(Árúka 6.27-28,32-36)

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Arene iyahnaboyabé arutaboiré arene naruoyabé ire arutaboiroro ire.

⁴⁴ Mi ehwéh írátówana amahnága ínega teiníboq írátíáhiro. Ire peh morá itene iyahnaboyabé irutaboiroro. Itene naruoyabé moq irutaboiroro. Íwíoqnah keyabé púrerarítáhiro. ⁴⁵ Íopeqté Ítéribóné animarí méq ite íwíoqnah ke púrerarítáhiro. Manikánka ahbabáq kereq kaweq kereqne marakóraq monseráhnue, Patahúno atéhre. Wega kaweqtaq míáh kéreq ahbabáq kereqne marakóraq monseráhnue, Ibonsúno atéhre. ⁴⁶ Peh morá itensabé sirutaboiro keyabé irutaboirirataqmé Manikánka ápeq awinkéhbo? Írakaumo. Ahbabáq kereqka moq sensabé sirutaboiro keyabé sirutaboirowe. ⁴⁷ Peh morá itene iyahnaboyabé mehweh aritéhrame anotah kawéq sánsápo? Írakaumo. Maniká ire tagariáh kéga mi sánsá mirao mino. ⁴⁸ Íopeqté Ítéribógá kaweqtaq mía míainserah ite moq kaweqtaq mía míaooro úwe.

6

Sísaga mó ke séhréh arite sansansábé teí éhwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Peh mó kegá itene kaweq arámbéhrí tagéra, Kaweq kee íwíáhigeheéq mi arámbéhrí ábóraq miraonsabé ire kawerowe. Mirairataq mókake íopeqté Ítéribógá mi arámbéhríyábé ápeq ire náinawire.

² Minayabe arega tabonah ke nárínaraq mó kegá tagagehboq ebeq pembíáh póbiéh ání ire eqmaro. Mó kegá momiwí nahtápéqkákáq wahba ahtápéqkákáq pembíáh póbiéh ání eqmarera anehe mitaq séra tabonah ke náriéwe. Tabonah keyabé ire sirutaboirue náriera péhepehe sansánowara mó kegá tagéra kaweq ke wóe íwíáh aitagehéera ábóraq náriéwe. Teiníboq írátíáhiro. Mi sansáno kegá ábóraq nárié púra tagah kegá sensabé íwíáh íwíáh arítáhnásábé mókake mó apéq ire meyagéhe. Sega mira onserahniyeho. ³ Arega tabonah ke nárínaraqmé mó kegá tagehboq peh kopípéq nário. ⁴ Kopípéq nárínaraqmé Íteriboga tagéna ápeq náwinkéhe úwe.

Sísaga púreré sansansábé teriu ehwéhne.

(Árúka 11.2-4)

⁵ Sísaga mó mahraréna, Táhmaro kegá ábóraq kaweq sansánéra peh kopípéqmé ire kaweq sansánéra kopéráhpéro ke wóe. Itega púrerirataqmé mi kegá púro serahníyeho. Segá momiwí nahtápéqkákáq wahba áhtápéqkákáq mó kegá tagehrataq, Kaweq ke wóe íwíáh aritageheéra ábóraq iriwe méra púrerowe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kegá ábóraq púrotaq tagah kegá sensabé íwíáh íwíáhonsabé mókake mó apéq ire meyangéhe.

⁶ Arega púrerinaraq arene paqnahipeq kibekue onsa paigmare kopípéq mé púrerúno. Iteribo ire ábóraq miéh ánínéna moke kopípéq árábéhrí tagehre. Minayabe kopípéq mé púrerinaraq mina tagéna arene púreq ehwéh irena náwinkéhe.

⁷ Maniká ire tagariáh kégá íwíáhéra, Manikánka itene ehweh kawerue irankehééra mónkákáq mónkákárué ire wahto ehwéh teawenéhe íwíáhowe. ⁸ Segá mira onserahnue púreriyeho. Itega ire teawétáq Maniká Iteriboga ite tabonaho naneq tagariéhre.

⁹ Minayabe púrerirataq mahraréq,

Íópeqté Ítéribóo, arenáwíp pankerone.

¹⁰ Arega mah kehíná kéhíná wahnah wahnahnaritahna tanáhráq apubúue ábóragúno ato.

Moke íópeqté ké are awahbeh sansánonserah mah marákóipéqté ké moq are awahbeh sansá miraoro aito.

¹¹ Iborá itene táhutahuq awehraq kirabo aito.

¹² Mó kegá ahabáraitáhtáq itega mina ire iahreraq masa peh suone. Itega miraúnanserah itene ahabábáq moq ire ahreraq matiahno.

¹³ Ahabábáqka ite saiqnariahrahirabeq ire móito. Owainawanka saiqnariahrahirabeqte meiqme móbeq móito.

[Arega ahriahri wahnah wahnahnaite págege kiotaikóna aní míahnaq arensabé íwíáh íwíáh atone. Aiq míre.] Miraue púreroro úwe.

Mó kené ahabábáq ire ahreraq matíáhro ú ehwehne.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Mó kegá ahabáraitéhraq ire iahreraq matíéhrataqmé íópeqté Ítéribógá itega onserahninkehe. Wega itene ahabábáq ire ahreraq matiankehe. ¹⁵ Mó kegá ahabáraitéhraq iahreraq matíáhnaraqmé íópeqté Ítéribógá moq itene ahabábáq ahreraq matiankehe úwe.

Sísaga táhutahuqsabé awehrié sansa teriu ehwehne.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Itega táhutahuq awehriirataq péhepehe sansáno kegá abiah marera mirao serahníyeho. Mó kegá se tagéra, Kaweq ke wóe íwíáhigeheéra mi kegá awehriotaq abiah máráhwe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kegá awehriotaq tagah kegá sensabé íwíáh íwíáhonsabé mókake mó apéq ire meyangéhe. ¹⁷ Arega táhutahuq awehriinaraq arene auranabiah pabeq paberé arene ayahra kaweq komúúno. ¹⁸ Mirainaraq are tagehra kegá táhutahuq awehriónayabé ire ahtebahrahowe. Iteribo ire ábóraq miéh ánínéna moke kopípéq árábéhrí tagehnsabé ápeq náwinkéhe úwe.

Sísaga kaweq naneq morábí sáhonsabé teriu ehwehne.

(Árúka 12.33-34)

¹⁹ Sísaga mó mahraréna, Mah marákóipéq kaweq naneqmarínsabé irutaboírég morábí sáhiyeho. Mah marákóipéq sáharáh náneq sósahbahrankírana abehq náneq ka sóirara aebó kégá aebóowe. ²⁰ Peh morá íópeq kaweq naneqsabé irutaboírég mitaq morábí sáharáhró. Mitaq ire sósahbahrankinae. Ire abehq náneq ka sóinae. Aebó kégá mitaq ire aebóorahowe. ²¹ Itene kaweq naneq morábí sáharáhrabeqsabé irutaboironenehqmé úwe.

Itene iurame inonkataq kéh áráhmú tahnsane ú ehwehne.

(Árúka 11.34-36)

²² Sísaga mó mahraréna, Arene aurame arene anonkataq kéh áráhmú tahnsáne. Arene auranka kaweq naneq tagehnaaq arene arupipeq téhranae. Arene auranka ahabárorahi naneq tagehnaaq arene arupipeq sunkikírinae. ²³ Arene arupipeqté téhrehme sunkikíraginaraq kaweq sansá ire miraorahé peh ahabábáq sansanorahóne úwe.

Téhtaré wáhnáhné arambehri moráráq ire sehgióráhi ehwehne.

(Árúka 16.13)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká téhtaré wáhnáhné arambehri ire moráráq sehgióráhire. Wega mó wáhnáhné awahbéna mó wáhnáhné ire awahbanae. Wega mó wáhnáhné arambehri kawerue sehgiena mó wáhnáhné arambehri áhwára áhwárainae. Mina inserah itega Manikánsabe irutaboiro sansánkákáq móneyabé irutaboiro sansánkákáq ire moráráq sehgióráhowe úwe.

Iwiáh kikiriyeho ú ehwehne.

(Árúka 12.22-31)

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátiáhro. Ite mah marákóipéq mé tanahráq itene táhutahuqkakáq itene inonkataq inerineré naneqkakáqsábé iwiáh kikiriyeho. Oga méwé íre peh morá tópah nahnagae. Itene inonkame íre peh morá inerineré naneq mire. ²⁶ Kabarane sánsá iwiáhue tagahro. Mi kanká ménsúmehnsú uqmarena nera kéhtáq koawaqmena nahupeq sahiro? Írakaumo. Íópeqté Ítéribógá mi kansábé iwiáhéna pehipi kiraboire. Itewe wehuke puana Maniká Iteriboga itensabé anotahtaqa iwiáhéna kawerue kirabo aitéh mino. ²⁷ Arega arene oga mé tanahráqsábé iwiáh kikirinaraqmé ábátáq mérearahráhiro? Ahqáho. Írakaumo úwe.

Íre mationa naneq náinkéhe ú ehwehne.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Aneraneré naneqsabé aneqsabé iwiáh kikiroo? Uworapeqté árá iyéh náneqsabé iwiáhue tagahro. Uworapeqté náneqka íre arambehrire. Korósi íre kogahnire. ²⁹ Anotah wahnáh áni Sórómóni naho ména we áhnte mensáméhná matawéna áhnte kawéq awahriq korósi matiowe. Uworapeqté kawéq árá iyéh náneqka moke Sórómónine kawéq awahriq naneq kiotaikire. ³⁰ Uworapeqté náneq íre kagai naneq mire. Ibora íyéhrana ahbiah tahnsá kekírataq tagire. Manikánsabe pehgárita q aiq pútare atáh kéó, Manikánka mi kawéq árá sukiwíéhnsábé wega ite moq sukítahráhi mino. ³¹ Aneq nanehnkono? Né waní eheqte tuiro? Aneqtaté aneranerue miannahnkono éq iwiáh kikiriyeho. Ahqáho. ³² Maniká íre tagariáh kéga minayabe iwiáh iwiáhéra sene sirupipeq iwiáh kikirowe. Iteriboga ite íre mationa naneq aiq tagariéhe. ³³ Ahriahri Manikánka wahnahnahnirabeqte sánsánsábé irutaboireq sehgióro. Sehgieq we kaweqtaq míéhnserah ite moq kaweqtaq miannahnkono éq iwiáho. Mirairataq Manikánka ite íre mationa naneq náinkéhe. ³⁴ Ahbiah sína naneqsabé iwiáh kikiriyeho. Ahbiah sína naneqsabé mi tanáhráqsábé iwiáhigehe. Irupipeq umehorahi naneqsabé ibora aiq awehra q kéhranawe ahbiah sína naneqsabé iwiáh kikiriyeho úwe.

7

Mó kené sánsá íre saraq sitáhro ú ehwehne.

(Árúka 6.37-38,41-42)

¹ Sísaga mó mahraréna, Mó kené sánsá saraq siteq ahababáq ke woe íre oro. Mirairataq Manikánka itene sánsá moq saraq itena ahababáq ke woe aitankéhe. ² Itega mó kené sánsá saraq sitáhnserah Manikánka itene sánsá moq saraq itankéhe. Itega mó kené sánsá saraqme náriénserah Manikánka moq mina tahnsanue saraqme náinkéhe. ³ Arenawahrah aniné aurapi pehgáriq átútú tagé arene aurapi anotah sehikára kéhnsábé aneqsabé arerene auransabé íre iwiáhono? ⁴ Arene aurapi anotah sehikára kéhrawe aneqsabé arenawahrah anínsábé, Arene aurapite átútú meauwanínkono eno? ⁵ Are ahababáq kopéráhpéróna aní móne. Téhwe arene aurapite sehikára merue anehemé arenawahrah aniné aurapite átútú kawerue tagé meauwahrahóne.

⁶ Manikánsabe suwahrieh kewé Manikáne epéqté éhwéh íre teriéro. Mirairataq ianká wehukeni pehnserah sega ite iwíoqnagehe. Póeráhqka kawéq naneq segarúpípeq abasawe maisarúéhnserah sega mi ehwéh íre irasa peh awiréh aitaneherawoe úwe.

Págageue púreroro ú ehwehne.

(Árúka 11.9-13)

⁷ Sísaga mó mahraréna, Itega púrerirataqmé náio ira naneq náinkéhe. Págageue kabarirataq ábórarinaq taganeheqmóe. Onsaraq pako pakoirataq sitankéhe. ⁸ Nánio i anínká meyankéhe. Kabari anínká ábóra q marankéhe. Onsaraq pakobakoi anímé Manikánka siatahnana nahupeq kibekinkehe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Arenahninká arensabé, Tópah nánio ínaraqmé arega ebah náwiníbo? Írakaumo. ¹⁰ Wega, Paseh nánio ínaraqmé wehe náwiníbo? Írakaumo. ¹¹ Ite sibowáreh ahabároraho keéq itene animári peh kawéq naneq nári nárino mino. Íópeqté Ítéribógá wensabé, Nánio e kewé peh kawéq naneq nárinkéhe. ¹² Mó kegá ite iuwahbeh sansánue ite kaweritáhnserah itega moq mina tahnsanue se kaweritáhro. Mi sansámé Mósísine ehwehnikakáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikakáq áwawe wíre úwe.

Sobuya méhpéhpéq kibekoro ú ehwehne.

(Árúka 13.24)

¹³ Sísaga mó mahraréna, Sobuya méhpéhpéq kibekoro. Iraipéqté méhpéh anotah abáé méhpéh mire. Iraipéqté áh moq abae ah marapeq tunsíá áh kéhrara áhnte kegá mi ahtápéq poku pokuowe. ¹⁴ Oga mérapeqté méhpéhmé sobuya méhpéh mire. Oga mérapeqté áhmé moq

sobuya ah senahpeq kiríéh áh kéhrara mibeq kiyabe umehi puara íre áhnte kegá mi ahtápéq kiegieowe úwe.

Péhe éhwéh irare keyábé aiq pútare arítého ú ehwehne.

(Árúka 6.43-44, 13.25-27)

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Íre Manikáne ehweh peh seyene péhe éhwéh irare keyábé aiq pútare arítéhboq mi kené arambehri tagariáthro. Ábóraq se sipisípiq tahnsá méra peh sirupipeqmé úrinsi iá tahnsa miáhwe. ¹⁶ Sene arambehri kawerue tagarawéq sene sánsá ahtebahrahowe. Ógaranká inunara íre iyéhre. Káránkáránsáhnka pópo íre iyéhre. ¹⁷ Kaweq awánkánká kaweq será iyéhranawe abehq áwánkánká íre kaweq será iyéhre. ¹⁸ Kaweq awánkánká abehq sérá íre iyahráhire. Abehq áwánkánká kaweq será íre iyahráhire. ¹⁹ Kaweq será íre iyéh áwánkámé apiwe ira paríéhre. ²⁰ Minayabe péhe éhwéh irare kené arambehri tagarawéq sene sánsánsábé iwíáhorahowe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Áhnte kegá ínensabe, Néne Wahnah mone aintáhowe. Íre mi ehwéh irarenka Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhowe. Írakaumo. Íópeqté Nánibó awahbeh arámbéhrí mirao kegá sebataq mitaq kioráhowe. ²² Sainsuahna tanáhráq áhnte kegá ínensabe, Néne Wahnah mone aintera, Arenáwirue Manikáne ehweh iraruraue. Arenáwirue owainawamarí kaqsuq kaqsururaue. Arenáwirue ótaq sansámárir miraurage irarigehe. ²³ Irarirataq ínega sensabé, Itewe íre tagarióge. Ite ahabbáq ke puaq íné nueq pokoro aritaníe úwe.

Nah piehya anitéyábé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 6.47-49)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh irena sehgi ánimé ahtebia áni wene nah págege marákóráq pearéh áni tahnsane. ²⁵ Págege marákóráq pearéh púana anotah ibónsirana wáni períéhrana sóirirana wene nah íre kúrugúruue sokogia peh págegeue kéhre. ²⁶ Néne ehweh irena íre sehgi ánimé múguwahgu aní wene nah mareqmareq marákóráq pearéh áni tahnsane. ²⁷ Anotah ibónsirana wáni períéhrana sóirirana wene nah kúrugúruue sokogire. Sokogirana moke íre kaweragire úwe.

²⁸ Sísaga mi ehwéh síwáhnorue parabaruowara író kega wene ehwehnsabé áhtenuwe. ²⁹ Mósísine ehweh síwáhnoro kegá síwáhnoruserah Sísaga íre úwe. Wega ahtebia ánínká tahnsa síwáhnorú púara wene ehweh író kega áhtenuwe.

8

Sísaga anotah naonkákáq aní kawerato ehwéhne.

(Máhka 1.40-44; Árúka 5.12-14)

¹ Sísaga sáwéhrapeqté tuwara peh íregárita q kegá we kérowe. ² Kérowana anotah naonkákáq anínká weba séna áhtenú púana arehunserarác ména wensabé, Anotah aníno, are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ³ Úwana Sísaga ayahnkahkahruue wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirage. Are awaho ani miáhno atowana mina irarútaq wene náonaba apubúue wagúwana kaweragúwe. ⁴ Kaweragúwana Sísaga wensabé, Írátíahno. Mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh anípa pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire ighboq Mósísiga irarúnserahne Manikánsabe titirúno úwe.

Kiápéténine arambehri aní kawerato ehwéhne.

(Árúka 7.1-10)

⁵ Sísaga Kápénéáma suwahpeq sútaq 100 Aroma sontiá kéné kiápéténiga weba séna, Séhréh ainto éna, ⁶ Anotah aníno, néne arambehri aní néne nahtapeq ména anotah erirana íre nogoráhire úwe. ⁷ Úwana Sísaga wensabé, Ínéga arene nahtapeq kogawerataníe ⁸ úwana kiápéténiga wensabé, Íné pehgáriq aní múge. Are anotah aní miáhna púno nahtapeq íre súno. Peh mahtaq mé ehweh irarinana néne arambehri aní kaweragíno. ⁹ Íné moq wahnah sansá tagarióge. Néne wahnah aiq miéhra na íné moq wahnah anínéna sóntiá ke wahnahnuge. Ínéga mó sontiá anínsábé, Pokúno atótáq wega apubúue pokire. Mó sontiá anínsábé, Mahbeq súno atótáq wega apubúue ínéba sire. Néne arambehri anínsábé, Miraúno atótáq wega apubúue miraire úwe. ¹⁰ Úwana Sísaga mi ehwéh irotaq áhtenéna we anehe su keyábé, Teiníboq írátíáthro. Mah anínká ínensabe anotahtaq aiq pútare aintena ínega mirainawire iwíáhire. Nánuwahrah Asíú kegá ínensabe mina tahnsanue íre aiq pútare aintáhowe.

¹¹ Teiníboq írátíáthro. Íó kiembogirabeqte kéreq íó tupekirabeqte kéreqka séra Manikánka wahnah wahnahnirabeq kibekéra tútuue méra Ébárahmareh Áhisháhkireh Sékópareh moráráq

táhutahurigehe. ¹² Manikánka nánuwahrah Asiú keyábé, Ínéga wahnah wahnahnurabeq máhoro irara sega ahqáho atonsabe máhpeq sunkíkírabeq kaqsuankéhe. Kaqsuahnaraq sega mitaq uwo éra ibisagehe.

¹³ Minayabe, Íráhro éna kíápéténinsabé, Arene nahtapeq pokúno. Arega aiq pútare aintahnanserah inkehe úwana mi tanáhráq wene arambehri aní kaweragúwe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwehne.

(Máhka 1.29-31; Áríka 4.38-39)

¹⁴ Sísaga Pítane nahupeq kibekúwana Pítane ahrahnawa osoro awáhréena máhriqtaq míowana tagówe. ¹⁵ Sísaga mi iníné ayahnkara táhtorowana wene awahre kaweragúwana irigéna táhutahuq tíwe náwuwe.

Sísaga áhnte awahré ké kawerarito ehwehne.

(Máhka 1.32-34; Áríka 4.40-41)

¹⁶ Íó tupekútaq wehukega owainawanka subiqmaq subiqmarú ke meriqmera Sísaba móritówe. Móritówana Sísaga peh ehweh irarúnka owainawamarí kaqsuena moke awahre ke kaweraritowe. ¹⁷ Kaweraritionsabe Manikáne ehweh aiq pútaragúwe. Wene ehweh irarú aní Áísáaga Manikáne púkuipéq naho sehiranue mahraréna, Wega moke itene awahre meyéhre úwe. (Aisaia 53.4)

Sísaga we kéreyabe irarú ehwehne.

(Áríka 9.57-60)

¹⁸ Sísaga peh íregáritaq weba sáhuríó ke tagéna ite we kérahwána keyábé, Mah kawéhú seberaebéq pokonehe ¹⁹ úwana Mósísine ehweh síwáhnorú anínká weba séna wensabé, Íwáhnoraníno, are poku pokuónarabeq kéranie úwe. ²⁰ Úwana Sísaga wensabé, Úrinsi ía wene nahme ebahnarahpipeq kéhre. Kabarane nahme sehwerapeq kéhre. Íné wehukení úku aníné nahme íre kéhre ²¹ úwana mó aní we kéro anínká wensabé, Ebeqme nánibo pukinana komaisarena anehe are kéranie ²² úwana Sísaga wensabé, Pusa kégá pukira ke maisaragéhboq iné séniro úwe.*

Sísaga irarúnka sóiriq táqnáigú ehwehne.

(Máhka 4.36-41; Áríka 8.22-25)

²³ Sísareq ite we kérahwána kereqka sípiipéq kibekue kure kure ²⁴ káwehu ákáhtaq kowana Sísá sípiipéq sugowana apubúue anotah soirírúnka anotah nonaburóróúwana wáninka kie-gambéhgue sípi wánípipeq tupekinaúwe. ²⁵ Tupekinaútaq ite we kérahwána kega Sísá iriateq wensabé, Wánípipeq tupekue pukonehboq kaweraito ewanana ²⁶ wega itensabé, Aneqsabé áhreo? Itega ínensabe pehgáritaq aiq pútare aintáhwe éna irigéna sóiriqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Túbáh agúno úwana sóiriqka táqnáigúwana wáninka moq túbáh agúwe. ²⁷ Túbáh agúwaq itega áhtenéq itete náhenéq, We aneq anípo? Sóiriqkakáq wáninkakaqká wene ehweh íréhre ewanae.

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwehne.

(Máhka 5.1-17; Áríka 8.26-37)

²⁸ Sísaga sípi kéwewena kure Kehrari kawéhú seberaebéq Kárara kené marakórapeq kúwe. Mitaq wehuke maisa ónápípeq kaegaeuya anitéreq piehgúwe. Sirupipeq míó owáináwámárinká mi anité subiqmaq subiqmaru puara anotah uwóyánsá aruqaruruyara mó kegá sensabé áhreéra mi ahtápéq íre nogoráhúwe. ²⁹ Segá Sísá tagéra apubúue kareéra wensabé, Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraitaníbo? Kamah aina tanáhráq íre sinsabé ite kamah ainie seno uye. ³⁰ Se míórapeq ákáhtaq wahtotaq íregáritaq poeráhqmárinká uworapeq náwe sahtaqme nowe. ³¹ Nonsabe owainawamarínká Sísansabé, Ite eqmaq íúwéhnaqme mi poeráhqmáriné sirupipeq eqmaq úwo éra pagu pagunuwe.

³² Pagu pagunuwana Sísaga sensabé, Pokurero aritowara sega mi anité suera póeráhqmariné sirupipeq kowíowara mi kamáriná sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq tunse wáninkue pukuwe. ³³ Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra sensuwahpeq pehbeheráh pokéra owainawanka subiqmaq subiqmarú anité éhweh teriera moke tago naneqsabé éhwéh sensuwahrah teríuwe. ³⁴ Teríuwara moke mibeqté kégá Sísaba kure wensabé, Itene marakó sue pokúno éra pagu pagunuwe.

9

Sísaga aiyah pukia aní kawerato ehwehne.

(Máhka 2.1-12; Áríka 5.17-26)

* 8:22: Sísaga pusa keyábé irarúmé áwahewé sene sirupipeqté síwá pusa ké tahnsa miáh keyábé irarúwe.

¹ Sísaga sípiipéq kibekéna káwehu seberaebéq wenawahpeq pokúwe. ² Mó kegá íre ah norárhú aní aiayah pukia áni wene máhriqkákáq sehitaqmaqme sehgiwera Sísaba móátówe. Segá iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire iwíáhuwana Sísaga sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsábé, Náníbáq móne. Arene ahbabáq aiq kawerató púah arene arupipeq eyoyóue miáhnó úwe.

³ Úwara Mósísine ehweh síwáhnoru kegá seye náhenéra, Mah animé, Íné Maniká mióge iwíáhéna anotah ahbábárire uwe.

⁴ Uwana Sísaga sene iwíáh tagéna sensabé, Irupipeqmé aneqsabé ahbabáq iwíáho?

⁵ Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahbabáqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue arene máhriq mewe ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhme ahnabo? ⁶ Íné wehukení úku anínká mah marákó marákó wehukene ahbabáq kawerari-tahráhuge. Sokigi ainíboq tagariáhro éna aiayah pukia ánínsábé, Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwana ⁷ mi anínká irigue wene nahtapeq pokúwe. ⁸ Pokúwara tago kegá áhtenuwe. Manikánka wehukení págege atowana ótaq sansá miraúnsabe sega áhtenéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe.

Sísaga Mátíyunsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Máhka 2.13-17; Áruká 5.27-32)

⁹ Sísaga mitaq suena ahtaqqeq nogutaq táhkísi moné méyáhwa aní néníwíq Mátíyu íné tagówe. Tagówana íné táhkísi moné méyáwharabeq néne ópísirapéq tútuue miáhwana tagéna ínénsabe, Íné séniro úwana irigue kэрáhwae.

¹⁰ Sísaga nahtapeq táhutahurútaq áhnte táhkísi moné meyo kereq mó ahbabáq kéreqka mitaq séra Sísareq íte we kэрáhwána kereq moráraq táhutahuwane. ¹¹ Táhutahurowanara Péhrasi kegá mina tagéra íte Sísá kэрáhwána keyábé kasenéra, Íte iwáhnori anínká aneqsabé táhkísi moné aebóo kereq mó ahbabáq kéreq moráraq táhutahuriro uwe.

¹² Uwana Sísaga mi ehwéh irena sensabé, Sótehga awaho ke márhási íre náriasa peh morá awahre ke nárire. ¹³ Mina inserah ínéwe kaweqtaq miáh ké siahrabéna séhréh aritanieéna íre sugé. Peh ahbabáq ke siahrabéna kaweraritanieéna sugé. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Titiré sansansábé íre nuwahbena peh arutaboire séhréh arite sansansábé nuwahbehre íre.

(Hosea 6.6)

Mi ehwéhme iwíáhue tagéq ahtebahro úwe.

Sísaga táhutahuq awehriro sansánsábé síwáhnorú ehwehne.

(Máhka 2.18-22; Áruká 5.33-39)

¹⁴ Sóni kéro kega Sísaba séra wensabé, Ítereq Péhrasi kereqka mó tanáhráq mó tanáhráru táhutahuq awehriúnara árahinsabé are kэрáh kéga táhutahuq íre awehriro uwe.

¹⁵ Uwana Sísaga sensabé pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwénká wene iyahnaboba miéhtáqmé sega íre íbisia peh iwíáh iwíáhówe. Mókake o menáhwé seba íre miáhnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga wensabé sirutaboirena táhutahuq awehrigehe úwe.*

¹⁶ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukeníká nahonáh sáhkéti kawerinieéna o ambántaráte íre párúwe kawerire. Miraitaq tahirimé nahonáh sáhkéti mó subanki irino. ¹⁷ Wehukeníká o nahniáq sera ano naho naho mémene áuyahwa antéhyápípeq íre ahkíre. Miraitaq tahirimé sera anonka muinaraq nahonáh antéhyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. Wehukeníká o será ano o antéhyápípeq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe.†

Sísaga awahre iní kaweratená ahrari oganúq ato ehwehne.

(Máhka 5.22-43; Áruká 8.41-56)

¹⁸ Sísaga mi ehwéh síwáhnorútaq Asiu kené wahnah anínká Sísaba séna áhtónsabe arehunseraráq ména wensabé, Nániyahu peh amahnága putiéhre. Arene ayahnkaratáté koráhtoréhnaq we oga úkinae ¹⁹ úwana Sísaga irigue mi aní kэрowaq íte we kэрáhwána kegá moq kэрáhwáne.

²⁰ Ahtapeq kowanana awahre iní, airápéte téhtaré ópéq wene korahq íre taraq-nagú inínká Sísá anehepeq kúwe. ²¹ Anehepeq kure wewe náhenéna, Íné peh wene korósi koráhtoráhnaraqmé kaweraintankéhe éna wene korósi ayehrápéq koráhtorowe.

* 9:15: Mi ehwéh áwahewé Sísá o menáhwé tahnsa áni míre. O menáhwéne iyahnabowe Sísá tagariáh ké tahnsane.

† 9:17: Ahwa inínká tátubi awera íre tírire. Tirítáq tahirimé osoréh áwéra anonka muwe tátú tapoue awera téhpipeq sáhagi irino. Mina inserah Sísane o ehwéhme wehukene naho sánsánká íre awehraq kéhre.

22 Táhtorowana Sísaga pabeqme we tagéna wensabé, Arega ínensabe aiq pútare aintahna puana aru ukíq atóge úwana mi tanáhráq mi iní awaho iní úkúwe.

23 Sísaga pokue wahnah aníné nahtapeq kibekúwara pembíáhnú kereq ibitunátúnánu kereq míówana tagówe. 24 Tagéna sensabé, Mi ahrárwé íre airaiq pukia peh sugéhre. Máhpq túmíáhro úwara wensabé awiréh atówe. 25 Awiréh atówana wega moke míó ke kaqsuena mi ahráriné máhriqtapeq kowéna wene ayahnkara táhtorowana irígúwe. 26 Irígú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwara moke mi marákórápéqté kégá írówe.

Aura pira ánitéreq ahkambu anínseq kawerarito ehwéhne.

27 Sísaga mitaq suena ahtapeq kútaq aura pira ánitégá we kéréra wensabé, Tébitine anahwao, arutaboairaito uye. 28 Sísaga nahupeq kibekúwara mi anitégá weba suyana Sísaga sensabé, Itene iura kawerairáhunsabé aiq pútare aintehyo úwara sega wensabé kowe atera, Are aiq miraorahóne uye. 29 Uyana Sísaga siura táhtoque sensabé, Itega ínensabe aiq pútare aintehyanserah mirainauge úwara 30 mi tanáhráq siura tagahrahuyé. Tagahrahuyana wega sensabé págegeue iraréna, Miraunsabé mó ke teriyeho aritowara 31 sega wene ehweh íre sehgira Sísaga miráú ehweh teriúyana mi ehwéh moke mi kehiná suwahpeq abae agúwe.

32 Mi anitégá pokuyataq mó kegá owainawanka subiqmaq subiqmarú ani, ehweh íre orahú ani meqmera Sísaba móátówe. 33 Sísaga owainawa kaqauwowana mi anínká ehwehnúwara moke tago kegá áhtená, Ísara marákórápéq morá ibora mahna tahnsa tagóne uwe. 34 Úwara Péhrasi kegá mahraréna, Owainawamaríné wahnahna Sisa págege atéhnsabé owainawamarí kaqsuahráhire uwe.

Sísaga tagó ke arutaboairaito ehwéhne.

35 Sísaga moke mi ke suwahpeqkákáq áhnite kehiná suwahpeqkákáq nogena Asiu kené momiwí nahmáritápéq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh síwáhnoréna moke awahre kereq kawerarítowe. 36 Sísaga sáhurió ke tagéna sensabé arutaboairaitowe. Se íre wahnahnkákáq sípísípíq tahnsa méra kaweqtaq íre míahrahéna sirupipeq iwíáh kikiru puana sensabé arutaboairaitowe. 37 Minayabe ite we kérahwána keyábé mahraréna, Nera kéh táhútáhúq áhnite kéhnserah Maniká íre tagaríáh ké áhnite míahwe. Táhutihúq koawaqmíáh ké peh táhmaro míahnserah Manikáne ehweh korerié ké peh táhmaro míahwe. 38 Minayabe, Maniká Iteribonsabé, Arene sotápéq koawaqmíahráho ke eqmaq suo ue púreroro.

10

Eqmaro ke airápété téhtaré kéné síwíq kéh éhwéhne.

(Máhka 3.13-19; Áruká 6.12-16)

1 Sísaga airápété téhtaré ké we kérahwána keyábé íáhrabéna owainawamarí kaqsuera moke awahre ke kaweraritageheéna págege aitowe.

2 Ite eqmaq iuwo kewe iteiwíqmarí mahraue Sáimóniwe mó awíq Pítæ. Pítæne ábáqkawawé Ehntarue. Se ábaráhré Sébérine ahninkáwáráré Sémsíreq Sónirere. 3 Mó animári iteiwíqmarí mahraue Pirípi, Pátórómíyu, Tómáhsi, iné Mátíyu. Sisa íre kérena iné Mátíyuwe táhkisi moné meyháwa aní míáhwe. Mó eqmaq suo anité sensíwíqmé Ápíasane ahninkáwá Sémsíreq Táriásarere. 4 Mó eqmaq suo aní Kénáni marákórápéqté aní wenáwíq Sáimónie. Mó aní Sísane naruo koweriranaú aní wenáwíqtare Súrása Ísikáriótie. Iteiwíqmé miraué.

Sísaga we kéro ke arambehrireq eqmaq suo ehwehne.

(Máhka 6.7-13; Áruká 9.1-5)

5 Sísaga ite airápété téhánrite eqmaq iuwanaútaq itensabé mahraréna, Wáhnaupeqté kéné marakórapeqkákáq Sámária ke suwahpeqkákáq íre pokoro. 6 Peh morá Ísara kebá pokoro. Se tanahraipéq tabanagipi sípísípíq tahnsa kée. 7 Seba pokue mahraréq, Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtonagire teriéro. 8 Awahre ke kawerariteq pusa ké iririteq náonkakákáq ké kawerariteq owainawamarí kaqsúáhro. Págege aítónsábé ápeq íre méyáhro. Pehipi séhréh ariteq kawerarítáhro.

9 Pokonehe irataq ebah monéákáq sehenáh monéákáq kahnaraq mitaq mareq pokoro. 10 Unah íre mewe pokoro. Téhtaré síótí súu pegiqnáhnkarankákáq íre mewe pokoro. Séhréh aritéh kégá arambehri aní awehraq apéq náwígéhe. Minayabe ite íre matíéhra nanéq náigéhe úwe.

11 Sísaga ite we kérahwána keyábé mó mahraréna, Mó ke suwahpeq kirataq Manikáne ehwehnsabé awahbeh aní kogabaroro. Ábóraq maréhrataq wega itensabé, Néne nahtapeq segáero inaraqmé wene nahtapeq kogaéro. Moke mi ke suwahpeq miéhra tanáhráq peh

* 10:5: Sámária keyábé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne ue kéhrabeq tagáhno.

morá mitaq kaegaeoro. ¹² Wehukene nahtapeq kirataq mi karirónáninsábé, Manikánka iru ukiq itankéhe teriéoro. ¹³ Terirataq sega ite mehweh aitéhrataq seba aítáhiro. Segá ire mehweh aitéhrataqmé mah ehwéhmé mewe mó kené nahtaqqeq pokoro. ¹⁴ Mó anínká ite ire mehweh aítana itene ehwehnsabé iuwahriehre inaraqmé wene nah sueq itene igáratáq kahna tanáhúq poruarueq pokoro. ¹⁵ Teiníboq írátíáhiro. Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreqa naho ahabáruwe. Manikánka ehweh aítahna tanáhráq mi kegá miraunka ákáhtaq kamah arinkéhe. Ité ire mehweh aítana itene ehwehnsabé iuwahriehre ira kegá mirairanka Manikánka anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Íwíoqnagehe ú ehwehne.

(Máhka 13.9-13; Áruká 21.12-17)

¹⁶ Sísaga itensabé mó mahraréna, Írátíáhiro. Sipsisípiqka úrinsi iápá miéhnserah íwíoqnehra kebá eqmaq iuwanié. Wehe ahtebeia ká miéhrana kiboki uwareasa ká miéhre. Mi kataré míehya serahnoro. Ahtebeia ánimári méq uwareasa ánimári miáhiro. ¹⁷ Wehukega ite ire kaweraitéhboq kawerue auráq matíáhiro. Segá ite kaunsíri ke kotiorabeq móitera sene momiwí nahtápéq árétí sahtáté iubigéhe. ¹⁸ Néne sánsá sehgiónsabé ákáhtaq wahnáh kéreq anotah wahnáh kéreqa ehweh aítageheera seba móitagéhe. Mi tanáhráq sereq mó nahnsó kéreq néne ehweh terigéhe. ¹⁹ Segá ehweh aitéhrarabeq móitéhrataq aneq ehwéh irarenehkono éq árahue terienéhnkono éq iwíáh kikiriyehe. Írakaumo. Mi tanáhráq Manikáne Awanka iwíáh aítahnaq ehwéh irarero. ²⁰ Mi tanáhráq ire iteitene ehweh irarigehe. Manikáne Awanka iwíáh aítahna ehwéh irarigehe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Mó anínká wenawah wenábáq kotiorabeq móritena sáhsi keyábé, Subiq suahro aritankéhe. Sibowárehga moq sene animárisabé mína tahnsanigehe. Sene animárinká sinoibone naruo úkera mó keyábé subiq suahro aritagéhe. ²² Néne sánsá sehgió ptiara ómi kegá itensabé iuwahriehre aítagehe. Itega néne sánsá ire susa anehe tanáhráqkákáq kawerue sehgirataq Manikánka meirena airaiq kaweraitankéhe. ²³ Mó ke suwahpeq íwíoqnehraqmé mitaq sueq pehbeheráhnue pokue mó ke suwahpeq kowíáhiro. Teiníboq írátíáhiro. Ísara kené táhúnipéq itene arambehri ire parabarúehrataq iné wehukeni úku anínká kouwekinauge.

²⁴ Sigaru anínká wene tísá ire kiotaikire. Arambehri anínká wene wahnah ire kiotaikire.

²⁵ Sigaru anínká wene tísaba mía míairana arambehri aní wene wahnahpa mía míainserah itega inéba mía míaoewe. Mó kegá iné iteruwahnsabé owainawane wahnah wenáwíq Pésébúrie aintáronsabé sega ite inéba mía míao ke moq ire kaweq ehwéh aítagehe úwe.

Peh Manikánsabe áhreoro ú ehwehne.

(Áruká 12.2-7)

²⁶ Sísaga mó mahraréna, Íwíoqnah keyábé áhreyehe. Ahnánaga moke kopípéq kéh náneq mókake ábóraraginae. Moke epéqté éhwéh ábóraraginae. ²⁷ Ité sunkikírirabeq teiú éhwéh téhrehrabeq teriéoro. Epéq írah éhwéh nahnsorapéqté sawai sawaiue teriéoro úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Peh morá itene inonka subiq suahráho keyábé ire áhreoro. Mi kegá iteyuwa ire subiq suahráhowe. Írakaumo. Minayabe sensabé ire áhreoro. Peh morá Manikánsabe áhreoro. Wega ebeq itene inonka subiqmarena anehe iteyuwa iraipéq suahráhire.

²⁹ Peh morá pabusa mónératé téhtaré káriq kabará máhkétirapéq paiqmaráhwe. Iteriboga moke kabaramarínsabé iwíahue tagéna ire kowe atahnarag mi káriq kabará marakóraq pehipi ire márunsurahorahire. ³⁰ Mína inserah Maniká Iteriboga ahriahri itensabé iwíahue tagéhe. Itene iyahqnopeqte iyáhrámé sáhsahwe tagariéhe. ³¹ Wega ite aiq moke tagariéh púaq ire áhreoro. Itega kabaramarí kiotaiko puana Manikánka ite ire abitaruanae.

Íné Sísane ani múge iraréyabe ayeहितéheho i ehwehne.

(Áruká 12.8-9)

³² Sísaga mó mahraréna, Wehukeniníká mó keyábé, Sísane ani múge terinaraq mókake Nánibonsabé, Mí anímé néne ani míre teawiníe. ³³ Mó ke miáhtáq ínensabe ahqáho aintéh anímé inéga mókake Nánibo miéhrabeq wensabé ahqáho ataníe úwe.

Sísansabé anotahtaq arutabororo i ehwehne.

(Áruká 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Inéwé sainkue miáh ké insahwé aitanieéna marakóipeq tutaire iwíáho? Írakaumo. Peh sainsuanieéna tutaage. ³⁵ Iné tutau puana ahninkáwágá abowánsabé abiahnsa atankéhe. Ayahunkawagá anowansabé abiahnsa atankéhe. Anahbukawagá ahrahawansabé abiahnsa atankéhe. ³⁶ Wenawahrah animárinká wene naruo úkigehe. *(Maika 7.6)*

³⁷ Wenanoibonsabé anotahtaq arutaboیرهنا ínénsabe peh ákáhtaq arutaboیرaintéh ánimé íre néne aní miahrahire. Wene ahninkáwáreq ayahunkawareqsabé anotahtaq arutaboیرهنا ínénsabe peh ákáhtaq arutábóیرaintéh ánimé íre néne iyahnabo aní miahrahire. ³⁸ Nánibone arambehri miraunsabé íné awankátaq táhpawe nubiq suagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniráhiro. Minayabe néne arambehriraq túbáh agéna peh we awahbeh arámbéhri sehgi ánimé íre néne aní miahrahire. ³⁹ Wewensabé arutaboیرهنا peh wewe awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahrahire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe úwe.

*Sísa tagariáh ké séhréh aritéh ániné ápeqsabé éhwéhne.
(Máhka 9.41)*

⁴⁰ Sísga mó mahraréna, Ite mehweh aítáh kéga íné moq mehweh aintáhwe. Ínénsabe mehweh aintáh kéga íné eqmaq núwéh aní moq mehweh atáhwe. ⁴¹ Manikáne ehweh irari anínká sitaq mó anínká iwíáhéna, We Manikáne ehweh irari aní púana séhréh ataníe íre. Séhréh ataníe éna mi anínsábé mehweh atena kiraboime kaweq sánsánire. Manikánka wene ehweh irari aní ápeq awinanserah we mehweh atéh aní moq ápeq awinkéhe. Kaweqtaq mía míai anínká sitaq mó anínká iwíáhéna, We kaweqtaq mía míai aní púana séhréh ataníe íre. Séhréh ataníe éna mi anínsábé mehweh atena kiraboime kaweq sánsánire. Manikánka kaweqtaq mía míai aní ápeq awinanserah we mehweh atéh aní moq ápeq awinkéhe. ⁴² Teiníboq írátíáhro. Pehgáriq aní íné séniréh aní míéh púana mó anínká né waní náwinana Manikánka mi aníné ápeqme íre tabanagia peh ahrreraq kanawire úwe.

11

*Sóniga we kéroya anité Sísga eqmaq suo éhwéhne.
(Árúka 7.18-35)*

¹ Sísga moke mi ehwéh ite we kérahwana ke teiuwe. Wegá ite airápété téhranité we kérahwana keyábé itene arambehriyabé iwáhnoréna mitaq suena wahtotaq kehiná suwahpeq mó ke síwáhnorinieéna pokúwe.

² Sóni wání meri merini aní karábúsiipéq ména Sísa Karáhéga miraú ehweh irena we kéroya anitégá Sísa kasenigeheéna weba eqmaq suowe. ³ Eqmaq suowara Sísga kéra wensabé, Sóniga, Arewe Manikánka eqmaraníe ú anípo? Ite mó anínsábé áwénunonehkonko íre uye.

⁴ Uyana Sísga sensabé, Irehya ehwéhnikákáq tagéhya naneqkakákáq Sóni koreawétao. ⁵ Ínéga miraunka aura pira kéga tagahwara aigará soriqnah kega ah nogówara náonkakákáq kéné náo wagirara ahre parosa kéga ehweh irahwe. Pusa ké iriwe oganúq sitena tabonah ke Manikáne kaweq ehwéh síwáhnoruge. ⁶ Ínénsabe árahinabomo iwíáh íre iwíáhia peh ínénsabe kawerue aiq pútare aintéh ánimé aru ukíqme aní míéhre. Mah ehwéh Sóni koreawétao úwe.

⁷ Úwara Sóni kéroya anitégá mitaq suera pokuyataq Sísga weba sáhurío ke Sóni ehweh teriuwe. Wegá mahraréna, Sóniga uworapeq iwáhnoruraitaq koraganehe urotaqmé we inse wíre iwíáhuroo? Sóiririrana onega míu míu inserah Sóni mó iwíáh mó iwíáhi aní míre iwíáhéq koragaroo? Íraukamo. Sóniwe íre mína tahnsa aní míre. ⁸ Sóni koraganehe urotaqmé we inse wíre iwíáhéq koragaroo? Kaweq korósi aneraneria aní koragaroo? Íraukamo. We íre mína tahnsa aní míarairara kaweq korósi aneraneria kéwé uworapeq íre mía peh wahnah kené nahtapeq mía míaowe. ⁹ We inse wíre iwíáhéq koragaroo? We Manikáne ehweh irari aníne iwíáhuroo? Aiq pútaq iwíáhowe. Írátíáhro. We Manikáne ehweh irari aníne moke mó ke áwáhu ke kiotaikuraire. ¹⁰ Sóni éhweh Manikáne ehwehna mahraréna, Néne ehweh korerina anímé ebeq eqmarahnana are sina ah kawerankéhe íre úwe.

(Malakai 3.1)

¹¹ Sísga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Sóni wání meri merini aní anotah anínirara moke mó kéga we íre kiotaikowe. Íre kiotaikowana Manikánka wahnah wahnahnirabeq íópipeq kibeki aní pehgáriq anínká Sóni kiotaikire.

¹² Sóniga ehweh iraruraitaqkakákáq amahnágaákáq págege sánsáno kéga íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kibekoneheqmúne éra sene págege sánsánowe. ¹³ Manikáne ehweh iraru kereq Mósíreqka Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teiúwana Sóniga suraire. ¹⁴ Sene ehweh aiq pútare arítáhmé kawerowe. Segá pabeqme ehwéh irarume Éráisa mónkakákáq sinae ewe. Sóniga menah surainsabé sene ehweh aiq pútaraguraire. ¹⁵ Íre parosa áhréákáq kéó, írátíáhro úwe.

¹⁶ Sísga mó mahraréna, Amahnága oga miáh kéwé ite aneq tahnsá kée teinínkonko? Itewe káriq animárinká máhkétirapéq ogi ogionserah tahnsá ké wóe. Mó animárinká mó animárinábé abiahnsa aritera sensabé, ¹⁷ Igonkónúnaraq itega íre ábáhowe.

Ibitunántúnánunaraq itega íre íbisahwe ewe. ¹⁸ Sóniga suraitaq wega táhutahuq awehriéna náhniáq sera ano íre narainsabé sega abiahnsa atera, Owainawanka iwíáh atéh ání míre atárówe. ¹⁹ Íné wehukení úku anínká surautaq táhutahuqkákáq náhniáq sera anonkakaq pehipi nogara sega ínénsabe abiahnsa aintera mahraréra, We kobuq kahburi uwoyansa aní míre aintera táhkisi moné meyáh kéreq mó ahabbáq kéreqne iyahnabo aní míre aintáhe. Segá ínénsabe mí ehweh írrewara Maniká tagariáh kéga ahtebé sansánirataq mó kéga tagéra, Se aiq pútaq sánsánowe ewe úwe.

Sísaga, Kamah ainehboq kawerurero ú ehwehne.
(Árúka 10.13-15)

²⁰ Sísaga mó kehiná suwahpeq áhnte otáq sánsánúwara tago kéga sene ahabbáq sansa íre súónsabe Sísaga mí keyábé ehweh aritowe. ²¹ Wega mahraréna, Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreero, kamah ainehboq kawerurero. Iteruwahpeq áhnte otáq sánsá miraurage. Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqka mina tagotaq tahirímé sene ahabbáq naho suera kaweqtaq míó irino. Segá mina tagotaq tahirímé sene ahabbáq aiq súónsabe Manikánka tagankeheéra nahonáh kórósi aneranerue tanah abaq marera sene ahabbáqsabe tútuue ibiso irino. ²² Teiníboq írátíáhro. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mí keyábé peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mí tanáhráq íte Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreq anotahtaq kamah ainawire.

²³ Kápénéama suwahpeqte kéó, íte kaweq ke míone éq minayabe íópeqte mátábúrápéq kioneheqmúne iwíáhoo? Írakaumo. Míbeq íre kioneheqmóe. Peh iraipéq kowíáhro aitanawire. Inéga págege otáq sánsá iteruwahpeq mirauraugaq tagarowe. Mirauranserah Sóróma suwahpeq miraowataq tahirímé mí kéga sene ahabbáq sansa suera kaweqtaq míó irino. Sene ahabbáq súótaq tahirímé Manikánka sensuwahpeq íre kekira peh kéh irino. ²⁴ Amahnága teiníboq írátíáhro. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq wega Sóróma suwahpeqte keyábé arutaboirena peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mí tanáhráq íte anotahtaq kamah ainawire úwe.

Sísaga, Ínéba sero éna ahrenahro aitanie ú ehwehne.
(Árúka 10.21-22)

²⁵ Sísaga púrerue mahraréna, Nániboo, arega moke íópeqkákáq mah marákó márakóákáq wahnahnóne. Wehukene sánsá ahtebah kewé arene sánsá íre sokigi ariasa peh morá káriq aní tahnsa ké arene sánsá aiq sokigi aiene. Minayabe arensabé iwíáh iwíáh atóge. ²⁶ Nániboo, arerega iwíáhue aiq miraóne úwe.

²⁷ Sísaga mitaq míó keyabé mó mahraréna, Nániboga moke náníre. Mó kéga íné Manikáne ahninkáwá íre tábúsoqme tagariáhwana Nániboga webataq íné wenahni tagariéhe. Mó kéga Náníbo íre tagariáhwana ínébataq wenahninká we tagarióge. Íné wenahninká sokigi aiéna kéga móq Maniká Itheribo tagariagehe úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Págege arámbéhríeq irupipeq umehi keo, ínéba sero. Ínéba sirataq ahrenahro aitena iru ukíq itaníe. ²⁹ Néne arambehri sehgieq néne sánsá ahtebahro. Íné uwaresa áninéna pehwehrué mía míau aní púaq ínéba sirataq irupipeq ukíq itahnaq ahrenagehe. ³⁰ Néne arambehriwe irupipeq íre págegeorahi arámbéhrí wíre. Mí arámbéhrí sehgritaraq irupipeq eyoyó aitanie úwe.

12

Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriéyabe irarú ehwehne.
(Máhka 2.23-28; Árúka 6.1-5)

¹ Mí tanáhráq ahrena ahrena wehekáh Sísareq íte we kérahwána kereqka páréti mirao naneq será sotápéq kótaikowanaraq irupibiúwaq itega mí será késabariqme késabariqme ue kure nahwane. ² Nahwanara Péhrasi kéga tagéra Sísansabé, Tagáhno. Are kэрáh kéga ahrena ahrena wehekáh íre mirao naneq sansánowe. Minayaba sega ahabbárowe uwe. ³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqte séhíráme Tébitireq we kéro kereqka sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhnsahwe ahtebaho? ⁴ Tébitiga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéna Manikánka tagankeheéra máró paréti mewe nówara we kéro kega moq nowe. Nonsabe íre mirao naneq miraoowe. Mósísine ehweh irarunka mí parétiwé pehipéqte kéga íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh míbeq mahbeq arítáh kéga nahrahowe íre. (1 Samuel 21.1-6)

⁵ Mósísine ehweh míbeq mahbeq arítáh kéné ehweh aiq sáhnsahona wino. Mí ehwehnká teímé ahrena ahrena wehekáh sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq arambehriuwana Manikánka íre abiahnsa aritowe íre. ⁶ Teiníboq írátíáhro. Íné mahtaq ména Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kiotaikuge. ⁷ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Titiré sansansábé ire nuwahbehrana peh arutaboíré sansa séhréh arite sansansábé nuwahbehre ire.

6.6)

(Hosea

Itega mi ehwéh ahtehtaḡaq tahirímé íné séniráh ké kaweqḡaq miáh keyábé, Ahbabárowe ire aritewáh irino. ⁸ Iné wehukení úku anínká ahrena ahrena wehekáh wahnah wahnahnuge úwe.

Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia áyáhnkákáq áni kawerato ehwehne.

(Máhka 3.1-6; Áríka 6.6-11)

⁹ Sísaga mitaq suena Asiu kené momiwí nahtápéq kibekúwana ¹⁰ sawenkahnia áyáhnkákáq áni miówe. Péhrasi kegá Sísaga ehweh ataneheéra we kasenéra, Ahrena ahrena wehekáh wehuke kaweratewé Mósísine ehwehnka ahqáho atehro uwe. ¹¹ Uwana Sísaga sensabé, Ahrena ahrena wehekáh itene ka ire wahto matáípéq tupekitaq mi ka tumeyáh mino. ¹² Wehukenínká ménkámehnká aiq kiotaiki mino. Minayabe ahrena ahrena wehekáh Mósísine ehwehnka kaweq sansansábé ire ahqáho atéhre. ¹³ Ire ahqáho atéhre éna sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwana ébeq ayáhnkárá tahnsa úkúwe. ¹⁴ Péhrasi kegá tueague sio síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe.

Sísawe Manikáne arambehri anínsábé éhwéhne.

¹⁵ Árahue subiq suanéhnkono u ehwéh Sísaga irena mitaq suena pokúwara áhnte kegá we kérowe. Áhnte kegá we kérowana moke awahre ke kaweraritena ¹⁶ sensabé, Iné éhweh mó ke teriyeho aritowe.

¹⁷ Sísaga áhnte awáhré ké kaweraritonsabe Manikáne ehweh irarú ani Ásísáaga sehiranú ehwehnká aiq pútaragúwe. Mi ehwéhmé Manikánka irarú ehweh wega sehiranue mahraréna,

¹⁸ Néne arambehri mirai aní ínégá omaq ató aní aiq miéhre. Wensabé nirutaboíréna wene arambehriyabé nuwahbehre. Inéniwanka weba mía miáínana wega nahnso ke kaweq sansá terinkéhe. ¹⁹ Wegá ire ehwehinae. Wegá ire anotahtaḡaq ehwehinae. Ahtapeḡté ire sawai sawaiinae. ²⁰ Wegá mareḡmareḡ sah ire airaiḡ piteruanae. Áráhmu pehgáriḡ téhráhnaraḡ ire puinsuanae. Ahqáho. Mirainaga kaweq sansánká ahbabáq sansa kiotaikinae. ²¹ Nahnso kegá wene ehweh irera, Ite kaweraítankéhe iwíáhighe úwe.

(Aisaia 42.1-4)

Owainawanka Sísaga séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.

(Máhka 3.20-30; Áríka 11.14-23, 12.10)

²² Mó kegá aura pira aní, ire ehwehnorahú aní meḡmera Sísaba móátówe. Wene arupipeḡ owainawa mío púana we ire ehwehnorahú aní, aura pira aní miówe. ²³ Sísaga mi aní kaweratawana ehwehnéna aura tagówe. Mina tago kegá áhtenéra seye náhenéra, Kaweratéh ánimé Tébitine anahwabómo uwe. ²⁴ Péhrasi kegá kawerato ehweh irera, Pésébúri owainawane wahnahnka Sísaga págege atena séhréh atéh púana Sísaga owainawamari kaqsuahráhire éra seye náhenéra ehmuníḡ éhmúníruwe.

²⁵ Ehmuniḡ éhmúníruwana Sísaga sene iwíáh tagéna sensabé, Wahba marákórápéḡté kegá seye ebehirataḡ sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké ire miárahowe. Sensuwahrahreḡ seye ebehirataḡ sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké ire miárahowe. ²⁶ Owainawanseḡ wenawahrahreḡ ebehotaḡ tahirímé se sainkéra págegeue morá ké ire miárahó irino. ²⁷ Inéga owainawa kaqsúótáḡ owainawane wahnahnka séhréh aintéhtáḡ tahirímé ite kéiráh kegá owainawa kaqsúáhtáḡ insega séhréh aritéh iripo? Ite kéiráh kegá itene ehwehnsabé ire tábúsoréhre aítáhwe. ²⁸ Manikáne Awanka págege aintena séhréh aintéh púana owainawa kaqsuḡ kaqsuruge. Mina tagéḡ Manikánka wahnah wahnahni sansá iteba aiq sire éḡ tagariáhwe úwe.

²⁹ Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká ayahnsa kira wéhné ménsámehnsá meyanieéna wene nahupeḡ árahue kibekorahiro? Ebeḡme ayahnsa kira wéh táhtoḡme táhru táhruarena anehe wene nahtapeḡté ménsámehnsá pehipi meyahráhire úwe.

³⁰ Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká ire néne iyahnabo aní miéhmé néne naruo aní míre. Wehukenínká inéreḡ ire soruparitéhrataḡmé wega wehuke karegaráh aruḡarurire.

³¹ Peh morá Manikáne Awansabe abehḡ éhwéh atáh kéwé Manikánka mi ke ire insahwé aritankéhe. Mi ahbabáq peh ahreḡaq matiankehe úwe. ³² Iné wehukení úku anínsábé niéhrruru aintéh ánimé Manikánka insahwé atahráhire. Manikáne Awansabe éhrruru atéh ánimé Manikánka amahnágaakáḡ mókakeakáḡ mi aní ire insahwé atena wene ahbabáq peh ahriahri ahreḡaq matiankehe úwe.

Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyanae i ehwéhne.

(Árúka 6.43-45)

³³ Sísaga Péhrasi keyábé mó mahraréna, Peh morá kaweq awánkánká kaweq sérá iyéhre. Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyéhre. Wehukeníká awánká sera tagéna mi awánká ahtebehre. ³⁴ Itewe wehene animárá móe. Itene irupipeq kéh náneq itene iwéhga irarerahire. Itene irupipeq íre kaweq iwíáh kéh púaq kaweq ehwéh íre irarerahowe. ³⁵ Kaweq animé wene arupipeq kaweq iwíáh kéh púana kaweq sansánire. Ahbabáq animé wene arupipeq ahababáq iwíáh kéh púana ahababáq sansanire. ³⁶ Teiníboq írátíáhro. Ehweh aitahna tanáhráq Manikánka wehukene ehweh iwíáhue tagéna moke sene abehq éhwéhnsábé saraqmarankéhe. ³⁷ Kaweq ehwéh irare irareóna aníno, Kaweq aní móne atankéhe. Ahbabáq ehweh irare irareóna aníno, Ahbabáq ani móne atankéhe úwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Máhka 8.11-12; Árúka 11.29-32)

³⁸ Táhmaro Mósisine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka Sísansabé, Íwáhnoraníno, itega Manikáne arambehri miraóna aní taganehboq arega ótaq sansánúno uwe. ³⁹ Uwana Sísaga sensabé, Amahnága oga miáh kégá Manikánsabe íre iuwahbehraq ahababáq ke miáhwe. Ótaq sansánúno ewo? Írakaumo. Wehukení wenáwíq Sónaga sóreq wanípípeq tupekútaq Manikánka ótaq sansá miraúwe. Peh morá mi sansá teienaq iwíáhue tagagehe. ⁴⁰ Sóna apahtáró wéhékáh anotah pahné arupipeq míonserah íné wehukení úku aní apahtárórác marakóipeq míanie. ⁴¹ Nínibe suwahpeqte kégá ahabáruwana Sónaga ehweh koreriutaq wene ehweh irera sene ahababáq sansa suera kaweqtaq míówe. Mínyabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq Nínibe suwahpeqte kégá iriwe méra ite amahnága oga miáh keyábé, Íre kawerowe éra ehweh aitagéhe. Amahnága iteba míó ánimé Sóna kiotaiku aní múge. Nínibe suwahpeqte kégá Sónane ehweh íronserah árahinsabé néne ehwehme íre iraho? ⁴² Sórómóniga Ísara ke wahnahnútaq wáhnaupeqté kéné wahnah inínká wene ahtebia éhwéh íranieéna íre wahtopeqte weba súwe. Teiníboq írátíáhro. Amahnága iteba míó ánimé Sórómóni kiotaiku aní múge. Mi inínká Sórómónine ahtebia éhwéh íronserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho? Mínyabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi inínká iriwe ména itensabé ehweh aitankehe úwe.

Owainawanka kouwekinsabé éhwéhne.

(Árúka 11.24-26)

⁴³ Sísaga Mósisine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqsabé mó mahraréna, Owainawanka wehukení auwena pokitaq wání íre kéhrabeq nogena ahrenahrahiraheq kabarire. Kabarirana írakauninsabé iwíáhéna, ⁴⁴ Ínéga súo náhtápéq seuwekinauge éna áúwátái wéhúkénipá kouwekire. Kouwekéna wene nah tagehrana aiq kabantáhwe kaweraréhe. ⁴⁵ Kawerarena mó abapete téhranité áhnte ahababáq owáinawámárá koweriréhre. Moke mi owáinawámárá mi anípá kowíáhwe. Téhwe peh morá owáinawánká mi anípá míéhtáq íre kawerire. Anehemé áhnte owáinawámáránká weba míáhsabé anotahtaq íre kawerire. Mi aní íre kaweraginsarah amahnága ite oga miáh áhbábáro ke íre kaweqtaq míaneheqmóe úwe.

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.

(Máhka 3.31-35; Árúka 8.19-21)

⁴⁶ Sísaga nahupeq ména ehweh teriutaq wenanoreq wenábáqmarinseq máhpeq iriwe méra Sísareq ehwehnéyabe suwahbówe. ⁴⁷ [Suwahbówana mó anínká Sísansabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq iriwe méra arensabé áhrabowe úwe.] ⁴⁸ Úwana Sísaga míó keyabé mahraréna, Náinowé insebo? Náníbáqsome inseréhbo éna ⁴⁹ ite we kérahwana ke ayahnáwíqme mahraréna, Mah kewé náinoreq náníbáqmarinseq móe. ⁵⁰ Íopeqte Náníbo awahbeh arámbéhri sehgió kéwé náníbáqmari móe. Náinahnoreh wóe. Náinoréh wóe úwe.

13

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.

(Máhka 4.1-9; Árúka 8.4-8)

¹ Mi wehekáh Sísaga nahtapeqte tuyokéna káwehu ayehráq tunse mitaq tútuue míowe. ² Tútuue míowara íregáritaq weba sáhatió púana Sísaga wánípeq ko sipípeq kibekue tútuue míowara moke míó kega arahwéraq iriwe míowe. ³ Míówana Sísaga áhnte pabeqme ehwéh síwáhnorúwe. Wegá mahraréna, Ayu suitabeh anínká wene sotápéq ayu suitabanieéna pokire. ⁴ Suitabehtaq mó ayú ahtaq megirana kabaranka sísiq nehre. ⁵ Mó ayú kiruraq megirana pehgáriq marákó kéhsabé mi ayú apubúue kiapoue kíréhre. ⁶ Anotah patáhitaq

tamuripague ire ánúq piéh púana ehyatagire. ⁷Mó ayú náwerarúitáq megirana náwe kirena kárigariirana sera ire iyéhre. ⁸Mó ayú kaweq marákórátq megirana kiapoue kirena áhnte será iratanira. Mó ayú 100 será iyéhrana mó ayú 60 será iyéhrana mó ayú 30 será iyéhre. ⁹Ire parosa áhréákáq kéó, kawerue íráhro úwe.

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriunsabe irarú ehwehne.

(Máhka 4.10-12; Áruká 8.9-10)

¹⁰Síwáhnorúwaq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Mó ke síwáhnorónaraq aneqsábé pabeqme ehwéh terieno ewane. ¹¹Ewanana Sísaga itensabé, Manikánka íopeq wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé menah wehukega ire írátiahrahurowe. Amahnága Manikánka mi ehwéh ite sokigi aíre. Peh mó ke ire sokigi aríre. ¹²Manikánka wene ehweh kawerue íréh áni mó sokigi awinana áhnte ahtebanae. Wene ehwehnsabé anetaníbo i aní mó ire sokigi awinana we pehgáriq ahtebeh naneq abitaginae. ¹³Minayabe wehuke pabeqme ehwéh teríuge. Sene siuranka tagéra ire tagariáhwe. Sene siahrega irera ire írátíah púana pabeqme ehwéh teríuge. *(Lo 29.4)*

¹⁴Minayabe Manikánka iwíáh atowana Ásáiaga sehiranú ehwehneká aiq pútaragire. Mi ehwéhmé Manikánka irarú ehweh wega sehiranue mahraréna,

Itega ehweh ireq itene irupipeq ire írátíahwe. Itega tagéq itene irupipeq ire tagariáhwe. ¹⁵Mi kené sirupipeq ire ahtebahrahowe. Seyene siahre aiq parókire. Seyene siura aiq mútúgire. Segá ire miraotaq tahirímé sene siuranka tagéra sene siahrega irera sene sirupipeq ahtebéna sene ahbabáq suera íné níáhrabo irino. Sene ahbabáq suera íné níáhrabotaq tahirímé kawerarító irino úwe. *(Aisaia 6.9-10)*

¹⁶Sísaga ite we kérahwána keyábé mó mahraréna, Itene iuranka áhntetaq tagahnsabe itene jahrega áhntetaq íráhnsábé iwíáh iwíáho. ¹⁷Teiniboq írátíáho. Áhnte Manikáne ehweh iraru kereq kaweqtaq mía míau kereqka itega tagah naneq tagéyabe suwahbówara ire tagowe. Itega íráh éhwéhnsábé sega ireyabe suwahbówara ire írówe úwe.

Sísaga ayunsabe éhwéh áwahe pahsuo ehwéhne.

(Máhka 4.13-20; Áruká 8.11-15)

¹⁸Sísaga itensabé, Ayu suitabé pabeqme ehwéh áwahe ahtebagehboq írátíáho. ¹⁹Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh siahrega irera ire ahtebah kewé ahtapeq megi ayú tahnsane. Owainawanka sirupipeqté mi ehwéh apubúwe seaebóire. ²⁰Kiruraq megi ayúme kiapoinserah wehukeníká Manikáne ehweh irena arupipeq eyoyóire iwíáh apubúwe kowe atéhre. ²¹Manikáne ehwehneka arupipeq ire ánú piéhnsábé pehgáriq tanáhráq sehgire. Mi ehwéh sehnginsábé mó kegá áwioqnahwana ire kaweq sunúq sire. Mí tanáhráq wega túbáh agéna Maniká áúwéhre. ²²Náwe tarúitáq megi ayúme wehukeníká Manikáne ehweh irena sehginie iwíáhéna mah marákó marákóipéqté náneqsabé iwíáh iwíáhéna ménsámehnsánkakaq móneakásábé arutaboirire. Náwe soaginserah minawarinká saiqnaríéh púana wega Manikáne arambehri ire miraire. ²³Kaweq marákórátq megi ayúme wehukeníká Manikáne ehweh irena arupipeq tábúsoqme iwíáhire. Kaweq marákórátq kaweq será iyéhnsarah wega mi ehwéh sehginia Manikáne arambehri kawerue miraire. Kawerue miraéna mó anínká 100 tahnsá áhnte kaweq arámbéhríirana mó anínká 60 tahnsá kaweq arámbéhríirana mó anínká 30 tahnsá arámbéhríire úwe.

Náweyabé pabeqme ehwéhne.

²⁴Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Manikánka íopeqté wahnah wahnahnime wehukeníká wene sotápéq kaweq ayú uqmatainsarahne. ²⁵Inokáhpeq wehuke sugé tanáhráq wene naruo anínká sure kaweq ayú uqmataitaq náwe uqmarena pokuraire. ²⁶Kaweq ayú kirena iyanauraitaq náweakáq kitáire. ²⁷So abone arambehri anímárinká sure wensabé, Arene sotápéq peh kaweq ayú uqmatonawe mah nawé eheqte kirehro urowe.

²⁸Urowana sene wahnahnka sensabé, itene naruo anínká mi nawé uqmataire urairara sega wensabé, Náwe soranéhnkono urowana, ²⁹Ahqáho. Náwe soréhrataq kaweq naneqkakáq pagorúéhboq moráráq kirankéhe. ³⁰Moráráq kirahnana nera kahnarátq ínéga arambehri keyábé, Téhwe mi nawé saue airíwe ira paríáho. Anehe kaweq será isiwe néne ménsámehnsá kéh nánúpéq sáharáho aritanie uraire úwe.

Pehgáriq ayúnsabé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 4.30-32; Áruká 13.18-19)

³¹Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime pehgáriq ayú tahnsane. Mi ayúme ire mó sotápéqté ayú tahnsane. Írakaumo. Mi ayúme pehgáriq ayúne. ³²Wehukeníká mi pehgáriq ayú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah awánká úkéna moke mó mensámehnsá kiotaikire. Anotah awánkánirana kabaramarinká séra ayahnaweraq sene nah piáhwe úwe.

Muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 13.20-21)

³³ Sisaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Tíri inínká muoráhi naneq párawahipéq maqme ayahnirana moke múire. Manikánka íopeq wahnah wahnahnime mina páréti muoráhi naneq tahnsáne úwe.

Sísaga peh pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Máhka 4.33-34)

³⁴ Sisaga weba sáhurió ke ehweh teriena sensabé íre pahsuqme teriasa peh pabeqme ehwéhmári teriuwe. ³⁵ Manikáne ehweh irarú aniné ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísaga peh pabeqme ehwéh teriuwe. Mí pukúipéqté éhwéhnká mahraréna, Ehweh teriénaraq peh pabeqme ehwéh terinié. Mah marákó marákó miraútaqkakáq menahnkákáq epéqté éhwéh káráirana amahnága terinié íre. *(Buk Song 78.2)*

Sísaga náweyabé áwawe pahsuo ehwehne.

³⁶ Sisaga weba sáhurió ke suena nahupeq kibekúwaq ite we kérahwána kegá weba séq wensabé, Mí pabéqmé éhwéh náwe uqmatai ehwéhmé pahsuqme teio ewane.

³⁷ Ewanana Sísaga itensabé pahsuqme teiena, Kaweq ayú uqmatai anímé iné wehukení úku aníne. ³⁸ Somé mah marákó marákó. Kaweq ayúmé Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráho ke wóe. Náwewe owainawane anímári móe. ³⁹ Náwe uqmatai anímé owainawa mire. Nera kahna tanáhráqmé mah tanáhráq parabagínana Manikánka sain-suahna tanáhráq mire. Sera ísira kewé íopeqté ké wóe. ⁴⁰ Náwe sawue ira pariáhnserah mah tanáhráq parabagínana Manikánka sainsuahna tanáhráq sinawire. ⁴¹ Mí tanáhráq iné wehukení úku anínká íopeqté ké eqmaq suahnara Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhira ke miéhrataq moke inéhgíó kéreq mó ahbábáq kéreq sorupagehe. ⁴² Sorupéra anoth iráipéq kagsuehrara mitaq íbiséra uwo uwo oneherawoe. ⁴³ Mí tanáhráq Manikáne animári Sensiboga wahnah wahnahnirabeq kaweqtaq méra patahi serahnigehe. Íre parosa áhréakáq kéó, kawerue íráhro úwe.

Móne antéhyá sotápéq kopéq suo ehwéhne.

⁴⁴ Sisaga mó mahraréna, Manikánka íopeq wahnah wahnahnime wehukenínká móne antéhyá wene sotápéq ubuqme kopéq suonserahne. Mó anínká mí antéhyá ábóraq marena áhnte moné mipipéq kéhnsábé mitaq mó akariaréhre. Wene arupipeq eyoyóirana móne paigmanieéna moke wene ménsámehnsá paigmanieéna mí moné mewena móne antéhyá kéh só kobaiqmárehre úwe.

Pásésuqsabé pabeqme ehwéhne.

⁴⁵ Sisaga mó mahraréna, Manikánka íopeq wahnah wahnahnime ménsámehnsá paigmaq paigmani anínká kaweq pasésúq paigmanieéna kabari serahnire. ⁴⁶ Wega peh morá pásésúq áhnte kaweq pasésúq tagéna moke wene ménsámehnsá paigmanieéna mí moné mewena mí pasésúq kobaiqmárehre úwe.

Pah siqmíahnsábé pabeqme ehwéhne.

⁴⁷ Sisaga mó mahraréna, Manikánka íopeq wahnah wahnahnime kahweraté uwe taga tagao serahnire. Wehukega káwehupipéq anoth kahweraté uwe taga taga áhnte mó naneq ka mó naneq kanue maqmíahwe. ⁴⁸ Maqmíahntáq kawéipéq áhnte kéhrara arahwéraq tútuue méra pah siqmíahwe. Siqmarera kaweq ka pah antéhyáipéq sáharera íre kaweq ka súahwe. ⁴⁹ Mina onserah mah tanáhráq parabagínaraq íopeqté kegá sure kaweq ke miéhrarabeqte áhbábáq ké aiqme meriqmera ⁵⁰ anoth iráipéq tuparuehrara mitaq íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

⁵¹ Sisaga ite we kérahwána keyábé, Teiú éhwéh moke aiq iraho úwaq itega wensabé, Aiq irone ewane. ⁵² Ewanana Mósísiga sehgióro ú ehweh íráh kegá iné wahnah wahnahnime ehwéh aiq ahtebahwe. Mí kegá anoth nah matiéh anínká mira inserahnowe. Anoth nah matiéh anínká peh morá páqnáhipéq áhnte ménsámehnsá matiéhre. Wega mí paqnáhipéqté o ménsámehnsánkákáq nahonáh ménsámehnsánkákáq mewe máhpeq tuyokire úwe.*

Néhsara suwahpeqte kegá Sísansabé suwahrío ehwehne.

(Máhka 6.1-6; Árúka 4.16-30)

⁵³ Sisaga mí pabéqmé éhwéh teiena mitaq suena ⁵⁴ wenawahperurá pokúwe. Mitaq momiwí nahtápéq kibekéna síwáhnorúwara író kega, We árahue ahtebia aní úkurairo éra, Wega ótaq sansá árahue mirairo éra áhtenuwe. ⁵⁵ Áhtenára, We peh nah piéh aniné ahninkáwá

* **13:52:** Anoth nah matiéh aní éhwehne áwawe mahraue kéhre. Mósísiga sehgióro ú ehweh ahtebéra Sísane ehweh ahtebah kegá Mósísine naho éhwéhnkákáq Sísane o éhwéhnkákáq síwáhnororahowe. Manikánka íopeqté wahnah wahnahnirabeqte sánsá ahtebéra síwáhnororahowe.

wíre. Wenanowé Máhría wire. Sémisiwe, Sósépawe, Sáímóniwe, Súrásawe, wenábáqmari móe. ⁵⁶ Wenanahnoreh mahtaqté ánimári móe. Minayabe we árahue ahte bia áni úkurairo éra ⁵⁷ wensabé abiahnsa atówe. Abiahnsa atówana Sísaga sensabé, Manikáne ehweh irari anínsabé mó ke suwahpeqte kégá iwíáh iwíáh atáhwe. Peh morá wenawahpeqte kéreq wenawahraheqka wensabé íre iwíáh iwíáh atáhwe úwe. ⁵⁸ Úwana sega wensabé íre aiq pútare ató púana mitaq áhnte otáq sánsá íre miraúwe.

14

Sóni wání meri merinú aní pukú ehwehne.

(Máhka 6.14-29; Ártíka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Sísaga éhweh mitaq teri mahtaqté terinuwana mi tanáhráq anotah wahnáh áni Érótiga irowe. ² Irena wene arambehri keyábé mahraréna, Mah animé Sóni wání meri merini aní míre. We pukéna mó oga úkurai puana amahnága págege otáq sánsánire úwe.

³⁻⁴ Sóni oga míotaq wega Érótingsabé ehweh atena mahraréna, Arenábáqne ahre meronawe Mósísiga sehgióro ú ehweh aiq anterutone úwe. Wenábáq Pírípine ahre Éróriása meyonsabe Sóniga ehweh atowana meyo inínká mi ehwéhnsabé ayehtónsabe Sóni abiahnsa atowe. Abiahnsa atowana Érótiga, Sóni táhtoqme karábúsiipéq móátáthro úwara táhtoqme karábúsiipéq móátówe. ⁵ Móátówana Érótiga, Sóni subiq suanie iwíáhéna túbáh agúwe. Wehukega, Sóniwe Manikáne ehweh irari aní míre iwíáhunsabé sensabé áhreéna túbáh agúwe.

⁶ Érótime anowagá we maqmio ahreraq ko tanáhráq sítáq wereq máhoro ú kereqka táhutahuruwana Éróriásane ayahunkawagá mitaq ména ábáhrúwe. Ábáhrúwana Érótiga iwíáh iwíáhéna wensabé, ⁷ Arega nánio ina naneq náwinie éna, Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge úwe. ⁸ Mi ahráriné anowagá Sóninsabé abiahnsa atena weniyahu pagu pagunúwana wega Érótingsabé, Íné Sóni wání meri merini aniné ayahqno kiraqsuq maqme kunubaipeq maqme ménio úwe.

⁹ Úwana Érótiga mi ehwéh irotaq wene arupipeq umeh agúwe. Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge ú púana wene arupipeq iwíáh kikiruwe. Ínéreq táhutahuro kegá néne ehweh írah púana nyehitéhneho éna, We awahbeh naneq náwéro úwe. ¹⁰ We awahbeh naneq náwéro úwana Érótiga eqmaq auwo aninká karábúsiipéq tunse Sónine ayahqno kiraqsuena kunubaipeq maqme mewe séna ¹¹ mi ahrári awuwana wenano móawuwe. ¹² Sóni kéro kega we subiq sító ehweh irera sure wene anonka sesehgiwera mómaisarera Sísaga koreawúwe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kiraboi ehwehne.

(Máhka 6.31-44; Ártíka 9.10-17; Sóni 6.1-13)

¹³ Sóni subiq sutowana Sísaga irena mitaq suena sípi kéwewena kure abatapi pokinaúwe. Áhnte kegá, We seberaebéq pokire u irera sensuwahpeq suera peh marakóipeq pehbeheráh kure Sísaga kinaúrabeq kuwe. ¹⁴ Sísaga mitaq kure sípiipéqté arahwéraq tuegútaq áhnte wehekéq tagéna sensabé arutaboiraritena awahre ke kaweraritowe.

¹⁵ Ío tupekinaútaq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Amahnága penkinaire. Mahtaqté peh abatapi púah mah kegá mó ke suwahpeq sene táhutahuq kobaiqmaragéhboq eqmaq suo ewane. ¹⁶ Ewanana Sísaga itensabé, Se aneqsabé pokigehbo? Itega táhutahuq kirabooro úwe. ¹⁷ Úwaq, Ite íre áhnte táhutáhúq peh moberíah parétiákák téhtaré páhnikákák matione ewanana ¹⁸ Sísaga itensabé, Mina wewe sero úwe. ¹⁹ Mewe sero éna mió keyabé, Náweraq tútuue miáthro éna mi parétiákák páhnikákák mewena íópeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atowe. Kaweróne atena paréti keqme ite we kérahwána ke náiuwaq itega mió ke náriewáne. ²⁰ Náriewánara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé airápéte téhtaré páhsikéti úsawe obenkiq márówe. ²¹ Mi táhutáhúq no wehwé íregáritaq 5 táhúséni (5,000) weh wóe. Ani ahre áhnte mió púara íre sáhnshúwe.

Sísaga wání káwehu abobórántaba nogu ehwehne.

(Máhka 6.45-52; Sóni 6.16-21)

²² Sísaga ite we kérahwána keyábé, Sípiipéq kiasagoro seberaebéq ite nonótah pokoro éna eqmaq iuwowe. Ite we kérahwána ke eqmaq iuwena anehe mó ke sensuwahpeq eqmaq suowe. ²³ Eqmaq suena púrerinieéna sáwéhrapeq kiuwe. Penkútaq Sísaga webataq ména ²⁴ púrerúwaq ite we kérahwána ke sípiipéq káwehu ákáhpi miáhwane. Anotah soírírúwana wáninka nonaburóróúwana mi sípi íre peheráh korahúwe. ²⁵ Ahyahbinkerotaq Sísaga wání abobórántaba iteba síwaq ²⁶ we tagéq anotah ahréeq, Wahnsa wíre iwíáhéq áhréeq kareowanane. ²⁷ Kareowanana Sísaga apubúwe mahraréna, Pehitáq miáthro. Íné úge. Íre áhreoro úwe.

²⁸ Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, aiq pútaq are inaraqmé ínénsabe, Wání abobóráhtaba noge ínéba súno ainto úwe. ²⁹ Ínéba súno ainto úwana Sísaga wensabé, Máho úwana Pítaga sípiipéqté tuegue wánítaba Sísaba áhñibórá kúwe. ³⁰ Áhñibórá kéna sóiriq tagéna áhřeéna wánípeq tupekinaútaq Sísansabé, Néne Wahnahno, íné séhréh ainto éna áwíahraq súwe.

³¹ Áwíahraq súwana Sísaga apubúue tubanantáwena wensabé, Arega ínénsabe íre kawerue aiq pútare aintahne. Aneqsabé árahinabomo íwíáhono úwe. ³² Segá sípiipéq kiasaguyana sóiriq táqnaígúwe. ³³ Ite sípiipéq míahwana kegá Sísansabé íwíáh íwíáh ateq, Are aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wóne atahwáne.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.
(Máhka 6.53-56)

³⁴ Itega sípiipéq seberaebéq kure Kénésáréti marákórápéq kowanara ³⁵ mitaq míó kegá Sísá tagéra, we Sísae éra. Sísae éra, Awahre ke mitaq meriq mahtaq merirue sero uwara moke awahre ke meriqmera Sísaba mórítówe. ³⁶ Awahre kegá Sísansabé, Arene ambanta ayehrápéq táhtoranéhñkono éra wene ambanta táhtoró ke ómi kaweragúwe.

15

Manikáne ehwehnka iteinahbúréhne sansá kiotaikire i ehwéhne.
(Máhka 7.1-13)

¹ Péhrasi kereq Mósínsine ehweh síwáhnoro kereqka Sarúsarama suwahpeqte Sísaba sure wensabé, ² Are kэрáh kegá iteinahbúréhne sansámé aneqsabé anteruaho? Sene siyahnkara íre pabeq paberia peh náwiqkakaq síyáhnkárátáté táhutahuq nahwe uwe.

³ Úwana Sísaga sensabé, Itewe aneqsabé peh iteitene sansá sehgioneheq Manikánka sehgióro ú ehweh anetaníbo éq anteruaho? ⁴ Manikáne ehwehnka mahraréna, Iteinoibone ehweh íreq se séhréh arítáhro íre.

Mí ehwéhnká mó mahraréna,

Wenanoibonsabé íre kaweq ehwéh arítéh aní subiq súáhro íre. (Kisim Bek 20.12, 21.17)

⁵ Manikáne púkuga miraué irarirag itega síwáhnoréq, Wehukenínká wenanoibo séhréh aritahráhi monébópoq mó nanepopoq matawéna wenanoibonsabé mahraréna, Mahnawé Maniká íre áwátáutaq tahirímé náíú irino íre. ⁶ Wehukenínká miraué irarirag itega, Mí anínká wenanoibonsabé anetaníbo ime aiq kawerire ewe. Wega se íre séhréh arítéhmé aiq kawerire ewe. Minayabe iteitene ehweh sehgiónsabé Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhwe. ⁷ Itewe peh kopéráhpéro ahbabáq ke woe. Itega miraonsabé Manikáne ehweh irarú aní Ásáiága naho sehiranú ehwehnká aiq pútaragire. Mí ehwéhmé Manikánka irarú ehweh Ásáiága sehiranue mahraréna,

⁸ Mah kegá ínénsabe síwéhrate íwíáh íwíáhéra peh sirupipeq ínénsabe íre suwahbehre. ⁹ Segá peh wehukene sansá síwáhnoréra, Mahnawé Manikáne sansá míre ewe. Minayabe sega ínénsabe péhepehe íwíáh íwíáh aintáhwe úwe. (Aisaia 29.13)

Sísaga, Wehukeníné arupipeqté íwíáhgá ahbabáratáhráhire ú ehwehne.
(Máhka 7.14-23)

¹⁰ Sísaga míó keyabé, Ínéba sewíáhro. Néne ehweh íreq íwíáhue tagahro. ¹¹ Wehukenínká táhutahurinka íre ahbabáratéhre. Írakaumo. Peh morá wehukeníné áwéhipeqté éhwéhnká ahbabáratéhre úwe.

¹² Ite Sísá kэрáhwána kegá weba séq wensabé, Arega iraréna ehwéhnká Péhrasi ke siyehitehme aiq tagahno ewanana ¹³ Sísaga itensabé, Íopeqté Nánibógá íre uqmaréh náneqme pagoruankéhe. ¹⁴ Péhrasi kewé pehragarítáhro. Segá íwíáhéra, Ite siyahnkahrúna ke úne ewe. Írakaumo. Se peh aura pira ké míahwe. Aura pira anínká mó aurá pira aní ahnkahrínaraq mataipéq moráráq inahnsuwoyeharowoye úwe.

¹⁵ Úwana Pítaga Sísansabé, Mah pabéqmé éhwéh pahsuqme teio úwana ¹⁶ wega sensabé, Wehukenínká táhutahurinka íre ahbabáratanae uge. Mí ehwéhnume ite moq íre irátíaho? ¹⁷ Táhutahuqka wehukeníné íwíáhipeq íre túíre. Peh ahmbiupipéq tunse tueagire. Minawé íre iraho? ¹⁸ Wehukeníné áwéhipeqté éhwéhmé wene arupipeqté áhwárehre. Wene arupipeqté íwíáhgá ahbabáratanae. ¹⁹ Wehukeníné arupipeqté ahbabáq íwíáh áhwárehre. Mó aní subiq suewé, mó aniné ahre weh abariéwé, aebówé, péhe éhwéhmé éhruruéwé, ²⁰ mahnawarínká wehukení ahbabáratéhre. Peh náwiqkakaq áyáhtáté nehñka wehukení íre ahbabáratéhre úwe.

Nahnso inínká Sísansabé kawerue aiq pútare ato ehwéhne.
(Máhka 7.24-30)

²¹ Sísaga mitaq suena Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqne marakórapeq pokúwe. ²² Mibeqté Kénáni marakórápéqté ínime íre Asiu anínká Sísaba séna wensabé, Tébitine anahwao, anotah aní móne. Owainawanka nániyahu subiqmaq subiqmarinsabé arutaboira into úwe. ²³ Arutaboira into úwana Sísaga peh ehiya miowaq ite we kérahwána kegá Sísansabé, Mi inínká inehe séna áhnte ehwhéhninsabé kaqsuo éq pagu pagunowane.

²⁴ Pagu pagunowanana Sísaga mahraréna, Manikánka peh morá Ísara kebá eqmaq núwátáire. Ísara kewé tabanagi sipisípíq tahnsa kee úwana ²⁵ mi inínká Sísaba séna áhtónsabe wene aigarápí arehunseraráq ména, Anotah aníno, séhréh ainto úwe. ²⁶ Séhréh ainto úwana Sísaga wensabé, Animáriné táhutahuq mewe iamáripá tuparuwéwé íre kaweq sansáne úwe.* ²⁷ Úwana wega wensabé, Anotah aníno, arega irarénawe aiq pútaróne. Iamáriné sibowáné tahbe tehnopeqte megí apípí mewe nahtaq sibowágá íre kaqsúehre. Mina inerah séhréh ainto úwana ²⁸ Sísaga wensabé, Arega ínensabe anotahtaq aiq pútare aintahna iní móne. Are awahbeh naneq mirainauge úwana mi tanáhráq wene ayahunkawa apubúue kaweragúwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwhéhne.

²⁹ Sísaga mitaq suena Kehrari kawéhu ayehráq kure sáwéhrapeq kiena mitaq tútuue míowe. ³⁰ Tútuue míowara áhnte kegá aigará soriqnah kereq aura pira kéreq sawenkahnia áiyáyáhnkákáq kéreq íre ehwehnorahu kereq áhnte mó awahre kereq meriqmera Sísaba suwana wega moke mi awáhré ké kawerarítowe. ³¹ Ehweh íre irarerahu kegá ehweh iraruwara sawenkahnia áiyáyáhnkákáq kégá awaho ke úkuwara soriqnah kegá ah nogúwara aura pira kégá siura ebiúwara tago kegá áhtenuwe. Áhtenéra ite Ísara kené Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe.

Sísaga 4 táhúséni (4,000) weh kirabóu ehwehne.

(Máhka 8.1-10)

³² Sísaga ite we kérahwána ke iáhrabéna itensabé, Mahtaq miáh kégá ínéba apahtáro wéhékáh méra amahnága se táhutahuq íre kéhnsabé sensabé nirutaboiruge. Íre kirabo aritasa pehipi eqmaq súáhnaraq ahtapeq siunúnkaq surahiyeho. Pehipi íre eqmaq suanie úwe. ³³ Úwaq ite we kérahwána kegá wensabé, Mahtaq peh abatapinirara miáh ké peh íregáritaq miáhwe. Se awehraq tahutáhúq nagehboq árahue áhnte tahutáhúq meyhárhuno ewane. ³⁴ Ewanana Sísaga itensabé, Árahue paréti kehro úwaq itega wensabé, Abapete téhtaré parétiákáq táhmaro pehgáriq pahnkákáq kéhre ewane.

³⁵ Sísaga weba sáhuríó keyabé, Marakóraq tútuoro éna ³⁶ mi abápéte téhtaré parétiákáq pahnkákáq mewena Manikánsabe, Kaweróne atena ite we kérahwána ke keqme iuwaq itega moke mó ke náriewáne. ³⁷ Náriewánara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé abapete téhtaré páhsketí úsawe obenkíq márówe. ³⁸ Mi tahutáhúq no wehwé 4 táhúséni (4,000) weh wóe. Ani ahrewe peh áhnte míó púara íre sáhnsáhúwe. ³⁹ Siyahbankirowana Sísaga mi ke eqmaq suena sípiipéq kiasague Mágára marakórápéq pokúwe.

16

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwhéhne.

(Máhka 8.11-13; Áruká 12.54-56)

¹ Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka Sísaba séra wega ahbabárinkeheéra wensabé, Manikánka are séhréh atahna taganehboq íopeqté ótaq sansánúno uwe. Ótaq sansánúno éra áhwárawe tagowe. ² [Áhwárawe tagowana wega sensabé, Ío tupekitaq penehriraq tagéq íre ibonsinawire ewe. ³ Ahbiahipeq ibo muqmuriraq tagéq iboramé ibonsinawire ewe. Íopeq tagéq íbone sánsá ahteabawe. Mina aiq ahtebeq peh ínéga amahnága mirau arámbéhrí tagéq íre ahteabawe.] ⁴ Amahnága oga miáh kégá Manikánsabe íre iuwahbehraq ahbabáq ke miáhwe. Ótaq sánsá sokigi aio ewo? Írakaumo. Sóna sóreq wanípípeq míotaq Manikánka ótaq sánsá miraúwe.* Peh morá mi sánsá iahreraq itahnaq iwíáhwe tagagehe. Mó otáq sánsá íre sokigi ainie éna se suena pokúwe.

Paréti muoráhi naneqsabé pabeqme ehwhéhne.

(Máhka 8.14-21)

* **15:26:** Sísaga mi inínsabé íre ehweh atena peh pabeqme ehwhéwé teawuwe. Nahnsa kewé mi iamári tahnsanowara Asiu kewé mi animári tahnsa móe. Minayabe wene ehwehme áwahewé mahraréna, Nahnsa ke séhréh aitanieéna Asiu ke suotaq tahírimé íre kaweru irino úwe. We tagaríómé mi inínká wensabé aiq pútare atowana we séhréh atowe. * **16:4:** Wehukeni wenáwíq Sónansabé éwhéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éwhéhne ue kéhrabeq tagáhno.

⁵ Ite Sísá kérahwána kegá káwehu seberaebéq pokowanaraq páréti ibitagúwaq íre meyahwáne. ⁶ Sísaga itensabé, Tagariáhiro. Péhrasi kereq Sáyúsi kereqne páréti muoráhi naneq pehragahro úwe. ⁷ Úwaq itega iteite náhenéq, Itega páréti ibitaginsabé mi ehwéh teire ewane. ⁸ Ewanana Sísaga itene ehweh ahtebéna itensabé, Ite páréti íre kéh éhwéhmé aneqsabé sío síoo? Itega ínénsabe pehgárita q aiq pútare aintáhwe. ⁹ Amahnága teiú éhwéh íre iraho? Ínéga 5 táhúséni (5,000) weh moberíah páréti keqme kirabourautaq arahqmé áhnte matome íre iahreraq kehro? ¹⁰ Abapete téhtaré páréti kereq 4 táhúséni (4,000) weh kirabourautaq arahq áhnte matome íre iahreraq kehro? ¹¹ Íné íre párétiyabé iraruge. Minayabe árahinsabé íre iahtebaho? Péhrasi kereq Sáyúsi kereqne páréti muoráhi naneq pehragahro úwe.

¹² Úwaq ite we kérahwána kegá iwíáhéq, Íre páréti muoráhi naneqsabé peh Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka síwáhnoro ehwéhnsabé irarire éq iahtebahwane.

Pítaga Sísansabé, Are Manikáne ahninkáwá wóne ú ehwehne.
(Máhka 8.27-30; Áríka 9.18-21)

¹³ Sísaga Sésaría Piripái suwahpeq wahtotaq kútaq ite we kérahwána keyábé kasenána, Mó kegá íné wehukení úku anínsabé inse aintaho úwe. ¹⁴ Inse aintaho úwaq, Arensabé mó kegá, Sóni wáni meri merini aní mire ewe. Mó kegá, Are Éráisa wire ewara mó kegá, Are Manikáne ehweh irarú aní wenáwiq Sérémáia wire ewe. Mó kegá, Are peh Manikáne ehweh irari aní mire ewe ewane. ¹⁵ Ewanana Sísaga itensabé, Itega ínénsabe inse aintaho úwana ¹⁶ Sáimóni Pítaga wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní móne. Maniká mia míai anínirah are wenahni móne úwe. ¹⁷ Úwana Sísaga Pítansabé, Sónine ahninkáwá Sáimónio, arega irarénayabé iwíáh iwíáhúno. Arega irarénawe peh wehukega íre iwíáh atáhwah iraréne. Peh morá íopeqté Nánibógá iwíáh atéhre. ¹⁸ Teiníboq írátíáhiro. Arenáwiq Pítae.† Wehukega ebahtaq pearáh náh íre míu míuia peh págegeue kagainserah íné tagariáh kéwé séhréh aitahnaq págegeue mia míaiagehe. Íné tagariáh kegá pukirataq iraipéq íre pokigehe. ¹⁹ Íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte ónsaráte kí áwúge. Arega mah marákóipéq ahqáho atehna naneq Manikánka mi naneqsabé moq íopeq ahqáho atanae. Arega mah marákóipéq kowe atehna naneq Manikánka mi naneqsabé moq íopeq kowe atanae. ²⁰ Kowe atanae éna ite we kérahwána keyábé, Ínéwé Manikánka omaq ato aní mire mó ke teríyeho úwe

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.
(Máhka 8.31-9.1; Áríka 9.22-27)

²¹ Mi tanáhráq Sísaga ite we kérahwána keyábé Sarúsarama suwahpeq pukinaú ehweh pahuowe. Wega itensabé, Sarúsarama suwahpeq pokinauge. Mitaq mibeqte Ásiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka níwíoqnéra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwe.

²² Úwana Pítaga Sísá meqmena móbeq móatena wensabé ehweh atena, Néne Wahnahno, arega iraréna ehwéhmé aiq pútaragínehboq Manikánsabe ahqáho ato inauge úwe. ²³ Úwana Sísaga pabeqme Pítansabé, Owainawano, móbeq míahno atena, Arega iraréna ehwéhmé Manikánka íre iwíáh atéhre. Minawé peh wehukení íné iwíáh púah íné pokona ah parosúéhneho úwe.

²⁴ Sísaga ite we kérahwána keyábé mahraréna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraué séniro. ²⁵ Wewensabé arutaboíréna peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahrahire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe. ²⁶ Wehukenínká moke mah marákóipéqte ménsáméhnsá matiéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi ménsáméhnsánká árahue séhréh atéh iripo? Oga mérapeq awaq meyabe aneqtaté paiqmarankéhbo? Ahqáho. Íre paiqmararahire. ²⁷ Nánibone patahga tahnsa téhreh naneqkákáq íné wehukení úku anínseq íopeqté kéreqka túónagake moke mah kehiná kéhínáné arambehri iwíáhue tagéna sainsuanauge. ²⁸ Teiníboq írátíáhiro. Táhmaro iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme íné wehukení úku aní Wahnah aní míahnaq tagéq anehe pukigehe úwe.

† 16:18: Káríki kené ehweh Pítae úmé ebahne.

17

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.

(Máhka 9.2-13; Áruká 9.28-36)

¹ Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagúwana wega Sémisireq Sónireq mi abárahre mó aní Pítarerue meriqmena anotah sawéhrápéq kiuwe. ² Kiuwara sega tagotaq Sísane auranabiah mó kugú kawéq kugú agúwe. Wene auranabiah patahga tahnsa agúwana wene korósi anotah tabérábé téhreh tahnsá úkúwe. ³ Téhreh tahnsá úkúwara Mósisireq Éráisareqka íópeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe. ⁴ Ehwehnuwana Pítaga Sísansabé, Ítene Wahnahno, ite mahtaq míonayabé aiq kawerire. Are awahbáhnraqmé ínégá apahtáro úqná pearaníe. Arene morá Mósísine morá Éráisane moráue pearaníe úwe.

⁵ Pearaníe útaq anotah tabérábé írábúyánká seubítíowana mipéqté éhwéhnká mahraréna, Mah anímé niruní nénáhní míre. Íné wensabé anotah nuwahbehre. Wene ehweh íráhro úwe.

⁶ Úwara Sísá kéro anítógá anotah ahréera sirehunseraraq méra siuranabiah marakóiperatíowana ⁷ Sísaga seba séna se táhtotawéna wensabé, Íre áhreoro. Irigoro úwara ⁸ sega awahnkanéra mó ke íre tagéra peh morá Sísá webataq tagowe.

⁹ Sáwéhrapeqté tuegutaq Sísaga wensabé, Iteiyuwanka tageh naneq amahnága mó ke teríyeho. Íné wehukení úku aní pukéna íriwe oga úkonaraq terigéhe úwe.

¹⁰ Úwara we kéro anítógá Sísansabé kasenéra, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá, Éráisa ebeq sínaraq anehe Manikánka omaq ato aní anehe sinae eme aneqsábé irareo uwe.

¹¹ Uwana Sísaga wensabé, Éráisaga moke náneq kawerataniéena suraire. ¹² Ínéga teiníboq írátíáhro. Éráisawe aiq suraire. Wega suraitaq we tagaro kegá, We Éráisa wire íre iwíáhía peh seye suwahbarai sansánurwe. Seye suwahbarai sansánéra we íre kaweratárowe. Segá we áwíoqnaronserah íné wehukení úku aní moq níwíoqnagehe ¹³ úwara we kéro anítógá ahtebéra, Sísaga irarime Sóni wání meri merini anínsábé irarire uwe.

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Máhka 9.14-29; Áruká 9.37-42)

¹⁴ Segá áhnte ke míopi tueguwana mó anínká Sísaba séna we áhtónsabe arehunseraraq ména wensabé, ¹⁵ Anotah aníno, nénahninsábé arutaboirate séhréh ato. We uwoyansanéna íraipéq tabiqme tabiqméena anotah erirana wánípipeq aguaguire. ¹⁶ Meqmena are kéráh kébá móátóge. Móátógarawe sega íre kaweratahráhowe úwe.

¹⁷ Íre kaweratahráhowe úwana Sísaga mío keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake parabaginabo? Ahkake parabaginabo éna abowansabé, Arenahní ínéba meqme súno úwana meqmena súwana ¹⁸ Sísaga owainawansabé, We auwe pokúno atowana auwena pokútaq mi aní kaweragúwe.

¹⁹ Ite we kérahwána kegá itebataq Sísaba séq wensabé, Itewe árahinsabé owainawa íre kaqsuahráhuo kasenowane.

²⁰ Kasenowanana itensabé, Itega pehgáritaq aiq pútare aintáh púaq íre kaqsuahráhowe. Teiníboq írátíáhro. Manikánka séhréh aítahnaga miraorahúne iwíáhirataq wega séhréh aitéhnká miraorahowe. Téhwe mi iwíáh pehgáriq awánká ayu tahnsá kahnaraq itega sáwéhyabe, Móberagúno atéhrataq mirainawire. Míra iwíáhirataq áhnte pagége sánsá miraorahowe. ²¹ [Ínéga kaqauwó ówáínáwá wehukega pehipi íre kaqsuahráhowe. Táhutahug awehriéq púrerareq mína tahnsa owáínáwámári kaqsuahráhowe úwe.]

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkakáq irarú ehwehne.

(Máhka 9.30-32; Áruká 9.43-45)

²² Sísareq ite we kérahwána kereqka Kehrari marákórápéq nowánaraq wega itensabé, Segá íné wehukení úku aní móintehrana nubiq suaneherawoe. ²³ Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq íriwe oga úkinauge úwaq ite we kérahwána kené irupipeq umehagúwe.

Sísaga, Táhkisi moné awo ú ehwehne.

²⁴ Sísareq itereqka kure Kápénéama suwahpeq kowanaraq Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáhnká Pítaba séna wensabé, Ite iwáhnori anínká momiwí nahtápéq táhkisi moné awinkého úwana ²⁵ kowe úwe. Kowe éna nahupeq kibekúwana Sísaga wensabé ebeq kaseníno, Sáimónio, mah marákóipéqté wáhnáh kegá inseréhne táhkisi moné meyaho? Sensuwahrahne móne meyaho? Mó kahnáhné móne meyaho? Inseréhne meyháwe iwíáhono úwana ²⁶ Pítaga wensabé, Mó kahnáhné móne meyháwe úwana Sísaga wensabé, Mínyabe ite Maniká kahnah míoya puata wene momiwí nahtápéq kawerinkeheéta táhkisi moné íre náwéyataq tahirí aiq kaweri irino. ²⁷ Segá itensabé abiahnsa aitéhboq pehipi aweyéhe.

Mi tahkísí móné meyankéhboq arega wání káwehutapeq pokue úku wánípeq tuparuqme tagehnana téh pariahna pahné áwéhipeq tagé mipéq ebah moné tagankehe. Minawé arereq ínereqne táhkísi moné awehraq kanae. Mina mewé táhkísi moné meyéh ání móawo úwe.

18

Manikánka wahnah wahnahnirabeqte anotah anímé insebo i ehwéhne.

(Máhka 9.33-37; Árúka 9.46-48)

¹ Mi tanáhráq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kiotaiki anímé insebo ewane.

² Ewanana Sísaga káriq aní áhrabéna ite ákáhpi atena ³ itensabé, Teiníboq írátíáthro. Itene píribahri sansá sueq káriq aní tahnsa úkirataq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhowe. ⁴ Wewensabé íre iwíáh iwíáhi aní peh mah káriq aní tahnsa ména íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq mó ke kiotaikire. ⁵ Ínénsabe arutaboairaintena mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh ánínká íné moq séhréh aintéhre.

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruhráhi ehwéhne.

(Máhka 9.42-48; Árúka 17.1-2)

⁶ Sísaga mó mahraréna, Wehukénínká ínénsabe aiq pútare aintéh ání ahbabáq sansa áugi ínaraqmé anotahtaq íre kawerire. Áugii anínká káriq aní áugi ínaraqmé wene nuopi anotah ebáh táhru táhruue púrúruia káwéhúpipéq tuparuahnana wánípeq tupekitaq tahirímé aiq kaweri irino úwe.

⁷ Síúgio kewé anotah ahbabárowe. Mah marákó márakóipéq ahbabárorahi sansá peh kagaire. Áugi anímé ahbabáq áhwáreh puana Manikánka anotahtaq kamah awinawire.

⁸ Arene aiayahnka are ahbabáratana ínaq muna kiraqsuo. Íre aiayahnkakaq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Moke aiayahnkakaq ahriahri teh íráipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁹ Arene auranka are ahbabáratana ínaq muna píruqme suo. Peh morá áúránkákáq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Téhtaré áúránkákáq ahriahri teh íráipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire úwe.

¹⁰⁻¹¹ Sísaga mó mahraréna, Káriq animárínsábé abehq náneq mire iwíáhiyehboq kawerurero. Teiníboq írátíáthro. Se wahnahno íopeqté kegá íopeq Nánibo miéhrebeq ahriahri mía míawe. [Íné wehukeni úku anínká tabanago ke kaweraritanieéna sugé úwe.]

Sipisípiq tabanaginsabé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 15.3-7)

¹² Sísaga mó mahraréna, Sipisípiq wahnahni anínká áhnte sipisípiq 100 sipisípiq matiéhtáq peh morá ká tabanagínaraq wega anerinkeho? Aneq iwíáhoo? Wegá íre tabanago kamári 99 sipisípiqmári uwaruntú sahtaqme nahrabeq sitena tabanagi ka kogabarinkehe. ¹³ Mi ka ábóraq marahnaraq iwíáh iwíáhinawire. Íre tabanagi kamárínsábé ákáhtaq iwíáh iwíáhéna ábóraq maréh kánsábé anotahtaq iwíáh iwíáhinawire. ¹⁴ Sipisípiq wahnáhnká wene tabanagi kansábé arutaboairinserah íopeqté Ítéribógá wene animári tabanague iraipéq pokiyeho éna arutaboairire úwe.

Are ahbabáratéh áni kawerate sansa ehwéhne.

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Íné tagariéh ánínká are ahbabáratahnaraq mó ke íre miéhtrataq wene ahbabáqsabe koreawo. Wegá arene ehweh irahnah aiq insahwé atankéhe. ¹⁶ Arene ehweh íre irahnaraqmé peh morá ánipópoq téhranítéboqpoq meriqme weba kúno. Itene ehweh írankéhboq se meriqme kúno. ¹⁷ Wegá arereq sereqne ehweh íre irahnaraqmé momiwiorabeq Maniká tagariáh ké korerio. Wegá moke sene ehweh íre irahnaraqmé we auwe nahnso aní, ahbabáq aní tahnsa peh áwé tagahro úwe.

¹⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáthro. Itega mah marákóipéq ahqáho atéhra naneq íopeq Manikánka mi naneq moq ahqáho atanae. Itega mah marákóipéq kowe atéhra naneq íopeq Manikánka mi naneq kowe atanae. ¹⁹ Mó teiníboq írátíáthro. Ite téhranitégá mah marákóipéq mó naneqsabé moráénue púrerirataq íopeq Maniká Íteriboga irena mirainawire. ²⁰ Ite téhranitégáboqpoq apahránitégáboqpoq ínénsabe iwíáhoneheq momiwíirataq íné itereq míanauge úwe.

Mó kené ahbabáq íre ahrreraq matiahno ú ehwehne.

²¹ Pítaga Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, are tagariéh ánínká íné mótaq mótarue ahbabáraitahnaraq árahue tanáhráq wene ahbabáq íre niahrreraq matianinkono? Abapete téhtaréráq wene ahbabáq íre niahrreraq matianinkono úwana, ²² Ahqáho. Abapete téhtaréráq íre awehraq kéhre. Arega íre sáhnasahoráhóna tanáhráq wene ahbabáqsabe iwíáhineho. Wene ahbabáqmari íre ahrreraq matiahno úwe.

²³ Wene ahbabáqmari íre ahrreraq matiahno éna, Teiníboq írátíáhro. Manikánka wahnahnirabeqte sánsámé mah marákóipéqte wáhnáhnká wene arambehrio ke miraurainserah sansáne. ²⁴ Mi wahnáhnká wene arambehrio kené sítárirai moné kawerairitankehéna síáhburairaire. Anotah moné 10,000,000 Kína tahnsá átárirai aní weba móátáráirana ²⁵ mi aniné átárirai moné áhnte taqnobaguraire. Minayabe wene wahnahnka átárirai moné meanieéna mahraréna, Moke we matíéh ménsáméhnká paiqmaraq mi moné náníéro. Mi anínseq wene ahrreraq wene animárínseq paiqmaraq mi moné náníéro urairana ²⁶ mi anínká weba séna áhreeéna arehunseraráq ména, Ínénsabe arutaboiraite pehwehrue ainto. Arega íntáriaahna moné moke awinauge urairana ²⁷ wene wahnahnka arutaboiratena mahraréna, Mi monéyábé anetaníbo éna, Pehipi soraq súáhro uraire. ²⁸ Urairana mi anínká pokue áwáhu arámbéhrí aní wene móne táhmaro Kiná 10 Kína tahnsá átárirai aní tagéna wene anuopi táhtotawéna wensabé, Ínéga átárirau moné nánio uraire. ²⁹ Nánio urairana wega arehunseraráq ména, Ínénsabe arutaboiraite pehwehrue ainto. Arega íntáriaahna moné mókake awinauge urairana ³⁰ mi ehwéh íre irasa karábúsiipéq móátáráire. Móatena, Moke náninagake pugeq auwaníe uraire. ³¹ Urairana mó arámbéhrí kéga mína tagéra sirupipeq págege agurairara sega sene wahnah moke koreawátówe.

³² Koreawátówana sene wahnahnka wene arambehri anínsábé áhrraurairana surairana wensabé, Arewe íre kaweq arámbéhrí aní móne. Arega ínénsabe arutaboiraite énana néne móneyabé anetaníbo éna íre ahrreraq matióge. ³³ Ínéga arensabé nirutaboiraítonserah arewé árahinsabé áwáhu arámbéhrí anínsábé íre arutaboiraithno éna anotah abíáhnšanuraire. ³⁴ Abiahnsanéna mi aní meqmena karábúsiipéq móátáráire. Néne móne moke náninagake pugeq auwaníe uraire úwe. ³⁵ Sísaga mah pabéqmé éhwéh parabaruenta anehe Pítarehyabe, Íné tagariéh ánínká ite ahbabáraitahnaaq itene irupipeq wene ahbabáq íre ahrreraq matiáhro. Ahrreraq matiéhraaq teawú wáhnáhnká miraurainserah íoqéqte Nánibógá mína tahnsaninkehe úwe.

19

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irarú ehwehne.

(Máhka 10.1-12; Áruka 16.18)

¹ Sísaga mi ehwéh parabaruenta Kehrari marákórápéq suena Sorana aroiépéq seberaebéq Súría marákórápéq pokúwe. ² Pokúwara áhnte kéga we kéréwara mitaqté áwáhré ké kawerairitowe.

³ Péhrasi kéga Sísaba séra wega ahbabáq ehweh irarinkeheéra áhwárawe tagéra kasenéna, Weh wewega iwíáhue wene ahre suewé mirao naneq sansápo uwe.

⁴ Uwana Sísaga sensabé, Manikáne ehwehna mahraréna, Manikánka mah marákó márákó mirarotaq wega wehakaq ahreakáq mirarowe ire.

⁵ Wene ehwehna mó mahraréna, Minayabe o menáhwénká wenanoibone nahtapeq suena wene ahrreraq moráráq mía míaiagehe. Peh morá aniné áu tahnsa úkigehe ire. *(Stat 1.27, 2.24; Malakai 2.15)*

⁶ Itega mi sehírámé íre sáhnshawe tagaroo? Se peh morá aní tahnsa úkóyansabé se íre mó aní mó aní tahnsa méra peh morá aní tahnsa míagehe. Manikánka, Wehakaq ahreakáq moráráq mía míao tao aritonsabe wehga wene ahre súéhneho úwe.

⁷ Wene ahre súéhneho úwara Péhrasi kéga wensabé, Mósísine ehwehna mahraréna, Wehga wene ahre kaqsuaníe ínaraqmé pépahqtaq sehiranue móawena kaqsuankéhe ire. *(Lo 24.1-4)*

Mósísiga mah ehwéh aneqsabé irarúwo uwe.

⁸ Uwana Sísaga sensabé, Itereq itene igaqnaréhreq saiyo ke míona puana Mósísiga mah ehwéh irarúwe. Manikánka téh wehuke mirarotaq mira iwíáh íre úwe. ⁹ Teiníboq írátíáhro. Wene ahre íre ahbabáq ini míahnaaq awehkawagá pehipi kaqsuena mó ahre meyéhmé wega aiq ahbabáire úwe.

¹⁰ Ite we kéréhwána kéga Sísansabé, Wehreq wene ahrrereqsabé teienawe mahbiga ahre íre mera ahriahri peh míahnaaq aiq kawerire ewane.

¹¹ Ewanana Sísaga íbensabé, Itega irare ehwéh moke mahbigaunká íre sehgoráhowe. Peh morá Manikánka omaq sitahna kéga sehgoráhowe. ¹² Mó mahbigáunká ahre meyahráhowara mó mahbigáunká ahre íre meyahráhowe. Móme sinowaréhga maqmíótaq sene sinonka íre kaweraguraire. Minayabe mi mahbigáunká ahre íre meyahráhowe. Móme wehukega siwáhnta pirúáhwará ahre íre meyahráhowe. Mó mahbigáunká iwíáhéra, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte arámbéhrí kawerue sehgiunayabé amahnága ahre íre meyanehqémúne ewe. Mah ehwéh sehgoráhi anínká irankéhe úwe.

Sísaga, Káriq anímárinká ínèba sewiágehboq ahqáho aritého ú ehwehne.

(Máhka 10.13-16; Áruká 18.15-17)

¹³ Wene ayahnkaratáté táhtoqme púreraritankeheéra mó kegá káriq anímári meriqmera Sísaba mórítówe. Mórítówaq ite we kérahwána kegá mórító keyabé suwehgu ariteq ahqáho aritahwánana ¹⁴ mi kariq anímári ínèba sewiágehboq ahqáho aritého. Káriq anímárinká ínèbabe aiq pútare aintáh serahno kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe úwe. ¹⁵ Awaq miagéhe éna Sísaga wene ayahnkaratáté mi kariq anímári táhtotawéna mitaq suena pokúwe.

Áhnte mensáméhnšánkákáq anínsábé árahue oga mérapeq awaq mianabo i ehwehne.

(Máhka 10.17-31; Áruká 18.18-30)

¹⁶ Peh morá wéhgá Sísaba séna wensabé, Íwáhnoranino, oga mérapeq awaq mianiboq aneq kawéq árámbéhrí ininkono kasenúwe.

¹⁷ Kasenúwana Sísaga wensabé, Aneqsabé ínèbabe kawéq sansánsábé kasenono? Peh morá anínká webataq kawéqtaq mía míaire. Oga mía míainkehboq Manikánka sehgióro ú ehweh sehgio úwe.

¹⁸ Úwana wega Sísansabé, Aneq sehgióro ú ehweh sehgininkono úwana Sísaga wensabé, Mó aní subiq súéhneho. Mó aniné ahre abariineho. Mó anínsábé péhe éhwéh atéhneho. ¹⁹ Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáho. Arerensabé arutaboírónanserah arene iyahnabo anínsábé moq arutaboírúno úwe. *(Kisim Bek 20.12-16)*

²⁰ Úwana mi anínká Sísansabé, Moke mi ehwéh kawerue sehgiúge. Móme aneq arámbéhrí ininkono úwana ²¹ Sísaga wensabé, Are kawéqtaq miankehboq pokue moke matiahna mensáméhnšá paigmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íopeq kawéq naneqmarí matiankehe. Tabonah ke moke nárie iné séniro úwana ²² mi anínká irena áhnte mensáméhnšá ko púana wene arupeq umeh agúwana pokúwe.

²³ Sísaga ite we kérahwána keyábé mahraréna, Áhnte mensáméhnšá matiáh kéga íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kiyabe anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁴ Teiniboq irátíáho. Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahhipéq kéaginayabé págegeue mirai naneq mire. Mina inserah áhnte mensáméhnšá matiéh anínká íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe.

²⁵ Úwaq itega mi ehwéhnsábé anotah ahténéq Sísansabé, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahrahíro ue kasenowane.

²⁶ Kasenowanana Sísaga ite ebitáwéna itensabé, Wehukega íre miraorahowe. Peh morá Manikánka moke miraorahire úwe.

²⁷ Úwana Pítaga wensabé, Itega moke mationa naneq sueq are kérone. Minayabe itega aneq awaq mianéhnkono úwana

²⁸ Sísaga itensabé, Teiniboq irátíáho. Mókake moke kéh náneq o naneq úkínaq iné wehukení úku anínká págegeue anotah wahnáhnonarabeq tútuue ména wahnahninie. Mi tanáhráq itega wahnahnirarabeq tútuue méq airápété téhtaré Ísara ke káhnáhnšábé ehweh ariteq sainsuagéhe. ²⁹ Ínèbabe sirutaboírera néne arambehri miraoneheéra sene nahme sene marakówe súáhmé amahnága áhnte mó nahmé marakówe awaq miagéhe. Mókake oga mérapeqkákáq awaq miagéhe. Néne arambehri miraoneheéra sinahnawarehwé siwahwarehwé sensibáqmarimé sensinoibowe sene animárimé súáhmé amahnága áhnte mó kegá sensuwahrah úkigehe. Mókake oga mérapeq moq awaq miagéhe. ³⁰ Amahnága áhnte ebeq se kegá mi tanáhráq sinehe kigehe. Sinehe se kegá ebeq kigehe úwe.

20

Arambehrio ke monseráh ápéq náriu pabéqmé éhwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, So wahnahnurái aní éhweh teiníe. Wegá wahnahnuráinserah Manikánka íopeq wahnah wahnahnire. So wahnahnurái anínká wene sotáq arambehriira ke ahbiahipeq kogabaréna ² ábóraq marena sensabé, Néne sotápéq koarambehriirataq penahnaraq morá Kiná morá Kiná tahnsanue* náinie urairara kowe urowana wene sotápéq eqmaq súátáire. ³ Pópoqnah ákáhtaq kiraitaq paigqanátapeq kurairara táhmaro mó kegá mitaq peh míarowe. ⁴ Peh míarowana wega sensabé, Néne sotápéq koarambehriirataq penahnaraq awehraq apéq náníe urairara ⁵ kowe éra koarambehriurowe.

⁶ Wéhékáhnabubunkákáq tunsoreráitaqkákáq wega mó ke ábóraq marena wene sotápéq eqmaq súátáire. ⁷ Ío tupekinauraitaq wega paigqanátapeq kouwekurairara táhmaro ke mitaq peh míarowe. Peh míarowana wega sensabé, Aneqsabé moke wéhékáh peh míaho

* **20:2:** Asiu kené móne áwiq íre Kínae. Írakaumo. Sene móne mó áwiq kowe.

urairara, Mó anínká arambehri íre ínsábé peh míone urowana, Aiq míre. Néne sotápéq koarambehrioro aritáráire úwe.

⁸ Koarambehrioro aritena petairabeq so aboga sotáq arambehrio kené wahnah anínsábé áhrabéna wensabé, Moke arambehrio ke síáhrabue ápeq nário. Arambehrirapéq sinehe se ke ebeq nárie ebeq se ke anehe nário uraire. ⁹ Sinehe suro ke morá Kíná morá Kínáue síátáire. ¹⁰ Síátáirara ebeq suro kegá iwíáhéra, Wega métáq se ke morá Kíná morá Kínáue sínsábé ite anotah apéq meyanehégmúne iwíáhurowe. Anotah apéq meyanehégmúne iwíáhurowana se moq morá Kíná morá Kínáue síátáirara mewera ¹¹ so abonsabé abiahnsa atárówe. ¹² Abiahnsa atera wensabé, Amahnága se kewé pehgáriq arámbéhríowe. Itewe moke wehékáh arambehriúnana anotah patáhgá kamah áire. Minayabe aneqsabé monseráh monseráhnue ápeq nário urowe.

¹³ Úrowana so aboga sene ehweh irena peh morá anínsábé, Néne iyahnabo aníno, arensabé íre ahbabáratóge. Ahbiahipeq, Néne sotápéq arambehri éwahnaraq morá Kíná awiníe ugh kowe aintahna wino. ¹⁴ Minayabe arene móne mewe pokúno. Are áwúnserahnue inehe se ke moq náriúge. ¹⁵ Néne móne nárie sansá néne arambehri wire. Anehepeqte ké áhnte nariúnsábé ínensabe abiahnsa aintahna mino uraire úwe.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Pabeqme ehwéh teiúnserah sinehe se kegá ebeq kirarawe ebeq se kegá sinehe kigehe úwe.

Náhnábáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Máhka 10.32-34; Áruká 18.31-33)

¹⁷ Sísaga Sarúsarama suwahpeqte áhtápéq kútaq ite we airápété téhtaré kérahwána ke itebataqsabé mahraréna, ¹⁸ Teiníboq íratíáhiro. Ite pokue Sarúsarama suwahpeq miáhnaraq peh morá anínká íné wehukení úku aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqpa mónuankéhe. Mónuahnara sega íné, Subiq súáhiro aritehrara ¹⁹ nubiq suageheéra nahnsó kebá mónuagéhe. Nahnsó kegá niwiréh aintera sehikarankákáq áreti sahtáté nubiqmarera awankátaq táhparagéhe. Awankátaq táhparéhrataqmé íné pukonana apahtáro wehékáhtáq iriwe oganúq intankéhe úwe.

Sémísireq Sónireqka anotah anité úkéyabe suwahbó ehwehne.

(Máhka 10.35-45)

²⁰ Sébérine ahrega sene ahninkáwáráre meriqmena Sísaba séna arehunseraráq ména wensabé, Ínéga teawéna ehwéh miraúno úwe. ²¹ Úwana Sísaga wensabé, Aneq ehwéh kehro úwana wega wensabé, Arega wahnah wahnahnónarabeq miéhnaraq nénahnité mó anímé arene ayah púpeq mó anímé arene ayahnaperue tútuue míagehe arito úwe.

²² Úwana Sísaga mi abáráhréyábé, Itega mah ehwéhmé íre iwíáhóye. Íre iwíáhóye éna pabeqme ehwéh mahraréna, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nahrahoyo úwara sega, Aiq nahahúye uye. ²³ Uyana Sísaga sensabé, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nayehetawoye. Peh néne niyah púpeqkákáq niyahnapeqkákáq tútuue miéhra ke omaq sitewé íre néne arambehri wire. Nániboga omaq sitéh ánitégá mitaq tútuue míayeharawoye úwe.

²⁴ Úwaq ite we kérahwána inayáhnkú kegá mah ehwéh ireq mi abáráhréyábé suwehgu aritahwáne. ²⁵ Suwehgu aritahwánana Sísaga moke ite we kérahwána keyábé, Ínéba sewíáhiro éna itensabé, Mah marákóipéqté sánsámé mó kegá sene ehweh sehgeheéra wahnah kegá wahnahnaritáhe. Sene anotah wehwárinká, Itene ehweh ireq séhgióro éra págegeue wahnahnaritáhe. Mi sansá aiq tagariáhe. ²⁶ Itewe mi sansá íre oro. Ahqáho. Íné anotah aní mianie iwíáhi anínká wereq miáh ké séhréh aritankéhe. ²⁷ Néne iyahnabone wahnah mianie iwíáhi anínká sene arambehriraq séhréh aritankéhe. ²⁸ Íné wehukení úku anímé mó kegá íné séhréh aintageheéna tutaugo? Írakaumo. Ínéga mó ke séhréh aritanieéna tutauge. Áhnte ke oga míagehboq se merirena kaweraritanieéna pukinie úwe.

Sísaga aura pira ánité kawerarito ehwéhne.

(Máhka 10.46-52; Áruká 18.35-43)

²⁹ Itega Séríko suwahpeq suahwánara áhnte kegá Sísá kéroúwe. ³⁰ Kérówara aura pira ánitégá ahnayehráq tútuue méra Sísá kótaikire u irera anotah ehwehne mahraréna, Tébitine anahwao, arutaboiraito uye. ³¹ Uyara mió kega suwehgu aritera ehiahi miáhtao aritówara sega íre túbáh agia peh mónkákáq anotahtaq iraréra, Tébitine anahwao, arutaboiraito uye.

³² Uyana Sísaga iriwe ména sensabé síáhrabéna, Aneraitaninkono úwara ³³ sega wensabé, Anotah aníno, iura kawerarito uyana ³⁴ Sísaga sensabé arutaboiraritena sene siura táhtorwara sega apubúue tagéra Sísá kéroúye.

21

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Máhka 11.1-11; Áruka 19.28-40; Sóni 12.12-19)

¹ Itega Sarúsarama suwahpeq wahtotaq konehe owanaraq itega Óriwi sawéhrápéq kiowáne. Mi sawéhwé Páitápási suwahpeq wahtotaq kéhre. Mitaq kiowanaraq Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq ² sensabé, Isebeq wahtotaq ke suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh kátaré, tónkiakáq wene árahqkakaq tagéta pugeqme meqme setao. ³ Pugeréhrataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo inaraqmé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye teawétao. Teawírataq wega apubúue, Meqme pokotao inkéhe éna eqmaq suowe.

⁴ Manikáne ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísaga tónki kowerahtao éna eqmaq suowe. Manikáne ehweh irarú anínká naho sehiranue mahraréna,

⁵ Moke Sáióna* suwahpeqte ké korerieq mahrarero. Amahnága itene Wahnahka iteba sire. We uwaresa áni miéhrana tónkiga áhkokóuena sire. We tónki árahqne abobiahtaq tútuue miéhrana meqme sire koreriéro úwe. *(Sekaraia 9.9)*

⁶ Mi anité eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah ⁷ mi kátaré meriqme séra sene korósi mi kané abobiahtaq uwiq máróyana Sísaga mi tonkíné abobiahtaq kierútu agúwe. ⁸ Áhnte kegá Sísansabé iwíáh iwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme abaeue móarówara mó kegá awanká ayahnwawe apiwe ahtapeq awahrirarówe. ⁹ Awahrirarówara Sísareq moráráq ebeq ku kereq anehe ku kereqka anotah ehwehnue mahraréna, Tébitine anahwansabé iwíáh iwíáh atone. Itene Wahnah áwirue si anínsabé iwíáh iwíáh atone. Maniká íópeq miéhraq wensabé iwíáh iwíáh atone uwe.

¹⁰ Sísaga Sarúsarama suwahpeq kútaq ómi mibeqté kegá kurináhnera áhnte ehwehnéna, Mi animé insebo uwara ¹¹ Sísareq su kegá, Mah animé Manikáne ehweh irarú aní wenáwiq Sísae. We Néhsara suwahpeqte Kehrari marákórápéqté ánine uwe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwehne.

(Máhka 11.15-19; Áruka 19.45-48; Sóni 2.13-22)

¹² Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené wéhuwehu tahbéwári piuruena kiboki paiqnanánu kené síahwarí paentárrara aruowe. ¹³ Paentáruena sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Néne nahme púreré nahne ue áwiratagéhe ire.

(Aisaia 56.7)

Itega miraonka mah nahmé aebó kegá mehwtááhnserah nah úkire úwe.

¹⁴ Aura pira kéreq soriqnah kereqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéra Sísaba suwana kaweraritowe. ¹⁵ Kaweraritowara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sísaga kawerarito arábéhrí tagowe. Tagowara mibeqté káriq animárinká mahraréna, Tébitine anahwansabé iwíáh iwíáh atone uwara irera mi kegá Sísansabé abiahnsa atówe. ¹⁶ Abiahnsa atera wensabé, Sega irare ehwehmé aiq irahno uwara Sísaga sensabé, Ai q íróge. Manikáne ehwehnka mahraréna,

Káriq animárinseq inahunahnímárinseqka arensabé iwíáh iwíáh atáhwe ire. *(Buk Song 8.2)* Itega mi ehwehmé íre sáhnshoo éna ¹⁷ se suena Sarúsarama suwahpeq suena Pétáni suwahpeq kogauwe.

Sísaga irarúnka awanká apubúue ehyatagú ehwehne.

(Máhka 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ahbiahpeq Sísaga Sarúsarama suwahpeq kouwekinaútaq ahtapeq ména arupibiúwana ¹⁹ awanká tagówana awankánara sabátáhq koragówana íre serankakáq peh ánah kowe. Awankánara írakaunínsabe Sísaga mi awánkánsabé, Mókake sera íre iyaníewóne úwana mi awanká apubúue ehyatagúwe.

²⁰ Apubúue ehyatagúwaq ite we kérahwána kegá tagéq kurináhneq wensabé, Árahue apubúue ehyatagirowa kasenowana ²¹ Sísaga itensabé, Teiníboq írátááhro. Itega árahinabomo iwíáh íre iwíáhia peh Manikánka mirainawire iwíáhirataq ínéga unserahnoneheqmóe. Íre peh morá mahna tahnsanigehe. Itega mi sawéhyábé teaweq, Saweho, arega mitaq sue anotah kawéhúpípeq kogahno teawírataqmé mirainawire. ²² Itega, Manikánka mirainawire iwíáhéq púrerirataq itega teawíra ehwéh irena mirainawire úwe.

Sísansabé, Insega miráúno atáráiro u ehwehne.

(Máhka 11.27-33; Áruka 20.1-8)

* **21:5:** Sáiónawe Sarúsarama suwahpeqsabé mó awíre.

²³ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wírípéq kibekéna síwáhnorúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka weba séra kasenéra, Arega miraóna naneq árahinie miraono? Insega miraúno atáráiro? Teio uwe. Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga itensabé moq kaseninie. ²⁴ Ínéga kasenona ehwéh tenirataqmé ínensabe miraúno aintarái aní teinie úwe. ²⁵ Teinie éna kasenéna, Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áúwátáiro? Manikánka eqmaq áúwátáiro? Peh wehukega eqmaq áúwátáiro? Teniéro úwe.

Teniéro éna, Tenirataqmé ínensabe miraúno aintarái aní teinie úwara sega epéq sío síoéra, Anere teawenéhkonono? Manikánka Sóni eqmaq áúwátáire ue teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé ire aiq pútare ataróo inae éra, ²⁶ Itega wensabé, Wehukega Sóni eqmaq áúwátówe ue teawénaraqmé mahta q sáhuriáh kéga, Sóniwe Manikáne ehweh irarurai aní mire iwíáho puara iubiýeho éra sío síouwe. ²⁷ Sío síoéra Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áúwátáiramo. Itega ire tagarione uwana Sísaga sensabé, Itega iné ire teniéwe. Minayabe inéga moq ínensabe miraúno aintarái aní ire teinie úwe.

Se ábárahreyábé pabeqme ehwéhne.

²⁸ Sísaga sensabé mó mahraréna, Inéga teiéna ehwéh iwíáhue tagahro. Se ábárahreyábé teinie. Sibowágá awahwánsabé, Iboramé néne sotápéq koarambehriúno atáráirana, ²⁹ Ahqáho. Nuwahriehre éna anehe mó iwíáhéna wenabone sotápéq koarambehriurairé. ³⁰ Sibowágá ábáqkawansabé monseráh éhwéh teawátáirana, Koarambehriurairé éna anehe ire koarambehriurairé. ³¹ Mi abárhregá sibowá awahbarai iwíáh insega sehgirairo úwara sega wensabé, Awahwágáe uwe.

Uwana Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Aebó kéreq ahbabáq ininsónseqka Maniká awahbeh sansá sehgiéra wega wahnah wahnahnirabeq ebeq kiraq ite sinehe kigehe. ³² Sóni wání meri merini anínká iteba séna kaweqtaq mía míarahi sansá sokigi aiátáirag wensabé ire aiq pútare atarówe. Aebó kéreq ahbabáq ininsónseqka wene ehweh irera wensabé aiq pútare atera sene ahbabáq sansa sutowe. Sutowaq tagéq iteitene ahbabáq sansa ire susa mó iwíáh ire owe. Wensabé ire aiq pútare atarówe úwe.

Sotáq wahnahnuro ahbabáq keyábé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 12.1-12; Áríka 20.9-19)

³³ Sísaga sensabé mó mahraréna, Mó pabeqme ehwéh teiníboq írátíáhro éna, Anotah wehgá sonsoqme náhníaq sera ayu uqmarena wira arena wahnahnína uqná peataire. Pearena náhníaq sera ano kunubiáipéq sarerankeheéna mata ubuqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnuro náwe soqintewáho aritana mitaq suena ire wahto wáhnápéqté ké suwahpéq pokurairé. ³⁴ Náhníaq sera irái tanáhráq wene arambehri keyábé, Ákáhtaq koweyáho éna se sotáq wahnahnuro kebá eqmaq súátáire. ³⁵ Eqmaq súátáirara sotáq wahnahnuro kegá se táhtoqme mó aní subiqmarera mó aní subiq suera mó aní ebahnsa subiqme kaqsutowe. ³⁶ Kaqsutowana so aboga áhnte mó ke eqmaq sutairara sotáq wahnahnuro kegá téh eqmaq sutai ke ire kawerarítáro serahnurowe.

³⁷ Anehe so aboga wenahni eqmataire. Eqmarena iwíáhéna, Nénahni púara sotáq wahnahnuro kegá wensabé áhtenéra wene ehweh iragéhe éna eqmataire. ³⁸ Eqmatairana wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahninkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhboq we subiq suanéhe iwíáhéra ³⁹ we táhtoqme máhpeq móatera subiq sutowe. ⁴⁰ Subiq sutonsabé so aboga sínaraq wene sotáq wahnahnuro ke anere aritankéhbo kasenúwe.

⁴¹ Kasenúwara sega Sísansabé, So aboga kouwekínaraq mi ahbabáq ké kamah ariena subiq suanawire. Sera putáhnaraq wega kawerue náwira ke wene sotáq wahnahnigeheéna eqsitankéhe uwe.

⁴² Uwana Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka ínensabe mahraréna, Nah piáh kéga suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire. Itene Wahnahnka mirainsabé itega, Kaweq sansáne iwíáhúne ire.† *(Buk Song 118.22-23; Aisaia 28.16)*

Ite Asiu kewé mi sehirá ire sáhnahoo? ⁴³ Teiníboq írátíáhro. Manikánka wahnah wahnahnirabeq itewe ire awaq mianeheqmóe. Wehukega so kawerue wahnahnéra kaweq tahutáhúq ísíwe sene wahnah áwíranserahnira kegá awaq miagéhe. ⁴⁴ [Mi wahqtáq inahsubíra kené siyahnsamé piteginiae. Mi wahqká megue wehukení subinaraq wene ayahnsamé abiro abiro aginawire úwe.] *(Aisaia 8.14-15)*

⁴⁵ Sísaga mah pabéqmé éhwéh irarúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Péhrasi kereqka irera, Wegá itensabé irarire uwe. ⁴⁶ Úwara mitaq míó kegá, Sísawe

† 21:42: Asiu kegá sene nahmarí ebahtaté pearówe. Minayabe Káríki ehwéhémé wahq éhwehne ire kéhre. Peh ebahne kéhre.

Manikáne ehweh irari aní míre íwíáhunsabé Péhrasi kereqka Sísa táhtoqme karábúsiipéq móataneheqmuné íwíáhéra mió keyabé áhreu puara túbáh aguwe.

22

Táhutahuronehboq mahbeq sero únsabe pabeqme ehwéhne.

(Árúka 14.16-24)

¹ Sísa mó pabeqme ehwéh mahraréna, ² Íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq pokira sansámé anotah wahnáhnká miraurainserahne. Mi wahnáhné ahninkáwágá áhre meanauraitaq wenaboga wehekeq kiraboiniéna áhnte tahutáhúq kawerataire.

³ Táhutahuq kawerarena wene arambehri keyábé, Ínéga máhoro urau keyábé, Táhutahuq aiq téhre. Mahbeq sero koreriéro urairara koreriátówara sega íre surowe. ⁴ Íre suro puana wahnah anínká mó arámbéhrí keyábé, Mi ke mónkakák koreriéro. Sensabé mahrarue korerieq, Káhoakák áráhókakáq subiqmarena tirúgana aiq téhre. Moke táhutahuq amahnága aiq kawerunsabé peheráh sero uwe koreriéro éna eqmaq sutaire.

⁵ Eqmaq sutairara koreriátówara sega mi ehwéhnsábé anetaníbo éra seyene ahwiminurowe. Mó anínká wene sotápéq pokurairana mó anínká wene paiqnaná nahtápéq pokurairara ⁶ mó kegá wahnahne arambehrio ke táhtoqme íre kaweraritera subiq sutowe.

⁷ Subiq sutowana wahnah anínká anotah abíáhnánéna wene sóntia ke eqmataire. Eqmatairara sóntia kegá subiq suto ke subiq suera sene nahmarí kekirutowe.

⁸ Kekirutowana wahnah anínká mó arámbéhrío ke síáhrabéna sensabé, Nénahni áhre meyhénsábé táhutahuq kawerarena síáhrabu kegá abehq sánsánsabé ahqáho arítóge. ⁹ Minayabe wahba áhtápéq pokue moke tagehra keyábé, Táhutahuq kowe nagehboq máhoro arítáhro urairara ¹⁰ wahba áhtápéq pokue moke tagaro ke meriqmera surowe. Kaweq kereq ahbabák kereq meriqmera surowana wahnahne nah kígiuraire.

¹¹ Kígiurairana wahnah anínká meriro ke koragéna pahouwiuro awahriq ambántá íre awahriria surai aní tagówe. ¹² Tagéna wensabé, Árahinsabé awahriq ambántá íre aneranerue suria pehipi seno uraire. Urairana mi anínká íre ehwehnorahurairana ¹³ wahnah anínká wene arambehri keyábé, Mah aniné aiayah táhru máhpeq sunkíkírirabeq tuparúáhro. Mitaq sunkíkírirabeq moke miáh kegá anotah íbiséra uwo uwo urowe úwe.

¹⁴ Sísa mó mahraréna, Mah pabéqmé éhwéh áwaha íráhro. Manikánka íregáritaq keyábé, Máhoro irara áhnte kegá, Iuwahriehre e puana wega peh táhmaro omaq sitéhre úwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné awenéhnkono u ehwéhne.

(Máhka 12.13-17; Árúka 20.20-26)

¹⁵ Úwara Péhrasi kegá móbeq pokue sío síoéra, Sísa ahababák ehweh irarínkehboq áhwárawe tagéq aneq pagégé éhwéh kasenonehknono éra íwíáhuwe. ¹⁶ Íwíáhéra táhmaro se kéro kereq Éróti kahnáhn kéreq Sísa eqmaq suowara kure Sísansabé, Anotah aníno, ite tagarionawe arewe aiq pútaq éhwéh iraréna aní móne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh íwíáhóne. Arega wehuke íre ehnenia peh Manikáne sansá ahriahri tábúsoqme pahsuqme íwáhnoróne. ¹⁷ Minayabe ite iahtebanehboq teio. Aneq íwíáhono? Itega Aroma kené wahnah aní Sísíhri táhkísi moné awenéhnkono? Árahonehknono? Arega íwíáhóna ehwéh teio uwe.

¹⁸ Teio uwana Sísa sene sirupipeqté áhbábák íwíáh tagéna sensabé, Itewe kopéráhpéro ke wóe. Aneqsabé áhwárawe tagéq níwioqnaho? ¹⁹ Táhkísi ira moné teniéro úwara sega peh morá ébáh moné ábóraq márówe. ²⁰ Ábóraq márówana Sísa sensabé, Mah monéráq pikísahakák áwíqkákáq insene kehro úwara sega wensabé, ²¹ Aroma kené wahnah aní Sísíhrinee uwe. Uwana Sísa sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwe.

²² Péhrasi kegá wene ehweh írótaq áhtenéra we auwera pokuwe.

Sísa, Pusa ké oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Máhka 12.18-27; Árúka 20.27-40)

²³ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe íwíáhu kee. Mi wehekáh táhmaro mi kegá Sísa séra wensabé, ²⁴ Íwáhnoraníno, Mósisine sehíranka maharéna,

Íre aninkákák wéh pukínaraq wenábáqka kéweini meyankéhe. Mi inínká maqmarahna animári wewahne animári míagehéna meyankéhe íre. *(Lo 25.5)*

²⁵ Minayabe abapete téhraníte se ábárahnah iteba míarowe. Sensuwahga áhre mewena íre aninkákák uraitaq pukurairara. ²⁶ Pukurairana náhmbáh 2 abaqkákáwágá awahwáné kéweini mewena íre aninkákák uraitaq pukurairana náhmbáh 3 abaqkákáwágá moq monseráhnurairae. Moke mi abáráhnhahnka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákák urotaq orah animári

pukurowana ²⁷ sinehemé mi iní moq pukuraire. ²⁸ Moke mi abáráhnáhnanka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

²⁹ Kasenuwana Sisaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíránkákáq wega págegeue miraorahi sansánkákáq íre ahtebah puag áhwára áhwára ahbabáq iwíáhowe. ³⁰ Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq se peh íópeqté ké tanhsa mía míagehe. Mi tanáhráq wehga ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkiyehe.

³¹ Pusa ké iriwe oganúq sitahnayabé Manikáne púkuipéqté séhírámé íre sáhnsahoo? ³² Wene ehwehnka ite teiena, Íné Ébáráhmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópane Maniká múge íre. (*Kísim Bek 3.6*)

Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga miáh kéné Maniká míre* úwara ³³ mitaq sáhurió kega mi ehwéh irera áhtenuwe.

Sísaga Manikáne kiotaiki ehwehnsabé irarú ehwehne.

(*Máhka 12.28-31; Árúka 10.25-28*)

³⁴ Sísaga irarúnka Sáyúsi kegá ehiansá aguwara Péhrasi kegá irera momiwíera Sísaba suwe. ³⁵ Suwana peh morá Péhrasi aní, Mósisine ehweh síwáhnoru anínká Sísaga ahbabáq ehweh irinkeheéna áhwárawe tagéna kasenúwe. ³⁶ Kasenéna, Íwáhnoraníno, sehgióro ú ehwehmé aneq ehwéhnká mó ehwéh kiotaikiro úwana ³⁷ Sísaga wensabé, Kiotaiki ehwéh teaweníboq íro.

Maniká itene Wahnahnsabé arutaboírúno. Moke arene arupipeqkákáq moke arenawankákáq moke arene iwíáhónaipéqkákáq Maniká itene Wahnahnsabé arutaboírúno.

³⁸ Mah ehwéhnká moke mó sehgióro ú ehweh aiq kiotaikiro. ³⁹ Mó kiotaiki ehwéh íro. Arerensabé arutaboírónanserah mó anínsabé moq arutaboírúno íre.

⁴⁰ Mah ehwéhtaré áwahe wíre. Moke Mósisine ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kéné ehwehnikákáqmé ábogehrapeqté éhwéh míre úwe. (*Lo 6.5; Wok Pris 19.18*)

Manikánka omaq ato aní ehweh Péhrasi keyábé Sísaga kasenú ehwehne.

(*Máhka 12.35-37; Árúka 20.41-44*)

⁴¹ Péhrasi kegá momiwíuwana Sísaga sensabé, ⁴² Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato anínsabé aneq iwíáhoo? We insene anahwa míanabo úwara, We Tébitine anahwa míanae úwe. ⁴³ Úwana Sísaga sensabé kasenéna, Manikáne Awanka iwíáh atowana Tébitiga mi anínsabé, Néne Wahnahne atowe. Wega aneqsabé irarúwo? Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana ígonkó pukúipéq sehiranúwana mi ehwéhnká mahraréna,

⁴⁴ Maniká itene Wahnahnká néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue miéhnaraq arene naruo saiqnariankehe atóge úwe íre. (*Buk Song 110.1*)

⁴⁵ Írátíáthro. Tébitiga mi anínsabé, Néne Wahnahne ato puana we árahwe wene anahwa míanabo kasenúwe. ⁴⁶ Kasenúwara Péhrasi kegá Sísansabé mó ehwéh íre kasenuwe. Wensabé áhtenára mó tanáhráq mó tanáhráruwe mó ehwéh íre kasenuwe.

23

Péhrasi kereq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka ahbabárowe ú ehwehne.

(*Máhka 12.38-39; Árúka 11.43,46, 20.45-46*)

¹ Sísaga ite we kérahwána kereq weba sáhurió kereqsabé mahraréna, ² Mósísiga naho síwáhnorúnserah wene ehweh ahtebah kereq Péhrasi kereqka wene ehweh íwáhnorowe.

³ Íwáhnorowe teié éhwéh moke kawerue sehgióro. Íwáhnoro ehwéh seyega íre sehgiro puag sega mirao sansániyeho. Áhnte ehwéh iraréra seyega mi ehwéh íre sehgiro puag mirao serahniyeho. ⁴ Wehukéninká mó aní anotahtaq piahbiahratéhnserah Péhrasi kegá seyene íre sehgióráho ehwéh tei teinowe. Piahbiahratéhnserah anínká umehi naneq matíéh aní íre náwioréhnserah Péhrasi kegá teri terino ke íre séhréh aritasa peh áwé tagahwe. ⁵ Kaweq sansá míhipi íre miraowe. Peh mó kegá tagageheéra miraowe. Manikáne ehweh pépahqtaq sehiranarera káriq pokísiipéq maqme mó kegá tagageheéra sene siyahnkaratáq sene siyehitaq táhpawe nogówe. Mó kegá tagéra sensabé iwíáh iwíáh aritageheéra íre wahto nahgáq sene korósiraq táhrarera aneranerue míáhwe. ⁶ Sega táhutahururorabeq aboawah wehwári tútuue míáhrabeq méyabe suwahbehre. Momíwí nahtápéq peh kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. ⁷ Sega máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwahbehre. Mó kegá sensabé, Íwáhnoraníno ateyabe suwahbehre.

* **22:32:** Ébáráhmare naho pukuwara maisarówana áhnte opéq parabagútaq Manikánka mah ehwéh irarúwe. Wega, Íné mi kéné Maniká múge irarú ehweh áwahewé se íre airaiq pukia peh amahnága oga míáhwe úwe.

⁸Mó kegá itensabé, Íwáhnoro ke wóe aitého. Ite ábárahnahnah tahnsá míáhwana ite iwáhnori animé peh morá ánine. ⁹Marakóipeqté keyábé, Nánibo wone aritého. Iteribo peh morá áninéna íópeq míéhre. ¹⁰Mó kegá itensabé, Itene Wahnah mone aitého. Manikánka omaq into aní inébatq itene Wahnah míóge. ¹¹Ite míáhrabeqte kiotaiki animé arene arambehri séhréh aitéh áni míankehe. ¹²Wenáwíq pankerena, Íné anotah aní múge i animé pehgáriq aní míankehe. Wenáwíq íre pankerena peh uwaresa áni míáhnaraqmé anotah aní míankehe.

Kopéráhpéro ke kamah arina ehwéhne.

(Máhka 12.40; Ártuka 11.39-52, 20.47)

¹³Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Mó kegá íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte áhtápéq kiyehoéq parosúáhwe. Ite mibeq kiyabe íre iuwahbehre. Peh mibeq kiyabe suwahbeh ke saiqnarítáhwe. ¹⁴[Kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Itega kéweinínsónsábé péhe éhwéh terieq sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Mó kegá ite kaweqtaq míáh ké wóe igeheéq wehuke míáhtáq íre wahtotaq púreq aruqaruowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq ite anotahtaq kamah ainawire úwe.]

¹⁵Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Peh morá áni ite kéiréh áni míankeheéq itega íre wahto áhtápéq pokue mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue síwáhnoréq sóreq waní seberaebéq pokue síwáhnuruowe. Ite kéiréh áni úkitaq itega miraonka mi aniné ahabábq itene ahabábq kiotaikirana áhnte ahabábq aruqarurire. Wereq itereq moráráq iraipéq pokoneheqmóe úwe.

¹⁶Sísaga mó mahraréna, Itega mó ke ah sokigi aritaneheéq aura pira ké tahnsa míáhwe. Minayabe Manikánka kamah ainawire. Itega síwáhnoréq, Wehukenínká iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnká tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi éhwéh íre sehginaraqmé anetaníbo ewe. Mi anínká iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kéh mónégá tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi éhwéh íre sehginaraqmé we anotah ahabábárire ewe.

¹⁷Ite múguwahguo ke méq íre ireq peh aura pira ké tahnsa móe. Mi monéwé kaweqtapéq kéhnsábé kaweq naneq úkire. Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnká mi moné aiq kiotaiki mino. ¹⁸Itega mó síwáhnoréq, Wehukenínká iraréna, Titiré tahbéqá tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi éhwéh íre sehginaraqmé anetaníbo ewe. Mi anínká iraréna, Titiré tahbéráq Maniká awe naneqka tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi éhwéh íre sehginaraqmé we anotah ahabábárire ewe.

¹⁹Ite íre ireq peh aura pira ké tahnsa móe. Titiré naneq kaweqtapéq kéhnsábé kaweq naneq úkire. Minayabe titiré tahbéqá mitaq kéh náneq aiq kiotaiki mino. ²⁰Minayabe wehukenínká iraréna, Titiré tahbéqá tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ime wega íre peh morá mi tahbéyábé irarire. Wega moke tahberapeq kéh náneqsabéákáq irarire. ²¹Wehukenínká iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnká tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ime wega íre peh morá mi nahnsábé irarire. Manikánka mi nahtápéq mía míai puana wega irarime Manikánsabeákáq irarire. ²²Wehukenínká iraréna, Íónka tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ime íre peh morá íónsabe irarire. Manikánka mitaq íópeq tútuue ména wahnahní puana wega irarime wahnahní anínsabéákáq irarire úwe.

²³Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púaq ite kamah ainawire. Moke itene sotápéqté ménsáméhsá saraqme abapete itarítaré tahnsa matawéq peh morá Manikáne arambehri mirao ke mewe síwe. Kawerowe. Pehgáriq naneqmarí táwiomé, kímé, náwahbiamé, moq saraqme síwe. Kawerowe. Mi sansámé sehgieq íre súáhro. Peh kaweq sansámé mó keyábé irutaboioime Manikánsabe aiq pútare atáhmé mi sansámári ite íre sehgiówe. Íre sehgiónsábé Manikánka kamah ainehboq mi sansámárinkákáq moq sehgióro. ²⁴Itega, Mó ke ah sokigi aritaneheéq aura pira ké tahnsa míáhwe. Itega múguwahgui aní tahnsa míáhwe. Abehq náneq ka múguwahgui aniné né wanípípeq kéhrana wega anotahtaq éhnehéna mi pehgáriq ká súéhre. Mi pehgáriq ká suena anotah ka wenáwíq kéhma wene né wanípípeq kéhrana mi anotah kiotaiki ka íre tagéna pehipi nehre. Itega mi aní tahnsa míáhwe úwe.*

²⁵Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke míáh púana kamah ainawire. Itega káhpukáq páretahakáq pabeq paberotaq peh ábórapeq pabeq paberéq arupipeq íre pabeq paberowana peh náwíqkakaq mitaq kéhre. Mína onserah itene inonka pabeq paberowana itene irupipeqmé aebó iwíáhwé iteite iuwehbeh iwíáhwé

* **23:24:** Mi pabéqmé éhwéh áwahewé mahraue kéhre. Mi aní tahnsanéq múguwahguéq pehgáriq sansá sehgieq kiotaiki sansámári íre sehgiówe úwe.

peh mitaq kéhre. ²⁶ Péhrasi keo, ite peh aura pira ké tahnsa móe. Káhpú arupipeq kawerue pabeq paberirataq mókake ábórapeqkákáq náwíq íre kanae úwe.

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawire. Wehuke maisaráhtáq mó kegá kaweraráhwana kaweq matábú kéhrana peh maisia máipípéq wehukene ayahnsankakaq kambaresa náneqkákáq kéhre. Ite mina tahnsa ké miáhwe. ²⁸ Mó kegá ite tagéra, Kaweqtaq miáh ké wóe íwiáhowana peh itene irupipeq kopéráhpéq íwiáhákáq ahbabáq íwiáhákáq kéhre úwe.

²⁹ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawire. Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Subiq suera maisarówaq itega se maisarórabeg ebah mitaq pentabaráhwe. Kaweqtaq mia míauro ke maisarórabeg itega awahriraráhwe. ³⁰ Itega mahraréq, Itene igaqnaréhga míótaq ite moq miáhwanaq tahirimé sega Manikáne ehweh iraru ke subiq súótaq se íre subiq suahwána irino ewe. ³¹ Itega mi ehwéh irareme Manikáne ehweh iraru ke subiq súó kene animári múné ewe. ³² Sené animári méq itene igaqnaréhga áhwáro ahbabáq itega soruparowana anotah úkire. ³³ Wehene animárinó, ite moq wehemari móe. Manikánka ehweh aitená sainsuahna tanáhráq, Iraipéqsábé iuwahriehre éq, Tabanagoneheqmúne íwiáhoo? Íraukaomo. Mi tanáhráq ite íre tabanagorahowe.

³⁴ Minayabe teiníboq írátíáthro. Manikáne ehweh irare kereq ahtebia kéreq íwáhnoro kereq iteba eqmaq suaníe. Eqmaq suahnara iteba sirataq itega táhmaro subiq sueq mó tahmáro awankátaq táhpereq mó tahmáro itene momiwí nahtápéq sahtáté subiqmareq kaqsueq mó ke suwahpeqte mó ke suwahpeqtenué kaqsuagéhe. ³⁵ Mirairataq kaweqtaq mia míaira ke subiq súéhra puana Manikánka kamah ainawire. Naho mío wehukéní Ábéri kaweqtaq mia miáuwana subiq suowana pukúwe. Pérékíane ahninkáwá Sékáráíae. Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhúpéq titiré tahbé wahtotaq korabeq Sékáráíae subiq súówana pukúwe. Téhwe Ábéri subiq suowara anehe áhnte mó ke subiq súówara sinehe Sékáráíae subiq súówe. Moke mi ahbabáqmé iteba kagaire. ³⁶ Teiníboq írátíáthro. Moke mi ahbabáq amahnága oga miáh kébá kagai puana minayabe kamah ainawire úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte kéyábé arutaboírú ehwehne.

(Árúka 13.34-35, 19.41-44)

³⁷ Sísaga mó mahraréna, Sarúsarama suwahpeqte kéo, itensabé nirutaboírúite. Itega Manikáne ehweh iraru ke subiq sueq Manikánka iteba eqmaro ke ebahnsatate subiq súówe. Kokórega wene árahqmari arutaboírúna ahwirinserah áhnte tanáhráq ite wahnahnue séhréh aiteyabe nuwahbehraqme itega ahqáho aintáhwe. ³⁸ Írátíáthro. Itega ahqáho aintáhnsabé Manikánka ite iuwena pokire. Iuwena poki puana iteruwahpeqme susa náh tahnsa kanae. ³⁹ Teiníboq írátíáthro. Mókake itega íné pehipi íre tagagehe. Ebeqme mahraréq, Itene Wahnahne áwirue si anínsabé íwiáh íwiáh atone éq anehe íné tagagehe úwe. *(Buk Song 118.26)*

24

Sísaga, Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.

(Máhka 13.1-2; Árúka 21.5-6)

¹ Sísaga Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhtáqté wíráipéqté tuyeokúwaq ite we kérahwána kegá weba séq wensabé, Mah kawéq náhmári tagáhno ewane. ² Ewanana wega itensabé, Amahnága itega moke mah kawéq náhmárimé aiq tagahoo? Teiníboq írátíáthro. Mi peréhnéhnia ébáhmári miraue moráráq íre kagainae. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga, Anehe tanáhráq íre kaweq sunúq sínawire ú ehwehne.

(Máhka 13.3-13; Árúka 21.7-19)

³ Óriwi sawéhrápéq Sísá tútuue míowaq ite we kérahwána kegá itebataq weba séq wensabé, Arega metaq irarénawe ahkake miraoneherabo? Mi tanáhráq itega ahtebanehboq mah marákó marákó parabagina inaraq arega kiwekinie inaraqmé aneq ábóraraginabo kasenowane.

⁴ Kasenowanana Sísaga itensabé, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnábé aiq pútare arítéhboq auráq matawéq tagaríáthro. ⁵ Mi tanáhráq áhnte kegá mótaq mótarue néniwirue séra mahraréra, Manikánka wehuke merirena kaweraritankeheéna peh morá aní omaq atena eqmaq auwankéhe. Ínéwé mi aní múge irarirataq áhnte kegá sene péhe éhwéhnábé aiq pútare aritagéhe. ⁶ Mi tanáhráq ebeho ehwéh ireq mó ebéhowe sóiriq ehwéh iragéhe. Íréhrataq íre áhreoro. Téhwe teiú náneq uméh ebeq sínana anehe tanáhráqmé íre apubúue sinae. ⁷ Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebhoneherawoe. Mó wahnáhné awahrahreq mó

wahnáhné awahrahreue ebehoneherawoe. Mitaq mahtaq ehwehranae. Máriinae. ⁸ Moke minawarinká uwo uwoira tanáhráq áhwáranáe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá ite táhtoqme mó kegá subiq suageheéra meiqmera móitagéhe. Itega néne sánsá sehgió púara mah kehiná kéhínánká itensabé íre suwabhanae. ¹⁰ Mi tanáhráq áhnte kegá néne sánsá sinehepeq suera wensabé wensabé íre suwabhánaraq sene naruoba móruagéhe. ¹¹ Mi tanáhráq áhnte kegá, Íné Manikáne ehweh irarú aní múge éra péhenigehe. Péhe éhwéh irarirara áhnte kegá sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritagéhe. ¹² Miraue ahbabáq sansanká anotah ukína puara áhnte kegá sirutaboiré sansa suagéhe. ¹³ Ite néne sánsá íre susa anehe tanahráqkákáq kawerue sehgirataq Manikánka ite meirena oga mérapeq móitankéhe. ¹⁴ Ebeqme Manikánka wahnah wahnahnirabeqte kaweq éhwéh mah kehiná kéhínánká irageheéra síwáhnorirana anehemé anehe tanahráq sinkehe úwe.

Íre kaweq sunúq sínaraqsábé éhwéhne.

(Máhka 13.14-23; Áríka 21.20-24)

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Naho Manikáne ehweh irarú ani Táníériga anotah íre kaweq naneq ábóraraginae teiuwe. *(Daniel 11.31)*

Anehe tanáhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq mi naneq ábóraraginaq tagagehe. Mah sehirá sáhnasahwe tagah keo, iwíáhue tagahro. ¹⁶ Mi tanáhráq Súría marákórápéq miéhrataq sáwéhrapeq pehbeheráh pokoro. ¹⁷ Mi tanáhráq máhpeq miéhrataq itene ménsámehnsá kiweyaneheéq nahupeq kibekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁸ Sotápéq miéhrataq itene korósi koweyaneheéq itene nahtapeq kowekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁹ Mi tanáhráq kía miéhra inínsónseq inahunah inínsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puag sensabé irutaboiroro. ²⁰ Ahrena ahrena wehekáhtáqkákáq ah kariéhínagakeakáq mi íré káwéq sunúq sínehboq púreroro. ²¹ Mi tanáhráq anotah íre kaweq sunúq sinawire. Manikánka mah marákó marákó mirarotaqkákáq amahnágaakáq mina tahnsa sunúq íre kéhre. Mókake mó mina tahnsa sunúq íre sinae. ²² Íre sinae éna, Manikánka aiq iwíáhéna, Íné túbáh agonaraq mi sunúqká ómi mah kehiná kéhíná subiq suahráhire. Ómi subipáhraruhehne éna mi tanáhráq wahtonaraníe iwíáhúwe. Mira iwíáhúnsabe wega omaq sitéh keyábé arutaboiri puana mi tanáhráq wahtonaruankéhe úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá itensabé, Tagahro. Ite meirena kawerain-tankeheéna Manikánka omaq ato anímé mahtaq miéhre irara mó kegá itensabé, Isebeq miéhre igehe. Sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritého. ²⁴ Péhe éhwéh irare kegá séra mahraréra, Íné Manikánka omaq intarái aní múge ue seneherawoe. Mó péhe éhwéh irare kegá, Íné Manikáne ehweh irarú aní múge ue seneherawoe. Sirataq ótaq sansánkákáq anotah pagégé sánsánkákáq miraoneherawoe. Áhnte kegá sene ótaq sansá tagéra sensabé aiq pútare aritageheéra mi sansa miraigehe. Manikánka omaq sitéh kegá moq sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritageheéra miraigehe.

²⁵ Moke teiú náneq mókake ábóraraginawire. ²⁶ Ábóraragina puara mó kegá itensabé íné éhweh teiera, Abatapi miéhre irataq mitaq íre koragahro. Segá itensabé, Nahupeq miéhre irataq mi éhwéhnsábé íre aiq pútare aritáhró. ²⁷ Sokaesuéhtáq apubúue mibeqte téhragu mahbeqte téhraguinserah íné wehukení úku anínká apubúue tuinauge.

²⁸ Pusa káné anonka kéhrabeq kúqnumarinká insínsiowe úwe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.

(Máhka 13.24-27; Áríka 21.25-28)

²⁹ Sísaga mó mahraréna, Íre kaweq sunúq sótaikínaraq pópoqnah íre patahinae. Inokáhpeq íre íónitanae. Wehyoqmarí íópeqté meginae. Íópeqté págege naneqmarí moke kúrugúruinae. *(Aisaia 13.10, 34.4)*

³⁰ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká tuinie onaraq íópeqté náneq ábóraraginara mah kehiná kéhínánká tagéra uwo uwo oneherawoe. Íné íópeqté piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákáq págegeue irábúyápipeqté tuonara tagagehe. ³¹ Túónagake pembíáhnka anotah éhwéhínaraq Manikánka wene íópeqté ké eqmaq suankehe. Eqmaq suahnaraq wega omaq sitéh ké moke mah marákó marákóipéqté mitaqté kéweriqme mahtaqté kéweriqme ue ue sighe úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.

(Máhka 13.28-31; Áríka 21.29-33)

³² Sísaga mó mahraréna, Awankánsabe iwíáhue tagéq ahtebahro. Awanká ayahnawe anonkakaq kahna anáh aunínaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhnióbórá sire aiq ahtebóne ewe. ³³ Mina onserah moke teiú náneq ábóraraginaq tagéq íné túóna tanáhráq aiq wahtotarire.

Íné onsaraq míéhre igehe. ³⁴ Teiníboq írátíáhro. Amahnága oga míáh kégá ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragínaraq anehe pukigehe. ³⁵ Íópeqkákák mah marákó márákóákák parabaginana néne ehwehmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire úwe.

Sísa tuina tanáhráqmé ómiga íre iahtebóna ehwéhne.

(Máhka 13.32-37; Áruká 17.26-30,34-36)

³⁶ Sísga mó mahraréna, Íné túóna wehekáhnkákák áhwahakák ómiga íre ahtebahwe. Íópeqté kégá íre ahtebahwe. Íné Manikáne ahninkáwágá moq íre ahteboge. Peh morá Maniká Iteriboga webataq tagaríéhre. ³⁷ Naho naho Nóah mío tanáhráq wehukega ahbabáéra miraunserah íné wehukení úku anínká tuinie onaraq mi tanáhráq oga míéhra kégá miraigehe. ³⁸ Anotah waní pianáú tanáhráq wehukega ahbabáéra ahriahri miraunserahnéna táhutahuréra ábáhréna pahuiruwana Nóahga wene sípiipéq kibekúwana anotah íbónsúwana wání piowe. ³⁹ Segá mi tanáhrásábé íre ahtebowana wání pewe subipáhraruowara pukuwe. Segá mi tanáhráq íre ahtebonserah íné wehukení úku anínká túónagake míéhra kégá monseráhnigehe. ⁴⁰ Mi tanáhráq téhraníté sotápéq arambehirataq mó aní tumerena mó aní auwankéhe. ⁴¹ Téh inítégá tópah karo karoirataq mó iní tumerena mó iní auwankéhe.

⁴² Íné itene Wahnah túóna tanáhráq íre tagaríáh púaq níwénunéq kawerue auráq matíáhro. ⁴³ Anotah wehgá aebó anínká sína tanáhráq ahtebehtaq tahirímé wega áwénunue wahnahnurawéna aebó anínká kibekina ínaraq tagéna kaqsúéh irino. ⁴⁴ Minayabe iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku anínká ite íre iwíáhira tanáhráq kouwekinauge. Minayabe íwéh panantágináq níwénunoro úwe.

Kaweq arámbéhrí ánínseq íre kaweq arámbéhrí ánínseqsábé pabeqme ehwéhne.

(Áruká 12.42-46)

⁴⁵ Sísga mó mahraréna, Ahtebia aní tábúsoqme arámbéhrí anímé insebo? Wene wahnahnka mi anínsábé, Mó arámbéhrío ke wahnahnarito atena táhutahuq tanáhráq tópah nário atéhre. ⁴⁶ Wene wahnahnka kouwékéna teawátái arámbéhrí tábúsoqme mirainsabé tagéna wene arambéhrí anínsábé, Kaweróne atankéhe. Kaweróne atéhsábé arambéhrí aniné aru eyoyóinkehe. ⁴⁷ Teiníboq írátíáhro. Wene arambéhrí anínká tábúsoqme arámbéhrí puana wene wahnahnka, Moke néne ménsámehnsátaq wahnahnúno atanae. ⁴⁸ Ahbabáq arambéhrí anínká iwíáhéna, Néne wahnahnka íre apubúue kouwekinae iwíáhíre. ⁴⁹ Mira iwíáhinsabé áwáhu arámbéhrío ke subiqmarena múguwahgu kereq táhutahuq néna piah narúq narurire. ⁵⁰ Wegá íre iwíáhíue áwénunína tanáhráq wene wahnahnka séna mína tagéna ⁵¹ anotahtaq kamah awena ahbabáq kopéráhpéro keba móatanae. Mitaqte kégá íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

25

Inayáhnkú áhrárigáúwé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísga mó mahraréna, Mi tanáhráq íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqme teiú áhrárigáúwé tahsane. Inayáhnkú áhrárigáúwé o menáhwé taganehéera sene áráhmuwári mewera pokurowe. ² Moberíáh áhrárigáúwé múguwahgu urowara mó mobériáh áhrárigáúwé peh ahtebia áhrárigáúwé míarowe. ³ Múguwahgu áhrárigáúwé peh sene áráhmu mewera káráhsiniakák íre merowe. ⁴ Ahtebia áhrárigáúwé obenkisa káráhsini ántéhiyánkákák áráhmuakák mewera pokurowe. ⁵ Pokurowana o menáhwé íre apubúue suráinsabé mi áhrárigáúwé múkúmqahkuréra sugarowe.

⁶ Inokáhnabubu mó anínká sawai sawaiéna, O menáhwénká áhnbórá sire. Seragahro uraire. ⁷ Seragahro urairara moke mi áhrárigáúwé irigéra sene áráhmu keqmarówe. ⁸ Múguwahgu áhrárigáúwé ahtebia áhrárigáúwé, Itene áráhmu puinkinaire. ⁹ Káráhsini náiéro urowara, Ahqáho. Itene káráhsini íre awehraq kéhre. Káráhsini paiqmaráh kébá kobaiqmáráhro urowe.

¹⁰ Kobaiqmáráhro urowara múguwahgu áhrárigáúwé káráhsini kobaiqmaranehéera pokurowana o menáhwé aiq surawe. Wereq ahtebia áhrárigáúwé táhutahuronehéera nahupeq kibekéra onsa paiqmatowe.

¹¹ Onsa paiqmatowara anehe mó áhrárigáúwé sure o menáhwénsábé, Onsa siito urowana ¹² o menáhwénká sensabé, Ahqáho éna, Ite íre tagaríóge uraire. ¹³ Mína uronserah-niyehboq íné túóna wehekáhnkákák áhwahakák itega íre tagaríáh púaq kawerue níwénunoro úwe.

Móne átárirainsabé pabeqme ehwéhne.

(Áruká 19.11-27)

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Íné túónawe teiú wéhga miraurainserahne. We anotah wahnáh áninéna mó ke suwahpeq pokina uraitaq wene arambehri ke siáhrabéna móne átáriageheéna siátáire. ¹⁵ Sene sánsánsabé iwíáhue tagéna siátáire. Mó aní 5 táhúséni (5,000) Kína awena mó aní 2 táhúséni (2,000) Kína awena mó aní 1 táhúséni (1,000) Kína awena se suena pokuraire.

¹⁶ Pokurairana 5 táhúséni Kína átárirai anínká apubúue mi monéráté paiqmaq paiqmarurainsabé mó 5 táhúséni Kína meraire. ¹⁷ Mira urainserah 2 táhúséni Kína átárirai anínká mi monéráté paiqmaq paiqmarurainsabé mó 2 táhúséni Kína meraire. ¹⁸ Merairana 1 táhúséni Kína átárirai anínká wene wahnahne móne mewena marakó ubuqme mi moné maisawe kopéq sutaire.

¹⁹ Íre wahto tanahráq parabagurairana sene wahnahnka kouwekéna sega átárirao moné kaweranieéna siáhraburaire. ²⁰ Siáhraburairana 5 táhúséni Kína merai anínká átárirai monéakák mó 5 táhúséni Kínaakák mewena sure wene wahnahnsabé, Arene 5 táhúséni Kína átárióme mi monéráté paiqmaq paiqmaruraunsabé mó 5 táhúséni Kína matiógé urairana ²¹ wene wahnahnka wensabé, Kaweróne. Arewe kawerue tábúsoqme arámbéhríóna aní móne. Arega pehgáriq naneq tábúsoq marahnayabé, Áhntetaq wahnahnúno ataníe. Arereq ínereq moráráq iwíáh iwíáhoyehe uraire.

²² Urairana 2 táhúséni Kína merai anínká átárirai monéakák mó 2 táhúséni Kínaakák mewena sure wene wahnahnsabé, Arene 2 táhúséni Kína átárióme mi monéráté paiqmaq paiqmaruraunsabé mó 2 táhúséni Kína matiógé urairana ²³ wene wahnahnka wensabé, Kaweróne. Arewe kawerue tábúsoqme arambehríóna aní móne. Arega pehgáriq naneq tábúsoq marahnayabé áhntetaq wahnahnúno ataníe. Arereq ínereq moráráq iwíáh iwíáhoyehe uraire.

²⁴ Urairana 1 táhúséni (1,000) Kína merai anínká sinehe sure wene wahnahnsabé, Arewe págege wahnáh aní móne. Íre arega uqmarahna naneq mewe meweóne. Íre arega suitabarahna naneq mewe meweóne. ²⁵ Arene sánsá tagarió púana arene mónewe marakó ubuqme maisawe kopéq sutaage. Umah. Arega níatóna moné meyo uraire.

²⁶ Meyo urairana wene wahnahnka wensabé, Íre kaweróne. Arewe taoraho íre kaweq arámbéhríóna aní móne. Arega ínensabe, Íre arega uqmarahna naneq mewe meweóne. Íre arega suitabarahna naneq mewe meweóne enó? ²⁷ Néne sánsá tagariahna puah aneqsabé néne intárirona moné pénkiipéq íre matono? Mirauronaraq tahirímé kouwekutaq mi monéakák pénkiraq wahnahno kegá áwíra monéakák náiena irino uraire.

²⁸ Mi wahnáhnká wene arambehri keyábé, 1 táhúséni (1,000) Kína matiéh ániné móne moke mewe 10 táhúséni (10,000) Kína matiéh aní náwéro. ²⁹ Áhnte matiéh aní mónkakák awenana íregáritaq matiankehe. Tabonah aniné matiéh náneq meyaníe. ³⁰ Mah taoráhó arámbéhrí ánimé táhtoqme máhpeq sunkikírirabeq átáhiro. Mitaq moke miáh kegá íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

Wehukení úku anínká mókake wehuke sainsue ehwehne.

³¹ Sísaga mó mahraréna, Ínéga wehukení úku anínká téhreh naneqkakák íopeqté kéreq túónaraq wahnahnérapeq tútuue págegeue wahnahninie. ³² Tútuue wahnahnonaraq moke mah kehíná kéhíná niuranabiahtapeq seiriwe miágehe. Iriwe miéhrrataq sainsuqme téhtaré túiná araníe. Ménkámehnkáne abowágá wene ka saraqme sipisípiq mó tuíná arena mémewe mó tuíná aréhnserah mah kehíná kéhíná mina tahnsanue saraqmaraníe. ³³ Sipisípiq wene ayah púpeq mó tuíná arena mémewe ayahnapeq mó tuíná aréhnserah mah kehíná kéhíná mina tahnsanue saraqmaraníe. ³⁴ Saraqmarena íné anotah wahnáh anínká niyah púpeq miéhra keyábé, Nániboga kawerowe aitéh kéó, wega wahnah wahnahnirabeq kaweq matábúrápéq sewiáhiro. Mah marakó marakó íre mirarotaq ite miagehéna mah matábú kawerowe. ³⁵ Íné nirupibiuraitaq itega kirabo aintárówe. Íné tahbobóuraitaq itega wání náníatówe. Íné wáhaupéqté aní miarautaq itene nahtapeq mehweh aintárówe. ³⁶ Íné ninerineré naneq íre káráitaq itega náníatówe. Íné nuwahreuraudaq itega soberurowe. Íné karábúsiipéq miarautaq itega íné seragarowe teinie.

³⁷ Mina kaweqtaq miéhra kegá ínensabe, Itene Wahnahno, are arupibiuraitaq árahtaq kirabourano? Are tahbobóuraitaq árahtaq wání náwátáuno? ³⁸ Are wáhaupéqté aní miaronaraq itene nahtapeq árahtaq mehweh atáráuno? Are aneraneré naneq íre káráitaq árahtaq náwátáuno? ³⁹ Are awahreuronaraq itega árahtaq soberurowe? Are karábúsiipéq miaronaraq itega árahtaq koragarauno éq kasenigehe.

⁴⁰ Kasenirakake íné anotah Wahnáh anínká mahrarinie. Teiniboq írátíáhiro. Itega nánuwahrah aní pehgáriq aní mina tahnsa atárotaq itega íné moq mina tahnsa aintárówe ínie úwe.

⁴¹ Sísaga mó mahraréna, Anehe tanahráq ínéga niyahnapeq miéhra keyábé, Nániboga íre kawerowe aitéh kéó, íné nueq ahriahri teh íráipéq kowiáhiro. Owainawanseq we

kéráh íópeqté kéreq mitaq míageheéna Manikánka mi irá parearowe. Mitaq kowíáhiro. ⁴² Íné nírupibiuraitaq itega íre kirabo aintárówe. Íné tahbobóuraitaq itega wání íre náníátowe. ⁴³ Íné wáhnaupeqté ání míarautaq itene nahtapeq íre mehweh aintárówe. Íné inerinere náneq íre káráitaaq itega íre náníátowe. Íné nuwahreurautaq itega íre soberurowe. Íné karábúsiipéq míarautaq itega íné íre seragarowe inie. ⁴⁴ Sega ínénsabe, Itene Wahnahno, are arupibiuraitaqmé tahbobóuraitaqmé wáhnaupeqté ání míaronaraqmé aneranere náneq tabonahuronaqmé awahreuronaraqmé karábúsiipéq míaronaraqmé itega are tagéq árahtaq íre séhréh ataráuno éra kasenigehe. ⁴⁵ Kasenirakake íné Wahnah anínká mahrarinie. Teiníboq írátiáhiro. Itega nánuwahrah aní pehgáriq anínsábé ahqáho atárátaq itega íné moq ahqáho aintárówe terinie. ⁴⁶ Terienara mi kegá ahriahri teh íráipéq pokirara kaweqtaq miáh kegá oga mérapeq awaq miagéhe úwe.

26

Wahnah kegá Sísa subiq suaneheéra moráenu ehwéhne.

(Máhka 14.1-2; Áríka 22.1-2; Sóni 11.45-53)

¹ Sísa moke mah ehwéh síwáhnoraruena ite we kérahwána keyábé, ² Téhtaré wéhékáh sótaikúwana apahtároráq sótaikú iahreráq ko tánáhráq* sinea. Minayabe ahtebahwe. Mi tanáhráq íné wehukeni úku aní awankátaq táhparageheéra móitagéhe úwe.

³ Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka wahnah aní wenáwiq Káiyápásane nahtapeq momiwíuwe. Káiyápásawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahne. ⁴ Mi kegá sío síóera, Sísa we árahue epéq táhtoqme mósubiq suanéhnkono íwiáhuwe. ⁵ Mira íwiáhéra, Áhnte wehekéqká táhutihurirataq ehwehéra tobehiyehboq Sísa pehraganehe uwe.

Peh morá ínínká Sísa ayahqnopeq wéri abaq ato ehwéhne.

(Máhka 14.3-9; Sóni 12.1-8)

⁶ Pétáni suwahpeqte ání Sáimóniwe anotah nao wagú anine. Minayabe mó kegá, Náonkakaq Sáimónie ue wehuwehu áwirátowe. Sísa Pétáni suwahpeq ména mi aniné nahtapeq ⁷ táhutihuríwana peh morá ínínká áhnte moné tahnsa wéri ano antéhyá mewe sure Sísa ayahqnotaq antiatowe. ⁸ Antiatowara ite Sísa kérahwána kegá mína tagéq abiahsanéq iteite náhenéq, Aneqsabé pehipi antiatehro? ⁹ Íre pehipi antiatéhtáq tahirímé mi weri paigme áhnte moné mewena tabonah ke nári irino ewane.

¹⁰ Ewanana Sísa itene ehweh irena itensabé, Aneqsabé mi ínínsábé awehgu ataho? Wega mira aintéh sánsámé kaweq sansáne. ¹¹ Tabonah kewe ahriahri iteba mía míowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie. ¹² Íné maisarageheéna mi ínínká nionkataq wéri anti aintena kaweraintéhre. ¹³ Teiníboq írátiáhiro. Kaweq ehwéh mah marákó marákó teri terinirataq wega amahnága mirai naneq ehwehnkákáq terigéhe. Terirataq íréhra kegá wéri abaq intéh ínínsábé íwiáhigehe úwe.

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísa móitanie ú ehwehne.

(Máhka 14.10-11; Áríka 22.3-6)

¹⁴ Ite Sísa kérahwána ke airápété téhranité míahwane. Itebaté ání wenáwiqtare Súrása Ísikáriótie. Wega Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kébá pokue ¹⁵ sensabé, Sísa iteba méáúwáhnaraqmé aneq nánianého úwara wega mirainkeheéra sega 30 ebáh moné we náwúwe.† ¹⁶ Náwúwana wega se Sísa mórite tanahráqsabé íwiáhue kabarúwe.

Sísareq we kéro kereqka moráráq táhutihuru ehwéhne.

(Máhka 14.12-21; Áríka 22.7-14,21-23; Sóni 13.21-30)

¹⁷ Íre múi páréti né tanahráq súwe. Mi tanáhráq ebeqte wéhékáh ite we kérahwána kegá Sísa séq wensabé, Sótaikú tanahráq iahreráq kéh táhútáhúq nankehboq eheq kogaweratanéhnkono ue kasenowane. ¹⁸ Kasenowanana wega peh morá ánínsábé íwiáhéna itensabé, Sarúsarama suwahpeq teiátáu anípá pokue wensabé, Íwáhnori anínká mahraréna, Íné tanahráq aiq sire. Ínéreq íné séniráh kéreqka arene nahtapeq sótaikú tanahráq iahreráq kéh táhútáhúq nanehe íre koreawéro úwe. ¹⁹ Koreawéro úwaq itega mi ehwéh sehgieq mitaq sótaikú tanahráq iahreráq ko tahútáhúq kawerarahwane.

²⁰ Íó tupekútaq Sísareq ite airápété téhranité we kérahwána kereqka tútuue táhutihurowane. ²¹ Táhutihurowanaraq Sísa itensabé, Teiníboq írátiáhiro. Ite míáhrabeqte ánínká néne naruo

* **26:2:** Sótaikú siahreráq ko tanahráqsabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé "Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne" ue kéhrabeq tagáho. † **26:15:** Mi 30 ebáh monéwé árahue monébómo. Itega íre tagarione. Wehukega íwiáhéra ákátaq áhnte monéé íwiáhowe.

kowerirankéhe úwaq ²² ite we kérahwána kegá ireq irupipeq umeh agúwe. Umeh agúwaq ite morání moránínkáue Sísansabé, Néne Wahnahno, arega inénsabe irareno ue kasenowane. ²³ Kasenowanana Sísaga itensabé, Inéreq moráráq páréti wahba parétáhípeq pámbáhúya anínká néne naruo kowerirankéhe. ²⁴ Kowerirahnaq Manikáne ehwehnka aiq irarinserah iné wehukení úku aní pukinie. Néne naruo kowerirahna aní anotahtaq kamah awinawire. Wenanoga we ire maqmotaq tahirímé aiq kaweri irino úwana ²⁵ Súrása Sísane naruo koweriranaú anínká wensabé, Íwáhnoraníno, arega inénsabe irareno úwana Sísaga wensabé, Arerega aiq iraréne úwe.

Sísaga párétiakáq sera ano ko kahpúákáq náriu ehwéhne.

(Máhka 14.22-26; Áruká 22.15-20; 1 Kórína 11.23-25)

²⁶ Itega táhutahurowanaraq Sísaga páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme ite we kérahwána ke náiena itensabé, Mahnawé niwaq mire. Nahro úwaq nahwane. ²⁷ Nahwanana náhniáq sera ano ko kahpú mewena Manikánsabe kaweróne atena náiena itensabé, Itega ómiga moke nahro. ²⁸ Néne korahq mire. Néne korahq tuinaga itereq áhnte mó kereq Manikánka insahwé aitena itene ahababáq kaweritankéhe. ²⁹ Teiníboq írátíáhro. Náhniáq sera ano mahta q mó ire nanie. Mó kake Nániboga wahnah wahnahnirabeq itereq o será ano nanehe úwe.

³⁰ Itega Manikánsabe iwíáh iwíáh igonkónéq máhpeq tueyokéq Óríwi sawéhrápéq pokowane.

Sísaga Pítansabé, Iné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Máhka 14.27-31; Áruká 22.31-34; Sóni 13.36-38)

³¹ Sísaga itensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga sipisípiq Wahnáh subiq súáhnaaqmé moke sipisípiqmarínká kobeq séberigehe ire. *(Sekaraia 13.7)*

Mi ehwéhnká irarinserah ibora inókáhpéq ite ómiga iné nueq kobeq séberigehe. ³² Manikánka iné oganúq intahnaq Kehrari marákórápéq ebeq konaq inehe sighe úwe. ³³ Úwana Pítaga Sísansabé, Ómiga are áuwéhrataqmé inéga ire auwanauge úwana ³⁴ Sísaga wensabé, Teawiníboq írátíáhno. Ibora inókáhpéq kokórega ehwehnina inaraq arega iné ire tagarióge apahtáróráq irariniewóne úwe. ³⁵ Úwana Pítaga wensabé, Mó kegá arereq inéreq iubi q úwéhrataqmé inéga, Are aiq tagarióge atanauge úwaq moke ite Sisa kérahwána kegá Pítaga irarú serahnowane.

Sísaga Késémáni matábúráq kobúrerú ehwehne.

(Máhka 14.32-42; Áruká 22.39-46)

³⁶ Sísareq ite we kérahwána kereqka mitaq sueq Késémáni matábúráq pokowane. Sísaga itensabé, Ite mahta q tútuwe miéhra na iné móbeq kobúrerono éna ³⁷ Pítareq Sébérine ahninkáwáráre q móbeq móritome. Móritome wene arupipeq anotah uméhue págege agúwana ³⁸ wega sensabé, Nirupipeq anotah uméhinka pukorahuge. Mahta q tútuqmé q tagariáhro éna ³⁹ se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóraq káuqmunue ména púrerúwe. Púrerue mahraréna, Nániboo, are awahbáhnaraqmé nirupipeq umehi naneq menuwahráhóne. Íre iné nuwahbeh sansá peh are awahbeh sansáúno ue púrerúwe.

⁴⁰ Púreraruena we kéro anitóbá kouwekúwara sugówana tagówe. Wega Pítarehyabe, Pehgáriq tanáhráq árahinsabé ire tútuqmé q tagariaho? ⁴¹ Iteiyuwanka kaweq sansánsabé suwahbehre. Peh itene inonka mareqmareréq ire miraorahowe. Owainawanka ahababáq aitehnehoq tútuqmé q púreroro úwe.

⁴² Púreroro éna mónkakáq se suena kobúrerúwe. Púreréna mahraréna, Nániboo, nirupipeq umehi naneq ire menuwahnayabé are awahbeh sansá sehginie úwe.

⁴³ We kéro anitóbá mó kouwekúwara anotah mukúqmáhkúru puara se peh sugówe. Sugówana tagéna ⁴⁴ Sísaga mónkakáq suena pokue apahtáróráq monseráhnue púrerúwe.

⁴⁵ Púreraruena seba kouwekúwara sensabé, Ite peh ahrenanehéq sugaho? Írátíáhro. Iné wehukení úku anípá ahababáq ke kowerire tanahráq aiq sire. ⁴⁶ Pokonehboq irigoro. Tagahro. Néne naruo koweriréh anínká aiq sire úwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Máhka 14.43-50; Áruká 22.47-53; Sóni 18.3-12)

⁴⁷ Sísaga ehwehnútaq Súrása we kéro anínká súwe. Manikáne ehweh mibe q mahbe q aritáh kéreq Asiu kené abowah wehreqka áhnte mó ke eqmaq súwara sega pokamarinkákáq sahmárinákáq Súrásareq moráráq suwe. ⁴⁸ Seneherautaq koweriro anínká su ke teriena, Inéga nánkóqnahna animé Sisa wire. We táhtoráhro úwe.

⁴⁹ Minayabe Súrásaga Sísaba apubúue séna wensabé, Íwáhnoraníno, aiq míahno éna nánkóqnoówe. ⁵⁰ Nánkóqnoówana Sísaba wensabé, Néne iyahnabo aníno, arega mirainie iwíáhóna naneq apubúue miraúno úwara wereq su kegá Sísá ambubúue táhtotíówe.

⁵¹ Táhtotíówana Sísareq mío anínká wene poka mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh aniné arambehri aní apiwe wene ahre kiraq auwowe. ⁵² Kiraq auwowana Sísaga wensabé, Arene poka sabiruo. Itega ebaho naneq mewe ebahirataq mó kegá mí nanegtaté iubiq suagehe. ⁵³ Nánibonsabé, Séhréh ainto teawútáq tahirimé séhréh aintanieéna áhnte íópeqté ké ínéba eqmaq súéh irino. Minayabe íre ahtebaho? ⁵⁴ Ínéga mina tahnsanutaq tahirimé íné pukonayabé Manikáne ehweh nka árahue aiq pútaragi iripo úwe.

⁵⁵ Sísaga weba su keyábé mahraréna, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnserah pokankakaq sahnkákáq íné meniraneheéq seo? Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq tútuue iwáhnorurautaq mí tanáhráq itega íné íre táhtotiarowe. ⁵⁶ Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwéh aiq pútaraginkeheéq miraowe úwaq ite we kérahwána kegá Sísá auweq pehbeheráh pokowane.

Wahnah kegá Sísá ehweh ató ehwehne.

(Máhka 14.53-65; Áruká 22.54-55,63-71; Sóni 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Mí tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahme wenáwíq Káiyápásae. Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené abowah wehreqka Káiyápásane nahtapeq momiwíue míowe. Momiwíue míowara Sísá táhtoro kega we meqmera Káiyápásane nahtapeq móatówe. ⁵⁸ Se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure nahnoerápéqté mátábúráq párisiwari máhpeq tútuue míórabéq kéné sega Sísá aneronehrabomo éna taganieéna tútuue míowe.

⁵⁹ Sísá subiq suaneheéra Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq moke mó kaunsírí kéreqka Sísansabé péhe ehwéh atéhra keyábé kabaruwe. ⁶⁰ Kabaruwara áhnte kegá iriwe méra péhe ehwéh teríuwe. Sega teríu ahabábáq Sísá íre subiq suahráhu ahabábáre. Sinehe mó anitégá iriwe méra mahraréra, ⁶¹ Mah anímé aiq mahraréna, Ínéga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh sokoruqme apahtáro wéhékáh mó pearahráhuge uraire uye.

⁶² Uyana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnka iriwe ména Sísansabé, Mí anitégá iraréya ehwéhme arega íre terieráhnono? Sene ehweh aiq pútaq ehwéhpo úwana ⁶³ Sísaga íre iraría peh ehíya míowe. Peh ehíya míowana wega Sísansabé, Maniká oga mía míai anínká tagariéhtáq pahsuqme teio. Manikánka ite Asiu ke meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Arewe mí anípo? Arewe Manikáne ahninkáwábo? Pahsuqme teio úwana ⁶⁴ Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne. Teiníboq iratíáhro. Íné wehukení úku aní Manikáne ayah púpeq tútuue ména íópeq írábúyápipeqté tuonaq tagagehe úwe. ⁶⁵ Úwana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnka mí ehwéh irotaq abiahnsanú púana wene korósi subansuena mahraréna, Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Minayabe mó keyábé móme íre kasenoro. Ahqáho. Wega Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhraq íráhwe. ⁶⁶ Minayabe aneratanéhnkono úwara sega wensabé, Wega ahabábáq ehweh aiq irari puaq subiq suo atanéhe uwe. ⁶⁷ Táhmaro kegá Sísane auranabiah tehqni atera siyahtate subiqmárowe. Táhmaro mío kega we siyahpóra subera wensabé, ⁶⁸ Are Manikánka omaq ato aníninaraqmé are subiqmaréh aní insebo? Teio uwe.

Pítaga, Sísá íre tagaríóge ú ehwehne.

(Máhka 14.66-72; Áruká 22.56-62; Sóni 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Pítawe máhpeq mátaburapeq tútuue míowana arambehri ahrárigá weba séna wensabé, Are Kehrari marákórápéqté aní Sísareq míarone úwe. ⁷⁰ Sísareq míarone úwana ómiga íratíótáq Pítaga ahqáho atena mí ahráryábé, Arega iraréna ehwéhme íre ahteboge éna ⁷¹ mitaq suena ogesáh ogesáhraq kowíowe.

Kowíowana mó arámbéhrí áhrárigá we tagéna wereq mío keyabé, Mah anímé Sísá Néhsara suwahpeqte ánínseq míaraire úwe. ⁷² Úwana Pítaga mó ahqáho atena, Pópoqnahga tagariéhtáq aiq pútariahnсанuge éna, Arega iraréna anímé íre tagaríóge úwe.

⁷³ Mótaq tahnsa mitaq mío kega Pítaba séra wensabé, Arereq wereqne ehweh peh morá ehwéh púah are wenawahrah aní móne uwana ⁷⁴ Pítaga ehbonéna mahraréna, Pópoqnahga tagariéhtáq itega irare anímé íné íre tagaríóge. Ínéga péhe ehwéh teawénaraqmé Manikánka íné nubiq suankéhe úwana kokórega ehwehnúwe.

⁷⁵ Kokórega ehwehnúwana Sísaga teawu ehwéh Píta ahreraq konsabe iwíáhuwe. Mí ehwehnúme, Kokórega ehwehnina inaraq arega íné íre tagaríóge apahtároráq irariniewóne úwe. Kokórega ehwehnútaq Pítaga mí ehwéh iwíáhéna máhpeq tueagéna anotahtaq íbisówe.

27

Sísa meqmera Páhirátiba móátó ehwehne.

(Máhka 15.1; Áruka 23.1-2; Sóni 18.28-32)

¹ Ahbiahipeq moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka Sísa subiq súéhra ehweh sío síóera ² wene ayahnkaratáq nágáqtate táhru táhru meqmera anotah wahnáh áni Páhirátiba móátówe.

Súrása párikirio ehwehne.

(Eqmaro 1.18-19)

³ Súrása Sípane naruo koweriro anínká mina tagéna, Íre kaweruraige íwiáhéna wega meyo moné, 30 ebáh móné mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq aboawah wehreqpa sure sensabé, ⁴ Kaweqtaq mía míai aní ahbabáratewóge úwe. Úwara sega wensabé, Íre itereq wehgaq míre. Arerene wíre uwana ⁵ Súrásaga mí moné Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhúpéq mórparuena tuesday wewe móbárikiriowe.

⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá mí moné mewera mahraréra, Mah monéwé wehukeni subiq sueyabe móné púaq Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhtápéqté mónéakák moraráq íre maranéhe uwe. ⁷ Segá sío síóera wáhnaupeqté ké maisaraneheéra téh marakóráté páretah mirao marakó mí monéráté paiqmarówe. ⁸ Segá paiqmarónsabe wehukega mí marakóyábé Korahq Marakóe ue áwirarówe. Amahnágaakák mí awíq peh kéhre. ⁹ Manikáne ehweh irarú aní wenáwíq Sérémáiaga naho mahraréna,

Ísara kegá wehukeni paiqmaraneheéra 30 ebáh móné omaq matowe. ¹⁰ Maniká néne Wahnahka tenínserah sega mí monéráté téh marakóráté páretah mirao marakó paiqmaráhwe úwe *(Jeremia 11.12-13)*

Páhirátiga Sísansabé kasenú ehwehne.

(Máhka 15.2-5; Áruka 23.3-5; Sóni 18.33-38)

¹¹ Segá Sísa anotah wahnáh áni Páhirátiba móátówana wega wensabé kasenéna, Arewé Asiu kené Wahnahpo úwe. Úwana Sísa wensabé, Arega aiq iraréne úwe. ¹² Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka Sísa ehweh atówana sene ehweh íre ayahqmarena peh ehíya míowe. ¹³ Peh ehíya míwana Páhirátiga wensabé, Segá ehweh atáh éhwéhmé íre irahno úwana ¹⁴ Sísa Páhirátiga ehweh moq íre ayahqme teawuwe. Íre ayahqme teawunsabe Páhirátiga áhtenéna íwiáh kikirúwe.

Páhirátiga, Sísa awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Máhka 15.6-15; Áruka 23.13-25; Sóni 18.38-19.16)

¹⁵ Anotah tahutáhúro tanáhráq mó opéq mó opérué karábúsiipeqté áni Asiu kegá pugeqio teawú aní Páhirátiga pugesuq pugesarúwe. ¹⁶ Mí tanáhráq ahbabáq aní wenáwíq Párehba karábúsiipeq míowe. ¹⁷ Áhnte Asiu kegá Páhirátiba suwana wega sensabé, Párehba pugeq auwanínkono? Sísa Manikánka omaq atena eqmaréhe e aní pugeq auwanínkono? Inse pugeq auwanínkono kasenúwe. ¹⁸ Kasenéna íwiáhéna, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá, Sísa ite kiotaikíneho éra abiahnsa atáh púara ínéba meqme sewe íwiáhuwe. Míra íwiáhu púana wega sensabé, Inse pugeq auwanínkono úwe.

¹⁹ Páhirátiga kotiorabeq wahnahnúwana wene ahrega ehweh eqmarena mahraréna, Asiu kegá ehweh atáh ánínsábé inokáhpeq áónáhéna nirupipeq áhnte uméhirana tagoge. Minayabe mina kaweqtaq mía míai aní pehragato úwe.

²⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka míó keyabé pagu pagunéra, Mah ehwéh Páhirátiba koreawéro. Wensabé teaweq, Párehba pugeq auwe Sísa subiq suo ue koreawéro éra pagu pagunuwara míó kega, Párehba pugeq auwo uwe. ²¹ Uwana Páhirátiga mónkakák sensabé, Mah anité inse pugeq auwanínkono úwara ómiga, Párehba pugeqio uwana ²² Páhirátiga sensabé, Sísa Manikánka eqmaréhe e animé aneratanínkono úwe. Aneratanínkono úwara sega wensabé, Awankátaq táhpawe subiq suo uwana ²³ Páhirátiga sensabé, Aneqsabébo? We aneq ahbabáriro úwara sega ehweh kikiréra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe.

²⁴ Uwana Páhirátiga íwiáhéna, Mahtaq míáh kégá néne ehweh íre irah púana anotah tobéhiyehboq túbáh aginie. Túbáh aginie éna wehukega tagariótaq wání antehya mewe wene ayahnkara pabeq paberúwe. Pabeq paberaruena sensabé, Tagariáhro. Mah aní subiq sue íwiáh íre néne peh iteitene íwiáh wíre úwe. ²⁵ Úwara moke míó kega mahraréra, We subiq súéhranka itereq itene animárinseq kamah ainawire uwe. ²⁶ Minayabe Páhirátiga Párehba pugeq auwana Sísa áreti sahtáté subóro aritena sóntía kegá awankátaq táhpawe subiq suagehéna siuwe.

Sóntía kegá Sísansabé awiréh ató ehwehne.

(Máhka 15.16-20; Sóni 19.2-3)

²⁷ Páhirátine sóntía kegá Sísá meqmera wahnah anínká ehwehúrabeg kibekue móatera ómi mó sóntiá ké síáhrabuwara Sísaba momiwíuriówe. ²⁸ Momiwíéra moke wene korósi ugurú auwera peh morá tautáúq korósi abaq atera ²⁹ ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atówe. Suki atera wiahnókará wene ayah púpeq atera wene auranabiahtapeq sirehunseraráq méra wensabé péhepehe iwíáh iwíáh atera awiréh atówe. Awiréh atera wensabé, Aiq míahno? Arewe Asiu kené Wahnah mone* éra ³⁰ tehqni atera wiahnó sahtáté ayahqnotaq subiqmarera ³¹ awiréh atówe. Awiréh atera abaq ató korósi akai auwera wewene korósi suki atera awankátaq táhparanehéera meqmera pokuwe.

Sísá awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Máhka 15.21-32; Áruká 23.26-43; Sóni 19.17-27)

³² Sóntía kegá Sísá meqmera awankátaq táhparanehera urabeg poku Sáiríni marákórápéqté áni wenáwíq Sáimóni piehgiútaq saignatera, Sísá táhparéhra awánkámé abaqme kúno atónsabe abaq mena kúwe. ³³ Sega pokue Kógóta sawéhrápéq kíúwe. Mí sawéh áwíqmé áwahewé wehukeni ayahqno tánúnsutapére. ³⁴ Mítaq sega íre érorahi kítabeh maráhsíní mewera náhníáq sera anopipéq sombirahue Sísá náwúwana nawe tagéna ahqáho éna íre nówe. ³⁵ Íre nówara sega we meqmera awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq algáratáq subiqmarue táhparera awanká panqme marakóipeq pearówe. Pearera, Wene korósi insega meyanabomo éra saraq mianeheéra káhsue saraqme meyówe. ³⁶ Saraqme mewera tútuue méra Sísá awahnkanuwe. ³⁷ Ehweh ató ehweh kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobóráhpeq awankátaq táhparówe. Mí sehiránká mahraréna, Mah animé Sísá Asiu kené Wahnahne úwe.

³⁸ Sísá awankátaq táhparórabeg aebó ánité moq awankátareráq níri pewe táhparéra panqme ayehré ayehré pearówe. ³⁹ Pearówara mítaq sótaiku kegá Sísá tagéra awiréh atera sinuo kóbíq kóbíra wensabé íre kaweg ehweh atówe. ⁴⁰ Íre kaweg ehweh atera mahraréra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh sokoruqme apahtároráq mó pearahróna aníno, arere séhréhúno. Oga míankehboq marakóipeq tueagúno. Arewe aiq pútaq Manikáne ahninkáwá inaraqmé maraipéq tueagúno éra awiréh atówe. ⁴¹ Awiréh atówara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka Sísansabé moq awiréh atówe. ⁴² Awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kaweraritena peh wewe íre kawerorahire. Wega, Iné Asiu kené Wahnah muge iwíáhíre. Wega marakóipeq tueagínaq tagéq wensabé aiq pútare atanéhe. ⁴³ Wega, Iné Manikáne ahninkáwá úge éna Manikánka séhréh aintankéhe iwíáhíre. Manikánka wensabé arutaboírínaraq seséhréh atanae éra awiréh atówe. ⁴⁴ Aebó ánité awankátaq táhparó anitégá moq íre kaweg ehwehnéna Sísansabé awiréh atówe.

Sísá pukú ehwehne.

(Máhka 15.33-41; Áruká 23.44-49; Sóni 19.28-30)

⁴⁵ Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsorerutaqkákáq peh sunkíkíratiówe.† ⁴⁶ Tunsorerutaq Sísaga wewene ehwehtaq Wenabonsabé anotahtaq mahraréna, Írói, Írói, tahmah sabáhtahníe úwe. Mí ehwehnúmé, Nániboo, Nániboo, aneqs-abé iné nuwahno úwe. ⁴⁷ Úwara táhmaro iriwe míó kega irera mahraréra, Éráisansabé áhrabire uwe. ⁴⁸ Mibeqté ánínká pehbeheráh sehenáh tahnsa náneq mewena kítabeh nah naneqpipéq pámbáhuwe sehikaratáq maqme panqme Sísaga píbira nankeheéna awuwe. ⁴⁹ Awutaq mó kegá, Peh áwé tagahro éra, Éráisaga segaweratanabiramó. Taganeheqmúne uwana wenawa kiyokúwana ⁵⁰ Sísaga mónkákáq anotahtaq ehwehnéna wenawa Maniká awena putiöwe.

⁵¹ Putiötaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párahnkéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe. Téhtaré úkúwana máríúwana ebahmarí parebare agúwe. ⁵² Parebare agúwana maisaró oná sigúwe. Sigúwana Manikánsabe aiq pútare atera puku weh áhréné sinonka Manikánka iriritena oganúq sitowe. ⁵³ Maisiapipéqté kie irigéra anehe Sísá oganúkútaq mí kegá Sarúsarama suwahpeq pokuwara áhnte mó kegá tagowe.

⁵⁴ Máríúwara sóntía kegá kereq sene kíápéténireqka mínaakaq moke mó naneqmarínkákáq tagéra anotah ahréera mahraréra, Mah animé aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre uwe.

* 27:29: Anotah wahnáh ánínká aneranerinserah Sísá aneraneratówe. Mí tanáhráq anotah wahnáh kegá tautáúq korósi sukiera wahnah ayáhúq sukiera sene síahraq tútuue méra wiahnó kara tahnsa náneq siyah púpeq táhtotawéra wahnahnowe.

† 27:45: Wéhékáhnabubume Písini ehwéh 12 kíróku kéhre. Tunsorerutaq 3 kíróku kéhre.

⁵⁵ Sísá íre putiotaq Kehrari marákórápéq suena pokútaq áhnte mó inínsónká we séhréh ataneheéra kérowe. Sísá putiotaq mi ahréronká móbeq iriwe méra awahnkanuwe. ⁵⁶ Mágára suwahpeqte íní wenáwíq Máhrírae. Wenaogo Máhríawé Sémísireq Sósépareqne sinowae. Mi inítéreq Sébérine ahninkawáraréné sinowareqka moq iriwe méra awahnkanuwe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaro ehwehne.

(Máhka 15.42-47; Ártuka 23.50-55; Sóni 19.38-42)

⁵⁷ Árimátéa suwahpeqte ání wenáwíq Sósépae. We áhnte monéákáq áninéna Sísansabé aiq pútare atowe. ⁵⁸ Sísá pukú wehekáh ío tupekútaq Sósépaga Páhrítiba pokéna wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana kowe atena sóntía keyábé, Sísane anonka mah aní áwéro úwe. ⁵⁹ Áwéro úwara sega wene anonka áwúwana Sósépareqha Sísane anonka mewera íre wahto taberábe ambántáípeq úbíqme ⁶⁰ Sósépáne o ubusa onápípeq mómaisarówe. Maisarera anotah ebáh paentáwe kure maisaró mehpeh paiqmarera pokuwe. ⁶¹ Mágára suwahpeqte íní Máhríareq mó wenaogo Máhríareqka mitaq tútuue méra awahnkanuye.

Sóntía kegá maisaróbeq wahnahnu ehwéhne.

⁶² Sísá maisaró wehekáhmé Asiu kene ahrena ahrena wehekáhné ménsámehnsá kawerere wehekáhné. Mi wehekáh parabagúwana mó wehekáh Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Péhrisi kereqka Páhrítiba kosoruparawéra ⁶³ wensabé, Anotah aníno, péhepenurai anínká oga miaraitaq mahraréna, Íné pukéna apahtárórát mó oganúkinauge uraire. Itega mi ehwehnúmé aiq iahrreraq kéhre. ⁶⁴ We kété kegá we maisatorabeqte wene anonka segiroqmera mó kopéq suera mó keyábé, We oganúkire teríyehboq arega sóntía keyábé mi maitaq apahtárórát kowahnahno arito. Arega íre mirainaraq anehete péhe éhwéhnká ebeq piah péhe éhwéh kiotaikinae uwe. ⁶⁵ Úwana Páhrítiga sensabé, Sóntía ke meriqmeq we maisatorabeq pokue mitaq óna paiqme págege atawéq kawerue wahnahnarito úwe. ⁶⁶ Kawerue wahnahnarito úwara sega sóntía ke meriqmera pokue méhpeh paiqmáro ebáh ónsá perahsarera mó kegá sirúého éra sóntía keyábé kawerue wahnahno aritówe.

28

Sísá oganúkú ehwehne.

(Máhka 16.1-10; Ártuka 24.1-10; Sóni 20.1-18)

¹ Ahrena ahrena wehekáh parabagúwana o wikí kowara ebeqte wéhékáh ahbiahipeq ío kiembogútaq Mágára suwahpeqte íní Máhríareq mó wenaogo Máhríareqka maisaróbeq tagayeheéra pokuye. ² Tagayeheéra pokuyana anotah mariúwana Manikáne íopeqte ánínká tunse méhpeh paiqmáro ebáh paentáwe móbeq marena mi ebáhtaq tútuue míowe. ³ Wene auranabiah sokeqsúéh tahnsa kúgú agúwana wene korósi anotah taberábé píribiríoyáh tahnsane.* ⁴ Mitaq wahnahnurío sontiá kegá we tagéra anotah ahréera iransánéna pusa ké tahnsa úkuwe.

⁵ Íopeqte ánínká mi inítéyábé, Íre áhreetao. Íné tagaríomé itega Sísá awankátaq táhpato aní seragéhye. ⁶ We mahtaq íre miéhre. Wega irarurainserah oganúkire. Wene anonka matotaq seragahtao. ⁷ Tagéta peheráh pokue we kété ke koreriétao. We iriwe oganúkéna Kehrari marákórápéq ebeq kínaq we anehe kirataq Sísá mitaq tagagehe. Ai q teiúge. Koreriétao úwe.

⁸ Úwara mi inítégá áhreéra peh sene sirupipeq iwíáh iwíáhéra apubúwe mitaq suera pehbeheráhnue ite Sísá kérahwána ke teieyehéera pokuye. ⁹ Pokue ahtapeq kuyataq Sísareq sereq piehgíúwe. Sísaga sensabé, Pehwehrue miáhtaao úwara mi inítégá weba kure wene aigará táhtoqme iwíáh iwíáh atóye. ¹⁰ Iwíáh iwíáh atóyana Sísaga sensabé, Íre áhreetao. Nánuwahrahyabé korerieq, Kehrari marákórápéq pokoro. Mitaq iné tagagehe. Koreriétao éna eqmarowe.

Maisaróbeq sóntía ke teríú ehwehne.

¹¹ Eqmarowara mi inítégá pokuyara maisaróbeqte sóntiá kegá Sarúsarama suwahpeq pokue Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh ké moke tago naneq teríúwe. ¹² Teríúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka momiwíue sío síoera moráénéra sóntía kegá sene ehweh sehgeheéra áhnte moné síúwe. ¹³ Móne siera mahraréra, Mó keyábé mahraue terieq, Inokáhpeq ite sugéwonayabé we kété kegá sure wene anonka mewera ehqppoq morúáhwe teriéro uwe. ¹⁴ Teriéro éra, Anotah wahnáh ánínká ite sugéwara ehwéh irahnararaq itega mi ehwéh tábúsoqme teawenéhe. Teawénaraq wega ite íre kamahinae uwe. ¹⁵ Úwara sóntía kegá móne mewera mi pehe éhwéh sehgiúwe. Asiu kegá mi ehwéh Súría marákórápéq mitaq teri mahtaq terinuwara abae agúwe. Miraunsabé mi tanáhráqkákáq amahnágaákáq Asiu kegá mi ehwéhnásabé, Ai q pútaq ehwéhne atáhwe.

* **28:3:** Tók Písini ehwéhmé píribiríoyah tahnsane áwíqmé íre kéhre. “Olsem ais” kéhre.

Sísaga we kéro keyabé, Néne ehweh koreriéro ú ehwehne.

(Máhka 16.14-18; Áruká 24.36-49; Sóni 20.19-23)

¹⁶ Ite airápété morá ké Sisa kérairesána kegá pokue Kehrari marákórápéq Sísaga teiu sawéhrápéq kiowáne. ¹⁷ Mitaq Sisa tagéq wensabé iwiáh iwiáh atahwáne. Peh táhmaroga sirupipeq téhtaré iwiáhuwe. ¹⁸ Sísaga iteba wahtotaq séna itensabé, Maniká Nániboga íópeqkákáq mah marákó marákóákáq moke wahnahnúno aintena págege aintéhre. ¹⁹ Minayabe pokue mah kehiná kéhiná iné séniráh ké úkigehboq kosíwáhnororo. Nániboreq iné wenahninseq Manikáne Awanseq íwirue wání meriéro. ²⁰ Moke teiátáu ehwéh tábúsoqme sehígéhbo kawerue síwáhnororo. Kawerue írátiáhro. Amahnágaákáq mókakeakáq mah marákó marákó parabagína tanáhráqkákáq peh itereq mía míainauge úwe.

Máhka Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Máhkawe Sarúsarama suwahpeqte áninéna téhtaré áwíq kéhre. We mó awíqmé Sóni Máhkæ. Sísaga marakóipeq ména síwáhnorútaq Máhkawe peh mahbi míowe. We Páhnábása awahrah aní ména Píta séhréh atena anehe Páhnábásareq Porareq séhréh aritowe. Aroma kegá págege sansánsábé suwahbó púana Sísaga págegeue miraú arámpéhríyábé Máhkaga sehíranúwe. Aroma kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra Sísansabé aiq pútare atageheéna Máhkaga sehíranúwe.

Máhkaga mah kawéq éhwéh sehíranúwe.

Sóni wání meri merini aníká irarú ehwehne.

(Mátíyu 3.1-12; Áríka 3.1-9,15-17; Sóni 1.19-28)

¹ Sísá Karáhéwé Manikáne ahninkáwá wíre. Kaweq éhwéh áwahewé ² Manikáne ehweh irarú aní wenáwíq Áísáíaga púkuipéq sehíranue mahraréna, Írátíáhro. Néne ehweh korerie anímé ah kawerinkeheéna ebeq egmaróge. ³ We abatapi ména sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhro inkehe úwe. *(Aisaia 40.3)*

⁴ Mah sehíránká irarinserah wání meri merini aní wenáwíq Sóni uworapeq ména ehweh teri terinéna, Manikánka itene ahababáqsabe kaweraitankéhboq ahababáq sansa sueq kaweqtaq míáhro. Itene ahababáq sansa sueq kaweqtaq míéhraqmé wání meiníe úwe.

⁵ Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreqka ómiga weba suwe. Su kegá sene ahababáqsabe Maniká teawúwana Sóniga Sorana aroipéq wání meriúwe. ⁶ Sóniga kéhmane áyórate kogahnia aneraneratiowe. Áú arétí wene ayahbataq konahnatiowe. Tábahnkákáq sehnáhrabahnkakáq nówe. ⁷ Sóniga mahraréna, Inehe si anímé anotah aní ména íné kiotaíqme aní míre. We anotah aní púana ínéga nirehunserarác ména wene súu nahniác pugereyabe íre awehrari aní múge. ⁸ Ínéga peh wání mei meinonana wega Manikáne Awa náinkéhe úwe.

Sóniga Sísá wání meawu ehwehne.

(Mátíyu 3.13-17; Áríka 3.21-22)

⁹ Mítaqkake Sísaga Néhsara suwahpeq Kehrari marakórápéqté súwana Sóniga Sorana aroipéq Sísá wání meawuúwe. ¹⁰ Meawuwana Sísaga wánípipeqté kiutaq tagówana sabonah sawekúwana Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísaba márunsurahúwe. ¹¹ Márunsurahúwana íopeqte éhwéhnká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboírue úwe.

Owainawanka Sísá áhwárawe tagó ehwehne.

(Mátíyu 4.1-11; Áríka 4.1-13)

¹² Manikáne Awanka Sísá meqmena abatapi móatowe. ¹³ Áhnte wehekáh 40 wehekáh Sísá mitaq méowana owainawanka weba séna Sísaga ahababárinkeheéna áhwárawe tagéna áwíoqnówe. Sísá ménkámehnká míórabeq míowara íopeqte kégá weba séra séhréh atówe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwárá ehwehne.

(Mátíyu 4.12-17; Áríka 4.14-15)

¹⁴ Mó kegá Sóni karábúsiipéq átówana Sísaga Kehrari marákórápéq pokéna Manikáne kaweq éhwéh teri terinúwe. ¹⁵ Teriena, Ibora awehraq tanáhrác míre. Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtoni puaq itene ahababáq sueq kaweqtaq méq mah kawéq éhwéhnábé aiq pútare aintáhro úwe.

Sísaga itaréitaré wéhyábé, Íné séníráhro ú ehwehne.

(Mátíyu 4.18-22; Áríka 5.1-11)

¹⁶ Sísaga Kehrari kawéhu ayehrápéq noguwara se ábaráhré Ehntarureq Sáimónireq tagówe. Sáimóniwe mó awíq Pítae. Se pah meyóya anité míóyansabé kahweraté wánípípeq uwe taga tagauyana tagówe. ¹⁷ Tagéna sensabé, Íné séníráhtaó. Amahnága itega kahweraté uwe taga tagaéta pah meyehye. Mina óyanserah wehuke ínéba meriqmeta sigehe. Minayabe íwáhnoriniboq séníráhtaó úwe. ¹⁸ Séníráhtaó úwara sene kahwe apubúue mitaq marera Sísá kéroýe.

* **1:7:** Naho púkúwé "Manikáne O Ehwehne" ue púkuipéq mahraue karaire. Sóniga mahraréna, Inehe si anímé anotah aní ména íné kiotaíqme aní púana wega ehweh irarínaraq íné ehiya míanie úwe.

¹⁹ Kéróyana Sísaga kure mó abáráhré Sébérine ahninkáwáráre síwíqmé Sémísireq Sónireq sene sípiipéq méra kahwewarí kaweq kaweruyana tagówe. ²⁰ Tagéna Sísaga máhotao úwara mi abáráhrégá síbowáreq wereq arambehriu kereq sípiipéq suera Sísaga kéroýe.

Sísaga owainawa kaqauwo ehwéhne.

(Árúka 4.31-37)

²¹ Sega Kápénéáma suwahpeq tunse ahrena ahrena wehekáh Sísaga momiwí nahtápéq kibekéna síwáhnorúwe. ²² Síwáhnoréna Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kegá síwáhnorunserah Sísaga íre miraúwe. Ahqáho. Wega págegeue síwáhnorú púara wene ehweh író kega áhtenuwe.

²³ Áhtenuwana owainawanka subiqmaq subiqmarú aní momiwí nahtápéq míowana owainawanka iwíáh atowana anotahta q mahraréna ²⁴ Sísao, are Néhsara suwahpeqte aní móne. Arega itewe aneraitanibo? Iubiq iuanie seno? Are Maniká míhrabeq kaweqtaq mía miáóna aní móne. Arewé aiq tagaríóge úwe. ²⁵ Úwana Sísaga owainawansabé awehuq atena wensabé, Ehiya mé we auwe pokúno atowe. ²⁶ Auwe pokúno atowana owainawanka mi aní kúrugúru atena kareéna we auwena pokúwe. ²⁷ Pokúwara ómi mió kega anotah áhténéra ehmuníq éhmúnírera, Aneqqomo? O ehweh míre. Anotah wahnáh ánínká síwáhnori serahnéna Sísaga págege ehwhénuwe owainawankákáqsabé, Miraoro i puara sega wene ehweh apubúue írahwe úwe. ²⁸ Moke Kehrari marákórápéq Sísaga éhweh apubúue mitaq teri mahta q terinuwara írówe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.14-15; Árúka 4.38-39)

²⁹ Sísareh Sémísireh Sónirehga Asiu kené momiwí nahtápéq suera kure Sáimónireq Ehn-tarureqne kereq meriqmera Sísaga mórítówe. ³⁰ Sáimónine ahrahnawa osoro awahréna máhriqtaq míowara mió kega Sísaga apubúue teawúwe. ³¹ Teawúwana Sísaga weba séna ayahnkara táhtoqme iriatowana kaweragúwana táhuthuq tíwe náriuwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Mátíyu 8.16-17; Árúka 4.40-41)

³² Mi wehekáh íó tupekútaq wehekeqká ómi awahre kereq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq meriqmera Sísaga mórítówe. ³³ Mi kehiná suwahpeqte kegá ómi méhpeh sahuríówe. ³⁴ Sísaga áhnte awahre ke kaweraritena áhnte owáináwámári kaqsuowe. Owainawamarínká Sísaga tagaríó púana wega se ehiyansá aritowe.

Sísaga Kehrari marákórápéq kure kaweq ehwéh teriu ehwehne.

(Árúka 4.42-44)

³⁵ Ahyahbinkerotaq Sísaga iriwe ména mitaq suena abatapi kowéna Manikánsabe púrerúwe. ³⁶ Sáimónireq wene iyahnaboreqka koanebahréra ³⁷ Sísaga tagéra wensabé, Ómi kegá arensabé anebahrowe teawúwe. ³⁸ Teawúwana Sísaga sensabé, Mó ke suwahpeqkakáq ehweh teriniboq pokonehe. Terinieéna tumíóge úwe. ³⁹ Sísaga moke Kehrari marákórápéq noginieéna pokéna Asiu kené momiwí nahmáritápéq ehweh teriena owainawamarí kaqsuowe.

Sísaga anotah naonkákáq aní kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.1-4; Árúka 5.12-16)

⁴⁰ Anotah naonkákáq ánínká Sísaga séna áhtenu púana arehunseraráq ména Sísansabé pagu pagunéna, Are awahbáhnaraqmé kaweraintahráho úwe. ⁴¹ Úwana Sísaga wensabé arutaboiratena ayahnkahkahrue wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirainauge. Are awaho aní miáho atowana ⁴² mina irarútaq wene náonaba apubúue wagúwana kaweragúwana ⁴³ Sísaga eqmaranaútaq wensabé, Írátiahno. ⁴⁴ Mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánipá pokue arene anonka móreawo. Are awaho aní úkire ígehboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno éna apubúue eqmaq auwowe. ⁴⁵ Eqmaq auwowana kaweragú anínká pokéna kawerato ehweh mitaq teri mahta q terinúwara áhnte kegá írówe. Áhnte kegá író púana Sísaga mó ke suwahpeq íre korahúwe. Írakaumo. Peh abatapi kowíowara mó marákórápéqté kéreq mó marákórápéqté kéreq áhnte kegá mitaq weba suwe.

2

Sísaga aiayah pukia aní kawerato ehwehne.

(Mátíyu 9.1-8; Árúka 5.17-26)

¹ Sísaga táhmaro wehekáh ména mitaq suena Kápénéáma suwahpeq kouwekúwara wene nahtapeq míhre mitaq teri mahta q terinuwara írówe. ² Irera áhnte kegá weba sáhatiówara

kígíúnsabe mó kegá méhpeh íre míahrahuwana Sísaga kaweq ehwéh teriwe. ³ Itaréitaré ánitógá aiayah pukia ání sehgiwera weba suwe. ⁴ Séra ahtapeq kutaq áhnte wehekéqká nahupeq kígíúnsabe sega Sísaba íre kioráhéra nahnsorapéq kire Sísane ayahqnsorag abogéh píruqmarrera abahrabahrútaq aiayah pukia ání wene máhriqkákáq sehitaqmaqme meqmera Sísá míorabeq márunátówe. ⁵ Segá iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire iwíáhuwana wega sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsábé, Náníbáq móne. Arene ahbabáq aiq kaweratóge úwe.

⁶ Úwara Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kegá tútuue méra sirupipeq iwíáhéra, ⁷ Mi ehwéhmé aneqsábé irariro? Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Ahbabáqsabe insega kaweraritahráhiro? Manikánka webataq wehukene ahbabáqsabe kaweraritahráhire iwíáhuwe. ⁸ Sísaga sene sirupipeqté iwíáh wene arupipeq tagéna sensabé, Itewe aneqsábé mira iwíáho? ⁹ Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahbabáqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue arene máhriq mewe ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhmé ahnabo? ¹⁰ Íné wehukení úku anínká mah marákó marákó wehukene ahbabáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainíboq tagariáhro éna aiayah pukia ánínsábé, ¹¹ Teawiníboq iro. Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwe. ¹² Pokúno úwana irigue wene máhriq apubúue mewena pokúwara ómi míó kega tagéra áhtenue Manikánsabe iwíáh iwíáh atera, Mahna tahnsa morá íbora tagóne uwe.

Sísaga Áríwánsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Mátíyu 9.9-13; Áríuka 5.27-32)

¹³ Sísaga Kehrari kawéhú ayehráq mó kúwara ómi míó kega weba sáhatiówana Manikáne ehweh síwáhnorúwe. ¹⁴ Sísaga mitaq suena ahtapeq nogutaq táhkisi moné meyo ani wenáwiq Áríwái tagówe. * Áríwáiwe Ápíasane ahninkáwá táhkisi moné meyo nahtápéq tútuue míowana Sísaga wensabé, Íné séniro úwana Áríwáiga irigue kérowe.

¹⁵ Áhnte táhkisi moné meyo kereq mó ahbabáq kereqka Sísá kérónsabe Sísaga Áríwáine nahtapeq táhutahurútaq mi kegá Sísareq we kéro kereq táhutahuruwe. ¹⁶ Táhutahuruwara Mósísine ehweh síwáhnoru Péhrasi kegá minayabe tagéra Sísá kéro keyabé kasenára, Sísawe aneqsábé táhkisi moné meyhá kereq ahbabáq kereq moráráq táhutahuriro uwe. ¹⁷ Úwana Sísaga mi ehwéh irena sensabé, Sóteha awaho wehuké máráhsini íre náriasa peh morá awahre ke nárire. Mina inserah ínéwé kaweqtaq miáh ké séhréh aritanieéna íre suge. Peh ahbabáq ke kaweritanieéna suge úwe.

Sísaga táhutahuq awehriro sansánsábé síwáhnorú ehwehne.

(Mátíyu 9.14-17; Áríuka 5.33-39)

¹⁸ Sóni kéro kereq Péhrasi kereqka táhutahuq awehriutaq wehukega Sísaba séra kasenára, Sóni kéréh kereq Péhrasi kériráh kereqka táhutahuq awehriowara aneqsábé are kéréh kegá íre awehrioo uwe. ¹⁹ Úwana Sísaga sensabé pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwé wene iyahnabo ba miéhtáqmé táhutahuq awehrioo? Írakaumo. ²⁰ Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga sirutaboírera táhutahuq awehrigehe úwe.†

²¹ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukeníká nahonáh sáhkéti kaweriniéna o ambántaráté íre páruwe kawerire. Miraitaq tahirímé nahonáh sáhkéti subanki irino. ²² Wehukeníká o nahniáq sera ano naho naho méméné áuyahwa antehyápipéq íre ahkíre. Miraitaq tahirímé sera anonka muinaraq nahonáh antehyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. Wehukeníká o será ano o antehyápipéq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe.‡

Sísaga ahrena ahrena wehekáhsábé arambehriéyabe irarú ehwehne.

(Mátíyu 12.1-8; Áríuka 6.1-5)

²³ Ahrena ahrena wehekáh Sísareq we kéro kereqka páreti mirao naneq será sotápéq kótaikutaq we kéro kega mi será késabariqme késabariqmeue kuwe. ²⁴ Kuwara Péhrasi kegá Sísansabé, Are kéréh ké tagáhno. Ahrena ahrena wehekáh íre mirao sansámé sewe aneqsábé mirao uwe.

²⁵ Úwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíramé Tébitireq we kéro kereqka tabonahéra sirupibiútaq mirao sansámé íre sáhnasawe ahtebaho? ²⁶ Wehukení wenáwiq Áblátawe Manikáne ehweh míbeq mahbeq arito ani míotaq Tébitiga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéna Manikánka tagankeheéra máró paréti mewe néna we kéro ke

* **2:14:** Mátíyuwe mó awíq Áríwáie. Mátíyu 9.9 tagáhno. † **2:20:** Mi ehwéh áwahewé aigárapéqté ehwéh Mátíyu 9.15 tagáhno. ‡ **2:22:** Mi ehwéh áwahewé aigárapéqté ehwéh Mátíyu 9.17 tagáhno.

náriuwara sega moq nowe. Mósisine ehweh irarunka mi parétiwé pehipéqté kégá íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá nahrahowe ire. (1 Samuel 21.1-6)

tega mi sehirá íre sáhnsahwe ahte baho úwe.

²⁷ Sísaga Péhrasi keyabé mó mahraréna, Ahrena ahrena wehekáh ko púana Manikánka wehuke miraroo? Írakaumo. Wehuke mío púana ahrena ahrena wehekáh mirarowe. ²⁸ Íné wehukeni úku anínká ahrena ahrena wehekáhnkákáq wahnah wahnahnuge úwe.

3

Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia áyáhnkákáq ání kawerato ehwehne.

(Mátíyu 12.9-14; Áríka 6.6-11)

¹ Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq mó kibekúwana sawenkahnia áyáhnkákáq ání míowe. ² Míowara Péhrasi kégá Sísaga ehweh ataneheéra ahrena ahrena wehekáh Sísaga mi aní kaweratanabiramo éra ebitiówe. ³ Ebitiówana Sísaga sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Ínéba sewiáho éna ebitió keyabé, ⁴ Mósísiga sehgióro ú ehwehnikáwé ahrena ahrena wehekáhnábé anere teiro? Wehuke kaweraritanéhnkono? Íre kaweraritanéhnkono? Wehuke séhréh aritanéhnkono? Subiq suanéhnkono úwara se ehíya míowe. ⁵ Se sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé íre sirutaboiria sirupipeq págegeunsabe Sísane arupipeq umeh agúwe. Umeh agúwana wega se ebitáwéna abiahnsa aritena sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwe. ⁶ Kaweragúwara Péhrasi kégá tueague Érótime iyahnaboreqka momiwíne sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe.

Káwehu ayehráq áhnte kégá momiwíu ehwéhne.

(Áríka 6.17-19)

⁷ Sísareq we kéro kereqka mitaq suera káwehu ayehráq pokuwara áhnte Kehrari marákórápéqté kégá we kérowe. ⁸ Kehrari marákórápéqté kéreq Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq Íruméa marákórápéqté kéreq Táíya suwahpeqte kéreq Sáiroma suwahpeqte kéreq Sorana aroipéq seberaebéqté kéreqka áhnte kehinánká Sísaga miratúnsabe irera weba suwe. ⁹ Áhnte kégá sunsabe Sísaga we kéro keyabé, Áhnte kégá pagunúéhboq sípi wahtotaq mewe sero úwe. ¹⁰ Áhnte awahre ke kaweraritonsabe moke mó awáhré kégá Sísaga táhtoraneheéra pehentáwe sunsabe Sísaga we kéro keyabé mi ehwéh teriúwe.

¹¹ Owainawamarínká Sísaga tagéna wensabé áhreu puara arehunseraráq méra anotahtaq mahraréna, Are Manikáne ahnikáwá wóne uwana ¹² Sísaga sensabé abiah matawéna, Íné éhweh irariyehboq ehíya míáho úwe.

Sísaga we kéro ke omaq sito ehwehne.

(Mátíyu 10.1-4; Áríka 6.12-16)

¹³ Sísaga sáwéhrapeq pokéna wega omaq siteyabe awahbó ke síáhrabúwara weba kíúwe. ¹⁴ Kíúwana airápéte téhraníte weba míageheéna omaq sitowe. Sensabé eqmaro kee síwíraritena mi kégá ehweh koreri terinigeheéna omaq sitowe. ¹⁵ Segá owainawamarí kaqsuageheéna págege atena omaq sitowe. ¹⁶ Wegá omaq sito kewe Sáímóniwe mó awíq Pítæ ue áwiratena ¹⁷ se ábárahé Sébérine ahnikáwáráré Sémisíre Sónireqsabé Póánégie ue síwíraritowe. Mí awíq áwahewé puruburu aníte tahnsane ue síwíraritowe. ¹⁸ Ehntaru, Pírípi, Pátórómíyu, Mátíyu, Tómáhsí omaq sitona Sémisí Apíasane ahnikáwá omaq atowe. Sáímóniwe we Kénáni marákórápéqté ánínseq Táriásareq omaq sitowe. ¹⁹ Súrása we mó awíq Ísikárióti Sísane naruo koweriranaú anínseq omaq sitowe.

Owainawanka Sísaga séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.

(Mátíyu 12.24-32; Áríka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Sísaga nahupeq kibekúwara áhnte wehekéqká weba mó kiranéhnatiówe. Mitaq kíguinsabe Sísareq we kéro kereqka íre táhutahurorahuwe. ²¹ Sísaga awahrahga minayabe írotaq, We uwoyansa aní úkire éra we koweraneheéra suwe.

²² Sarúsarama suwahpeqte Mósísine ehweh síwáhnoro kégá seye náhenéra, Pésébúri, owainawane wahnahnka Sísaga págege atena séhréh atéh púana Sísaga owainawa kaqsuahráhire éra ehmuníq éhmúníruwe. ²³ Ehmuniq éhmúníruwana Sísaga sensabé, Ínéba sewiáho éna pabeqme ehwéh mahraréna, Owainawanka wewe árahue kaqsuankéhbo? ²⁴ Wahba marákórápéqté kégá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. ²⁵ Sensuwahraheq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. ²⁶ Owainawanseq wenawahraheq ebehotaq tahirímé se sainkéra págegeue morá ké íre míahraho irino. ²⁷ Wehukeníká ayahnsa kira wehné

ménsámehnsá meyanieéna wene nahupeq pehipi íre kibekorahire. Írakaumo. Ebeqme wega ayahnsa kira wéh táhtoqme táhru táhruarena anehe wene nahtapeqté ménsámehnsá pehipi meyahráhire úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiniboq írátíáhro. Ahbabárera Manikánsabe abehq éhwéh atáh kéwé Manikánka mi ke kaweraritahráhéna mi ahbábáq íre ahrreraq matiankehe. ²⁹ Peh morá Manikáne Awansabe abehq éhwéh atéh ánimé Manikánka mi aní íre insahwé atankéhe. Mi ahbábáq peh ahrreraq matiankehe úwe. ³⁰ Segá, Owainawanka Sísá séhréh atéhre unsabe Sísaga mi ehwéh irarúwe.

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.
(Mátíyu 12.46-50; Áríka 8.19-21)

³¹ Sísane anowareq ábákawaréhreqka séra máhpeq iriwe méra mó keyábé, Sísansabé, Mah-beq tuo teawéro uwe. ³² Uwara áhnte wehekéq weba sáhatawéra wensabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq méra arensabé áhrabowe uwe. ³³ Uwana Sísaga sensabé, Náinoreq náníbáqmarinseq inseréhbo éna ³⁴ weba sáhatió ke tagéna, Itewe náinoreq náníbáqmarinseq móe. ³⁵ Maniká awahbeh arámbéhri mirao kewé náníbáqmari móe. Náinahnoreh wóe. Náinoréh wóe úwe.

4

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 13.1-9; Áríka 8.4-8)

¹ Sísaga káwehu ayehráq tunse mó síwáhnorúwe. Síwáhnorúwara íregárita q weba sáhatió púana wega wánipipeq ko sipíipéq kibekue tútuue míowe. Tútuue míowara moke míó kega arahwéraq míowana ² wega áhnte pabeqme ehwéh síwáhnorúwe.

³ Síwáhnoréna, Teiniboq írátíáhro. Ayu suitabé aninká ayu suitabanieéna pokire. ⁴ Suitabehta q mó ayú ahta q megirana kabaranka sésiq nehre. ⁵ Mó ayú kiruraq megirana pehgáriq marákó kéh púana mi ayú apubúue kiapoue kíréhre. ⁶ Anotah patáhitáq tamurupagae ánúq piéh púana ehyatagire. ⁷ Mó ayú náwe tarúitáq megirana náwe kirena kárigáriirana íre kawerue kíréhre. Minayabe sera íre iyéhre. ⁸ Mó ayú kaweq marákóráq megirana kiapoue kirena áhnte será iyéhre. Mó ayú 30 iyéhra na mó ayú 60 iyéhra na mó ayú 100 iyéhre. ⁹ Íre parosa áhréákáq kéo, kawerue íráhro úwe.

Sísaga ayu pabeqme ehwéh áwahe pawsuo ehwéhne.
(Mátíyu 13.10-17; Áríka 8.9-10)

¹⁰ Áhnte kegá íre míótaq airápéte téhranité Sísá kéro kereq mitaq míó kereqka pabeqme ehwéhnsábé áwahe kasenuwe. ¹¹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé áwahe ite sokigi aiena mó ke peh pabeqme ehwéh teri terinuge. ¹² Minayabe mó kegá siuranka tagéra sirupipeq íre tagariahrahowe. Sene siahrega irera sirupipeq íre írátíahrahowe. Minayabe sene ahbabáq sansa peh kéhrana Manikánka sene ahbabáq íre kaweraritena peh ahrreraq matiankehe úwe. (Aisaia 6.9-10)

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriunsabe irarú ehwehne.
(Mátíyu 13.18-23; Áríka 8.11-15)

¹³ Sísaga sensabé mó mahraréna, Ite mah pabéqmé éhwéh íre iraho? Mó pabeqme ehwéhmé árahue iranéhbo? ¹⁴ Ayume Manikáne kaweq ehwéhne. Ayu suitabé aninká mi kawéq éhwéh teri terinire. ¹⁵ Ahtapeq megi ayúme wehukega Manikáne ehweh íráhwana owainawanka sirupipeqté mi ehwéh apubúue seaebóire.

¹⁶ Kiruraq megi ayúme apubúue kiapoinserah wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq eyoyóera apubúue kowe atáhwe. ¹⁷ Manikáne ehweh nka sirupipeq íre ánú piéhnsábé pehgáriq tanáhráq sehgiówe. Manikáne ehweh sehgiónsábé mó kegá síwioqnahwana íre kaweq sunúq sire. Mi tanáhráq sega apubúue túbáh agéra Maniká áúwáhwe. ¹⁸ Náwe tarúitáq megi ayúme wehukega Manikáne kaweq ehwéh irera seh-gionehe iwíáhéra ¹⁹ mah marákó marákóipéqté náneqsabé iwíáh kikírera sene áhnte matiáh ménsámehnsánsábé sirutaboirowana mó ménsámehnsánsábé aigará pabekire. Náwe soagirana sera íre iyéhmé mi kegá Maniká awahbeh sansá íre sehgiowe. ²⁰ Kaweq marákóráq megi ayúme wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq tábúsoqme iwíáhowe. Kaweq marákóráq kaweq será iyéhnserah sega mi ehwéh sehgiéra Manikáne arambéhri kawerue miraowe. Kawerue miraéra mó kegá 30 tahnsá arámbéhriowara mó kegá áhnte 60 tahnsá kaweq arámbéhriowara mó kegá peh íregárita q 100 tahnsá áhnte kaweq arámbéhriowe úwe.

Sísaga téhreh naneq íre akariaráhsábé pabeqme irarú ehwehne.
(Áríka 8.16-18)

²¹ Sísaga sensabé mó mahraréna, Áráhmu mewe setaq eheq maraho? Antehyatáté áráhmu íre akariaráhwe. Máhriq tahbé tehnopeq íre máráhwe. Írakaumo. Kaweruwe téhrankeheéq peh tahberapeq maráhwe. ²² Amahnága moke kopípéq kéh náneqme mókake ábóraq kanae. Moke akariuriéh náneq moq ábóraq kanae. ²³ Íre parosa íáhréákák kéo, kawerue íráhro úwe.

²⁴ Sísaga sensabé mó mahraréna, Itega íréhra ehwéh iwíáhue íráhro. Itega mó ke náríranserah Manikánka mina tahnsanue náinkéhe. ²⁵ Matíéh ání Manikánka mó náwinkéhe. Íre matíéh ánimé Manikánka wene pehgáriq naneq meyankéhe úwe.

Ayu kíréhnsábé pabeqme ehwéhne.

²⁶ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime wehukeníká ayu marakóipeq suitabehnserahne. ²⁷ Inokáhpeq sugayugaéna ahbiahipeq irigéna wene arambehirana ayume kiapoue kíréhre. Kiapoue kíréh sánsámé suitabeh anínká íre ahtebehre. ²⁸ Marakóga mirainka ménsámehnsá kirena iyéhre. Ebeq ánáh kiapoue kirena anehe sera iyena nera kéhre. ²⁹ Ménsámehnsá nera kéhtáq pokatate serame apiwe meyháhwe. Nera kéh púra apiwe meyháhwe úwe.

Pehgáriq ayúnsábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.31-32; Áruká 13.18-19)

³⁰ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aneq tahnsáne teinínkono? Minayabe aneq pabeqme ehwéh teinínkono? ³¹ Manikánka wahnah wahnahnime sotápéq uqmaréh ayu tahnsane. Mi ayúme íre mó sotápéqté ayú tahnsane. Írakaumo. Mi ayúme pehgáriq ayúne. ³² Wehukeníká mi pehgáriq ayú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah awánká úkéna moke mó mensáméhsá kiotaikire. Awankánirana anotah ayáhnáwé kéhrra kabaramarínká ayahnaweraq surahéra sene nah mitaq áhpeq piáhwe úwe.

Sísaga peh pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Mátíyu 13.34-35)

³³ Sísaga áhnte mína tahnsa pabeqme ehwéhne Manikáne ehweh teriuwe. Sirupipeq mi ehwéh iwíáhue irahráhunserahnue teriuwe. ³⁴ We kéro keyabé epéq moke pahsuqme síwáhnoréna peh mó keyabé pabeqme ehwéh teriuwe.

Sísaga irarúnka sóiriq táqnáigú ehwehne.

(Mátíyu 8.23-27; Áruká 8.22-25)

³⁵ Mi wehekáh tupekinaútaq Sísaga we kéro keyabé, Káwehu seberaebéq pokonehe úwara ³⁶ we kéro kega mibeq sáhurió ke suera Sísá mio sípi kéwewera Sísá meqmera kuwe. Mó sípíwárinkákák moráráq kuwe. ³⁷ Anotah sóiríruwana wánínka sípiipéq kiegambeh agu aguúwana sípiipéq wáni obenkíninaútaq ³⁸ Sísawe sípi ambarupéq ayahqno kunubaraq sug-owe. Sugowara sega Sísá iriatera wensabé, Íwáhnoraníno, ite wánípipeq pukonehe únayabé anetaníbo iwíáhono uwe. ³⁹ Uwana Sísaga irigéna sóiríqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Pehwehrué mé túbáh agúno úwana sóiriqka táqnáigúwana wánínka móq túbáh agúwe. ⁴⁰ Túbáh agúwana wega sensabé, Aneqsabé áhreo? Aneqsabé ínénsabe íre aiq pútare aintaño úwara ⁴¹ sega anotahtaq áhreéra seye náhenéra, Mah ánimé insebo? Sóiriqkakák wánínkakaq wene ehweh íréhre uwe.

5

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 8.28-34; Áruká 8.26-39)

¹ Sísareq we kéro kereqka sípi kéwewera kure Kehrari kawéhu seberaebéq Kérása kené marakórápéq kuwe.* ² Sísá sípiipéqté tueagúwana mibeqté ánimé owainawanka subiq-maq subiqmarú anínká wehuke maisia ónámáripípéqté séna weba súwe. ³ Mi anínká maisia ónámáripípéq kaegaeuwara wehukega wene aigárátáq ayahnkaratáq séniraté táhru táhru aruqaruruwana suraqsq suraqsurú púra íre saiqnariahrahuwe. ⁴ Wene ayah-pite séni sabirue surasúq surasuréna wene aigárápité séni piterurúwe. Segá táhtorótáq íre ambubu atiahrahuwe. ⁵ Inokáhpeqkakák wéhékáhnkakaq ahriahri we maisia ónámáripípéqté sáwéhrapeqté kare kareéna kenkawéhrate wene anonka amuruuqme kirasuq kirasurúwe.

⁶ Sísaga sípiipéqté kiuwana mi anínká móbeqte we tagéna pehbeheráh weba sure sensabé áhtó púana arehunseraráq sewíowe. ⁷ Sewéna kareéna, Sísao, are íopeqté Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraintaníbo? Íopeqté Manikánka tagariéhtáq níeraníneho úwe. ⁸ Sísaga wensabé, Owainawano, we auwe pokúno atonsabe mi ehwéhnsábé kareúwe. ⁹ Kareúwana

* 5:1: Kérása marakó mó awíq kéhre. Mátíyuga sehiranú pukúipéq marakó áwíq Kárárae kéhre. Mátíyu 8.28 tagáhno.

Sísaga wensabé, Arenáwíq tenio úwana mi anínká, Ite áhnte miónayabé néníwíq Íregáritare éna¹⁰ Sísansabé, Ite mahtaqté kaqme íre wahto eqmaq iuwehneho úwe.

¹¹ Wahtotaq sáwéhrapeq íregáritaq poeráhqká náwe sahtaqme nowara¹² owainawamarínká Sísansabé, Mi poeráhqmáripá eqmaq iuwo éra, Póeráhqne sirupipeq míanehboq ite pokoro aito éra pagu pagunuwe. ¹³ Pagu pagunuwana Sísaga kowe aritowara owainawamarínká wehukeni auwera póeráhqmariné sirupipeq kowíowara 2táhúséni (2,000) póeráhqmárinká sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq wánínkuwe pukuwe.

¹⁴ Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra pehbeheráh pokue sotápéq mió kereq sene nah-tapeq mió kereq koreríúwara seraganeheéra suwe. ¹⁵ Sísaba suwana owainawamarí kaqauwo anínká kaweq iwíáhorahéna aneranerue tútuue miowara su kegá tagéra áhreuwe.

¹⁶ Áhreuwara tago kegá kawerato ehweh su ke teriera póeráhqmari puku ehwéh teríúwara¹⁷ sega Sísansabé, Itene marakó sue pokúno éra pagu pagunuwe.

¹⁸ Sísá sípiipéq kiasague pokinaútaq owainawamarí kaqauwo anínká wensabé, Íné are keraané úwe. ¹⁹ Keraané úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Arenawahpeq pokue íné arene Wahnahka arensabé nirutaboírue kawerató éhwéh arenawahrah korerio úwe.

²⁰ Úwana wega pokue Tékápórísa marákórápéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Sísaga we kawerato ehweh koreri terinuwara moke író kega áhtenuwe.

Sísaga awahre iní kaweratená ahrari oganúq ato ehwehne.

(Mátíyu 9.18-26; Áríuka 8.40-56)

²¹ Sísaga sípi kéwewena kure Kehrari kawéhú seberaebéq seuwekúwara áhnte wehekéq weba sáhuríowe. Káwehu ayehráh miówana²² Asiu kené momiwí nahtápéqté wahnáh aní Sáírúsaga mítaq séna Sísá tagéna áhtó púana wene aigárápí káuqmunue arehunseraráq ména wensabé,²³ Nániyahu pukinaire. Wenaneq koráhtórhéna kaweraginkehboq máho. Oga míankehboq máho éna pagu pagunuwana²⁴ Sísaga we kérowe.

Wé kérowara áhnte kegá moraráq kure Sísá kú ahtápéq we pehentáruq we pehentáruwe kuwe. ²⁵ Awahre iní kure airápéte téhtaré ópéq áhnte opéq wene korahq íre taraqnágia peh tuerueúwe. ²⁶ Peh tuerueúwana wega áhnte sotéh kébá poku pokuúwara sega we áhnte érawúwana wene móne sinsinue parabarauwana íre kaweragúwe. Írakaumo. Anotah íroke awáhréúwe. ²⁷ Mi inínká Sísá éhweh irena áhnte kegá moraráq kutaq²⁸ wewe náhenéna, Íné peh wene korósi koráhtórhanaqme kaweraintankéhe úwe. ²⁹ Áhnte wehekéká kígíuwana awahre inínká Sísá anehepeq sure wene korósi koráhtorowe. Koráhtorowana wene korahq apubúwe taraqnágúwana wene arupipeq iwíáhéna, Íné aiq kaweraintéhe úwe.

³⁰ Úwana Sísaga iwíáhéna, Ínéga inse kawerauwogo éna pabeqme, Néne korósi in-sega táhtorehro kasenúwe. ³¹ Kasenúwara we kéro kega Sísansabé, Áhnte kegá are paguno púah aneqsabé, Néne korósi in-sega táhtorehro eno uwe. ³² Úwana Sísaga táhtoro aní taganieéna aurankauwe. ³³ Kawerato inínká, Íné aiq kaweraintéhe éna áhre iransánéna Sísaba sure arehunseraráq sewéna moke teawuwe. ³⁴ Teawuwana Sísaga wensabé, Náinahnoo, arega aiq pútare aintahnaga kaweratóge. Are awaho ani míaniewóne. Pehwehrue pokéwaho úwe.

³⁵ Pehwehrue pokéwaho úwara wahnah aníné nahtaqté táhmaro kegá sure abowansabé mahraréra, Areniyahu aiq pukire. Ai q puki puah síwáhno anínká sinsabé ahqáho ato uwana³⁶ Sísaga sene ehwehnsabé íre iwíáhia abowansabé, Íre áhreúno. Peh aiq pútare ainto éna³⁷ áhnte we kéro keyabé, Mahta q miáhro aritena peh morá téh abáráhré Sémísireq Sónireq mó aní Pítareq meriqmena pokúwe. ³⁸ Pokue mi wahnáhné nahtaqté sutaq irobibiu ke tagówara áhnte íbiséra anotah íbitúnátúnánuwe. ³⁹ Íbitúnátúnánuwana Sísaga nahupeq kibekéna irobibiu keyabé, Aneqsabé áhnte ehwehnéq íbitúnátúnánoo? Mah ahrári íre airai q pukia peh sugéhe úwara⁴⁰ sega awiréh atówe. Awiréh atówana Sísaga ómi mió ke máhpeq kaqsuena mi ahráriné anoiboreq we kéro kereq meriqmena ahrarine máhriqtápéq pokúwe. ⁴¹ Pokéna wene ayahnkara táhtotawéna wewene ehwehta q mahraréra, Tarita kumie úwe. Tarita kumie úmé, Ahrario, inéga teawúge. Irigúno úwe. ⁴² Irigúno úwana wega apubúwe irigéna ah noguwe. Mi ahráriné ópeqme airápéte téhtaré ópéq míotaq pukuwana Sísaga iriatowe. Iriatowara tago kegá áhtenuwana⁴³ Sísaga wensabé, Mó kegá írehboq íre teriéro éna wewanoibonsabé, Iteriyahu táhutahuq náwétao úwe.

6

Néhsara suwahpeqte kegá Sísansabé suwahríó ehwehne.

(Mátíyu 13.53-58; Áríuka 4.16-30)

¹ Sísaga mítaq suena wenawahpeq pokúwara we kéro kega kérowe. ² Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwara áhnte író kega áhtenuwe. Áhtená mahraréra, Wega irari ehwéhmé eheqte ehwéhpó? We árahue ahte bia aní úkurairo? Wega

ótaq sansámári árahue mirairo? ³ We peh nah pe tagariéh áni míre. We Máhríane ahninkáwá wíre. We Sémisíreh Sósépareh Súrásareh Sáimónirehne siwahwá wíre. Wenanahnoreh mahtaqté ánimári móe éra wensabé abiahnsa atówe. ⁴ Abiahnsa atówana Sísaga wensabé, Manikáne ehweh irari anínsábé mó ke suwahpeqte kégá iwíáh iwíáh atáhwe. Peh morá wenawahpeqte kéreq wenawahrehreq wene nahtapeq kaegaeo kereqka wensabé íre iwíáh iwíáh atáhwe úwe. ⁵ Mibeqté kégá wensabé íre aiq pútare ató puana wega mitaq ótaq sansá íre áhnte miraorahúwe. Peh táhmaro awahré ké táhtorena kaweraritowe. ⁶ Wensabé íre aiq pútare atónsabe Sísaga áhtenúwe.

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Mátíyu 10.5-15; Árúka 9.1-6)

Sísaga mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue kosíwáhnorúwe. ⁷ Wega we kéro ke airápété téhranítéyábé siáhrabéna mó mi anité mó mi anitéue eqmaq suowe. Eqmaq suanaútaq owainawamarí kaqsuageheéna wega págege aritena ⁸ wensabé, Ite ahtapeqsabé tópahme unahmé mónewe íre meyháro. Peh morá pegiqnáhnkara meweq ⁹ súa sukiwe pokoro. Téhtaré síotí íre sukíoro. ¹⁰ Ite mó ke suwahpeq kirataq peh morá ániné nahupeq kaegaero. ¹¹ Wehukega ite íre mehweh aitera itene ehwehnsabé iwahriehre irataq sene nah sueq itene igarátaq kahna tanáhúq poruarueq pokoro úwe. ¹² Úwara eqmaq suo kega pokue mó kehinánsabé mahraréra, Kaweraitankéhboq itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq miáhro teri terinuwe. ¹³ Segá áhnte owáináwámári kaqsuera awahre ke óriwi awánká séra ano abaq sítera kawerarítówe.

Sóni wání meri merinú aní pukú ehwehne.

(Mátíyu 14.1-12; Árúka 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Sísaga éhweh mitaq teri mahtaq terinuwana anotah wahnáh áni Érótiga irowe. Táhmaro kegá iraréra, Sóni wání meri merini aní pukéna mó oga úkurai puana amahnága págege ótaq sánsánire uwe. ¹⁵ Úwara mó kegá, We Éráisa wíre uwara mó kegá, We Manikáne ehweh irari anímé naho Manikáne ehweh iraru ke tahnsa aní míre uwe. ¹⁶ Úwana Érótiga Sísaga éhweh irena mahraréna, Ínéga ayahqno kiraq áuwátáú anímé Sóni we mó oga úkuraire úwe.

¹⁷⁻¹⁸ Sóni oga míotaq wega Érótingsabé ehweh atena mahraréna, Arenábáqne ahre meronawe Mósísaga sehgióro ú ehweh aiq anterutone úwe. Érótiga wenábáq Píripine ahre Éróriása meyonasabe Sóniga wensabé ehweh atowana meyo inínká mi ehwehnsabé ayehitónsabe Sóni abiahnsa atowe. Abiahnsa atowana Érótiga sóntía keyabé, Sóni táhtoqme karábúsiipéq móátáhro úwara táhtoqme karábúsiipéq móátówe. ¹⁹ Móátówana mi iní Éróriásaga Sóninsabé abiahnsa atataú puana Sóni subiq suaní iwíáhúmé íre miraorahúwe. ²⁰ Érótiga Sóninsabé áhtenéna iwíáhéna, We íre ahbabáq ani peh kaweqtaq mía míai aní míre éna, Pehragahro únsabe mó kegá Sóni íre subiq suahráhuwe. Érótiga Sónine ehweh irotaq iwíáh kikiréna peh Sónine ehweh ireyabe awahbówe.

²¹ Érótime anowagá we maqmio ahrreraq ko tanáhráq sútaq wega anotah tahutáhúq kawerarena wahnah wehwárinseq sóntía wahnáh wéhwárinseq Kehrari marákórápéqté áhnte moné ko wehwárinseq kirabo aritowe. ²² Éróriásane ayahunkawagá seba séna ábáhrúwara Érótireq weba táhutahuru kereqka ábáhrúnsabe áhnte iwíáh iwíáhuwe. Minayabe Érótiga mi ahráriyábé, Arega nánio ina naneq náwiníe. ²³ Pópoqnahga tagariéhtaq aiq pútariahnsanuge. Arega nánio ina naneq náwiníe. Wahnahnu naneqsabé ákáhtaq nánio inaraqmé náwiníe úwe.

²⁴ Úwana ayahunkawagá tueyokue wenanonsabe, Aneq nánio ininkono úwana wenanoga, Sóni wání meri merini aniné ayahqno nánio úno úwe. ²⁵ Úwana wega pehbeheráh kibekéna Érótingsabé, Íné Sóni wání meri merini aniné ayahqnonasabe níre. Amahnága kunubaipéq maqme nánio úwe. ²⁶ Nánio úwana Érótiga mi ehweh irotaq wene arupipeq áhnte umeh agúwe. Pópoqnahga tagariéhtaq awinauge ú puana wene arupipeq iwíáh kikiruwe. Ínéreq táhutahuro kegá néne ehweh írah puana níyehitéhneho éna, Mí ahráriyábé íre ahqáho atahráhuwe. ²⁷ Minayabe wega sóntía anínsábé, Sónine ayahqno kogiraqme mewe súno éna apubúue eqmaq suowana tunse karábúsiipéq Sónine ayahqno kiraq suowe. ²⁸ Kiraqme kunabaipéq maqme mewe séna mi ahrári awuwana wenano móawuwe. ²⁹ Sóni kéro kega we subiq síú ehweh irera sure wene anonka sesehgiwera maisia ónápípeq móárówe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kirabou ehwehne.

(Mátíyu 14.13-21; Árúka 9.10-17; Sóni 6.1-13)

³⁰ Sísaga eqmaq suo kega weba kouwekéra sega mirau ehwehnikákáq síwáhnoru ehwehnikákáq moke teawúwe. ³¹ Íregáritaq kéra séra unsabe Sísareq we kéro kereqka íre

táhutahurorahu puana Sísaga sensabé, Máhoró. Ahrenagehboq itebataq abatapi pokonehe úwe. ³² Minayabe sípi kéwewera kure sebataq abatapi pokuwe. ³³ Pokuwara áhnte kegá sípi tagéra, Sísareq we kéro kereq aiq tagóne éra sensuwahpeq suera peh marakóipeq pehbeheráh kure Sísá kinaúrabeq kuwe. ³⁴ Sísaga koráwégútaq áhnte wehekéq tagéna sensabé arutaboairaritowe. Íre wahnahnkakáq sípísípíq tahnsa míó púana sensabé arutaboairaritena áhntetaq síwáhnorúwe.

³⁵ Íó tupekinaútaq we kéro kega Sísaba séra wensabé, Mótaq penkinae. Mahtaq peh abatapi púah ³⁶ mah kegá so keh márákóráq wahtotaq kehiná suwahpeq táhutahuq kobaiqmaragéhboq eqmaq suo uwe. ³⁷ Uwana Sísaga sensabé, Itega mah ke táhutahuq kirabooro úwara sega wensabé, Ite áhnte moné 200 Kína meweq páréti kobaiqmaqme kiraboonehnikono uwe. ³⁸ Uwana wega sensabé, Páréti árahue kehro? Koragahro úwara sega kosáhnshahera Sísansabé, Párétiwe moberíah kéhre. Pahme téhtaré kéhre uwe.

³⁹ Uwana Sísaga míó keyabé, Narunarunitaq isepí kiria mahpi kiriaue tútuue miáhiro úwara sega miraue tútuue míowe. ⁴⁰ Áhnte ke 100 wehekéq morabí isepí tútuue míá 50 wehekéq morabí mahpi tútuue míauwe. Miraue kiranéhnue tútuue míowe.

⁴¹ Sísaga mí moberíah párétiákáq téhtaré páhnkákáq mewena íópeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atena páréti keqme we kéro kega kiraboigeheéna náriuwe. ⁴² Náriuwara ómiga nowana siyahbankirowe. ⁴³ Siyahbankirowara páréti arahqkakaq pah arahqkakaq airápéte téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq márówe. ⁴⁴ Mí tahutáhúq no wehwé íregáritaq 5táhúséni (5,000) weh wóe.

Sísaga káwehu wání abobóráhtaba nogu ehwéhne.
(Mátíyu 14.22-33; Sóni 6.16-21)

⁴⁵ Míowana Sísaga we kéro keyabé, Sípiipéq kiasagoro. Seberaebéq ite nonótáh Pétásáira suwahpeq pokoro éna apubúue eqmaq suena míó keyabé, Iteruwahpeq pokoro éna ⁴⁶ mitaq suena púerinieéna sáwéhrapeq kíuwe.

⁴⁷ Penkútaq we kéro kega sípiipéq káwehu ákáhpi míowana Sísaga webataq marakóipeq míowe. ⁴⁸ Míowara siuratapeqté anotah soirírúnsabe awankátate wání subame kéra ahyannahyanuwana sóiriqka saiqnówana tagówe. Ahyahbinkerotaq Sísaga wání abobóráhtaba seba kure kótaikinaútaq ⁴⁹ sega we tagéra, We wahnnsa wíre íwiáhéra kareuwe. ⁵⁰ Ómiga we tagéra anotah áhréera kareuwana Sísaga sensabé, Pehitah míáhiro. Íné úge. Íre áhreo úwe. ⁵¹ Sísaga sípiipéq kiasagéna sereq kiwiowana sóiriq táqnáigúwara sega anotah ahténuwe. ⁵² Áhtenára páréti keqme kiraboúnsabe sirupipeq íre íwiáhia peh íre irasa míowe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.
(Mátíyu 14.34-36)

⁵³ Segá sípiipéq kure seberaebéq keráwégue Kénésaréti marákórápéq kure mitaq sípi arahwéraq móarówe. ⁵⁴ Móarówara míó kega tagéra, Sísá wire éra ⁵⁵ pehbeheráh sensuwahraha pokue, Sísá miéhre mitaq teri mahtaq terinuwara awahre ke sene máhriqkákáq meriqmera weba móritówe. ⁵⁶ Sísaga moke mí ke suwahpeqkákáq moke táhúnipéqkákáq úpeqkákáq nogutaq sega awahre ke máhkétirapéq móritówe. Móritera Sísansabé pagunera, Awahre ke arene korósi aiq táhtoragéhe uwara wene korósi táhtoró ke moke kaweragúwe.

7

Manikáne ehwehnka iteinahbúréhne sansá kiotaikire í ehwéhne.
(Mátíyu 15.1-9)

¹ Péhrasi kereq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka Sarúsarama suwahpeqte sure Sísaba sáhatiówara ² we kéro kega siyahnkara íre pabeq paberia pehipi nowara tagowe. ³ Péhrasi kereq moke mó Asiu kereqka sinahbúwárehne sansá sehgiro puara ahriahri ebeq siyahnkara pabeq paberaruera anehe táhutahuq aruqaruruwe. ⁴ Máhkétirapéqté séyéutaq sega ebeq mósosuera anehe táhutahuwe. Segá sinahbúwárehne sansá áhnte mó sansá miraéra káhpuwe antehyamé tiniwe pabeq pabeq aruqaruruwe.

⁵ Péhrasi kereq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka Sísansabé kasenára, Iteinahbúréhne sansámé are keráh kéga aneqsabé anteruera peh náwiqkakaq síyahnkárátáté táhutahuq naho uwe. ⁶ Uwana Sísaga sensabé, Itewe peh kopéráhpéro ke wóe. Manikáne ehweh irarú ani Áisáiga naho Manikáne ehwehnka mahraréna,

Mah kegá néníwíq síwéhrate pankerera peh sirupipeq ínensabe íre suwahbehre. ⁷ Segá wehukega sehgióro e ehwéh síwáhnoréra, Mahnawé Manikáne sansáne ewe. Minayabe sega ínensabe péhepehe íwiáh íwiáh aintáhwe úwe. (Aisata 29.13)

Itega miraonsabé púkuipéqté éhwéhnká aiq irarire. ⁸ Itega Manikánka sehgióro ú ehweh sueq peh wehukene sánsá ambubu atawéq sehgirowe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Iteitene sánsá sehgoneheéq Manikánka sehgióro ú ehwehnsábé anetaníbo éq anterúáhwe. ¹⁰ Mósísiga naho mahraréna, Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhiro úwe.

Wega mó mahraréna,

Wenanoibonsabé ire kaweq ehwéh aritéh áni subiq súáhiro úwe. (*Kisim Bek 20.12, 21.17*)

¹¹ Manikáne púkuga miraue irariraq itega síwáhnoréq, Wehukeníka wenanoibo séhréh aritahráhi monébópoq mó naneqpopoq matawéna wenanoibonsabé mahraréna, Mahnawé Maniká ire áwátáutaq tahirimé náiyú irino ire. ¹² Wehukeníka miraue irariraq itega, Mi anínka wenanoibonsabé anetaníbo ime aiq kawerire. Wega se ire séhréh aritéhmé aiq kawerire ewe. ¹³ Minayabe iteitene ehweh sehgiónsabé Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhwe. Mahna tahnsa sánsá áhntetaq mira aruqaruréq mó keyábé, Itene sánsá sehgióro arítáhwe úwe.

Sísaga, Wehukeníne arupipeqté íwiáhga ahabáratáhráhire ú ehwehne.

(*Mátíyu 15.10-20*)

¹⁴ Sísaga mónkakáq mitaq mió keyabé, Ínéba sewiáhiro. Ite ómiga néne ehweh ireq iwíáhue tagahro. ¹⁵ Wehukeníka táhutahurinka ire ahabáratéhre. Írakaumo. Peh morá wene arupipeqté íwiáhga ahabáratáhráhire. ¹⁶ [Ahreakaq kéo, mah ehwéh irátíáhiro úwe.]

¹⁷ Sísaga weba sáhatió ke suena nahupeq kibekúwara we kéro kega mi pabéqmé éhwéhnsábé kasenuwe. ¹⁸ Kasenuwana wega sensabé, Ite moq ire irátíaho? Wehukeníka táhutahurinka ire ahabáratéhre. Minayabe ire iraho? ¹⁹ Táhutahuqka wehukeníne iwíáhipeq ire túire. Peh ahmbiupipéq tunse tueagire úwe. Sísaga mah ehwéh irarúmé, Moke táhutahuq nah naneq mire úwe.

²⁰ Sísaga mó mahraréna, Wehukeníne arupipeqté íwiáhga ahabáratéhre. ²¹ Wehukeníne arupipeqté, wene iwíáhipeqté, ahabábáq iwíáh áhwárehre. Ire kaweq iwíáhwé, mahbi ahrari abariéwé, aebówé, wehuke subiq suewé, ²² mó aniné ahre we abariéwé, mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime, ire kaweq sansámé, péhepehenéwé, ire mirao naneq miraime, mó anínsabé ire kaweq iwíáh atewé, éhruruéwé, píribahriéwé, saiyóéwé, ²³ moke mah ahabábáqmé, wehukeníne arupipeqté áhwárehre. Mahnawarínka wehukení ahabáratéhre úwe.

Nahno inínka Sísansabé kawerue aiq pútare ato ehwéhne.

(*Mátíyu 15.21-28*)

²⁴ Sísaga mitaq suena Táíya suwahpeqte kéné marakórapeq pokúwe. Pokéna nahupeq kiena, Íné mahtaq miónsabé mó ke teriyeho úwanawe we kopipéq ire miáhráhuwe. Írakaumo.

²⁵ Owainawanka wene ayahunkawa subiqmaq subiqmarú inínka Sísá miéhre u irena apubúue sure Sísansabé áhtó púana wene aigarátaq arehunseraraq sewíowe. ²⁶ We mitaqté náhnsó inínéna Kárika ehwéh iro iní míre. Wega Sísansabé, Nániyahu subiqmaq subiqmari owáínáwá segasuo teawuwe. ²⁷ Teawuwana Sísaga wensabé, Ebeqme animárináka táhutahurigehe. Sene táhutahuq mewe iamáripá tuparuewé ire kaweq sansáne. ²⁸ Úwana wega Sísansabé, Anotah aníno, arega irarénawe aiq pútaróne. Iamarínka animáriné siyahpíte megi apípí tahbe tehnopqte mewe nahtaq sibowágá ire kaqsúéhre úwe. ²⁹ Úwana Sísaga wensabé, Arega irarénayabé seuwekúno. Owainawanka areniyahu aiq auwena pokire. ³⁰ Ai q auwena pokire úwana wene nahtapeq pokue tagówana owainawa kaqauwo aní aiq auwowana wene máhriqtaq awahoraq miowana tagówe.

Sísaga ahre parosa ire ehwehnorahi aní kawerato ehwehne.

³¹ Sísaga Táíya suwahpeq suena Sáiróna suwahpeq kótaikéna Tékápórisa marakórapéq tuena Kehrari kawéhútaq kúwe. ³² Mó kegá ahre parosa áni ire kaweq ehwéhnú aní Sísaba meqmera suwe. Segá Sísansabé, Kaweraginkehboq arene ayahnkaratáté táhtoro uwe.

³³ Úwana Sísaga mi aní meqmena mípi sáhuríó ke suena móbeq pokue wene ayahnobeqtaté mi aniné ahreipeq paroqmatawéna anehe wene ayahnobeqtaq tehqniarena mi aniné anehbíraq marena ³⁴ íopeq tagéna ahyanahtanéna ahre parosa anínsabé mahraréna, Épátae úwe. Mi ehwéhnúmé, Ahre sio úwana ³⁵ wene ahre siatowana wene anehbí kaweragúwana wega kaweq ehwéhnúwe. ³⁶ Sísaga sensabé, Mó ke teriyeho úwara sega mó ke teriúnsabe wega teriyeho uge úwara sega áhnte mó ke teri terinuwe. ³⁷ Mi ehwéh író kega anotah ahténéra mahraréra, Wega moke kawerue miraire éra ahre parosa áni iro atéhre. Ire ehwehnorahi aní ehwehnúno atéhre uwe.

8

Sísaga 4 táhúséni (4,000) weh kirabóu ehwehne.

(*Mátíyu 15.32-39*)

¹ Mítaqkake áhnte kegá Sísaba sáhatiówana se táhutahuq íre konsabe Sísaga we kéro keyabé síahrabéna sensabé, ² Mahtaqa miáh kegá inéba apahtáro wéhékáh miáhnsabé amahnága se táhutahuq íre kéh púana sensabé nirutaboíruge. Íre kirabo aritasa pehipi eqmaq súáhnaaraq ahtapeq siunúnkaq surahiyeho. Pehipi íre eqmaq suaní. ³ Sene nahtapeq eqmaq súáhnaarqmé sirupibiyabé ahtapeq siunúnkaq márunsurahoneherawoe. Táhmaro miáh kegá íre wahtopeqte surowe úwe. ⁴ Úwara we kéro kega wensabé, Mahtaqa peh abatapi míre. Mah ke awehraqa tahutáhúq nagehboq árahue áhnte tahutáhúq meyahráhuno uwe. ⁵ Úwana Sísaga sensabé, Árahue paréti kebro úwara abapete téhtaré kéhre uwe.

⁶ Sísaga weba sáhurió keyabé, Marakóraq tútuoro éna mi abápété téhtaré paréti mewena Manikánsabe, Kaweróne atena paréti keqme we kéro kega mió ke kiraboigeheéna siuwara sega moke mió ke náriúwe. ⁷ Segá táhmaro káriq pah kowana Sísaga Manikánsabe kaweróne atena we kéro keyabé, Minaakaq kirabooro úwe. ⁸ Kirabooro úwara mió kega nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé abapete téhtaré páhskéti úsawe obenkiq márówe. ⁹ Peh íregáritaqa wehuké 4 táhúséni (4,000) ke miówe.

Sísaga mi ke eqmaq suena ¹⁰ síipiépéq apubúue kiasagéna wereq we kéro kereq kure Tárámánúta marakórápéq pokuwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.
(Mátíyu 16.1-4)

¹¹ Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé ehweh atera, Manikánka are séhréh atahna taganehboq ílopeqté ótaq sansánúno uwe. Ótaq sansánúno éra we áhwárawe tagowe. ¹² Áhwárawe tagowana Sísane arupipeq págege agúwana wega mahraréna, Amahnága oga miáh kegá aneqsabé ótaq sansá tagéyabe suwahbehro? Teiníboq írátíahro. Segá ótaq sansá íre tagagehe. Ahqáho. Írakaumo úwe. ¹³ Írakaumo éna Péhrasi ke suena sípi kéwewena kéráwégue seberaebéq pokuwe.

Paréti muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 16.5-12)

¹⁴ We kéro kega paréti meweyabe sibatagúwara peh morá paréti síipiépéq kowe. ¹⁵ Sísaga sensabé págegeue mahraréna, Tagariáho. Péhrasi kereq Érótireqne paréti muoráhi naneq pehragáho úwe. ¹⁶ Úwara sega seye náhenéra, Ite paréti íre kéhnsabé Sísaga mi ehwéh teíre uwe. ¹⁷ Úwana Sísaga sene ehweh ahtebéna sensabé kasenéna, Ite paréti íre kéh éhwéhmé aneqsabé sío síoo? Amahnága teiú éhwéh íre iraho? Itene irupipeq íre ahtebaho? ¹⁸ Itene iurame kéhraq íre tagariaho? Itene iahrewé kéhraq íre írátíaho? Ínéga mirauraume ite íre iahrreraq kebro? ¹⁹ Ínéga 5 táhúséni (5,000) weh moberíah paréti keqme kirabourautaq arahqmé árahue unáh úsawe obenkiq matoo úwara sega wensabé, Airápété téhtaréé uwe. ²⁰ Úwana Sísaga sensabé, Mó ke 4 táhúséni (4,000) weh abapete téhtaré paréti keqme kirabourautaq arahqmé árahue unáh úsawe obenkiq matoo úwara sega wensabé, Abapete téhtaréé uwe. ²¹ Úwana wega sensabé, Minayabe ite amahnágaakq íre iraho úwe.

Sísaga aura pira áni kawerato ehwehne.

²² Segá Pétásáira suwahpeq suwara mó kegá aura pira áni Sísaba meqme séra wensabé, Mah aní kaweraginkehboq arene ayahnkaratáté táhtoro uwe. ²³ Úwana Sísaga aura pira áni ayahtaqa ahmoqmena ahnansahrapeq pokéna wene aura tehqni atena ayahnkaratáté táhtorena wensabé, Aiq tagahno úwe. ²⁴ Úwana wega tagéna, Ínéga nogó ké tagogana se awanká tahna nogówana tagoge úwe. ²⁵ Úwana Sísaga ayahnkaratáté wene aurapi mó táhtorowana wega ebitáwéna wene aura kaweragúnsabe kawerue tagówe. ²⁶ Kawerue tagówana Sísaga wensabé, Mah kehiná suwahpeq amahnága kouwekineho éna wene nah-tapeq eqmaq auwowe.

Pitaga Sísansabé, Are Karáhé wóne ú ehwehne.
(Mátíyu 16.13-20; Árúka 9.18-21)

²⁷ Sísaga we kéro kereq meriqmena Sésaría Pírípái suwahpeq mitaq wahtotaq mó kehiná suwahpeqtaq pokinaúwe. Ahtapeq kutaq wega sensabé kasenéna, Mó kegá inénsabe inse aintaho úwe. ²⁸ Úwara, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewara mó kegá arensabé, Éráisa wire ewara mó kegá arensabé, Manikáne ehweh irari aní míre ewe uwe. ²⁹ Úwana Sísaga sensabé kasenéna, Itega inénsabe inse aintaho úwana Pitaga wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní móne úwana ³⁰ Sísaga sensabé minayabe mó ke teriyeho úwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.
(Mátíyu 16.21-28; Árúka 9.22-27)

³¹ Sísaga we kéro ke síwáhnoréna, Íné wehukení úku aní níwíoqñaneherawoe. Asiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka inénsabe, Iuwahriehre éra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana iné pukéna apahtáro wéhékántaq iriwe oga úkinauge úwe. ³² Sísaga mah ehwéh pahsuqme irarúwana Pítaga we meqmena móbeq móatena wensabé awehgu atena, Arega iraréna ehwéhmé aiq pútaragineho úwe. ³³ Úwana Sísaga pabeqme we kéro ke tagéna Pítansabé awehgu atena wensabé, Owainawano, móbeq miáhno atena, Arega iraréna ehwéhmé Manikánka íre iwíáh atéhre. Minawé peh wehukene iwíáh wíre úwe.

³⁴ Sísaga we kéro kereq moke mió kereqsabé, Ínéba sewíáhro éna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega iné awankátáq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniro. ³⁵ Wewensabé arutaboíréna peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne kaweq ehwéh koreriena néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe. ³⁶ Wehukeníká moke mah marákóipéqté ménsáméhnásá matiéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi mensáméhnásánká árahue séhréh atéh iripo? ³⁷ Oga mérapeq awaq meyabe aneqtaté paiqmarankého? Ahqáho. Írakaumo. Íre paiqmarahráhire. ³⁸ Amahnága oga miáh kégá Manikánsabe íre suwahbehrra peh ahababáq aruqarurowe. Mah tanáhráq inénsabeákáq néne ehwehnsabéákáq ayehitech anímé iné wehukení úku anínká túónagake mi anínsábé moq niyehitanawire. Nánibone patahga tahnsa téhreh naneqkakáq iné wehukení úku anínseq Manikáne ílopeqté kéreqka túónagake mi anínsábé niyehitáhnana ahqáho ataníe úwe.

9

¹ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáthro. Táhmaro iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme Manikánka págegeue wahnah wahnahniñaq tagéq anehe pukigehe úwe.

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.
(Mátíyu 17.1-13; Áruká 9.28-36)

² Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagútaq wega Pítareh Sémísireh Sónireh sebatáq meriqmena anotah sawéhrápéq kiuwe. Kiuwara mó kégá íre míowara sega tagotaq Sísane auranabiah mó kugú kaweq kugú agúwe. ³ Wene korósi patahga tahnsanue anotah tabérábé agúwe. Mina tahnsa tabérábéwé mah marákóipéqté ambanta pabeq paberi anínká íre miraorahire. ⁴ Éráisareq Mósísireqka ílopeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe.

⁵ Ehwehnuwana Pítaga Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite mahtaq mionayabé aiq kawerire. Apahtáro úqná pearanéhe. Arene morá, Mósísine morá, Éráisane moráue pearanéhe úwe. ⁶ Se anotah ahreú puana Pítaga íre iwíáhia pehipi irarúwe.

⁷ Irarútaq írábíyánka seubífiowana mipéqté éhwéhnká mahraréna, Mah anímé niruní nénáhní míre. Wene ehweh íráhro úwe.

⁸ Úwara Sísá kéro kega apubúue aurankahnkaue tagowara mi anité íre míoyana peh morá Sísá webataq sereq míowara tagowe.

⁹ Sáwéhrapeqté tuegutáq Sísaga sensabé, Itega tagéq irewáh éhwéh amahnága mó ke teríyeho. Íné wehukení úku anínká pukéna oga úkonaraq terigéhe úwe. ¹⁰ Únsabe sega mó ke íre teriasa peh oga úkona ehwéhnásabé seyega iwíáhue kasenuwe.

¹¹ Kasenéra, Mósísine ehweh síwáhnoro kégá, Éráisa ebeq sinaraq anehe Manikánka omaq ato aní anehe sinae eme aneqsabé irareo uwe. ¹² Úwana Sísaga sensabé, Éráisaga moke kawerinieéna ebeq suraire. Mó kégá iné wehukení úku aní níwíoqñera níwiréh aintagéhe. Minayabe Manikáne púkuipéqté séhíránká aiq teí mino? ¹³ Ínéga teiníboq írátíáthro. Éráisa aiq suraire. Púkuipéqté séhíránká aiq irarinserah mó kégá seye suwahbarai sansánéra we íre kaweratárowe úwe.*

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.
(Mátíyu 17.14-21; Áruká 9.37-43)

¹⁴ Sísareq apahranító we kéro kereqka mó Sísá tagariáh kébá túwara áhnte mó kégá seba sáhuriówara Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka se ehwehuwe. ¹⁵ Ómi mitaq sáhurió kega Sísá tagotaq áhtenéra pehbeheráh weba séra mehwehuwe. ¹⁶ Mehwehuwana Sísaga sensabé kasenéna, Ítereq sereq aneq ehwéhnóo úwe. ¹⁷ Se míórabeqte wéhgá Sísansabé, Íwáhnoraníno, nénahni areba meqme sugé. Owainawanka we subiqmaq subiqmarinsabé wega ehweh íre irahráhire. ¹⁸ Owainawanka we subiqmaq subiqmaritaq marakóraq tontehriparéhra

* 9:13: Éráisa suraime pabeqme ehwéhne. Mátíyu 17.12-13 tagáho.

arehya kiobinue áwéhraq nankiq nánkirirana wene anonka tawiróbana atia atiaire. Are kéréh kéyábé, Owainawa kaqauwáhro ugarawe sega íre miraorahowe úwe.

¹⁹ Íre miraorahowana Sísaga mió keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míauwe ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake parabaginabo? Mi animái inéba meqme sero úwara ²⁰ meqmera móátówe. Meqmera móátówana owainawanka Sísaga tagótaq mi animái kúrugúru atowana we marakóraq márunsurahéna tabenoráhbénoue arehya kiobinúwe.

²¹ Sísaga mi aniné abowánsabé kasenéna, Arenahnimé téhwe ahkake mirauroiro úwe. Úwana abowágá, Pehgáriq aní mívaraitaq mirauroire. ²² Owainawanka we subiq suanieéna iraipéq áhntetaq susuréna wánipipeq áhntetaq susurire. Arega miraorahónawe arutaboiraite miraúno úwana ²³ Sísaga wensabé, Arega miraorahónawe ono? Manikánsabe aiq pútare atéh áninká moke miraorahire úwe. ²⁴ Úwana abowágá apubúue mahraréna, Aiq pútare atóge. Arensabé aiq pútare atómé íre awehraq kéhnsabé séhréh ainto úwe.

²⁵ Úwana áhnte mó ke weba peheráh sure mipi sewiówana Sísaga se tagéna owainawansabé awehgu atena wensabé, Íre ehwehnia ahre parosa owáináwáno, mah aní auwe pokúno. Weba mó íre súno úwana ²⁶ owainawanka ehwehnabaéna kúrugúru atena auwena pokúwe. Pokúwana mi animái pusa áni tahnsa míonsabe áhnte mió kega, We aiq putíehre uwana ²⁷ Sísaga wene ayahnkara táhtoqme iriatowana irigúwe. ²⁸ Irigúwana Sísaga nahupeq kibekúwara we kéro kega wensabé, Itewe árahinsabé owainawa íre kaqsuahráhuono kasenuwe. ²⁹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Mina tahnsa pehipi íre kaqsuahráhowe. Peh púrerirataq kaqsuahráhowe úwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkakáq irarú ehwehne.

(Mátíyu 17.22-23; Áruká 9.43-45)

³⁰ Sísareq we kéro kereqka mitaq suera Kehrari marakórápéq ákáhpi kíúwe. Kíúwana we kéro ke síwáhnorinieéna mó kegá íné míónsabé íreho úwe. ³¹ We kéro ke síwáhnorú púana áhnte ke míórabeq íre pokúwe. We puké tanahráqsabé síwáhnoréna, Íné wehukení úku aní móintehrara nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukena apahtáro wéhékáhtaq oga úkinauge úwe. ³² Úwara sene sirupipeq wene ehweh íre irera kasenýabe áhruewe.

Anotah anímé insebo i ehwéhne.

(Mátíyu 18.1-5; Áruká 9.46-48)

³³ Segá Kápénéáma suwahpeq kure nahupeq kibekuwe. Sísaga sensabé kasenéna, Ahtapeqmé aneq ehwéh sío síoéwaho úwara ³⁴ sega ehiya miówe. Ahtapeq nogútaq mó anínká mó anínkáue, Íné anotah aní ite kiotaigme aní múge iraréna ehwehu puara ehiya miówe. ³⁵ Sísaga tútuue ména airápété téhranité we kéro keyabé, Inéba sewiáhro éna anotah aní míanie íwíáhi anínká pehgáriq aní tahnsa míankehe. Wegá moke mó ke séhréh aritankéhe úwe. ³⁶ Séhréh aritankéhe éna káriq aní meqme se ákáhpi iriatena sawiwena sensabé, ³⁷ Ínénsabe arutaboiraintena mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh áninká íné moq séhréh aintéhre. Íné séhréh aintéh áninká íre peh morá inébataq séhréhre. Íné eqmaq núwéh aní moq séhréh atéhre úwe.

Íre itene naruo aní miéh anímé itene iyahnabo aní míre ú ehwehne.

(Áruká 9.49-50)

³⁸ Sóniga Sísansabé, Íwáhnoraníno, mó anínká arenáwirue owainawamari kaqsuéhraq tagéq ahqáho atone. Wegá ite íre séiréhnsabé ahqáho atone úwe. ³⁹ Úwana Sísaga wensabé, Íre ahqáho atáhro. Neníwirue irarinsabé ótaq sansá mirai anínká abehq ehwéh íre apubúue irare intahráhire. ⁴⁰ Íre itene naruo aní miéh anímé itene iyahnabo aní míre. ⁴¹ Teiniboq írátíáhro. Ite Manikánka eqmaq núwéh aniné animári míáhnsabé mó anínká ite né wani náinaraqmé mi aniné ápeqme íre tabanagia peh ahrreraq kanawire úwe. Manikánka mi aniné náwéna apéqmé ahrreraq kanawire úwe.

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruhráhi ehwehne.

(Mátíyu 18.6-9; Áruká 17.1-2)

⁴² Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká ínénsabe aiq pútare aintéh aní ahbabáq sansa áúgi ínaraqmé anotahtaq íre kawerire. Áúgi anínká káriq aní áúgi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru púrúria káwéhúpipéq tuparuahnana wánipipeq tupekitaq tahirímé aiq kaweri irino.

⁴³ Arene ayahnkaraká are ahbabáratana ínaraq mina kirasuo. Are peh morá áyáhnkáránkákáq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Are téhtaré áyáhnkáránkákáq ahriahri iraipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁴⁴ [Mitaq sene sinonka ahriahri

ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráipére.] ⁴⁵ Arene aigaránká are ahabáratana inaraq mina kirasuo. Are peh morá áigaránkákáq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Are téhtaré áigaránkákáq ahriahri iraipéq kaqauwahnaragmé anotah íre kawerinawire. ⁴⁶ [Mitaq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráipére.] ⁴⁷ Arene auranka are ahabáratana inaraq mina píruo. Peh morá áúránkákáq Manikánka wahnah wahnahnirabeq pokinaraq aiq kawerinae. Téhtaré áúránkákáq ahriahri iraipéq kaqauwahnaragmé anotah íre kawerinawire. ⁴⁸ Mitaq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráipére úwe. (Aisaia 66.24)

⁴⁹ Sísaga mó mahraréna, Wehukénká táhutahuqtaq sóreq ahbiorahnanserah Manikánka ómi irobinataté ahbioqmarankéhe. ⁵⁰ Sóreq kaweq nanere. Sóreq auqmah naneq úkinaraqmé itega árahue kaweraraného? Írakaumo. Sóreqka táhutahuq teorahi nanere. Mina inserah itene iyahnabo anímári miáhrabeq pehwehrue méq kaweq sóreq tahnsanue miáhró úwe.

10

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irari ehwéhne.

(Mátíyu 19.1-12; Árúka 16.18)

¹ Sísaga mitaq suena Sorana aroipéq seberaebéq Súría marákórápéq pokúwara áhnte wehekéqká weba sáhatiówana wega ahriahri miraúnserahnue síwáhnorúwe. ² Péhrasi kegá Sísaba séra wega ahabábq ehweh irarinkehéra áhwárawe tagéra kasenéra, Wehga wene ahre suewé mirao sansápo uwana ³ Sísaga sensabé, Mósísine ehwehnka anereiro úwara ⁴ sega wensabé, Mósísine ehwehnka mahraréna,

Wehga wene ahre kaqsuaníe inaraqmé pépahqtaq sehiranue móawena kaqsuankéhe íre uwe. ⁵ Uwana Sísaga sensabé, Ite saiyóeq itene irupipeq págege onsabé, Mósísiga mi ehwéh sehiranúwe. ⁶ Wene ehweh íráhro. Wene ehwehnka mahraréna,

Manikánka téh mah marákó marákó mirarotaq wega wehakaq ahreakáq mirarowe.

⁷ Minayabe wehga wenanoibone nah suena wene ahrrereq moráráq mía miáigehe íre. (Stat 1.27, 2.24)

⁸ Se peh morá ániné áú tahnsa úkigehe. Minayabe se íre mó aní mó aní tahnsa méra peh morá aní tahnsa miáigehe. ⁹ Manikánka wehakaq wene ahreakáq moráráq mía miáotao aritonsabe wehga wene ahre súéhneho úwe.

¹⁰ Sísareq we kéro kereqka nahupeq kibekutaq sega mónkakáq ahre sue sansansabé kasenuwe. ¹¹ Kasenuwana wega sensabé, Wehga wene ahre suena mó ahré meyah-naraqmé wega ebeq piah ahré ahabáratena we íre kaweratéhre. ¹² Ahrega wenawehq auwena mó anítáq wehkínaraq wega ebeq piah weh ahabáratena we íre kaweratéhre.

Sísaga, Káriq anímárinká ínéba sewíagehboq ahqáho aritého ú ehwehne.

(Mátíyu 19.13-15; Árúka 18.15-17)

¹³ Sísaga káriq anímári táhtorankehéra mó kegá meriqmera mórítowara we kéro kega mórító keyabé suwehgu aritera ahqáho arítówe. ¹⁴ Ahqáho arítowana Sísaga mina tagéna abiahnsa aritena sensabé, Mi káriq anímári ínéba sewíagehboq ahqáho aritého. Káriq anímárinká ínénsabe aiq pútare aintáh serahno kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe. ¹⁵ Teiníboq irátíáhro. Káriq anímárinká Manikánka wahnah wahnahnirabeqsabé sirutaboirowe. Peh morá sega onserahno kegá mibeq kioráhowe úwe. ¹⁶ Sísaga mi káriq anímári sawiwena wene ayahnkaratáté táhtoqme Manikánsabe, Kawerarite séhréh arito ue púrerúwe.

Áhnte mensáméhnsánkákáq ánínsabé árahue oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.

(Mátíyu 19.16-30; Árúka 18.18-30)

¹⁷ Sísaga ahtapeq pokinaútaq wehga peheráh séna arehunseraráq ména wensabé kasenéna, Íwáhnoraníno, arewe kaweq aní miáhne. Oga mérapeq awaq mianíboq anerin-kono úwe. ¹⁸ Uwana Sísaga wensabé, Aneqsabé kaweq aníne aintahno? Manikánka webataq kaweqtaq mía miáire. ¹⁹ Sehgióro ú ehwehmé aiq ahtebáhne. Mi ehwéhme mahraue kéhre. Mó aní subiq súého. Mó aniné ahre weh abariyeho. Aebóiyeho. Mó keyabé péhe éhwéh aritého. Péhe éhwéhne mó kené мэnsáméhnsá meyého. Itenoibone ehweh ireq se sanéhré arítáhro úwe. ²⁰ Uwana wega Sísansabé, Íwáhnoraníno, íné pehgáriq mahbi miarau tanáhráqkákáq amahnágaákáq moke mina kawerue sehgiúge úwe.

²¹ Úwana Sísaga we tagéna arutaboiratena wensabé, Peh morá náneq íre miraóne. Are pokue moke matiahna mensáméhnsá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íopeq kaweq naneqmarí matiankehe. ²² Tabonah ke nárie íné séniro úwana mi anínká irena áhnte mensáméhnsá ko púana wene arupipeq umeh agúwana pokúwe.

²³ Sísaga pabeqme we kéro ke tagéna sensabé, Áhnte mensáméhnásá matiáh kégá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kíeyabe anotah pagégéue mirao naneq mire úwe. ²⁴ Úwara we kéro kega mi ehwéhnsábé áhtenuwana Sísaga mó mahraréna, Nánibáqmarino, ménsámehnsánsabe iwíáh iwíáho kégá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kíransabé anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁵ Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéagínayabé págegeue mirai naneq mire. Mina inserah áhnte mensáméhnásá matiéh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe. ²⁶ Úwara sega mi ehwéhnsábé anotah áhténéra Sísansabé, Mínyabe in-sega oga mérapeq awaq miahráhiro uwe.

²⁷ Úwana Sísaga se ebitáwéna sensabé, Wehukega íre miraorahowana Manikánka mirao-rahire. Peh morá Maniká wewega moke miraorahire úwe.

²⁸ Úwana Pítaga wensabé, Itega moke mationa naneq sueq are kérone úwana ²⁹ Sísaga mahraréna, Teiniboq írátíáhiro. Ínénsabe sirutaboiréra kaweq ehwéh teriera néne arambehri miraoneheéra sene nahme, sene marakówé súáhmé amahnága Manikánka áhnte mó 100 mó nárinkéhe. Nárinara sega áhnte nahmé, marakówé matiagehe. Néne arambehri miraoneheéra sinahnowarehwe siwahwarehwe sensibáqmarimé sensinoibowe sene animárimé súáhmé ³⁰ amahnága áhnte mó kégá sensuwahrah úkigehe. Síbakawaréhwe, sinahnowaréhwe, sinowaréhwe, animárimé áhnte úkigehe. Mah tanáhráq kaweq ehwéhnsábé suwahríahna kégá se síwíoqnagehe. Mókake oga mérapeq awaq miagéhe. ³¹ Amahnága áhnte ebeq se kégá mi tanáhráq sinehe kigehe. Sinehe se kégá ebeq kigehe úwe.

Náhmbáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 20.17-19; Árúka 18.31-34)

³² Sísareq we kéro kereqka ahtapeq méra Sarúsarama suwahpeq kure Sísaga ebeq kúwara sega áhtenuwe. Anehe ku kégá áhreuwe. Sísaga airápété téhranité we kéro keyabé síáhrabéna sensabé mó kégá we miraoneherau ehwéh mónkakák teriuwe. ³³ Teriena, Írátíáhiro. Ite Sarúsarama suwahpeq pokonaraq sega íné wehukení úku animé Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh siwáhnoro kereqqa mónuankéhe. Mónuwehrara sega íné, Subiq súáhiro aritera nahnsó kebá mónuwehrara ³⁴ sega niwiréh aintera tehqni aintera sehikarankákák árétí sáhtáté nubiq marera nubiq suagéhe. Nubiq súéhra íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwe.

Sémísireq Sónireq anotah anité úkéyabe suwabhó ehwehne.

(Mátíyu 20.20-28)

³⁵ Sémísireq Sónireq Sébérine ahninkáwárarégá Sísaba séra wensabé, Íwáhnoranino, ite iuwahbeh naneq, itega teawéya naneq, miraúno uye. ³⁶ Uyana wega sensabé, Aneq miraitanínkono úwe. ³⁷ Úwara sega wensabé, Arega wahnah wahnahnónarabeq íópeq míéhngake ite mó animé arene ayah púpeq mó animé arene ayahnaperue tútuue míagehe aito uye.

³⁸ Uyana Sísaga mi abáráhréyábé, Itega tenieya ehwéhnsábé íre iwíáhóye. Íre iwíáhóye éna pabeqme ehwéh mahraréna, Ínéga no kahpúpéqté náneq itega moq nahrahoyo? Mó kégá íné núwéhrrabeq sénirahráhoyo úwara sega wensabé, ³⁹ Itega miraorahúye uye.

Uyana Sísaga sensabé, Ínéga no kahpúpéqté náneq itega moq nayehetawoye. Mó kégá íné núwéhrranserah ite moq úwaneherawoe. ⁴⁰ Peh néne niyah púpeqkákák niyahnapeqkákák tútuue míéhra ke omaq sitéwé íre néne arambehri wire. Manikánka omaq sitéh ánitégá mitaq tútuue míayeherawoye úwe.

⁴¹ Úwara inayáhnkú we kéro kega mah ehwéh irera Sémísireq Sónireqsabé suwehgu arítowe.

⁴² Suwehgu arítowara Sísaga moke we kéro keyabé, Ínéba sewíáhiro éna sensabé, Mah marakóipéqté sánsámé mó kégá sene ehweh sehégíeheéra wahnah kégá wahnahnarítáhe. Sene anotah wehwárínká, Itene ehweh ireq sehgióro éra págegeue wahnah arítáhe. Mi sansá aiq tagaríahwe. ⁴³ Itewe mi sansá íre oro. Ahqáho. Íné anotah aní míanie iwíáhi anínká wereq miáh ké séhréh aritankéhe. ⁴⁴ Néne iyahnabone wahnah míanie iwíáhi anínká sene arambehriraq séhréh aritankéhe. ⁴⁵ Íné wehukení úku animé mó kégá íné séhréh aintageheéna tutaugo? Írakaumo. Ínéga mó ke séhréh aritanieéna tutaugé. Áhnte ke oga míagehboq se merirena kaweraritanieéna pukinie úwe.

Sísaga aura pira áni kawerato ehwehne.

(Mátíyu 20.29-34; Árúka 18.35-43)

⁴⁶ Sísareq we kéro kereqka Séríko suwahpeq kuwe. Segá Séríko suwahpeq suaneherautaq áhnte mó kégá kérowe. Aura pira áni wenáwiq Pátíméúsi ahnayehráq tútuue ména ineh inehuwe. We Tíméúsi ahninkáwáe. ⁴⁷ Wega tútuue ména, Sísá Néhsara suwahpeqte anínká kouwekire u irena anotahtaq mahraréna, Sísao, Tébitine anahwao, Ínénsabe arutaboirainto

úwe. ⁴⁸ Úwara áhnte kegá wensabé awehgu atera, Ehiya míahno uwana wega íre túbáh agia peh anotahtaq mó mahraréna, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboiraínto úwe. ⁴⁹ Úwana Sísaga mitaq kowéna, Mahbeq súno teawéro úwara sega aura pira ánínsabé áhrabéra, Iwiáh íwíáhé irigúno. Arensabé áhrabire uwana ⁵⁰ wene káhq ambántá akairuena apubúue kie irigue Sísaba súwana ⁵¹ wega wensabé, Aneq mira atanínkono úwana aura pira ánínká wensabé, Íwáhnoraníno, íné taganiboq néne niura kawerainto úwana ⁵² Sísaga wensabé, Pehwehrué pokéwahnó. Ínénsabe aiq pútare aintahnaga aiq kaweratóge úwana wene aura apubúue kaweragúwana ahtapeq Sísá kérowe.

11

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kí ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Áruká 19.28-40; Sóni 12.12-19)

¹ Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq wahtotaq kíútaq sega Óríwi sawéhrápéq kíúwe. Mi sawéhwé Páitápási suwahpeq Pétáni suwahpeq wahtotaq kéhre. Mi sawéhrápéq kíútaq Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq ² sensabé, Isebeq wahtotaq ke suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq ijaráh ká tónki áráhq wehuke íre áhkokóue nogí ká tagéta pugeqme meqme setao. ³ Pugeréhrataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo inaraq wensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkheéta meroye. Wega mótaq tónki eqmarahnana kéna sinkehe teawétao éna eqmaq suowe.

⁴ Eqmaq suowara pokue anotah ahtápéq onsa kéhrabeq iyaro tonkí áráhq tagéra pugeroýe. ⁵ Pugeróyataq mitaq iriwe mió kega sensabé, Aneroyo? Tónkiwe aneqsabé pugerehyo uwara ⁶ sega Sísaga teriu ehweh teriúyara sega sensabé, Meyáhtao uwe. ⁷ Meyáhtao uwara tónki áráhq Sísaba seweqmera sene korósi mi kané abobiahtaq uwiq máróyana Sísaga mi tonkíne abobiahtaq kierútu agúwe. ⁸ Áhnte kegá Sísansabé iwiáh íwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme abaeue móarówara mó kegá uworapeqte áwánká ánáhakaq áyáhnawé apiwe ahtaqqeq awahrirarówe. ⁹ Sísareq moráráq ebeq ku kereq anehe ku kereqka anotahtaq mahraréra, Itene Wahnah áwirue si anínsabé iwiáh íwíáh atone. ¹⁰ Tébiti iteriboga naho wahnah wahnahnúserah kawerue wahnah wahnahnína anínsabé iwiáh íwíáh atone. Maniká íopeq míéhra q wensabé iwiáh íwíáh atone uwe.

¹¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq kiena Manikánsabe iwiáh íwíáh atáh náhúpéq kibekéna mitaq moke ko naneq aurankaué tagówe. Penkinaúnsabe wereq we kéro kereq airápété téhranitégá mitaq suera Pétáni suwahpeq pokuwe.

Sísaga awankánsabe sera íre iyankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 21.18-19)

¹² Ahbiah tahnsá sega Pétáni suwahpeq suera ahtapeq sutaq Sísá arupibiúwe. ¹³ Arupibiúwana ánáhakaq áwánká móbeq tagéna awankánara sabátáhq koragówana íre serankakáq peh ánáh kowe. Sera íre iyo tanahráq púana sera írakaunúwe. ¹⁴ Írakaunúwana Sísaga mi awánkánsabé ehweh teawena, Mókake sera íre íyéhna puara mó kegá arene sera íre íséwe naneherawoe úwara we kéro kereq wene ehweh írówe.

Sísaga Manikánsabe iwiáh íwíáh atáh náhtápéqté wírápéq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwehne.

(Mátíyu 21.12-17; Áruká 19.45-48; Sóni 2.13-22)

¹⁵ Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq kíútaq Sísaga Manikánsabe iwiáh íwíáh atáh náhtápéqté wírápéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené wéhuwehu tahbéwári pioruena kiboki paiqnanánu kené síahwári pi-oruena paetarara aruowe. ¹⁶ Paetararuena sensabé, Manikánsabe iwiáh íwíáh atáh náhtápéqté wírápéqmé itene ménsámehnsá íre mewe nógóro aritowe. ¹⁷ Íre mewe nógóro aritena síwáhnoréna, Manikáne ehwehnka mahraréna, Néne nahme mah kehiná kéhinánká púreré nahne áwíratagéhe íre. *(Aisaia 56.7)*

Itega miraonka mah nahmé aebó kegá mehwatíáhnserah nah úkire úwe.

¹⁸ Úwara ómi mitaq sáhurió kega Sísane ehwehnsabé áhtenu puara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka tagéra Sísansabé áhreéra, We árahue subiq suanéhnkono éra sío síouwe.

¹⁹ Ío tupekútaq Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq suera pokuwe.

Púrerínaraq aiq pútaq náninawire íwíáhi anínká meyankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 21.20-22)

²⁰ Ahbiahipeq sega Sarúsarama suwahpeq kouwekoneherautaq ehyatagú awánká tagowana aiq moke ehyatagúwe. ²¹ Ehyatagúwana Sísaga mi awánká teawu ehwehmé

Pítaga ahreraq matawéna Sísansabé, Íwáhnoraníno, tagáhno. Inokáh arega ehweh teawátóna awánká aiq ehyatagire úwana ²² Sísaga sensabé, Manikánsabe aiq pútare atáthro. ²³ Teiníboq írátíáthro. Wehukénká sáwéhyabe teawena, Sáwého, arega mitaq sue anotah kawéhúpipéq kogahno teawinaráqmé mirainawire. Wega teawina ehwéhsabé árahinabomo iwíáh íre ínarag peh ínéga iraru ehwéh aiq pútaraginawire iwíáh ínaráqmé mirainawire. ²⁴ Teiníboq írátíáthro. Ite púrerirataq aiq pútaq náinawire iwíáhirataq náinawire úwe.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Are iriwe púrerina tanáhráq mó anínsabé abiahnsa atéhnaraq wene ahbabáqsabe íre iwíáhíue ahreraq matiahno. ²⁶ [Íópipeq míéh Ítéribógá arene ahbabáqsabe íre iwíáhínkeheé abiahnsa atéh ániné ahbabáqsabe íre iwíáhíue ahreraq matiahno úwe.]

Sísansabé, Insega miraúno atáráiro u ehwéhne.

(Mátíyu 21.23-27; Áruká 20.1-8)

²⁷ Segá Sarúsarama suwahpeq mó sure Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wírípéq nogutaq Manikáne ehweh míbeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené abowah wehreqka weba séra ²⁸ kasenéra, Arega miraóna naneqme árahinie miraono? Insega miraúno atéhsabé miraono? Teio uwe.

²⁹ Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga itensabé moq kaseninie. Kasenona ehweh teníratáqmé ínensabe miraúno aintarái aní teinie. ³⁰ Teinie éna Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áuwátáiro? Manikánka eqmaq áuwátáiro? Peh wehukega eqmaq áuwátóo? Teniéro úwe. ³¹ Teniéro éna, Teníratáqmé ínensabe miraúno aintarái aní teinie úwara sega epéq sío síoéra, Anere teawenéhkono? Manikánka eqmaq áuwátáire teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehsabé íre aiq pútare atáro inae. ³² Ite wehukega Sóni eqmaq áuwátówe moq íre teaweráhúne uwe. Ómi mó kegá, Sóni aiq pútaq Manikáne ehweh írari aní míre iwíáhunsabé sega mí keyábé áhreu puara ³³ Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áuwátáiramo. Ite íre tagarione uwana Sísaga sensabé, Itega íné íre teniéwe. Minayabe ínéga moq ínensabe miraúno aintarái aní íre teinie úwe.

12

Sotáq wahnahnuro ahbabáq keyábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 21.33-46; Áruká 20.9-19)

¹ Sísaga Asiu keyábé pabeqme ehwéh mahraréna, Wehga sonsoqme náhníaq sera ayu uqmarena wirarena wahnahnína uqná peataire. Pearena náhníaq sera ano kunubaipéq sarerankeheéna mata ubuqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáthro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupeqté ké suwahpeq pokuraire. ² Náhníaq sera írai tanáhráq ákáhtaq koweankeheéna wene arambehri aní sotáq wahnahnuro keba eqmataire. ³ Eqmatairara sotáq wahnahnuro kegá we táhtoqme sera íre náwasa subiqmarera kaqsúowe. ⁴ Kaqsúowana so aboga mó arámbéhrí aní seba eqmatairara sega wene ayahqnotaq subiq marera íre kaweq sansá atárówe. ⁵ Íre kaweq sansá atárówana so aboga mó aní eqmatairara sega we subiq sutowana mó wene arambehri ke eqmaq sutairara sega mó tahmáro subiqme kaqsuera mó tahmáro subiq sutowe. ⁶ Subiq sutowana peh morá mó aní míraire. Mí wehné arunáwí áhninkáwá mírairana wega iwíáhéna, Nénahni púara sega wensabé áhtenéra wene ehweh iragéhe éna anehe wenahni eqmataire. ⁷ Eqmatairara wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahninkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhbog we subiq suanéhe iwíáhéra ⁸ we táhtoqme sopípéq subiq suera wene anonka máhpeq tuparutowe.

⁹ Wenahni subiq sutonsabé so aboga mí ke anere aritankého? Teiníboq írátíáthro. So aboga wene sotápéq séna wahnahnuro ke subiq suanawire. Subiq suena wene so mó ke kawerue wahnahnigeheéna eqsitankéhe.

¹⁰ Eqsitankéhe éna, Minayabe Manikáne ehwehnka íné éhweh mahraréna,

Nah piáh kéga suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire.* ¹¹ Itene Wahnahnka mirainsabé itega, Kaweq sansáne iwíáhúne íre. *(Buk Song 118.22-23)*

Ite we mí sehirá íre ahteboho úwe.

¹² Úwara wene ehweh írera seye náhenéra, Sísaga mah pabéqmé éhwéhne itepi parobehre iwíáhuwe. Mira iwíáhu puara sío síoéra, We táhtoqme karábúsiipéq móatanéhe éra peh mitaq sáhurío keyábé áhreunsabe mó iwíáhéra Sísá auwera pokuwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné awenéhkono kasenu ehwéhne.

(Mátíyu 22.15-22; Áruká 20.20-26)

* **12:10:** Aigárapéqté éhwéh Mátíyu 21.42 tagáhno.

¹³ Asiu wahnah kegá táhmaro Péhrasi kereq táhmaro Érótime iyahnaboreqsabé, Sísaga áhwára áhwára ehwéh irarinkehboq áhwárawe tagéq pokue págegeue kogasenoro éra eqmaq súówe. ¹⁴ Eqmaq súówara kure Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite tagarionawe arewe aiq pútaq ehwéh iraréna aní móne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh iwíáhóne. Arega wehuke ire ehnenia peh Manikáne sansá tábúsoqme pahsuqme iwáhnoróne. Minayabe teio. Aneq iwíáhono? Itega Aroma kené wahnahme Sísáhri táhkísi moné awenéhknono? Árahonehknono uwe.

¹⁵ Árahonehknono uwana Sísaga sene epéráhpéru iwíáh tagéna sensabé, Aneqsabé íné áhwárawe tagéq níwíoqnaho? Ebah moné taganiboq mewe sero úwara ¹⁶ sega peh morá ébáh móné ábóraq márówe. Ábóraq márówana wega sensabé, Mah monéráq insene pikíshakák áwíqkakaq kehro úwara sega wensabé, Aroma kené wahnah aní Sísáhrine uwe.

¹⁷ Uwana wega sensabé, Aroma kené wahnahme náneq wewe náwéro. Manikáne naneg wewe Maniká náwéro úwara sega wene ehwehnsabé áhtenuwe.

Manikánka pukia ké iriwe oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 22.23-33; Áríka 20.27-40)

¹⁸ Sáyúsi kewé pusa ké ire iriwe oganúq sitankéhe iwíáhu kee. Táhmaro mi kegá Sísaba séra wensabé, ¹⁹ Íwáhnoraníno, Mósísine sehíránka maharéna,

Íre aninkákáq wéh pukínaraq wenábáqka kéweini meyankéhe. Mi inínká maqmarahna animári wenawahne animári miageheéna meyankéhe ire. *(Lo 25.5)*

²⁰ Minayabe abapete téhraníté se ábárahnahnah míarowe. Siwahwágá ahre mewena ire aninkákáq uraitaq pukuraire. ²¹ Pukurairana náhmbáh 2 abaqkákáq awahwáné kéweini mewena ire aninkákáq uraitaq pukurairana náhmbáh 3 abaqkákáq moq monseráhnurairé. Moke mi abárahnáhnahnka mi iní mótaq mótarue mewera ire aninkákáq urotaq orah animári pukurowe. ²² Moke mi abápéqté téhraníté se ábárahnahnah mótaq mótarue mi kewéini mewera ire aninkákáq urotaq orah animáriníka pukurwana sinehemé mi iní moq pukuraire. ²³ Moke mi abárahnáhnahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

²⁴ Kasenuwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté sehíránkákáq wega págegeue miraorahi sansánkákáq ire ahtebeh puq áhwára áhwára ahbabáq iwíáhowe. ²⁵ Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq se peh íópeqté ké tahnsa mía miagehe. Mi tanáhráq wehga ahre ire meyagéhe. Ahrega ire wehkiégehe.

²⁶ Pusa ké oganúq sitahnayabé Mósísiga sehgióro ú sehira ire sáhnasahoo? Uworapeqté káriq awanká irarehnsabé sehíramé Manikánka Mósísinsabé mahraréna, Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhíshákhine Maniká múge. Íné Sékópáne Maniká múge úwe. *(Kísím Bek 3.2,6)*

²⁷ Manikámé ire pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga miáh kéné Maniká míre. Minayabe itega ire tábúsoqme iwíáhowe úwe.

Manikáne kiotaiki sansánsabé éhwéhne.

(Mátíyu 22.34-40; Áríka 10.25-28)

²⁸ Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnori aní mitaq súwara Péhrasi kegá ehwehuwana irowe. Sísaga Sáyúsi kené kase ehwehnsabé tábúsoqme teriu púana wega Sísansabé kasenéna, Sehgióro ú ehwehmé aneq ehwéhkná mó ehwéh kiotaikiro úwe. ²⁹ Úwana Sísaga wensabé, Kiotaiki ehwéh teaweniboq iro.

Ísara keo, írátíáhro.

Maniká itene Wahnah peh morá aní miéhre.

³⁰ Maniká itene Wahnahnsabé irutaboíro.

Moke itene irupipeqkákáq

moke iteiwankakákáq

moke itene iwíáhopipéqkákáq

moke itene págege inónkánkákáq

Manikánsabe irutaboíro.

Mah ehwéhme moke mó sehgióro ú ehweh aiq kiotaikire. ³¹ Mó kiotaiki ehwéh iro.

Arerensabé arutaboíronanserah

mó anínsabé moq arutaboíro.

(Lo 6.4-5; Wok Pris 19.18)

Mó sehgióro ú ehwehkná mah ehwéhtaré ire kiotaikire úwe.

³² Úwana síwáhnori anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega aiq tábúsoqme iraréne. Manikámé peh morá ánine. Peh morá webatare. Arega aiq pútaróne. ³³ Itega Manikánsabe moke itene irupipeqmé, moke itene iwíáhipeqmé, moke itene págege inónkámé irutaboírúnawe, anotah kawéq sánsáne. Iteitensabé irutaboírúnanserah mó anínsabé moq irutaboírúnawe anotah

kawéq sánsáne. Wehukega ménkámehnká subiqme agewe Manikánsabe titiraruqaruowe. Arutaboire sansanká moke titiré sansa kiotaikire úwe.

³⁴ Úwana Sísaga we ahtebeh ehwéh irena wensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeq arewe wahtotaq miáhne úwara mió ke siáhtónsabe mó ehwéh ire kasenuwe.

Manikánka omaq ato aní éhweh Sísaga kasenu ehwehne.

(Mátíyu 22.41-46; Áríka 20.41-44)

³⁵ Sísaga Manikánsabe iwiáh iwiáh atáh náhtápéqté wiráipéq síwáhnoréna mió keyabé, Mósisine ehweh síwáhnoro kegá, Manikánka omaq ato aní koweriréh ánimé we peh Tébitine anahwa wíre ewe. Mi ehwéhme aneqsábé irareo kasenéna ³⁶ Manikáne Awanka Tébiti iwiáh atowana igonkó pukúipéq sehiranúwana mi ehwéhnká mahraréna, Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé,

Niyah púpeq tútuue miéhnaraq

arene naruo saiqnariankehe atóge úwe ire.

(Buk Song 110.1)

³⁷ Tébitiga mi anínsábé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo kasenuwe.

Péhrasi kereq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka ahbabárowe ú ehwehne.

(Mátíyu 23.1-36; Áríka 11.37-54, 20.45-47)

Kasenuwara áhnte wehukégá wene ehweh irera anotahtaq iwiáh iwiáhowe. ³⁸ Sísaga síwáhnorútaq mahraréna, Mósisine ehweh síwáhnoro kegá mira onserahniyeho. Mó kegá se tagéra sensiwíq pankerageheéra ire wahto korósí úbiqmera nogówe. Segá máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwahbehre. ³⁹ Momiwí nahtápéq pokotaq peh kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. Táhutahurorabeq aboawah wehwári tútuue miáhabeq méyabe suwahbehre. ⁴⁰ Segá kéweínínsónsábé péhe ehwéh teriera sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Mó kegá ite kaweqtaq miáh ké wóe igehéeq wehuke miáhtáq ire wahtotaq púreq aruqaruowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq se anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Tabonah inínka Maniká náwu monéyábé éhwéhne.

(Áríka 21.1-4)

⁴¹ Wehukega Maniká mone náwúrebeq Sísaga wahtotaq tútuue miowara áhnte kegá séra sene mone miataq náwúwana tagówe. Tagówara áhnte monéakáq kegá áhnte moné náwúwe.

⁴² Náwúwana tabonah kewéinínka séna káriq monéraré náwúwe. Mi monéraré peh morá ákáhtaq pabusa mone táhnsane.

⁴³ Sísaga we kéro keyabé, Ínéba sewiáhiro éna teiniboq iratíáhiro. Mah tabónáh kéwéinínka náwi monégá moke mó kegá náwé mone kiotaikire. ⁴⁴ Segá sene pehipi matiáh mone náwéwana mah tabónáh kéwéinínka moke wene matiéh monewé aiq náwíre. Aiq náwi púana amahnága táhutahuq paiqmarahna moné ire kéhre. Minayabe wega náwi monégá moke mó kegá náwé mone kiotaikire úwe.

13

Sísaga, Manikánsabe iwiáh iwiáh atáh náh ire kaweraginawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.1-2; Áríka 21.5-6)

¹ Sísaga Manikánsabe iwiáh iwiáh atáh náhtáqté wiráipéqté tuesdayútaq we kéro anínka wensabé, Íwáhnoranino, tagáhno. Nah kéh ébáhmé áhnte kaweq ebáhne. Áhnte kaweq ebáh náhmári tagáhno úwe. ² Úwana Sísaga wensabé, Amahnága mi anótáh náhmári aiq tagahno? Mi peréhnéhnia ébáhmári miraue ire moráráq kagainae. Peh moke paentárra aruaneherawoe úwe.

Sísaga anehe tanáhráq ire kaweq sunúq sínawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.3-14; Áríka 21.7-19)

³ Manikánsabe iwiáh iwiáh atáh náh korabeq seberiopéq Óriwi sawéhrápéq Sísaga tútuue miowara Pítareh Sémisireh Sónireh Ehntarurehga weba séra kasenuwe. ⁴ Kasenéna, Arega méttáq irarénawe ahkake miraoneherabo? Miraonehera irataq aneq áboraraginabo uwe.

⁵ Úwana Sísaga sensabé, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritéhboq auráq matawéq tagariáhiro. ⁶ Áhnte kegá mótaq mótarue néníwíruwe séra, Inéwé Manikánka eqmaq núwéh áni múge irarirataq áhnte kegá sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritagéhe.

⁷ Mi tanáhráq ebehowe ira ehwéh ireq mó ebehowe sóiriq ehwéh íréhrataqmé ire áhreoro. Téhwe teiú náneq ebeq sínana anehe tanáhráq ire apubúue sine. ⁸ Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebhoneherawoe. Mó wahnáhné awahrahreq mó wahnáhné awahrahreue

ebehoneherawoe. Mitaq mahtaq márlinae. Ehwehranae. Minawarinká uwo uwoira tanáhráq áhwáranae úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Kawerue auráq matiáthro. Segá ite kaunsíri ke kotiorarabeq móitera sene momiwí nahtápéq áréti sahtáté iubigéhe. Néne sánsá sehgiónsábé ákáhtaq wahnáh kéreq anotah wahnáh kéreqka ehweh aitageheéra seba móitagéhe. Mi tanáhráq néne ehweh terigéhe. ¹⁰ Téhwe kaweq ehwéh moke mah kehíná kéhíná teri terinigehe. ¹¹ Segá ehweh aitageheéra táhtoqme meiqmera móúwéhtrataq itega irarira ehwéhnsábé iwíáh kikiriyeho. Írakaumo. Mi tanáhráq Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarero. Mi tanáhráq íre iteítene ehweh irarigehe. Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarigehe. ¹² Subiq suageheéra siwahwárehga síbákawaréh móruehrara síbákawaréhga siwahwáreh móruagéhe. Subiq súáthro aritagéhe. Sibowárehga monseráhnue sene animári móruagéhe. Animárinká sinoibonsabé abiahnsa aritera subiq súáthro aritagéhe. ¹³ Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé íre suwahbanae. Néne sánsá íre susa anehe tanahráqkákáq peh kawerue sehgirataq Manikánka ite meirena oga mérapeq móitankéhe úwe.

Sísaga íre kaweq sunúq sínaraqsábé teriu ehwéhne.

(Mátíyu 24.15-28; Áríka 21.20-24)

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, íre kaweq ahabáborahi naneq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq maragéhe. Mitaq órira kahna tagagehe. Mah sehirá tagah keo, iwíahue tagahro. Mi tanáhráq Súría marakórápéq miéhtrataq sáwéhrapeq pehbeheráh pokoro. ¹⁵ Mi tanáhráq máhpeq miéhtrataq itene ménsámehnsá kiweyaneheéq nahupeq kibekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁶ Sotápéq miéhtrataq itene korósi koweyaneheéq itene nahtapeq kouwekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁷ Mi tanáhráq kía miéhra inínsónseq inahunah inínsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puaq sensabé irutaboíro. ¹⁸ Ah áhnthe karíéhínagake mi íre káwéq stúnúq sínehboq púrero. ¹⁹ Mitaqkake anotah íre kaweq sunúq sinawire. Manikánka mah marákó marákó mirarotaqkákáq amahnágaákáq mína tahnsa sunúq íre kéhre. Mókake mó mína tahnsa sunúq íre sinae. ²⁰ Íre sinae éna, Manikánka aiq iwíáhéna, Íné túbáh agonaraq mi sunúqká ómi mah kehíná kéhíná subiq suahráhire. Ómi subipáhraruheho éna mi tanáhráq wahtonaranie iwíáhuwe. Míra iwíáhúnsabe wega omaq sitéh kéyábé arutaboíri puana mi tanáhráq wahtonaruankéhe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá itensabé, Tagahro. Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato animé mahtaq miéhre irara mó kegá itensabé, We ísebeq miéhre ígehe. Sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritého. ²² Íné Manikánka omaq intárái aní múge irarira kereq íné Manikáne ehweh íraru aní múge irarira kereq péhepehe ehwéhne seneherawoe. Segá sirataq ótaq sansánkákáq anotah pagégé sánsánkákáq miraigehe. Áhnthe kegá sene ótaq sánsá tagéra sensabé aiq pútare aritageheéra mi sánsá miraigehe. Manikánka omaq sitéh kégá moq sene péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritageheéra miraigehe. ²³ Moke teiú náneq mókake ábóragína puaq auráq matawéq tagaríahro úwe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuínauge ú ehwehne.

(Mátíyu 24.29-31; Áríka 21.25-28)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Mitaqkake íre kaweq sunúq sótaikínaraq pópoqnah íre patahinae. Inokáhpeq íre íónitanae. ²⁵ Wehyoqmari íópeqté meginae. Íópeqté págege naneqmari moke kúrugúruinae.

(Aisaia 13.10, 34.4)

²⁶ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákáq págegeue tuonara tagagehe. ²⁷ Túónagake pemiáhnka anotah ehwéhínaraq Manikánka wene íópeqté ké eqmaq suankéhe. Eqmaq suena wega omaq sitéh kéyábé, Moke mah marákó marákórápéqté mitaqté kéweriqme mahtaqté kéweriqme ue ue meriqme sero inkehe úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.

(Mátíyu 24.32-35; Áríka 21.29-33)

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Awankánsabe iwíáhue tagéq iahtebahro. Awanká ayahnawe anonkakaq kahna anáh aunínaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhníbórá sire aiq ahtebóne ewe. ²⁹ Mína onserah moke teiú náneq ábóragínaq tagéq íné túóna tanáhráq aiq wahtotarire ígehe. ³⁰ Teiniboq írátíáthro. Amahnága oga míáh kégá ómi pehípi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóragínaq tagéq anehe pukigehe. ³¹ Íópeqkákáq mah marákó marákóákáq parabagína ínéga teiú éhwéhme íre parabagia peh ahriahri kagainawire.

Sísa tuína tanáhráqmé ómiga íre iahtebóna ehwéhne.

(Mátíyu 24.36-44)

³² Sísaga mó mahraréna, Íné túóna wehekáhnkákáq áhwahakáq ómiga íre ahtebehwe. Íópeqté kéga íre ahtebehwe. Íné Manikáne ahninkáwágá moq íre ahteboqe. Peh morá Maniká Iteriboga webataq mi wehekáh tagariéhre.

³³ Túóna tanáhráq ite íre tagariáh púaq níwénunéq kawerue auráq matiáthro. ³⁴ Íné túónaraqmé wehga íre wahto ah nóginserahne. Wega wene nahtapeq suena pokinaitaq wene arambehri ke wahnah arámbéhriráq síthre. Mó aní mó arámbéhriráq mó aní mó arámbéhriráq síthre. Ahnansahraq wahnah atéh ánsábé, Kawerue auráq matiahno éna pokire. ³⁵ Mina inserah íné anotah Wahnáh túóna tanáhráq íre tagariáh púaq kawerue auráq matiáthro. Íó tupekínaraqpópoq inokáhnabubupopoq kokórega téh ehwehnínaraqpópoq ahbiahipeqpópoq tuinauge. ³⁶ Apubúue túónaraq ite sugéhboq peh kawerue auráq matiáthro. ³⁷ Itensabé teiú éhwéh ómi mah kehíná kéhíná teriúge. Níwénunéq kawerue auráq matiáthro úwe.

14

Wahnah kegá Sísá subiq suaneheéra moraénu ehwéhne.

(Mátíyu 26.1-5; Áruká 22.1-2; Sóni 11.45-53)

¹ Ahrina tahnsá sótaikú iahrreraq ko tanáhráq íre múi páréti né tanáhráq wahtonútaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka sío síoéra, Sísawe árahue epéq táhtoque mósubiq suanehknono íwiáhuwe. ² Mira íwiáhéra, Áhnte wehekéqká táhutahurirataq ehwehéra tobehiyehboq Sísá pehraganehe uwe.

Peh morá íninká Sísane ayahnopeq wéri abaqa ato ehwehne.

(Mátíyu 26.6-13; Sóni 12.1-8)

³ Pétáni suwahpeqte aní Sáimóniwe anotah nao wagú anine. Minayabe mó kegá, Náonkakaq Sáimónie ue wéhuwehu áwiratówe. Sísaga Pétáni suwahpeq ména mi aniné nahtapeq táhutahurúwana peh morá íninká áhnte moné tahnsa wéri antéhyá mewé súwe. Mewe séna mi antéhyá piteruqme Sísane ayahnopeq wéri antiatowe. ⁴ Antiatowara táhmaro míó kega abiahnsanéra seye náhenéra, Mi weríwé aneqsábé pehipi antiatohro? ⁵ Íre pehipi antiatéhtáq tahirimé mi werí paiqmarena 300 moné mewena mi moné tabonah ke nári irino éra mi íninsábé awehgu atówe.

⁶ Awehgu atówana Sísaga sensabé, Mi iní pehragatáthro. Aneqsábé awehgu atahro? Wega mira aintéh sánsámé kaweq sánsáne. ⁷ Tabonah kewe ahriahri iteba mía míaowaq ite iuwahbáhnagake séhréh aritahráhowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie. ⁸ Mi íninká aiq miraorahi sánsá aiq miraire. Íné maisarageheéna mi íninká ninonka abaqa intéhre. ⁹ Teiníboq írátiáthro. Mah marákó marákó kaweq éhwéh teri terinirataq wega amahnága mirai naneq ehwehnikákáq terigéhe. Terirataq íréhra kegá wéri abaqa intéh íninsábé íwiáhigehe úwe.

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitanie ú ehwehne.

(Mátíyu 26.14-16; Áruká 22.3-6)

¹⁰ Sísá kéro ke airápété téhranité míówe. Sebaté aní wenáwiqtare Súrása Ísikáriótie. Wega Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéba pokue sensabé, Sísá iteba méauwanie úwe. ¹¹ Méauwanie teriuwara íwiáh íwiáhéra móne awenéhboq miráúno uwana Súrásaga kowe aritena se Sísaba mórite tanáhráqsábé íwiáhue kabaráwe.

Sísareq we kéro kereqka moráráq táhutahuru ehwéhne.

(Mátíyu 26.17-25; Áruká 22.7-14,21-23; Sóni 13.21-30)

¹² Íre múi páréti né tanáhráq ebeqte wéhékáh sótaikú iahrreraq ko tanáhráq sútaq Asiu kegá sipisípiq áráhq subiqme titiru tanáhráq súwe. Mi tanáhráq we kéro kega Sísaba séra wensabé, Sótaikú tanáhráq iahrreraq kéh táhútáhúq nankehboq eheq kogaweratanéhnkono ue kasenuwe. ¹³ Kasenuwana Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq sensabé, Wahtotaq kehíná suwahpeq pokotao. Obenkisa wáni antéhyánkákáq ánsineq piehgrirataq kéráhtao. ¹⁴ We kibekína nahtápéqté ábówánsábé mahraréta, Íwáhnori anínká mahraréna, Ínéreq íné séniráh kéreqka sótaikú tanáhráq iahrreraq kéh táhútáhúq nanehboq mi paqnáhipéq teio íre teawetao. ¹⁵ Teawíratamé wega ménsámehnsá aiq kaweria paqnáhipéq teinkéhe. Mitaq itene táhutahúq kaweraráhtao éna eqmaq suowe. ¹⁶ Eqmaq suowara mi anitégá mi ke suwahpeq pokue Sísaga teriunserah tagéra mitaq sótaikú tanáhráq iahrreraq ko táhutáhúq kaweraróye.

¹⁷ Íó tupekútaq Sísareq airápété téhranité we kéro kereqka mitaq séra ¹⁸ tútuue táhutahurutaq Sísaga sensabé, Teiníboq írátiáthro. Ite míáhrabeqte aní ínéreq moráráq nóya anínká néne naruo kowerirankéhe úwe. ¹⁹ Úwara sene sirupipeq umeh agúwara morá aní

morá ánínkáue Sísansabé, Arega ínensabe irareno ue kasuowe. ²⁰ Kasuwana Sísaga sensabé, Airápété téhraníte omaq sítórabeqte ánínká ínereq morá páretáhipéq páreti pámbáhuya anímé we wire. ²¹ Manikáne ehwehnka aiq irarinserah íné wehukení úku aní pukinie. Néne naruo kowerirahna aní anotahtaq kamah awinawire. Wenanoga we íre maqmiotaq tahirímé aiq kaweri irino úwe.

Sísaga páretiakák sera ano ko kahpúakák náriu ehwéhne.

(Máttyu 26.26-30; Áríka 22.15-20; 1 Kórína 11.23-25)

²² Segá táhutahurutaq Sísaga páreti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme náriena sensabé, Mahnawé niwaq mire. Náhro úwara nowe. ²³ Nowana wega náhniák sera ano kahpú mewena Manikánsabe kaweróne atena náriuware ómiga nowe. ²⁴ Sísaga sensabé, Mahnawé néne korahq mire. Néne korahq tuinaga itereq áhnte mó kereq Manikánsa insahwé aitena itene ahabábq kaweraitankéhe. ²⁵ Teiniñoq írátíáhro. Náhniák sera ano mahta q mó íre nanie. Mókake Manikánka wahnah wahnahnínarabeq míáhnaraq o sera ano nanie úwe.

²⁶ Segá Manikánsabe iwíáh íwíáh igonkónéra máhpeq tueyokéra Óríwi sawéhrápéq pokuwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Máttyu 26.31-35; Áríka 22.31-34; Sóni 13.36-38)

²⁷ Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Ínéga sipisipi q Wahnáh subiq súáhnaraqmé moke sipisipiqmarínká kobeq séberigehe íre. *(Sekaraita 13.7)*

Mi ehwéhnká irarinserah ite ómiga íné nuweq kobeq séberigehe. ²⁸ Manikánka íné oganúq intahnarq Kehrari marákórápéq ebeq konaq inehe sighehe úwe. ²⁹ Úwana Pítaga Sísansabé, Ómiga are áúwéhraqmé ínéga íre auwanauge úwana ³⁰ Sísaga wensabé, Teawiniñoq írátíahno. Ihora inókáhpéq kokóhraq téhtaréráq ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríoge apahtárórąq irariniewóne úwe. ³¹ Úwana Pítaga mi ehwéhnsabé anotahta q ahqáho éna Sísansabé, Mó kegá arereq ínereq iubi q súéhraqmé ínéga are aiq tagaríoge atanauge úwara sega moke wega irarúnserahnuwe.

Sísaga Késémáni matábúraq kobúrerú ehwehne.

(Máttyu 26.36-46; Áríka 22.39-46)

³² Sísareq we kéro kereqka mitaq suera mátabu áwíq Késémáni pokuwe. Sísaga sensabé, Ite mahta q tútuue miéhrana íné kobúrerono éna ³³ Pítareh Sémísireh Sónireh móbeq móritowe. Móritena wene arupipeq anotah uméhe págege agúwana ³⁴ wega sensabé, Nirupipeq anotah uméhinka pukorahuge. Mahta q tótuqméq tagaríáhro éna ³⁵ se suena wahtota q móbeq pokéna marakóraq káuqmunue ména púrerúwe. Púreréna íre kaweq sunúq weba sinehoéna púrerúwe. ³⁶ Púrerue mahraréna, Nániboo, arega moke miraorahóne. Mah íré káwéq sunúq móruo. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbáhna sansánúno ue púrerúwe.

³⁷ Púreraruena wega Pítarehba kouwekéna tagówara sugówe. Sugówana wega Pítansabé, Sáimónio, aneqsábé sugahno? Pehgáriq tanahráq árahinsabé íre tótuqméq níwénunorahoo? ³⁸ Iteiyuwanka kaweq sansányabe iwahbehre. Peh itene inonka mareqmarero puaq íre miraorahowe. Minayabe owainawanka ahabábq aitehnehboq tótuqméq púreroro éna ³⁹ mónkakák kobúrerúwe. Métáq púrerúnserahnue mó púreréna ⁴⁰ Pítarehba mó kouwekéna tagówara se anotah mukúqmáhkúru puara se peh sugówe. Sugówana Sísaga iriritowara siyehitónsabe ehiya miówe.

⁴¹ Sísaga apahtárórąq kéna séna ú púana sensabé, Ite peh ahrenaneheéq sugaho? Aiq mire. Íné wehukení úku aní ahabábq ke kowerire tanahráq aiq sire. ⁴² Pokonehboq irigoro. Tagahro. Néne naruo koweriréh ánínká aiq sire úwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Máttyu 26.47-56; Áríka 22.47-53; Sóni 18.3-12)

⁴³ Sísaga mi ehwéh irarúta q Súrása we kéro anínká apubúue súwe. Manikáne ehweh mibe q mahbe q arítáh kéreq Mósísiga miraoro ú ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka áhnte mó ke eqmaq súówara sega pokamarinkákák sahmárinkákák Súrásareq morárąq suwe. ⁴⁴ Seneherautaq koweriro anínká su ke teriena, Ínéga nánkóqnahna anímé Sísaga wire. Táhtoqme kawerue meqme móáúwáhro úwe.

⁴⁵ Minayabe Súrásaga súta q Sísaba apubúue séna wensabé, Íwáhnoraníno éna nánkóqno we. ⁴⁶ Ná nkóqno wara sega Sísaga táhtoqme ambubúue táhtotiówe.

⁴⁷ Táhtotiówana mó anínká wene poka mewena Manikáne ehweh mibe q mahbe q arítáh aníné arambehri aní apiwe wene ahre kira q auwowe. ⁴⁸ Kira q auwowana Sísaga sensabé, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnserah pokankákák sahnkákák íné meniraneheéq seo?

⁴⁹ Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq áhnte wehekáh itereq ména iwáhnorurataq mi tanáhráq itega íné íre táhtotiarowe. Manikáne ehwehka irarinserah aiq pútaraginkeheéq miraowe úwara ⁵⁰ we kéro kega Sísa auwera pehbeheráh pokuwe. ⁵¹ Pokuwana káriq mahbíga peh taberábe ambánta úbíqmena Sísa anehe kaqmena kérowe. Kérowara míó kega we táhtorówana ⁵² wene ambanta kesuena pehrákora pehbeheráh pokuwe.

Wahnah kegá aboawah weh míórabeq Sísa ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 26.57-68; Árúka 22.54-55,63-71; Sóni 18.13-14,19-24)

⁵³ Sega Sísa meqmera Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahpa pokuwara moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka mitaq momiwíuwe. ⁵⁴ Se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne nahnoerápéqté matabúrác kúwe. Kure mitaqté párisíréhreq tútuue méra iraraq totoruwe.

⁵⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq moke mó kaunsíri kéreqka Sísa subiq suanéhboq wega ahbabáruaime insega tagarairo éra kabaruwara íre pahsuówe. ⁵⁶ Sísga miraúnsabe áhnte kegá péhe éhwéhnéra íre morá éhwéh iraruwe. ⁵⁷ Táhmaro kegá irigue péhe éhwéh atera mahraréra, ⁵⁸ Itega wene ehweh írátáúne. Wega iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh wehukega pearó nah sokoruqme apahtáro wéhékáh mó nah pearaníe. Íre niyahnkarataté pearaníe uraire éra ⁵⁹ sene ehwehme peh úbiráhbíq ehwehnéra íre morá éhwéh iraruwe.

⁶⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka irigue ákáhi kowéna Sísansabé kasenína, Mah kegá arensabé irare éhwéhmé arega íre terieráhono? Sene ehweh aiq pútaq éhwéhpó úwana ⁶¹ Sísga íre iraria peh éhiya míowe.

Peh éhiya míowana wega Sísansabé, Manikánka ite Asiu ke meirena kaweraitankeheéna peh morá áni ómaq atowe. Arewe mi anípo? Arewe Manikáne ahninkáwábo kaseníwana ⁶² Sísga wensabé, Íné we uge. Íné wehukení úku anínka Manikáne ayah púpeq tútuue ména íopeq írábúyápepeqté tuonaq tagagehe úwe. ⁶³ Úwana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka mi éhwéh irotaq abiahsanú púana wene korósi subansuena mahraréna, Wega aiq irarinsabé mó keyábé móme íre kasenoro. Ahqáho. ⁶⁴ Wega Manikánsabe íre kaweq éhwéh atéhraq íráhwe. Minayabe aneratanéhnkono úwara sega moke mahraréra, Wega ahbabáq ehweh aiq irari puq subiq suo atanéhe uwe.

⁶⁵ Táhmaro kegá Sísa tehqni atera wene auranabiah ambantaraté akariatawéra subiq-marera, Insega are subiqmarehro? Teio uwara párisirehga Sísa meqmera mósúbúwe.

Pítaga, Sísa íre tagaríóge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-75; Árúka 22.56-62; Sóni 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Pítaga nahnoerápéqté matabúrác tumíowana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ániné arambehri ahrárigá súwe. ⁶⁷ Súwana Pítaga iraraq totorúwana mi ahrárigá we tagéna ebitáwéna wensabé, Are Sísa Néhsara suwahpeqte áninseq míarone úwe. ⁶⁸ Úwana Pítaga ahqáho atena, Arega iraréna éhwéhmé íre ahteboqe. Aneq éhwéhnono éna mitaq suena méhpehpeq pokuwana kokórega téh ehwehnúwe.

⁶⁹ Mi ahrárigá méhpehpeq Píta mó tagéna míó keyabé, Mah animé Sísa awahrahni míre úwe. ⁷⁰ Úwana Pítaga mó ahqáho atowe.

Pehgáriq motaq tahnsa mitaq míó kega Pítansabé, Are Kehrari marákórápéqté áni púah are wenawahrahni móne uwe. ⁷¹ Úwana Pítaga ehbonéna mahraréna, Manikánka tagariéhtaq aiq pútariahsanuge. Itega irare animé íné íre tagaríóge. Ínéga péhe éhwéh teawénaraqmé Manikánka íné nubiq suankéhe úwana ⁷² kokórega mó éhwéhnúwe. Mó éhwéhnútaq Sísga teawu éhwéh Píta ahreraq kowe. Mina teawu éhwéhmé, Kokórega téhtaréráq ehwehnina ínarraq arega apahtárórác íné íre tagaríóge irariniewóne úwe. Pítaga mi éhwéh ahreraq kowana wene arupipeq umehúwana anotahtaq íbisówe.

15

Sísa meqmera Páhirátiba móató ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Árúka 23.1-5; Sóni 18.28-38)

¹ Ahbiahipeq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereq moke mó kaunsíri kéreqka momiwíuwe Sísa subiq súéhra éhwéh sío síoéra wene ayahnkaratác nágáqtate táhru táhrue meqmera anotah wahnáh áni Páhirátiba móátówe. ² Móátówana Páhirátiga wensabé, Arewe Asiu kené wahnahpo kaseníwana wega wensabé, Arega aiq iraréne úwe. ³ Úwana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá Sísa áhnte éhwéh atówe. ⁴ Ehweh atówana Páhirátiga Sísansabé, Sega arensabé

áhnte ehwéh atáhwe. Minayabe arega ehweh íre terieráhono kasenúwana wega peh ehiya míowe. ⁵ Peh ehiya mío púana Páhírátiga iwíáhue tagéna áhtenúwe.

Páhírátiga, Sísá awankátaq táhparáhiro ú ehwehne.

(Mátíyu 27.15-26; Árúka 23.13-25; Sóni 18.38-19.16)

⁶ Anotah tahutáhuro tanáhráq mó opéq mó opérué karábúsiipéqté áni Asiu kegá pugeqio teawú ani Páhírátiga pugesuaq pugesarúwe. ⁷ Wehukení wenáwíq Párehbae. Wereq mó kereq ebehutaq Párehbaga wehukení subiq suonsabe karábúsiipéq míowe. ⁸ Karábúsiipéq míowara áhnte kegá kire Páhírátinsabé, Are ahriahri mira aruqarurona serahnúno uwe.

⁹ Uwana Páhírátiga sensabé, Asiu kené anotah Wahnáh pugeq ininkono kasenúwe. ¹⁰ Kasenéna iwíáhéna, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá, Sísaga ite kiotaikíneho éra abiahnsa atáh púara ínéba meqme sewe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wega sensabé, Asiu kené anotah Wahnáh pugeq ininkono kasenúwe.

¹¹ Kasenúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá mío keyabé pagu pagunéra, Mah ehwéh Páhírátiga koreawéro. Wensabé teaweq, Párehba pugeqauwe Sísá subiq súáhiro arito koreawéro éra pagu pagunuwara mío kega, Párehba pugeqio uwe. ¹² Uwana Páhírátiga sensabé mó kasenéna, Itega ite Asiu kené Wahnahne ue áwiratáh ánimé anerataninkono úwe. ¹³ Anerataninkono úwara sega ehweh kikiréra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwana ¹⁴ Páhírátiga sensabé, Aneqsabébo? We aneq ahbabáriro kasenúwara sega mó anotah ehwehnabaéra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe. ¹⁵ Uwana Páhírátiga mío kene sirupipeq eyoyóigeheéna Párehba pugeq auwena Sísá árėti sahtáté subóro aritena sóntía kegá awankátaq táhpawe subiq suageheéna siuwe.

Sóntía kegá Sísansabé awiréh ató ehwehne.

(Mátíyu 27.27-31; Sóni 19.2-3)

¹⁶ Sóntía kegá Sísá meqmera wahnah anínká ehwehúrabeq kibekue móatera ómi mó sóntía ké síáhrabuwara momiwíuriówe. ¹⁷ Momiwíera peh morá tautáúq korósi abaq atera ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atówe. ¹⁸ Suki atera wensabé, Aiq míahno? Arewé Asiu kené Wahnah mone éra ¹⁹ wiahno sahtáté ayahqnotaq subiqmarera tehqni atera sirehunseraráq méra Sísansabé péhepehe iwíáh iwíáh atera ²⁰ awiréh atówe. Awiréh atera abaq ató korósi akal auwera wewene korósi suki atera awankátaq táhparaneheéra meqmera pokuwe.

Sísá awankátaq níráté táhparó ehwehne.

(Mátíyu 27.32-44; Árúka 23.26-43; Sóni 19.17-27)

²¹ Sóntía kegá Sísá meqmera pokuwana Sáírini marákórápéqté áni wenáwíq Sáimóni ahtapeq sure Sarúsarama suwahpeq pokinieéna sótaikinaúwe. We Árékásántareq Árúpareqne sibowá míowe. Sóntía kegá we saiqnatera, Sísá táhparéhra awánkámé abaqme kúno atónsabe abaqmena kúwe.

²² Sísá meqmera Kógóta sawéhrápéq kíúwe. Mi sawéh áwíqmé áwahewé wehukení ayahqno tánúnsutapére. ²³ Mitaq sega íre érorahi kítabel maráhsíni mewera náhníaq sera anopipéq sombirahue Sísá nánúwana ahqáho éna íre nowe. ²⁴ Íre nowara sega we meqmera awankátaq níráté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigáratáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera, Wene korósi insega meyanabomo éra saraqmi-aneheéra káhsie saraqme meyówe.

²⁵ Wéhékáh ío ákáhtaq kiutaq awankátaq táhparówe. ²⁶ Ehweh ató ehweh kanehraq sehíranúwara wene ayahqno abobóráhpeq awankátaq táhparówe. Mi sehíránká mahraréna, Asiu kené Wahnahne úwe.

²⁷⁻²⁸ Sísá awankátaq táhparórabeq aebó ánité moq awankátareráq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe. ²⁹ Pearówara mitaq sótaiku kegá Sísá tagéra awiréh atera sinuo kóbiq kóbíera wensabé íre kaweq ehwéh atówe. Íre kaweq ehwéh atera mahraréra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh nah sokoruqme apahtáróráq mó pearáhráhóna aníno, ³⁰ arere séhréhúno. Oga míankehboq marakóipeq tueagúno éra awiréh atówe. ³¹ Awiréh atówara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka moq awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kaweraritena peh wewe íre kawerorahire éra ³² wega, Íné áhnte wehuké merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq intowe iwíáhire. Íné Ísara kené Wahnah aní múge iwíáhire. Wega maraipéq tueaginaq tagéq wensabé aiq pútare atanéhe éra awiréh atówe. Awankátaq táhparó anitégá moq íre kaweq ehwehnéra Sísansabé awiréh atówe.

Sísá pukú ehwehne.

(Mátíyu 27.45-56; Árúka 23.44-49; Sóni 19.28-30)

³³ Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsorerutaqkákáq peh sunkíkíratíowe. ³⁴ Tunsorerutaq Sísaga wewene ehwehta q Wenabonsabé anotahta q mahraréna, Írói, Írói, tahmah sabáhtahnie úwe. Mi ehwéhnumé, Nániboo, Nániboo, aneqsabé íné nuwahno úwe. ³⁵ Úwara táhmaro iriwe mió kega irera mahraréna, Íráhro. Éráisansabé áhrabire uwe.

³⁶ Mibeqté ánínká pehbeheráh seenáh tahnsa náneq mewena kítabeh nah nanegpipéq pámbáhue sehikaratáq maqme pankeqme Sísaga píbira nankeheéna awuwe. Awena mahraréna, Éráisaga marákóipeq atanabiramo. Taganeheqmúne úwe. ³⁷ Úwana Sísaga anotahta q ehwehnéna putiowe.

³⁸ Putiotaq Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhtápéqté páráhnkéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe. ³⁹ Sóntía kené kíápéténiga Sísane auranabíahapeq ména we putionsabe tagarawéna mahraréna, Mah anímé aiq pútaq Manikáne ahninkáwa wíre úwe. ⁴⁰ Sísaga putiotaq ahreronká mobeq iriwe méra awahnkanuwe. Mágára suwahpeqte íní wenáwíq Máhriáe. Sémisi anehe piah anínseq wenawah Sósépareqne sinowa wenáwíq moq Máhriáe. Mó íní wenáwíq Sárómie. ⁴¹ Sísaga Kehrari marákórápéq síwáhnorútaq mi inítógá we képera wene táhutahuq tíátówe. Mi inítároréq mó Sarúsarama suwahpeqte su ahrérónseqka mobeq iriwe méra awahnkanuwe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaró ehwehne.

(Mátíyu 27.57-61; Áríka 23.50-55; Sóni 19.38-42)

⁴² Ahbiah tahnsá ahrena ahrena wehekáh ibora táhnsá táhutahuq kaweq kaweré wehekáh ío tupekútaq Sósépaga Páhrátiba pokúwe. ⁴³ Sósépawe Árimátéa suwahpeqte ánínúwara mó kegá, We kaweq abóawáh wéh wíre íwiáhuwe. We Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq áwénunue taga tagáú aní míre. We íre áhreja Páhrátiba pokéna wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwe. ⁴⁴ Úwana Páhrátiga, We putiehramo íwiáhéna kíápéténine wahnah áhrabéna, Aiq putiehro éna kasenúwe. ⁴⁵ Kasenúwana, Aiq putíehre úwana Páhrátiga Sósépanabé, Wene anonka meyo úwe.

⁴⁶ Úwara Sóséparehga íre wahto taberábe ambánta paigmarera Sísane anonka kiwewe marakóraq márumarera ambantaipéq úbíqme mewera ubusa onápípeq mómaisarówe. Maisarera ebah ubusa ónápípeq marera anotah ebáh paentáwe kure maisiaró mehpeh paigmarera pokuwe. ⁴⁷ Mágára suwahpeqte ínínseq mó wenaogo Máhria Sósépane anowareqka Sísaga maisaróabeq tagoye.

16

Sísaga oganúkú ehwehne.

(Mátíyu 28.1-8; Áríka 24.1-12; Sóni 20.1-10)

¹ Ahrena ahrena wehekáh parabagúwara Mágára suwahpeqte íní Máhriareq Sárómireq Sémisine anowa mó Mahriáreqka Sísane anonka abaq ataneheéra kaweq kunkúni weri paigmarówe. ² Paigmarówana o wíki kowara ebeqte wéhékáh ahbiahipeq ío kiembogútaq mi inínsónká maisiaró onápípeq pokéra ahtapeq kure ³ seye náhenéra, Méhpeh paigmaráh ébáhmé insega paentáwe méreitanabomo uwe. ⁴ Úwana anotah ebáhnaba kowara sega tagowana méhpehta q íre paisa peh móbeq kowara tagowe. ⁵ Tagéra maisiaró onápípeq kibekuwana íre wahto taberábe korósiákáq máhbi éberiopeq tútuue míowara tagéra áhtenuwe.

⁶ Áhtenuwana wega sensabé, íre áhtenoro. Ite Sísaga Néhsara suwahpeqte ání awankátáq táhpato aní seragahwe. We oganúkéna mahta q íre míehre. We maisatotaq tagahro. ⁷ We kéro kereq Pítareq korerieq, Wega Kehrari marákórápéq ebeq kínaq itega mitaq kirataq tagagehe. Wega teiátáinserah itega mitaq we tagagehe koreriéro úwe.

⁸ Úwana mi inínsónká tuyeokéra iransánue áhtenunsabe pehbeheráh kure áhreu puara ahtapeq sótaiku ke íre teriasa peh ehíya méra pehbeheráh kótaikuwe.

Mágára suwahpeqte íní Máhriaga Sísaga tagó ehwehne.

(Mátíyu 28.9-10; Sóni 20.11-18)

⁹ [Ebeqte wehekáh o wíki ahbiahipeq Sísaga oganúkéna wega Mágára suwahpeqte íní Máhriaba ebeq súwe. Wega mó tanáhráq abapete téhtaré ówáinawánsabé, Máhria auweq pokoro arito iní míre. ¹⁰ Sísaga mi iníab ebeq súwana mi inínká pokue Sísaga kéro keba pokúwara Sísaga pukúnsabe wensabé sirutaboiréra ibisowana Máhriaga koreriena, ¹¹ Sísaga oga míehrana tagoge úwe. Úwara wene ehwehnsabé íre aiq pútare atówe.

Sísaga kéroya ánitégá ahtapeq Sísaga tagoya ehwehne.

(Áríka 24.13-35)

¹² Anehe téhranítegá uworapeqté áhtápéq nogúyataq Sísaga mó aní tahnsa úkue seba súwe.
¹³ Súwara sega kouwekéra moke Sísá kéro ke koreríuyara sene ehwehnsabé moq íre aiq pútare arítówe.

Sísaga we kéro keyabé, Néne ehweh koreriéro ú ehwehne.

(Mátíyu 28.16-20; Árúka 24.36-49; Sóni 20.19-23)

¹⁴ Anehe we kéro ke peh abapete morá ké méra táhutahurutaq Sísaga seba súwe. Sirupipeq págege éra we oganúkú ehwehnsabé íre aiq pútare arítónsabe sensabé siwehguúwe.

¹⁵ Sensabé, Moke mah marákó marákó pokue mah kehiná kéhíná kaweq ehwéh koreriéro.
¹⁶ Ínénsabe aiq pútare aintera wání meyéhra kewé Manikánka oganúq sitankéhe. Ínénsabe íre aiq pútare aintéhra kewé ehweh aritankéhe. ¹⁷ Ínénsabe aiq pútare aintéhra kegá teiéna otáq sánsá miraigehe. Néniwirue owainawamarí kaqsuagéhe. Kambare ehwéhniégehe.
¹⁸ Ayahtate wehe táhtoragéhe. Pukorahi naneq nehrataq íre pukigehe. Siyahnkarataté awahre ke táhtoréhrataq kaweraginkehe úwe.

Manikánka Sísá íopeq tumeró ehwehne.

(Árúka 24.50-53; Eqmaro 1.9-11)

¹⁹ Sísá itene Wahnahnka aiq teriuwana Manikánka we íopeq tumerowana wene ayah púpeq tútuue míowe. ²⁰ We kéro kega pokue mah marákó marákó áhnte kehiná kaweq ehwéh teri terinuwe. Itene Wahnahnka se séhréh aritonsabe sega ótaq sánsá mirauwara író kega tagéra, Mah ehwéhme aiq pútaq Manikáne ehwéhne uwe.]

Árúka Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Árúkawe íre Asiu anínéna we nahnsó aní míowe. Wega téh sóthe arámbéhríéna anehe Pora kérena séhréh atowe. Árúkaga Sísane arambehri wene auranka íre tagéna peh Sísá tago keyábé kasenéna kawerue ahtebéna mah pukú sehiranúwe. Nahnsó kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atagehéna sehiranúwe. Anehe Árúkaga Eqmaro Kene ehweh pukú sehiranúwe.

Árúkaga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Árúkaga Tíópírása ebeq sehiranú ehwehne.

¹ Tíópírása anotah wahnáh ánino, ite míaraunarabeq áhnte kegá Manikánka miraurai naneqsabé iwíáhéra sehiranuowe. ² Sehiranuro kegá Manikáne ehweh teri terinera wega miraurai naneq tagaro kené ehweh irera teniátówe. ³ Téhwe tago kereq sehiranuro kereqsabé kasenéna sene ehweh iwíáhue tagaraugé. Anehe ínégá moq mi ehwéhnsabé tábúsoqme sehiranéna areba eqmarahnah sáhnsahinkéhe. Tíópírása kawéq ánino, ⁴ arega aiq pútaq ehwéh irankehéna sehiranue teawúge.

Íopeqté ánínká Sóni ehweh pahsuo ehwéhne.

⁵ Súría marakórápéq wahnahnú aní Érotiga wahnahnútaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh aní wenáwíq Sékáráia ména we Ábíya kahnáh mibeq mahbeq arito ani míowe. Wene ahre Áróni kahnáh iní ména wenáwíqmé Érisábétie. ⁶ Mi akéká kawéqtaq méra Manikánka sehgióro ú ehwehnikákáq wene sánsánkáq moke tábúsoqme sehgiúye. ⁷ Se orení akéká méra Érisábéti orahini puara se íre aninkákáq míoye.

⁸ We kahnáhnká arambehriutaq Sékáráia Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ani ména arambehriúwe. ⁹ We kahnáhnká sene sánsánéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kawéq kúnkúni naneq pariankeheéra Sékáráia eqmarówe. ¹⁰ Pare tanahráq áhnte kegá máhpeq méra púruwana Sékáráia webataq nahupeq kibekéna mi kawéq kúnkúni naneq tahberapeq pariowe. ¹¹ Pariowana Maniká míéhrabeq íopeqté ánínká ábóragéna tahbe ayehrápéq iriwe míowana ¹² Sékáráia we tagéna kurináhnéna iwíáh kikiréna áhreúwe. ¹³ Áhreúwana íopeqté ánínká wensabé, Sékáráia, íre áhreúno. Manikánka arega púreróna ehwéhme aiq íréhnsabé arene ahre Érisábétiga animai maqmiankéhe. Maqmiahnaraq arenahninsabé Sónie ue áwirato. ¹⁴ Maqmiahnaraqmé arene arupepeq eyoyóue iwíáh iwíáhinkehe. Áhnte mó kegá moq iwíáh iwíáhigehe úwe. ¹⁵ Iwíáh iwíáhigehe éna, Maniká itene Wahnahnka wensabé, Are anotah aní míahno atanawire. Ahriahri we náhniáq sera anonkakaq píahakáq awehriinkehe. Wenanone arupepeq míahnaraq ahriahri Manikáne Awanka wereq mía míainkehe. ¹⁶ Wereq mía míairana wega Manikáne ehweh teri terinínaraq áhnte Ísara kegá Maniká itene Wahnahne sánsá kawerue sehgigéhe. ¹⁷ Éráisa Manikáne ehweh irarú aní marakóipeq míotaq anotah aní ména págegeue síwáhnorínserah itene Wahnahnka sinaitaq arenahninká ebeq séna síwáhnorinkehe. Minayabe síbowárhreq sene animárhseq insahwé aritankéhe. Itene Wahnah sína tanáhráq áwénunigehboq ahbabáq kega arenahniné ehweh irera sene ahbabáq suera kawéqtaq míagehe teawuwe.

Íopeqté áníné ehwehnsabé íre aiq pútare ató ehwehne.

¹⁸ Íopeqté ánínká mi ehwéh Sékáráia teawuwana Sékáráia wensabé, Íné ore úkugana néne ahre moq orení míéhre. Minayabe arega iraréna ehwéhme árahue aiq pútaraginabo úwe.

¹⁹ Úwana íopeqté ánínká wensabé, Neníwíq Kébárie. Íné Manikáne auranabiahapeq iriwe mía míau aní múge. Mah kawéq éhwéh teawinkehéna wega, Koreawo éna eqmaq núwéhre éna, ²⁰ Írátiahno. Arewe néne ehweh íre aiq pútare aintahne. Minayabe mókake are ehweh íre irarerahóne. Ínéga teawú éhwéh aiq pútaraginaraq arega ehweh irarerahóne úwe.

²¹ Máhpeq míó kega Sékáráia áwénunéra iwíáhéra, We aneqsabé íre wahto tanáhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpeq peh míehro uwe. ²² Uwana wega tuyokútaq we ehweh íre irarerahúwe. Ehweh íre irarerahéna wene ayahnkaratáté áwíqme teriena ehwehnurá íre irarerahúwe. Máhpeq míó kega miráú tagéra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpeq míéhtáq wenawanka tagehre iwíáhuwe. ²³ Iwíáhuwana we ehweh íre irarerahéna wene arambehri tanáhráq parabagútaq wene nahtapeq pokúwe.

²⁴ Mi tanáhráq parabagúwana wene ahre Érisábéti kía ména moberíah ío wene nahtapeq peh míowe. ²⁵ Mítaq ména mahraréna, Íné orahini míarautaq áhnte niyehitaraire. Manikánka ínensabe arutaboiraítana séhréh aintárai puana amahnága íné íre niyehitehre úwe.

Íópeqté ánínká Máhriánsabé, Sísa maqmarankéhe ú ehwehne.

²⁶ Érisábéti abapete morá ío kía míowana Manikánka íópeqté ání wenáwiq Kébári Kehrari marákórápéq Néhsara suwahpeq eqmarowe. ²⁷ Eqmarowana wega Máhria Néhsara suwahpeqte áhráribá tuwe. Máhriawe mó weh mahbíreq íre nogu ahrárirí wíre. Tébiti kahnáh máhbi wenáwiq Sósépa míowana Máhriaga we kéranaútaq Kébáriga weba tuwe. ²⁸ Webá tuena wensabé, Aiq míahno éna Maniká itene Wahnahka arensabé anotahtaq arutaboiraítana arereq miéhre úwe. ²⁹ Úwana Máhriaga mi ehwéh iwíáhue tagéna wewe náhenéna, Aneq ehwéhpómo. Íre niahteboge éna iwíáh kikirúwe.

³⁰ Iwíáh kikirúwana íópeqté ánínká wensabé, Máhriao, íre áhreúno. Manikánka arensabé anotah arutáboiraítéhre. ³¹ Minayabe are kía míaniewóne. Are kía mé animai maqmíéhnaaq Sísa ue áwirato. ³² We anotah aní miáhnara áhnte kegá wensabé, Maniká Iteribone ahninkáwá wíre ataneherawoe. Maniká itene Wahnahka wensabé, Tébiti arene aigaqnaqa Ísara ke wahnahnúserah arega moq se wahnahniniewóne atankéhe. ³³ We Sékópa kahnáh ánimárirí ahriahri wahnahnarítana wene wahnahné tanáhráq íre parabaginawire úwe.

³⁴ Íópeqté ánínká teawuwana Máhriaga wensabé, Íné íre wehreq nogú ání púana árahue kía míaninkono úwe.

³⁵ Úwana íópeqté ánínká wensabé, Manikáne Awanka areba tuena nonahwega marakó akariuriéhnserah areba moq akariuriankehe. Manikánka págege atena kawerue auráq matiankehe. Minayabe mó kegá arega maqmíéhna anínsábé, Kaweqtaq mía míai aní míre éra we Manikáne ahninkáwá wíre ataneherawoe úwe. ³⁶ Íópeqté ánínká mó mahraréna, Mó kegá arenawahrah iní wenáwiq Érisábétiánsabé, Orahinine atárowána we orenínéna amahnága kía miéhre. We abapete morá ío kía ména animai maqmiankéhe. ³⁷ Manikánka moke miraorahi míno úwe.

³⁸ Úwana Máhriaga wensabé, Íné Manikáne arambehriu ahrárirúge. Arega aiq irarénanserah Manikánka mirainkehe úwana íópeqté ánínká we auwena pokúwe.

Máhriaga Érisábéti koragó ehwehne.

³⁹ Mi tanáhráq Máhriaga Érisábéti koraganieéna apubúue sokahuena pokue Súría marákórápéq áhnte sawéh korabeq kiúwe. ⁴⁰ Kiena Sékáráiane nahupeq kibekéna Érisábéti mehweh atowe. ⁴¹ Mehweh atowana irotaq wene arupipeq mío anínká anotah kabau kabauúwe. Kabau kabauúwana Manikáne Awanka Érisábétiánsabé séna iwíáh atowe.

⁴² Iwíáh atowana Érisábétiaga anotahtaq mahraréna, Máhriao, Manikánka mó inínsónsábé arutaboiraítana peh arerensabé anotahtaq arutaboiraítéhre. Manikánka arega maqmíéhna anínsábé anotahtaq arutaboiraítéhre. ⁴³ Íné pehgárirí iní múge. Néne Wahnahne anowagá aneqsabé inéba seno? ⁴⁴ Írátiahno. Amahnága arene ehweh írótaq inéga maqmíáhna aniné arupipeq eyoyói puana nirupipeq kabau kabauire. ⁴⁵ Arega Manikánka eqmatai aniné ehwehnsabé aiq pútaraginawire iwíáhhuronayabé Manikánka arensabé, Kaweróne atéhre úwe.

Máhriaga igonkónú ehwehne.

⁴⁶ Máhriaga mahraréna, Néniwanka itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atéhre. ⁴⁷ Manikánka íné kaweraintéh anínsábé iwíáh iwíáh atóge. ⁴⁸ Inéwé pehgárirí inínéna Manikáne arambehriu iní míogánawe wega íné tagéna ínensabe arutaboiraítéhre. Mókake ómi kehinánká ínensabe iraréra, Manikánka ínensabe anotahtaq arutaboiraítéhre igehe. ⁴⁹ Maniká peh anotah pagégé áninéna íné áhnte séhréh aintáráirara sega mirarue irarigehe. Manikámé anotah kawéq áwiqkakaq aní miéhre. ⁵⁰ Manikánka mó tanáhráq mó tanáhrárué ahriahri wensabé áhteno keyabé arutaboiraítéhre. ⁵¹ Wewene ayahtate págege sansánué sokigi afre. Mó kegá, Itewe anotah ánimárirí múne iwíáhéra píribahriowana Manikánka mi ke kaqsúéhrara kobeq séberagowe. ⁵² Wegá anotah wahnáh ánimárirí wahnahnorabeqte kaqsuena pehrápeqte ánimárirínsabé wahnahnoro aritéhre. ⁵³ Wegá sirupibii ke kawéq naneqmarí náriena áhnte kéh kéh íre náriasa pehipi kaqsúéhre. ⁵⁴⁻⁵⁵ Manikánka Ébárahmareq wene anahwareq itene igaqnaréhreqsabé, Ahriahri nirutaboiraítanauge íre. Wegá mi ehwéh ahreraq matawéna wene arambehri ánimárirí Ísara keyabé arutaboiraítana séhréh aritéhre úwe.

⁵⁶ Máhriaga mi ehwéh iraréna apahtáro íótáq kaegaeéna Érisábétiéne nah suena wene nahtapeq pokúwe.

Sóni maqmaro ehwéhne.

⁵⁷ Wene maqmare tanáhráq súaḡq Érisábétiga animai maqmarowe. ⁵⁸ Manikánka wensabé anotahtaḡ arutaboiratéhre éhwéhnuwara wene iyahnaboreḡ wenawahrahreḡka irera weweq moraráḡ iwíáh iwíáhuwe.

⁵⁹ Iwíáh iwíáhéra mi aní abapete apahtáro wéhékáh míotaḡ sega wene áú amurúruanehééra séra mahraréra, Wenabo áwíḡ Sékáraía wire. Mah kariḡ ánínsabé moḡ abowá áwíḡ Sékáraíae atanéhe uwana ⁶⁰ wenanoga, Ahḡáho aritena, Sónie ue áwíratayehetauye úwe. ⁶¹ Úwara sega wensabé, Mi awíqmé íre arenawahrah síwíḡ míre éra ⁶² wenabonsabé siyahnkaratáté áwíqme kasenéra, Arenahninsábé areḡa inse ataníbo uwe. ⁶³ Uwana Sékáraíaga ayahnkaratáté awirena, Pépahḡ menio úwara pépahḡ áwúwana weḡa sehiraenána, Wenáwíḡ Sónie ue sehiranúwara áhtenuwe. ⁶⁴ Áhtenuwana Sékáraíane áwéh kaweragúwana weḡa apubúue irarerahéna Manikánsabe pahsuḡme iwíáh iwíáh atowe.

⁶⁵ Mibeḡté kéḡá mi otáḡ sánsá tagéra áhre aguwara Súría marákórápéḡté kéḡá sáwéhrapeḡté mitaḡ teri mahtaḡ terinuwara moke írówe. ⁶⁶ Mi ehwéh író keḡa sirupeḡḡ iwíáhue tagéra, Mah aní mókake aneḡ mirainkehbo éra Manikánka we páḡegeue séhréh atanawire iwíáhuwe.

Sékáraíaga irarú ehwehne.

⁶⁷ Manikáne Awanka mi aníné abowá Sékáraíaba sure iwíáh atowana weḡa kahna naneḡsabé mahraréna, ⁶⁸ Maniká itene Wahnahka Ísara ke meirena kaweraitanieéna si puáḡ iwíáh iwíáh atone. ⁶⁹ Weḡa anotah aní ite kaweraitahna aní omaḡ atéhre. Mi anímé Tébiti kahnáh ánine. ⁷⁰ Minayabe Manikánka wene ehweh iraru ke naho iwíáh aritowara teíuwe. ⁷¹ Itensabé iuwahrieh ke itene naruoga ite saiqnariáhnsábé sega iubiýehoéna weḡa meirena kaweraitankéhe. ⁷² Manikánka omasa éhwéh aiḡ ahreḡraḡ matawéna itene iḡaḡ-naréhyabe arutaboiraritena séhréh aritowe. ⁷³ Weḡa itene iḡaḡna Ébárahma mirainauge ú ehweh teawena, ⁷⁴ Itene naruoga saiqnariáhtáḡ koweiraníe úwe. Minayabe íre áhreaia peḡ wene arambehḡ miraonehqmúne. ⁷⁵ Moke itene ogamé tanahráḡ Maniká awahbeh sansánéḡ kaweqtaḡ méḡ wene arambehri tábúsoḡme miraonehqmúne úwe.

⁷⁶ Manikáne Awanka mó iwíáhatowana Sékáraíaga wenahni Sóninsabé mahraréna, Nénahnino, mó kéḡá arensabé, Maniká itene kiotaíqme Wahnáhné ehweh iraréna aní móne ataneherawoe. Itene Wahnahne ah kawerankéḡboḡ areḡa ebeḡ pokinkehe. ⁷⁷ Manikánsabe áwíahraḡso ke oganúḡ sitankéḡboḡ se merirena sene aḡbabáḡsabe kawerari-tankéhe ue terinkéhe. ⁷⁸ Manikámé áhnteh arútábóiraitéḡ aní mía míaire. Pópoḡnahḡ áhnbórá kiembogina inserah Manikánka ite áhnbórá kaweraitanaire. ⁷⁹ Sunkíkírabeḡ pukoraho ke tagageḡboḡ Manikánka ahtaḡpeḡ téhraitankéhe. Minayabe weḡa iahnkahrínaḡ ite iru ukíḡ ítéḡ áhtápéḡ nogoráḡhúne úwe.

⁸⁰ Manikáne Awanka iwíáh atowana Sékáraíaga mi ehwéh wenahni Sóni teawuwe. Mi aní anonurena Maniká awahbeh sansánsabé arutaboiréna sehḡiuwe. Weḡa Ísara ke ehweh terie tanáhráḡ íre suriotaḡ peḡ abatapi úpeḡ kaegaeúwe.

2

Máhríaga Sísa maqmaro ehwéhne.
(Mátýu 1.18-25)

¹ Mi tanáhráḡ anotah wahnáh aní wenáwíqtare Sísáhri Óḡáhsátu moke Aroma keráḡ wahnahnatiowe. Weḡa moke wehuke síwíqmári púkiupeḡ sehiranoro aritowe. ² Mi tanáhráqmé Aroma keḡá ebeḡ síwíḡ sehiranu tanáhráre. Wehukeni wenáwíḡ Kúwíríníáhsi Síría marákórápéḡté kéné wahnah míotaḡ sehiranue meyowe. ³ Aroma wahnáh kéḡá moke síwíqmári meyanehééra ómiga sensuwahpeḡ pokuwe.

⁴ Sóséḡpawe Tébiti kahnáh aní ména Néhsara suwahpeḡ Kehrari marákórápéḡ suena Súría marákórápéḡ Pétáríema suwahpeḡ Tébiti kahnáh suwahpeḡ kíuwe. ⁵ Sensíwíḡ terieyeheéra Sóséḡpareḡ wene áhre arári Máhríareḡ Néhsara suwahpeḡ kíúye. Máhríawe anotah kia míowe. ⁶ Segá Néhsara suwahpeḡ kíúyataḡ we aní maḡme tanahráḡ wahtonúwe. ⁷ Páhsintía nahmári máhriḡ íre ko púara sega káhone nahtaḡpeḡ káúye. Mitaḡ Máhríaga wene ebeḡ piah anímái maḡmarena ambanta ánáhnkiwe mi kané táhutahuḡ kunúbáípeḡ suḡe atowe.

Íoḡpeḡté ánínká sipisípiḡ wahnahnu ke teriu ehwéhne.

⁸ Mi ke suwahpeḡte áhnsáhrápéḡ sipisípiḡ wahnáh anímári uworaḡpeḡ méra sene kamarítáḡ wahnahnuwe. ⁹ Wahnahnuwana íoḡpeḡté ánínká ábóraragúwana Maniká itene Wahnahne téhreh naneḡka anotahtaḡ téhrówara sega anotah áhre aguwe. ¹⁰ Íoḡpeḡté ánínká sensabé, Íre áhreoro. Írátíáthro. Mah kawéḡ éhwéh teinieéna suḡe. Teiú éhwéhnká ómi kehináné sirupeḡḡ anotahtaḡ eyoyó aritankéhe. ¹¹ Tébiti kahnáh suwahpeḡ ite meirena kaweraitahna aní inokáḡpeḡ maḡmiéhre. Manikánka we omaḡ atowana we anotah

Wahnáh ání ména ite meirena kaweraitahna aní míre. ¹² Aniné ambanta ánáhnkiwe káhone táhutihuhú kunúbáipéq méhre tagéq we wire ue ahtebagehe úwe.

¹³ Úwara peh íregárita q íópeqté kégá ábóraragéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atera mahraréra, ¹⁴ Maniká kiota iqme aní niraq wensabé iwíáh iwíáh atone. Mah marákó marákóipéq Maniká awahbeh sansá sehgrá ke siru ukiqsitankéhe uwe.

Sipísipiqtaq wahnahnu kegá Sísa korago ehwéhne.

¹⁵ Íópeqté kégá se suera íópipeq tuekutaq sipísipiqtaq wahnahnu kegá seye náhenéra, Manikánka teí ánsásabé Pétáriéma suwahpeq koraganehboq pokonehe uwe. ¹⁶ Pokonehe éra pehbeheráh pokue anebahruwana mi aní káhone táhutihuhú kunúbáipéq sugowara Máhriareq Sósépareq míóya tagowe. ¹⁷ Tagéra pokue íópeqté ániné ehweh mítaq teri mahta q terinuwe. ¹⁸ Terinuwara író kegá sipísipiq wahnáhmáriné ehwehnsabé iwíáhwe tagéra, Aneq ehwéhópómo iwíáhéra áhtenuwe. ¹⁹ Máhriaga moke mi ehwéh ahrraga matawéna wene arupipeq iwíáh atawéna tagówe. ²⁰ Sipísipiq wahnáh kégá kouwekéra sega író ehwéhnikákáq tago nanegsabéákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh atera, Íópeqté ánínká teinserah aiq pútaragire uwe.

Sega Sísaé ue áwírató ehwehne.

²¹ Máhria íre kía míotaq íópeqté ánínká wensabé, Are ani maqmíéhna q Sísaé ue áwírató úwe. Minayabe mi aní maqmarowara abapete apahtáro wéhékáh míotaq sega wene áú amurúruera Sísaé ue áwíratówe.

Símióniga Sísa tagéna pahsuo ehwéhne.

²² Mósísiga sehgióro ú ehwehniká irarinserah sene wánítapeq mósosue tanahráq parabagútaq Sósépareq Máhriareqka Sísa Sarúsarama suwahpeq meqmera Manikánsabe, Arene aní miankehe uye. ²³ Minayabe itene Wahnahne ehwehniká mahraréna, Itene ebeq piah anímáigáú ómi meriqme Maniká ménáwéro ire. (Wok Pris 12.1-8)

²⁴ Itene Wahnahne ehwehniká mó mahraréna,

Téhtaré kibókiraré náwétá. Kiboki írakaunína q téhtaré píná áráhqtaré náwétá ire. (Wok Pris 12.8)

Sega mi ehwéh sehgioyeheéra Sísa meqmera kíúye.

²⁵ Sarúsarama suwahpeqte kóré wenáwíq Símiónie. Wega Maniká awahbeh sansánsabé arutaboirena kaweqtaq mía míaéna Ísara ke kawerarite tanáhráqsabé áwénunúwe. Áwénunúwana Manikáne Awanka wereq mía míaéna ²⁶ ehweh teawena, Arewe pehipi íre pukiniwóne. Írakaumo. Ebeqme ite meirena kaweraitankeheéna itene Wahnahna omaq ato aní tagé anehe pukinkehe úwe. ²⁷ Manikáne Awanka mi koré iwíáh atowana wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekúwara Sísaé anoibo akéqká Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgioyeheéra Sísa meqmera mítaq kíúye. ²⁸ Kíúyana Símióniga tagéna Sísa sawiwena Manikánsabe iwíáh iwíáh atena mahraréna, ²⁹⁻³⁰ Néne Wahnahno, arene arambehri aní míóte. Arega eqmarahna anímé ite meirena kaweraitahna anímé néne niuranka amahnága aiq tagoge. Minayabe arega aiq teniátóna ehwéh aiq pútaraginkehboq niru ukiq intehkana pukono. ³¹ Ómi kehiná míáhrabeq arega kaweraitahna aní eqmarahne. ³² Wega téhrehnika inserahnína q nahnsonka kaweq ah tagagehe. We miéhnsabé Ísara ke arenawahraha iwíáh iwíáhigehé úwe.

³³ Símióniga Sísa ehweh mahruwara Sísaé anoibo akéqká mi ehwéhnsabé áhtenéra áhnte iwíáhuyé. ³⁴ Iwíáhuyana Símióniga sensabé, Pehwehrue miáhtaó éna wenano Máhriánsabé mahraréna, Mah anínká áhnte Isará ké séhréh aitankeheéna Manikánka we omaq atéhre. Séhréh aitahna q mó kegá we sinehepeq suehrara mó kegá wensabé aiq pútare atagéhe. Wega Manikáne sansá sokigi ína q áhnte tagehra kegá wensabé éhruru atehrana ³⁵ sirupipeqté áhbábáq ábóra q aginawire. Minayabe sogiqka agaréq áwítáq anoth erinserah arene arupipeq anoth eragínah pukorahuge iwíáhiniewóne úwe.

Áhna korenínka miraúnsabe ehwéhne.

³⁶ Manikáne ehweh irarú iní wenáwíq Áhna mítaq míowe. We Pánúérine ayahunkawa ména Áséra kahnáh iní ména naho kóréní míowe. We wehkútaq abapete téhtaré ópéq wenawehqseq míowana ³⁷ wenawehq pukúwana íregárita q ópéq peh kéweini ména we 84 ópéq míowe. Wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq íre suena peh mítaq mía míaéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atotaq wega táhutihuhú awehriéna púreq aruqarurúwe. Wega mítaq wéhékáhnkakaq inokáhpqakákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe. ³⁸ Mi tanáhráq wega Sísa tagéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atena Sarúsarama suwahpeqte ké merirena kaweraritahna anínsabé áwénunu ke Sísa éhweh tersiúwe.

Sósépa akéqká Sísa meqmera Néhsara suwahpeq kouwekuya ehwéhne.

³⁹ Wenanoibo akéqká moke Mósísine ehweh sehgiara mitaq suera sensuwahpeq Kehrari marákórápéq Néhsara suwahpeq kouwekuye. ⁴⁰ Kouwekuyana mitaq Sisa anonurena págege ahtébiá áni úkúwana Manikánka wensabé arutaboíréna séhréh ata ataúwe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekú ehwehne.

⁴¹ Sísane anoibo akéqká mó opéq mó opérué sótaikú siahreraq ko tánáhráq Sarúsarama suwahpeq táhutahuroyeheéra poku pokuwe. ⁴² Sísá anotah animáí úkútaq airápété téhtaré opéq míotaq wereg wenanoibo akéqseqka Sarúsarama suwahpeq pokuwe. Segá Asiu kené sánsá sehgieneheéra pokuwe. ⁴³ Táhutahuq tanahráq parabagúwara mi akéqká mitaq suera sensuwahpeq kouwekuyana Sísaga Sarúsarama suwahpeq kowíowara wenanoibo akéqká minayabe íre íróye. Segá íre irera, We itene iyahnabo animárinseq nogíre iwíáhéra peh morá wéhékáh nogúye. ⁴⁴ Wega seba íre súwara wensabé anebahréra sensuwahraheq sene iyahnabo animárinseqsábé, Sísá tagaho ue kasenúye. ⁴⁵ Anebahruyana we íre ábóraq míonsabe sega Sarúsarama suwahpeq anebahroyeheéra kiwekuye. ⁴⁶ Segá anebahréra téhtaré wéhékáh íre ábóraqmarera apahtároráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq anebahréra Sísá mitaq tagoye. Tagoyana Sísaga iwáhnoru kené ehweh iraníeéna sereq tútuue ména wega iwíáhu ehweh kasenúwe. ⁴⁷ Kasenúwana moke wene ehweh író kega iwíáhéra, Mah animé áhnte ahtébiá ánine. Wega peh ahtebla éhwéh pahsúehre iwíáhuwara ⁴⁸ wenanoibo akéqká mína tagéra áhtenúye. Wenanoga wensabé, Nénahnino, arenaboreq ínéreqka are áhnte anébáhréta irupipeq anotahtaq págegeúye. Aneqsabé itensabé íre iwíáhía míraono úwe. ⁴⁹ Úwana Sísaga sensabé, Aneqsabé ninebahroyo? Nánibone nahtapeq míahrahume íre tagariehyo úwe. ⁵⁰ Úwara sega mi ehwéh áwahewé íre ahteboye. ⁵¹ Sísaga Néhsara suwahpeq se kírírena sene ehweh kawerue sehgiuwana wenanoga minayabe moke ahrreraq matawéna iwíáhuwe. ⁵² Sísá mó anonurena anotah áni ahtebla áni míowara Manikánka wensabé arutaboírúwara wehukega wensabé iwíáh iwíáhuwe.

3

Sóni wání meri merinú anínká teriu ehwehne.

(Mátíyu 3.1-12; Máhka 1.2-8; Sóni 1.19-28)

¹ Anotah wahnáh áni wenáwíqtare Sísáhri Táibériúsa míowe. Wega 15 opéq wahnahnúwana mó wahnáh áni wenáwíqtare Póntiása Páhráti ména Súría marákórápéq wahnahnúwe. Mi tanáhráq Érótiga Kehrari marákórápéq wahnahnúwana wenábáq wenáwíq Pírípi ména Ítrúa marákóakák Tárakóniti marákóakák wahnahnúwe. Wahnahnúwana mó wahnáh áni wenáwíq Árisánia ména Ábíreini marákórápéq wahnahnúwe. ² Wahnahnúwara Anásareq Káiyápásareqka Manikáne ehweh míbeq mahbeq arítáh kéréq wahnahnúye. Mi tanáhráq Sékáráiane ahninkáwá wenáwíq Sóni abatapi míowana Manikánka terie arámbéhrí atowe. ³ Terie arámbéhrí atowana Sóniga moke Sorana aroipéq wohntoq ko marákórápéq kure ehweh teriuwe. Teriena, Manikánka itene ahabábáqsabe kaweraitankéhoq ahabábáq sansa sueq kaweqtaq míáhro. Itene ahabábáq sansa sueq kaweqtaq míéhrataqmé wání meiníe úwe. ⁴ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áisáíaga naho púkuipéq sehiranue mahraréna,

We uworapeqté sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhro.

⁵ Mi ah obarirankeheéq nonsuwewari akariaruqme anotah sawéhwárinákák káriq sawéhwárinákák apansuqme mi ah tábuoq maráhro. Aesa áh obaríqme sabahro. Ebah masahpawe kaweroro. ⁶ Manikánka kaweraitahna arámbéhrí (mah 40.3-5) kéhínánká tagagehe íre úwe. *(Aisaia 40.3-5)*

⁷ Áhnte wehekéqká wání meyanehéera Sóniba suwana wega sensabé, Itewe wehene animári móe. Manikánka anotahtaq kamah ainehboq pehbeheráh pokoro insega teiro? ⁸ Itene ahabábáqmari sueq kaweq sansánoro. Mirairataq Manikánka tagéna ite amahnága mó sansánowe iwíáhinkehe. Ébáráhma itene igaqna míéh púaq itewe kaweq ke míone éq iteitensabé irariyeho. Manikánka mah ebáhmáritáté Ébáráhmane anahwaréh mirarahráhire. ⁹ Wehukénínká awanká áwaheraq tehsúme maréhraha kaweq será íre íyéh áwánká moke apiwe ira pariankéhe úwe.*

¹⁰ Sóniba su kegá wene ehweh irera wensabé, Aneronehnikono uwe. ¹¹ Aneronehnikono uwana wega sensabé, Téhtaré síotí matíéh anínká íre síotíakák áni peh morá síotí náwo. Áhnte topáh matíéh anínká tabonah ke wehwehúno úwe.

* 3:9: Mi ehwéh áwahewé aigárapéqté éhwéh Mátíyu 3.10 tagáhno.

¹² Táhkísi moné meyháh kégá wání meyanehéera Sóniba séra wensabé, Íwáhnoraníno, ite aneronehknono uwe. ¹³ Aneronehknono uwana sensabé, Wehukene móne pehipi meyhéboq peh morá táhkísi móné meyháho úwe.

¹⁴ Sántia kégá wensabé, Itewe aneronehknono kasenuwana wega sensabé, Mó kené ménsámehnsá meyanehééq wehuke subiqmareq pehipi meyhého. Sensabé péhe éhwéh ariteq sene ménsámehnsá pehipi meyhého. Itene arambehriyabé meyhána apéq awehraq kéhre íwíáho úwe.

¹⁵ Manikánka Asiu ke merirena kaweriritankeheéna peh morá áni omaq atowara Asiu kégá we áwénunuwe. Asiu kégá Sónine ehweh irera éhnehéra iwíáhéra, Sóniwe itega áwénunúna anípómo uwe. ¹⁶ Uwana Sóniga sensabé ayahqme teriena, Inehe si anímé anotah aní ména íné kiotaiqme aní míre. We anotah aní púana ínéga wene súu nahníáq pugereyabe íre awehrari aní múge. Wega Manikáne Awa iteba eqmarankéhe. Wehukéníká uworapeq kekiaréhra anotah irárehnserah Manikáne Awanka iteba tuinkéhe.

¹⁷ Wehukega ayu siqmíáhtáq sega kaweq ayú sene nahtapeq sáharera íre kaweq ayú iraipéq súáhwe. Míra onserah Manikánka eqmaréh ánínká kaweqtaq míáh kényabé, Néne mátaburapeq kiwíáhro aritena ahbabáq keyabé, Íre puinkorahi iráipéq mía míaoero aritankéhe úwe.

¹⁸ Sónine ehweh író kega iwíáhigeheéna wega áhnte mó mina tahnsa éhwéh pahsuena oga mé ehweh teri terinúwe.

*Érótiga Sóni karabúsiipéq móato ehwéhne.
(Mátíyu 14.3-4; Máhka 6.17-18)*

¹⁹ Érótiga wenábáqne ahre Éróriása meywana Sóniga minaakaq wene mó ahbabáqkákáqsabé abiahnsa atena íre kaweróne atowe. ²⁰ Íre kaweróne atowana Érótiga sóntia keyabé, Sóni táhtoqme karabúsiipéq móátáho úwara táhtoqme karabúsiipéq móátówe. Minayabe Érótime ahbabáq áhnte agúwe.

*Érótiga Sóni karabúsiipéq íre móatotaq Sóniga Sísá wání meawu ehwéhne.
(Mátíyu 3.13-17; Máhka 1.9-11)*

²¹ Sóniga áhnte ke wání meriena Sísá moq wání meyawuwana púrerítaq sabona sawekúwana ²² Manikáne Awanka tunse kibokí tahnsanéna Sísaba márúnsurahúwe. Marúnsurahúwana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboiruge úwe.

*Sísane aigaqnaréh síwíqmarí kéh éhwéhne.
(Mátíyu 1.1-17)*

²³ Sísaga wene arambehri áhwarótaq we 30 opéq marakóipeq míowe. Wehukega iwíáhéra, Sísawe Sósépane ahninkáwáe uwe.

Sósépawe Érine ahninkáwáe.

²⁴ Ériwe Mátátine ahninkáwáe.

Mátátíwe Áriwáine ahninkáwáe.

Áriwáíwe Mékine ahninkáwáe.

Mékiwe Sánáine ahninkáwáe.

Sánáíwe mó Sosépáne ahninkáwáe.

²⁵ Sósépawe Mátátíásane ahninkáwáe.

Mátátíásawe Émósine ahninkáwáe.

Émósiwe Náhúmane ahninkáwáe.

Náhúmawe Ésárine ahninkáwáe.

Ésáriwe Nágáine ahninkáwáe.

²⁶ Nágáíwe Matane ahninkáwáe.

Matawe Mátátíásane ahninkáwáe.

Mátátíásawe Séménane ahninkáwáe.

Séménawe Sósékane ahninkáwáe.

Sósékawe Sórane ahninkáwáe.

²⁷ Sórawe Sóánánane ahninkáwáe.

Sóánánawe Árésane ahninkáwáe.

Árésawe Sérúbábérane ahninkáwáe.

Sérúbábérawe Séátíérane ahninkáwáe.

Séátíérawe Néríne ahninkáwáe.

²⁸ Néríwe Mékine ahninkáwáe.

Mékiwe Éráine ahninkáwáe.

Éráíwe Kósámáne ahninkáwáe.

Kósámawe Êmárámáne ahninkáwáe.
 Êmárámawe Êáne ahninkáwáe.
²⁹ Êawe Sósúáne ahninkáwáe.
 Sósúawe Êriésárane ahninkáwáe.
 Êriésárawe Sórímáne ahninkáwáe.
 Sórímawe Mátátine ahninkáwáe.
 Mátátawe Áríwáine ahninkáwáe.
³⁰ Áríwáawe Símiónine ahninkáwáe.
 Símióniawe Súrane ahninkáwáe.
 Súrawe Sósépane ahninkáwáe.
 Sósépawe Sónámune ahninkáwáe.
 Sónámuwe Êriákímáne ahninkáwáe.
³¹ Êriákímawe Mériáne ahninkáwáe.
 Mériawe Ménáne ahninkáwáe.
 Ménawe Mátátane ahninkáwáe.
 Mátátawe Nétánine ahninkáwáe.
 Nétániawe Tébitine ahninkáwáe.
³² Tébitiawe Sésine ahninkáwáe.
 Sésiawe Obétine ahninkáwáe.
 Obétiawe Póásine ahninkáwáe.
 Póásiawe Sámónine ahninkáwáe.
 Sámóniawe Násónine ahninkáwáe.
³³ Násóniawe Ámínárápane ahninkáwáe.
 Ámínárápawe Átínine ahninkáwáe.
 Átíniawe Áránine ahninkáwáe.
 Árániawe Êsárónine ahninkáwáe.
 Êsáróniawe Pérésane ahninkáwáe.
 Pérésawe Súrane ahninkáwáe.
³⁴ Súrawe Sékópane ahninkáwáe.
 Sékópawe Áhísáhkine ahninkáwáe.
 Áhísáhkiawe Êbáráhmane ahninkáwáe.
 Êbáráhmawe Térane ahninkáwáe.
 Térawe Náhórane ahninkáwáe.
³⁵ Náhórawe Sérúkane ahninkáwáe.
 Sérúkawe Áréune ahninkáwáe.
 Áréuwe Pérékane ahninkáwáe.
 Pérékawe Êbérane ahninkáwáe.
 Êbérawe Sérane ahninkáwáe.
³⁶ Sérawe Káínane ahninkáwáe.
 Káínawe Ápásátine ahninkáwáe.
 Ápásátawe Síémáne ahninkáwáe.
 Síémawe Nóahne ahninkáwáe.
 Nóahwe Áramékane ahninkáwáe.
³⁷ Áramékawe Métúsárane ahninkáwáe.
 Métúsárawe Inókune ahninkáwáe.
 Inókuawe Sárétane ahninkáwáe.
 Sárétawe Máhrárárine ahninkáwáe.
 Máhráráriawe Káínánane ahninkáwáe.
³⁸ Káínánawe Ênósane ahninkáwáe.
 Ênósawe Sétine ahninkáwáe.
 Sétawe Êhrámáne ahninkáwáe.
 Êhrámawe Manikáne ahninkáwáe.

4

Owainawanka Sisa áhwárawe tagó ehwehne.

(Mátíyu 4.1-11; Máhka 1.12-13)

¹ Manikáne Awanka Sísareq mía míaúwana Sísaga Sorana aroipéq suena pokúwana Manikáne Awanka abatapi móatowe. ² Móatowana abatapi ména áhnte wehekáh 40 wehekáh mitaq miowana owainawanka weba séna Sísaga ahbabárinkeheéna áhwárawe tagéna áwioqnówe.

Mi tanáhráq Sísaga táhutahuq awehriéna 40 wehekáh parabagútaq anotah arúpibíuwe.

³ Anotah arúpíbiúwana owainawanka wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah mah ebáhmárinásábé tópah úkúno ato úwe. ⁴ Úwana Sísaga wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Tópahnka wehuke íre oganúq sitahráhi nanere ire úwe.

(Lo 8.3)

⁵ Úwana owainawanka Sísá meqmena moke mah marákó marákóipéqté wáhnáhné arambehri apubúue sokigi atena ⁶ wensabé, Ínéwé iwíáhúe omaq atáhna aninká moke tagáhna ke wahnahninkehe. Mina omaq ate arámbéhrí peh ínénéne arambehri wire. ⁷ Arega ínénsabe arehunseraráq mé iwíáh iwíáh aintehnana arega moke tagáhna ke wahnahnúno ataníe úwana ⁸ Sísaga wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq webataq we awahbeh arámbéhrí miraoro ire úwe.

(Lo 6.13, 10.20)

⁹ Úwana owainawanka Sísá meqmena Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh nahnsorapéq móatena wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah maraipéq ahkuagúno úwe. ¹⁰ Ahkuagúno éna wega minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Manikánka wene íópeqté káyábé are wahnahnatíáho aritankéhe. ¹¹ Ebahtaq arene aigará peraq míéhneho éra sene siyahnkaratáté are pankeragéhe ire úwe.

(Buk Song 91.11-12)

¹² Úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Maniká arene anotah Wahnáh áhwárawe tagé áwíoqnéhneho ire úwe.

(Lo 6.16)

¹³ Úwana owainawanka mi tanáhráq mó íre áhwárawe tagéna peh túbáh agúwe. Sísaga anotahtaq ahqáho atonsabe owainawanka iwíáhéna, Mó tanáhráq kouwekinie éna we auwena pokúwe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwárá ehwehne.

(Máttyu 4.12-17; Máhka 1.14-15)

¹⁴ Manikáne Awanka Sísá págege atowana wega Kehrari marákórápéq kouwekúwara we éhweh mitaq teri mahtaq terinuwe. ¹⁵ Mirauwana we Asiu kené momiwí nahmáritápéq síwáhnorúwara ómiga wensabé iwíáh iwíáh atówe.

Néhsara suwahpeqte kégá Sísansabé anotah abíáhnsá ató ehwehne.

(Máttyu 13.53-58; Máhka 6.1-6)

¹⁶ Sísaga wenawahpeq Néhsara pokéna ahrena ahrena wehekáh wene sánsánéna Asiu kené momiwí nahtápéq kibekúwe. Kibekéna Manikáne ehweh sáhsahinieéna iriwe míowe. Iriwe míowara ¹⁷ mitaqte kégá Áísáíaga sehiranú pukú Sísá áwúwana mi pukúipéq kabarue mah ehwéh kотаq sáhsahuwe. ¹⁸ Wegá sáhsahwe mahraréna,

Manikáne Awanka ínéba ména págege aintena, Tabonah ke néne kaweq ehwéh korerio éna eqmaq núwéhre. Saiqnariéh káyábé sabirue ehweh korerio. Aura pira káyábé siura ebioráho ehwéh korerio. Síwíoqnahwara sirupipeq umehi keyábé sabirue ehwéh korerio. ¹⁹ Manikánka kaweraritahna tanáhráqsábé korerio éna eqmaq núwéhre úwe.

(Aisaia 61.1-2)

²⁰ Sísaga aiq sáhsahwe parabarúwena mi pukú wahnah aní awena tútuue míowara moke mitaq míó kega we ebitiówe. ²¹ Ebitiówana wega sensabé, Ínéga sáhsáshú ehwéh íráhtaq íbora mi ehwéh aiq pútaragire úwe. ²² Úwara moke míó kega wene ehwehnsabé iwíáh iwíáhéra seye náhenéra, Kaweq ehwéhne éra áhtenuwe. Áhtenéra árahue mi kawéq ehwéh irarerahiro éra mah animé peh Sósépane ahninkáwá míéh míno uwe.

²³ Úwana Sísaga sensabé, Iteriborehga mah pabéqmé ehwéh iraréra, Are sóteh aní míahna puah arerene awahre kawerúno ewe. Itega ínénsabe, Arega Kápénéama marákórápéq ótaq sansá miraónaq írone iwíáhéq arega mitaq mirauronanserah mahtaq arenawahpeqkakáq moq miraúno iwíáhoo? ²⁴ Teiníboq írátíáho éna, Wenawahrahga Manikáne ehweh irari anínsábé, Are íre Manikáne ehweh iraréna aní móne ata ataowe. ²⁵ Ai q pútaq ehwéh teiníe. Naho Manikáne ehweh irarú aní Érásá marakóipeq míowana apahtáro ópéq mó opéq ákáhtaq íre ibonsúnsabe moke mi marákóráq anotah ehwéhrówe. Mi tanáhráq áhnte kewéinínsó Ísara kené marakórapeq míowana ²⁶ Manikánka Érásá seba eqmaroo? Írakaumo. Manikánka we nahnsó kewéiní Sárépata suwahpeq Sáíróna marákórápéqté ínipá eqmarowe. ²⁷ Manikáne ehweh irarú aní Érásá oga míotaq áhnte Ísara ke anotah naonkákáq ké míówe. Manikánka Érásá séhréha atehrana wega áhnte kaweraríto? Írakaumo. Peh morá Síria marákórápéqté náhnsó wéh aní wenáwiq Néama anotah naonkákáq míowana kaweratowe úwe.

²⁸ Úwara moke mitaq momiwíu kégá irera anotah abíáhnsá atówe. ²⁹ Abiahnsa atónsabe iriwe méra Sísá táhtoque sensuwahpeqte áhnánsáhrápéq abariwe móátówe. Mitaq mentú kowara sega Sísá mentúpeq pagunsuaneheéra móátówana ³⁰ wega mi wehekéq ákáhptaq kure pokúwe.

Sísaga owainawa kaqauwo ehwéhne.

(Máhka 1.21-28)

³¹ Sísaga pokéna Kehrari marákórápéq Kápénééma suwahpeq tunse ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwe. ³² Págegeue síwáhnorú púara sega áhtenuwe. ³³ Áhtenuwana owainawanka subiqmaq subiqmarú aní Asiu kené momiwí nahtápéq míowana owainawanka iwíáh atowana anotahtaq mahraréna, ³⁴ Sísao, are Néhsara suwahpeqte aní móne. Arega itewe aneraitanibo? Iubiq iuanie seno? Arewe Maniká miéhrabeq kaweqtaq mía míaóna aní móne. Arewe aiq tagarióge úwe.

³⁵ Úwana Sísaga owainawansabé awehgu atena, Ehiya mé we auwe pokúno atowana owainawanka wehekeq ákáhpi mi aní aunúnkaq márunsurahúwana íre subisa pehipi auwena pokúwe. ³⁶ Pokúwara ómi mió kega anotah ahténéra seye náhenéra, Aneq pagégé éhwéhpó? Anotah wahnáh ánínká síwáhnorinserahnéna Sísaga pokúno éhwéh págegeue teriuwara owainawamarínká mi aní auwera pokowe uwe.

³⁷ Sísá éhweh mitaq teri mahtaq terinuwara ómi mi marákórápéqté kégá írówe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.14-15; Máhka 1.29-31)

³⁸ Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq suena Sáimónine nahtapeq pokúwana Sáimónine ahrahnawa osoro awáhréúwara mió kega Sísansabé, Kawerato uwe. ³⁹ Úwana Sísaga awahre inípá kure wene máhriqtaq iriwe ména iraró awáhréyábé, Túbáh agúno atowana kaweragúwana mi inínká apubúue irigéna táhutahuq tíwe náriuwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Mátíyu 8.16-17; Máhka 1.32-34)

⁴⁰ Ío tupekútaq awahre kené iyahnabo anímárinká se sehgiwera Sísaba mórítowe. Mórítowana Sísaga wene ayahnkaratáté moke awahre ke moraní moranínue táhtorowana sene awahre kaweragúwe. ⁴¹ Kaweragúwara owainawamarínká mó ke suanaútaq ehwehna-abaéra Sísansabé, Are Manikáne ahninkáwá wóne éra mi ke suera pokuwe. Pokutaq Sísaga sensabé, Ehiya míahro aritowe. Owainawamarínká, Sísawe Manikánka wehuke kawerari-tankehéna omaq ato aní míre éra sirupipeq we tagariónsabe Sísaga ehíyansá aritowe.

Sísaga mó ke suwahpeq kure kaweq ehwéh teriu ehwéhne.

(Máhka 1.35-39)

⁴² Ahyahbinkerotaq Sísaga mitaq suena abatapi pokúwe. Mibeqté kégá we anebahrué kure tagéra wensabé, Pokinehboq iteba sewíahno atówe. ⁴³ Atówana Sísaga sensabé, Ínéwé mó kehíná suwahpeqkakák Manikánka wahnahnirabeqte éhwéh wene kaweq ehwéh koreriníe. Manikánka, Korerio éna eqmaq núwátáire úwe. ⁴⁴ Sísaga Súría marákórápéq Asiu kené momiwí nahmáritápéq mi ehwéh koreri terinúwe.

5

Sísaga sípiipéq tútuue síwáhnorú ehwehne.

¹ Sísaga Kénésáréti kawéhú* áhnopeq iriwe ména síwáhnorútaq su kegá Manikáne ehweh iraneheéra weba kowíórabeq áhnte ke soruparíó puana mitaq kígiúwe. ² Pahnsábátáhrú kegá sene sípiraré áhnopeq marera arahwéraq sene kahwewarí pabeq paberuwana Sísaga mi sípiraré tagówe. ³ Su kegá pagu pagununsabé Sísaga Sáimónine sípiipéq kie irigue wensabé, Mahtaq sue móbeq móatiáhno úwe. Úwara sípiipéqté kégá wene ehweh sehgiúwana wega mi sípiipéq tútuue ména áhnopeq mió keyabé síwáhnorúwe.

Pítarehga sene sípiakák suera Sísá kéro ehwehne.

(Mátíyu 4.18-22; Máhka 1.16-20)

⁴ Síwáhnorú ehweh parabagútaq wega Sáimónirehyabe, Pah meyangéhboq púrúrúia káwéhútápéq pokue kahwe tuparuqme uwe tagahro úwe. ⁵ Úwana Sáimóniga Sísansabé, Anotah aní móne. Itega inokáhpeq uwe taga tagaéwonana írakaunire. Peh arega tenienayabé mó uwe taganie úwe. ⁶ Segá sene kahwewarí tuparuqme uwera áhnte pah maqmiówe. Peh íregáritaq pah maqmiówana sene kahwewarí surakinaúnsabe ⁷ sega mó sípiipéq mió íyáhnábó anímárinásabé siyah sahnupéra seséhréh aitáhro uwara sure mi sípiraréipéq pah márówana umehúnsabe sípiraré wáninkorahúwe. ⁸ Sáimóniwe we mó awíq Pítáe. Wega mina tagéna Sísane auranabiahtapeq arehunserarác ména wensabé, Néne Wahnahno, ínéwé áhnte ahhábáq aní mió púah arega nue pokúno úwe. ⁹ Se áhnte pah maqmiónsabe Pítareq wereq mió kereqka anotah ahténuwe. ¹⁰ Pítane iyahnabo anité sensíwíq Sémísireq Sónireqme Sébérine ahninkáwáráre mióye. Pítarehga iwíáhunserah sega moq mira iwíáhuyé. Sísaga

* 5:1: Kehrari kawéhúmé mó awíq Kénésáréti kawéhúne.

Pítansabé, Íre áhreúno. Iborá arega kahweipéq pah maqmiahnanserah mókake wehuke ínéba meriqme sinkehe úwe. ¹¹ Úwara sega sene sípi áhnopeq arahwéraq abariue marera moke suera Sísá kérowe.

Sísaga anotah naonkákáq áni kawerato ehwéhne.

(Mátýu 8.1-4; Máhka 1.40-45)

¹² Sísaga mó ke suwahpeq miótaq anotah naonkákáq ánínká we tagéna áhtenú púana arehunserarárue wene ayahqno káuqmunurawéna Sísansabé pagu pagunéna, Anotah aní móne. Are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhóne úwe. ¹³ Úwana Sísaga ayahnkahkahruwe wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirauge. Are awaho aní miáhno atowana mína irarútaq wene náonaba apubúue wagúwana kaweragúwe. ¹⁴ Kaweragúwana Sísaga wensabé, Are kaweratónsábé mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánípá pokue arene anonka móreawo. Are awaho aní úkire ighoq Mósísiga irarúnserahne Manikánsabe titirúno úwe. ¹⁵ Úwara Sísaga miráú ehweh miótaq beri mahtaq terinuwara áhnte kegá wene ehweh iraneheéra suwe. Awahre kegá, Sísaga kaweraitankéhe iwíáhéra weba suwe. Áhnte kegá weba suwana ¹⁶ wega ahriahri miráúnserahnéna púrerinieéna abatapi pokúwe.

Sísaga aiayah pukia áni kawerato ehwehne.

(Mátýu 9.1-8; Máhka 2.1-12)

¹⁷ Sísaga síwáhnorútaq Péhrasi† kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka miótaq tútuue méra írówe. Segá sensuwahpeqme Sarúsarama suwahpeqkákáq moke Kehrari marákórápéqté ké suwahpeqkákáq Súría marákórápéqté ké suwahpeqkákáq sensuwahpeq suera Sísane ehweh iraneheéra suwe. Manikánka Sísá págege atena séhréh atowana wega awahre ke kaweraritowe. ¹⁸ Mó kegá aiayah pukia áni wene sehitaq Sísaba móataneheéra sehgiwera suwe. Sísá miéh náhtápéq móatanehe iwíáhéra ¹⁹ áhnte wehekéq nahupeq kígiunsabe sega íre kioráhuwe. Íre kioráhéra nahnsorapéq kire abogéh píruqmarera abahrabahrútaq aiayah pukia áni wene máhriqkákáq sehitaqmaqme wehuke miópi Sísane auranabihtapeq márunátówe. ²⁰ Segá iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire iwíáhuwana Sísaga sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsábé, Nánibáq móne. Arene ahbabáq aiq kaweratóge úwe.

²¹ Úwara Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka seye náhenéra, Mah anímé Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Ahbabáqsabe in-sega kaweraritahráhiro? Manikánka webataq wehukene ahbabáq kaweraritahráhire uwe. ²² Úwana Sísaga sene iwíáh irena sensabé, Itene irupeqmeq aneqsábé míra iwíáho? ²³ Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahbabáqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhme ahnabo? ²⁴ Íné wehukení úku anínká mah marákó marákó wehukene ahbabáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainiboq tagariáhiro éna aiayah pukia ánínsábé, Teawiniboq iro. Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwe. ²⁵ Úwana ómi ke miótaq mi anínká apubúue irigéna wene máhriq mewena Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atena wene nahtapeq pokúwe. ²⁶ Pokúwara tago kegá anotahtaq áhtenéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atera seye náhenéra, Iboramé ótaq sansá tagóne uwe.

Sísaga Mátýunsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Mátýu 9.9-13; Máhka 2.13-17)

²⁷ Sísaga tuekúwana táhkisi moné meyo aní wenáwíq Áriwái‡ tagówana wega táhkisi moné meyorabeq tútuue miówana tagéna Sísaga wensabé, Íné séniro úwana ²⁸ wega irigue moke miótaq ko naneq suena Sísá kérowe.

²⁹ Áriwáiga wene nahtapeq Sísá kirabóuwara áhnte táhkisi moné meyo kereq mó kereqka Sísarehreq táhutahuruwe. ³⁰ Táhutahuruwara Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka mína tagéra Sísá kéro keyabé kasenéra, Táhkisi moné meyh kéréq mó ahbabáq kéréqme itewe aneqsábé moráráq naho éra abiahsa arítówe. ³¹ Sísaga sene ehweh irena sensabé, Sóteha awaho ke maráhsini íre náriasa peh morá awahre ke náríre. ³² Mína inserah inéwe kaweqtaq miáh ké séhréh aritanieéna íre sugé. Peh ahbabáq ke kaweraritanieéna sugé úwe.

Sísaga táhutahuq awehriro sansánsábé síwáhnorú ehwehne.

(Mátýu 9.14-17; Máhka 2.18-22)

³³ Wehukega Sísansabé, Sóni kéréh kegá mó wehekáh mó wehekáhnue kawerue púreroneheéra táhutahuq awehriowe. Awehriowara Péhrasi ke kérérah kegá moq míra aruqaruowe. Peh are kéréh kegá íre awehriéra pehipi nahwe uwana ³⁴ Sísaga pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwé miéhtáqmé itega wene iyahnaboyabé,

† 5:17: Aigarápéqté éhwéh Mátýu 3.7 tagáhno.

‡ 5:27: Mátýuwe mó awíq Áriwáie. Mátýu 9.9 tagáhno.

Táhtuháq awehriero terieráho? Írakaumo. ³⁵ Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga táhtuháq awehrigehe úwe. §

³⁶ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukeníká nahonáh sáhkéti kaweriniéna o sahkéti subansuqmaqme mi subánsátáté párúwe nahonáh sáhkéti kawerinabo? Írakaumo. Miraitaq tahirímé nahonáh sáhkéti mó subanki irino. ³⁷ Wehukeníká o nahniáq sera ano naho naho méméné áuyahwa antéhyápépéq íre ahkíre. Miraitaq tahirímé sera anonka múnaraq nahonáh antéhyá tapogirana sera ano marakóraq antigi irino. ³⁸ Wehukeníká o será ano o antéhyápépéq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe. ^{**} ³⁹ Naho sérá ano neh anínká iwíáhime, Naho sérá ano áhnte tei puana mi anónká o será ano kiotaikire iwíáhire úwe.

6

Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriéyabe irarú ehwehne.

(Mátíyu 12.1-8; Máhka 2.23-28)

¹ Ahrena ahrena wehekáh Sísareq we kéro kereqka páreti mirao naneq será sotápépéq kótaikutaq we kéro kega mi será késabariqme késabariqmeue kure ayahnué áí poruwe nowe. ² Nowara Péhrasi kegá sensabé, Ahrena ahrena wehekáh íre mirao naneq sansá míre. Aneqsabé mirao uwe. ³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkúipéqté séhírámé Tébitíreq we kéro kereqka sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhnsahwe ahtebaho? ⁴ Wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpépéq kibekue Manikánka tagankeheéra máró paréti mewe néna we kéro ke náriuwara sega moq nowe. Mósísine ehweh irarunka mi parétiwé pehipéqté kegá íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá nahrahowe íre. *(1 Samuel 21.1-6)*

⁵ Sísaga sensabé, Íné wehukení úku anínká ahrena ahrena wehekáh wahnah wahnahnuge úwe.

Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia áyáhnkákáq áni kawerato ehwehne.

(Mátíyu 12.9-14; Máhka 3.1-6)

⁶ Mó ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápépéq kibekue síwáhnorúwana mitaq sawenkahnia áyáhnkákáq áni miowe. ⁷ Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka mitaq méra Sísaga ehweh ataneheéra ahrena ahrena wehekáh wehukení kaweratanabiramo éra ebitíowe. ⁸ Ebitíowana Sísaga sene sirupipeqté iwíáh aiq tagéna ómi kegá tagotaq sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Iriwe míahno úwana we irigue miowe. ⁹ Irigue miowana Sísaga mió keyabé, Itensabé kaseninie. Mósísine ehwehnikawé ahrena ahrena wehekáhsábé anere teiro? Kaweq sansá miraonehnikono? Íre kaweq sansá miraonehnikono? Wehuke kaweritanehéeq séhréh aritanéhnkono? Íre kaweratanéhnkono éna ¹⁰ mió ke aurankawe tagéna sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirwana kaweragúwe. ¹¹ Kaweragúwara mi kegá tagéna anotah abíáhnánéra sio síoéra, Sísawe aneronehnikono uwe.

Sísaga we kéro ke omaq sito ehwehne.

(Mátíyu 10.1-4; Máhka 3.13-19)

¹² Mitaqkake Sísaga púreriniéna sáwéhrapeq kiwéna moke mi inókáhpépéq mitaq púrerúwe. ¹³ Púreréna ahbiahipeq we kéro ke síahrabéna airápéte téhranité omaq sitowe. Sensabé eqmaro kee ue síwiraritowe. ¹⁴ Omaq sito ke síwiqmarimé mahraue Sáimóninsabé Pítate atowe. Pítane ábákawawé Ehntarue. Mó anímári síwiqmarimé mahraue Sémisi, Sóni, Pírípi, Pátórómíyu, ¹⁵ Mátíyu, Tómáhsi, Ápiásane ahnínkáwá Sémisi, Sáimóni Séróti kahnáh áni, ¹⁶ mó Sémísine aní Súrása, mó aní tehtaré áwiqkákáq áni Súrása Ísikárióti miraué omaq sitowe. Súrása Ísikáriótiwe anehe Sísane naruo koweriro aníne.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwehne.

(Mátíyu 4.24-25; Máhka 3.7-12)

¹⁷ Segá sáwéhrapeqté tútaq ukisatáq miówara áhnte we kéro kereq mó kereq miówe. Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqté kéreq nahmbísi marákórápépéq Táíya suwahpeq Sáiróna suwahpeq mibeqté kéreq suwe. ¹⁸ Mi kegá Sísane ehweh iraneheéra séra sene awahre kaweraitankeheéra weba suwe. Owainawanka subiqmaq subiqmarú kega moq weba suwana Sísaga kaweraritowe. ¹⁹ Sísane anepeqte págege arítéh náneqka wereq wahtotaq mió ke kaweraritionsabe ómiga we táhtoqnaneheéra suwe.

§ 5:35: Mi ehwéh áwahewé aigarápéqté éhwéh Mátíyu 9.15 tagáhno. Mátíyu 9.17 tagáhno.

** 5:38: Mi ehwéh áwahewé aigarápéqté éhwéh

Sísaga iwíáh iwíáhoró ú ehwehne.

(Mátíyu 5.1-12)

²⁰ Sísaga we kéro ke tagéna síwáhnoréna, Tabonah keo, Manikánka wahnah wahnah-nirabeq awaq miahráhonsabé iwíáh iwíáhoró.

²¹ Amahnága irupibii keo, mókake iyahbankiranae. Minayabe iwíáh iwíáhoró.

Amahnága umehiraq ibisah keo, mókake wíréh wíréhigehe. Minayabe iwíáh iwíáhoró.

²² Íné wehukeni úku aní séníráhnsábé mó kegá itensabé suwahrianae. Ite kaçiuaneweherawoe. Ite íéhruroneherawoe. Ite íre kaweq anímárí móe aitaneweherawoe. Íné séníráhnsábé mína tahnsa sánsámárí mirairataq iwíáh iwíáhoró.

²³ Segá mirairanka íopeq itene ápeq anotah úkinae. Minayabe sega mirairataq ábáhrue iru eyoyóéq iwíáh iwíáhoró. Segá ite íwíoqnehranserah sene sigaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke moq naho síwíoqnowe.

²⁴ Amahnága áhnte mensáméhnsá matíáh kéó, kamah ainawire. Itega iuwahbeh naneg aiq merowe. ²⁵ Amahnága iyahbankiréh kéó, mókake irupi kamah ainawire. Amahnága wíréh wírého keo, mókake ibitunátúnánue ibisagehe. ²⁶ Ómi kegá ite kaweq ke wóe irataq iwíáhue kawerurero. Irare kené sigaqnaréhga mína unserahnéra péhe éhwéh teriú keyabé kaweq ke wóe arítówe úwe.

Itene naruoyabé irutaboioro ú ehwehne.

(Mátíyu 5.38-48)

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh íráh kéó, teiníboq írátíáhró. Itene naruoyabé irutaboioro. Itensabé suwahrieh ke kawerarítáhró. ²⁸ Íéhruruo keyabé Manikánsabe teaweq, Mí ke kawerarito ue teawéro. Íwíoqnah keyabé púrerarítáhró. ²⁹ Mó anínká are ahsuehinahwe éberiopeq pabeq suehnana ahsuehino. Arene sáhkéti meyahnaraq síóti meyaníe inaraq íre ahqáho ato. ³⁰ Mó anínká arensabé aneqpopoq nánio ínahwe náwo. Mó anínká arene ménsámehnsá meyehtaq wensabé, Néne meyahna naneq apubúue menio íre irarúno. ³¹ Mó kegá ite iuwahbeh sansánue ite kawerarítáhró itega moq mína tahnsanue se kawerarítáhró úwe.

³² Sísaga mó mahraréna, Itega peh morá itensabé sirutaboioro keyabé irutaboirirataqmé inseréhga, Ite kaweq ke wóe iwíáhigehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega moq sensabé sirutaboioro keyabé sirutaboioro míno. ³³ Itega peh morá ite kawerarítáhró keyabé kawerarítáhró sánsánirataq inseréhga, Ite kaweq ke wóe iwíáhigehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega moq mína tahnsa mirao míno. ³⁴ Itega peh morá ite náieráho ke nárírataq inseréhga, Ite kaweq ke wóe iwíáhigehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega iwíáhéra, Meyáh kéga mókake ite moq náigéhe éra sene ahababáq iyahnabo náríeráho míno?

³⁵ Itene naruoyabé irutaboiorue kawerarítáhró. Nárírataqmé mókake náigéhe iwíáhiyehboq pehipi náriéro. Mirairataqmé Maniká Iteriboga anotah apéq inkéhe. Itega wene animárí míagehe. Maniká Iteribo anotah aní mía míáéna íre peh morá we kaweraráh keyabé arutaboirarítéhre. Wensabé íre iwíáh iwíáhia peh ahababáq keyabé moq arutaboiorue. ³⁶ Maniká Iteriboga ómi keyabé arutaboirinserah itega moq irutaboirarítáhró úwe.

Mó kené sánsá íre saraq sitáhró ú ehwehne.

(Mátíyu 7.1-5)

³⁷ Sísaga mó mahraréna, Mó kené sánsá saraq siteq ahababáq ke woe arítóho. Mirairataq Manikánka moq itene sánsá saraq itena ahababáq ke woe aitanawire. Mó kegá ahababáráító iwíáh íre iahrreraq mareq súáhró. Súéhraataqmé Manikánka moq itene ahababáq íre ahreraq marena suankéhe. ³⁸ Nárírataq Maniká Iteriboga moq náinawire. Wega tasu tasue obenkíqme náinkéhe. Itega saraqme náríranserah wega moq mína tahnsanue náinkéhe úwe.

³⁹ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Aura pira anínká mó aurá pírá aní ahmboqme ah sokigi atahráhiro? Írakaumo. Miraóyataq tahirímé mí anitégá mataipéq inahnsuboya irino. ⁴⁰ Áwáhnorirana íréh anínká we áwáhnori aní íre kiotaikorahire. Moke ahtebawiahnaraq we áwáhnori aní tahnsa míankehe úwe.

⁴¹ Sísaga mó pabéqmé éhwéh mahraréna, Arenawahrah aniné aurapi pehgáriq átútú tagé arerene aurapi anotah sehikará kéhnsábé aneqsabé arerene auransabé íre iwíáhono? ⁴² Arene aurapi anotah sehikará kéhrahwe arega íre tagahne. Minayabe aneqsabé arenawahrah anínsábé, Arene aurapite átútú meauwanínkono eno? Are ahababáq kopéráhpéro na aní móne. Téhwe arerene aurapite sehikará merue anehemé arenawahrah aniné aurapite átútú kawerue tagé meauwahráho ne úwe.

Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyanae i ehwehne.

(Mátíyu 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Kaweq awánkánká abehq sérá íre iyéhre. Abehq áwánkánká kaweq sérá íre iyéhre. ⁴⁴ Wehukenínká awánká sera tagéna mi awánká ahtebehre. Wehukenínká wisuraqte pópo íre isioráhéna káránkáránsáhtaqte kombahtóq íre isioráhire. ⁴⁵ Kaweq anínká wene arupipeq kaweq iwíáh kéh púana kaweq sansánire. Ahbabáq anínká wene arupipeq ahababáq iwíáh kéh púana ahababáq sansanire. Wehukeníné arupipeq iwíáh obenkítíéh púana wene áwéhga mi iwíáh irarerahire úwe.

Nah piehya anitéyábé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 7.24-27)

⁴⁶ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh íre sehgirohsabé aneqsabé néne Wahnah mone aintaho? ⁴⁷ Ínéba séna néne ehweh irena sehgi ánimé aneq tahnsa anípo? Teiníe. ⁴⁸ Néne ehweh irena sehgi ánimé nah piéh anínká marakó íre wahto ubuqme nahwiahnsanse págege marakóráq pearéh aní tahnsane. Págege marakóráq kawerue pearéh púana anotah ibónsirana wání piéhtáq wene nah íre kúrugúruue sokogia peh págegeue kéhre. ⁴⁹ Néne ehweh irena íre sehgi ánimé aneq tahnsá anípo? Teiníe. Néne ehweh irena íre sehgi ánimé págege marakó íre ubuqme pehipi wene nah pearéh aní tahnsane. Anotah ibónsirana wání piéhtáq mi nah kúrugúruue sokogire. Sokogirana moke íre kaweragire úwe.

7

Kíápéténine arambehri aní kawerato ehwéhne.
(Mátíyu 8.5-13)

¹ Sísaga mah ehwéh síwáhnoréna mitaq suena Kápénéama suwahpeq mátabupeq kéagúwe. ² Mitaq 100 Aroma sontiá kéné kíápéténiga ména wene arambehri aní anotah arútábóiratowana mi aní anotah awáhréna pukinaúwe. ³ Sísá iteruwahpeq miéhre u irena kíápéténiga Asiu kené aboawah wehyábé, Néne arambehri aní segawerato koreawéro ue eqmaq suowe. ⁴ Eqmaq suowara Sísaba séra, Máho ue pagu pagunéra Sísansabé, Kíápéténiwe áhnte kawéq aní púah awahre aní segawerato. ⁵ Kíápéténiga ite Asiu keyabé áhnte arútábóiraitena itene momiwí nah pearena eqitáráire éra pagu pagunuwe.

⁶ Pagu pagunuwana Sísaga se kériqme mi aníné nah wahtotaq kútaq kíápéténiga mó eqmaro kereq piehgiúwe. Segá Sísansabé, Anotah aníno, kíápéténiga teí éhwéhmé iro. Wega arensabé mahraréna, Íné pehgáriq aní míó púah néne nahupeq íre súno. ⁷ Are anotah aní míahna puana areba íre koragoge. Arega peh ehweh irarinana néne arambehri aní kaweragino. ⁸ Íné moq wahnah sansá tagarióge. Néne wahnah aiq miéhrana íné moq wahnah aní ména sóntia ke wahnahnuge. Ínéga mó sontiá áninsábé, Pokúno atótáq wega apubúue pokire. Mó sontiá áninsábé, Mahbeq súno atótáq wega apubúue ínéba sire. Néne arambehri aninsábé, Miraúno atótáq wega apubúue miraire. Kíápéténiga aiq irarire uwana

⁹ Sísaga mi ehwéh irena áhtenéna pabeqme weba míó keyabé, Teiníboq írátiáhro. Mi anínká ínénsabe anotahtaq aiq pútare aintéhre. Nánuwahrah Asíú kéga mina tahnsanue íre aiq pútare aintáhwe úwe. ¹⁰ Úwara eqmaq suo kega kíápéténine nahtapeq kouwekue sutaq mi awáhré aní kaweragúwana awaho aní míowara kéragowe.

Sísaga pukú mahbí iriwe oganúq ato ehwéhne.

¹¹ Mó tanáhráq Sísareq we kéro kereq áhnte mó kereqka Náini suwahpeq pokuwe. ¹² Kuriraq wahtotaq sutaq mibeqté kéga pusa aní mómaisanehéera sehgiwera suwe. Pukú aniné anowagáwé peh morá mi aní maqmarena kéweini míowara áhnte wenawahraheq suwe. ¹³ Sísaga pukú aniné anowa tagéna wensabé arutaboiratena mahraréna, Íre ibisáhno éna ¹⁴ sehqi koráhtorowara sehgiwe su kéga mitaq iriwe míowe. Sísaga pusa áninsábé mahraréna, Káriq mahbí, irigúno úwe. ¹⁵ Irigúno úwana pusa anínká iriwe tútuue ména ehwehnúwe. Ehwehnúwana Sísaga mi aní anowabá atowara ¹⁶ tago kéga áhtenéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáhatera mahraréra, Manikáne ehweh irari anínká iteba sire. Manikánka wene animarí séhréh aitanieéna aiq sire uwe. ¹⁷ Súria marakórápéqté kéreq móberiopeqté kéreq Sísaga miraú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwara írówe.

Sóniga we kéroya anité Sísaba eqmaq suo ehwehne.
(Mátíyu 11.2-19)

¹⁸ Sóni kéro kega moke mi ehwéh teawúwana Sóniga téhranité omaq sitena ¹⁹ Sísansabé ehweh kasenigeheéna eqmaq suowe. Eqmaq suanaútaq mi anitéyábé, Sísansabé kogasenéta, Arewé Manikánka eqmaraníe ú anípo? Ite mó aninsábé áwénuonehnikono kogasenotao úwe. ²⁰ Úwara sega Sísaba kéra wensabé, Wání meri merini aní Sóniga eqmaq íúwéhra stúye. Wega ite eqmaq iuwanauraitaq mahraréna, Arewé Manikánka eqmaraníe ú anípo? Ite mó aninsábé áwénuonehnikono uraire uye. ²¹ Mi tanáhráq Sísaga áhnte awáhré kéreq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq aura pira kéreq kaweraritena ²² Sóniga eqmaq

suo anitéyábé, Irehya ehwehnikákáq tagéhya naneqkakákáq Sóni koreawétao. Ínéga miraunka aura pira kéga tagahwara aigará aigará soriqnah kega ah nogowara náonkakákáq kéné náo wagirara ahre parosa kéga ehweh íráhwe. Pusa ké iriwe oganúq sitena Manikáne kaweq ehweh tabonah ke síwáhnoruge. ²³ Ínénsabe árahinabomo íwíáh íre íwíáhia peh ínénsabe kawerue aiq pútare aintéh ánimé aru ukiqme aní miéhre. Mah ehweh Sóni koreawétao úwe.

²⁴ Sóniga eqmaq suo anité pokuyatáq Sísaga weba sáhurío ke Sóni éhweh teriúwe. Wega mahraréna, Sóniga uworapeq íwáhnoruraitaq koraganeheraurotaqmé we inse wire íwíáhéq koragaroo? Sóiririrana onega míu míu inserah Sóni mó íwíáh mó íwíáhi aní míre íwíáhéq koragaroo? Sóniwe íre mína tahnsa aní míre. Írakaumo. ²⁵ We inse wire íwíáhéq koragaroo? Kaweq korósí aneraneria aní koragaroo? Írakaumo. We íre mína tahnsa aní miarairara ménsámehnsá áhnte kéh ké síwáhriria kéwé uworapeq íre mía peh wahnah kené nahtapeq mía míawowe. ²⁶ We inse wire íwíáhéq koragaroo? We Manikáne ehweh irari anéne íwíáhuuroo? Aiq pútaq íwíáhowe. Írátíáhro. We Manikáne ehweh irari aninéna moke mó áwáhu ke kiotaikuire. ²⁷ Sóni éhwehme Manikáne ehwehniká aiq mahraréna, Néne ehweh korerina anímé ebeq eqmarahnana are sina ah kawerarankehe íre úwe.

(Malakai 3.1)

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiniboq írátíáhro. Sóniwe anotah anínirara moke mó kéga we íre kiotaikowe. Íre kiotaikowana Manikánka wahnah wahnahnirabeq íópipeq kibeki aní pehgáriq anínká Sóni kiotaikire úwe.

²⁹ Úwara táhkísi moné mewe meweu kereq áhnte mó kereqka mi ehweh irera íwíáhéra, Manikáne sansá aiq kaweq sansáne uwe. Sóniga se wání merinie únsabe mira íwíáhuwe. ³⁰ Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sónine wání íre meyónsabe Manikáne kaweq sansánsábé iuwahriehre íwíáhuwe.

³¹ Sísaga mó mahraréna, Amahnága oga miáh kéwé ite aneq tahnsá kée teinínkono? ³² Itewe káriq animárínká máhkétrapéq ogi ogionserah tahnsá ké wóe. Mó animárínká mó animárínsábé abiahnsa aritera sensabé, Igonkónúnaraq itega íre ábáhowe. Ibitunátúnánúnaraq itega íre íbisahwe ewe. ³³ Wání meri merini aní Sóniga suraitaq wega táhutahuq awehriéna náhniáq sera ano íre narainsabé itega abiahnsa ateq, Owainawanka wene arupipeq miéh aní míre atárówe. ³⁴ Íné wehukení úku anínká surautaq táhutahuqkakákáq náhniáq sera anonkakaq pehipi nogaq itega ínénsabe abiahnsa ainteq mahraréq, Tagariáhro. We uwoyansa kobuq kahburi aní áhnte náhniáq sera anonkakaq pehipi neh aní míre. We táhkísi moné aebó kéreq mó ahbábáq kéreqne iyahnabo aní míre aintáhowe. ³⁵ Itega ínénsabe mi ehweh irarewara Maniká tagariáh kéga ahtebé sansánirataq mó kéga tagéra, Se aiq pútaq sansánowe ewe úwe.

Sísane aigárátáq wéri abaq ato ehwehne.

³⁶ Peh morá Péhrásí anínká Sísansabé, Ínéreq táhutahuroyehboq máho úwana Sísaga kérena wene nahtapeq ména táhutahuruwe. ³⁷ Mi ke suwahpeqte íni we ahbabáq ini míowe. Mi inínká Sisa mitaq miéhre u irena áhnte kawéq kúnkúni weri mótoréipeq mewe súwana ³⁸ Sisa míowana mi inínká wene anehepeq sure wene aigárátáq tútuue ména we áhnte íbisó púana wene aqnu Sísane aigárátáq tabagu tabaguúwe. Míraúnsabe mi inínká wene íre wahto áyáhrátáté Sísane aigárátáq sorahruena wene aigárátáq nánkóqnéna wéri abaq atowe.

³⁹ Abaq atowana Sísansabé máho ú Pehrásí anínká míraú tagéna wene arupipeq íwíáhéna, Mi inímé ahbabáq ini puana Sisa Manikáne ehweh irari aní miéhtáq tahirímé we táhtoréh íni peh ahbabáq ini míre íwíáh irino úwe.

⁴⁰ Sísaga wene íwíáh irena wensabé, Sáimónio, pehgáriq ehweh teawiníboq írátíahno úwana, Íwáhnoraníno, tenio úwe. ⁴¹ Úwana Sísaga mahraréna, Peh morá anínká téhranité móne siátáire. Mó aní 100 Kína mó aní peh 10 Kína ue átáriageheéna siátáire. ⁴² Anehe mi anínká sensabé, Ínéga iátáu moné náníétáo urairara mi anitégá móne tabonahuroya puara íre aweráhuroye. Íre aweráhuroyansabé móne siátái anínká sensabé, Ínéga iátáu monéwé mó náníyehboq anetaníbo. Túbáhtagotao teriátáire. Mínyabe aneq íwíáhono? Móne siátái anínsábé ah anínká anotahtaq arutaboírre íwíáhono úwe.

⁴³ Úwana Sáimóniga Sísansabé, Áhnte moné merai anínká áwátái anínsábé anotahtaq arutaboírre. Áwátái anínká wéhuwa nániewé anetaníbo atárai puana anotahtaq arutaboírre úwe. Úwana Sísaga, Arega aiq iraréne éna ⁴⁴ pabeqme mi iní tagéna Sáimóninsabé, Arewé mi iní aiq tagahno? Arene nahtapeq sutaq nigará pabeq paberé waní íre nániene. Mi inínká wene aqnuraté nigará pabeq paberaintena wene ayahrátaté sobaruqnuéhre. ⁴⁵ Arega iné íre nánkóqnáhne. Mi inínká áhntetaq nigará nánkóq nánkóirre. ⁴⁶ Arega niyahqnopeq wéri íre abaq intahne. Mi inínká nigárátáq kaweq kúnkúni weri abaq intéhre. ⁴⁷ Mínyabe teawiníboq írátíahno. Mi inínká ínénsabe áhnte arutábóiraintéh púana

wene áhnte ahabábáq kaweratóge. Peh táhmaro ahabábárirana Manikánka kawerato anínká wensabé pehgáritaq arutaboiratéhre éna⁴⁸ mi inínsábé, Arene ahabábáq aiq kaweratóge úwe. ⁴⁹ Úwara mó táhutahuru kegá seye náhenéra, Arene ahabábáq aiq kaweratóge irari animé árahue mirainkehbo uwana⁵⁰ Sísaga mi inínsábé arega ínénsabe aiq pútare aintahnaga arene ahabábáqmarí aiq kaweratóge. Pehwehrue pokéwahnó úwe.

8

Táhmaro inínsónká Sísá kéro ehwehne.

¹ Mó tanáhráq Sísaga anotah matábúrápéqkákáq mó kehiná mó kehiná suwahpeqkákáq ah nogena Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh mi kawéq éhwéh síwáhnorúwe. Airápété téhranité we kéro ke kérowara² kawerarito inínsónseqka moq kérowe. Menah se awahreuwara owainawamarínká se síwioqnowana Sísaga sene awahre kaweraritena owainawamarí kaqsuowe. Mi inínsó síwioqmarimé mó iní wenáwiq Máhriáe. Wene iyahn-aboga wensabé Mágára iníne ue áwirátowe. Menah Sísaga mi iníne arupipeqte airápété téhtaré ówáínáwá kaqauwowe. ³ Mó iní Kúsane ahre wenáwiq Sóánae. Wenawehqka Érótime arambehri keraq wahnahnú aníne. Mó iní wenáwiq Súsánae. Sereq áhnte mó inínsónseqka Sísareq we kéro kereq séhréh aritera kirabo arítówe. Sísaga ehweh síwáhnorinieéna ah noguwara mi inínsónká séhréh aritaneheéra kérowe.

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 13.1-9; Máhka 4.1-9)

⁴ Mó tahunírápéqte ké mó tahunírápéqte kéue íregáritaq kegá séra Sísaba sáhuríowe. Áhnte kegá momiwíuriótáq Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, ⁵ Ayu suitabeh anínká ayu suitabanieéna pokire. Suitabehta q mó ayú ahtapeq megirana wehekeqká abasaráhwana kabaranka sésiq nehre.

⁶ Mó ayú kiruraq megirana kiapoue kirena mi marákó íre tantani puana ehyatagire.

⁷ Mó ayú náwerarúítáq megirana náwe kirena kárgáriirana íre kawerue kirena sera íre íyéhre.

⁸ Mó ayú kaweq marákóráq megirana kiapoue kirena áhnte será iratanire úwe. Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriena anehe mi keyábé, íre parosa áhréákáq kéó, kawerue íráhro úwe.

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.
(Mátíyu 13.10-17; Máhka 4.10-12)

⁹ Sísá kéro kega wensabé, Mah pabéqmé éhwéhmé áwahe teio uwe. ¹⁰ Uwana Sísaga wensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé áwahe ite sokigi aiena mó peh pabeqme ehwéh teri terinuge. Minayabe ínega pabeqme ehwéh irarutaq mó kegá siuranka tagéra peh morá sirupipeq íre tagariahrahowe. Sene siahrega irera peh morá sirupipeq íre írátíahrahowe úwe. (Aisaía 6.9-10)

Sísaga ayunsabe éhwéh áwahe pahsuo ehwéhne.
(Mátíyu 13.18-23; Máhka 4.13-20)

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Mah pabéqmé éhwéh áwahe ahtebagehboq teiníe. Ayume Manikáne kaweq ehwéhne. ¹² Ahtapeq megí ayúme wehukega Manikáne ehweh íráhwana owainawanka sirupipeqte mi kawéq éhwéh seaebóire. Segá mi ehwéhsábé aiq pútare atehrana kawerarítéhneho éna aebóire.

¹³ Kiruraq megí ayú kiapoinserah wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq eyoyóera apubúwe kowe atáhwe. Manikáne ehwehnka sirupipeq íre ánú piéhsábé pehgáriq tanáhráq sehgiówe. Áhwárawe tageh tanáhráq sega túbáh agéra Maniká áuwáhwe.

¹⁴ Náwe tarúítáq megí ayúme wehukega Manikáne ehweh irera, Sehgiónehe íwiáhéra mó tanáhráqmé sene arambehriyabé íwiáh kikiréra ménsámehnsánsabe sirutaboiráe seyega sirutaboíro naneqmarínsábé íwiáh íwiáhowe. Náwe soaginserah minawarínká saiqnaríéh púana sega Manikáne arambehri íre miraorahowe.

¹⁵ Kaweq marákóráq megí ayúme wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq ambubu atawéra tábúsoqme íwiáhowe. Kaweq marákóráq kaweq será íyéhnserah sega Manikáne arambehri kawerue miraowe úwe.

Wehukega áráhmu keqmaráhtáq íre akariaráhnsábé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 5.14-16; Máhka 4.21-25)

¹⁶ Sísaga mó pabeqme ehwéh síwáhnoréna, Wehukega áráhmu keqmaráhtáq pártáhtaté íre akariaráhwe. Máhriq tahbé tehnopeq íre maráhwe. Íraukaumo. Nahupeq kira kegá kawerue tagageheéra tahberapeq maráhwe. ¹⁷ Moke kopipéq kéh náneqme mókake ábóra q kanae.

Kopípéq mirao sansá mókake téhráhnarabeq ábóraragínara tagagehe. ¹⁸ Matíéh aní Manikánka mó náninkéhe. Íre matíéh anímé Manikánka wene pehgáriq naneq meyankéhe úwe.*

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.

(Mátíyu 12.46-50; Máhka 3.31-35)

¹⁹ Sísane anowareq ábákawaréhreqka weba séra nah kígíunsabe íre kioráhuwe. ²⁰ Minayabe mó anínká Sísansabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq méra are tagéyabe suwahbehre úwe. ²¹ Úwana Sísaga mitaq mió keyabé, Manikáne ehweh irera sehgió kéwé náinoreq nánibáqmarinseq móe úwe.

Sísaga irarúnka anotah soiríq táqnáigú ehwehne.

(Mátíyu 8.23-27; Máhka 4.35-41)

²² Mó wehekáh Sísaga we kéro keyabé, Seberaebéq pokonehe úwara sípi kéwewera pokuwe. ²³ Sísaga sípipeq sugowana anotah soirírúwe. Anotah soirírúwana nonaburórótúwana wánínka sípipeq kiegambeh agu aguúwana sípi wánípeq tupekinaúwe. ²⁴ Minayabe we kéro kega Sísaga iriatera wensabé, Itene Wahnahno, ite pukonehéune uwana Sísaga irigéna sóiríqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Túbáh agúno úwana sóiríqka táqnáigúwana wánínka túbáh agúwe. ²⁵ Túbáh agúwana Sísaga we kéro keyabé, Aneqsabé íre aiq pútare aintaho úwara sega áhteneue áhreéra seye náhenéra, Mah aní insebo? Wega sóiríqkakáq wáninkakaqsabé ehweh atéhraana wene ehweh íréhre uwe.

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 8.28-34; Máhka 5.1-20)

²⁶ Sísarehga sípi kéwewera kure Kehrari kawéhu seberaebéq Kérása kené marakórápéq kuwe.† ²⁷ Sísaga áhnopeq kútaq mibeqté aní owainawanka subiqmaq subiqmarú anínseq piehgiúye. Íre wahto tanáhráq pehrákora mía míaéna nahtapeq íre kaena peh wehuke maisia ónápépéq kaegaeúwe. ²⁸ Mi anínká Sísaga tagotaq kareéna arehunseraráq ména ehwehnabaéna, Sísaga, are íopeqte Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraintaníbo éna kamah aníneho úwe. ²⁹ Úwana Sísaga owainawansabé, Auwe pokúno atonsabe wega aneraintaníbo úwe. Ahriahrí owainawanka mi aní subiqmaq subiqmarínsabe uwoyansa aní úkúwara wehukega táhtoqme séniraté wene ayahnkaratáq aigárátáq táhru táhruarówe. Táhru táhruarówana seni suraqsuq suraqsurúwana owainawanka mi aní abatapi kaqsuq kaqsurúwe.

³⁰ Anehe Sísaga wensabé, Arenáwiq insebo úwana neníwiqmé Íregáritare úwe. Áhnte owáinawamárínká wene aruپیeq miónsabe mi ehwéh irarúwe. ³¹ Owainawamarínká Sísansabé, Íre ambarúnkáqkátáq mátáipéq eqmaq iuwehneho éra pagu pagunuwe.

³² Íregáritaq poeráhqmárínká wahtotaq sáwéhrapeq náwe sahtaqme nowara owainawamarínká Sísansabé, Póeráhqmariné siruپیeq eqmaq iuwo éra pagu pagunuwana kowe aritowe. ³³ Kowe aritowara owainawamarínká mi aní auwera póeráhqmariné siruپیeq kowiówara moke mi kamári sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúپیeq wánínkuwe.

³⁴ Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra pehbeheráh pokue sotápéq mió kereq sene nahtapeq mió kereq koreriúwara ³⁵ seraganeheéra suwe. Sísaga suwana owainawamarí kaqauwo anínká kaweq iwíáhorahéna aneranerue Sísane aigárátáq tútuue miówara su kegá tagéra áhreuwe. ³⁶ Áhreuware tago kegá kawerato ehweh su ke teriúwe. ³⁷ Teriúwara moke Kérása marakórápéqté kegá Sísaga miraúnsabe áhreu puara wensabé itene marakórapeq sue pokúno atówe. Atówana Sísaga sípipeq kiasague pokinaútaq ³⁸ owainawamarí kaqauwo anínká wensabé, Are kierané úwana Sísaga ahqáho atowe. ³⁹ Ahqáho atena wensabé, Arenawahpeq pokue Manikánka kawerathé ehwéh moke korerio úwana wega pokue moke wenawahpeqté ké Sísaga kawerato ehwéh koreriúwe.

Sísaga awahre iní kaweratená ahrari oganúq ato ehwehne.

(Mátíyu 9.18-26; Máhka 5.21-43)

⁴⁰ Sísaga mó seberaebéq seuwekúwara mitaq mió kega we áwénunu puara wega súnsabe iwíáh iwíáhuwe. ⁴¹ Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh aní Sáirusaga Sísaba séna Sísane aigárápi káuqmunue arehunseraráq ména wensabé, Nániyahu pukinainsabé néne nahtapeq segawerato éna pagu pagunuwe. ⁴² Mi ahráriwé wene peh morá anínéna anotah ahrári airápété téhtaré ópéq ména pukinaúwe.

Pukinaúwana Sísaga abowá kérowara áhnte mó kegá kígíue moraráq ahtapeq kuwe. ⁴³ Ahtapeq kuwana awahre iní airápété téhtaré ópéq wene korahq íre taraqnágia peh

* **8:18:** Manikáne sansá kawerue sehgi anímé Manikánka séhréh atahnana wega wene sánsá mó ahtebehrahire. Wene sánsá íre kawerue sehgi aní Manikánka we ahtebeh naneq meyankéhe. † **8:26:** Kérása marakó mó awíq kéhre. Mátíyu ga sehiranú pukúipéq marakó áwiq Kárárae kéhre. Mátíyu 8.28 tagáhno.

tuerueúwe. Sóteh kegá íre kawerarahráhu puana mi awáhré peh kowe. ⁴⁴ Wega Sísá anehepeq sure wene korósi ayehrápéq koráhtorotaq wene korahq apubúue taraqnáúwe.

⁴⁵ Sísaga, Néne korósi insega táhtorehro úwara ómi mió kega, Írakaumo uwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, áhnte kegá are pagume se mino úwe. ⁴⁶ Úwana Sísaga, Íné tagaríomé mó anínká íné táhtoréhre. Néne págege mó anípá pokirana tagoge úwe. ⁴⁷ Úwana kawerato inínká, We aiq tagariéhre éna weba sure iransánéna káuqmunurawéna Sísaga apubúue kawerato ehwéh irarúwara ómi kegá írówe. ⁴⁸ Írówana Sísaga wensabé, Arega aiq pútare aintahnaga kaweratóge. Pehwehrué pokéwahnó úwe.

⁴⁹ Pehwehrué pokéwahnó teawutaq wahnah aniné nahtapeqté ánínká sure abowánsabé, Areniyahu aiq pukinsabé síwáhnori aní mó íre pagu pagunúno teawuwe. ⁵⁰ Teawuwana Sísaga sene ehweh irena wahnah ánínsabé, Íre áhreúno. Peh aiq pútare aintehnana we kaweraginawire éna ⁵¹ wahnah aniné nahtapeq kútaq ómi mó keyábé, Máhpeq miáthro aritowe. Peh morá Pítareq Sónireq Sémísireq ahrarine anoiboreq meriqmena nahupeq kibekuwe. ⁵² Áhnte kegá mi ahraríyábé ibiséra ibitunátúnánuwana Sísaga sensabé, Íre ibisahro. We íre airaiq pukia peh súdehre úwara, ⁵³ we airaiq pukire íwíáhu puara Sísansabé awiréh atówe. ⁵⁴ Awiréh atówana Sísaga wene ayahnkara táhtotawéna wensabé, Ahrario, irígúno atowana ⁵⁵ oga úkéna apubúue iriwe míowe. Apubúue iriwe míowana Sísaga wenanóibonsabé, Táhutahuq náwétao aritowara ⁵⁶ sega áhtenuyana Sísaga sensabé págegeue teriena, Mahnayabe mó ke teriyehó úwe.

9

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Mátíyu 10.5-15; Máhka 6.7-13)

¹ Sísaga we kéro ke airápété téhranitéyábé síáhrabéna sega owainawamarí kaqsuera awahre ke kaweraritagehéna págege aritena mi arábéhrí miraoro aritowe. ² Miraoro aritena sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh síwáhnoréq awahre ke kawerarítáthro aritowe. ³ Wega mó mahraréna, Ah nogonehéq mewe nógó náneq íre meyháthro. Pegiqnáh karamé unahmé táhutahuqme mónewe mó siotiwé íre meyháthro. ⁴ Itega Manikáne ehweh síwáhnoronehéq mó ke suwahpeq kirataq peh morá ániné nahupeq kaegaeéq arambehri parabaruéhrataqmé mítaq sueq mó ke suwahpeq pokigehe. ⁵ Mó kehíná suwahpeqte kegá íre mehweh aitéhrataq sega íre kaweq sansá miraonsabé ahtebagehéq sega tagehrataq igarátáq kahna tanáhúq poruarúáthro úwe. ⁶ Úwara we kéro kega pokue mó kehíná suwahpeq mó kehíná suwahperue síwáhnoronehéera poké aguwe. Sega moke mi kehíná kehíná suwahpeq Manikáne kaweq ehwéh teri terinéra awahre ke kawerarítówe.

Érótiga Sísá éhweh irena we insebo ue kasenú ehwehne.

(Mátíyu 14.1-2; Máhka 6.14-16)

⁷ Anotah wahnáh aní Érótiga Sísá éhweh irena áhnte iwíáhúwe. Áhnte iwíáhúwara mó kegá Sísansabé, We wání meri merini aní Sónie. Sóni pukéna oga úkéna amahnága miéhre uwara ⁸ mó kegá, We Éráisae. Éráisae amahnága ábóragaire uwara mó kegá, We Manikáne ehweh irarú anine. We naho pukú aní iriwe oganúkuraire uwe. ⁹ Uwana Érótiga sene ehweh irena wega mahraréna, Sóni inéga ayahqno kiraq áwátáú aní aiq pukuraire. Minayabe amahnága sega mó arábéhrí mó arábéhríue miraire e anímé insebo úwe. Insebo éna Sísá taganie iwíáhúwe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kiraboú ehwehne.

(Mátíyu 14.13-21; Máhka 6.30-44; Sóni 6.1-13)

¹⁰ Sísá kéro kega weba kouwekéra moke mirau arábéhrí teawúwe. Teawúwana Sísaga Pétásáira suwahpeq sebatáq miánehéna se meriqmena pokúwe. ¹¹ Áhnte mó kegá, Sísá Pétásáira suwahpeq pokire uwara irera we anehe kaqmera pokuwe. Pokéra weba suwana Sísaga se mehweh aritena Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriena awahre ke kaweraritowe.

¹² Íó tupekinaútaq Sísá kéro kega weba séra wensabé, Mahta q abatapi púah mah ke kaweqtapéq kogaera táhutahuq meyagehéé wahtotaq kehíná suwahpeq eqmaq suo uwe. ¹³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe mi ke kirabooro úwe. Kirabooro úwara wensabé, Ite peh moberíáh párétiákáq téhtaré páhnkákáq mationa puaq moke mah kegá nehransabé táhutahuq kobaiqmaranéhnkono uwe. ¹⁴ Áhnte 5 táhúséni (5,000) weh míónsabe sega mi ehwéh iraruwe.

Sísaga we kéro keyabé, Saimé mó ke mópi tútuue miéhara mó ke mópi tútuue miáthro arítáthro úwara ¹⁵ sega mirauwara moke mió kega tútuue míówe. ¹⁶ Sísaga mi mobériáh párétiákáq téhtaré páhnkákáq mewena íopeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atena mi

tahutáhúq keqme we kéro kega kiraboigeheéna náriuwe. ¹⁷ Náriúwara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé airápété téhtaré páhsíkéti úsawe obenkík mārówe.

Pítaga Sísansabé, Are Karáhé wóne ú ehwehne.
(Mátíyu 16.13-19; Máhka 8.27-29)

¹⁸ Mó tanáhráq Sísaga webataq púrerúwara we kéro kega weba suwana wega sensabé kasenéna, Mó kegá ínensabe inse aintaho úwe. ¹⁹ Úwara, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewe. Mó kegá arensabé, Éráisa wire ewe. Mó kegá arensabé, Manikáne ehweh naho iraré oga úkuroña aní móne ewe úwe. ²⁰ Uwana Sísaga sensabé, Itega ínensabe inse aintaho úwana Pítaga wensabé, Arewe Manikánka ite meireña kaweraitankeheéna omaq ato aní móne úwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.
(Mátíyu 16.20-28; Máhka 8.30-9.1)

²¹ Sísaga we kéro keyabé, Ínéwé Manikánka omaq ato aní míre mó ke teríyeho úwe. ²² Teríyeho éna mó mahraréna, Íné wehukení úku aní níwíoqñaneherawoe. Asiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka ínensabe, Iuwahriehre éra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwe.

²³ Sísaga mó ite we kérahwána keyábé mahraréna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíah suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah mirae séniro. ²⁴ Wewensabé arutaboíréna peh wewene awahbeh iwíah mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíah susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe. ²⁵ Wehukeníká moke mah marákóipéqté ménsáméhnsá matíéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahñaraqmé mi ménsáméhnsánká árahue séhréh atóhe iripó?

²⁶ Ínensabeakáq néne ehwehnsabéakáq ayeहितeh aní íné wehukení úku anínká túónagake wensabé moq niyehitanawire. Íópeqté kéreq Nániboreq ínereqne patahga tahnsa téhreh naneqkákáq túónagake mi anínsabé niyehitanawire. ²⁷ Teiníboq iratíáhiro. Táhmáro ite iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme Manikánka wahnah wahnahní tagéq anehe pukigehe úwe.

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.
(Mátíyu 17.1-13; Máhka 9.2-13)

²⁸ Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagúwana wega sáwéhrapeq púrerinieéna Pítareh Sónireh Sémisireh meriqmena kiuwe. ²⁹ Wega púrerútaq wene auranabiah mó kugú, kaweq kugú agúwana wene korósi téhreh naneq tahnsánue anotah tabérabé agúwe. ³⁰ Anotah tabérabé agúwara Mósisireq Éráisareqka íópeqté tunse abóragéna Sísareq ehwehnuwe. ³¹ Mi anitégá Manikáne téhreh naneqqtaté awahrirure méra Sísá Sarúsarama suwahpeq pukinaú ehwéh iraruye. ³² Iraruyara Pítarehga surahpeq méra irigéra Sísane patahga tahnsani naneq tagéra Sísareq míoya anité tagowe. ³³ Mi anitégá Sísá auwera pokoyeherauyataq Pítaga Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite mahta q mionayabé aiq kawerire. Apahtáro úqná pearanéhe. Arene morá Mósisine morá Éráisane moráue pearanéhe úwe. Pítaga mi ehwéhnsabé íre iwíahia pehipi irarúwe.

³⁴ Irarútaq irábúyánka seúbítawéna Sísá kéro anító akariuriowara sega áhreuwe. ³⁵ Áhrewana irábúyápipeqté éhwéhniká mahraréna, Mah anímé nénahni míre. We omaq atóge. Wene ehweh íráhro úwe. ³⁶ Wene ehweh íráhro úwana Sísá webataq míowara tagowe. Sísá kéro anitóga minayabe ehiya méra mi tanáhráq se tago naneq mó ke íre teríúwe.

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.
(Mátíyu 17.14-21; Máhka 9.14-29)

³⁷ Ahbiah tahnsá sega sáwéhrapeq suera túwara áhnte kegá Sísareq piehgiúwe. ³⁸ Se míorabeqte wéhga anotah ehwehñue mahraréna, Íwáhnoraníno, nénahnimé peh morá aní míéhre. We tagáhno. ³⁹ Owainawanka we subiqmaréhtáq kare aruqarurire. Owainawanka áwíoqñeh puana iransá iransánéna wene áwéhipeqté arehya kíobi aruqarurire. Wega áhnte subiqmaq subiqmaréna íre apubúue soraq áúwéhre. ⁴⁰ Are kéréh keyábé, Kaqauwáhro éna pagu pagunugarawe sega íre miraorahowe úwe.

⁴¹ Íre miraorahowe úwana Sísaga mío keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehra q kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake

parabaginabo éna abowansabé, Arenahni ínéba meqme súno úwe. ⁴² Úwana abowágá we-nahni meqme sútaq owainawanka we subiqmarena kúrugúru atowana Sísaga owainawansabé, Auwe pokúno atena mi aní kaweratina wenaboba atowe. ⁴³ Manikánka Sísá págegeue séhréh atowara tago kegá minayabe áhtenuwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkakáq irarú ehwehne.
(Mátíyu 17.22-23; Máhka 9.30-32)

Sísaga moke miraú naneqsabé tago kegá áhtenutaq wega we kéro keyabé, ⁴⁴ Ínéga teiéna ehwéh iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku aní móintagéhe úwara ⁴⁵ sega mi ehwéh íre ahtebowe. Mi tanáhráq mi ehwéh áwahewé sirupipeq íre iwíáhuwe. Minayabe se íre ahtebéra kasenýabe áhreuwe.

Anotah anímé insebo i ehwéhne.
(Mátíyu 18.1-5; Máhka 9.33-37)

⁴⁶ Sísá kéro kega mó anínká mó anínkáue, Íné anotah aní ite kiotaigme aní múge iraréra ehwehuwe. ⁴⁷ Sísawe sene sirupipeqté iwíáh tagéna káriq aní meqmena we míorabeq iriwe atena ⁴⁸ sensabé, Ínénsabe arutaboairaintena mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh anínká íné moq séhréh aintéhre. Íné séhréh aintéh anínká íné eqmaq núwéh ánínseq séhréh atéhre. Íné pchgáriq aní múge iwíáhi anínká anotah aní ména mó ke kiotaikire úwe.

Íre itene naruo aní miéh anímé itene iyahnabo aní míre ú ehwehne.
(Máhka 9.38-40)

⁴⁹ Sóniga Sísansabé, Íwáhnoraníno, mó anínká arenáwirue owainawamarí kaqsúéhraq tagéq ahqáho atone. Wega ite íre séíréhnsabé ahqáho atone úwe. ⁵⁰ Úwana Sísaga wensabé, Íre ahqáho atáhro. Íre itene naruo aní miéh anímé itene iyahnabo aní míre úwe.

Sámária kegá Sísansabé ahqáho ató ehwehne.

⁵¹ Manikánka Sísá íópeq tumeranaína tanáhráq wahtonúnsabe Sísaga, Sarúsarama suwahpeq pokinauge iwíáhuwe. ⁵² Segá káénarabeq kaweraitageheéna Sísaga wehuke Sámária suwahpeq eqmaq suowara sega kaweraritaneheéra mibeq pokuwe. ⁵³ Mibeqté kégá, Sísá Sarúsarama suwahpeq pokinawire u író púara wensabé íre mehweh atówe. ⁵⁴ Íre mehweh atówara Sémísireq Sónireqka minayabe irera Sísansabé, Itene Wahnahno, íópeqté sokaeqsuahnaga mah ke tabipáhrue anehínsagigeheéq tabipáhraruo irareyehnkooyo uye. ⁵⁵ Uyana Sísaga ebeq kéna pabeqme se tagéna, Ahqáho. Íre kaweq ehwehnóye úwe. ⁵⁶ Segá mitaq suera mó kehíná suwahpeq pokuwe.

Sísaga we kéreyabe irarú ehwehne.
(Mátíyu 8.19-22)

⁵⁷ Segá ahtapecq pokue mó anínká Sísansabé, Are pokónarabeq kéranie úwana ⁵⁸ Sísaga wensabé, Úrinsi iáné nahme ebahnarahpipeq kéhre. Kabarane nahme sehwerapeq kéhre. Íné wehukení úku anímé néne nahme íre kéhre úwe.

⁵⁹ Sísaga mó anínsabé, Séniro úwana, Ebeqme nánibo pukinana komaisarena anehe kéranie úwe. ⁶⁰ Úwana Sísaga wensabé, Pusa kégá pukira ke maisaragéhboq arewe Manikánka wahnah wahnahnirabeqte ehwéh kosíwáhnorúno úwe.*

⁶¹ Mó anínká Sísansabé, Anotah aníno, íné are kéranie éna téhwe nánuwahrahyabé íro-ro koaritanínkono úwana ⁶² Sísaga wensabé, Soberi anínká anehepeq pabeqme taga tagainaraqmé Manikánka wahnah wahnahnirabeqte árámbehri íre miraarahire úwe.

10

Sísaga 72 wehekéq eqmaranaútaq teriu ehwehne.

¹ Mó tanáhráq Sísaga 72 wehekéq omaq sitena téhranité téhranitéue moke mó kehíná suwahpeqkákáq sene marakóakaq we mótaq pokinaúrabeq eqmaq suowe. ² Eqmaq suanaútaq wega pabeqme ehwéh mahraréna, Sotápéqté ménsáméhnásá moke nera kéhrara íre áhnte kegá koawaqmianeheéra pokowe. Minayabe sotápéqté wáhnáhnásábé, Arene nera kéh ménsáméhnásá arambehri kegá koawaqmiageheéq eqmaq sueq púreroro.

³ Sípísipiq áráhqmárinká úrinsi iámárinká nogórabeq nogónserah ite subiq suahráho ke miáhrabeq eqmaq suaníe. ⁴ Móne unáhmé unahnúrámé súwe íre meyáhro. Ahtapecq mó ke piehgírataq íre mehweh aritáhro. ⁵ Nahupeq kibekirataq mibeqté kényábé pehwehruwe miáhro arito. ⁶ Uwaresa aní nahupeq miéhnaraq itene ehweh irankéhe. Uwaresa aní íre miéhrataq itene kaweq ehwehnká iteba kowekinkehe. ⁷ Manikáne arambehri mirao puag

* 9:60: Sísaga pusa kényábé irarúme áwahewé sene sirupipeqté síwá pusa ké tahnsa miáh kényábé irarúwe.

itega kibekira nahtápéq kaeareq sega náira tahutáhúq pehipi nahro. Peh morá mi nahupéq kaegaero. Séhréh arítéh kégá arambehri aní awehraq apéq náwigéhe. Minayabe ite íre matíéhra naneq náigéhe úwe.

⁸ Náigéhe éna, Itega mó ke suwahpeq kirara mehweh aitera náira tahutáhúq pehipi nahro. ⁹ Mitaqté áwáhré ké kaweraríteq sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeq iteba wahtotaragire. ¹⁰ Mó ke suwahpeq kirara sega íre mehweh aitéhrrataq mibeqté wahba áhtápéqmé iriwe méq mahraréq, ¹¹ Itewe ahtebageheéq mahtaqté tánáhúq, igárátáq kéh tánáhúq poruaruanehe oro. Manikánka wahnah wahnahnirabeq iteba wahtotarire. Minayabe iahrreraq matíáhro teriéro. ¹² Teiníboq írátíáhro. Manikánka ehweh aritahna tanáhráq Sóróma suwahpeqte áhbabáq kéwé ákáhtaq kamah arinkéhe. Itega tanahuq poruarueq mi ehwéh terié kéwé anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Sísaga, Kamah ainehboq kawerurero ú ehwehne.
(Máttyu 11.20-24)

¹³ Sísaga mó mahraréna, Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreoro, kamah ainehboq kawerurero. Iteruwahpeq áhnte otáq sánsá miraurage. Táiya suwahpeqte kéreq Sáiróna suwahpeqte kéreqka mina tagotaq tahirímé sene ahbabáq aiq súónsabe Manikánka tagankeheéra nahonáh kórósi aneranerue tanah abaq marera sene ahbabáqsabe tútuue íbiso irino. ¹⁴ Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi keyábé peh ákáhtaq kamah arinkéhe. Mi tanáhráq ite Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreqme anotahtaq kamah ainawire. ¹⁵ Kápénéama suwahpeqte kéro, ite kaweq ke míone éq minayabe íópeqté mátábúrápéq kioneheqmúne íwíáhoo? Írakaumo. Mibeq íre kioneheqmóe. Peh iraipéq kowíáhro aitanawire úwe.

¹⁶ Sísaga eqmaq suanaú keyabé mó mahraréna, Itene ehweh íráh kéwé néne ehweh moq íráhwe. Itensabé ahqáho aítáh kéwé ínensabe moq ahqáho aintáhwe. Ínensabe ahqáho aintáh kéwé íné eqmaq núwéh áninsábé moq ahqáho atáhwe úwe.

Sísaga eqmaq suo kega kouweku ehwéhne.

¹⁷ Sísaga omaq sitena eqmaq suo kega sirupipeq eyoyóue weba kouwékera wensabé, Itene Wahnahno, arenáwirue owainawamarínsabé pokurero aritonara apubúue poku pokuowe uwe. ¹⁸ Uwana Sísaga sensabé, Sokaqesúéhnká téhrehnserahue owainawamaríné wahnah wenáwiq Séténi íópeqté tunse inahsubuwana tagahwae. ¹⁹ Írátíáhro. Ínéga págege aító púaq itega wehenkákáq tobinahránkakaq abasawe itene naruo aní owainawa kíotaikigehe. Mó naneqka ite íre ahbabáraitahráhíre. ²⁰ Itega owainawamarínsabé miraoro e ehwéh íráhnsabé íre íwíáh íwíáhoró. Peh íópeq Manikánka iteíwíq wene púkuipéq aiq sehiranurainsabé íwíáh íwíáhoró úwe.

Sísaga íwíáh íwíáhéna Maniká Iteribonsabé kaweróne ato ehwéhne.
(Máttyu 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Mi tanáhráq Manikáne Awanka Sísane arupipeq eyoyó atowana mahraréna, Nániboo, arega íópeqkákáq mah marákó márakóákáq wahnahnóne. Wehukene sánsá ahtebeh kewé arene sánsá íre sokigi ariasa peh morá káriq aní tahnsa ké arene sánsá aiq sokigi ariene. Minayabe arensabé íwíáh íwíáh atóge. Nániboo, arerega íwíáhue aiq miraóne.

²² Aiq miraóne éna mitaq miáh keyabé, Nániboga moke aiq náníre. Mó kegá íné Manikáne ahninkáwá íre tábúsoqme tagariáhwana Nániboga webataq íné wenahni tagaríehre. Mó kegá Nánibo íre tagariáhwana ínébataq wenahninká we tagaríóge. Íné wenahninká we sokigi aiéna kegá moq Maniká Nánibo tagariagehe úwe.

²³ Sísaga pabeqme we kéro keyabé epéq teriena, Itene iuranka áhntetaq tagahnsabe íwíáh íwíáhoró. ²⁴ Teiníboq írátíáhro. Áhnte Manikáne ehweh iraru kéreq anotah wahnáh kéreqka itega tagah naneq tagéyabe suwahbówara íre tagowe. Segá itega íráh éhwéhnsabé ireyabe suwahbówara íre írówe úwe.

Sísaga, Wáhnaupeqté keyábé moq irutaboíroo ú ehwehne.

²⁵ Mósísine ehweh síwáhnori anínká séna Sísaga ahbabáq ehweh irarinkeheéna áhwárawe tagéna kasenuwe. Kasenéna, Íwáhnoraníno, oga mérapeq awaq mianíboq anerininkono úwana ²⁶ Sísaga wensabé, Mósísiga sehíóro ú ehwehnká anereiro? Minawé arene arupipeq aiq ahtebehno úwana ²⁷ mi anínká mahraréna, Maniká itene Wahnahnsabé anotahtaq arutaboírúno. Moke arene arupipeqkákáq moke arenawankakáq moke arene íwíáhónaipéqkákáq Manikánsabe arutaboírúno. Arerensabé arutaboírónanserah arene iyahnabo anínsabé moq arutaboírúno íre úwana ²⁸ Sísaga wensabé, Arega aiq tábúsoqme iraréne. Tenienanserah mirainaraqmé oga mía míainewóne úwe.

²⁹ Mi anínká iwíáhéna, Sísaga íné Mósísine ehweh íre kawerue íréhre iwíáhineho éna wega Sísansabé, Néne iyahnabo aní insebo kasenúwe. ³⁰ Kasenúwana Sísaga wensabé, Wehga Sarúsarama suwahpeq suena Séríko suwahpeqte áhtápéq tutairara aebó kégá mehwatawéra táhtoque subiqmarera wene ménsámehnsá moke sabiwera pokurowe. Anotahtaq subiqmato puana pukinauraitaq we íre nogoráhéna peh ahnayehráq tahperuriaraire. ³¹ Tahperuriarairana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh anínká tunse mi aní tagéna ébeq ayéhrápéqtáq sótaikue pokuraire.

³² Mina urainserah Asiu kené sánsá mirai aní we Áríwái kahnáh anínká kire mi aní tagéna we moq ébeq ayéhrápéqtáq sótaikue pokuraire.

³³ Sámária suwahpeqte anínká kire Asiu weh tagéna we ahnayehráq tahperuriarainsabé arutaboíréna ³⁴ weba sure mayawenkakaq náhníaq sera anonkakaqtáté puramburanútaq abaq atena airí atena mi weh pankeqmaqme wene tónkine abobiahtaq tútu atowana mi kanká áhkókóuwena pokuraire. Sámária suwahpeqte anínká mi weh meqména páhsintía nahtápéq móatena mitaq wahnahnuraire. ³⁵ Ahbiahraaq mi nahtápéqté wáhnáh téhtaré móné náwana wensabé, Subiqmato aní kawerue wahnahnatawéwahnó éna, Íné kouwekonaraq áwú móné íre awehraaq kahnaaraq mó awiníe uraire úwe.

³⁶ Sísaga mi ehweh aiq teawena Mósísine ehweh síwáhnori anínsabé, Apahránítógá ahnayehráq subiqmato aní tagaronsabé wene iyahnabo aní insebo kasenúwe. ³⁷ Kasenúwana mi anínká Sísansabé, Wene iyahnabo anímé wensabé arutaboiratena séhréh atéh aníne úwana Sísaga wensabé, Arega pokue séhréh atárái anínká miraurai serahnúno úwe.

Sísaga Máhtaraq Máhriareqne nahtapeq mío ehwéhne.

³⁸ Sísareq we kéro kereqka pokue mó ke suwahpeq kuwana mibeqté íní wenáwíq Máhtaga Sísaga mehweh atena wene nahtapeq meqména móatowe. ³⁹ Máhtane ónánahwá wenáwíq Máhriáe. Máhriaga Sísane ehweh iraníeéna wene aigárápi tútuwe míowe. ⁴⁰ Tútuwe míowana Máhtaga táhutahuq kaweriníeéna áhnte ahwímínú puana wene arupípeq iwíáh kikirúwe. Iwíáh kikiráira Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, nénónánahga núwéhrana áhnte ahwímínunsabé arega anetaníbo iwíáhono? Íné séhréh ato teawo úwe. ⁴¹ Teawo úwana Sísaga wensabé, Máhtao, arega áhnte ahwímínónayabé arene arupípeq iwíáh kikiróne. ⁴² Peh morá náneqsabé iwíáhúno. Máhriaga mína kiotaiki naneqsabé arutaboíréna aiq omaq maréhraq itega we íre saiqnariayehe úwe.

11

Púrerirataq mahrarero ú ehwehne.
(Máttyu 6.9-15, 7.7-11)

¹ Mó tanáhráq Sísaga móbeq ména púreréna parabagúwana we kéro anínká wensabé, Itene Wahnahno, Sóniga we kэрáh keyábé púreq ehweh síwáhnorurainserah iwáhnorúno úwe.

² Úwana Sísaga sensabé, Púrerirataq mahrarero.

Iteríboo, arenáwíq pankerone.

Arega mah kehíná kéhíná wahnah wahnah aritahna tanáhráq apubúue ábóraragúno ato.

³ Mó wehekáh mó wehekáhnue itene táhutahuq awehraaq kirabo aito.

⁴ Mó kegá ahbabáraitáhmé itega minayabe íre ahrreraq masa peh suone. Itega miráunanserah itene ahbabáq moq íre ahrreraq matiahno.

Ahbabáqka ite saiqnariahrahíbeq íre móito.

Miraue púreroro úwe.

⁵ Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Mó kehíná suwahpeqte arene iyahnabo anínká inokáhnabubu sínah are tópah tabonahinaraqmé aneriníbo? Mi tanáhráq arenawahrah aniné nahtapeq pokue áhrabé, Irigue tópah nánio ue ineh inehinkehe. Ineh inehéé,

⁶ Néne iyahnabo anínká amahnága íre wahtopeqte sirana tópah tabonahunsabé iriwe tópah náninana kiraboono teawinkéhe. ⁷ Teawinana arenawahrah anínká wene máhripeqté iraréna, Ahqáho. Onsa aiq paiqmarena néne animárinseq sugonayabé túbáh agúno éna, Íre iriwe aweráhuge teawinkéhe. ⁸ Teawena, Nehi anímé nánuwahrah aní miéhsabé anetaníbo. Inokáhpeq puana íre náwiníe iwíáhínaraqmé túbáh agineho. Túbáh aginehboq peh píribahriue,

Nánio. Nánio úno. Nánio inaraqmé arenawahrah anínká mó iwíáhéna are íre kéh náneqmarí irigue náwinkéhe. Mína inserah púrerirataqmé apubúue túbáh agiyehboq peh mótaq mótarue teawéro.

⁹ Teiníboq irátíáhhro. Itega púrerirataqmé náyo ira naneq náinkéhe. Págegeue kabari-rataq ábórarínaq taganeheqmóe. Onsaraq pakobakoírataq siitankéhe. ¹⁰ Nánio i anínká meyankehe. Kabari anínká ábóraq marankéhe. Onsaraq pakobakoi anímé Manikánka siatahnana nahupeq kibekinkehe úwe.

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Arenahninká arensabé, Paseh nánio ínaraqmé arega wehe náwiníbo? Írakaumo. ¹² Wega, Iyah oyérá nánio ínaraqmé tobinahrá náwiníbo? Írakaumo. ¹³ Ite sibowáreh ahabároraho keéqmé itene animári peh kaweq naneq nári náriño mino. Íopeqté Ítéribógá íre ahabárorahi aní ména Wenawa eqmaranae. Minayabe wensabé, Arenawa ínéba eqmaro irarinaraq areba eqmaranawire úwe.

Owainawanka Sísá séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.

(Mátíyu 12.22-30; Máhka 3.20-27)

¹⁴ Owainawanka wehukení subiqmaq subiqmarú púana we ahriahri íre ehwehnorahúwe. Íre ehwehnorahúwana Sísaga mi owáinawánsabé pokúno atowana pokúwana mi anínká ehwehnúwara áhnte tago kegá áhtenuwe. ¹⁵ Áhtenuwara mó kegá mahraréra, Owainawamariné wahnah wenáwíq Pésébúriga Sísá págege atena séhréh atéh púana wega owainawamarí kaqsuáhráhire éra seye náhenéra ehmuníq éhmúníruwe. ¹⁶ Ehmuniq éhmúníruwara mó kegá Sísaga ahabárinkeheéra áhwárawe tagéra sega wensabé, Manikánka séhréh atahnaraqmé íopeqté íre tagariona naneq sokigi aio úwe. ¹⁷ Uwana Sísaga sirupipeqté íwíáh tagéna sensabé, Wahba marákórápéqté kegá seye ebahirataq sainkoneherawoe. Minayabe se sainkéra págegeue morá ké íre míahrahowe. Sensuwahrahreq seye ebahirataq sainkoneherawoe. Minayabe se moq págegeue morá ké íre míahrahowe. ¹⁸ Owainawanseq wenawahrahreq ebhotaq tahirimé se sainkéra árahue págegeue míagehbo? Írakaumo. Íre págegeue míahrahowe. Itega péhe éhwéh mahraréq, Owainawamariné wahnahnka íné séhréh aintéh púana owainawamarí kaqsuáhráhuge ewe. ¹⁹ Ínéga owainawa kaqsúótáq owainawane wahnahnka séhréh aintéhtáq tahirimé íte kéiráh kegá owainawa kaqsúáhtáq insega séhréh aritéh iripo? Ite kéiráh kegá itene ehwehnsabé íre tabúsoréhre aítáhwe. ²⁰ Manikáne Awanka págege aintena séhréh aintéh púana owainawamarí kaqsuq kaqsuruge. Mina tagéq Manikánka wahnah wahnahni sansá iteba aiq sire éq tagaríáhwe úwe.

Ayahnsa kira wéhyábé pabeqme ehwéhne.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Ayahnsa kira wehgá wene pokankakaq iqkakaq sokah sokah atawéna wene nahtapeq wahnahninaraq wene ménsámehnsá peh kaweqtaq kanae. ²² Mó ayahnsa kira wehgá weba séna wahnahni weh subiqme kaqsuena wene ebeh naneqmarí mewena wene ménsámehnsá saraqme meyankehe úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Wehukéninká íre néne iyahnabo aní míéhmé néne naruo aní míre. Wehukéninká ínereq íre soruparitéhraqmé wega wehuke karegaráh aruqarurire úwe.

Owainawanka kouwekinsabé éhwéhne.

(Mátíyu 12.43-45)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Owainawanka wehukení auwena pokitaq wání íre kéhrabeq nógana ahrenahrahirabeq kabarire. Kabarirana írakauninsabé íwíáhéna, Ínéga súo náhtápéq seuwekinauge éna ²⁵ áuwátái wehukénipá kouwekire. Kouwekéna wene nah tagehrana aiq kabantáhwe parabaruenta aiq kaweraréhre. ²⁶ Kawerarena mó abapete téhranité áhnte ahabábáq ówáinawámári koweriréhre. Moke mi owáinawámári mi anípá kowíáhwe. Téhwe morá ówáinawánká mi anípá miéhtáq íre kawerire. Anehemé áhnte owáinawámárinká weba míahnsabé anotahtaq íre kawerire úwe.

Manikánka wene ehweh sehgió keyábé kawerowe aritéhre ú ehwehne.

²⁷ Sísaga mahrarítaq wene ehweh iro inínká anotahtaq mahraréna, Arenanoga are maqmarena náh náwunsabe Manikánka wensabé kaweróne atéhre úwana ²⁸ Sísaga wensabé, Náinoga maqintonsabe Manikánka kaweróne atena peh wene ehweh irera sehgió keyábé anotahtaq kawerowe aritéhre úwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Mátíyu 12.38-42; Máhka 8.12)

²⁹ Áhnte wehukégá Sísaba sáhuríowana wega sensabé, Ite amahnága oga miáh kéwé áhnte ahabábáq kée. Itega iraréq, Manikánka are aiq pútaq séhréh atéhre tagarianeheéq ótaq sansánúno teni teninowe. Sónaga sóreq wanípípeq tupekútaq Manikánka ótaq sansá miraúwe. Peh morá mi kansá teienaga íwíáhue tagagehe. Ínéga ótaq sansá mó íre sokigi ainíe. ³⁰ Nínibe suwahpeqté kegá Sóna tagéra Manikánka miraú otáq sánsá tagowe. Amahnága oga miáh kegá íné wehukení úku aní tagéra Manikánka miráina ótaq sánsá tagagehe. ³¹ Sórómóniga Ísara keráq wahnahnútaq wáhnaupeqté kéné wahnah inínká wene ahtebia éhwéh iraníeéna íre wahtopeqté weba súwe. Teiníboq irátíáhro. Amahnága iteba mió ánimé Sórómóni kiotaiku aní múge. Mi inínká Sórómónine ahtebia éhwéh ironserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho? Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi inínká iriwe

ména itensabé ehweh aitankéhe. ³² Nínibe suwahpeqte kéga ahabáruwana Sónaga ehweh koreruitaq wene ehweh irera sene ahabábq sansa suera kaweqtaq miówe. Minayabe Manikánka ehweh aithahna tanáhráq Nínibe suwahpeqte kéga iriwe méra ite amahnága oga miáh kéyábé. Íre kawerowe éra ehweh aitagéhe. Amahnága iteba mió ánimé Sóna kiotaiku ani múge. Nínibe suwahpeqte kéga Sónane ehweh írónserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho?

Itene iurame itene inonkane árahmu tahnsane i ehwéhne.

(Mátíyu 5.15, 6.22-23)

³³ Sísaga mó mahraréna, Wehukeníká árahmu keqmaréhtáq kopípéq tahbe tehnopeq íre máréhre. Páhkétiraté íre akariaréhre. Íraukamo. Nahupeq kibeko kéga kawerue tagagehéna árahmu tahberapeq máréhre. ³⁴ Arene aurame arene anonkataq kéh árahmú tahnsáne. Arene auranka kaweq naneq tagehnaaq arene arupipeq téhranae. Arene auranka ahabárorahi naneq tagehnaaq arene arupipeq sunkikírínae. ³⁵ Arene arupipeqté téhrehme sunkikírínehboq áwéh panantáínaq tagariáho. ³⁶ Itene iwíáhópipéq íre sunkikíría peh moke téhráhnaraq árahmuga moke nahupeq téhrehnserah itene iwíáhópipéqté téhrehnka itene inonka moke téhranae úwe.

Péhrasi kéga ahabárunsabé Sísaga ehweh arito ehwéhne.

(Mátíyu 23.1-36; Máhka 12.38-40; Árúka 20.45-47)

³⁷ Sísane ehweh parabagúwana Péhrasi aninká wensabé, Néne nahtapeq táhutahuroyehboq máho úwana Sísaga we kérena táhutahuq nanaúwe. ³⁸ Sísaga wene ayahnkara íre pabeq paberia pehipi nónsabe mi aninká áhtenúwe. ³⁹ Áhtenúwana Sísaga wensabé, Itega káhpukákq páretahakákq pabeq paberotaq peh ábórapeq pabeq paberéq arupipeq íre pabeq paberowana peh náwiqkakaq mitaq kéhre. Mina onserah itene inonka pabeq paberowana itene írúpeiqmó aebó iwíáhwé áhnte ahabábq iwíáhwé mitaq kéhre. ⁴⁰ Ite múguwahgu saiyo animári móe. Manikánka íre peh morá ábóraq kéh náneq miraia kopípéqté náneqmarínkákq miraro mino. ⁴¹ Ite matiáh náneq mó ke wehwehúe nárieq séhréh arítáho. Mirairataqmé moke matiáh náneq peh kaweqtaq kanae úwe.

⁴² Sísaga mó mahraréna, Péhrasi keo, moke itene sotápéqté ménsáméhnsá saraqme abapete itaréitaré matawéq peh morá mewe Manikáne arambehri mirao ke síéwe. Kawerowe. Pehgáriq naneqmarí táwiomé kímé náwahbiamé moq saraqme síéwe. Kawerowe. Mí sansá sehgieq íre súáho. Peh kaweqtaq mé sansamé Manikánsabe irutaboiro me mi sansátaré íre sehgiówe. Íre kawerowe. Mí sansánkákq sehgióro. Íre miraonsabé Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Péhrasi keo, ite Asiu kené momiwí nahtápéq kaweqtapéq méyabe iuwahbeh ke wóe. Ite máhkétirapéq nogótáq mó kéga ite mehweh aiteyabe iuwahbeh ke wóe. Minayabe Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro. ⁴⁴ Pusa ké maisia máiq kéhrabeq mó kéga íre tagia mitaq pehipi nogówe. Mina inserah itene iwíáhipeq kambaresa náneq tahnsá kéhrara mó kéga íre tagahwe. Minayabe itewe pusa ké maisia máiq tahnsa móe. Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

Mósísine ehweh síwáhnoru kéga ahabárunsabé Sísaga ehweh arito ehwéhne.

⁴⁵ Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnorú aninká Sísansabé, Arega irarénawe itensabé moq ehweh aithahne úwe. ⁴⁶ Úwana Sísaga mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro keo, Manikánka ite moq kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro. Mósísine ehweh áhnte pagégé éhwéh púaq itega síwáhnorowara íráh kéga íre sehgióráhowe. Segá íre sehgióráhonsabé itega mi ke pehgárita q íre séhréh arítáhowe.

⁴⁷ Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Subiq suera maisarówaq ite maisarórabeq itega ebah pentabaráhwe. ⁴⁸ Itega miraome aneq sansánoo? Itene igaqnaréhga kaweq ke subiq súónsabe itega sene ahabábqsabe. Kaweq sansáne éq anehe mi kawéq ké maisarórabeq ebah pentabaráhwe. ⁴⁹ Minayabe Manikánka tábúsoqme iwíáhéna mahraréna,

Néne ehweh irare kereq síwáhnoro kereq seba eqmaq suanauge. Eqmaq suahnara sega táhmaro síwíóqnéra mó táhmaro subiq suaneherawoe úwe.

⁵⁰ Sísaga mó mahraréna, Segá Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Manikánka mah marákó marákó mirarotaq téh subiq súótaqte mi ahabábq amahnága oga miáh kéné ahabábq úkire. Minayabe Manikánka kamah ainawire.

⁵¹ Segá wehukení wenáwiq Ábéri ebeq subiq súówe. Anehemé wehukení wenáwiq Sékáráia Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq miówara subiq súówe. Mí anitéreq moke ákáhpi subiq súó kereqne korahq tunsabe Manikánka amahnága oga miáh ké kamah ainawire.

⁵² Mósísine ehweh síwáhnoro keo, itega ahtebah onsárápété kí kopéq súáhwe. Itewe mibeq íre kibekia mibeq kibekonehe e keyábé ahqáho arítáhwe. Minayabe Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

⁵³ Sísaga mitaq suena máhpeq tuegúwara Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka wensabé abiahsa atera áhnte ehwéh kasenuwe. ⁵⁴ Sísaga ahababáq ehweh irarinkeheéra sega mó ehwéh mó ehwéhnie kasenéra áhwárawe tagowe.

12

Péhrasi kegá kopéráhpéro sansá pehragahro ú ehwehne.
(Mátíyu 10.26-27)

¹ Peh íregárita q kegá sáhurió púara mó kené sigará músúriówana Sísaga ebeq we kéro keyabé síwáhnoréna, Péhrasi kegá kopéráhpéro sansá pehragahro. ² Amahnága moke kopípéq kéh náneq mókake ábóraraginae. Moke epéqté éhwéh ábóraraginae. ³ Itega sunkíkírirabeq iraruro ehwéh mó kegá téhrehrebeq iragéhe. Itega nahupeq ehmuniq éhmúníruwe irarira ehwéhme mó kegá írera nahnsorapéqté sawai sawaiwe irarigehe úwe.

Peh Manikánsabe áhreoero ú ehwehne.
(Mátíyu 10.28-31)

⁴ Sísaga mó mahraréna, Néne iyahnabo anímárinó, teiniboq irátíáhro. Peh itene inonka subiq suahráho keyabé íre áhreoero. Mi kegá iteyuwa íre subiq suahráhowe. Írakaumo. Minayabe sensabé íre áhreoero. ⁵ Teiniboq irátíáhro. Peh morá Manikánsabe áhreoero. ³ Itega ebeq itene inonka subiqmarena anehe iteyuwa iraipéq suahráhi puaq wensabé anotahta q áhreoero.

⁶ Káriq kabará máhkétirapéq téhtaré pabusa moneráté moberiáh kábará paiqmarahráhire. Mina tahnsa káriq kábará Maniká Iteriboga íre abitarúéhre. ⁷ Maniká Iteriboga moke itene iyahqnopeqte íyáhrámé sáhnshawe tagariéhre. Wegá ite aiq moke tagariéh puq íre áhreoero. Itega kabaramari kiotaiko puana Manikánka ite íre abitarúéhre úwe.

Íné Sísane ani muge iraréyabe ayehitéhneho i ehwéhne.
(Mátíyu 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiniboq irátíáhro. Wehukeníká mó keyabé, Sísane ani muge terinaraq mókake íné wehukení úku anínká íopeqté ké míéhraq Maniká Iteribonsabé, Néne ani míre teawinié. ⁹ Arega mó ke miáhtáq ínensabe, Ahqáho. Íné íre tagarióge aintéhnaraq mókake Maniká Iteribo míéhraq ínéga arensabé ahqáho atena are íre tagarióge atanauge úwe.

¹⁰ Sísaga mó mahraréna, Íné wehukení úku anínsabé níéhruu aintéh ánimé Manikánka insahwé atena íre ahrrera q matianawire. Peh morá Manikáne Awansabe éhrrui ánimé Manikánka íre insahwé atanauire. Ahqáho. Peh ahrrera q matiankehe úwe.

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Mó kegá ite táhtoqme ehweh aitanehera irata q itene irupipeq iwíáh kikiriyehe. Segá ite meiqmera Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáhpápópoq wahba wáhnáhpápópoq mó anotah anípápópo móitéhraq itega, Aneq ehwéhnonehkonó éq áhreiyehe. ¹² Mi tanáhráq Manikáne Awanka irarína ehwéh sokigi ainkéhe úwe.

Ménsámehnsánsabe arutaboiri anínká múguwahgu sansá miraurai ehwéhne.

¹³ Peh íregárita q kegá sáhuriówana mitaqté anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, nániboga pukurairana wene ménsámehnsá nánuwahga moke meraire. Mi ménsámehnsá ákáhta q náninkéhboq nánuwahnsabé ákáhnshaimé náwo teawo úwana ¹⁴ Sísaga wensabé, Íné ménsámehnsá saraqme nári nárinkeheéna insega omaq intáráiro? ¹⁵ Insega omaq intáráiro éna mitaq míó keyabé mahraréna, Ménsámehnsánsabe ígará pabekínehboq kawerurero. Íre sene áhnte kéh ménsámehnsánsabé wehuke oga míahrahwe úwe.

¹⁶ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Anotah wehne so áhnte ménsámehnsá iráirana ¹⁷ wewe náhenéna, Áhnte ménsámehnsá matiónsabé eheq saharanínkono uraire. ¹⁸ Eheq saharanínkono iwíáhéna, Íné mahrainie éna néne ménsámehnsá kéh náhmári sokoruqme mó anotah náhmári pearena néne áhnte ménsámehnsá mipéq sáharanie. ¹⁹ Mipéq sáharáhnaraq mahra iwíáhinie. Néne matió ménsámehnsá áhnte opéq awehraq kanae. Minayabe amahnága túbáh aginie. Táhutahurinie. Iwíáh iwíáhéna ábáhrinie iwíáhuraire.

²⁰ Iwíáhurairana Manikánka wensabé, Múguwahgu saiyo aní móne. Iborá penahnararaq are pukiniwóne. Minayabe are áhnte matiaha ménsámehnsámé inserénga awaq miagéhbo uraire. ²¹ Maniká Iteribonsabé íre sirutaboiria peh sene ménsámehnsánsabe sirutaboiro kewé teawó aní tahnsa ké wóe úwe.

Itene irupipeq iwíáh kikiriyeho ú ehwehne.

(Mátíyu 6.25-34)

²² Sísaga we kéro keyabé mahraréna, Teiníboq írátíáhiro. Mah marákóipéq mé tanahráqsábé itene irupipeq iwíáh kikiriyeho. Aneq naninkono? Aneq korósi sukiwianinkono íre iwíáhoró. ²³ Oga méwé íre peh morá tópah nahngae. Itene inonkame íre peh morá ananeré naneq mire.

²⁴ Kúqnu tagéq ahtebahro. Mi kánká ménsúmehnús íre uqmaréhre. Sene táhutahuq tahbé íre kéhre. Minayabe nera kéhtáq íre koawaqmena méaréhre. Manikánka mi kansábé iwíáhéna pehipi kiraboire. Itewe wehuke puana Maniká Iteriboga itensabé anotah iwíáhéna kawerue kirabo aitéhre. ²⁵ Arega arene oga mé tanahráqsábé iwíáh kikirinaraqmé ábátáq mérearahráhiro? Ahqáho. Írakaumo. ²⁶ Itene oga mé tanahráq ábátáq mérearahrá íre únayabé mó naneqmarínsabé aneqsábé iwíáh kikironehbo?

²⁷ Uworapeqté náneq kirena kaweq ará iyéh tagéq ahtebahro. Uworapeqté náneqka íre arambehrire. Korósi íre kogahnire. Anotah wahnáh ání wenáwíq Sórómóni naho ména we áhnte ménsáméhnúsá matawéna anotah kawéq áwáhríq kórósi matiowe. Uworapeqté kaweq ará iyéh náneqka Sórómónine kaweq awahriq naneq kiotaikire. ²⁸ Uworapeqté náneq íre kagai naneq mire. Ihora iyéhrana ahbiah tahnsá kekíratáq taginae. Manikánsabe pehgárita q aiq pútare átáh kéó, Manikánka mi kawéq ará sukiwíéhnsábé wega ite moq sukítahráhi mino. ²⁹ Aneq nanehnkono iwíáhéq irupipeq áhnte iwíáh kikiriyeho. ³⁰ Maniká íre tagariáh kégá minayabe iwíáh iwíáhéna sene sirupipeq iwíáh kikirowe. Iteriboga ite íre mationa naneq aiq tagariéhre. ³¹ Minayabe Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsánsábé irutaboireq sehgióro. Sehgirataq wega ite íre mationa naneq náinkéhe úwe.

Sísaga kaweq naneq morábí sáhnosabé teriu ehwehne.

(Mátíyu 6.19-21)

³² Sísaga mó mahraréna, Ite sipisípiq nansó táhnúsá kéó, íre áhreoro. Maniká Iteriboga wahnah wahnahnirabeq awaq miagehéna aiq omaq itéhre. ³³ Itene ménsáméhnúsá paigmaqme mi moné tabonah ke náriéro. Mirairataqmé kagaorahi ménsáméhnúsá íópeq mitaq sáharagéhe. Mitaq aebó ánínká íre aebóorahire. Mitaq wenuqka íre nahráhi puana itene kagaorahi ménsáméhnúsá peh mitaq kagainawire. ³⁴ Itene kaweq naneq morábí sáharáhrabeqsábé irutaboironheqmoé úwe.

Sísaga, Kouwekonaraqsábé níwénunoro ú ehwehne.

(Mátíyu 24.42-44)

³⁵ Sísaga pabeqme ehwéh mahraréna, Itene korósi sukiareq áréti konahnareq aráhmú keqme tagariáhiro. ³⁶ Sene wahnahnka pahuwirorabeq suena sína tanáhráqsábé wene arambehri anímári áwénuno serahnoro. Wega sure onsa pakobakoínaraq sega apubúue onsa sionherawoe. ³⁷ Se tótuqméra sene wahnahnnsabé áwénuno anímáínsabé, Kawerowe aritankéhe. Teiníboq írátíáhiro. Sene wahnahnka we áwénuno keyábé iwíáh iwíáhéna áréti konahnawena sensabé, Túturo aritena kirabo aritankéhe. ³⁸ Wega inokáhnabubupopq tueina inaraqpópoq sínaraqmé íre sugia peh wensabé áwénuno keyábé anotahtaq, Kawerowe aritankéhe.

³⁹ Anotah wehgá aebó ánínká sína tanáhráq ahtebehtaq tahirímé wega áwénunue wahnahnurawéna aebó ánínká kibekina inaraq tagéna kaqsúéh irino. ⁴⁰ Minayabe iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku anínká ite íre iwíáhira tanáhráq kouwekinauge. Minayabe íwéh panantáínaq níwénunoro úwe.

Kaweq arámbéhrí ánínseq íre kaweq arámbéhrí ánínseqsábé ehwehne.

(Mátíyu 24.45-51)

⁴¹ Pítaga Sísansabé, Itene Wahnahno, arega mah pabéqmé éhwéhmé peh morá itensabé teieno? Mó keyábéákáq terieno kasenúwe. ⁴² Kasenúwana Sísaga mahraréna, Ahtebeia ání tábúsoqme arámbéhrí anímé insebo? Wene wahnahnka mi anínsabé, Mó arámbéhrío keráq wahnahnarito atena táhutahuq tanáhráq tópah nário atéhre. ⁴³ Wene wahnahnka kouwekéna teawátái arámbéhrí tábúsoqme mirainsabé tagéna wene arambehri anínsabé, Kaweróne atankéhe. Kaweróne atéhnsabé arambehri aniné aru eyoyóinkehe. ⁴⁴ Teiníboq írátíáhiro. Wene arambehri anínká tábúsoqme arámbéhrí puana wene wahnahnka, Moke néne ménsáméhnúsátaq wahnahnúno atanae. ⁴⁵ Ahbabáq arámbéhrí ánínká iwíáhéna, Néne wahnahnka íre apubúue kouwekinae iwíáhire. Mira iwíáhínsabé mó arámbéhrí wéh áhré subiqmarena múgawahgu kereq táhutahuq néna piah naruq narurire. ⁴⁶ Wega íre iwíáhue áwénunína tanáhráq wene wahnahnka séna mina tagéna anotahtaq kamah awena ehweh íre írah ké miáhrabeq móatankehe úwe.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká wene wahnahne iwíáh irena íre miráinaraq wene wahnahnka anotahtaq kamah awinkéhe. ⁴⁸ Arambehri anínká wene wahnahne

iwiáh íre ahtebéna mina ahabárinana wene wahnahnka pehgáritaḡ kamah awinkéhe. Wehukeníká anotah apéḡ meyahnarāḡ anotah apéḡ awinanāo. Mina inserah Maniká Iteriboga wehukení áhnte awena págege atena séhréhínarāḡ mi anínká Sísane arambehri anotahtaḡ mirainanāo úwe.

Sísaga, Íné wehuke saraḡ iuwanieéna tutaḡe ú ehwehne.
(Mátíyu 10.34-36)

⁴⁹ Sísaga mó mahraréna, Abe kekinai anínká téh kekiaréhra tawe abae agire. Mina inserah néne ehwehnka abae aginkehéna marakóipeḡ tumiaraḡe. Ira abae aginserah néne ehwehme apubúue abae agéyabe nuwahbehre. ⁵⁰ Segá mótaḡ íné íre kaweraintéhra puana amahnáḡa nirupipeḡ áhnte uméhime mókake kaweraginae. ⁵¹ Ínéwé sainkue miáh ké insahwé aitanieéna marakóipeḡ tutaire iwiáhoo? Írakaumo. Peh sainsuanieéna tutaḡe. ⁵² Mó karíronání moberíáh méra apahránitógá néne ehweh sehḡiówara mó téhránitégá íre sehḡioya puara sainkue miáhwe. ⁵³ Mó mapéḡ abowareḡ wenahninseq sainkue miéhye. Mó mapéḡmé anowareḡ ayahunkawareḡ sainkue miéhye. Mó mapéḡmé ahrahnawareḡ anahbukawareḡ sainkue miéhye úwe.

Wehukeḡa néne arambehri íre ahtebahrahowe ú ehwehne.
(Mátíyu 16.2-3)

⁵⁴ Sísaga weba mió keyabé mó mahraréna, Ibonuḡna kéhtáḡ ibonsinae irarewana ibonsire. ⁵⁵ Áúnorahntáh kéhtáḡ patahinae irarewana patahire. ⁵⁶ Kopéráhpéro keo, itega ibonuḡnankákáḡ áúnorahntáhnkakaḡ ahtebeḡmé aneqsábé ínéḡa amahnáḡa mirau arámbéhri íre ahtebahrahoó úwe.

Apubúue insahwé ato ú ehwehne.
(Mátíyu 5.25-26)

⁵⁷ Sísaga mó mahraréna, Kaweḡ sansámé aneqsábé íre iwiáhue mirao? ⁵⁸ Mó anínká are ehweh atanieéna anotah wahnáhbá meḡme kinarāḡ ahtaḡeḡ kirataḡ we insahwé ato. Ehwehorabeḡ kirataḡ wega are anotah sahsí móatahnarāḡ weḡa pársiba móatahnana sega are karábúsiipéḡ móatéhboḡ insahwé ato. ⁵⁹ Teiníboḡ írátíáhro. Karábúsiipéḡ móatahnara íre apubúue soraḡ auwaneherawoe. Ebeḡme anotah apéḡ paiḡmarehnarāḡmé anehe soraḡ auwagéhe úwe.

13

Ahababáḡ sansa íre súéhraḡmé pukoneheḡmóe ú ehwehne.

¹ Mi tanáhráḡ táhmaro mió keḡa Páhirátiga miráú ehweh Sísá teawúwe. Kehrari marákórápéḡté kéḡá Sarúsarama suwahpeḡ Manikánsabe titiruwana Páhirátiga se subiq súáhro aritowe. Subiq súáhro aritowara subiqmárowara pukutaḡ sene korahḡkakáḡ titiro naneḡ kané korahḡkakáḡ moraráḡ mitaḡ kowe. ² Páhirátiga miráú ehweh Sísá teawúwana weḡa sensabé, Pukuro kené ahababáḡ moke mó Kehrari marákórápéḡté kéné ahababáḡ aiq kiotaiki puara mina tahnsa pukurowe iwiáhoo? ³ Írakaumo. Teiníboḡ írátíáhro. Iteitene ahababáḡ sansa íre súéhraḡmé ite moḡ moke pukoneheḡmóe. ⁴ Síróama marákóráḡ íre wahto íopeḡ pewe kiría ébáh náh sokoguraitaḡ 18 wehuké pukurowe. Pukuro kené ahababáḡ moke mó Sarúsarama suwahpeḡte kéné ahababáḡ aiq kiotaiki puara mina tahnsa pukurowe iwiáhoo? ⁵ Írakaumo. Teiníboḡ írátíáhro. Iteitene ahababáḡ sansa íre súéhraḡmé ite moḡ moke pukoneheḡmóe úwe.

Sera íre íyéh áwánkánsábé pabeḡme ehwéhne.

⁶ Sísaga mah pabeḡmé éhwéh mahraréna, Wehne sotápéḡ nah naneḡ será íyéh áwánká kírehra weḡa sera sabátáhrurairana írakaunuraire. ⁷ Írakaunurairana wene sotáḡ arambehri anínsábé, Apahtáro ópéḡ ínéḡa mah awánká sera sabátáhruraḡana írakaunuraire. Apiruo. Aneqsábé néne marakóráḡ pehipi kehro urairana ⁸ sotáḡ arambehri anínká wensabé, Amahnáḡa pehragéna sera iyankéhboḡ ínéḡa áwahipeḡ ubuḡme káhone seq maisarahnana ⁹ mó opéḡ iyahnarāḡmé kawerinae. Íre iyahnarāḡmé apiruankéhe uraire úwe.

Ahrena ahrena wehekáh Sísaga owainawanka áwíoḡnó iní kawerato ehwéhne.

¹⁰ Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéḡ síwáhnorúwana ¹¹ abobia káuḡmunia iní mitaḡ miówe. Owainawanka 18 opéḡ mi iní áwíoḡnó puana we taebewe nogaena íre iriwe nogoráhu iní miówe. ¹² Sísaga mi iní tagéna wensabé, Mahbeḡ súno éna arene awahre kaweratóḡe éna ¹³ wene ayahnkaratáté táhtoḡnówana apubúue irigéna Manikánsabe iwiáh iwiáh atowe.

¹⁴ Sísaga mi iní ahrena ahrena wehekáh kaweratonsabe mibeḡté wáhnáh anínká abiahn-sanéna mió keyabé, Arambehri wehekáhmé abapete morá wéhékáh míre. Mó anínká arene

awahre kawerateyabe awinaraqmé arambheñri wehekáh sero. Ahrena ahrena wehekáh awahre kaweraiteyabewé ire sero úwana ¹⁵ Sísaga mina tahnsa íwíáho keyábé, Kopéráhpéro keo, ahrena ahrena wehekáh itene kamarí wání nageheéq wiraipeqté meriqmeq wánítapeq mórítáh mino? ¹⁶ Mah inímé Ébáráhma kahnáh Ínínirana owainawanka íregáritaq opéq 18 opéq áwioqnehrana ínéga ahrena ahrena wehekáh kaweratómé aiq kaweq sansánu mino úwe.

¹⁷ Úwara mi ehwéhúnka sene sirupipeq pó púara wene naruo anotah siyehítowara áhnte mó kegá Sísaga miraú arámbheñri tagéra iwíáh íwíáhuwe.

Pehgáriq ayúnsábé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 13.31-32; Máhka 4.30-32)

¹⁸ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Manikánka wannah wahnahnime aneq tahnsáne ue teinínkono? Anere pábéqmé éhwéh teinínkono? ¹⁹ Manikánka wannah wahnahnime awanká ayu pehgáriq ayú tahnsane. Wehukéninká mi pehgáriq áyú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah úkéna moke mó mensáméhnás kiotaikire. Awankánirana kabaramarínká séra ayahnweraq sene nah piáhwe úwe.

Muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 13.33)

²⁰ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wannah wahnahnime anere pábéqmé éhwéh teinínkono? ²¹ Tírí ínínká muoráhi naneq párahwaipéq maqme ayahnrana moke múire. Manikánka íópeq wannah wahnahnime mina páréti muoráhi naneq tahnsáne úwe.

Sobuya méhpéhpéq kibekoro ú ehwehne.
(Mátíyu 7.13-14,21-23)

²² Sísaga Sarúsarama suwahpeq pokinie íwíáhéna pokue moke táhúnipéqkákák anotah matábúrápéqkákák siwáhnorinieéna pokúwe. Pokéna siwáhnorue kure kure Sarúsarama suwahpeq koragúwe. ²³ Koragúwana mó anínká wensabé, Wannah aníno, oga mérapeq awaq miéhra kewé peh táhmaroga awaq mianeherabo kasenúwe.

Kasenúwana Sísaga míó keyabé, ²⁴ Tauntahunue sobuya méhpéhpéq kibekoro. Teiníboq írátíáhro. Áhnte kegá nahupeq kibekonehe íwíáhéra íre kioráhowe. ²⁵ Mibeqté Wáhnáhnká onsa paigmarahnaq itega méhpeh iriwe méq onsaraq subírataq wensabé, Itene Wahnahno, onsa siito igehe. Onsa siito irana wega itensabé, Ite ehéqte kébo? Ínéga ite íre tagaríoge inawire. ²⁶ Ite íre tagaríoge ina q itega wensabé, Arereq moráraq táhutihururuna wino. Arega iteruwahpeq íwáhnoruna wino irana ²⁷ wega itensabé, Itewe íre tagaríoge. Ite ehéqte kébo? Ite moke ahbabáq ke puaq íné nueq pokoro aitanawire.

²⁸ Ébáráhmareq Áhísáhkireq Sékópareq moke Manikáne ehweh iraru kereqka Manikánka wannah wahnahnirabeq miéhraq tagéq peh máhpeq miéhra puaq uwo uwo éq abuy-oraneheqmóe. ²⁹ Íó kiembogirabeqte kéreq íó tupekirabeqte kéreq ébeq ayópéqté mó ébeq ayópéqté kéreqka sure Manikánka wannah wahnahnirabeq tútuue méra táhutihurigehe. ³⁰ Írátíáhro. Amahnága anotah ke ebeq miáh kewé mókake Manikánka wannah wahnahnirabeq anehepeq pehgáriq ke úkoneherawoe. Amahnága anehepeqte kegá ebeq anotah ke úkigehe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte keyábé arutaboírú ehwehne.
(Mátíyu 23.37-39)

³¹ Mi tanáhráq Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé, Érótiga are subiq suanie íwíáhinsabé mahta q sue pokúno uwana ³² Sísaga wensabé, Mi urínsí íá táhnsá ánínsabé koreaweq mahrarero. Iborankákák ahbiahakák owainawamarí kaqsuena awahre ke kawerari-taníe. Apahtároráq néne arambheñri parabaruaníe. ³³ Manikáne ehweh iraru ke peh morá Sarúsarama suwahpeq míowara subiqmaq subiqmaruwara puku pukuuwe. Íné moq Manikáne ehweh iraru anínéna iborankákák ahbiahakák ahrinaakák ínéga iwíáhu ahtápéq pokue arambhehrinauge.

³⁴ Sarúsarama suwahpeqte kéó, itensabé nirutaboiraitóge. Itega Manikáne ehweh iraru ke subiq sueq Manikánka iteba eqmaro ke ebahnsatate subiq súówe. Kokórega wene áráhnqari arutaboíréna ahwirinserah áhnte tanáhráq ite wahnahnue séhréh aiteyabe nuwahbehraqme itega ahqáho aintáhwe. ³⁵ Írátíáhro. Ahqáho aintáhnásábé iteruwahpeqme mókake íre kaweritahnana peh susa náh kanae. Teiníboq írátíáhro. Mókake itega íné pehipi íre tagagehe. Ebeqme mahraréq,

Itene Wahnahne áwirue sína anínsábé iwíáh iwíáh atone éq anehe íné tagagehe úwe. (*Buk Song 118.26*)

14

Sísaga wene aiayah mu aní kawerato ehwéhne.

¹ Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Péhrasi wahnáh ániné nahtapeq táhutahurinieéna pokúwara mibeqté kégá we awahnkanuwe. ² Wene aiayah mu anínká weba miówana ³ Sísaga mi aní tagéna Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqsabé kasenéna, Ahrena ahrena wehekáh awahre ke kaweraritewé kaweq sansápo úwe. ⁴ Úwara íre ehwehnia peh ehíya miówana Sísaga mi awáhré áni kaweratina eqmarowe.

⁵ Eqmarena mió keyabé mahraréna, Ahrena ahrena wehekáh itene anipópoq póeráhqpópoq mataipéq tupetiahnaraqmé mi wehekáh pankeqme meruaneherabo kasenúwe. ⁶ Kasenúwara íre teawasa peh ehíya miówe.

Íné pehgáriq aní tahnsa míanie íwiáhúno ú ehwehne.

⁷ Táhmáro táhutahuroneherao kegá kabarára kaweqtapéq eheq tútuue míanehnkono uwana Sísaga mína tagéna mah pabéqmé éhwéh teriuwe. ⁸ Teriena mó anínká arensabé, Máho ínahwe arega anotah táhutáhúrirarabéq pokirataq anotah weh tútuue miéhrarabéq íre tútuue míahnó. Arensabé máho urai anínká mó aní are kiotaigme anínsabé máho urairamo. ⁹ Anotah anínká sínaraq máho urai anínká arensabé, Móbeq míahnó. Mó anínká mahtaq tútuue míankehe ínarag are anotah ayéhtanawire.

¹⁰ Arensabé máho ínarag ayehrápéq korítuue míahnó. Miráinarag arensabé máho urai anínká tagéna arensabé, Irigue mahbeq kaweqtapéq serútuue míahnó atanae. Wega miráinarag tagehra kegá arensabé íwiáh íwiáh atagéhe. ¹¹ Wewega, Íné anotah aní múge íwiáhínaraqmé Maniká Iteriboga wensabé, Pehgáriq aní míahnó atankéhe. Wewega, Íné pehgáriq aní tahnsa míanie íwiáhínaraqmé Maniká Iteriboga wensabé, Anotah aní míahnó atankéhe úwe.

Sísaga, Tabonah ke kawerarito ú ehwehne.

¹² Sísaga máho ato anínsabé mahraréna, Arega anotah táhutáhúq kaweraréhna tanáhráq peh morá arene iyahnabo arenawahrah áhnte monéákáq keyábé máhoro íre úno. Mó tanáhráq sega arensabé, Máho atera táhutahuq náwigéhe. Mína tahnsanue arene ápeq meyankéhe.

¹³ Arega anotah táhutáhúq kaweraréhna tanáhráq tabonah kereq sawenkahnia kéreq aigará soriqnah kereq aura pira kéreqsabé máhoro arito. ¹⁴ Segá are mó naneq íre náweráho puara Manikánka kaweróne atankéhe. Mókake wega kaweqtaq miáh ké iriritahna tanáhráq ápeq awinkéhe úwe.

Táhutahuronehboq máhoro únsabe pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 22.1-10)

¹⁵ Sísareq moráráq táhutahurú anínká mi ehwéh irena wensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabéq táhutahurira kewé sirupipeq áhnte eyóyó aginkehe úwana ¹⁶ Sísaga wensabé pabeqme ehwéh mahraréna, Wehga íregáritaq wehekéq kiraboiniéna áhnte táhutáhúq kawerataire. Kaweraréna mi keyábé, Máhoro uraire. ¹⁷ Awehraq tanáhráqmé wene arambehri aní teawena máhoro urau keyábé, Táhutahuq tanáhráqmé aiq awehraq mire. Amahnága máhoro korerio éna eqmataire. ¹⁸ Eqmatairana, Máhoro urairara íre serahúne éhwéh mó anínká mó anínkáue teawátówe. Mó anínká wensabé, Marakó paiqmataunsabé mína koraganau puana íre korahuge urairana ¹⁹ mó anínká wensabé, Íné arambehriéyabe inayáhnkú káho paiqmataunsabé mi kamári áhwárawe taganau puana íre korahuge urairana ²⁰ mó anínká wensabé, Íné ahre meyó púana íre korahuge uraire.

²¹ Mi arámbéhrí anínká kouwekue sene ehweh wene wahnah teawátáirana anotah abíáhnánuraire. Anotah abíáhnánéna wensabé, Anotah ahtápéqkákáq pehgáriq ahtápéqkákáq peheráh pokue tabonah kereq sawenkahnia kéreq aura pira kéreq soriqnah kereq koweriqme súno uraire.

²² Úrairana wene arambehri anínká miraéna kouwekéna wene wahnahnabé, Aiq mi-raugarawe sira kewé íre awehraq miáhwe urairana ²³ wene wahnahnka wensabé, Néne táhutahuq áhnte nagehboq sotápéqkákáq tanahraipéqkákáq wehuke kogabarue koweriqme súno. ²⁴ Teiníboq írátiáthro. Téh máhoro urau kegá néne táhutahuq pehgáriq naneq íre naneherawoe uraire úwe.

Sísaga, Ebeq kawerue íwiáhé anehe íné séniro ú ehwehne.

(Mátíyu 10.37-38)

²⁵ Sísaga pokúwara peh íregáritaq kegá kéréwana wega pabeqme sensabé, ²⁶ Wehukega íné pehipi íre séniragéhe. Wenanoiboreq wene ahrereq wene animárinseq wenábáqmarinseq wenanahnorehreq suahnaraqmé íné sénirankéhe. Wewe awahbeh íwiáh suahnaraqmé íné séniréh áni míankehe. ²⁷ Náibone arambehri miraunsabé íné awankátaq táhpawe nubiq

suagéhe. Ínéga miraunserah mirae séníráhro. Minayabe néne arambehriraq túbáh agéna peh we awahbeh arámbéhrí sehgi ánimé né sénírèh áni íre miárahire.

²⁸ Nah pianáina anínká ebeqme iwíáhue tagankehe. Nah pe naneqmarínkákáq wene móneakáq awehraq kahnarraqmé anehe pearankéhe. ²⁹ Ebeq íre iwíáhi anínká nahwiahnsanse pearena anehe néne móneakáq íre awehraq kéhre éna mi nah íre pera suankéhe. Tagehra kegá susa náhwíáhnsánsé tagéra mi anínsábé awirèh atera, ³⁰ Wega áhwareh arámbéhrí íre parabaruaahráhire oneherawoe.

³¹ Wahnah anínká mó wahnáh áninseq wene ebeh kereq ebehue subiq suanéhe iwíáhéna ebeq tútuue ména kawerue iwíáhinkehe. We peh 10 táhúséni (10,000) ebehira ke miéhrataq wene naruo peh íregáritaq 20 táhúséni (20,000) ebehira ke miéhrataq kaweq iwíáhi wahnáhnká íre apubúue koebehinkehe. ³² Itene naruo íre subipáhraruahráhuéne iwíáhinaraqmé sene naruo miéhrataq ahnsaní eqmarankéhe. Itega íre ebehoneheqmúne. Kaweqtaq míanehboq póqsuanéhe terio éna eqmarankéhe.

³³ Mina inserah íné sénírané iwíáhóna anínká ebeqme iwíáhue tagankehe. Peh morá wewene matiéh náneqsabé, Anetaníbo moke suaníe iwíáhi anínká íné sénírèh áni míankehe úwe.

Sísaga auqmah soréqsabé pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Mátíyu 5.13; Máhka 9.50)

³⁴ Sísaga mó mahraréna, Sóreqme kaweq nanere. Sóreq auqmah úkínarraq árahue kaweraranéhnkono? Írakaumo. ³⁵ Auqmah soréqmé peh abehq úki puaq sotápéq kíréh náneq íre séhrèh atahráhire. Sotápéq kawerue kirankéhboq seqkákáq auqmah soréq ayahnué sotápéq maranéhnkono? Írakaumo. Auqmah soréq peh máhpeq suaneheqmúne. Minayabe iahreakaq ké kawerue íráhro úwe.

15

Sipisípiq tabanaginsabé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 18.12-14)

¹ Táhkisi moné meyáh kéreq ahbabáq kereqka Sísane ehweh iraneheéra weba suwara ² Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ehmuníq éhmúníréra, Mah anínká ahbabáq sansano ke mehweh aritena saraq moráraq táhutahirire úwe.

³ Uwana Sísaga mi ehwéh irena mah pabéqmé éhwéh mahraréna, ⁴ Iteruwahrah anínká áhnte ka 100 sipisípiq wahnahnirana peh morá ká tabanagínaraq wega anerinabo? Wega íre tabanago kamári 99 sipisípiq uwaruntú sahtaqme nahrabeq sitena tabanagi ka kogabarue ábóraq marankéhe. ⁵ Ábóraq marahneyabé iwíáh iwíáhéna mi ka sawiwena ⁶ wene nahtapeq pokue wenawahraheq wene iyahnaboreqsabé síáhraue sensabé, Néne tabanagi ka ábóraq marónsábé iwíáh iwíáhonehe inkehe. ⁷ Mina inserah íopeqté kéga 99 kaweqtaq miáh kéyábé peh ákáhtaq iwíáh iwíáhowe. Peh morá áhbabáq anínká wene ahbabáq suena Manikáne ani ukítaq íopeqté kéga anotahtaq iwíáh iwíáhowe úwe.

Tabanagi monéyábé pabeqme ehwéhne.

⁸ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Mó inínká nayáhnkú moné matiéhra peh morá moné tabanagínaraq wega anerinabo? Wega árahmu keqmarena nahupeq kabantáhinkehe. Kawerue kabarue ábóraq marankéhe. ⁹ Ábóraq marena wenawahraheq wene iyahnaboreqsabé síáhraue sensabé, Tabanagi moné ábóraq marónsábé iwíáh iwíáhonehe inkehe. ¹⁰ Mina inserah peh morá áhbabáq anínká wene ahbabáq suena Manikáne ani ukínarraq Maniká miéhrabeqte íopeqté kéga ahbabáq súéh anínsábé anotahtaq iwíáh iwíáhigehe úwe.

Ábákawa kouwekuraitaq wenaboga iwíáh iwíáhúnsabe pabeqme ehwéhne.

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Peh morá wéhreq wene ahninkáwárárereq míarowe. ¹² Ábákawagá wenabonsabé, Nániboo, amahnága arene ménsámehnsá saraqme náio urairana sibowagá wene ménsámehnsá saraqme náriátáire.

¹³ Náriátáirana ábákawagá táhmararaq mitaq ména wene ménsámehnsá sokah sokahue íre wahto wáhnaupeqté ké suwahpeq pokéna mitaq míaraitaq wega ahbabáq sansa míra aruqarurainsabé wene móne apubúue parabaguraire. ¹⁴ We tabonah ani ukurairana mitaq anotah ehwéhrarairana we arupibiuraire. ¹⁵ Arupibiurainsabé wega mibeqté ániné arambehri aní úkurairana wene wahnahnka, Uworapeq néne póéráhqtaq kowahnánuño atáráire. ¹⁶ We áhnte arúpibíurairana póéráhqka narotaq sene táhtuahuq nahrahairana mó kegá we íre náwátówe.

¹⁷ Minayabe wene múguwahgu iwíáh suena tábúsoqme iwíáhéna, Nánibone arambehrío ke áhnte topáh kéhranawe íné mahtaq nirupinsabé pukorahuge. ¹⁸ Íné mahtaq suena nánuwahpeq pokue nánibonsabé mahraríníe. Nániboo, ahbabáráurautaq arereq Manikánsaq

ahbabáraitáruge. ¹⁹ Ahbabáraitáraunsabé mókake wé ínénsabe, Nénahnine íre ainto. Peh arene arambehri aní míankeheé arambehriúno ainto teawíníe éna ²⁰ mitaq suena wenaboba pokuraire.

We áhnbórá suraitaq wenaboga tagéna arutaboírue pehbeheráh weba kure kogáhkoue nánkóqnarairana ²¹ wenañninká wensabé, Nániboo, ahbabáruurataq arereq Manikánsaq ahbabáraitáruge. Mókake ínénsabe, Nénahnine íre ainto uraire.

²² Urairana abowágá wene arambehrio keyábé síáhrabéna sensabé, Kaweq káhq ambántá apubúue mewe suki atáhiro. Wene ayahñkarapí kera suki ateq wene aigarápí súu suki atáhiro. ²³ Kaweq kaho áráhq subiqme moráráq táhutahuréq iwíáh iwíáhonehe. ²⁴ Nénahni pukuraseq arene ménsámehnsá parabaruena sirah arega káho áráhq subiqme náwene uraire. Segá táhutañuq kawerarera iwíáh iwíáhurowe.

²⁵ Iwíáh iwíáhurowana awahwágá wene sotápéqté séna ábáhruro irena ²⁶ arambehri anínsábé, Aneroo kasenuraira. ²⁷ Kasenurairana, Arenábáq séna awaho ani miéñsábé arenaboga káho áráhq subiqme nanehe uraire. ²⁸ Urairana awahwágá anotah abíáñsánéna nahupeq íre kibekurairana wenaboga tueyokue wensabé, Máho ue áhrabéna, Aru ukiqmewé kiinsahwé aito uraire. ²⁹ Urairana awahwágá wenabonsabé, Ínéwé áhñte opéq arene arambehri mira aruqaruruge. Arene ehweh íre anterutauge. Ínéreq néne iyahnaboreqka ábáhrigeheé arega méme áráhqmé íre níátóne. ³⁰ Arenahninká ahbabáq inínsóneq arene ménsámehnsá parabaruena sirah arega káho áráhq subiqme náwene uraire. ³¹ Urairana abowágá wensabé, Are nénahni móne. Arereq ínéreq moráráq mía míaúye. Moke matíó ménsámehnsámé areneákáq matioye. ³² Arenábáq pukuraime amahnága oga miéhre. We taqñobaguraime amahnága ábóraq miéñ púaq itega iwíáh iwíáhue ábáhrúnawe ábéhre uraire úwe.

16

Ménsámehnsá tínáhuue mirai anínká miraurainsabé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga we kéro keyabé mó pabéqme éhwéh mahraréna, Áhñte monéákáq wéñné ménsámehnsátaq arambehri anínká auráq átáriraire. Atárirairara mó kegá wene wahnahnsabé, Arene arambehri anínká íre kawerue wahnahnire urowe. Urowana wene wahnahnka irena ² mi anínsábé áhrabue kasenéna, Arene áhwára áhwára sansánsábé teniémé aiq pútaq ehwéhpo? Tenio. Arega néne ménsámehnsá moke kawerare mókake minawari íre wahnahninkehe uraire.

³ Urairana mi anínká wewe náhenéna, Néne wahnahnka kaqñuahnaaqmé aneq arámbéhrí ininkono? Íné nonáwehq ube arámbéhrí íre miraorahuge. Móneyabé ineh inehyabé áhñte niyehitehre. ⁴ Íné iwíáñhume tínáhuakáq kegá néne iyahnabo úkigeñboq sene tínáhu maratarinie. Miraonaraqmé mókake néne arambehri íre kahnaragá sega íné mehweh aintera sene nahtapeq máho aintera kirabo aintagéhe iwíáñhuraire. ⁵ Wega mira iwíáñéna tínáhuakáq ké síáhrabéna ebeq surai anínsábé, Néne wahnahne tínáhuue árahue kehro uraire. ⁶ Árahue kehro urairana, Obenkisa óéri antéhyá* 100 antéhyá merauge urairana, Mah pepáhqtáq mahraue sehirañúno éna ínéga 50 obenkisa óéri antéhyá awinauge ue sehirañúno teawátáire.

⁷ Anehe surai anínsábé, Néne wahnahne tínáhuue árahue kehro urairana, Wítiwe 100 ambékí merauge urairana, Mah pepáhqtáq mahraue sehirañúno éna ínéga wítiwe 80 ambékí awinauge ue sehirañúno teawátáire.

⁸ Wega mina tahnsa urainsabé wene wahnahnka wensabé iwíáh iwíáñéna, We ahtebia áñine uraire.

Mah marákóipéqté kegá mah marákóipéqté sánsá aiq ahtebahwe. Minayabe ménsámehnsá paiqmaráñsábé sene sánsáñká téhrehabeq nogó kéné sánsá kiotaikowe.

⁹ Teiníboq írátíáñro. Áhñte ke itene iyahnabo míageñboq mah marákóipéqté ménsámehnsá náriéro. Mina parabagina tanáñráq oga mérapeq sega mitaq mehweh aitagéhe úwe.

¹⁰ Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Pehgáriq arámbéhrí kawerue mirai anínká anotah arámbéhrí moq kawerue mirainkehe. Pehgáriq naneq pehipi meyhé anínká anotah naneq moq aebóorahire. ¹¹ Arega mah marákóipéqté ménsámehnsá íre kawerue wahnahninaraqmé árahue oga mía mia arámbéhrí mirainibo? ¹² Mó aniné ménsámehnsá íre kawerue wahnahninaraqmé arega wahnahninkeheéna insega ménsámehnsá airaiq awinkéñbo úwe.

Téhtaré wáñnáñné arambehri moráráq íre sehgióráhi ehwéhne.
(Mátíyu 6.24)

* 16:6: Óéri anome óriwi awankátápéqté sérá anome. Óriwi awáñkánsábé éhwéhmé púku anehepeqte sehírámé "Manikáne Púkuipéq Kéñ Áwahe Éhwéhne" ue kéñraheq tagáñno.

¹³ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká téhtaré wáhnáhné arambehri íre moráráq sehgoráhire. Wega mó wahnáhnésábé awahbéna mó wahnáhnésábé íre awahbanae. Wega mó wahnáhné arambehri kawerue sehgiéna mó wahnáhné arambehri áhwára áhwárainae. Mina inserah itega Manikánsabe irutaboíro sansánkákáq móneyabé irutaboíro sansánkákáq íre moráráq sehgoráhowe úwe.

Sísaga Manikánka wahnah wahnahnirabeqsabé teriu ehwéhne.

¹⁴ Sísaga mah ehwéh mahrarúwara Péhrasi kegá írera móneyabé sirutaboíro puara wensabé awiréh atáhwe. ¹⁵ Awiréh atáhwana wega wensabé, Mó kegá, Íte kaweq ke wóe aitagheéera arambehriowe. Manikánka itene kopípéq irupeqté iwíáh tagaríehre. Wehukega iwíáh iwíáh atáh náneqme Manikánka mí naneqsabé abehq náneq míre atéhre.

¹⁶ Wání meri merini aní Sóniga íre sútaq Mósísine ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákáq kowe. Kowana Sóniga suraitaq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte kaweq ehwéh tei teinúne. Teinúnara ómi kegá págegeue mitaq kioráhnúne iwíáhowe.

¹⁷ Íopeqkákáq mah marákó marákóákáq mókake tabanaginae. Peh Manikánka sehgiro i ehwéhmi mi ehwéh pehgáriq íre tabanagorahire.

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irarú ehwehne.

(Mátíyu 5.31-32, 19.9; Máhka 10.11-12)

¹⁸ Wene ahre kaqsuena mó ahré meyéh ánínká aiq ahabábárire. Sutai ahré meyéh ánínká moq ahabábárire úwe.

Áhnte monéákáq wéh iraipéq míarainsabé éhwéhne.

¹⁹ Sísaga Péhrasi keyabé mó mahraréna, Menah áhnte mensáméhnésánkákáq wéhgá kaweq ambántámári aneranerue ména ahriahri kaweq tahutáhúq narúq narururáire. ²⁰ Wega míraurairana tabonah náonakákáq aní wenáwíq Árásárúsi áhnte mensáméhnésánkákáq wéhné ogesáh ogesáhrapeq tútuue ména ²¹ mí wehné táhutaqu apipi nanieéna mitaq míarairana iamárínká séra wene náo wana wananurowe.

²² Tabonah aní pukurairara íopeqté kégá wenawa meqmera Maniká míéhrebeqte aní Ébáráhmaba móátárówana áhnte mensáméhnésánkákáq wéh moq pukurairara maisiarówe. ²³ Maisarówana wenawanka iraipéq ména anotah erurairana kamahuráire. Wega senahpeq pukurairara íre wahtopeq írebeq Ébáráhmareq Árásárúsireq moráráq míaroyana tagaráire. ²⁴ Tagéna Ébáráhmansabé áwíahraqséna, Ébáráhma nániboo, ínénsabe arutaboirainte Árásárúsi eqmarehnana wene ayahnkara wánípipeq pámbáhue ninehbíraq tabaintahnana titirino. Mah iráipéq anotahtaq níerire uráire.

²⁵ Níerire urairana Ébáráhmaga wensabé, Nánibáre. Are oga míarona tanáhráqmé áhnte kawéq náneqkákáq míaronana Árásárúsi tabonah aní míaráire. Minayabe iwíáhue tagáhnó. Amahnága we mahtaq kaweqtaq míéhrah arewe mitaq kamahóne. ²⁶ Móme íte ákáhpi mentú kéhnésabé mahbeqté kégá míbeq íre tuoráhnúna míbeqté kégá mahbeq íre kioráhowe uráire.

²⁷ Urairana wega Ébáráhmansabé, Nániboo, Árásárúsi nánibone nahtapeq eqmaro. ²⁸ Mitaq nánibáqmari moberíáh míáhwe. Mah iráipéq anotah érirabeq se moq siyehboq Árásárúsiga wensabé, Ítene ahabábáq sansa sueq kaweqtaq mía míaooro korerinkéhe uráire. ²⁹ Urairana Ébáráhmaga wensabé, Segá Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh matiáhwe. Mina iragéhe uráire. ³⁰ Urairana, Ahqáho. Segá mina íre iragéhe. Pukia anínká oganúkéna korerinaraqmé se írera sene ahabábáq sansa suaneherawoe uráire. ³¹ Urairana Ébáráhmaga wensabé, Segá Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh anetaníbo iwíáhiratqémé pukia ánínká oganúkéna terinaraq sega wene ehwehnsabé moq anetaníbo iwíáhéra kaweq ke íre ukoneherawoe uráire úwe.

17

Ahabábáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruhráhi ehwéhne.

(Mátíyu 18.6-7,21-22; Máhka 9.42)

¹ Sísaga we kéro keyabé mahraréna, Sígúgio kewé anotah ahabábárowe. Mah marákó marákóipéq ahabábárorahi sansá peh kagaire. Áúgii anímé ahabábáq áhwáreh puana Manikánka anotahtaq kamah awinawire. ² Wehukénínká ínénsabe aiq pútare aintéh aní ahabábáq sansa áúgi ínaratqémé anotahtaq íre kawerire. Áúgii anínká káriq aní áúgi ínaratqémé wene anuopi anotah ebáh táhruu púrúrúia káwéhúpípeq tuparuahnana wánípipeq tupekitaq tahirimé aiq kaweri irino. Iteite kawerurero úwe.

³ Sísaga mó mahraréna, Arene iyahnabo anínká ahabábárinaraq ehweh ato. Ehweh atéhnaraq wega arensabé, íre kaweruge. Móme íre mírainie ínaratqémé insahwé ate wene

ahbabáqsabe mó íre iwíáhúno. ⁴ Wega peh morá wéhékáh abapete téhtaré tánáhráq are ahabáárué ue anehe wega, Íre kaweruge. Mi ahabábáq suaníe ínaraqmé wene ehwehnsabé aiq pútare ate wene ahababáqsabe íre iwíáhúno úwe.

Sísaga aiq pútare atéh sánsánsábé teriú ehwéhne.

⁵ We kéro kega Sísansabé, Itega kaweqtaq aiq pútare atanéhboq séhréh aito uwe. ⁶ Séhréh aito uwana wega sensabé, Arene iwíáhwé awanká ayu pehgáriq ayú tahnsa kahnarag itega anotah awánkánsábé, Are sawikue móbeq sóreq waní káwehupípeq kogahno irataq mi awánkánká itene ehweh sehginawire úwe.

Sísaga kaweq arámbéhrí áníné sánsánsábé irarú ehwehne.

⁷ Sísaga mó mahraréna, Wahnah korégá wene arambehri anínsábé, Néne sipisípiqtaq wahnahnúno anehe néne sotápéq koarambehriúno atéhhrana tupekináinara wega sotápéqté arámbéhrí suena wene wahnahne nahtapeq sine. Wene wahnahnka wensabé, Aiq míre. Sewe náhno inabo? ⁸ Írakaumo. Wahnah korégá wensabé, Néne táhutahuq tíare tahberapeq mewe ménánio éna ínégá nawe parabarúáhnaraq arene táhutahuq nankehe inae. ⁹ Minawé peh arambehri aniné arambehri puana wega miraitaq wahnah korégá kaweróne inabo? Írakaumo. ¹⁰ Mina inserah Maniká itene Wahnahne ehweh sehgióro. Kawerue sehgieq parabarueq iwíáhéq ite íre kaweq arámbéhríúna animári múne. Itega miraúnawe peh itene arambehri wire oro úwe.

Sísaga kawerato anínká kouwekue kaweróne ato ehwéhne.

¹¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq pokinaútaq wega Sámária marákóákáq kótaikue Kehrari marákóákáq kótaikue ¹² mó ke suwahpeq kúwara inayáhnkú ké anotah naonkákáq kéga weba suwe. Mó ke insoq sitéhneho éra sega móbeq íriri méra ¹³ áhrabéra, Sísao, are anotah aní móne. Arutaboiraíto uwana ¹⁴ Sísaga se tagéna sensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kébá pokue itene náo kaweraginsabé sokigi ariéro úwara pokue ahtapeq kutaq sene náo kaweragúwe.

¹⁵ Peh morá anínká wene náo kaweragú tagéna kouwekue Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atena ¹⁶ Sísane aigarápí abiah maraipérué káúqmunue iwíáh iwíáh atena kaweróne atowe. Mi animé íre Asiu anine. We Sámária marákórápéqté áníne. ¹⁷ Sísaga we kasenéna, Inayáhnkú kaweraitóge. Mó abapete itaréitaré animári eheq míaho? ¹⁸ Aneqsabé peh morá wáhnaupeqté ánínká kouwekéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atehro éna ¹⁹ wensabé, Irigue pokúno. Aiq pútare aintahnaga kaweratéhre úwe.

Sísaga tuina tanáhráqsábé éhwéhne.

(Mátíyu 24.23-28,37-41)

²⁰ Péhrasi kega Sísaba séra wensabé, Manikánka wahnah wahnahnína tanáhráq ahkake sinabo uwana wega sensabé, Manikánka wahnah wahnahnína tanáhráq wehukega siuratate íre tagahrahowe. ²¹ Wehukega, Mahtaq kéhre. Mitaq kéhre íre irarerahowe. Manikánka wahnah wahnahnime amahnága ite míáhrabeq ábórarire úwe.

²² Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Mókake itega íné wehukení úku aní túóna tanáhráq níwénunue irutaboírég íre tagagehe. ²³ Mi tanáhráq sináinaraq mó kega, Mitaq koragáuro. Mahtaq seragahro teírataq sene ehweh íre aiq pútare aritáuro. ²⁴ Sokeqsúéhrana apubúwe moke íopeq téhrehserah íné wehukení úku aní túóna tanáhráq tuinauge. ²⁵ Téhwe mah tanáhráq wahnahno kega ínénsabe, Iuwahriehre aintera kamah aniera nubiú suagéhe.

²⁶ Naho naho Nóah mío tanáhráq wehukega ahababárára miraunserah íné wehukení úku anínká tuinie onaraq mi tanáhráq oga míéhra kega miraigehe. ²⁷ Anotah waní planaú tanáhráq wehukega ahababárára ahriahri miraunserahnéna táhutahuréra ábáhréna pahuiruwana Nóahga wene spíipéq kibekúwana anotah ibónsúwana wání pionka moke subípáhraruowe.

²⁸ Mó aní wenáwíq Árótae. We wáhnaupeqté ké suwahpeq Sóróma suwahpeq míotaq mi kega íre irasa ké méra táhutahuréra paiqnanánéna ayu uqmarera nah pearówana ²⁹ wega mítaq suena pokútaq íopeqté irobina tuwara mi ke moke tabikue pukuwe. ³⁰ Mina unserah íné wehukení úku anínká tuinaona tanáhráq wehukega táhutahuréra seyene arambehri miraéra ahwiminirataq tuinauge.

³¹ Mi tanáhráq sinaraq máhpeq míéhrrataq itene ménsámehnsá meyaneheéq nahupeq kibekiyeho. Mina inserah sotápéq míéhrrataq itene nahtapeq kouwekiyeho. ³² Manikánka Árótae ahre kamah awunsabe ahrreraq matíáuro. *(Stat 19.26)*

³³ Wehukenínká peh wewensabé arutaboíréna peh wewe awahbeh iwíáh mira aruqaruri animé oga mérapeq íre awaq miahráhire. We awahbeh iwíáh suqsuri animé oga mérapeq awaq miankéhe úwe.

³⁴ Sísaga mó mahraréna, Íne wehukení úku anínká túónaraq mi tanáhráq inokáhpeq téhranité morá máhriqtáq sugéhrataq Manikánka mó aní merena mó aní mitaq auwanae. ³⁵ Téhrinitégá aboyanirataq mó iní merena mó iní mitaq auwanae. ³⁶ [Téhtaré wéhgá sotapéq arampehrirataq mó weh merena mó weh mitaq auwanae úwe.] ³⁷ Úwara we kéro kega wene ehweh irera Sísansabé, Itene Wahnahno, ehempo uwana wega sensabé, Pusa káné anonka kéhrabeq kúqnumarínká ínsínsíowe úwe.

18

Sísaga pagu paguni kewéínínsábé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga we kéro kega púreré sansansabé anetaníbo iwíáhéq túbáh agiyehboq peh ahriahri púrerigeheéna mah pabéqmé éhwéhmé teriuwe. ² Mó kené koti ehwéh iwíáhue irena sene koti kawerarítéh wéhgá wenawahpeq ména Manikánsabe íre áhreia mó keyábé íre iwíáh iwíáhurairé. ³ Mi ke suwahpeq kéweini ména mi wehbá séyééna wensabé, Níwíóqneh aní túbáh aginkehboq ehweh ato teawa teawanurairé. ⁴ Téh séyéuraitaq mi weh anínká wene ehweh íre irena ahqáho atáráire. Anehemé wega mó iwíáhéna, Ínéwé Manikánsabe íre áhreia wehukeyabé íre iwíáh iwíáhúge. ⁵ Peh mi inínká ínéba séyééna pagu pagu aintéhnsábé wene ehweh sehginíe. Íre sehgiónaraq wega mó séyééna pagu pagu aintahnaraq nuwahqsoreqninae uraire úwe.

⁶ Sísaga mó mahraréna, Mi wehgá íre kaweqtaq ména mi iwíáhuraimé íráhro. ⁷ Wega miraurainsabé Maniká tagaríáh kégá ahriahri púreq aruqarurirataq Manikánka íre séhréh aritanabo? Wega íre wahto tanáhráq peh túbáh aginabo? Írakaumo. ⁸ Teiníboq írátíáhro. Wega se apubúue séhréh aritanae. Íné wehukení úku anínká mah marákópéq kiwekona tanáhráq mah kégá ínénsabe aiq pútare aintaneherabomo úwe.

Téhq anitégá púreruya sansátaréyábé pabeqme ehwéhne.

⁹ Mó kégá iwíáhéra, Itebataq kaweq ke míone éq, Mó keyábé iuwahriehre uwana Sísaga mah pabéqmé éhwéh mi ke teriuwe. ¹⁰ Péhrasi anínká púrerinieéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kirairana táhkísi moné merai anínká moq púrerinieéna mitaq kiraire. ¹¹ Péhrasi anínká íriwe ména wewensabé iwíáh iwíáhéna mahraréna, Manikáno, íné mó ke tahnsa aní íre míónsábé arensabé iwíáh iwíáh atóge. Ínéga aebówé, ahababáqmé, mó kené ahre abariéwé íre mirau aní múge. Íné íre mahna táhkísi moné meyéh aní tahnsa aní múge. ¹² Ínéga mó wikíráq mó wikírárué arensabé iwíáhéna téhtaré wéhkák táhuthahúq awehriuge. Moke meyó náneqme saraqme abapete itaréitaré matawéna mó morá are náwa náwanuge uraire.

¹³ Péhrasi anínká mahna tahnsa púrerurairana táhkísi moné meyéh anínká móbeq íriwe ména wene ahababáqsabe ayehtarairana íbiséna aura marakóiperurawéna púreréna, Manikáno, íné ahababáq aní míónsábé arutaboirainte kawerainto uraire.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Manikánka táhkísi moné merai aní kawerataráirana wene nahtapeq pokéna kaweqtaq míarairana Manikánka mó aní peh áwé tagarairana wene ahababáqkakaq mewena pokuraire. Aneqsabébo? Wewensabé iwíáh iwíáhi animé Manikánka mi anínsábé, Pehgáriq aní míahno atankéhe. Íné pehgáriq aní múge iwíáhi animé Manikánka mi anínsábé, Anotah aní míahno atankéhe úwe.

Sísaga, Káriq anímáriníká ínéba sewíagehboq ahqáho aritého ú ehwehne.

(Mátíyu 19.13-15; Máhka 10.13-16)

¹⁵ Sísaga káriq anímári táhtorankeheéra mó kégá meriqmera mórítówara we kéro kega mórító keyabé suwehgu aritera ahqáho arítówe. ¹⁶ Ahqáho arítówana Sísaga mi káriq anímárinínsábé, Máhoro éna we kéro keyabé, Mah káriq anímári ínéba sewíagehboq ahqáho aritého. Segá mira onserahno kégá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe. ¹⁷ Teiníboq írátíáhro. Mah káriq anímáriníká Manikánka wahnah wahnahnirabeqsabé sirutaboirowe. Peh morá segá mira onserahno kégá míbeq kioráhowe úwe.

Áhnte mensáméhnsánkákáq anínsábé árahue oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.

(Mátíyu 19.16-30; Máhka 10.17-31)

¹⁸ Wahnah anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, arewe kaweq aní míahne. Oga mérapeq awaq mianíboq anerininkono úwana ¹⁹ Sísaga wensabé, Aneqsabé kaweq aníne aintahno? Maniká webataq kaweqtaq mía máire. ²⁰ Sehgióro ú ehwehmé aiq ahteabáne. Mí ehwéhnká mahraréna,

Mó aniné ahre weh abariiyeho. Mó aní subiq súého. Aebóiyeho. Mó keyábé péhe éhwéh aritého. Itenoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro íre úwe. *(Kisim Bek 20.12-16; Lo 5.16-20)*

²¹ Úwana mi anínká Sísansabé, Káriq aní míarautaqkákák amahnágaákák mi ehwéh sehgiúge úwana ²² Sísaga mi ehwéh irena wensabé, Peh morá náneq íre miraóne. Moke matiahna mensáméhnásá paigmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íopeq kaweq nanegmarí matiankehe. Tabonah ke moke nárie íné séniro úwana ²³ mi anínká irena áhnte mensáméhnásá ko púana wene arupipeq umeh agúwe.

²⁴ Sísaga mi weh tagéna mahraréna, Áhnte mensáméhnásá matiáh kégá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kieyabe anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁵ Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéaginayabé págegeue mirai naneq mire. Mina inserah áhnte mensáméhnásá matiéh áninká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe.

²⁶ Úwara író kega kasenéra, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahráhiro ue kasenuwana ²⁷ Sísaga sensabé, Wehukega íre miraoraho naneq Manikánka miraorahire úwe.

²⁸ Pítaga wensabé, Iteruwahpeqkákák moke mationa naneqkákák sueq kérone úwana ²⁹ Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhiro. Manikánka wahnah wahnahnirabeqte árámbéhrí miraoneheéra sene nah súáhmé amahnága áhnte mó nahmári awaq miagéhe. Mi arámbéhrí miraoneheéra sene ahreromé, sensibáqmarimé, sensinoibowe, sene animárimé súáhmé ³⁰ áhnte mó kégá sensuwahrah úkigehe. Mókake oga mérapeq moq awaq miagéhe úwe.

Náhnábáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 20.17-19; Máhka 10.32-34)

³¹ Sísaga moke we kéro ke móbeq sitena sensabé, Íráhiro. Manikáne ehweh iraru kégá íné wehukení úku anínsábé naho sehiranuwe. Itega Sarúsarama suwahpeq pokonaraq sega sehiranunserahnue mó kégá miraigehe. ³² Nánuwahrah Asiú kégá nahnsó kebá móintagéhe. Segá niwiréh aintera abehq éhwéh aintera tehqni aintera ³³ nubiq marera nubiq suagéhe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwara ³⁴ we kéro kega mi ehwéh íre ahtebowe. Mi ehwéh áwahe kopípéq ko púara sirupipeq íre írówe.

Sísaga aura pira aní kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 20.29-34; Máhka 10.46-52)

³⁵ Sísaga Séríko suwahpeq wahto kútaq aura pira anínká ahnayehráq tútuue ména ineh inehúwe. ³⁶ Áhnte kégá sótaikuwana mi anínká irena sensabé, Aneroo úwara ³⁷ sega wensabé, Néhsara suwahpeqte aní Sísá sótaikire teawúwe. ³⁸ Teawúwana wega anotahtaq mahraréna, Sísao, Tébitine anahwao, ínensabe arutaboirainto úwara ³⁹ ebeq ku kégá wensabé awehgu atera, Ehiya míahno atówana wega íre túbáh agia peh anotahtaq mó mahraréna, Tébitine anahwao, ínensabe arutaboirainto úwe.

⁴⁰ Arutaboirainto úwana Sísaga mitaq kowéna, Niyáhrabi aní meqme sero úwara meqmera suwe. Suwana Sísaga wensabé, ⁴¹ Aneratanínkono úwana wega, Néne Wahnahno, íné tagéyabe nuwahbehre úwana ⁴² Sísaga wensabé, Arega aiq pítare aintahnaga aiq kawer-atóge. Tagáhnno úwe. ⁴³ Tagáhnno úwana apubúue tagéna Sísá kéréna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowara mína tago kégá moq iwíáh iwíáh atówe.

19

Sísaga táhkísi moné meyo aniné nahtapeq pokú ehwehne.

¹ Sísaga Séríko suwahpeq kure kótaikinaúwana ² táhkísi moné meyo kene wahnah wenáwíq Sákíasi míowe. We áhnte monéákák anínéna, ³ Sísá taganie iwíáhéna áhnte kégá kígiunsabe we egahq aní púana Sísá íre tagahrahúwe. ⁴ Minayabe wega pehbeheráh wehuke kótaikue Sísá taganieéna we sína ahtápéqté áwánkátápéq kire kirútuue míowe. ⁵ Tútuue míowana Sísaga wohntotaq séna aura pankeqme Sákíasi tagéna wensabé, Sákíasio, arene nahtapeq kowíaniboq are apubúue maraipéq tueagúno úwe.

⁶ Tueagúno úwana Sákíásiga apubúue tueague aru eyoyóéna Sísá mehweh atena wene nahtapeq móatowe. ⁷ Mina tago ke ómiga abiahnšanéra áhnte ahabábáq aníné nahtapeq pokinsabé íre kawerire úwe.

⁸ Sákíásiga wene nahtapeq iriwe ména Sísansabé, Néne Wahnahno, néne мэnsámehnsá saraqme tabonah ke ákátáq nárinie. Menahmé ínéga mó keyábé péhe éhwéh teriena sene móne pehipi merauge. Amahnága merau moné itaréitaréráq meraunserahnue mi ke nárinie úwe. ⁹ Úwana míó kega írótaq Sísaga wensabé, Arene ahabábáq sansa suahnayabé iboramé ite mi karíronáni kaweraitóge. Arewe amahnága aiq pútaq Ébáráhma kahnáh aní míahne. ¹⁰ Íné wehukení úku anínká ahabábáq ke kabarue kawerinieéna tumióge úwe.

Sítárirai monéyábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 25.14-30)

¹¹ Sega ahtapeq kure Sarúsarama suwahpeq wahto kutaq wereq nogú kega iwíáhéra, Manikánka wahnah wahnahnirabeq ábóraq aginaire unsabe Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriuwe. ¹² Teriena, Anotah wehgá íre wahto wáhnaupeqté kéné marakóraq pokinauraire. Mi wehgá iwíáhéna, Pokinaurabeqte wáhnáh ánínká ínénasabe, Arenawahpeq pokue arenawahrah kowahnahnúno teninkeheéna pokinauge iwíáhuraire. ¹³ Pokinauraitaq wene arambehri ke nayáhnkú ké síáhrabéna 20 Kína 20 Kína ue sitáráwéna sensabé, Íné pokona tanáhráq mah moné matawéq paiqme arambehriéwehrana kouwekono éna pokuraire.

¹⁴ Pokurairara wenawahrahga wensabé íre suwahbéna wáhnaupeqté wáhnáh ánínsabé, Areba kí anínká itetaq wahnahnéyabe iuwahriehre koreawéro éra mó ke we anehe eqmaq súátówe. ¹⁵ Pokurai wehgá mí wahnáh árámbehrí mewena wenawahpeq kouwekéna wene arambehri ke moné átáriaro keyábé síáhraburaire. Síáhrabéna sensabé, Ílátáu moné árámbehrí árahuroo kasenuraire.

¹⁶ Árahuroo kasenurairana ebeq surai anínká wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné mí 20 Kínáráté áhnte paiqmaqme amahnága arene moné íregáritaq Kíná 200 Kína úkire urairana ¹⁷ wahnah korégá wensabé, Kaweróne. Are kaweq árámbehríóna aní moné. Pehgáriq arámbehrí tábúsoq marahna puah mókakewe arega nayáhnkú kéhíná suwahpeq wahnahninkehe uraire.

¹⁸ Mó arámbehrí ánínká séna wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné mí 20 Kínáráté paiqmaqme amahnága arene moné 100 Kína úkire urairana ¹⁹ wahnah korégá wensabé, Arewé moberíáh kéhíná suwahpeq wahnahninkehe uraire.

²⁰ Urairana mó arámbehrí ánínká séna wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné meyo. Ínéga ambantaráté úbíqme kopéq matauge. ²¹ Íre arega arambehrióna naneq mewe meweóne. Íre arega uqmatona naneq naruq naruróne. Are págege wahnáh aní míahnayabé áhreéna arene moné kopéqmarena pehipi áwúge uraire.

²² Urairana wahnah korégá wensabé, Arewé íre kaweq árámbehríóna aní moné. Arega iraréna ehwéhnsabé ehweh atanauge. Íre ínéga arambehri naneq mewe meweuge éna wino. Íre ínéga uqmatau naneq naruq naruruge éna wino. Íné págege wahnáh aní míó púah ²³ aneqsabé néne moné pénkiipeq íre matono? Mírauronaraq tahirímé amahnága áwátáu monéákáq pénkiipeqté mónéákáq meyo irino éna ²⁴ mitaq míaro keyábé, Túbáh agurai aniné moné meweé áhnte kíná 200 kína matíéh aní náwéro uraire. ²⁵ Urairara sega wensabé, We amahnága 200 Kína matíéh míno urowana ²⁶ wahnah korégá sensabé, Teiníboq írátíáhro. Áhnte matíéh aní mónkakáq awiníe. Pehgáriq matíéh aní mína meyhanna we tabonah aní míankehe uraire. ²⁷ Wahnah korégá mó mahraréna, Néne naruowe ínénasabe itene wahnah aní méyabe iuwahriehre uro kewé meriqme sure ínéga tagahnaq subiq súáhro uraire úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Máhka 11.1-11; Sóni 12.12-19)

²⁸ Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriena ahtapeq ebeq kure Sarúsarama suwahpeq pokinaúwe. ²⁹ Wega Páitápási suwahpeq Pétáni suwahpeq wahtotaq kútaq Óriwi sawéhrápéq kiuwe. Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq ³⁰ sensabé, Ísebeq wahtotaq kéhíná suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh ká tónki aráhq wehuke íre áhkokóue nogi ká tagéta pugeqme meqme setao. ³¹ Pugeréhataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo ínaraq wensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye teawétao éna eqmaq suowe.

³² Eqmaq suwara pokue Sísaga teriunserah iyaro tonkí aráhq tagéra pugeroýe. ³³ Pugeróyataq mí kané sibowárhéga, Aneqsabé pugerehyo uwara ³⁴ sega sensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye uyana sega, Meqme pokotao uwara ³⁵ mí ka meqme Sísaba seweqmera sene korósi mí kané abobiahtaq uwiq máróyana Sísaga mí tonkíné ahbobiahtaq kierútu agúwe.

³⁶ Tónkíga Sísá áhkokóue pokútaq wereq kú kega Sísansabé iwíáh iwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme awahrarówe. ³⁷ Mí ah Óriwi sawéhrápéqté tutaq Sarúsarama suwahpeqsabé wahtotaq kútaq áhnte we kéro kega Sísaga págegeue míraú otáq sánsámáínsabé iwíáhue tagéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. ³⁸ Sega anotahtaq mahraréra, Itene Wahnah áwirue sí aní anotah anínsabé iwíáh iwíáh atone. Manikánka iru pehwehrué aítene we íópeq míéhraq wensabé iwíáh iwíáh atone uwe. *(Buk Song 118.26)*

³⁹ Uwara Péhrasi kega Sísansabé, Are kéréh kégá túbáh agiyehboq ehweh arito uwana ⁴⁰ Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Segá túbáh agotaq tahirímé ebahmarínká anotahtaq iwíáh iwíáh aintáh irino úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte keyábé íbisó ehwehne.

⁴¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq wahtotaq kútaq mitaq tagéna mibeqté keyábé arutaboíréna íbisówe. ⁴² Íbiséna mahraréna, Iborá itewe Manikánka insahwé

aitéh sánsá ahteabahtaq tahirímé nirupipeq eyoyó irino. Amahnágawé itega íre tagariahrahowe. ⁴³Mókakewe itene naruoga iteba séra ite abugéqnáhnue moke itene ahmari paitáwéra wahnahnigehe. ⁴⁴Sega itene nahmari sokoruera itereq itene animárinseq subipáhraruagéhe. Sega moke perehnehnia ebáhtáté miraia naneq sokoruagéhe. Manikánka ite kaweraite tanahráq íre ahtebonayabé mókake itene naruoga miraigehe éna arutaboairaritowe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne. (Mátíyu 21.12-17; Máhka 11.15-19; Sóni 2.13-22)

⁴⁵Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuena ⁴⁶sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Néne nahme púreré nahne ue áwiratagéhe íre. (Aisaia 56.7)
Itega miraonka mah nahmé aebó kéga mehwtiáhnserah nah úkire úwe.

⁴⁷Sísaga mó wehekáh mó wehekáhnue mitaq síwáhnorúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kéreq mibeqté wáhnáhmárinseqka Sísá subiq suanéhoq aneq ehwéh atanéhnkono éra sío síouwe. ⁴⁸Sísaga síwáhnorútaq áhnte mó kéga wene ehweh ireyabe suwahbó púara we subiq suanehe iwíáhu kéga íre suboráhuwe.

20

Sísansabé, Insega miraúno atáráiro u ehwéhne. (Mátíyu 21.23-27; Máhka 11.27-33)

¹Sísaga mó wehekáh Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte wíráipéq síwáhnoréna kaweq ehwéh teriuwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kéreq mibeqté Asiu kené ábóáwáh wéhreqka weba séra ²kasenéra, Arega miraóna naneqme árahnine miraono? Insega miraúno atáráinsabé miraono? Teio úwe. ³Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga moq itensabé kaseninie. ⁴Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áúwátáiro? Manikánka eqmaq áúwátáiro? Peh wehukega eqmaq áúwátóo? Teniéro úwe. ⁵Teníéro úwara sega epéq sío síoéra, Anere teawenéhnkono? Manikánka Sóni eqmaq áúwátáire teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare atároo inae. ⁶Wehukega Sóni eqmaq áúwátówe teawénaraqmé mahtaq sáhuriáh kéga, Sóniwe Manikáne ehweh irarurai aní mire iwíáho puara ebahnsa tuparuqme iubiýeho éra sío síouwe. ⁷Sío Síoéra Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áúwátáiramo. Ite íre tagarione uwana ⁸Sísaga sensabé, Itega íné íre teniéwe. Minayabe ínéga moq ínésabe, Miraúno aintarái aní íre teiníe úwe.

Sotáq wahnahnuro ahbábáq keyábé pabeqme ehwéhne. (Mátíyu 21.33-46; Máhka 12.1-12)

⁹Sísaga mi keyábé mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Wehga sonsoqme náhníaq sera ayu uqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáhro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupeqté kár suwahpeq kowéna íre wahto tanáhráq mitaq míraaire. ¹⁰Náhníaq sera irái tanáhráq wene arambehri anínsabé, Ákáhtaq koweyo éna sotáq wahnahnuro kebá eqmatairara sotáq wahnahnuro kéga náhníaq sera íre náwasa subiqmarera kaqsutowe.

¹¹Kaqsutowana so aboga mó arámbéhri aní eqmatairara sega we moq subiqmarera íre kaweq sánsá atera sera íre náwasa kaqsutowe. ¹²Kaqsutowana so aboga mó aní eqmatairara sega we anotahtaq subiqmarera so wírá máhpeq tuparutowana ¹³so aboga wewe náhenéna, Anerininkono éna niruní nénáhní eqmaraníe. Nénahni púara sega wensabé áhtená wene ehweh iragéhe éna wenahni anehe eqmataire.

¹⁴Eqmatairara we wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kéga we tagéra seye náhenéra, So abone ahninkáwá aiq síre. Mah so awaq mianéhoq subiq suanéhe iwíáhéra ¹⁵táhtoqme máhpeq móatera subiq sutowe.

Sega mirauronsabé so aboga mi ke anere aritankéhbo? Teiníboq írátíáhro. ¹⁶So aboga wene sotápéq séna wahnahno ke subiq suanawire. Wene sotáq mó kéga kawerue wahnahnigeheéna eqsítankéhe úwe.

Eqsítankéhe úwara sega wene ehweh irera mahraréra, Éhneh. Sotáq wahnahnuro kéga miraurome íre kawerurowe uwe. ¹⁷Úwana Sísaga se ebitáwéna sensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Nah piáh kéga suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire íre.* (Buk Song 118.22)
Mah ehwéh áwahewé aiq ahteabaho kasenúwe.

¹⁸Kasenúwana mó mahraréna, Mi wahqtáq inahnsúbira kené siyahnsamé piteginae. Mí wahqká megue wehukeni subinaraq wene ayahnsamé abiro abiro aginawire úwe.

* 20:17: Mátíyu 21.42 aigárapéte éhwéh tagáhnno.

¹⁹ Úwara Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka seye náhenéra, Sísaga mi pabéqmé éhwéhnue itepi parobehre iwíáhuwe. Mira iwíáhu puara sío síoéra, We táhtoqme karábúsiipéq móatanéhe éra peh mitaq sáhurió keyabé áhreu puara íre miraorahuwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné inse awenéhnkono kasenu ehwehne.
(Mátíyu 22.15-22; Máhka 12.13-17)

²⁰ Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka Sísá táhtore tanáhráqsábé áwénuowara mó keyabé, Sísaba pokue péhe éhwéh teaweq, Arene ehweh ireyabe iuwahbehre oro. Wega ahbabáq ehweh irarínkehboq págegeue kasenéq áhwárawe tagahro. Ahbabáq ehwehnínaraq táhtoqme anotah wahnáhpá móatanéhe éra péheno ke eqmaq súówe.

²¹ Eqmaq súówara kure Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite tagarionawe arega iraréna ehwéhmé tábúsoqme ehwéhnóne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh iwíáhé peh Manikáne sansá ahriahri tábúsoqme pahsuqme iwáhnoróne. ²² Minayabe teio. Aneq iwíáhono? Itega Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné awenéhnkono? Árahonehnkono uwe. ²³ Uwana Sísaga sega epérahpéru iwíáh tagéna sensabé, ²⁴ Ebah moné taganiboq ábóraq maro éna, Mah monéraq pikisahakáq áwíqkakaq insene kehro úwara ²⁵ sega wensabé, Aroma kené wahnah animé Sísáhrinee uwe. Uwana Sísaga sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwe. ²⁶ Úwara Sísane ehwehnsabé áhtenéra wehuke míopi Sísaga áhwára áhwára ehwéh íre irarúnsabe túbáh agéra ehiya míówe.

Sísaga pusa ké iriwe oganúq sitankéhe ú ehwehne.
(Mátíyu 22.23-33; Máhka 12.18-27)

²⁷ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe iwíáhu kee. Táhmaro mi kegá Sísaba séra wensabé, ²⁸ Íwáhnoraníno, Mósísine sehíránka maharéna, Íre aninkákáq wéh pukínaraq wenábáqka kéweini meyankéhe. Mi inínká maqmarahna animári wenawahne animári míageheéna meyankéhe íre. (Lo 25.5)

²⁹ Minayabe abapete téhranité se ábárahnáhnah míarowe. Siwahwágá ahre mewena íre aninkákáq uraitaq pukuraire. ³⁰ Pukurairana náhmbáh 2 abakáwágá awahwáné kéweini mewena íre aninkákáq uraitaq pukurairana ³¹ náhmbáh 3 abakáwágá moq monseráhnuraire. Moke mi abárahnáhnahnka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákáq urotaq orah animári pukurawana ³² sinehemé mi iní moq pukuraire. ³³ Moke mi abárahnáhnahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

³⁴ Kasenuwana Sísaga sensabé, Mah marákó marákóipéqté wéhgá ahre meyháwara ahronoká wehkowe. ³⁵ Manikánka iriwe oganúq sitahna kegá ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkigehe. ³⁶ Se íoipeqté kégá mía mía onserah puara mó íre pukigehe. Manikánka se iriwe oganúq sitahna puara peh wene animári mía míagehe. ³⁷ Pusa ké iriwe oganúq site ehweh Mósísine sehíránka teíre. Uworapeqté káriq awánkánsabé íre tagia peh téhrówana írobinapipéqté éhwéhnká mahraréna,

Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópane Maniká múge úwe. (Kísim Bek 3.6)

³⁸ Mi ehwéhnká sokigi aiimé Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Íraukaumo. We peh oga miáh kéné Maniká míre. Wega tagehme ómi oga miáhwe úwara ³⁹ táhmaro Mósísine ehweh síwáhnoro kegá Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega tábúsoqme iraréne éra ⁴⁰ áhtenéra mó íre kasenuwe.

Manikánka omaq ato aní ehweh Sísaga kasenu ehwehne.
(Mátíyu 22.41-46; Máhka 12.35-37)

⁴¹ Sísaga sensabé kasenéna, Manikánka merirankeheéna omaq ato aní we Tébitine anahwa wíre ewe. Mi ehwéhmé aneqsabé irarewo? Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaq arene naruo wahnahnarítárahno íre. ⁴² Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana ígonkó pukúipéq sehíranúwana mi ehwéhnká mahraréna, Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaq ⁴³ arene naruo saiqnariankehe atóge úwe íre. (Buk Song 110.1)

⁴⁴ Írátíáhro. Tébitiga mi anínsabé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo úwe.

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahbabárowe ú ehwehne.
(Mátíyu 23.1-36; Máhka 12.38-40; Árúka 11.37-54)

⁴⁵ Ómi míó kega írótaq Sísaga we kéro ke teriena, ⁴⁶ Mósísine ehweh síwáhnoro kegá mirao serahníyeho. Mó kegá se tagéra sensíwíq pankerageheéra íre wahto korósí úbíqmera nógówe. Segá máhkétrapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwahbehre. Momiwí

nahtápéq pokotaq kaweqtapeq tútuue méyabe suwahbehre. Táhutahurorabeq aboawah wehwári tútuue miáhrabeq méyabe suwahbehre. ⁴⁷Sega kéweinínsónsábé péhe éhwéh teriera sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Ite kaweqtaq miáh ké wóe igehééq wehuke miáhtáq íre wahtotaq púreq aruqarurowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq se anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

21

Tabonah inínká Maniká náwu monéyábé éhwéhne.
(Máhka 12.41-44)

¹ Wehukega séra Maniká móne náuwrabeq áhnte monéákák kégá mitaq móne náuwúwana Sísaga tagówe. ² Tabonah kewéinínká séna káriq pabúsá moné náuwúwana tagéna ³ mahraréna, Teiniboq iratíáthro. Mi tabónáh kéwéinínká náwi monégá moke mó kegá náuwe moné kiotaikire. ⁴ Sega sene pehipi matiáh moné náuwéwana mah tabónáh kéwéinínká moke wene matiéh monéwé aiq náuwire. Aiq náwi púana amahnága táhutaq paiqmarahna moné íre kéhre. Minayabe wega náwi monégá moke mó kegá náuwe moné kiotaikire úwe.

Sísaga, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.
(Mátíyu 24.1-2; Máhka 13.1-2)

⁵ Táhmaro kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq tagéna mahraréna, Mah nahtáqmé áhnte kawéq ébáhmári awahriq naneqmarí kéhre uwana Sísaga minayaba mahraréna, ⁶ Itega tagah naneqme mókake paentárara aruaneherawoe. Mi peréhnéhnia ébáhmári miraue moráráq íre kagaina. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga anehe tanáhráq íre kaweq sunúq sinawire ú ehwehne.
(Mátíyu 24.3-14; Máhka 13.3-13)

⁷ Sega Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega irarénawe ahkake miraoneherabo? Miraonehera irataq aneq ábóraraginabo? Miraonehera irataq itega ahtebanehboq ebeqme aneq ábóraraginaq taganehnkono kasenuwe. ⁸ Kasenuwana Sísaga mahraréna, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritéhboq auráq matawéq tagariáthro. Mi tanáhráq áhnte kegá mótaq mótarue néníwirue séra péhenéra, Íné Manikánka eqmaq núwéh áni múge éra, Anehe tanáhráq aiq wahtonire igehé. Mina tahnsanira ke íre kíríráthro. ⁹ Mi tanáhráq mah marákó marákó ebehowe ira ehwéh ireq íre ahreoro. Íre iransánoro. Téhwe teiú náneq ebeq sínana anehe tanáhráq íre apubúe sinae úwe.

¹⁰ Sísaga anehe tanáhráqsábé mó mahraréna, Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebehoneherawoe. Mó wahnáhné awahrahreq mó wahnáhné awahrahreue ebehoneherawoe. ¹¹ Mi tanáhráq anotah maríinae. Mitaq mahtaq ehwehráhnara áhnte ke awahreoneherawoe. Mi tanáhráq íopeqté náneqmarí tagéq anotahtaq áhreoraho naneqmarí tagagehe.

¹² Mi tanáhráq itensabé suwahrieh kegá ite táhtoqme iwíoqnéra momiwí nahtápéq ehweh aitera karábúsiipéq móitagéhe. Itega néne sánsá segiónsábé anotah wahnáh kéreq ákáhtaq wahnáh kéreqka ehweh áitagehéera seba móitagéhe. ¹³ Mirairataq íné éhweh terigéhe. ¹⁴ Mi tanáhráq, Aneq ehwéh irarenehnkono ue iwíáh kikiriyehe. ¹⁵ Ínéga kaweq iwíáh aitahnaq ahtebia éhwéh irarirataq itene naruoga mi ehwéhnsábé íre ahqáho aitaráhowe.

¹⁶ Iteinoiboreq iteribáqmarinseq iteruwahrahreq itene iyahnabo animárinseqka ite wahnah kebá mótehrara sega ite táhmaro iubiq iuagéhe. ¹⁷ Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé iuwahriehre aitagéhe. ¹⁸ Itene iyahqnopeqte peh morá íyáhrá íre súuqkinae. ¹⁹ Néne sánsá íre susa anehe tanáhráqkákák kawerue sehgirataq oga mérapeq awaq miagéhe úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kekigahki aruaneherawoe ú ehwehne.
(Mátíyu 24.15-21; Máhka 13.14-19)

²⁰ Sísaga anehe tanáhráqsábé mó mahraréna, Ebehira kegá Sarúsarama suwahpeq abugéqnáhnuriehra tagehrataq áhnibórá mi ke aipáhrue subiq suera nahmarí kekigahki aruaneherawoe tagariagehe. ²¹ Mi tanáhráq Súría marákórápéq miéhrataq iwíáhwrapeq pehbeheráh pokoro. Sarúsarama suwahpeq miéhrataq mitaq sueq móbeq pokoro. Ahpeq nogírataq Sarúsarama suwahpeq kouwekiyehe. ²² Mi tanáhráqmé anotah kamáh aina tanáhráre. Manikáne ehwehna kamah ainawire ime aiq pútaraginawire. ²³ Mi tanáhráq kía míéhra ininsónseq inahunahnínkákák íninsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puaq sensabé irutaboirono. Manikánka mi ke anotahtaq kamah arinkéhe. ²⁴ Nahnsó kegá mó ke pokatate kiraqmé subiq suera mó ke meriqmera moke wáhnaupeqté ké suwahpeq móruagéhe. Nahnsó kegá Sarúsarama suwahpeq áhnte opéq wahnahnigehé. Nahnsó kegá wahnahné tanáhráq parabáginaraq sega mitaq mó íre wahnahnigehé.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 24.29-31; Máhka 13.24-27)

²⁵ Sísaga mi tanáhráqsábé mó mahraréna, Mi tanáhráqmé pópoqnahwe, íomé, wehyoq-marimé ótaq sansánagínaq tagagehe. Sóreq wanínká mueq muerue sóyáh agína puara moke wehukene sirupipeq umeh aginara anotahtaq áhreoneherawoe. ²⁶ Íopeqté náneqmarínká kúruguínaraq wehukega, Aneripómo éra iwíáh kikiréra anotahtaq áhreoneherawoe. ²⁷ Mi tanáhráq íné íopeqté piribiriyahnkakaq téhreh naneqkákáq págegeue írábúyápipeqté tuonara tagagehe. ²⁸ Teiú náneqmarí tagehrataq iriwe méq íwéh panantágínaq taganehe-qmóe. Manikánka tumeirahna tanáhráq aiq wahtonire úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwehne.

(Mátíyu 24.32-35; Máhka 13.28-31)

²⁹ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Éntuankakáq mó awánkánkákáqsábé iwíáhue tagéq ahtebahro. ³⁰ Awanká ánána auninaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhnibórá sire aiq ahtebóne ewe. ³¹ Mina onserah teiú náneq ábóraragínaq tagéq Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq aiq wahtotarire ighehe.

³² Teinibóq írátíáhro. Amahnága oga miáh kégá ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragína tagéq anehe pukigehe. ³³ Íopeqkákáq mah marákó marákóákáq parabaginana ínéga teiú éhwéhmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire úwe.

Sísaga, Ahriahri kawerue tagariáhro ú ehwehne.

³⁴ Sísaga mi tanáhráqsábé mó mahraréna, Kaweqtaq méq kawerurero. Itega abehq wání néq múguwahguiyeho. Ménsámehnsánsabe iwíáh kikiriyeho. Mirairataq ite íre iwíáhirataq mi tanáhráq apubúue sinae. Kahnkapi wah paríéhnserah ³⁵ mi tanáhráq moke mah marákó marákóipéq miáh ké parianeherawoe. ³⁶ Ahriahri níwénunéq kawerue auráq matiáhro. Mi tanáhráq sínaraq teiú náneqmarínká kamah ainehoéq Manikánsabe, Págege ainte séhréh ainto ue púrurero. Mirairataq íné wehukení úku aniné niuranabiahtapeq seiriwe miagehe úwe.

³⁷ Moke wéhékáh Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq síwáhnoréna tupekinaútaq mitaq suena Óriwi sawéhrápéq kigaegaeúwe. ³⁸ Ahbiahipeq áhnte kegá wene ehweh iraneheéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq séyéuwe.

22

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitané ú ehwehne.

(Mátíyu 26.1-5,14-16; Máhka 14.1-2,10-11; Sóni 11.45-53)

¹ Asiu kené sótaikú siahreraq ko tanáhráq íre múi paréti nó tanáhráq wahtonútaq ² Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe. Segá mó keyábé áhreu puara ábóraq íre táhtorahráhuwe. ³ Sísá keró ke airápété téhranité miówe. Sebaté aní Súrása Ísikáriótie. Owainawanka Súrásane arupipeq kowena iwíáh atowana ⁴ pokue Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqte wáhnáh kéreqqa kure sensabé, Sísá owinahwinonaq subóro úwe. ⁵ Úwara iwíáh iwíáhéra móne awenéhboq miraúno uwana ⁶ Súrásaga kowe aritena wehuke íre miéhrataq se Sísaba mórite tanáhráqsábé iwíáhue kabarúwe.

Téhtaré ánitégá táhutahuq kawerare ehwehne.

(Mátíyu 26.17-25; Máhka 14.12-21; Sóni 13.21-30)

⁷ Asiu kené sótaikú siahreraq ko tanáhráq íre múi paréti né tanáhráq sutaq Asiu kegá sipisípiq árahq subiqme titiru tanáhráq súwe. ⁸ Mi tanáhráq Sísaga Pítareq Sónireqsabé, Sótaikú tanáhráq ahreraq kéh táhútáhúq nanehboq kogaweraráhtaó úwara ⁹ sega wensabé, Eheq kogawerarayéhnkoyo ue kasenuyana ¹⁰ Sísaga sensabé, Íráhtaó. Wahto kehiná suwahpeq pokue obenkisa wání ántéhyánkákáq áninseq piehgíratq we kéanehotao. We pokína náhtápéq kieráhtaó. ¹¹ Mibeqté ábóawáh wéhyábé, Íwáhnori anínká mahraréna, Ínéreq íné séníráh kéreqka sótaikú jahreraq kéh tánáhráq táhútáhúq nanehboq mi paqnáhipéq sokigi aio ire etao. ¹² Wega ménsámehnsá aiq kaweria anotah paqnáhipéq sokigi ínaraq mitaq itene táhutahuq kaweraráhtaó éna eqmaq suowe.

¹³ Eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah tagéra mitaq sótaikú tanáhráq siahreraq ko tahutáhúq kaweraráye.

Sísaga parétiakáq sera ano ko kahpúákáq náriu ehwehne.

(Mátíyu 26.26-30; Máhka 14.22-26; 1 Kórína 11.23-25)

¹⁴ Táhutahuq tanáhráq sinaútaq Sísareq we keró kereqka táhutahuq naneheéra pokue tútuue miówe. ¹⁵ Sísaga sensabé, Níeraníra tanáhráq aiq wahtonire. Ebeqme mina sótaikú tanáhráq

iahreraq kéh táhútáhúq itereq moráráq naneheéna iwíáh iwíáhuge. ¹⁶ Teiníboq írátíáhro. Mah tahutáhúq nahnaraq mah marákóipéq míó tánáhráq mó íre nanie. Manikánka wahnahnirabeq miáhnaraq mitaq nanauge úwe.

¹⁷ Wega náhniáq sera anonkakaq káhpú mewena Manikánsabe, Kaweróne atena sensabé, Umah. Moranínká moranínkáue nahro. ¹⁸ Íné mah marákóipéq míó tánáhráq náhniáq sera ano mó íre nanie. Manikánka wahnahnirabeq miáhnaraq mitaq nanie éna ¹⁹ páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme náriena sensabé, Mahnawé niwaq mire. [Nehrataqmé ínénsabe iahreraq matíáhro éna ite séhréh aitanieéna pukinie úwe.

²⁰ Segá mí tahutáhúq parabagútaq Sísaga náhniáq sera ano mónkakaq mewe páréti náriunserahne siena sensabé, Mahnawé néne korahq mire. Ite séhréh aitanieéna néne korahqka tuinawire úwe.]

²¹ Sísaga mó mahraréna, Tagahro. Néne naruo koweriranai ani itereq moráráq miéhre. ²² Manikánka aiq irarinserah íné wehukeni úku ani pukinie. Néne naruo koweriranai anímé anotahtaq kamah awinawire úwe. ²³ Úwara we kéro kega sío síoéra, Insega mirainabo ue kasenuwe.

Sísaga we séhréh atéhoró ú ehwehne.
(Mátíyu 20.25-28; Máhka 10.42-45)

²⁴ Sísá kéro kega seye ehwehéra, Ínéga ite kiotaiku ani múge éra mó anínká mó anínkáue mira iwíáhéra ehwehuwe. ²⁵ Ehwehunsabe Sísaga sensabé, Mah marákóipéqté kéráq págege wahnáho ke miáhwe. Págege wahnáho ke méra sensuwahrahaq wahnáhéra, Ite kawerue séhréh aítáh wáhnáhe ewe. ²⁶ Itega mina tahnsa íre oro. Ite miáhrabeqte áni anotah anímé iteribáq tahnsa miáhno. Wahnah ani míanie iwíáhina anímé arambehri ani méq we séhréh atehoro.

²⁷ Tútuue táhutahuri anímé anotah aníne iwíáhowe. Wene arambehri ani wene táhutahuq kaweraréh anímé pehgáriq aníne iwíáhowe. Íné iteba míó anímé arambehri ani tahnsanéna séhréh aita aitaue.

²⁸ Níwíoqnah tanáhráq itega íné íre nuwasa ínéba mía míaconsabé ²⁹ Nániboga ínénsabe wahnahnúno aintésherah ínéga itensabé moq wahnahnoro aitóge. ³⁰ Ínéga wahnah wahnahnonarabeq itega mitaq tútuue méq táhutahurigehe. Ísara kahnáh airápéte téhtaré miáhwe. Itega wahnah kené tahberaq tútuue méq mí kahnáhné ehweh iwíáhue tagéq tábúsoq sitagéhe úwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.
(Mátíyu 26.31-35; Máhka 14.27-31; Sóni 13.36-38)

³¹ Sísaga Pítansabé mahraréna, Sáimónio, Sáimónio, írátíahno. Owainawanka iwíáhéna, Ahreronká námúq sibinsibinonserahne ite abehq náneq tahnsá úkigeheéna iwíoqnanie ire.* ³² Amahnága arega ínénsabe aiq pútare ainte néne sánsá ambubu atiahne. Néne sánsá stúehneho éna arensabé púreratóge. Arene ahbabáq sue íné séranie iwíáhinaraqmé arereq morá árámbehrí ké séhréh arito úwe.

³³ Úwana Pítaga Sísansabé, Néne Wahnahno, are kérońsábé karábúsiipéq móintaneherabomo nubiq suaneherabomo. Anetaníbo. Kéranie úwe.

³⁴ Úwana Sísaga wensabé, Teawiníboq írátíahno. Ibora kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríóge apahtáróráq irariniewóne úwe.

Sísaga we kéro keyabé, Poka paiqmarádro ú ehwehne.

³⁵ Sísaga sensabé, Mónewe, unahmé, súwe meyého ue eqmaq úwátáutaq ite aneq tabonahuroo kasenuwara sega wensabé, Írakaumo uwana ³⁶ wega sensabé, Amahnága móneakáq unahnkákáq matíéhrataqmé mina mewe nogóro. Poka íre matíéhrataq sáhkétiraté móne mewe mí monératé poka paiqmarádro. ³⁷ Aneqsabé teiugo? Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Wereq ahbabáq kereq morábí sáharitagéhe ire. (Aisaia 53.12)
Teiníboq írátíáhro. Segá íné mirairansabé mí ehwehnká aiq pútaraginawire úwara ³⁸ we kéro kega wensabé, Itene Wahnahno, tagáho. Ite téhtaré pókánkákáq míone uwana wega sensabé, Mina aiq awehrare úwe.

Sísaga Óríwi sawéhrápéqté mátábúrápéq kobúrerú ehwehne.
(Mátíyu 26.36-46; Máhka 14.32-42)

³⁹ Sísaga mitaq suena Óríwi sawéhrápéq poku pokuunserahne pokúwara we kéro kega kérowe. ⁴⁰ Sísaga mitaq kéna sensabé, Ahbabáq aitehnehboq púreroro éna ⁴¹ se suena

* 22:31: Kárfiki ehwehmé íre námúqtaq pabeqme peh wítiraq pabeqme ehwéh mirarire.

wahtotaq móbeq pokéna marakóraq káuqmunue ména púrerúwe. ⁴² Púrerue mahraréna, Nániboo, are awahbáhnaraqmé nirupipeq umehi naneq menuahráhone. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbáhna sansántúno ue púrerúwe.

⁴³ [Púrerúwana íopeqté ánínká weba tuena págege atowe. ⁴⁴ Págege atowana wene arupipeq áhnte umehúwana mónkákáq págegeue púrerúwe. Págegeue púrerú púana áhnte munsínsínká tuwe. Munsínsínká korahq táhnsánue marakóipeq tabagúwe.] ⁴⁵ Púrerúabeqte írígue we kéro ke koragówara sirupipeq umehúnsabe sugówe. ⁴⁶ Wega sensabé, Aneqsabé sugaho? Owainawanka ahbabáq aitehnehboq iriwe púreroro úwara áhnte wehuké weba suwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwehne.

(Mátíyu 26.47-56; Máhka 14.43-50; Sóni 18.3-11)

⁴⁷ Sísaga ehwehnútaq we kéro aní Súrásareq áhnte mó kereq weba suwe. Súrásaga ebeq séna weba wahtotaq sewéna we nánkóqnanáútaq ⁴⁸ Sísaga sensabé, Súrásao, íné wehukení úku aní mónuwaníeé nánkóqnaníbo úwe.

⁴⁹ Su kegá Sísá táhtoraneherautaq we kéro kega tagéra wensabé, Itene Wahnahno, pokatate apiaranéhnkono uwe. ⁵⁰ Úwana peh morá kéro anínká wene pokatate Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh áníné arambehri aní apiwe wene púpeqte áhré kiraq auwowe. ⁵¹ Ahre kiraq auwowana Sísaga sensabé, Aiq míre. Túbáh agoro éna kiraq auwo aníné ahre táhtoqme kaweratowe.

⁵² Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh kéreq Sarúsarama suwahpeqte ábóáwáh wéhreqka táhtoranehera utaq wega sensabé, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnerah pokankakaq sahnkákáq íné meniraneheéq seo? ⁵³ Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq iteba miarautaq itega íné íre táhtotiarowe. Amahnága iteitene tánáhrárirana sunkíkírirabeqte sánsánká aiq kiotaikire úwe.

Pítaga, Íné Sísá íre tagaríoge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-75; Máhka 14.66-72; Sóni 18.25-27)

⁵⁴ Segá Sísá táhtoqme meqmera kure se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure sega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne nahtapecq kuwe. ⁵⁵ Mí matábúrúq ira parewe tútuue míowána Pítaga mitaq kowéna tútuue míowe. ⁵⁶ Tútuue míowána ira kawerue téhrówana mibeqte árambéhrí áhrárigá Píta ebitáwéna mahraréna, Mah anímé Sísaba mía míai aníne úwana ⁵⁷ Pítaga ahqáho éna wensabé, We íre tagaríoge úwe. ⁵⁸ Úwana mótaq tahnsa mó wehgá Píta tagéna wensabé, Are moq mi kahnáh aní móne úwana Pítaga, Íné írakaumo úwe.

⁵⁹ Anehe mó wehgá págegeue mahraréna, Mah aní Kehrari marakórápéqté aní púana wereq mía míai aní míre úwana ⁶⁰ Pítaga wensabé, Arega irarénawe íné íre tagaríoge úwe. Pítaga mí ehwéh irarútaq kokórega ehwehnúwana ⁶¹ Sísaga pabeqme Píta tagówe. Tagówana Sísane ehweh ahreraq matawéna iwíáhúwe. Mí ehwéhnúmé, Kokórega ehwehnína inaraq arega íné íre tagaríoge apahtárórúq irariniewóne únsabe Pítaga iwíáhéna ⁶² kéirigue móbeq pokéna anotahtaq íbisówe.

Sega Sísá áwíoqno ehwehne.

(Mátíyu 26.67-68; Máhka 14.65)

⁶³ Sísá auráq matió kega wensabé awiréh atera subiqmarówe. ⁶⁴ Segá ambantataté wene aura akariue táhrarera we subiqmarera kasenéra, Insega subiq marehro? Teio uwe. ⁶⁵ Teio éra sega wensabé áhnte íre kaweq ehwéhnatówe.

Wahnah kegá abowah weh míórabeq Sísá ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 26.59-66; Máhka 14.55-64; Sóni 18.19-24)

⁶⁶ Ahbiahipéq Asiu kené abowah wehwárinseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka momiwíuríowára Sísá meqmera mí kaunsírí kébá móátówe.

⁶⁷ Móátówara sega wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankehéna peh morá aní omaq atowe. Arewe mí anípo? Pahsuqme teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga teiénaraqmé itega íre aiq pútare aintaneheqmóe. ⁶⁸ Ínéga itensabé kasenonaraqmé íre tenieneheqmóe. ⁶⁹ Wahtotaq tanáhráq íné wehukení úku anínká Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue mía míainauge úwe.

⁷⁰ Úwara sega wensabé, Are Manikáne ahninkáwábo kasenuwana wega sensabé, Itega aiq irarewe. Íné werahu mino úwara ⁷¹ seye náhenéra, Iteitega wene ehweh aiq ironayabé mó kegá kasenýabe anetaníbo uwe.

23

Páhirátiga wahnahnútaq sega Sísansabé ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Máhka 15.1-5; Sóni 18.28-38)

¹ Minayabe Sísansabé ehweh ató kega we meqmera Páhirátiba kure ² mitaq mó ehwéh atera mahraréra, Iteruwahrah moke íre kaweraruanieéna péhe éhwéh síwáhnorire. Wega, Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné íre náwéro aitaráire. Wega, Íné Asiu ke kaweraranieéna su aní múge uraire. Íné anotah Wahnáh aní múge uraire ue ehweh atówe.

³ Ehweh atówana Páhirátiga Sísansabé, Arewe Asiu kené wahnahpo kasenúwana wega wensabé, Arega aiq íraréne úwana ⁴ Páhirátiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq momiwirió kereqsabé, Mah aniné ahbabáq íre ahteboge úwe.

⁵ Úwara sega págegeue mahraréra, Mi anínká síwáhnoréna pagu paguninsabé wene ehweh írah kéga ahbabárorahi iwíáhowe. Téhwe Kehrari marákórápéq síwáhnoréna moke Súra marákórápéq síwáhnoréna amahnága mahtaq síwáhnorire úwe.

Sega Érótiga wahnahnútaq Sísansabé ehweh ató ehwehne.

⁶ Páhirátiga mi ehwéh irena sensabé, Mah aní Kehrari marákórápéqté ánípo kasenúwana, ⁷ Ee. We mibeqté ánine teawúwe. Páhirátiga mi ehwéh irena, Érótiwe mibeqté wáhnáhne iwíáhéna mi tanáhráq we moq Sarúsarama suwahpeq míonsabe Sísareq we ehweh ató kereq Érótiba eqmaq suowe.

⁸ Érótiga Sísá éhweh mó tanáhráq mó tanáhrárué irena, Wega ótaq sansá miraina tagéyabe níre iwíáhéna íre wahto tanáhráq Sísá tagéyabe awahbéna sega Sísá meqmera sutaq wene arupipeq anotahtaq eyoyóúwe. ⁹ Wega Sísá áhntetaq kasenúwana íre ehwehnia peh ehiya míowe.

¹⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka mitaq iriwe méra Sísansabé págegeue ehweh atówe. ¹¹ Érótiwe wene sóntía kereqka Sísansabé awiréh atera abehq éhwéh atówe. Segá kaweq karósi Sísá suki atera eqmarówara Sísá meqmera Páhirátiba kouwekuwe. ¹² Nahomé Érótiweq Páhirátireqka seye abiahnsa aruqaruruye. Anehémé mi wehékáh insahwé ue míoye.

Páhirátiga, Sísá awankátaq táhparáho ú ehwehne.

(Mátíyu 27.15-26; Máhka 15.6-15; Sóni 18.38-19.16)

¹³ Páhirátiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq mibeqté aboawah wehwárinseq míó kereqsabé, Íráhro éna ¹⁴ sensabé, Ínéba méatáh ánínsabé ehweh ateq mahraréq, Wega péhe éhwéh síwáhnorire ewe. Itega irare atáh éhwéhnsabé ite miáhtáq kasenéna we íre ahbabáq anine iwíáhuge. ¹⁵ Érótiga moq wene ahbabáqsabe kasenue tagéna ahbabáq íre kéhre iwíáhire. Mah anímé itega we subiq suahráhuna ahbabáq íre kéhre. ¹⁶ Minayabe aréti sahtáté subóro aritena anehe pugeq iníe úwe.

¹⁷ [Asiu kené sótaikú síahhraq ko tánáhráq Páhirátiga mó opéq mó opérué karábúsiipéqté peh morá áni pugeq suaq pugeq suarúwe.]

¹⁸ Páhirátiga Sísá pugeqiníe úwara ómi míó kega ehweh kikiréra, Ahqáho. Sísá subiq sue Párehba pugeqio úwe. ¹⁹ Párehbareq Aroma kereq ebehutaq wega mó aní subiq suonsabe Aroma kegá we karábúsiipéq móatówe. ²⁰ Páhirátiga, Sísá pugeq auwanuage iwíáhéna míó keyabé, Párehba íre pugeqiníe. Sísá pugeqiníe úwara ²¹ sega anotah ehwehnabaéra, Ahqáho. Awankátaq táhpawe subiq suo. Awankátaq táhpawe subiq suo uwana

²² Páhirátiga sensabé anehe mó kasenéna, Aneqsabé? We aneq ahbabáiro? We subiq suahráhuna ahbabáq íre kéhre. Íre kéh púaq aréti sahtáté subóro aritena anehe pugeq iníe úwe. ²³ Úwara sega mi ehwehnsabé anotahtaq ahqáho atera anotah ehwehnéra, Awankátaq táhpawe subiq suo úwe. Sene ehwehka Páhirátine ehweh kiotaikúwe. ²⁴ Minayabe Páhirátiga sensabé, Itega irarenserah mirainie úwe.

²⁵ Aroma kereq ebehú anínká mó aní subiq suonsabe sóntía kegá karábúsiipéq móató aní pugeq auwowe. Pugeq auwena Sísá awankátaq táhpawe subiq suo irare kegá sene iwíáh sansa mirageheéna sóntía kebá móatowe.

Sísá awankátaq níraté táhparó ehwehne.

(Mátíyu 27.32-44; Máhka 15.21-32; Sóni 19.17-27)

²⁶ Sóntía kegá Sísá meqmera pokuwana ahtapeq piehgiú aní, Sáirini marákórápéqté áni wenáwíq Sáimóni, sure Sarúsarama suwahpeq pokinaúwe. Pokinaúwara sega we saiqnatera Sísá táhparéhra awánká we abaq atera, Sísá kéro atówe.

²⁷ Áhnte kegá sinehe kure mibeqté ínínsonká Sísansabé arutaboirá ibisowe. ²⁸ Minayabe Sísaga pabeqme sensabé, Ínénsabe íre ibisahro. Itereq itene animárinseqsabé ibisahro. ²⁹ Mókake Sarúsarama suwahpeqte ké kamah ariéna tanáhráq sega mahraréra,

Orahinínsómé, inahunahni íre maqmíáh ínínsómé, náh íre nárié ínínsómé, sega iwíáh iwíáhigehe irarigehe. ³⁰ Mi tanáhráq, Mi kegá anotah sawéhwárinkákákáq pehgáriq sawéhwárinkákáqsábé, Ite apubúue pukonehboq me mewe ite akariúno igehe. (*Hosea 10.8*)

³¹ Íné o awánká tahnsa míahnara sega íné miraonehera onsabé mókakewe ite ehyatia awánká tahnsa miéhra puara mó kegá aneq miraoneherabo úwe.

³² Sónťia kegá ahabábáq anité Sísareq subiq suaneheéra meriqmera kuwe. ³³ Sega sáwéh áwíq Ayahqno Tánúnsutapéq kíútaq mitaq Sísawánkátáq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awánká pankeqme marakóipeq pearówe. Ahabábáq anité moq awankátaréráq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe. ³⁴ Pearówana Sísaga púrerue mahraréna, Nániboo, mah kegá mirao naneq sega íre ahtebahwe. Minayabe mi ahabábáqsábé íre iwíáhúno úwe.

Sónťia kegá, Wene korósi insega meyanabomo éra saraqmianeheéra káhsie saraqme meyoúwe.

³⁵ Mitaq momiwíu kegá iriwe awahnkanuwara Asiu kené wahnahmarínká Sísansabé awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kawerarítárire. We wehuke merirena Manikáne arambhiri mirainkeheéna omaq atéh aníninaraqmé wewe moq kawerarahráhire uwe.

³⁶ Sónťia kegá moq awiréh atera weba séra kítahé nahníáq sérá ano pankeqme awera, Náhno éra ³⁷ arewe aiq pútaq Asiu kené Wahnah aníninaraqmé arerene anonka kawerúno uwe.

³⁸ Kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobóráhpeq awankátáq táhparówe. Mi sehiránká mahraréna, Mah anímé Asiu kené Wahnahne úwe.

³⁹ Awankátáq táhparó ahabábáq ánínká moq Sísansabé awiréh atena, Arewe Manikánka omaq ato anipo? We inaraqmé arere séhréhé ite moq séhréh aito úwe.

⁴⁰ Séhréh aito úwana mó ahabábáq ánínká ebeq irarú aninsábé ehweh atena, Arewe Manikánsabe íre áhreo? Segá ite awankátáq táhpawe subiq súáhro aítáhe. ⁴¹ Arereq ínereqme ahabábáq anité púara iubówe. Mi anímé we íre ahabábáq aninirarawe pehipi subiq súáhwe éna ⁴² Sísansabé, Sísao, arega wahnahninagake ínénsabe ahrraq matiahno úwe. ⁴³ Úwana Sísaga wensabé, Teawiniboaq írátiahno. Iboramé Manikáne kaweq matábúrápéq ínereq míankehe úwe.

Sísa pukú ehwehne.

(*Mátíyu 27.45-56; Máhka 15.33-41; Sóni 19.28-30*)

⁴⁴ Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsorerutaqkakákáq peh sunkíkíratíowana ⁴⁵ pópoqnah mí tanáhráq íre téhrówe. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté páráhknéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe.

⁴⁶ Sísaga anotahtaq mahraréna, Nániboo, néniwa arene ayahpi máróge éna putiowe.

⁴⁷ Putiowana sónťia kené kíápéténiga tagéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atena mahraréna, Mah anímé íre ahabábária peh kaweqtaq miéh áníne úwe.

⁴⁸ Úwara mitaq taganeheéra awahnkanu kegá we putio tagéra sene sirupipeq umeh agúwara mitaq suera sene nahtapeq abae aguwe.

⁴⁹ Moke Sísane iyahnaboreq Kehrari marakórápéqté we kéro íninsónseqka moberue iriwe méra moke minawari tagowe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaró ehwehne.

(*Mátíyu 27.57-61; Máhka 15.42-47; Sóni 19.38-42*)

⁵⁰ Súría marakórápéq Árimátéa suwahpeqte wéh wenáwíq Sósépa míowe. We aboawah wehéna kaweqtaq mía míauwe. ⁵¹ Mó abóawáh wéhwárinká, Sísá subiq suo atótaq wega íre kowe aritowe. Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq áwénunue taga tagaúwe.

⁵² Wega Páhirátiba kure wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana kowe atowana ⁵³ Sóséparehga Sísane anonka kiwewe marakóraq márumarera íre wahto taberábe ambántápéq úbíqme mewera ubusa onápípeq mómaisarówe. Mitaq mó aní íre maisia peh o oná kowe. ⁵⁴ Táhutahuq kaweré tanáhráq pehnkínáútaq Asiu kené ahrena ahrena wehekáh sinaútaq maisarówe.

⁵⁵ Kehrari marakórápéqté Sísareq su íninsónká Sósépareh kérirera mi oná tagéra Sísá mitaq maisaró tagowe. ⁵⁶ Tagéra mitaq suera se káurabeq kure kaweq kunkúni naneqkakákáq wériakákáq kawerarówe. Mósísne ehwehna irarúnserah sega ahrena ahrena wehekáh túbáh aguwe.

¹ Ahrena ahrena wehekáh parabagúwara ahbiahipeq ío kiembogútaq mi inísonká kaweq kunkúni naneq mewera Sísá maisaróbeq pokuwe. ² Wahtotaq kutaq óna méhpeh paiqmáro ebáh móbeq kowara tagéra ³ ónapípeq kibekue tagowana sene Wahnah Sísane anonka íre kowara tagowe. ⁴ Tagéra sirupipeq iwíáh kikiruwara anotah tehró ambántánkákáq ánité ábóraragéra mitaq iriwe míóyara tagowe.

⁵ Tagéra mi inísonká anotah ahréera marakóipeq káuqmunuríwara ábóraraguya anitégá sensabé, Pusa aní matorabeqme aneqsabé oga miéh áninsábé kabaroo? ⁶ We irigi puana mahtaq íre miéhre. We Kehrari marákórápéq míaraitaq teiátái ehwéh iwíáhue tagahro. ⁷ Wega mitaq ména mahraréna, Sega íné wehukení úku aní ahbabáq keba móintehrara awankátaq táhpawe nubiq suehrana apahtáróráq iriwe oganúq intankéhe uraire uye.

⁸ Uyara mi inísonká wene ehweh siahreraq matawéra ⁹ maisaróbeqte kouwekue airápété morá we kéro kereq mó kereqsabé moke koreríuwe. ¹⁰ Mi inínsómé, apahq inító síwíqmé Sóánawe, Mágára suwahpeqte iní wenáwíq Máhríawe, mó Máhría we Sémísine anowae. Sereq mó inínsónseqka mi terhéh eqmaro ke teríuwara ¹¹ sega iwíáhéra, Mi inísonká irare ehwéhmé peh múguwahgu ehwéhne éra íre aiq pútare arítówe.

¹² [Pítaga mi ehwéh irena pehbeheráh maisaróbeq pokue káuqmunue mitaq tagówana peh maisaró ambántámári mitaq kowana tagéna kaurabeq kouwekue wene arupipeq iwíáh kikirue tagówe.]

*Sísá kéroya anitégá ahtaapeq Sísá tagoya ehwéhne.
(Máhka 16.12-13)*

¹³ Mi inísonká maisaróbeq pokuro wehekáhmé mó weh anitégá Sarúsarama suwahpeq suera íre wahtotaq 11kírómíta Éméasa suwahpeq koyehe éra ¹⁴ Sísá pukú ehwehnsábé iwíáhéra iraruye. ¹⁵ Mi anitégá ahtaapeq nogera ehweh iraruyataq Sísaga sinehe kure moráráq nogúwe. ¹⁶ Sega we tagéra sirupipeq Sísá wire iwíáh íre orahuye.

¹⁷ Íre orahuyana wega sensabé, Aneq ehwéh mirareyo úwara sega mitaq kowéra sirupipeq umehúnsabe abiah máróye. ¹⁸ Mó morá aní wenáwíq Kíópaga Sísansabé, Mah tanáhráq áhnte kegá Sarúsarama suwahpeq sure miahnah arebataq mirauro naneq íre ahtebehno kasenúwana ¹⁹ Sísaga sensabé, Aneq mirauro naneqpo úwe.

Úwara sega wensabé, Sísá Néhsara suwahpeqte aní éhwehne éra we Manikáne ehweh irarurai aní ména págege sansánéna págegeue íwáhnorurai puaq Manikánseq ite Asiu kereqka págege aní mire ataráúne. ²⁰ Iteribo iteruwah wehwárinseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreqka subiq súáho arito urowara awankátaq táhpawe subiq sutowe. ²¹ Íre subiq sutotaq itega iwíáhég, Wega ite Ísara ke kaweráitankéhe íwíáhuraune. Subiq sutotaqte ibora apahsqó kire. ²² Iteruwahrah inísonká miraonsabé áhtenéwone. Sega ahbiahipeq we maisatorabeq koragéra, ²³ Wene anonka mitaq íre kéhre ewe. Sega iteba kouweéwótaq mahraréra, Maisatotaq iteyuwanka tagehtaq íopeqte ánité tagóne. Mi anitégá itensabé, We aiq oga miéhre teieye ewe. ²⁴ Minayabe mó iteruwahrah kegá koragéra mi inísonká irarensah tagéra teusa aníné anonka íre tagahwe uye.

²⁵ Mi anitégá mi ehwéh teawúyana Sísaga sensabé, Itewe múguwahgu iwíáhóye. Manikáne ehweh iraru kegá teié éhwéhnsábé íre apubúue aiq pútare aritoye. ²⁶ Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Wehuke merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq ato aní ebeq anotah érué pukéna anehemé téhráhnarabeq kinkéhe uwe. Minayabe ite íre ahtebehyo? Íre ahtebehyo éna Manikáne púkuipéqte éhwéh síwáhnorúwe. ²⁷ We pukú ehwehnsábé Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwehnikákáq ebeq síwáhnoréna anehe moke mó pukúipéqte éhwéh síwáhnorue teríuwe.

²⁸ Mi anitégá pokoyeherauya ke suwahpeq wahtotaq kuyataq Sísaga mi anité suena móbeq pokinaútaq ²⁹ sega we saiqnatera wensabé, Penkinainsabé itereq kaenéhe. Itereq kaenéhe uyana wega kowe éna nahtaapeq kérirowe. ³⁰ Sega táhutahuroneheéra moráráq tútuue móíwe. Sísaga páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena páréti keqme náriuwe. ³¹ Náriuwara sega, We Sísá wire iwíáhuyana Sísawe tabanagúwe. ³² Tabanagúwara seye náhenéra, Itega ahtaapeq súnarag wega Manikáne ehweh teiena íwáhnoritaq itene irupipeq áhnte eyóyéwéhre uye.

³³ Sega apubúue irigue Sarúsarama suwahpeq kouwekéra airápété morá we kéro kereq momiwuríro kereq tagoyara ³⁴ sega mi anitéyábé, Itene Wahnah aiq pútaq iriwe oganúqire. Oganúkirana Sáimóniga aiq tagehre uwe. ³⁵ Aiq tagehre uwara mi anitégá ahtaapeq kutaq irarú ehweh teríuye. Teríera, Páréti keqme náriutaq itega, Sísá wire úye teríuye.

*Sísaga ábóraragúwara we kéro kega we tago ehwéhne.
(Mátíyu 28.16-20; Máhka 16.14-18; Sóni 20.19-23)*

³⁶ We kéro kega mi ehwehnsábé ehwehnutaq Sísaga seba ákáhpi seiriwe ména [sensabé, Pehwehribeq mááho úwara] ³⁷ sega anotah ahréera, We wahnsa wire iwíáhuwana ³⁸ wega

sensabé, Aneqsabé áhreo? Irupipeqmé aneqsabé iwíáh kikiroo? ³⁹ Íné wíre ahtebagehboq niyahnkarakákáq nigáránkákáq tagahro. Wahnsawé íre anonkankakákáq ayahnsankakáq áníne. ⁴⁰ [Íné wíre ahtebagehboq íné sosanoro éna wene ayahnkarakákáq aigáránkákáq sokigi ariuwe.] ⁴¹ Sokigi ariuwara áhtená iwíáh íwíáhéra Sísá oga míonsabe íre aiq pútare atahráhuwana wega sensabé, Táhutahuq mahtaḡ kehro úwara ⁴² sega tira páh áwúwana ⁴³ mewena sega tagotaḡ nówe.

Manikáne Awanka iteba tuinkéhe ú ehwehne.

⁴⁴ Sísaga we kéro keyabé, Mósisine ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwehnikákáq púkuipéqté ígónkónkákáq íné éhwehme aiq pútaraginawire. Menah iteba mía míaurataḡ mína teiátáuge úwe. ⁴⁵ Teiátáuge éna Manikáne ehweh kawerue irageheéna ahtebé iwíáh aritena ⁴⁶ sensabé, Manikáne ehwehniká mahraréna, Manikánka wehuke merirena kaweriniéna omaḡ ato anímé ebeḡ anotahtaḡ érué pukínana apahtároráḡ iriwe oganúḡ atankéhe íre úwe.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Wene púkuga mó mahraréna, Wenáwirue Manikánka kawerarítéh éhwéh ebeḡ Sarúsarama suwahpeḡ koreriera anehe mah kehíná kéhíná korerigéhe. Mi ehwéh irera sene ahbabáḡ súáh kéwé Manikánka kawerarítankéhe íre úwe.

⁴⁸ Sísaga mó mahraréna, Mi sehiránká aiq pútaragínaḡ tagagehe. ⁴⁹ Manikánka itensabé, Néniwa eqmaraníe uraire. Ínéga kieqmarahnana iteba tuinkéhe. Mahtaḡ iteruwahpeḡ méḡ áwénunoro. Wega iteba tuena págege aítankéhe úwe.

Manikánka Sísá íópeḡ tumeró ehwehne.

(Máhka 16.19-20; Eqmaró 1.9-12)

⁵⁰ Sísaga we kéro ke meriqmena Sarúsarama suwahpeḡ suena wahtotaḡ Pétáni suwahpeḡ kiuwe. Mitaḡ kowéna wene ayahnkara pankeḡme Manikánsabe, Mah ke kawerarito úwe.

⁵¹ Kawerarito éna se suwana Manikánka we íópeḡ tumerowe. ⁵² [Íópeḡ móatowara tago kegá Sísansabé sirehunseraráḡ méra iwíáh iwíáh atera] sirupipeḡ anotahtaḡ eyoyóúwara Sarúsarama suwahpeḡ kouwekuwe. ⁵³ Kouwekéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéḡ kibekéra mitaḡ Manikánsabe iwíáh iwíáh ata atauwe.

Sóni Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Sóniwe téh pah meyo arámbéhríuwana anehe Sísaga we omaq atowana wega pah mewe arámbéhrí suena Sísá kérowe. Mátyureh Máhkareh Árukarehga sene púku ebeq sehiranuwana anehe Sóniga mah pukú sehiranuwe. Sísaga miráu arámbéhríyábé Sóniga peh ákáhtaq sehiranéna peh Sísaga síwáhnorú ehwéhsábé áhnte sehiranuwe. Ítega mah pukú sáhnsháhrataq Sísaga ite kaweraitankeheéna Maniká Wenaboga we marakóipeq eqmarowe ue ahtebagehe. Sísawe Maniká miéhrabeqte áhne webataq wega ite oganúq itahráhi aníne ue ahtebagehe. Mah kehiná kéhínánká mah pukú sáhnshawe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna Sóniga sehiranuwe.

Sóniga mah kawéq éhwéh sehiranuwe.

Manikáne Ehwehnka wehukení úkú ehwehne.

¹ Awahewé Manikáne Ehweh* ména we Maniká Iteriboba ména Maniká miówe. ² Naho naho téhwe wereq Maniká Iteriboreq moráráq mióye. ³ Mah Ehwehnká moke ménsámehnsánkakaq ménkámehnkánkakaq wehukeakáq mirarowe. Pehipi íre kowe. Mó anínká íre mirarowana peh webataq wega moke mirarowe.

⁴ We oga mía míai aní púana we wehuke miáhrabeq téhrehnka inserahni aní míre. ⁵ Sunkikírirabeq kánéqka téhrehnserah wega wehukega ahababárorabeq kaweqtaq mía miáire. Sunkikírinka kánéq íre puinsuahráhire. Mína inserah sene ahababáronka wene kaweq arámbéhrí íre sabiruahráhowe.

⁶ Manikánka wehukení wenáwiq Sóni eqmarowe.† ⁷ Mó ke ehweh terinkeheéna eqmarowe. Kaweq arámbéhrí aní téhrehnka inserahni anínsábé terinkeheéna eqmarowe. Téhrehnka inserahni anínsábé ómiga aiq pútare atageheéna teriuwe. ⁸ Sóniwe we íre mí aní miówe. Téhrehnka inserahni anínsábé terinieéna Sóniga súwe. ⁹ Ómi kegá tagageheéna téhrehnka inserahni aní marakóipeq tumíowe.

¹⁰ Mah marákó márákó miraro anínká mah marakóipéq tumíowara mió kega we íre tagaríowe. ¹¹ Wenawahrahba súwara sega we íre semehwehue kaweria peh áwé tagarúówe.

¹² Peh morá Sísansabé aiq pútare atera áhrabo kegá Manikáne animári úku úkuowe. ¹³ Íre iteinoibone korahq itene inonkapipéq kéh púaq Manikáne animári míone. Íre iteitene iwíáhga Manikáne animári míone. Íre iteriborehga maqmaranéhe iwíáhonka Manikáne animári míone. Írakaumo. Peh morá Manikánka oganúq itéhraq wene animári míone.

¹⁴ Manikáne Ehwehnka wehukení úkue iteba tumíowe. We aiq pútari aní ména itensabé anotah arútábóirire. Wenaboga webataq wenahni téhreh naneqkakáq págegeakáq atowaq tagaraune. ¹⁵ Sóniga Sísá sinaú ehweh teiena, Itensabé teiewómé mah anínsábé teiewóge. Íné íre miáhwataq we mía míau aní púana inehe sí animé iné kiotaigme aní mía miáire úwe.

¹⁶ Wene arupipeq peh kaweq iwíáhi aní púana itensabé arutaboiréna itene irupipeq eyoyó aitéhre. ¹⁷ Manikánka sehgióro ú ehweh Mósísiga teiuwana Sísá Karáhé tuména itensabé arutaboiraitena aiq pútaq éhwéh teíre. ¹⁸ Iuranka Maniká Iteribo íre tagahrahune. Peh morá wenahni abowáreq mía míai anínká abowáné sánsá tei teinire.

Sóni wání meri merinú aniné ehwehne.

(Mátyu 3.1-12; Máhka 1.7-8; Áruka 3.15-17)

¹⁹ Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Áriwái kereqsabé, Sóni kogasenoro éra eqmaq súówe. Eqmaq súówara Sóniba séra kasenéra, Are insebo uwe. ²⁰ Are insebo ue kasenuwana Sóniga pahsuqme teriuwe. Pahsuqme teriena, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Ínéwé íre mí aní úge úwe.

²¹ Úwara sega wensabé, Árahinsabébo? Are insebo? Are Manikáne ehweh irarú aní wenáwiq Éráisabo uwana Sóniga, Írakaumo úwe. Írakaumo úwara, Are áwénnunúna aní, Manikáne ehweh iraréna anípo uwana, Írakaumo úwe.

²² Írakaumo úwara sega wensabé mó kasenéra, Are insebo? Ite eqmaq úwéhnarabeq ehweh terienéhboq teio. Arewe aneq aní múge iwíáhono uwe. ²³ Uwana Sóniga sensabé, Áisáiaga naho mirarúnserah íné uworapeqte sawai sawai aní múge. Wahnah sína ahmé obaríráthro u aní múge úwe. (Aisaia 40.3)

* 1:1: Ehwehme Sísá Karáhée. † 1:6: Mah Soníwé we íre mah pukú sehiranú anine. We wání meri merinú aní miówana mah pukú sehiranú animé we mó Soni wíre.

²⁴ Péhrasi kegá eqmaq súowara su kegá Sóninsabé mó kasenéra, ²⁵ Manikánka ite meirena kaweritankeheéna peh morá áni omaq atowe. Arewe íre mi aní móne. Arewe íre Éráisa wone. Arewe íre áwénunúna aní, Manikáne ehweh irari aní móne. Minayabe árahinsabé wáni meri merinono uwe.

²⁶ Úwana Sóniga sensabé, Ínéga peh wáni meriú aní múge. Inehe si aní, itega íre tagariáh animé ite miáhpi ákáhpi iriwe miéhre. ²⁷ Inehe si animé anotah anínéna íné kiotaigme aní múre. Minayabe íné inehé si aníné súu nahniáq pugereyabe íre awehrari aní múge.‡

²⁸ Marakó áwíq Pétánie. Mi marakórác Sorana aroipéq seberaebéq kéhrana Sóniga mitaq wáni meriena mi ehwéh teriuwe.

Sísawe Manikáne Sipisípiq Áráhq tahnsa aní míre i ehwéhne.

²⁹ Ahbiah tahnsá Sísaga Sóniba súwana tagéna mahraréna, Tagariáthro. Manikáne Sipisípiq Áráhqka mah kehiná kéhínáné ahbabáq meyankéhe. ³⁰ Mah anínsabé teiewarauge. Íné íre miáh wataq we mía miáu aní púana inehé si aní íné kiotaigme aní mía miáaire. ³¹ Ínéwé we mía miái aníne ue íre tagariarauge. Ísara kegá we mía miái aníne ue tagariageheéna wáni meri merinuge úwe.

³² Sóniga mó mahraréna, Manikáne Awanka tunse kiboki táhnsánuena weba márunsurahurairana tagarauge. ³³ Téhwe ínéga we íre niahtebarauge. Ínéga wáni meri merininkeheéna eqmaq núwátái anínká teniena, Manikáne Awanka weba tumiarai anínká wewega Manikáne Awa inkéhe uraire. ³⁴ Íné mina aiq tagéna teiúge. We Manikáne ahninkáwá wíre úwe.

Apahránitógá Sísá kéro ehwehne.

³⁵ Ahrina tahnsá Sónireq we kéroya anitéreq mó iriwe miówe. ³⁶ Sísá noguwana Sóniga tagéna mahraréna, Tagariáhtao. We Manikáne Sipisípiq Áráhq míre úwe. ³⁷ Úwara Sóni kéroya anitégá wene ehweh irera Sóni auwera Sísá kéroye. ³⁸ Sísá kéroya wega pabeqme se tagéna sensabé, Aneq sahroyo úwe. Aneq sahroyo úwara sega wensabé Árábaío, are ahbeq kaegaeono uye. Mi áwíq Árábaíwé áwahewé Íwáhnoraníne. ³⁹ Uyana wega sensabé, Seragahtao úwara sega we kérrera Sísá kaegaeúrabeq tagoye. Íó tunsorerutaq sega weba mitaq mióye.

⁴⁰ Sónine ehweh irera se Sísá kéroya anité mó aní áwíq Ehntarue. We Sáimóni Pítane ábákawae. ⁴¹ Ehntaruga mitaq auwena wenawah Píta anebahréna tagéna wensabé, Manikánka omaq ato animé Mésáía miéhrana aiq tagoye úwe. Mésáia we áwahewé ite meirena kaweritankeheéna Manikánka omaq ato aní míre. §

⁴² Aiq tagoye éna wenawah meqmena Sísaba móatowe. Sísaga Píta ebitáwéna wensabé, Are Sáimónie. Are Sónine ahninkáwá wóne. Mó kegá mó áwíq Sípásie áwíratagehe úwe. Sípásiwe Pítawe peh morá éhwéhnéna áwahewé ebah mire.

Sísaga Pírípíreq Nátáníerireq síáhrabú ehwehne.

⁴³ Mó ahrina tahnsá Sísaga iwíáhéna, Íné Kehrari marakórápéq pokinie iwíáhéna wehukení wenáwíq Pírípi tagéna wensabé, Séniro úwe. ⁴⁴ Pírípiwe Pétásáira suwahpeqte aníne. Ehntarureq Pítareq moq miábéqte ánitée. ⁴⁵ Pírípiga Nátáníeri koragéna wensabé, Mósísiga sehgióro ú ehwehnká tei teinu animé Manikáne ehweh iraru kega sehiranue tei teinu animé miéhra q tagóne. We Sósépane ahninkáwáe. We Néhsara suwahpeqte aní wenáwíq Sísae úwe. ⁴⁶ Úwana Nátáníeriga wensabé kasenéna, Néhsara suwahpeqte kaweq animé serahiro úwana Pírípiga wensabé, Seragáhno úwe.

⁴⁷ Nátáníeriga Sísaba súwana we tagéna mahraréna, We aiq púta q kaweq Ísara aníne. Wene arupipeq íre péhe iwíáhí aníne úwe. ⁴⁸ Úwana Nátáníeriga Sísansabé, Arewe árahue íné tagariáhno úwana Sísaga wensabé, Pírípiga arensabé íre áhrabirana tagoye. Are awanká nona miáhnana tagoye úwe. ⁴⁹ Úwana Nátáníeriga Sísansabé, Íwáhnoraníno, are Manikáne ahninkáwá wóne. Are Ísara kené anotah wahnáh aní móne úwe.

⁵⁰ Úwana Sísaga wensabé, Are awanká nona miáhnana tagoye teawu púah aiq pútare aintahno? Pehgáriq otáq sánsá amahnága mirauge. Mókake anotah otáq sánsá tagankehe úwe. ⁵¹ Sísaga wensabé mó mahraréna, Kawerue írátiahno. Mókake íópeq sawekínaraq tagankehe. Íópeq sawekínaraq Maniká miéhrabeq íópeqte kégá íné wehukení úku anípá we kiotaig we tuotairira tagankehe úwe.

‡ 1:27: Máhka 1.7 aigarápéqte éhwéh tagáhno. § 1:41: Mésáia we Karáhéwé morá áwíq míre. Karáhénsabe éhwéhme púku anehepeqte séhíráme "Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne" ue kéhrabeq tagáhno.

2

Wáninka náhniáq sera ano úkú ehwehne.

¹ Ahrina tahnsá Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéq pahuwirarítórabéq taganieéna Sísane anowa mitaq míowe. ² Sísareq ite we kérahwána kereqsabé, Pauarítáhrabéq tagagehboq máhoro úwaq sewane. ³ Mibeqté náhniáq sera ano parabagútaq Sísane anowagá wensabé, Sera ano aiq parabagire úwe. ⁴ Úwana Sísaga wensabé, Minawé íre itereq wehgaq mire. Ínéga ótaq sansá mirau tanáhráq íre suriéhre úwe. ⁵ Úwana Sísane anowagá arambehri keyabé, Wega miraoro ína ehwéh kawerue sehgióro úwe.

⁶ Abapete morá wání ántéhyá mitaq kowe. Anotah antéhyámári kéna Asiu kegá sene pabeq pabeq sansa mirageheéna mitaq kowe. ⁷ Sísaga sensabé, Antehyamáripéq wání obenkiq máráhro úwara obenkiq márówe. ⁸ Obenkiq márówana Sísaga sensabé, Uwe táhutahuq wahnáh mewe móáwéro úwana wáninka náhniáq sera ano úkúwe. ⁹ Sega uwera mewa móáwúwana táhutahuq wahnáhnká mi será ano nawe tagéna áhtenuwe. Wání antéhyá obenkiq márótaq táhutahuq wahnáhnká íre tagariowara peh morá arambehri kegá tagariówe.

Táhutahuq wahnáhnká náhniáq sera ano nawe tagéna o menáhwé áhrabúwe. ¹⁰ Áhrabéna wensabé, Kiraboo kene sánsámé sene kaweq nahniáq sera ano ebeq nárigéhe. Nehra kegá siyahbankirahnarag íre tei será ano nárigéhe. Arega mina onserah íre miraóne. Arega áhnte tei será ano matawé anehe náiene úwe.

¹¹ Minawé Sísaga ebeqte ótáq sánsá Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéq miraúwe. Wega ótaq sansá miraúwara míó kega tagéna áhtenuwe. Mitaq ite we kérahwána kegá wensabé aiq pútare atahwáne.

¹² Sísareq wenanoreq wenábáqmarinseq ite we kérahwána kereqka mitaq sueq Kápénéáma suwahpeq pokue táhmaro wehekáh mitaq kowiahwane.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne.
(Mátíyu 21.12-13; Máhka 11.15-17; Áruka 19.45-46)

¹³ Ite Asiu kené sótaikú iahrerag ko tánáhráq wahtotarútaq Sísaga Sarúsarama suwahpeq kiúwe. ¹⁴ Kiena Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wiráipéq kibekúwara sipisipiáqkáká káhoakáq kibokiakáq móneakáq paiqnanánu ke tútuue míówe.

¹⁵ Tútuue míówana Sísaga susa náhgáqtáté pawa kírawe mi nahgáqtáté moke paiqmáro keakáq sene ménkámehnkánkakaq máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené móne paentáruena sene wéhuwehu tahbéwári pioruowe. ¹⁶ Pioruena pina paiqmáro keyabé, Minawari mewe móaráhro éna Nánibone nahtapeqté matabúrápéq paiqnanániyehówe.

¹⁷ Úwaq ite we kérahwána kegá minawarí tagéq Manikáne sehira iahrerag kowe. Mi sehiránká mahraréna, Arene nahnsabe anotahtaq iwíáh iwíáhéna peh kawetaq kankeheéna págege sansá mirauge íre. (Buk Song 69.9)

Apahtárórág mó pearaníe ú ehwehne.

¹⁸ Asiu kegá Sísansabé, Árahinsabé kaqsuahno? Arega kaqsuahnayabé ótaq sansá sokigi aio uwe. ¹⁹ Úwana Sísaga sensabé, Mah nah Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh sokoruehrana ínéga apahtárórág mó pearaníe úwe. ²⁰ Úwara Asiu kegá wensabé, Mah nah pe arámbéhríwé áhnte opéq 48 opéq arambehriue pearówe. Arega peh apahtáro wéhékáhmé árahue pearanibo uwe.

²¹ Sísaga íre nahnuransabé peh wene anonkansabé irarúwe. ²² Sísá pukúwana oganúq atotaq ite we kérahwána kegá mi ehwéh iahrerag matiahwane. Iahrerag matiahwanayabé itega Manikáne sehirankakaq Sísaga teiu ehwéhnikákáqsábé aiq pútare aritahwáne.

Sísaga ómi kené iwíáh tagariéhre i ehwehne.

²³ Ite Asiu kené sótaikú iahrerag ko táhútáhúq tánáhráq Sísaga Sarúsarama suwahpeq míowe. Míotaq wega ótaq sansá miraúnsabe áhnte kegá wensabé aiq pútare atówe. ²⁴ Sísaga ómi mi kehinané sirupipeq tagario púana sensabé íre aiq pútare aritowe. ²⁵ Mó kegá Sísá íre teawúwana peh wegege wehukene sirupipeq tagariówe.

3

Manikáne Awanka maqmaréhnsabé ehwehne.

¹ Péhrasi aní wenáwíq Níkóríma anotah Asiu aní ména ² inokáhpeq Sísaba séna wensabé, Íwáhnoraníno, are Maniká miéhrabeqte aní móne. Aiq tagarióge. Arereq Manikánseq morárág mía míaóya puah arega ótaq sansá miraóne úwe.

³ Úwana Sísaga wensabé, Kawerue írátíahno. Peh morá wenanoga maqmaréhnsabé íre awehraq kéhre. Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhi aní mónkakáq maqmarankéhe úwe. ⁴ Úwana Níkorímaga Sísansabé, Árahiro? Anonusa ániné anowagá mónkakáq íre maqmarahráhire. Wenanoga árahue mónkakáq maqmarankého úwe.

⁵ Úwana Sísaga wensabé, Kawerue írátíahno. Arenanoga maqatáráinsabé íre awehraq kéhre. Peh morá Manikáne Awanka maqmaréh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhire. ⁶ Wehukéníká peh mó áwáhu wehukéní maqmarahráhire. Manikáne Awanka webataq o awá maqmarahráhire. Maqmarena inkéhe.

⁷ Arenanoga maqatáráinsabé íre awehraq kéhre. Peh morá Manikáne Awanka maqmaréh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhire teawúnsabé íre áhtenúno. ⁸ Sóiriqka pehipi sirah tagáhne. Sóiriq eheqte sirapómo? Eheq pokirapómo? Are íre tagariahne. Mina inserah Manikáne Awanka o awá maqmarena inkéhe úwe.

⁹ Úwana Níkorímaga Sísansabé, Minayabe árahiro ¹⁰ úwana Sísaga wensabé, Are Asiu ke síwáhnoróna aní móne. Minawé árahinsabé íre irahno? ¹¹ Kawerue írátíahno. Íné író éhwéh iraréna íné tagonsabé teawúgah arega néne ehwehnsabé íre aiq pútare aintahne. ¹² Marakóipeqté teawú náneqmarí arega íre aiq pútare aintahnayabé Maniká míéhrebeqte éhwéh teawenah árahue aiq pútare aintaníbo?

¹³ Mó anínká Maniká míéhrebeq íre kire. Peh morá wehukéní úku anínká ínébataq mitaq mía míána marakóipeq tumíarauge. ¹⁴ Mósísiga káhpahraté miraro wehe uworapeq awankátaq táhparena pankeqme pearonserah sega íné wehukéní úku aní pankeragéhe. ¹⁵ Ínésabe aiq pútare aintáh kégá oga mérapeq aiq awaq míáhwe úwe.

Sísansabé aiq pútare atáh kéyábé éhwéhne.

¹⁶ Manikánka mah kehíná kehínánsabé anotah arútábóiri puana webataq wenahni eqmarowe. Wenahninsabé aiq pútare atáh ké íre toráh agia peh oga mérapeq awaq mianehra-woe. ¹⁷ Wenahnínká mah kehíná kehíná ehweh aritankeheéna eqmaroo? Írakaumo. Mah kehíná kehíná kaweraritankeheéna eqmarowe. ¹⁸ Manikánka wenahninsabé aiq pútare atáh ké íre ehweh aritéhre. Manikánka wenahninsabé íre aiq pútare atáh ké ehweh aritéhre. Webataq wenahninsabé íre aiq pútare atáh púana ehweh aritena anotah abíáhnsá arita aritaire.

¹⁹ Téhrehnka inserahni anínká marakóipeq tumíowe. Mahbeqté kégá ahababáq aruqaruronsabé sunkikírirabeqsabé suwabhéna téhrehrebeqsabé íre suwabhówe. Minayabe ehweh aritéhre. ²⁰ Ómi ahababáq kega téhrehrebeqsabé suwahriehtsabé mitaq íre séyéowe. Mó kega sene ahababáqmarí tagehoéra téhrehrebeq íre séyéowe. ²¹ Peh kaweqtaq mía míao kega téhrehrebeq séyéowe. Manikánka págege aritéhrara mirao arábéhrí mó kega tagagehéera téhrehrebeq séyéowe.

Sóniga Sísá sína éhwéh pahsuo éhwéhne.

²² Sísareq ite we kérahwána kereqka Sarúsarama suwahpeq sueq Súría marakórápéq pokowane. Sísaga iteba mitaq ména mó ke wání meriuwe. ²³ Sóniga Serima suwahpeq wahtotaq Inona arahno korabeq míowara áhnte wání ko púara mó kega mitaq suwana Sóniga wání meriuwe. ²⁴ Mí tanáhráq mó kega Sóni íre karábúsiipéq móatówe.

²⁵ Asiu anínseq Sóni kéro kereqka wání sosue sansánsabé ehwehéra Sóniba suwe. ²⁶ Sóniba séra wensabé, Íwáhnoranínra, arereq Sorana aroipéq seberaebéq mitaq teiátóna anímé wega mahtaq ména wání merirána ómiga are auwera weba pokowe uwe.

²⁷ Uwana Sóniga sensabé, Manikánka webataq itene arambehri tei teinire. ²⁸ Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Ínéwé íre mi aní úge teiátáu mino. Manikánka íné ebeq eqmaq núwátáire teiátáu mino. ²⁹ Ibehinínká wenawehqpa pokinserah amahnága ómiga Sísaba poku pokuowe. O menáhwéné iyahnabo anínká mitaq ména wene ehweh irena wene arupipeq eyoyóinserah amahnága ómiga íné nuera weba pokonsabé nirupipeq eyoyóire. ³⁰ We anotah aní úkínana íné pehgáriq aní úkono úwe.

³¹ Maniká míéhrebeqte tutai aní peh anotah aní ména moke mó ke kiotaikire. Marakóipeqté aní peh mahtaqté aní púana peh mahtaqté sánsánéna mahtaqté éhwéh tei teinire. Maniká míéhrebeqte tutai aní peh anotah aní ména moke mó ke kiotaikire. ³² We anotah aní ména wega tagariéh náneq írátíéh náneq éhwéh teíraq itega íre íráhwe. ³³ Wene ehweh kawerue íráh kégá, Maniká aiq pútaq aní míre atáhwe.

³⁴ Manikánka eqmaro anínká Manikáne ehweh kawerue tei teinire. Manikáne Awanka weba mía míai puana peh kawerue tei teinire. ³⁵ Manikánka wenahninsabé arutaboíréna moke auráq matiahno atéhre.

³⁶ Wenahninsábé aiq pútare atáh kégá oga mérapeq aiq awaq miáhwe. Wenahniné sánsánsábé suwahrieh ke oga mérapeq ire awaq miowana Manikánka anotah abíáhnásá arita aritaire úwe.

4

Sísareq Sámária marákórápéqté inínseq ehwehnuya ehwéhne.

¹ Mó kégá Péhrasi keyábé, Peh táhmaro kégá Sóniba suwana wání meriátáire. Áhnte kégá Sísaba suwana wání meriátáire uwe. ² Írakaumo. Sísaga wání ire meriuwaq peh morá ite we kérahwána kégá meriewáne. ³ Sísaga mi ehwéh irotaq wereq itereq Súría marákórápéq sueq Kehrari marákórápéq mónkakák kouwekowane. ⁴ Itega Sámária marákó kótaikoneheowane.

⁵ Sámária marákó kótaikowanaraq Sáika suwahpeq koneheowane. Koneheowanaraq Sékópaga wenahni Sósépa awu marákórápéq kowane. ⁶ Sékópaga ubuqmaro matáipéqté wání mitaq kowe. Kowana Sísaga ire wahto nogu púana tawa tawanéna wéhékáhnabubu mitaq tútuue míowe.

⁷⁻⁸ Ite Sísá kérahwána kégá Sáika suwahpeq tópah sahq kowanaraq Sámária inínká wání sabatáhq súwe. Sísaga wensabé, Wání nánio úwana ⁹ Sámária inínká wensabé, Iné Sámária iní múge. Are Asiu aní miáhna puah aneqsabé wání nánio eno úwe. Sámária kégá néu antéhyáipité Asiu kégá ire néunsabe kasenúwe.

¹⁰ Sísaga wensabé, Arega Manikánka aweráhi naneq ire tagariahne. Wání nánio teawú aní ire tagariahne. Arega tagariahnaraq tahiri oga mé wání nánio éwana náwú irino úwe. ¹¹ Úwana mi inínká wensabé, Mi matáipéqté wání ire wahto mire. Are antehya ire matiahne. Oga mé wanímé eheqte uwe nániníbo? ¹² Iteinhábú Sékópaga mi matáipéqté wání iuwe. Sékópareh karirónáninseq wene ménkámehnkámarinseqka mitaq nowe. Arega inénsabe, Iné oga mé wání aweráhu aní múge ényabé arewe Sékópa kiotaiqme miáhna anípo úwe. ¹³ Úwana Sísaga wensabé, Mipéqté wání nehra ke mótaq mó tahbobóoneherawoe. ¹⁴ Náwéna wání nehnaq mó ire tahbobóinawire. Írakaumo. Náwéna wání nehnaq arupipeq oga mia mia aráhnó tahnsa tuerueinae úwe.

¹⁵ Úwana mi inínká peh mataipéqté wánínsábé wíre íwiáhéna wensabé, Mahtaq séyéyabe nuwahriehre. Mó tahbobóinehboq teniena wání nánio úwe.

¹⁶ Úwana Sísaga wensabé, Arenawehq koweqme setao úwe. ¹⁷ Úwana, Iné ire nánuwehqkakaq aní múge úwana Sísaga wensabé, Iné ire nánuwehqkakaq aní múge tenienayabé aiq pútaróne. ¹⁸ Arega mó weh mewe mipinsuq mó weh mewe mipinsurue moberíah wéh mewe sutona wino. Amahnága kérahna wehwé ire arenawehrurá míre. Minayabe aiq pútaróne úwe.

¹⁹ Úwana mi inínká wensabé, Are moke iné éhweh írátíahna puah iné iwíáhume are Manikáne ehweh iraréna aní móne. ²⁰ Itene igaqnaréhga mah sawéhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataawe. Arenanahbúréhga iwíáhéna, Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataoro ewe. Manikánsabe ahbeq iwíáh iwíáh atanéhnkono úwe.

²¹ Úwana Sísaga wensabé, Aiq pútare ainto. Mókakewe ire peh mi sawéhrápéqkákák Sarúsarama suwahpeqkákák wehukega Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneherawoe. ²² Ite Sámária kégá iwíáh iwíáh atáh náneq ire írátíahwe. Ite kaweraitahna aní Asiu aní púaq Asiu kégá iwíáh iwíáh aintáh aní tagariáhwe. ²³ Mókakeakák amahnágaakák Manikáne Awanka págege aritéh kégá aiq pútaq sansánéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atéhraaq sebataq Iteribonsabé kawerue iwíáh iwíáh atáhwe. Iteriboga mina tahnsa ké wensabé iwíáh iwíáh atáhnásábé awahbehre. ²⁴ Maniká ire áuakaq aninéna peh Wenawanka mia miáire. Minayabe kawerue iwíáh iwíáh atagéhboq iteiuwanka Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq aiq pútaq sansánoro úwe.

²⁵ Úwana mi inínká wensabé, Iné írátíómé ite meirena kaweraitankeheéna Mésáia, Manikánka omaq ato anínká sinawire. We sínagake moke teinkéhe úwe. ²⁶ Úwana Sísaga wensabé, Arega iraréna anímé iné úge úwe.

²⁷ Úwaq ite Sísá kérahwána kégá kouwekowane. Sísareq mi inínseqka ehwehnuyansabé áhtenowane. Áhtenéq Sísansabé, Árahono? Aneqsabé ehwehnoyo ire iraria peh ehiya miáhwane.

²⁸ Mi inínká wene wání antehya mitaq marena wenawahpeq pokéna wenawahrahyabé, ²⁹ Máhoro. Peh morá aní iné ire tagarai anínká moke inéga mirau naneqmarí pahqnuéhre. We seragahro. We Manikánka omaq ato anípómo. Seragahro úwe. ³⁰ Úwara sega sensuwahpeq suera Sísaba suwe.

³¹ Sámária kégá áhníbórá sutaq ite Sísá kérahwána kégá wensabé, Íwáhnoranino, táhutahurúno ewanana ³² wega itensabé, Iné itega ire tagariáh táhútáhúq kéhre úwe. ³³ Úwaq iteite náhenéq, Mó anínká táhutahúq awirápómo ehmuníq éhmúníqtaq irarewane.

³⁴ Sísaga itensabé, Íné eqmaq núwátái aniné arambehriwe néne táhutahuq mire. Mina mirainauge.

³⁵ Itaréítaré íó parabagínaraq onkiyonsá nera kéh tánáhráre iyeho. Amahnága tagariáhiro. Onkiyonsá áhnte nera kéhnserah Maniká Iteribo íre tagariáh ké áhnte míáhwe. ³⁶ Onkiyonsá nera kéhrara mirauwíáhnserah oga mérapeq wehuke mórítáhiro. Móríteq oga mia mia apéq meyagéhe. Manikáne ehweh teri terino kereq wehuke mórítáh kéreqne irupipeq eyoyóinkehboq mórítáhiro.

³⁷ Iteinahbúréhga mahraréra, Mó kegá ayu uqmatowara mó kegá onkiyonsá mirauwíáhwe uwe. Mina unserah mó kegá Manikáne ehweh teri terinowara mó kegá wehuke meriqmera mórítáhwe. Segá mahraru ehwéh aiq pútaragire. ³⁸ Ínéreq mó kereqka Manikáne ehweh teri terinonaq íte wehuke meriqmeq Iteriboba mórítagehéna eqmaq íúwóge. Teri terinúnayabé íte áhnte meriqmeq mórítagehé uwe.

³⁹ Mi inínká, Moke miráu nanegmari teníre únsabe áhnte Sáika suwahpeqte Sámária kegá Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁰ Aiq pútare atera Sísaba séra wensabé, Máho. Iteruwahpeq sewíahno uwana Sísaga téhtaréráq sensuwahpeq kowíowe. ⁴¹ Sísaga mitaq síwáhnorúnsabe áhnte mó kegá aiq pútare atówe.

⁴² Aiq pútare atera mi inínsabé, Íre peh morá arega teienayabé aiq pútare atone. Íte wene ehweh kawerue ironayabé wensabé aiq pútare atone. We aiq pútaq mah kehiná kéhiná meirena kaweraitéh ání mire atone uwe.

Sísaga anotah wahnáhné ahninkáwá kawerato ehwéhne.

⁴³ Sísaga mitaq téhtaréráq ména suena Kehrari marákórápéq pokúwe. ⁴⁴ Sísaga naho mahraréna, Manikáne ehweh irari aní mó ke suwahpeqte kégá iwíáh iwíáh atáhwe. Peh morá wenawahraha wensabé íre iwíáh iwíáh atáhwe uwe.

⁴⁵ Sísaga Kehrari marákórápéq pokútaq mibeqté kégá eyoyóue mehweh atówe. Segá Sarúsarama suwahpeq táhutahuq notaq Sísaga miráu arámbéhrí aiq tagariówe. Menah miráu arambehri tagarió púra eyoyóue mehweh atówe.

⁴⁶ Sísaga Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéq wánítate náhníaq sera ano mirarorabeq mónkakáq pokúwe. Kápénéáma suwahpeqte wáhnáh wenawahpeq míowana wenahni anotah awáhréúwe. ⁴⁷ Mí wahnáh ánínká Sísaga Súría marákó suena Kehrari marákórápéq sire u ehwéh irena Sísaba pokue wensabé, Nénahni pukinaire. Arega nánuwahpeq segawerato éna pagu pagunúwe.

⁴⁸ Sísaga wensabé, Arega ótaq sansá tagéyabe awahbehre. Pehipi íre aiq pútare aintahne uwe. ⁴⁹ Úwana wega Sísansabé, Nénahni pukínehboq peheráh súno úwana ⁵⁰ Sísaga wensabé, Pokúno. Arenahni oga míanawire úwana mi wehgá Sísane ehwehnsabé aiq pútare atena pokúwe.

⁵¹ Ahbiah tahnsá wene nahtapeqsabé séwotaq wene arambehri kereq ahtapeq piehgiúwe. Segá wensabé, Arenahni kaweragirana oga miéhre teawúwe.

⁵² Teawúwana wega sensabé, Aneq tanáhráq kaweragiro úwara sega wensabé, Inokáh tunsoreráitaq kaweraguraire uwe. ⁵³ Uwana abowágá iwíáhéna, Sísaga, Arenahni oga míanawire teniátái tanáhráq peh monseráh tánáhráre uwe. Minayabe moke mi karirónánínká Sísansabé aiq pútare atówe.

⁵⁴ Sísaga menah Súría marákó suena Kehrari marákórápéq séna anehe mi otáq sánsá Kéána suwahpeq miráuwe.

5

Sísaga káwehu ayehráq awahre aní kawerato ehwéhne.

¹ Mó tanáhráq Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq táhutahuq norabeq Sísaga koraganieéna pokúwe.

² Sarúsarama suwahpeq kurirapéqté ónsá áwíq Sipisípiq Onsáe. Onsarapéqté kégéu ah ayehrápéq wání káwehu kowe. Íbaru ehwéh, Asiu kené ehwehme mi kawéhu áwíqmé Pétésárae. Mí kawéhu ayehrápéq moberíáh atataia náhmári kowe. ³ Mitaq áhnte awáhré ké íre sugia peh surahpeq míówe. Aigará soriqnahnu kereq aura pira kéreq ah íre nogoráhu kereq mitaq míówe.

⁴ [Maniká míéhrabeqte íopeqté ánínká mó tanáhráq mó tanáhrárué mi waní áwíoq áwíorúwe. Áwíoq áwíorútaq ebeq tu awáhré ániné anepeq wánínka tabagúwana wene awahre suansúa kaweragúwe. Minayabe áhnte awáhré kégá kaweragínkeheéna káwehu ahtáq sáhuríowe.]

⁵ Peh morá ánínká peh íregáritaq opéq 38 opéq awahreúwe. ⁶ We surahpeq míowana tagéna we áhnte opéq awahreúme Sísaga tagariowe. Tagarawéna wensabé, Awaho aní méyabe awiro uwe.

⁷ Úwana mi anínká Sísansabé, Wáninka aroroitaq mó anínká wánípipeq íre meniqlmena máruníntéhre. Íné tue tueutaq mó anínká ebeq tubaiqlme tubaiqlmeowe úwe. ⁸ Úwana Sísaga wensabé, Irigúno. Arene máhriq mewe pokúno úwana ⁹ we suansúá kaweragúwana kie irigue wene máhriq mewena pokúwe.

¹⁰ Minayabe Asiu kegá kawerato aninsábé, Iboramé ahrena ahrena wehekáh míre. Arene máhriq mewe nogíneho uwe. ¹¹ Úwana wega sensabé, Íné kaweraintéh ánínká, Arene máhriq mewe pokúno teníre úwe. ¹² Úwara sega wensabé, Arene máhriq mewe pokúno teawí ánimé ineseboue kasenuwe. ¹³ Áhnte wehekéqká paitió púana Sísá íre ábóraq míowe. Íre ábóraq míonsabe kawerato anínká sensabé, Kaweraintéh ánimé íre tagarióge úwe.

¹⁴ Anehetaq Sísá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqte mátábúrápéq ména kawerato aní tagéna wensabé, Amahnága awaho ani míahne. Mó awahreurona serahninehoq móme íre ahabárúno úwe. ¹⁵ Kawerato anínká pokue Asiu ke tagéna sensabé, Íné kaweraintéh ánimé Sísae teriúwe.

¹⁶ Sísaga ahrena ahrena wehekáh mi aní kaweratonsabe Asiu kegá Sísá áwíoqnowe. ¹⁷ Áwíoqnowana Sísaga Asiu keyábé, Nániboga ahriahri arambehrii puana ínégakák arambehriuge úwe. ¹⁸ Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriúnsabe Asiu kegá abiahnsanéra subiql suanéhe iwíáhuwe. Sísaga Manikánsabe, Nániboe atowe. Manikánsabe, Nániboe atonsabe Asiu kegá mahraréra, Wega, Ínéreq Manikánseq monseráh ánité úye irarime anotahtaql íre kawerire éra suboneheqmúne iwíáhuwe.

Sísaga ehweh ariteyabe éhwéhne.

¹⁹ Sísaga sensabé, Kawerue iratíáhro. Íné wenahnínká pehipi íre miraorahuge. Nániboue arambehri tagéna wega mirainserah íné wenahnínká mírauge. ²⁰ Nániboga íné wenahnínsábé arutaboairaintena wene sánsá moke teni teninire. Wega mó kiotaqlme arámbéhríakák sokigi aintankéhe. Minayabe itega áhtenigehe. ²¹ Nániboga puko ke iriwe oganúq sitéhnserah íné wenahnínká iwíáhu ke oganúq sitahráhuqe.

²² Nániboga mah kehíná kehíná íre ehweh aritéhre. Ehweh arámbéhríwé moke íné wenahnínsábé, Ehweh arito aintéhre. ²³ Nánibó áwíql pankerera iwíáh iwíáhonserah íné wenahní níwíql ómiga pankerera iwíáh iwíáh aintageheéna ehweh arito aintéhre. Íné wenahnínsábé suwahrieh kegá eqmaq núwéh aní Nánibonsabé íre iwíáh iwíáh atáhwe.

²⁴ Kawerue iratíáhro. Néne ehweh irera íné eqmaq núwéh ánínsábé aiql pútare atáh ké oga mérapeql aiql awaql míahwe. Ínéga se íre ehweh aritaníe. Pukia ánimári tahnsa méra oganúkue mía míaoowe.

Sísaga wehuke sainsuahna éhwéhne.

²⁵ Kawerue iratíáhro. Amahnágaakák mókakeakák pusa kegá íné Manikáne ahninkáwáné ehweh iragéhe. Irera oga mía míagehe. ²⁶ Nániboga oganúql itahráhinserah íné wenahnínká moql oganúql itahráhuqe. Nániboga oganúql sito aintéhre. ²⁷ Nániboga ínénsabe, Are wehukení úkúna aní míahna puah ahabábáql keyabé ehweh arito aintéhre.

²⁸⁻²⁹ Mókake ómi pukia ké maisaráhrabeqte kegá néne ehweh iragéhe. Íréhrataql kie irigigehe. Kaweqtaql mía míao keyábé, Oga mérapeql pokoro aritaníe. Ahabábáql aruqaruro keyábé ehweh aritena, Irapéql pokoro aritaníe. Ínéga iraru ehwéhnsábé íre áhtenoro úwe.

³⁰ Sísaga mó mahraréna, Ínébataql íre miraorahuge. Íre peh morá ínénéne iwíáhe. Íné eqmaq núwéh áníné iwíáh iratíó púana kawerue wahnahnaritóge.

³¹ Néne sánsánsábé ínébataql teiútáql tahirímé íre aiql pútare aintáhro teiú irino. (Lo 19.15)

³² Néne arambehriyabé Nániboga teíre. Néne sánsánsábé irari ehwéh aiql pútaql ehwéhne. Mina aiql iratíóge.

³³ Itega wehuke Sóniba eqmaq sutowana wega aiql pútaql ehwéh iraréna néne sánsánsábé teriátáire. ³⁴ Íre peh wehukene ehweh iratíóge. Ite oga mía míageheéna mah ehwéh teiúge. ³⁵ Ah tagageheéna áráhmuga téhrehnserah itega íné tagariageheéna Sóniga kaweq ehwéh teiátáire. Mí tanáhráql wene ehwehnka itene irupipeql eyoyó aítaráire.

³⁶ Nániboga míraúno í arámbéhrí mira aruqaruruge. Minayabe Nániboga eqmaq núwéhraq tagariáhwe. Néne arambehriaga Sóniga teí éhwéh kiotaikire.

³⁷ Íné eqmaq núwéh aní Nániboga néne sánsánsábé aiql teiátáire. Wene ehweh ite íre iratíáhwe. Wene auranabíahrapeql íre tagariáhwe. ³⁸ Itega íné eqmaq núwéh ánínsábé íre aiql pútare aintáh púana wene ehweh itene irupipeql íre kagaire.

³⁹ Ite oga mérapeql awaql mianeheéql Manikáne sehira sánsahwe taga tagowe. Mí sehiránká íné éhwéh aiql teíre. ⁴⁰ Aiql teíraq itega ínéba íre séyéonsabé árahue oga mérapeql awaql mianéhbo?

⁴¹ Íné anotáql níwíql wehukebate íre meanieéna iraruge. ⁴² Itega Manikánsabe íre irutaboiratáhwe. Minawé aiql tagarióge. ⁴³ Nániboga íné eqmaq núwéhraha sugaqlme ite íre

mehweh aintáhwé. Mó aní peh wenáwíqtaq si aní mehweh atáhwé. ⁴⁴ Mó kegá itensabé iwíáh iwíáh aitáhnsábé iuwahbehre. Manikánka kaweróne aitahnayabé íre arutaboiro puag árahue ínénsabe aiq pútare aintánéhbo?

⁴⁵ Ínéga Maniká miéhrabeq ite ehweh aitanáe iwíáhiyeho. Mósísiga ite séhréh aitankéhe iwíáhiyeho. Írakaumo. Wene ehwehnka ehweh aitankéhe. ⁴⁶ Mósísiga néne sánsánsábé sehiranue teiuwe. Minayabe itega wensabé aiq pútare atáhtáq tahirímé ínénsabe aiq pútare aintáh irino. ⁴⁷ Mósísiga teiu sehiránsábé íre aiq pútare atáhnsábé ínéga teíú éhwéh árahue aiq pútare aintánéhbo úwe.

6

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kirabou ehwehne.

(Mátíyu 14.13-21; Máhka 6.30-44; Áríuka 9.10-17)

¹ Mó tanáhráq Sísaga Kehrari kawéhútáq sípi kéwewena kure seberaebéq pokúwe. Kehrari kawéhúme mó awíq Táibéria kawéhúne. ² Mítaq Sísaga awahre ke kawerarito púara áhnte kegá tagéra ótaq sansáne éra we kérowe. ³ Sísareq ite we kerahwána kereqka sáwéhrapeq kire mi sawéhráq tútuue míahwane. ⁴ Ite Asiu kené sótaikú iahrreraq ko tanáhráq táhutaquq né tanáhráq wahtonúwe.

⁵ Áhnte kegá Sísaba kíuwana tagéna Sísaga Pírípinsabé, Sira kegá tópah nehrensabé árahue paigmaranéhnkono úwe. ⁶ Sísaga míraína arámpéhri aiq iwíáhéna peh Pírípinsabé áhwárawe tagéna wensabé, Árahue paigmaranéhnkono éna kasenuwe.

⁷ Pírípiga wensabé, Áhnte monératé 200 Kína tópah paigme pehgáritarue sararáhna íre awehraq kanawire úwe. ⁸ Sisa kéro aní áwíq Ehntaru, Pítane ábákawagá Sísansabé, ⁹ Mahtaqté ánimái we moberíah páretiákákq téhtaré páhnikákq matiéhre. Áhnte ke míah púana mina abehq náneq tahnsáne úwe. ¹⁰ Sísaga ite we kerahwána keyábé, Títuoro teriéú úwe. Mítaq áhnte ahpépáhq kotalq tútuue míówe. Se peh íregárita q wehuké 5 táhúséni (5,000) wehuké míówe.

¹¹ Sísaga mi paréti mewena Manikánsabe, Kaweróne atena keqme tútuue míó ke náriuwe. Paréti náriuenserahne pahnikákq moq náriuwe. Segá táhutaquqsabé suwahbónserahne náriuwe. ¹² Ómiga siyahbankirowana Sísaga ite we kerahwána keyábé, Arahq súéhboq morábí sáharáhro úwe. ¹³ Úwaq itega moberíah páreti arahqmé airápété téhtaré páhsikéti úsawe obenkiq marahwane.

¹⁴ Míó kega mi otáq sánsá tagéra mahraréra, Marakóipeq tuména Manikánka naho néne ehweh írarína aní eqmaranie ú animé Sira wire uwe. ¹⁵ Sísaga iwíáhéna, Segá íné táhtorera ínénsabe, Amahnága itene anotah wahnáh áni míahno ainteho éna taqnobague webataq sáwéhrapeq pokúwe.

Sísaga káwehu wání abobóráhtaba nogu ehwéhne.

(Mátíyu 14.22-33; Máhka 6.45-52)

¹⁶ Íó tupekútaq ite Sisa kerahwána kegá káwehu wání áhkórapeq tunse ¹⁷ sípi kéweweq kure seberaebéq Kápénéama suwahpeq koneheowane. Penorabeq Sísaga iteba íre súwe. ¹⁸ Anotah soirirúnka nonaburórówe. ¹⁹ Sípiipéq kéq awanká karataté wání subame kure peh ákáhta q wahtó kowanana Sísaga iteba wání abobóráhtaba súwaq tagéq áhreowane. ²⁰ Áhreowanana Sísaga itensabé, Íné úge. Íre áhreoro úwe. ²¹ Itene irupipeq eyoyóeq wensabé, Máho ewanana Sísaga sípiipéq kiasague kirútuue míowe. Kirútuue míotaq ite pokonehe owanarabeq sípiipéq apubúwe kowane.

Sísansabé anebahru ehwéhne.

²² Ahbiah tahnsá seberaebéqté kegá iwíáhéna, Inokáh peh morá sípi karáirana Sisa mipéq íre pokuraire. We kéro kega sebataq mewera pokurowe uwe. ²³ Táibéria marakórápéqté sipiwári kéwewera suwe. Tópah norabeq Sísaga Manikánsabe kaweróne atorabeq mi sipiwári wahtotaq kéwewera suwe. ²⁴ Suwara míó kega Sísansabé anebahréra wereq ite we kerahwána kereq íre míahwanayabé sega Sisa koraganehéera mi sipiwári kéwewera Kápénéama suwahpeq pokuwe.

Oga mía mía tahutáhúqsábé éhwéhne.

²⁵ Segá seberaebéq Sisa tagéra wensabé, Íwáhnoraníno, arahta q seno uwe. ²⁶ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátiáhro. Ótaq sansánuraunsabé íre sewe. Peh tópah náíatáugana iyahbankitáinsabé sewe. ²⁷ Karekorahi tahutáhúqsábé íre arambehrioro. Peh oga mía mía tahutáhúqsábé arambehrioro. Mi tahutáhúqmé íné wehukeni úku anínká náníne. Maniká Nániboga omaq intena kaweróne aintéhre úwara

²⁸ sega wensabé, Manikáne arambehriwe aneq miraonehknono uwe. ²⁹ Uwana Sísaga sensabé, Nániboga iné eqmaq núwéh áninsábé aiq pútare aintáhmé minawé Manikáne arambehri wire úwe.

³⁰ Úwara sega wensabé, Itega arensabé aiq pútare atanéhboq aneq otáq sánsá mirainibo? ³¹ Manikáne ehwehnta mahraréna,

Sega nageheéna wega íopeqté tópáh náriuwe ire.

(*Kisim Bek 16.4*)

Mina únserah iteinahbúréhga uworapeq pehipi ko topáh nowe. Minayabe arega aneq otáq sánsá mirainibo uwe.

³² Uwana Sísaga sensabé, Kawerue íratíáhro. Mósísiga íopeqté tópáh íre náriuwe. Nániboga aiq pútaq íopeqté tópáh náíre. ³³ Manikáne tópáh, íopeqté tópáh márúnáíúnká mah kehíná kéhíná oga míahrahowe úwe.

³⁴ Úwara sega wensabé, Mí topáh náí náínúno uwe. ³⁵ Uwana Sísaga sensabé, Íné oga mía mía topáh múge. Ínéba sira kewé mó íre sirupibiinawire. Ínénsabe aiq pútare aintáh kéwé mó íre tahbobóoneherawoe.

³⁶ Itega iné tagéq ínénsabe íre aiq pútare aintáhwe teiewóge. ³⁷ Nániboga nánina kegá ómi ínéba sighehe. Ínéba sira kewé íre kaqsuaníe.

³⁸ Íre ínénéne iwíáh peh iné eqmaq núwéh áníné awahbeh árámbehí mirainieéna íopeqté tumióge. ³⁹ Íné eqmaq núwéh ánínká teniena, Náwéna ke taqobagiyehboq kawerue wahnahnatawéwahno. Anehe tanahráqmé náwéna ke iriwe oganúq sito íre. ⁴⁰ Nániboga teniena, Are nénahni tagéra aiq pútare atáh kéwé oga mérapeq awaq miagéhe íre. Tenínsábé mí kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitanauge úwe.

⁴¹ Sísaga, Íné íopeqté tumió tópáh múge únsabe Asiu kegá sibiahnsa atera seye ehmuníq éhmúníruwe. ⁴² Ehmuniq éhmúnírera, Ehweh teí ání wenáwíq Sísá wire. We Sósépane ahnínkáwá wire. Wenanoibo tagariona akéq móye. Amahnága wega, Íné íopeqté tumióge irarime árahinsabébo uwe.

⁴³ Uwana Sísaga sensabé, Iteite abiahnsanue ehmuníq éhmúníríyeho. ⁴⁴ Wehukega pehipi ínéba íre sighehe. Peh Nánibo iné eqmaq núwéh ánínká sabiri kegá ínéba sighehe. Mí kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitaníe. ⁴⁵ Manikáne ehweh iraru kene sehíranka mahraréna, Manikánka ómi síwáhnorinkehe íre.

(*Aisaia 54.13*)

Nániboga síwáhnori ehwéh íráh kégá ómi ínéba sewe.

⁴⁶ Mah kehíná kéhínánká Nánibo íre tagahwe. Íné, Maniká míéhrabeqte ánínká ínébataq Nánibo tagaraugé. ⁴⁷ Kawerue íratíáhro. Ínénsabe aiq pútare aintáh ké oga mérapeq aiq awaq míahwe. ⁴⁸ Íné oga mía mía topáh múge. ⁴⁹ Pehipi ko topáhmé iteinahbúréhga uworapeq méra naruera íre oga mía pehipi pukuwe. ⁵⁰ Íopeqté tópáh tumiónsábé nehra kegá íre pukighehe. ⁵¹ Íné íopeqté oga mía mía topáh múge. Íné nehra kegá oga mía míaiagehe. Mah kehíná kéhíná oga mía míaiageheéna iné pukinie. Minayabe náíéna topáhmé néne niwaq mire úwe.

Sísaga wene korahqkakáq awaqkakaqsábé irarú ehwehne.

⁵² Asiu kegá seyensabé ehwehéra, Mah aniné awaqme árahue náínkéhbo uwana ⁵³ Sísaga sensabé, Kawerue íratíáhro. Íné wehukení úku aniné korahqkakáq niwaqkakáq peh áwé tagah kegá oga mérapeq íre awaq míahwe. ⁵⁴ Néne korahqkakáq niwaqkakáq nah kegá oga mérapeq aiq awaq míahwe. Mí kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitaníe. ⁵⁵ Oga mía mía tahutáhúqmé néne korahqkakáq niwaqkakáq míre. ⁵⁶ Néne korahqkakáq niwaqkakáq nah kegá ínéba mía míaoowe. Ínéga seba mía míauge.

⁵⁷ Íné eqmaq núwéh ání, Nánibo oga mía míai puana iné moq oga mía míauge. Íné oga mía míauserah iné nehra kegá oga mía míaiagehe. ⁵⁸ Íné íopeqté tú tópáh íre iteinahbúréhga no naneq tahnsáne. Sega pehipi ko topáh naruera íre oga mía míaoowe. Íopeqté tú tópáh nehra kegá oga mía míaiagehe úwe.

⁵⁹ Sísaga mí ehwéh Kápénééama suwahpeq Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnoríuwe.

Sísawe oganúq itahráhi ehwehntákákáq ánine.

⁶⁰ Áhnte we kéro kega mí ehwéh irera seye náhenéra, Minawé anotah pagégé éhwéh míre. Inseréhga iragéhbo uwe. Inseréhga iragéhbo éra ehmuníq éhmúníruwana ⁶¹ Sísaga wene arupipeq sene ehweh irena sensabé, Amahnága teiú éhwéhsábé iuwahrieho? ⁶² Íné wehukení úku anínká túrabeg mó kionaq tagéq aneq iwíáhonehbo? ⁶³ Manikáne Awanka oganúq ítéhre. Peh wehukega íre miraorahowe. Teiú éhwéhsábé Manikáne Awanka oganúq ítéhre. ⁶⁴ Ite mó kegá aiq pútare aintáhwaqme mó kegá íre aiq pútare aintáhwe úwe.

Sísaga wene arupipeq wensabé íre aiq pútare átó kereq wene naruo koweriranaú anínseq tagario púana mi ehwéh irarúwe. ⁶⁵ Sísaga wensabé, Minayabe mah ehwéh teiewómé wehukega pehipi ínéba íre sigehe. Peh Nániboga sabiri kegá ínéba sigehe úwe.

⁶⁶ Úwara áhnte we kéro kega Sísaga auwera mó íre kérowe. ⁶⁷ Sísaga ite airápété téhraníté kéréhwana keyábé, Ite moq nuweq pokonehbo úwe.

⁶⁸ Úwana Sáimóni Pítaga wensabé, Itene Wahnahno, inseba pokonehknono? Arene ehwehka oganúq itahráhire. ⁶⁹ Are Maniká miéhraheqte kaweqtaq mía míaóna aní móne. Aiq tagarione. Minayabe aiq pútare atone úwe.

⁷⁰ Úwana Sísaga itensabé, Ite airápété téhraníté omaq itaráuge. Ite miáhraheqte aní owainawane anine úwe. ⁷¹ We Sáimóni Ískariótine ahninkáwá Súrásansabé irarúwe. We airápété téhraníté miórabeqte ánká Sísane naruo weba koweriranaúwe.

7

Sísaga mó ke táhutahururabeq koragó ehwehne.

¹ Asiu kegá Sísaga subiyehoéna wega Súría marákórápéq íre kuriá peh Kehrari marákórápéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue ah noguwe. ² Asiu kegá saqmaq saqmaq nahmari pearera táhutahuru tanáhráq áhnibóránúwe. ³ Wenábáqmarinká Sísansabé, Ómi era kéréh kegá arene arambehri taganehboq mahtaq sue Súría marákórápéq pokúno. ⁴ Arega anotah aní míankehboq kopipéq arambehriinehboq ábóraq arambehriúno. Arega ótaq sansá mirainaraq mah kehiná kéhiná kosokigiúno uwe. ⁵ Wenábáqmarinká Sísansabé íre aiq pútare átó púara mi ehwéh iraruwe.

⁶ Sísaga wensabé, Amahnága íné anotah aní míó tánáhráq íre suríéhre. Ahriahriwe itene tanáhráre. ⁷ Ahbabáq kehinánká itensabé suwahbehre. Sene ahbabáqsabe teriu púana ínensabe suwahriehre. ⁸ Iteite táhutahururabeq pokurero. Íné anotah aní mé tanáhráq íre suríéh púana táhutahururabeq amahnága íre pokinie ⁹ éna Kehrari marákórápéq peh mítaq mówe.

¹⁰ Táhutahururabeq wenábáqmarinká kuwana Sísaga epéráhpéruwe mítaq suena Sarúsarama suwahpeq táhutahururabeq pokúwe. ¹¹ Sísansabé anebahréra Asiu kegá táhutahururabeq mó keba mó kebanúwe kasenéra, Sísaga eheq miéhro éra kasenuwe. ¹² Míó kega Sísane sánsánsabé ehmunírera mó kegá, We kaweq aní míre uwara mó kegá, Íraukumo. We péhe aní míre uwe. ¹³ Se Asiu kené wahnahmarínsabé áhreu puara Sísaga éhweh íre pahsúówe.

¹⁴ Táhutahuru tanáhráq ákáhtaq parabagútaq Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wírápéq kibekéna síwáhnorúwe. ¹⁵ Síwáhnorúwara Asiu kegá áhtenéra mahraréra, Íre sigarue tagaríéh aní míre. Árahue ahtebea aní úkurairo uwe.

¹⁶ Úwana Sísaga wensabé, Ínéga iwáhnoru ehwéhmé íre ínébataq néne iwíáhe. Mina íné eqmaq núwéh aniné iwíáh wíre. ¹⁷ Ínéga iwáhnoru ehwéhmé Manikáne iwíáhbópoq peh ínébataq néne iwíáhbópoq teiúge iwíáho? Manikáne arambehriyabé arutaboírana mirainauge iwíáhi anínká néne ehwehme íre peh ínénéne iwíáh peh Manikáne iwíáh wíre ue tagariankehe. ¹⁸ Wewene ehweh síwáhnori anínká wewensabé iwíáh iwíáhire. Eqmaq núwéh anínsabé iwíáh iwíáh atónsábé íre péhenia peh aiq pútaríahnsanuge.

¹⁹ Manikánka sehgióro ú ehweh Mósísiga naho teiu mino. Mi ehwéh ite íre íráhwe. Amahnága íné nubiúq sueyabe ite aneqsabé iuwahbehro úwe. ²⁰ Úwara míó kega wensabé, Owainawanka arene arupipeq miéh púah wega inserahni iwíáhóne. Are subiq suaneheme inserénga irareo uwe.

²¹ Úwana Sísaga wensabé, Ahrena ahrena wehekáhtaq íné peh morá ótaq sansánunsabé ite iwíáh kikirowe. ²² Mósísiga naho káriq anímáigáúné siú amurúruwe sansa teiuwe. Íre Mósísiga peh iteinahbúréhga mi sansá áhwárarówe. Ite ahrena ahrena wehekáh mi sansámé mira aruqaruowe. ²³ Mósísiga sehgióro ú ehweh anteruéhneho éq itega mi sansá ahrena ahrena wehekáhkákáq mira aruqaruowe. Mira aruqaruome ínéga ahrena ahrena wehekáh wehukeni kaweratáráunsabé árahinsabé abiahnsa aintaho. ²⁴ Apubúue tagéq íre kaweq iwíáhéq ehweh aintaho. Peh tábúsoqme iwíáhue tagéq irarero úwe.

Sísaga inseboue kabaru ehwéhne.

²⁵ Táhmaro Sarúsarama suwahpeqte kegá kasenéra, Segaga subiq suaneherao anímé mah anípo? ²⁶ Wega mahtaq ábóraq síwáhnorirara wahnah kegá peh túbáh agowe. Túbáh agonsabé mah anímé wehuke merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq ato aní míre iwíáhowapómo. ²⁷ Mi aní wenawahpeq aiq tagarione. Manikánka omaq ato anínká sínaraq wenawahpeq ómiga íre tagariagehe uwe.

²⁸ Úwana Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh tápéqté mátábúrápéq Sísaga síwáhnorena anotah-taq mahraréra, Itega íné tagarione éq nánuwahpeq tagaríáhwe. Íné tutaume íre ínébataq néne

iwiáhga tutaugé. Íné eqmaq núwéh ání we aiq pútaq aní miéhraq itega we íre tagariáhwe. ²⁹ We miéhraqepte tutaugana wega íné eqmaq núwéh púana ínéga we aiq tagarióge úwe.

³⁰ Úwara sega wene ehweh irera iwiáhéra, We táhtoranéhe uwe. Sísá púkú tanahráq íre surio púara sega peh áwé tagowe. ³¹ Áhnte mió kega, Sísansabé aiq pútare atówe atera mahraréra, Sísaga áhnte otáq sánsá mirai puana Manikánka omaq ato anínká sínaraq wega miráina sansánká Sísaga miraurai otáq sánsá kiotaikinabo uwe.

Sísá táhtoranehéera pársiwarí eqmaq súo ehwehne.

³² Soruparió kega Sísane arambehriyabé ehmuniq éhmúníruwara Péhrasi kegá írówe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka Sísá táhtoranehéera sene pársiwarí eqmaq súowe. ³³ Sísaga mahraréna, Iteba wahto tanahráq ména anehe íné eqmaq núwéh ánipá pokinie. ³⁴ Itega íné ninebahrirataqmé íre taganeheqmóe. Íné pokonarabeq ite íre kioráhowe úwe.

³⁵ Úwara Asiu kegá seye mahraréra, We eheq pokinabo? It eanebahréq we íre tagahrahúnarabeq eheppo? Mó nahnsó suwahpeqte Asiu kébá pokinabo? Kárikí ehwéhno ke suwahpeq pokue siwáhnorinabo? ³⁶ It e íné ninebahrirataqmé íre taganeheqmóe íre. Wega irarime íre iahtebóna ehwéhne. Íné pokonarabeq ite íre kioráhowe íre. Wega irarime íre iahtebóna ehwéhne. Mi ehwéhme aneq ehwéhómo uwe.

Oga mía mía aráhnónsábé éhwéhne.

³⁷ Mí tahutáhúré tanáhráq anehete wehekáh tánáhráq anotah tanáhráre. Mí wehekáh Sísaga íríwe ména anotahtaq mahraréna, Ite tahbobóinaraq ínéba sure sewe nahro. ³⁸ Ínénsabe aiq pútare aintáh kéné sirupipeq oga mía mía aráhnó tueruenawire. Manikáne ehwehna irarinserah sirupipeq oga mía mía aráhnó tueruenawire úwe.

³⁹ Mah ehwéhnumé Sísaga Manikáne Awansabé irarúwe. Sísaga Maniká míorabeq íre kirio púana Manikáne Awa íre eqmarowe. Sísaga iwiáhéna, Nániboba pokonaraq ínénsabe aiq pútare aintáh kébá Manikáne Awa kieqmaranie íwiáhuwe.

Sísansabé íre peh morá íwiáhunsabé éhwéhne.

⁴⁰ Míó kega wene ehweh irera táhmaroga mahraréra, Manikánka naho néne ehweh irarína aní eqmaraní ú animé we wire uwe. ⁴¹ Mó kegá mahraréra, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá ání omaq atowe. We mí aní míre uwara mó táhmaroga mahraréra, Manikánka omaq ato aní íre Kehrari marákórápéqte ání míre. ⁴² Manikáne ehwehna mahraréna, Manikánka omaq ato animé Tébití kahnáh ání míre. We Tébitíne marakórapeqte Pétáriéma suwahpeqte ání míre íre. (Buk Song 132.11; Maika 5.2)

Manikáne sehiranka aiq mahrii mino uwe.

⁴³ Sísansabé mó kegá mó iwiáhuwara mó kegá mó iwiáhuwe. ⁴⁴ Táhmaro kegá táhtoranéhe iwiáhéra íre táhtosa pehragowe.

Wahnah kereqka íre aiq pútare atáh éhwéhne.

⁴⁵ Eqmaq súo pársiwarínká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqpa kouwekuwe. Kouwekuwara sega sensabé, Aneqsabé Sísá íre meqmeq seo uwe. ⁴⁶ Úwara pársiwarínká sensabé, Wega irarí éhwéhnká moke mó kené ehweh kiotaikire uwe.

⁴⁷ Úwara Péhrasi kegá pársiwarínsabé, Itega moq wene péhe éhwéhnsabé aiq pútare ataho? ⁴⁸ Wahnah kereq ite Péhrasi kereqka wensabé íre aiq pútare atona wíno. ⁴⁹ Manikáne sansá íre íratíáh kéga sebatáq Sísansabé aiq pútare atáhwe. Mí ke iraipéq pokoneherao ke wóe uwe.

⁵⁰ Níkoríma, menah tanahráq Sísaba sú anínká we Péhrasi anínéna wenawahrah Péhrasi keyábé mahraréna, ⁵¹ Manikánka sehgióro ú ehwehnká aneiro? Wehukení pehipi ehweh ato iro? Írakaumo. Ebeqme wehukeníné ehweh ireq wene arambehri tagariáho. We ahbabárinaraq anehemé ehweh ato íre úwe.

⁵² Úwara sega wensabé, Are moq Kehrari marákórápéqte ánípo? Manikáne ehweh púkuipéq kabarue tagáho. Manikáne ehweh irare kegá Kehrari marákórápéqte íre séyéowe ⁵³ [éra sene nahtapeq abae aguwe.

8

Ahbabáq ini Sísaba meqme ku ehwéhne.

¹ Sísaga Óríwi sawéhrápéq pokúwe. ² Ahbiahipeq Sísaga Manikánsabe iwiáh íwiáh atáh náhúpéq kibekúwe. Kibekúwara ómi mió kega weba suwana wega tútuue ména siwáhnorúwe. ³ Mósísiga sehgióro ú ehweh siwáhnoro kereq Péhrasi kereqka ahbabáq ini sabiruera meqmera wehekeq ákáhpi móátówe. ⁴ Móátéra Sísansabé, Íwáhnoraníno, mah ini mó wehgá abariaraq tagéq táhtoque meqme sune. ⁵ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mína tahnsa

ahbabáq ininsó ebahtaté tuparuqme subiḡ súaḡro ire. Arewé aneq iwíáhono uwe. ⁶ Sísaga íre tábúsoqme irarinarraqmé wensabé ehweh ataneheéra áhwárawe tagéra kasenuwe.

Kasenuwana Sísaga taebewe ayahnkaratáté obe marákóráq sehiranúwe. ⁷ Segá mó kasenaq mó kasenaruwana Sísaga iriwe ména sensabé, Íre ahababári anínká ebeqte ébáh mewé tuparuankéhe ⁸ éna mó taebewe ayahnkaratáté marakóraḡ sehiranúwe. ⁹ Mítaq míó keḡa wene ehweh irera abowah weh ebeḡ mótaḡ mótarue pokuwe. Ómiga Sísá auwera pokuwana Sísaga tútuue míorabeḡ peḡ morá mí inínká iriwe míowe.

¹⁰ Sísaga iriwe ména mí inínsábé, Are meqmera se ke ehéḡ míaho? Segá íre ehweh ataho úwana, ¹¹ Írakaumo úwe. Írakaumo úwana Sísaga wensabé, Ínéḡa moḡ íre ehweh ataníe. Pokéwaho. Mó ahabábárineḡboḡ kaweqtaḡ míahno úwe.]

Sísá téhrehnka inserahni anínsábé éhwéhne.

¹² Sísaga sensabé mó mahraréna, Mah kehíná kéhíná míáḡrabeḡ téhrehnka inserahnu aní múḡe. Íné séniréh anínká íre sunkíkírabeḡ nogena peḡ kaweqtaḡpéḡ téhrehnkaḡ nogínkéhe úwe. ¹³ Úwara Péhrasi keḡá wene ehweh irera wensabé, Arerensabé iraréne. Arene ehweh íre aiḡ pútaḡ éhwéhne uwana

¹⁴ Sísaga sensabé, Néne sánsánsábé irarume aiḡ pútaḡ éhwéhnuge. Íné tutaurebeḡkakáḡ iné pokinieurebeḡkakáḡ tagarió púana aiḡ pútaḡ éhwéhnuge. Íné tutaurebeḡkakáḡ iné pokinieurebeḡkakáḡ íre tagariáhwe. ¹⁵ Wehukenínká iwíáḡhinserah iwíáḡhéḡ ehweh aintáhwe. Ínéḡa amahnáḡa moke wehukeyabé íre ehweh aitóḡe.

¹⁶ Ínéḡa ehweh aitaḡhnaḡ tábúsoqme éhwéh aitaníe. Nánibo iné eqmaḡ núwéh anínká inéba mía míai puana iné íre ahababáḡ iwíáḡhorahéna peḡ tábúsoqme ehweh aitaníe. ¹⁷ Iteḡa, Manikáne ehweh sehgiune eme mí éhwéhnká mahraréna, Téhraníteḡá morá éhwéhnóyana sene ehweh aiḡ pútaḡ éhwéhne íre. ¹⁸ Néne sánsánsábé teiúḡana Nánibo, iné eqmaḡ núwéh anínká moḡ néne sánsánsábé teíre úwe.

¹⁹ Úwara sega wensabé, Arenabo ehéḡ míehro uwana Sísaga sensabé, Ínéreḡ Nániboreḡ íre tagariáhwe. Íné tagariáḡtáḡ tahirímé Nánibonkakáḡ tagariáh irino úwe. ²⁰ Mí ehwéh Manikánsabe iwíáḡ iwíáḡ atáh náḡtápéḡ sene móne maḡmaru paḡnáḡ wahtotaḡ Sísaga síwáḡnrorúwe. Íre we puké tanahráḡ púara mó keḡá we íre táhtoqmera móátówe.

Sísaga, Íné pokinieurebeḡ ite íre kioráḡhowe ú ehwehne.

²¹ Sísaga Péhrasi keyabé mó mahraréna, Íné pokinie. Iteḡa iné ninebahréḡ itene ahababáḡkakaḡ pukoneheḡmóe. Íné pokinieurebeḡ iteḡa íre kioráḡhowe úwe. ²² Úwara Asiu keḡá seye náhenéra, Íné pokinieurebeḡ iteḡa íre kioráḡhowe íre. Árahinsabé mí ehwéh irariro? Wewega wewe subiḡmena pukinabirapómo uwe.

²³ Úwana Sísaga sensabé, Ite maḡtaḡté ké wóe. Íné íoḡpeḡté aní múḡe. Ite mah marákóipéḡté ké wóe. Íné íre mah marákóipéḡté aní múḡe. ²⁴ Itene ahababáḡkakaḡ pukoneheḡmóe teiúḡe. Ínénsabe áwahe aní míreue íre aiḡ pútare aintéhraḡtaḡ itene ahababáḡkakaḡ pukoneheḡmóe úwe.

²⁵ Úwara sega wensabé, Are insebo uwe. Are insebo uwana Sísaga sensabé, Íné tei teinu aní múḡe. ²⁶ Iteḡa miraonsabé áḡnte ehwéh kéḡhre. Áḡnte ehwéh aitaḡráḡhüge. Íné eqmaḡ núwéh aní aiḡ pútaḡ aní mía míai puana mah kehíná kéhíná weḡa teni tenini ehwéh teiúḡe úwe. ²⁷ Sísaga Maniká Wenabonsabé teriuwara míó ke íre írówe.

²⁸ Sísaga sensabé, Iteḡa iné wehukení úku aní awankátaḡ táḡpawe pankeréhraḡtaḡ iné wenahni míre éḡ aḡtebagehe. Íre inéneḡa iwíáḡhéna iraruge. Peḡ Nániboga tenínsábé teiúḡe. Mínaakaḡ aḡtebagehe. ²⁹ Íné eqmaḡ núwéh anínká inéba mía míaire. Ínéḡa we awahbeh arámbéhri kawerue mira aruḡarurunsabé weḡa íre nuwena pokire úwe. ³⁰ Mí ehwéh irarúnsabe áḡnte míó keḡa wensabé aiḡ pútare atówe.

Aiḡ pútaḡ éhwéhnká soraḡ iuwankéhe i éhwéhne.

³¹ Wene ehwehnsabé, Aiḡ pútaḡ éhwéhne atówana Sísaga sensabé, Iteḡa néne ehweh páḡegeue ambubu atíéhraḡtaḡmé peḡ mí tanáḡráḡ aiḡ pútaḡ iné séniráḡ ké míagehe. ³² Íné séniréhraḡtaḡ aiḡ pútaḡ éhwéh aḡtebeḡhrana mí éhwéhnká soraḡ iuwankéhe úwe.

³³ Úwara sega wensabé, Ite Ébáráḡma kahnáḡ míonara mó keḡá náḡḡáḡtate íre iyarówe. Mínayabe ite soraḡ iuwankéhe irarenawe árahinsabé irareno uwe.

³⁴ Úwana Sísaga sensabé, Kawerue írátiáhro. Ahababáḡ aruḡaruro ke sene ahababáḡka iyaréhre. ³⁵ Ahababáḡka iyaréh kéḡá Nánibone naḡtapeḡ íre míahraḡhowe. Írakaumo. Peḡ morá wene animárinká mía míaowe. ³⁶ Íné Manikáne ahnínkáwáḡá pugeḡ iuwáḡhnaḡ ahababáḡka mó íre iyarahráḡhire.

³⁷ Íné tagariómé ite Ébárahma kahnáh miáhwe. We kahnáh méq itene irupipeq néne ehwehka íre kagai puag itega íné nubonehe íwiáhowe. ³⁸ Nániboga íné sokigi anínsábé teiúge. Itewe iteriboga íwáhnori sansá mira aruqaruowe úwe.

Owainawane sánsánsábé éhwéhne.

³⁹ Péhrasi kegá Sísansabé, Ébárahma iteribo wire uwe. Uwana Sísaga sensabé, Ité Ébárahmane animári miáhtáq tahirí wene sánsá mirao irino. ⁴⁰ Aiq pútaq ehwéh Nániboga teni tenini ehwéh teiúgaq itega íné nubonehe íwiáhowe. Itega mira onserah Ébárahmaga íre miraúwe. ⁴¹ Iteriboga mira aruqarurinserah miraowe úwara sega wensabé, Iteinoréh ahbabáq ininsó miáhwe íwiáhono? Iteribo íre áhnte, peh morá Manikáne uwana

⁴² Sísaga sensabé, Maniká Iteribo iraq tahirímé ínénsabe irutaboairintáh irino. Maniká miéhrabeqte tumióge. Íre néne íwiáhga tumióge. Manikánka eqmaq núwátáirana tumióge.

⁴³ Néne ehweh árahinsabé íre iraho? Itega néne ehweh iuwahrieh puag íre íráhwe. ⁴⁴ Ité owainawane animári móe. Owainawanka ahbabáq sansansábé awahbehnserah itega wene sánsá miraéyabe iuwahbehre. Áwahewé we mó ke subiq suo ani míowe. We íre aiq pútari aní miéh púana péhe éhwéh tei teinire. Wega péhe aní ména péhe sánsá áhwáro púana péhe éhwéh tei teinire. Wene sánsáne.

⁴⁵ Íné aiq pútaq ehwéh teiúnsábé itewe íre aiq pútare aintáhwe. ⁴⁶ Íné ahbabáq ani míre irarénawe insega irariro? Íné aiq pútaq ehwéh teiúme aneqsábé íre aiq pútare aintaho? ⁴⁷ Manikáne animárínká wene ehweh íráhwe. Ité íre wene animári miáh púaq wene ehweh íre íráhwe úwe.

Sísaga, Ébárahma íre míotaq miáhwa aní múge ú ehwehne.

⁴⁸ Asiu kegá wensabé, Are Sámária marákórápéqté aní miáhnana owainawanka arene arupipeq miéhre. Aiq pútaq ehwéh irarúne uwana ⁴⁹ Sísaga sensabé, Nirupipeq owainawa íre miéhre. Nánibonsabé íwiáh íwiáhugaq itega ínénsabe íre kaweq ehwéh aintáhwe.

⁵⁰ Anotah aní míómé íre ínénéne íwiáhe. Nánibo mah kehíná kehíná saraqmarahna aninká wewega anotah aní miáhno aintéhre. ⁵¹ Kawerue írátíárho. Néne ehweh irera néne sánsá sehگیرa kewé íre pukigehe úwe.

⁵² Úwara Asiu kegá wensabé, Owainawanka arene arupipeq miéhraq amahnága aiq tagarione. Néne ehweh irera néne sánsá sehگیرa kewé íre pukigehe enó? Ébárahmareq Manikáne ehweh iraru kereq ómi puku mino. ⁵³ Ébárahma iteribo pukúnsabe arega, Íné Ébárahma kiotaíqme aní míoge íwiáhono? Are íwiáhónawe inseúge íwiáhono wene.

⁵⁴ Uwana Sísaga sensabé, Ínéga ínénénsabe íwiáh íwiáhutaq tahirímé mina abehq náneq úki irino. Nániboga ínénsabe íwiáh íwiáh aintéhre. Nánibo itene Manikáne eme ⁵⁵ itega we íre tagariáhwe. Ínéga we tagarióge. Ínéga we íre tagarióge teiútaq tahirímé íné ite tahnsá péhe aní míó irino. Ínéwé we aiq tagarióge. Wene ehweh irena wene sánsá mira aruqaruruge.

⁵⁶ Iteinhábú Ébárahmaga íné tanáhráqsábé íwiáhue níwénunéna íwiáh íwiáhúwe. Anehe íné tagéna wene arupipeq eyoyóúwe úwara ⁵⁷ Asiu kegá wensabé, Are íre abowah weh miáhna puah Ébárahmawe árahue tagariahno uwe. ⁵⁸ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíárho. Ébárahmawe íre míotaq miáhwa aní múge úwe.

⁵⁹ Mi ehwéh irera sega ebahtaté tuparuqme subiq suaneheéra mi ebáh kabarue meyówe. Meyówana Sísaga taqnobague Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhtápéqté tueyokúwe.

9

Aura pira aní kawerato ehwehne.

¹ Sísaga ah nogutaq aura pira aní, itaq mahbí tagówe. ² Wenanoga maqmiotaq aura pira aní maqmarowe. Ité we kérahwána kegá Sísansabé, Íwáhnoranino, wenanoga aura pira aní maqmaronsabe insega ahbabáruó? Aura pira anínká ahbabáruó? Wenanoiboga ahbabáruyao? Insega ahbabáruó kasenowane.

³ Kasenowanana Sísaga itensabé, Íre wereq wenanoiboreqne ahbabáqsabe aura pira aní miéhre. Itega Manikáne arambehri tagagehéna we aura pira aní miéhre.

⁴ Íné eqmaq núwéh aniné arambehri téhrehtaq miraonehe. Penkínaraq ómiga íre arambehriorahúne. ⁵ Ínéwé mah marákó marákó mé tanahráqmé mah kehíná kehíná miáhabeq téhrehnka inserahnu aní múge úwe.

⁶ Miraréna marakóraq tehqniarena wene ayahnkarataté marakó abiroúwana seraweh úkúwe. Mi seráwéhrraté aura pira aniné aurataq abaq marena ⁷ wensabé, Síróama kawéhúpipéq móbabeq paberúno úwe. Sene ehwehme Síróamawe eqmaréh aní míre.

Móbabeq paberúno úwana wega pokue móbabeq paberúwana wene aura kaweragúwana kouwekúwe.

⁸ We aura pira ání míotaq ineh inehúwara wenawahrahreq mó kereqka taga tagauwe. Wega kouwekútaq mi kegá aura kaweragú aní tagéra mahraréra, Mi anímé tútuue ména ineh inehi anímé webo kasenuwe. ⁹ Mó kegá, We wire uwara mó kegá, Írakaumo. Peh we tahnsá áni míre uwe. Úwana mi anínká mahraréna, Ite irare anímé íné úge úwe.

¹⁰ Úwara sega wensabé, Arene aura árahue kaweragiro uwana ¹¹ wega wensabé, Sísae ue áwirató anínká serawehtaté niurapi abaq intena ínénsabe, Síróama kawéhúpipéq móbabeq paberúno tenírana móbabeq paberugana niura kaweragire úwe. ¹² Úwara sega wensabé, We eheq miéhro uwana, Íné íre tagaríoge úwe.

Sísaga kaweratonsabe Péhrasi kegá ehwehu ehwéhne.

¹³ Segá aura kaweragú aní meqmera Péhrasi kebá móátówe. ¹⁴ Sísaga seraweh mirarena wene aura kawerato tanáhráq ahrena ahrena wehekáhne. ¹⁵ Péhrasi kegá aura kaweragú anínsábé kasenéra, Arene aura árahue kaweragiro uwana wega wensabé, Serawehtaté niurapi abaq intéhrana pabeq paberugana amahnága niura kaweragire úwe.

¹⁶ Úwara mó Péhrasi kegá mahraréra, We ahrena ahrena wehekáhté sánsá anetaníbo iwíáhi puana we íre Manikánka eqmaréh áni míre uwe. Uwara mó kegá mahraréra, We ahbabáq aní tahirímé mína tahnsa ótáq sánsá árahue mirai iripo uwe. Mó kegá mó iwíáhuwara mó kegá mó iwíáhuwe.

¹⁷ Segá aura kaweragú anínsábé mó kasenéra, Arene aura kaweratéh anínsábé, Arega aneq iwíáhono uwana, We Manikáne ehweh irari aní míre úwe.

¹⁸ Sísaga aura pira áni kaweratonsabe Asiu kegá íre aiq pútare ató púara wenanoibo akéqsábé síáhrabue kasenuwe. ¹⁹ Kasenéra, Mah aní itenahnipo? Maqmiónaraq aura pigúo? Amahnága wene aura árahue kaweragiro uwe. ²⁰ Uwara wenanoiboga wensabé, We itenahni míre. Teh maqmarahwáyataq aura pira áni maqatahwáye. Mína aiq tagarioye. ²¹ Amahnága we tagarahinsabé íre tagarioye. Wene aura kaweratéh áni íre tagarioye. Wensabé kaseniranao. We anonani púana irarerahire uye.

²² Wenanoibo akéqká Asiu keyábé áhreuya puara mi ehwéh iraruye. Wene aura íre kaweragútaq Asiu kegá sío síoéra, Sísawe aiq pútaq ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní míre atáh ké momiwí nahtápéqté kaqsuanéhe uwe. ²³ Minayabe wenanoibo akéqká Asiu keyábé, We anonani míre. Kaseniranao uye.

²⁴ Asiu kegá aura kawerato anínsábé mó áhrabéra wensabé, Peh morá Manikánsabe iwíáh iwíáh ato. Ite tagarionawe arega iraréna anímé ahbabáq aní míre uwe. ²⁵ Úwana wega wensabé, We ahbabáq anipómo. Íné íre tagaríoge. Íné aura pira áni mía míaugana amahnága néne niura kaweraintéhre. Peh mína aiq tagaríoge úwe.

²⁶ Úwara sega wensabé, Wega aneq miratehro? Arene aura árahue kaweratehro uwe. ²⁷ Úwana wega wensabé, Métáq teiúgaqme íre íráhwe. Mónkakáq aneqsabé teinínkono? Ite moq we kéranéhbo úwe.

²⁸ Úwara wensabé ehweh atera, Are we kérahna aní míahnaq ite Mósísi kérona anímári múné. ²⁹ Manikánka Mósísi ehweh teawuwaq aiq írátione. Arega iraréna anímé eheqte anipómo. Ite íre tagarione uwe. ³⁰ Úwana wega wensabé, Wenawahpeq íre tagariáh anínká niura kaweraintéhnsábé áhtené sansane. ³¹ Manikánka ahbabáq kene ehweh íre íréhre. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh kéwé Maniká awahbeh arámbéhrí sehgió kéwé Manikánka mi kené ehweh íréhre. Mína aiq tagarione. ³² Naho mó kegá aura pira aníné aura íre kaweratowe. ³³ Néne niura kaweraintéh áni Manikánka eqmaréh áníne. We peh wehukení tahirímé niura íre kaweraintahráhi irino úwe.

³⁴ Úwana sega wensabé, Are ahbabárorabeqte áni móne. Árahue iwáhnorinibo éra we momiwí nahtápéqté kaqsúówe.

Kaweragú anínká Sísansabé aiq pútare ato ehwehne.

³⁵ Sísaga we kaqsue ehweh irena mi aní tagéna wensabé, Wehukení úku anínsábé aiq pútare aintahno úwana ³⁶ wega Sísansabé, Are wehukení úkóna anípo? Arensabé aiq pútare ataníboq tenio úwe. ³⁷ Úwana Sísaga wensabé, Arega íné wehukení úkurau aní aiq tagáhne. Amahnága ehweh teawú aní íné úge úwe. ³⁸ Íné úge úwana wega Sísansabé, Néne Wahnah mone. Arensabé aiq pútare atóge éna iwíáh iwíáh atowe.

³⁹ Sísaga mahraréna, Wehuke saraqmaranieéna marakóipeq tumíarauge. Tumíaraunsabé aura pira kegá tagariagehe. Ite aiq tagarione iwíáho ke íre tagariahrahó ke úkigehe uwe.

⁴⁰ Úwara Sísareq míó Péhrasi kegá wene ehweh irera wensabé, Ite moq íre tagariahrahúna keabuno uwe. ⁴¹ Úwana Sísaga wensabé íte aura pira ké miáhtáq tahirímé itene ahbabáq íre kaga irino. Itaga tagarione wensabé itene ahbabáq peh kagaire úwe.

10

Sipisípiqsabé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Kawerue iratíáhro. Sipisípiqmarí kaegaeorabeqte ónsarápéq íre ségia móbeq séogesáhago kewé se aebó kéera subónehboq náio e ke wóe. ² Onsarapéq séyéi anímé we sipisípiqmaríné wahnah mire. ³ Sipisípiqmarínká wene ehweh íráhwana méhphepte wáhnáhnká onsa siaréhre. Sene wahnahnka wene sipisípiqmarínsábé sensíwíruwé síáhrabéna ebeq túírara anehe tueráhwé.

⁴ Wene sipisípiqmarí máhpeq moke tuegue we ebeq pokirara wene ehweh íráh púara anehe kaqme kэрáhwé. ⁵ Se mó aní íre kэрáhwé. Wene ehweh íre íráh púara áhřeera kobeq séberowe úwe.

⁶ Sísaga mi pabéqmé éhwéh síwáhnorúwara míó kega mi ehwéhnsábé íre ahtebowe.

⁷ Sísaga mó mahraréna, Kawerue iratíáhro. Íné sipisípiqmarí kaegaeorabeqte ónsá uge. ⁸ Íné mahtaq íre miáhwaq su kewé se aebó ké era subónehboq náio e ke wóe. Sipisípiqmarínká sene ehweh íre írówe. ⁹ Íné onsa uge. Manikánka ínébansabé kira ke kaweraritankéhe. Kaweraritahnara méhphepeq kierueue táhutahuq nagehe.

¹⁰ Aebó kégá aebóoneheéra sewe. Subiq suaneheéra sewe. Moke íre kaweraruaneheéra sewe. Ínéwé ite oga mía míaigeheéna tumíaraugé. Oga mía mía sansánká itene irupipeq obenkítiankeheéna tumíaraugé.

¹¹ Íné sipisípiqmaríné kaweq Wahnáh múge. Kaweq wahnáhnká sipisípiqmarí séhréh aritankéhéna pukorahire. ¹² Mó anínká íre sene wahnahnurá peh arambehri aní púana sipisípiqmarítáq íre kaweq wahnáhnarítéhre. Wega wahnahnirana úrinsi íá sirana tagéna we péhnehoéna áhre pehbeheráh pokire. Íre wene sipisípiqmarí púana suena pokire. Pokirana úrinsi íánká sipisípiqmarí subípáhqnahpahrirara kobeq séberowe. ¹³ We peh arambehri aní míéh púana sipisípiqmarínsábé anetaníbo iwíáhéna suena pokire úwe.

¹⁴⁻¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Ínéga Nánibo tagaríógana wega íné tagaríéhre. Itega tagari-oyanserah néne sipisípiqmarí tagaríógara sega íné tagaríáhwé. Íné sipisípiqmaríné kaweq Wahnáh múge. Sipisípiqmarí oga mía míaigeheéna pukinie. ¹⁶ Íre peh morá mahtaqté sipisípiq wahnahnatióge. Mó sipisípiqkákáq wahnahninauge. Sega néne ehweh iragéhe. Mi tanáhráq sipisípiqmarí moke peh morá sipisípiq nansó tahnsa míagehe. Ínébataq sene Wahnah míanauge.

¹⁷ Íné mó oga úkinieéna pukinie. Minayabe Nániboga ínénsabe arutaboiraíntéhre. ¹⁸ Íre mó kegá iwíáhue nubiq suagéhe. Peh ínénéga iwíáhue pukinie. Íné iwíáhu tanáhráq pukéna mó oga úkinauge. Minayabe Nániboga, miraúno aintáráire úwe.

¹⁹ Sísane ehwehnsabé mó Asiu kegá mó iwíáhuwara mó Asiu kegá mó iwíáhuwe. ²⁰ Íregáritaq míó kega iraréra, Owainawanka wene arupipeq míéhnsábé we uwoyansa aní úkire. Wene ehweh aneqsábé iraho uwe. ²¹ Uwara mó kegá iraréra, Owainawanka wene arupipeq míéh ánínká mahna tahnsa éhwéh íre iwáhnororahi míno. Owainawanka aura pira aní íre kaweratahráhi míno uwe.

Mó kegá ite Manikáne ayahpíte íre meirahráhowe i ehwéhne.

²² Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq onsa sie iahרהraq ko táhútáhúq tánáhráq Sísá Sarúsarama suwahpeq míowe. Mi tanáhráq ehbiehbeq tanáhráre. ²³ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wiráípéq noguwe. Mi mapéq Sórómóni, anotah wahnáh ánínká pearowe. Sísaga mitaq noguwara ²⁴ Asiu kegá weba sáhatawéra wensabé, Págege ehwéh iuwahriehre. Árahtaq pahsuaníbo? Ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato anímé arewe webo? Pahsuqme teio uwe.

²⁵ Uwana Sísaga sensabé, Teiátáugaqme ite íre aiq pútare aintáhwé. Nánibo awahbeh arámbéhriunka néne sánsá tei teinire. ²⁶ Ite íre néne sipisípiqmarí miáh púaq ínénsabe íre aiq pútare aintáhwé.

²⁷ Néne sipisípiqmarínká néne ehweh irera séniráhwé. Séniráhwana se tagarawéna oganúq sitóge. ²⁸ Oganúq sitógara se ahriahri íre taqnobagia niuráq matió púara mó kegá se néne niyahpíte íre merirahráhowe. ²⁹ Nániboga ínéba sewiáhro aritéhrara ínéba sewiáhwé. Nániboga moke kiotaiqme aní míéh púana wega auráq matiéh púara mó kegá se wene ayahpíte íre merirahráhowe. ³⁰ Nániboreq ínereq monseráh ánité úye úwe.

Sísaga Asiu ke teriu ehwehne.

³¹ Asiu kegá Sísá subiq suaneheéra ebahmarí mónkákáq sirówe. ³² Sísaga sensabé, Nániboga kaweq arámbéhriúno tenínsábé, Wehuke kawerinieéna kaweq arámbéhriugaq tagahwe. Ah arámbéhriunsabé ebahnsatate nubonehe ewo úwe.

³³ Úwara Asiu kegá wensabé, Are kaweq arámbéhríónayabé íre subiq suanéhe. Arega Manikánsabe éhruruónayabé subiq suanéhe. Are peh wehukení méwé Maniká múge ényabé suboneheqmúne uwe.

³⁴ Úwana wega sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga itensabé, Ite manikámari móe atoge íre.

(*Buk Song 82.6*)

³⁵ Wene ehweh író keyabé, manikámari móe aritowe. Ite tagarionawe Manikáne ehweh ahriahri aiq pútaq ehwéhne. ³⁶ Manikánka omaq intena mah marákó marákóipéq eqmaq núwátáire. Íné Manikáne ahninkáwá úge irarunsabé aneqsabé abiahnsa ainteq Manikánsabe éhruru atahne irareo?

³⁷ Íné Nánibone arambehri íre mirautaq tahirímé néne ehwehnsabé anetaníbo íwíáhonsabé aiq kaweri irino. ³⁸ Ínénsabe íre aiq pútare aintáhwe. Kaweq arámbéhríu puag mi arámbéhríyabé aiq pútare atáhro. Nániboga ínéba mía míairana ínéga Nániboba mía míauge. Minayabe itega kawerue iragéhboq néne arambehriyabé aiq pútare aintáhro úwe.

³⁹ Segá we mó táhtoranehéera uwana Sísaga se suena pokúwe.

⁴⁰ Sísaga Sorana aroipéq seberaebéq Sóniga wání meriurabeq mó pokue kowíowe. ⁴¹ Kowíowara áhnte kegá weba séra seye náhenéra, Sóniga ótaq sansá íre miraire. Minayabe anetaníbo. Mah anínsabé Sóniga moke irarurai ehwéh aiq pútaq ehwéhne uwe. ⁴² Mitaq áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atówe.

11

Árásárúsi pukú ehwehne.

¹ Wehukení wenáwiq Árásárúsi awahreúwe. Wene anahnowáráre sensíwiq Máhriareq Máhtarere. Se Pétáni suwahpeqte se ayobioqnáhnahne. ² Mó tanáhráq Máhriawe Sísane aigárárátaq wéri abaq marena wene ayahrataté abaearowe. Wenioyq Árásárúsi awahreúwe. ³ Árásárúsi awahreú púara wenanahnorarégá mó aní Sísaba eqmaróye. Eqmaróya anínká Sísansabé, Arega arutaboairatahna anímé anotah awáhréire teawuwe. ⁴ Sísaga mi ehwéh irena mahraréna, Íre puké awáhré wíre. Mókake Manikánsaq íné wenahninseqsabé iwíáh iwíáh aitagheéna amahnága we awahreire úwe.

⁵ Sísaga se ayobioqnáhnahnsabé arutaboairaritena ⁶ Árásárúsi awahreire ú irena téhtaréráq mitaq míowe. ⁷ Téhtaréráq ména ite we kérahwána keyabé, Súria marákórápéq mó pokonehe úwe. ⁸ Úwaq itega wensabé, Íwáhnoraníno, menah Asiu kegá ebahnsatate are subonehe íwíáhurowe. Arega mitaq mó pokinibo ewane.

⁹ Ewanana Sísaga itensabé, Pópoqnah kiembogi tanáhráqmé, wéhékáh tanáhráqmé, tunsoreri tánáhráqmé, mína moke téhreh tanáhráre. Mí tanáhráq nogó ké íre inahnsabówe. Téhreh puara ah nogómé íre inahnsabówe. ¹⁰ Inokáhpeq tanáhráqmé sunkíkíri puara ah nogómé inahnsabówe úwe.

¹¹ Sísaga itensabé mó mahraréna, Itene iyahnabo aní Árásárúsi aiq sugéhre. Sugéh púana koiri auwané úwaq ¹² itega wensabé, Itene Wahnahno, amahnága we sugéhsabé mókake kaweraginae ewane.

¹³ Sísaga wewene arupipeq tagariomé Árásárúsi aiq pukire íwíáhúwe. Iwíáhéna Árásárúsi sugéhre teiwe. Ite we kérahwána kegá mi ehwéh ireq Árásárúsi peh sugéhre íwíáhowane. ¹⁴ Sísaga itensabé pahsuqme teiena, Árásárúsiwe aiq pukire. ¹⁵ Itega aiq pútare aintageheéna íné íre míónsabé pukime aiq kawerire. Puki aní koraganehboq máhoro úwe.

¹⁶ Tómáhsi wene wéhuwehu áwiqmé Tírímásie. Wega itensabé, Sísá subiq súéhrataq ite moq subiq suagéhboq kéranéhe úwe.

Sísaga, Oganúq sitahráhu aní múge ú ehwehne.

¹⁷ Sísaga Pétáni suwahpeq áhnbórá súwana mó anínká weba séna wensabé, Árásárúsi maisatówana itaréitaréráq kéhre úwe. ¹⁸ Pétáni suwahpeq Sarúsarama suwahpeq wahto kowara ¹⁹ áhnte Asiu kegá Máhtareq Máhriareqne siyoqkawa aiq pukire u irera se ónanahne siru ukíq sitaneheéra Pétáni suwahpeq seba suwe.

²⁰ Máhriawe nahtapeq míowana Máhtaga Sísá áhnbórá sire u irena Máhria auwana Sísá koweranieéna ahtapeq pokúwe. ²¹ Pokéna Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, are mahtaq míaronaraq tahirímé iteriyog íre pukurai irino. ²² Íné iwíáhume amahnágaákq arega Manikánsabe miráúno inaraqmé mirainkehe úwe.

²³ Úwana Sísaga Máhtansabé, Iteriyog mó kieiriginkehe úwana ²⁴ Máhtaga wensabé, Íné iwíáhume anehe tanáhráq we mó kie iriginkehe úwana ²⁵ Sísaga wensabé, Íné pusa ké irigoro aritahráhu aní múge. Íné oganúq sitahráhu aní múge. Ínénsabe aiq pútare aintáh kégá pukéra

mó oga úkuwe mía miáigehe. ²⁶ Ínensabe aiq pútare aintáh kégá oga méra íre airaiq pukigehe. Minayabe aiq pútare aintahno úwe.

²⁷ Úwana Máhtaga Sísansabé kowe atena, Are Manikáne ahninkáwá wóne. Arewe ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní móne. Minayabe aiq pútare atóge úwe.

Sísaga Árásárúsinsabé arutaboíréna íbisó ehwéhne.

²⁸ Aiq pútare atóge éna Máhtaga pokue Máhriaba kéna epérahpéréna, Íwáhnori aní séna arensabé áhrabire úwe. ²⁹ Arensabé áhrabire ú irena Máhriaga apubúue kie irigue Sísaba pokúwe. ³⁰ Sísaga se ónanahne nahtapeq íre séna Máhtaga kowerorabeq míowe. ³¹ Asiu kegá Máhriane aru ukiq ataneheéna wene nahtapeq míowe. Míówana Máhriaga apubúue kieirigue pokúwara tagéra kérowe. Árásárúsi maisaróabeq íbisanieéna pokire íwiáhéra kérowe.

³² Máhriaga Sísá míorabeq séna we tagéna wene aigárátáq arehunseraráq sewéna wensabé, Are mahtaq míaronaraq tahirímé iteriyoq íre pukurai irino úwe.

³³ Máhriareq we kéro Asiu kereqka íbisowana Sísaga tagéna sensabé anotah arútábóiraritena wene arupipeq págegeúwe. ³⁴ Sísaga sensabé, Eheq maisatoo úwara sega wensabé, Itene Wahnahno, seragáhno uwe. ³⁵ Uwana Sísaga íbisówe. ³⁶ Wega íbisónsabe Asiu kegá iraréra, Tagahru. Pukurai anínsabé anotah arútábóíratéhre uwe. ³⁷ Táhmaro míó kega mahraréra, Aura pira aní kaweratarái puana Árásárúsi pukinauraitaq wega aneqsabé íre segawerataráiro uwe.

Sísaga Árásárúsi oganúq ato ehwehne.

³⁸ Sísane arupipeq anotahtaq umeh aguwana maisaróabeq pokéna Árásárúsi maisia máíqtáq ebah kowana tagéna ³⁹ sensabé, Ebah meruáhro úwe. Úwana Máhta pukú aniné anahnowágá wensabé, Itene Wahnahno, itaréitaré wéhékáh kéh púana amahnága anotah karésá kúnkúninawire úwe.

⁴⁰ Úwana Sísaga wensabé, Arega aiq pútare ainte Maniká miéhraheqte ótáq sánsá tagankehe teawú mino úwe. ⁴¹ Úwara sega ebah merúówana Sísaga íopeq tagéna Manikánsabe, Nániboo, néne ehweh irahnayabé kaweróne atóge. ⁴² Íné írátiómé néne ehweh ahriahri aiq irahne. Arega eqmaq núwátónayabé moke mahtaq iriwe miáh kégá aiq pútare atageheéna mah ehwéh teawúge úwe.

⁴³ Teawúge éna Sísaga anotahtaq áhrabéna, Árásárúsi, máhpeq tueyokúno úwe. ⁴⁴ Úwana pukú anínká tueyokúwe. Maisarówana wene aigará ayahnkara úbíqmáro ambántánkákáq tueyokúwe. Moke wene auranabiahnkakaq ambantataté úbíqme maisarówana minawarinkákáq tueyokúwe. Sísaga sensabé, Ambantamari pugeq áúwáhro úwe.

Wahnah kegá Sísá subiq suaneheéra moraénu ehwéhne.

(Mátíyu 26.1-5; Máhka 14.1-2; Áruká 22.1-2)

⁴⁵ Áhnte Asiu kegá Máhriareq siru ukiqsitaneheéna oganúq atonsabe tagéra Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁶ Peh táhmaro tago kegá Péhrasi kebá pokue Sísaga miraúnsabe teriúwe.

⁴⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Péhrasi kereqka mó kaunsíri ké síahrabéra momiwíue sío síoéra, Aneronehkonono? Mi anínká áhnte ótáq sánsá mira aruqarurire. ⁴⁸ Itega pehrahghnaraq wega mó mina inserahninawire. Minayabe ómiga wensabé aiq pútare atagéhe. Mirairataq Aroma kegá séra itega Manikánsabe íwiáh íwiáh atona nah sokoruera itereq iteruwahraheq íre kaweraitagéhe.

⁴⁹ Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnah wenáwíq Káiyápásaga sensabé, Ite íre íráh ké wóe. ⁵⁰ Iteruwahrah ómi pukiyehboq peh morá anínká iteruwahrah kaweraitanieéna pukinkehe. Mina aiq kawerire. Árahinsabé íre iraho úwe.

⁵¹ Káiyápásaga wewega íre íwiáhue irarúwe. Mi tanáhráq we Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnah mío púana Manikáne Awanka wene arupipeq íwiáh atowana mi ehwéh irarúwe. ⁵² Íre peh morá Asiu ke kaweraritanieéna pukinkehe. Moke Manikáne animáiri peh mahnana miáhnsabé morábi míageheéna pukinkehe. ⁵³ Mi tanáhráqté sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono íwiáhúwe.

⁵⁴ Minayabe Sísaga Asiu ke míorabeq íre ábóraq noguwe. Wega mitaq suena Épáráima suwahpeq anotah uwórápéq wahto kowana mitaq pokúwe. Wereq ite we kérahwana kereqka mitaq kowíahwane.

⁵⁵ Ite Asiu kené sótaikú íahrraq ko tanáhráq wahtotarútaq áhnte Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq mósoswaneheéna pokuwe. ⁵⁶ Segá Sísansabé anebahréra Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhtápéq míotaq seyensabé, Aneq íwiáho? Mah tahutáhúrúnarabeq Sísá íre sinawire

íwíáho uwe. ⁵⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Péhrasi kereqka ómiyabé, Sísá karábúsi aranéhboq tagehrataq sereiéro uwe.

12

Máhríaga Sísane aigárátáq wéri abaq ato ehwehne.

(Mátíyu 26.6-13; Máhka 14.3-9)

¹ Ite Asiu kené sótaikú iahrreraq ko tánáhráq áhñibóránútaq abapete morá wéhékáh kotalq Sísaga Pétáni suwahpeq Árásárúsi, iriato aní nawahpeq kúwe. ² Segá penahnarabeqsabé táhútáhúq áwúwe. Máhtaga tíwe náriuwara Árásárúsireq mó kereq Sísarerue moráráq táhutahuruwe. ³ Máhríaga kaweq werí áhnte moné tahnsa wéri Sísane aigárátáq antiarena wene íre wahto ayáhrátáté sobarúq auwowe. Mi werí kaweq kunkúni werí púana nahupeq moke kaweq kungúnúwe.

⁴ Sísá kéro aní, wene naruo koweriranaú aní wenáwíq Súrásae. We mó awíq Ískáriótíe. ⁵ Wega Sísansabé, Mi werí áhnte moné tahnsa wéri. Aneqsabé mi werí 300 móne paiqmarena mi moné tabonah ke íre náriro uwe. ⁶ Mi ehwéhmé Súrásaga tabonah keyabé íre arutaboairaritas pehipi irarúwe. We aebó aní púana irarúwe. Itene morábí moné únáhtáq wahnahnéna mi moné aebó mewe paiqna paiqnaúwe.

⁷ Sísaga sensabé, Mi iní pehragatáhro. Íné maisaréhrataqsabé mi werí abaq intéhre. ⁸ Tabonah kewe ahriahri iteba mía míowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie uwe.

Árásárúsi subiq suanehe u ehwéhne.

⁹ Áhnte Asiu kegá Pétáni suwahpeq Sísá míéhre u irera mitaq suwe. Íre peh morá Sísá tagéyabe suwe. Árásárúsi Sísaga oganúq ato aninseq taganeheéra suwe. ¹⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kegá Árásárúsi moq subiq suanehe éra sío síouwe. ¹¹ Árásárúsi oganúq atonsabe tagéra áhnte Asiu kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh ké suera Sísansabé aiq pútare ató púara Árásárúsi moq subiq suanehe íwíáhuwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Máhka 11.1-11; Árúka 19.28-40)

¹² Ahbiah tahnsá táhutahururabeqsabé su ke áhnte kegá Sísá Sarúsarama suwahpeq sinawire u irera ¹³ ahtapeq koáwénunuwe. Áwénunéra awanká ayahnawe mewera anotahtaq mahraréra, Manikánsabe íwíáh íwíáh atone. Maniká áwíruwe sí anínsabé íwíáh íwíáh atone. Ísara kené Wahnahnsabé íwíáh íwíáh atone uwe.

¹⁴ Manikáne ehwehñka irarinserah Sísaga tónki meqme mi kane abobiahtaq kierútu agúwe. ¹⁵ Mi ehwéhñká mahraréra,

Sáióna* suwahpeqte kéó, íre áhreeq tagariáhro. Itene Wahnahñka iteba sirana tónki áráhñka áhkokóuwena sire íre.

¹⁶ Minayabe mi tanáhráq íte we kéráhwána kegá íre iahtebahwane. Sísá oganúkéna Maniká míorabeq pokútaq íte mi ehwéh iahrreraq matawéq íwíáhéq, Mi ehwéhñká irarinserah aiq miraurowe ewane.

¹⁷ Menah tahnsa Sísaga Árásárúsi maisaróabeqte áhrabue oganúq atowara tago kegá mitaq teri mahtaq terinuwe. ¹⁸ Tago kegá mi otáq sánsá mitaq teri mahtaq terinu puara áhnte kegá irera ahtapeq Sísá koáwénunuwe.

¹⁹ Péhrasi kegá abiahsanéra seye náhenéra, Ai q tagaho? Ite iuwahbeh arámbéhrí íre miraorahúne. Ómi mah kehinánká we kéráhwe uwe.

Oga mérapeq awaq meyabe ehwéhne.

²⁰ Káríki ehwéhñkákáq kéreq Manikánsabe íwíáh íwíáh ataneheéra táhutahururabeq kowíowe. ²¹ Segá Pírípi, we Pétásáira suwahpeq Kehrari marákórápéqte ánípá séra wensabé, Ite Sísá taganeheéq súné uwana ²² Pírípiga Ehntaru koreawuwe. Mi anitégá Sísá teawúyana ²³ Sísaga sensabé, Íné wehukení úku anímé anotah aní úké tanáhráq awehraq tanáhraré. ²⁴ Kawerue írátiáhtaó. Ayu pehipi kahnarag íre iyanae. Mi ayú marakóipeq megue mugurúqme kirahnarag áhnte mó será iyanae. ²⁵ Seyene íwíáhyabe sirutaboiro kewé oga mérapeq íre awaq miáhwe. Mah marákóipéq mé tanáhráq seyene íwíáhyabe suwahrieh kewé oga mérapeq awaq miáhwe. ²⁶ Néne arambehri miraéyabe inaraqmé séníráhro. Íné miáhnarabeq néne arambéhri kereq mía míaonehe. Néne arambéhri keyabé Nániboga kawerowe aritankéhe úwe.

Sísá pukínayabé ehwéhne.

* **12:15:** Sáiónawe Sarúsarama suwahpeqsabé mó awíre.

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Nirupipeq anotah uméhínsábé Nánibonsabé aneq ehwéh teaw-inínkono? Nániboo, mi tanáhráq sineho teawinínkono? Írakaumo. Wehukene ahabábáqsabe pukiniéna tumíarauge. ²⁸ Nániboo, áhnte kegá arenáwíq pankeráhro arito úwe. Úwana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Néníwíq aiq pankeráhro arítóge. Mónkakáq mirainauge úwe.

²⁹ Soruparió kega mi ehwéh írówe. Mó kegá, Puruburuire uwara mó kegá, Íopeqté ánínká ehweh teawíre uwe.

³⁰ Uwana Sísaga sensabé, Íre ínénsabe peh itega irageheéna mi ehwéh irarire. ³¹ Ahabábáq kehíná kéhínánsábé ehweh arite tanáhráq amahnága awehrarire. Ahabábáq kehíná kéhínáné wahnah kaqsue tanáhráq amahnága awehrarire. ³² Segá íné marakóipeqté pankeréhrataq ómi ínéba sabirinie úwe. ³³ We pukína sansá sokigi ariena we pankeréhriansabé irarúwe.

³⁴ Soruparió kega Sísansabé, Ite írátíonawe Manikáne ehwehnka mahraréna, Ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní ahriahri mía míainkehe ire. Minayabe sega wehukeni úki aní awankátaq táhparera pankerageheénewe árahínsabé irareno? Wehukeni úki anímé inesebo uwe. ³⁵ Uwana Sísaga sensabé, Íné téhrehnka inserahnu aní iteba wahto tanáhráq míanie. Sunkíkírabeq miáh kégá ah íre tagahráhéra aiq nogunapómo iwíáhowe. Minayabe amahnága íné téhrehnka inserahnu anípá miáhro. Sunkíkírabeq míehboq ínéba miáhro. ³⁶ Iteba miótáq téhrehnka inserahninkehboq íné téhrehnka inserahnu anínsabé aiq pútare aintáhro úwe. Sísaga mah ehwéh iraréna mitaq suena kopéragúwe. (*Buk Song 89.4, 36; Aisaia 9.7; Daniel 2.44, 7.14*)

Sísansabé íre aiq pútare atónsabe éhwéhne.

³⁷ Sísaga áhnte otáq sánsámárinúwara tago kegá wensabé íre aiq pútare atera peh anetaníbo uwe. ³⁸ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani Áísáíaga irarú ehwehmé aiq pútaragúwe. Wegá mahraréna,

Itene Wahnahno, itega teriuna ehwehmé sega íre aiq pútare aítáh mino. Itene Wahnahne ótaq sánsámárimé tagéq anetaníbo iwíáho mino úwe. (*Aisaia 53.1*)

³⁹ Minayabe sega íre aiq pútare atahráhowe ire. Áísáíaga mó mahraréna,

⁴⁰ Manikánka siura mütúritena sirupipeq págege aritéhre. Minayabe sene siura íre ebioráhowe. Peh mütúrawéra sirupipeq íre ahtebowe. Segá ínéba íre sewe. Minayabe sene ahabábáq íre kawerarítóge úwe. (*Aisaia 6.10*)

⁴¹ Áísáíaga Sísansabé iwíáhéna anotah aní miéhre éna ahtebéna mi ehwéh irarúwe.

⁴² Áísáíaga irarúnserah áhnte Asiu kegá Sísansabé íre aiq pútare atówara mó áhnte Asiu kereq sene wahnahmarínseqka Sísansabé aiq pútare atera Péhrasi keyábé áhreu puara mó ke íre teriúwe. Momiwíu nahtápéq Péhrasi kegá kaqúwéhoéra mó ke íre teriúwe. ⁴³ Manikánka kawerowe aritonsabe peh ákáhtaq sirútábóiréra wehukega kawerowe aritónsabe anotah sirútábóirúnsabe mó ke íre teriúwe.

Sísaga wehuke ehweh arite ehwehne.

⁴⁴ Sísaga anotahtaq mahraréna, Ínénsabe aiq pútare aintáh ké íre ínébataq ínénsabe aiq pútare aintáhwe. Íné eqmaq núwéh ánínsabéákáq aiq pútare atáhwe. ⁴⁵ Íné tagah kewé íné eqmaq núwéh ánínkákáq tagahwe. ⁴⁶ Mah kehíná kéhíná miáhrabeq téhrehnka inserahnu. Ínénsabe aiq pútare aintáh kégá sunkíkírabeq íre mía míaiageheéna tumíarauge. ⁴⁷ Néne ehweh siahrega irera anetaníbo iwíáho keyábé íre ehweh aritoge. Mah kehíná kéhínánsábé ehweh aritanieéna íre tumíarauge. Peh sene ahabábáqsabe kaweraritanieéna tumíarauge. ⁴⁸ Ínénsabe suwahrieh kewé néne ehweh íre íráh kéké néne ehwehnka anehe tanáhráq ehweh aritankéhe. ⁴⁹ Íre ínénéne iwíáh ehweh irare irareuge. Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká iwíáh aintena mahrarúno éna niahreraq intéh éhwéh tei teinuge. ⁵⁰ Íné írátíómé wene ehweh sehgironka oganúq sitankéhe. Minayabe Nániboga terio i ehwéh tei teinuge úwe.

13

Sísaga we kéro kene sigará pabeq pabeq arito ehwehne.

¹ Ite Asiu kené sotaikú iahrereraq ko tánáhráq ahbiah tahnsá Sísaga iwíáhéna, Amahnága íné mah marakó suena Nániboba poké tanáhráq awehrarire úwe. Sísaga mah marakó marakóipeqté we tagaríah keyábé ahriahri arutaboiritena pukinaú tanáhráqkákáq anotahtaq arutaboiritowe.

² Owainawanka Sáimóni, Ísíkáriótine ahninkáwá Súrásane arupipeq Sísane naruo kow-eriro iwíáh atowe. Iwíáh atowaq ite we kerahwána kegá penorabeq Sísareq moráráq táhutahurowane. ³ Sísaga iwíáhéna, Íné niahteboime Nániboga moke nánire éna Maniká míéhrabeqte tuena mébeq tuekinauge éna ⁴ táhutaturabeqte irigéna wene káhq ambántá

akairuena táhúri úbíqmiowe. ⁵Táhúri úbíqmena wání antehyapípeq ahkiwena peh nahupeqte árámbéhrí ání tahnsanéna ite we kérahwana kené igarátaq pabeq paberaitena úbíqmatio tahuríraté sobarúq iuwowe.

⁶Sobarúq iuwena Pítaba súwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, nigará pabeq paberaintaníbo úwe. ⁷Úwana Sísaga wensabé, Amahnága miraunsabé are íre tagariahne. Mókake tagariankehe úwe.

⁸Úwana Pítaga wensabé, Amahnágaakák mókakeakák arega nigará pabeq paberaintanie éna we ahqáho ataníe úwana Sísaga wensabé, Ínéga íre pabeq paberatáhnaraqme arega íné íre sénirahráho úwe. ⁹Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, minayabe íre peh morá nigará pabeq paberainto. Moke niyahnkakaq niyahqnonkakaq pabeq paberainto úwe.

¹⁰Úwana Sísaga wensabé, Sinonka pabeq pabero ke peh morá nábíbagi sigará pabeq paberowe. Sinonka íre nábíbagi puara mó íre pabeq paberigehe. Ite íre nábíbagiraq miáhwana we peh morá ání nábíbagire úwe. ¹¹Sísaga wene naruo koweriranaú aní tagario púana mahraréna, Ite íre nábíbagiraq miáhwana we peh morá ání nábíbagire úwe.

Séhréh atéhoró ú ehwehne.

¹²Sísaga sigará pabeq paberarito parabagúwana wene káhq ambánta abaqme tútuue ména sensabé, Ínéga miraitónsábé iahtebaho? ¹³Itega ínénsabe, Íwáhnoraníne aintáhwe. Itega moq itene Wahnahne aintáhwe. Itega irare intáhwana aiq mióge. ¹⁴Íné itene Wahnah, ite íwáhnoru anínká itene igará pabeq paberaitónsábé itega wene wene aigará pabeq paberatéhoró. ¹⁵Ínéga sokigi aiú serahnoro.

¹⁶Kawerue iratíáho. Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire. Poki anínká we eqmaq áuwéh ánimé íre kiotaikire. ¹⁷Minayabe ite tagariáh púaq irupipeq eyoyóinkehboq we séhréh atéhoró.

¹⁸Íre ite ómiyabé mi ehwéh iraruge. Ínéga omaq itáráu animári tagarióge. Manikáne ehwehna mahraréna,

Moraráq táhutahururauya anínká néne naruo aní úkire íre.

(Buk Song 41.9)

Mi sehírá aiq pútaraginawire. ¹⁹Mirainie insabé teiúge. Mótaq mirainkehe. Mi tanáhráq sehiranka ínénsabe irarime aiq pútare atageheéna amahnága teiúge. ²⁰Kawerue iratíáho. Mó kegá ínéga eqmaq sutau ke mehweh aritáhtáq ínénkakaq mehweh aintáhwe. Íné mehweh aintáh kegá íné eqmaq núwéh anínkákáq mehweh atáhwe úwe.

Sísane naruo koweriranaú ani ehwehne.

(Mátýu 26.20-25; Máhka 14.17-21; Árúka 22.21-23)

²¹Sísaga mi ehwéh iraréna wene arupipeq págegeúnsabe mahraréna, Teiníboq iratíáho. Ite miáhrabeqte anínká néne naruo kowerirankéhe úwe. ²²Kowerirankéhe únsabe ite we kérahwana kegá wenku ebiqsúhéheq irupipeq iwíáhéq insensabebómo ewane. ²³Íné Sísaga arutaboairaintéh ánimé wereq ínereq moraráq tútuue miáhwaye.

²⁴Pítaga ínénsabe aonáh sabiq suena, Wega irari aní insensabebo kaseninanao úwana ²⁵ínéga Sísane anepeq mósaqmaqme ména, Néne Wahnahno, we ineboue kasenowae.

²⁶Kasenowana Sísaga ínénsabe, Ínéga táhutahuq pámbáhue náwéna aní we wire éna táhutahuq pámbáhue Súrásawe, Sáimóni Ísíkaríótine ahninkáwá náuwe.

²⁷Súrásaga mi tahutáhúq meyotaq owainawanka wene arupipeq ahbabáq iwíáh atowe. Sísaga Súrásansabé, Arega mirainie inaraq amahnága komirauño úwe. ²⁸Úwaq ómi ite táhutahuwanarabeqte kegá mi ehwéh ireq iwíáhéq, Árahinsabé irariro ewane.

²⁹Súrásaga itene morábi matiahwana moné únáhtáq wahnahnú púaq táhmaro ite iwíáhéq mó tahutáhúq kobaiqmaro iwíáhénabopoq eqmaréhre. Tabonah ke nário iwíáhénabopoq eqmaréhre iwíáhowane. ³⁰Súrásaga mi tahutáhúq mewena máhpeq tueyokúwe. Máhpeq tueyokúme inokáhpere.

Wensabé wensabé irutaboiratéhoró ú ehwehne.

³¹Súrásaga máhpeq tueyokúwana Sísaga mahraréna, Amahnága íné wehukení úku aní néníwíq pankeragehe. Ínénsabe iwíáhéra Maniká áwíq pankeragehe. ³²Maniká áwíq pankeráhwana wega néníwíq pankerankéhe. Wega amahnága pankerankéhe.

³³Néne animárinó, Pehgáriq tanáhráq iteba míanie. Pokonaraq itega íné ninebahrigehe. Ínéga Asiu ke teriátáunserah teiníe. Ínéga pokonarabeq itega amahnága íre kioráhowe.

³⁴Néne o sansa miraighboq teiníe. Itega wensabé wensabé irutaboiratéhoró. Ínéga itensabé nirutaboirunserah itega wensabé wensabé irutaboiratéhoró. ³⁵Itega wensabé wensabé irutaboiratéh irataqme ómi kegá íné séniráh ké wóe aitagéhe úwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Mátíyu 26.31-35; Máhka 14.27-31; Áruká 22.31-34)

³⁶ Sáimóni Pítaga Sísansabé, Néne Wahnahno, ehq kinibo úwana Sísaga wensabé, Íné pokinieurabeq amahnága íre sénirankéhe. Mókake sénirankéhe úwe. ³⁷ Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, amahnága aneqsabé íre kéranínkono? Segá nubiq suaneherabomo. Anetaníbo. Are éhnehinauge úwe.

³⁸ Úwana Sísaga wensabé, Arega níéhnehinkehboq ínéreq pukoyehe íwíáhono? Teawiníboq írátíahno. Kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríoge apahtárórąq írariniewóne úwe.

14

Sísaga, Íné Maniká miéhrebeqte áhne ú ehwehne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Itene irupipeq íwíáh kikiriyehe. Manikánsabe aiq pútare ateq ínénsabeákąq aiq pútare aintáhiro. ² Nánibone nahtapeq áhnte paqnáh kéhre. Íre kéhtąq tahirímé metąq teú írino. Itene máhriq kigawerinieéna pokinauge. ³ Kawerarena kiwekue tumeiranauge. Íné míórabeq mía míaiagehéna tumeiranauge. ⁴ Íné pokinieurabeqte áh tagaríáhwe úwe.

⁵ Úwana Tó máhsiga wensabé, Itene Wahnahno, are pokinie énarabeqme íre tagarione. Mí ah árahue tagarianehnkono úwe.

⁶ Úwana Sísaga wensabé, Íné Maniká miéhrebeqte áhne. Íné aiq pútaq ehwéh áwahe aní múge. Íné oganúq itahráhu aní múge. Nánibo miéhrebeqte áh múge. Íre mó ahnkákąq ínébataq ah múge. ⁷ Itega íné tagaríáhme Nánibonkakąq tagaríáhwe. Amahnágaákąq mókakeakąq Nánibonsabé itene irupipeq íwíáhue tagarawéq itene iuranka tagahwe úwe.

Sísaga íné tagah kegá Nánibo moq tagahwe ú ehwehne.

⁸ Úwana Pírípiga Sísansabé, Itene Wahnahno, Iteribo taganehboq sokigi aio. Sokigi aínaraq aiq awehraq kanae úwe.

⁹ Úwana Sísaga wensabé, Pírípigo, ínéga itereq íre wahto tanáhrąq míarauge. Árahinsabé íné íre tagariáhno? Íné tagah kegá Nánibo moq tagahwe. Iteribo taganehboq sokigi aio énaue árahinsabé írarenno?

¹⁰ Ínéga Nániboba mía míaugana wega ínéba mía míaire. Minayabe íre aiq pútare aintahno? Íné teú éhwéh íre ínénéga íwíáhugana Nániboga ínéba mía míaeána wewega arambehrire. ¹¹ Ínéga Nániboba mía míaugana wega ínéba mía míaire teienaq mí ehwéhnsabé aiq pútare aintáhiro. Mí ehwéhnsabé itega íre aiq pútare atéhrame ínéga sokigiona arámbéhríyábé aiq pútare aintáhiro.

¹² Kawerue írátíahro. Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá ínéga miraona arámbéhrí miraigehe. Nániboba pokinau puana sene arambehriga néne arambehri kiotaíqume kanae. ¹³ Néníwírue teníratąq mirainie. Íné wenahninká mirau arámbéhrí Nánibo áwíq pankeragehéna mirainie. ¹⁴ Néníwírue teníra ehwéhme moke mirainie úwe.

Sísaga Manikáne Awa eqmarinie ú ehwehne.

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Itega ínénsabe íuwahbáhnaraqmé néne sánsá sehigígehe. ¹⁶ Nánibo teawenana wega mó séhréhina aní iteba mía míainkehéna eqmarankéhe. ¹⁷ Ai q pútari aní Manikáne Awa iteba mía míainkehéna eqmarankéhe. Ahbabąq kehinánká Manikáne Awa íre tagéra sirupipeq íre tagaríáh púra wereq íre mía míaorahowe. Itega we tagaríáhwana iteba mía míaeána irupipeq mía míainkehe.

¹⁸ Ite íre airai q íuwanie. Ite íre ehneranimári tahnsa míagehéna mókake iteba kiwekinauge. ¹⁹ Mótaq ahababąq kehinánká íné mó íre tagagehe. Itega íné tagagehe. Íné oga mía míau puaq ite moq oga mía míaiagehe.

²⁰ Mí tanáhrąq sínaraqmé ínéga Nániboba mía míaonaq tagariagehe. Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míaonaq tagariagehe. ²¹ Néne ehweh irena kawerue sehí ánímé ínénsabe awahbehre. Ínénsabe awahbeh anímé Nániboga wensabé arutaboiratankéhe. Ínéga wensabé nirutaboiratana néne sánsá sokigi awinauge úwe.

²² Íre Súrása Ísíkaríóti peh mó Suráságá Sísansabé, Itene Wahnahno, árahinsabé ahababąq ke íre sokigi ariasa peh morá ite arene sánsá sokigi aieno úwe. ²³ Úwana Sísaga wensabé, Ínénsabe awahbeh anínká néne sánsá mirainkehe. Néne sánsá mirainaraq Nániboga wensabé arutaboiratankéhe. Nániboreq ínéreqka weba séta wereq mía míaoyehetauye.

²⁴ Ínénsabe suwahrieh kegá néne ehweh íre sehigígehe. Ínéga teú éhwéhme íre ínébataq néne ehwehne. Mí nawé Nánibo íné eqmaq núwéh aníné ehwehne.

²⁵ Iteba mía míautaq mah ehwéh teiúge. ²⁶ Nániboga séhréhi aní Manikáne Awa néníwirue eqmarahnana ite moke íwáhnorinkehe. Ínéga moke teiéna ehwéh Manikáne Awanka ahrreraq itankéhe.

²⁷ Íné niru ukíqme miónserah ite moq iru ukíqme míáhiro aitóge. Ínéga aitónserah ahbabáq kehínánká íre miraorahowe. Itene irupipeq iwíáh kikiréq áhreyeho.

²⁸ Iuwena pokéna iteba kiwekinie teiewógaq íráh mino. Itega ínénsabe irutaboiraingtáhmé itene irupipeq eyoyóoro. Nániboga íné kiotaíqme míéh áni míre. Ínéga weba pokinaunsabé itene irupipeq eyoyóoro. ²⁹ Mótáq sína tanáhráqsábé teiúge. Mí tanáhráq sínaraq itega néne ehwehnsabé aíg pútare aintageheéna amahnága teiúge.

³⁰ Amahnága ahbabáq kehíná kehínáné wahnahnka sínana íre áhntetaq teiníe. Wega íné íre saiqnaríéhre. ³¹ Nánibonsabé nirutaboirume mah kehíná kehínánká tagariageheéna wega tení árámbéhrí miraúge éna ite we kérahwana keyábé, Pokonehboq irigoro úwe.

15

Sera kawerue íyéhnsábé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna. Íné náhniáq tahnsanugana Nániboga náhniáq sera sotaq wahnahní aní míéhre. ² Néne niyahnawe sera íre íyéhmé Nániboga apírúéhre. Sera íyéh níyáhnáwéwé áhnte mó será iyankeheéna apiruqme kaweq kaweraréhra náhnte será íyéhre. ³ Mína inserah ínéga teiú éhwéhnká itene irupipeq kaweraitéhre.

⁴ Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míaono. Pehipi kéh áyáhnáwéwé sera íre iyahráhire. Mína inserah itega móbeq míéhraqmé íre serankakáq míaneheqmóe.

⁵ Íné náhniáq tahnsanugaq ite náhniáq ayahnawe tahnsá móe. Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míainie. Ínéba mía míaira kewé áhnte serankakáq mía míaoneheqmóe. Peh itebataq mía míairataq iteriahriáh mó naneq íre miraorahowe. ⁶ Antegi áyáhnáwé súéhra ehyataginserah ínéba íre mía míao kewé mína tahnsanowe. Mí ayáhnáwé sorupawe mewena iraipéq móruahnana taginawire.

⁷ Itega ínéba mía míaéq ínéga teiú éhwéh íréhrataqmé iwíáhue teniéro. Tenirana mirainie. ⁸ Ite áhnte será íyéhrara tagah kegá Maniká áwíq pankeráhwe. Áhnte será íyéh púaq ite íné séníráh ké míáhwe. ⁹ Nániboga ínénsabe arutaboirinserah ínéwé itensabé nirutaboiruge. Ínéga itensabé nirutaboiru puag ínéba mía míaoro.

¹⁰ Ínéga Nánibone sánsá sehgiúnsábé wega ínénsabe arutaboiraingtéhra weba mía míauage. Webá mía míauserah itega néne ehweh sehgrataq ínéga itensabé nirutaboiraingtaq itega ínéba mía míagehe. ¹¹ Irupipeq eyoyó aitanieéna mah ehwéh teiúge. Peh irupipeq anotah eyoyóinkeheéna mah ehwéh teiúge úwe.

¹² Sísaga mó mahraréna, Néne sánsámé ínéga itensabé nirutaboirunserah itega wensabé wensabé irutaboiraitéhoro. ¹³ Wene iyahnabo kaweraritanieéna minayabe pukinaína animé anotah arutábóiri aní míre. Moke mó sirutaboiro kegá mí aní íre kiotaikorahowe. ¹⁴ Néne ehweh sehgió kéwé néne iyahnabo woe.

¹⁵ Arambehri animári íre úqitaníe. Arambehri aní wene wahnahne náneq íre ahtebeh púana itensabé arambehri animári íre úqitaníe. Nániboga tení éhwéh moke teiú púana néne iyahnabo animári úqítóge.

¹⁶ Itega íné íre omaq íntárowana ínéga ite omaq itáráuge. Náhniáq ayahnawe áhnte será íyéhnserah ite néne niyahnawe méq áhnte será iwe kagainkeheéna omaq itáráuge. Áhnte será kéhnsábé itega néníwirue Nánibonsabé teawírataqmé wega mirainkehe. ¹⁷ Ínéga teiúmé wensabé wensabé irutaboiraitéhoro úwe.

Sísa kэрáh ké moq íwioqnagehe i éhwéhne.

¹⁸ Sísaga mó mahraréna, Ahbabáq kehíná kehínánká itensabé suwahriáhnaraq téhwe ínénsabe suwahriehre iwíáhoro. ¹⁹ Ite ahbabáq kehíná míáhtáq tahirímé mó ahbabáq kehínánká sensuwahyahyabé sirutaboirinserah itensabé moq sirutaboiro irino. Ínéga ite omaq itáráugaq ahbabáq sansa sueq kaweq ke úkuro puara ahbabáq kega itensabé suwahriehre.

²⁰ Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire teiwónsábé ahrreraq matiáhiro. Ahbabáq kega íné níwioqnah puara itenkakáq moq íwioqnagehe. Segá néne ehweh íráhtáq tahirímé itene ehwehnikakáq íráh irino. ²¹ Ite néne animári míáh puara sega ite íwioqnagehe. Segá íné eqmaq núwéh áni íre tagariáhnsábé íwioqnagehe.

²² Íné íre sena ehweh íre teriútáq tahirímé sene ahbabáq peh kopipéq kéh irino. Ínéga teriúnsábé sene ahbabáq amahnága ábóraq kéhrara sega, Itega árahue ahbabáruno íre irar-erahowe. ²³ Ínénsabe suwahrieh kegá Nánibonsabé moq suwahriehre.

²⁴ Néne ótaq sansámári se íre sokigi ariútáq tahirímé sene ahababáq peh kopípéq kéh irino. Néne ótaq sansámári tagahnsabé sene ahababáq ábóraq kéhrra ínéreq Nániboreqsabé suwahriehre. ²⁵ Manikáne ehwehnka mahraréna, Segá ínénsabe pehipi suwahriehre íre.

(Buk Song 35.19)

Mi sehiránká aiq pútaragire.

²⁶ Ínéga Nánibo míehrabeqte séhréhi aní, aiq pútarí aní, Manikáne Awa iteba eqmaraníe. Wega tuinaraq néne arambehriakáq néne sánsánkákáq pahsuankéhe. ²⁷ Téhwe itega séniráh púaq itega moq néne ehweh terigéhe úwe.

16

Sísaga, Íwloqnéra iubiq suaneherawoe ú ehwehne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Mókake itega ínénsabe anetaníbo éq nuwanéhe íwíáhiyeho éna amahnága mah ehwéh teiúge. ² Segá ite momiwío nahtápéqté kaqiuwagéhe. Mó tanáhráq ite iubiq suaneherao kegá iwíáhéra, Ínénsabe aiq pútare atáh ké subiq suonawe mina Manikáne arambehrie igéhe. ³ Segá Nániboreq ínéreq íre tagaríah púara mina tahnsa oneherawoe. ⁴ Segá miraira tanáhráq sínaraq itega néne ehweh ahrreraq matiageheéna mah ehwéh teiúge úwe.

Sísaga Manikáne Awane arambehriyabé irarú ehwehne.

Sísaga mó mahraréna, Iteba mía míau puana mah ehwéh íre teiatáuge. ⁵ Íné eqmaq núwéh ánípá pokinie puana amahnága teiúge. Itebaté mó morá ánínká ínénsabe, Eheq pokono ue íre kasenire. ⁶ Ínéga mah ehwéh teiúnká itene irupipeq anotah uméhire. ⁷ Teiníboq íratíáhro. Íné pokinie ume aiq kawerire. Ite séhréh aitanieéna pokinie. Íné mahtaq míahnaráqmé ite séhréhína anínká iteba íre tuoráhire. Íné pokonaraq iteba we eqmaq auwaníe.

⁸ Eqmaq auwáhnaraq Manikáne Awanka iteba tuinagake ite mah kehiná kéhínané ahababáqsabe kaweqtaq méyabe iwáhnorinkehe. Manikánka ehweh aritahnayabé moq iwáhnorinkehe. ⁹ Segá ínénsabe íre aiq pútare aintáhsabé minawé ahababáq míre éna iwáhnorinkehe. ¹⁰ Nániboba pokonagá íné íre tagehra puana kaweqtaq méyabe iwáhnorinkehe. ¹¹ Manikánka ahababáq kehiná kéhínané wahnah aiq ehweh atéh púana ehweh aritahnayabé iwáhnorinkehe.

¹² Ehweh teiénawe áhnte kéhraqme ite amahnága íre irahráhowe. ¹³ Aiq pútarí aní Manikáne Awanka tuinaraq ite moke iwáhnorinkehe. Íre wewene iwíáh iraréna peh wega íratíéh éhwéh teinkéhe. Mókake sina tanáhráqkákáqsabé teinkéhe. ¹⁴ Néne ehweh iwáhnorína puara áhnte kegá néníwíq pankeragéhe. ¹⁵ Moke Nánibone sánsámárimé wereq ínéreqne sánsáne. Mínayabe ínéga teiú éhwéhmé Manikáne Awanka iwáhnorinkehe teiúge úwe.

Itene irupipeq umehúna naneq mótaq iwíáh iwíáh naneq ukina ehwehne.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Pehgáriq tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné tagagehe úwe. ¹⁷ Úwara táhmaro we kéro kega seye náhenéra, Mí ehwéhmé íre irone. Aneq ehwéhpó? Wega teiena, Pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné tagagehe íre. Wega mó teiena, Nániboba pokinie puaq itega íné íre tagagehe íre. ¹⁸ Anehe pehgáriq tanáhráre ime aneq ehwéhpómo? Mínowé ite íre irone éra seye náhenuwe.

¹⁹ Seye náhenuwana Sísaga iwíáhéna, Segá ínénsabe kasenonehe éna wega sensabé, Ínéga métáq mahraréwóge. Pehgáriq tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné mó tagagehe éwóge. Mínayabe itene irupipeq iwíáhéq kasenoo? ²⁰ Teiníboq íratíáhro. Itene irupipeq anotah uméhínaq íbisagehe. Íbisehrra ahababáq kega sene sirupipeq eyoyóinara wiréh wiréhigehe. Ebeqme itene irupipeq umehue págege ínana anehepeqme itene irupipeq eyoyó aginawire.

²¹ Aní maqmianaitaq uwo uwoinsabé mí iníné arupipeq éri puana anotah uméhire. Maqsuena wene aní míéh púana wene arupipeq eyoyóinara éréwéhsabé mó íre iwíáhire. ²² Mína inserah amahnága itene irupipeq umehúrana ínéga ite mó tagahnagake itene irupipeq eyoyóinkehe. Itene irupipeq eyoyóinara mó kegá mina íre kaqiuwahráhowe.

²³ Mí tanáhráqmé itega ínénsabe mó ehwéh íre tenigéhe. Teiníboq íratíáhro. Nánibonsabé néníwírué iwíáhue teawírataq wega mirainkehe. ²⁴ Menahmé itega íre néníwírué teawátówe. Itene irupipeq anotah eyoyóinkehboq Manikánsabe teawéro. Teawírataq wega mirainkehe úwe.

Sísaga íre kaweq sunúq kiotaikuge ú ehwehne.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Pabeqme ehwéhnue tei teinuraque. Mí tanáhráq pabeqme ehwéh mó íre teiasa peh Nánibo éhweh pahsuqme teinie. ²⁶ Mí tanáhráq itega néníwírué wensabé teawigéhe. Nánibonsabé, Ite séhréh arito ue íre teawinie. ²⁷ Ahqáho. Iteitega we

teawígéhe. Maniká wewega itensabé arutaboiraítéhre. Itega ínénsabe irutaboiraítáh púana Nániboga itensabé arutaboiraítéhre. Maniká miéhrebeqte tumíraunsabé aiq pútare ainteq ínénsabe irutaboiraítáh púana Nániboga itensabé arutaboiraítéhre. ²⁸ Nánibo miéhrebeqte mah marákó márakóipéq tumírauge. Tuména amahnága mah marákóipéq suena Nániboba tuekinie úwe.

²⁹ Úwaq ite we kérahwána kegá Sísansabé, Aiq irone. Arega amahnága íre pabeqme ehwéhnia peh tábúsoqme pahsuqme teiene. ³⁰ Itega amahnága tagónawe arega moke ahtebawe tagariahne. Minayabe arega Maniká miéhrebeqte túnayabé aiq pútare atone. Arensabé mó kasenýebe anetaníbo. Aiq pútare atone ewane.

³¹ Ewanana Sísaga itensabé, Amahnága aiq pútare aintaho? ³² Aiq pútare aintáhmé mótaqmé amahnága itega íné nuweq iteruwahpeq kobeq séberoneheqmqóe. Íné nuwehrana ínébataq míanie. Nániboga ínéba mía míai puana íre ínébataq míanie.

³³ Ite ínéba mía míaosabé iru ukiq itanieéna mah ehwéh teiúge. Mah marákóipéqmé mó tanáhráq mó tanáhráruie íre kaweq sunúq sinae. Ínéwé íre kaweq sunúqmé aiq kiotaigme mió púaq iwíáh iwíághoro úwe.

17

Sísaga we kéro ke séhréh aritanieéna púrerú ehwehne.

¹ Sísaga mi ehwéh irareruena íopeq tagéna Manikánsabe, Nániboo, íné pukona tanáhráq aiq awehrarire. Íné arenahninká arenáwiq pankeraníboq arega neníwiq pankero. ² Arega moke mah kehiná kéhiná wahnahnúno aintároné. Arega ínéba eqmaq suahna ke oganúq sito aintahne. ³ Arebataq aiq pútaq Manikáne. Arega íné Sísá Karáhé eqmaq núwátone. Arereq ínereqsabé aiq pútare aítáh kegá oga mérapeq aiq awaq miáhwe.

⁴ Arega teniena arámbéhrí miraue parabarúonsabé are págege aní mé anotah aní miáhnara mah marákóipéqté kegá tagahwe. ⁵ Naho mah marákó márakó íre kotaq ínéga areba miáhwataq arereq ínereq anotah aníté miáhwaye. Nániboo, naho ite miáhwayanserah amahnága mirainto.

⁶ Arega mah marákóipéqté ké ínéba eqmaq suahne. Mi kewé arene sánsá sokigi arítóge. Téhwe mi ke arene animári mé ínéba eqmaq súátone. Sega arene ehweh irera sehgiówe. ⁷ Arega moke níátóna naneqme peh arerenee. Minawé ínéba eqmaq suahna kegá aiq tagariáhwe. ⁸ Arega teniátóna ehwéhme moke teriátáugara íráhwe. Ínéwé are miáhnarabeqte áninugara aiq pútaq tagariáhwe. Arega íné eqmaq núwátónayabé aiq pútare atáhwe.

⁹ Arega eqmaq suahna keyábé púrerarítóge. Amahnága moke mah marákóipéqté keyábé íre púrerarítóge. Peh ínéba eqmaq suahna keyábé arene animári púana púrerarítóge. ¹⁰ Moke arene animárimé néne animárine. Moke néne animárimé arene animárine. Mó kegá eqmaq suahna ke tagéna neníwiq pankeráhwe.

¹¹ Amahnága areba kinie. Íné mah marákó márakóipéq íre miáhnaraq eqmaq suahna kegá mahtaq miagehe. Nániboo, kaweqtaq mía míaóne. Arene págege awíq níátone. Arega ínéba eqmaq suahna ke arene págege awíqtaq wahnahnarito. Arereq ínereqka moráráq mía míauyanserahnigehboq kawerue wahnahnarito. ¹² Ínéba eqmaq suahna keba mía míaurataq arenáwirue kawerue wahnahnarítáruage. Kawerue wahnahnarítáruagara se íre taqnobagowe. Peh morá aní iraipéq tabikinai aní taqnobagire. Manikáne ehweh aiq pútaraginkeheéna taqnobagire.

¹³ Amahnága areba kinie. Ínéba eqmaq suahna kené sirupipeq eyoyó aritanieéna mah marákóipéq ména mah ehwéh iraruge.

¹⁴ Arene ehweh aiq teriúge. Ahabábq kehiná kéhínánká ínéba eqmaq suahna keyábé suwahriehre. Íné ahabábq kene sánsá íre miraunserah ínéba mía míaó kegá moq peh miáhwe. Minayabe ahabábq kega sensabé suwahriehre. ¹⁵ Se mah marákó márakóipéqté meriqme mórítáho íre teawúge. Peh owainawanka se ahabábq aritehnehboq kawerue wahnahnarito teawúge.

¹⁶ Íné ahabábq kene sánsá íre miraugara ínéba eqmaq suahna kegá moq ínéga unserahnéra ahabábq sansansabé suwahriehre. ¹⁷ Arene ehwehme aiq pútaq ehwéhne. Se kaweqtaq mía míaignehboq arene aiq pútaq ehwéhntaté sirupipeq págege arito. ¹⁸ Arega íné mah marákóipéq eqmaq núwátónanserah ínéga se mah kehiná kéhiná suwahpeq eqmaq suanie. ¹⁹ Sega aiq pútaq arene animári mía míaigneéna íné arereq mía míainauge.

²⁰ Ínéba eqmaq suahna kewé íre sebataqsabé púrerarítóge. Sega mó ke terirara irera ínénsabe aiq pútare aintageheéna mi keyábéákáq púrerarítóge. ²¹ Sereq ínéba eqmaq suahna kereq peh morá iwíáhigheéna púrerarítóge. Nániboo, arereq ínereqka moráénuyanserah se ómi peh morá iwíáhigheéna púrerarítóge. Arega íné eqmaq núwátónayabé mah kehiná kéhínánká aiq pútare atagéhboq peh morá iwíáh arito.

²² Arega iné págege ainte néníwíq pankerahnsERAH inéga se págege aritena sensíwíq pankeróge. Arereq inéreqka moráénúyanserah sega morá iwíáhigeheéna sensíwíq pankeróge. ²³ Eqmaq suahna ke moráénigeheéna sereq míóge. Are inéreq míahne. Minayabe sega peh moráénirataq mah kehíná kehínánká arega iné eqmaq nuwahna ehwéhnsábé aiq pútare atagéhe. Arega inénsabe arutaboiraintahnsERAH sensabé moq arutaboiraintahne. Wega peh morá iwíáhirataq mah kehíná kehínánká mina tagéra arega arutaboiraintahna ehwéhnsábé aiq pútare atagéhe.

²⁴ Nániboo, inéba eqmaq suahna kegá iné míáhnarabeq inéreq sereq méyabe nuwahbehre. Mah marákó marákó íre kotaq inénsabe arutaboire néníwíq pankeróne. Are néníwíq pankerónayabé sega minaakaq anotahtaq téhreh naneqkákáq tagageheéna inéreq méyabe nuwahbehre.

²⁵ Naniboo, inéga are aiq tagarióge. Kaweqtaq mía míáóne. Ahbabáq kehíná kehínánká are íre tagariáhwe. Arega iné eqmaq nuwahnana sunsabé eqmaq suahna kegá aiq tagariáhwe

²⁶ Inéga arene sánsánsabé se sokigi aritóge. Mó sokigi arita aritainie. Arega inénsabe arutaboiraintahnsERAH sega mó keyábé sirutaboirigeheéna sokigi aritóge. Iné sereq mía míainieéna sokigi arita aritauge úwe.

18

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwehne.

(Mátíyu 26.47-56; Máhka 14.43-50; Áruká 22.47-53)

¹ Sísaga Manikánsabe mi ehwéh teawena pokúwe. Wereq ite we kérahwána kereqka Kirona aropéq seberaebéq pokowane. Mitaq kaweq matábú kowaq itega mitaq kowíahwane. ² Súrása, Sísane naruo koweriranaú anínká moq mi matábú tagariowe. Sísareq ite we kérahwána kereqka mitaq áhnte tanáhráq momiwíowanayabé tagariówe.

³ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Péhrasi kereqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párisíwárinseq sóntía kereq eqmaq súówe. Eqmaq súó kereq Súrásaga meriqmena mi matábúráq súwe. Sega sahmárinkákáq árahmuakáq kánéqkákáq mewera suwe. ⁴ Sísaga sega miraoneherau naneq wene arupipeq moke tagarawéna su ke taganieéna pehrápeq kowíowe. Kowéna sensabé, Insensabe anebahroo úwe.

⁵ Insensabe anebahroo úwara sega wensabé, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínsábé anebahrúne uwana Sísaga sensabé, Iné we uge úwe. Súrása, Sísane naruo koweriro anínseq mitaq iriwe míówe. ⁶ Iriwe míowana Sísaga, Iné we uge teriutaq sega sinehepeqte atárué inahsubúwe.

⁷ Sísaga mónkákáq kasenéna, Insensabe anebahroo úwara sega, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínsábé anebahrúne uwe. ⁸ Uwana Sísaga sensabé, Iné we uge teiú mino. Inénsabe nínabahrirataq mah animári pehragariteq pokoro aritáhro úwe.

⁹ Sísaga métáq tahnsa Manikánsabe mahraréna, Kawerue wahnahnarítaráugara se íre taqnobagowe úwe. Mi ehwéh aiq pútaraginkeheéna mah animári pehragariteq pokoro aritáhro úwe.

¹⁰ Sáimóni Pítaga wene poka matawéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahne arambehri aní wenáwíq Mákúsa apiwe wene púpeqte áhré kiraq auwowe. ¹¹ Kiraq auwawana Sísaga Pítansabé, Poka unahpi úsaro éna, Nánibone níérorahi arámbéhrí nirupipeq umehorahi arámbéhrí mirainau mino úwe.

Sísá Anásaba móátó ehwehne.

¹² Úwara sóntía kereq sene wahnah anínseq párisíwárinseqka Sísá táhtoqme táhru táhruuwe. ¹³ Téhwe sega Sísá meqmera wehukení áwíq Anásaba móátówe. Anásawe Káiyápásane awarénawae. Sísá pukinaú opéq Káiyápásawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnah míowe. ¹⁴ Káiyápásaga menah tahnsa Asiu ke teriena, Iteruwahrah ómi pukiyeqhoq peh morá anínká kaweraitankéqhoq pukinkehe. Mina aiq kawerine úwe.

Pítaga Sísá íre tagarióge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-70; Máhka 14.66-68; Áruká 22.55-57)

¹⁵ Ite Sísá kérahwáya anité Sáimóni Pítareq inéreqka Sísá kérahwáye. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnka iné tagariowe. Wega iné tagarionsabe wene nahtaapeqte mátabúrápéq Sísá kérahwae. ¹⁶ Pítaga méhpehpeqte ónsáráq kowíowe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnka iné tagario púana inéga onsarapéqté wáhnáh áhráryábé, Onsa sio koreawéwae. Onsa sio teawena Pítá meqmena mátaburaq móátáhwe.

¹⁷ Mi áhrárigá Pítansabé, Are moq mah aní kérahna anípo úwana, Írakaumo. We íre kéroge úwe. ¹⁸ Titirúnsabe arambehri kereq párisíwárinseqka ira parewe totorue míowana Pítá moq iriwe ména totorúwe.

Wahnah anínká Sísansabé ehweh ato ehwéhne.

(Mátíyu 26.59-66; Máhka 14.55-64; Árúka 22.66-71)

¹⁹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahuka Sísansabé we kéro keakáq wega síwáhnorú ehwehnikákáqsábé kasenúwe. ²⁰ Sísaga wensabé, Íné íre epéráhpéria ahri-ahri peh ábóraq áhnte wehekéq miáhrebeq teri terinuge. Itene momiwío nahtápéqkákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéqkákáq síwáhnoruge. Íre epéráhpéria síwáhnoruge. ²¹ Ínénsabe aneqsábé kasenaintaho? Néne ehweh teríú ké írátíáhwe. Seba kogaseninanáo úwe.

²² Úwana mibeqté iriwe mío anínká ayahpóra Sísá subiqmarena wensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnsabé mina tahnsa éhwéh atéhneho úwe. ²³ Úwana Sísaga wensabé, Íné ahababáq ehweh teawénaraqmé tenio. Íre ahababáq ehweh teawúge. Árahinsabé nubono úwe.

²⁴ Úwana Ánásaga Sísá íre pugeq auwasa Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah Káiyápásaba eqmaq auwowe.

Pítaga mónkakáq Sísansabé ahqáho ato ehwehne.

(Mátíyu 26.71-75; Máhka 14.69-72; Árúka 22.58-62)

²⁵ Pítaga iraraq ména pabesuq tehesurue totorúwara mío kega wensabé, Are moq we kéraha anípo uwana Pítaga sensabé, Ahqáho. We íre kéroge úwe.

²⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne arambehri anínká Pítansabé, Sísareq arereq mátaburapeq miehyana tagéwó mino úwe. Mi ehwéh irarú animé we Pítaga ahre apiaro aní awahrah aníne. ²⁷ Tagéwó mino úwana Pítaga mónkakáq ahqáho úwana kokórega ehwehnúwe.

Páhirátiga Sísansabé kasenú ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Máhka 15.1-5; Árúka 23.1-5)

²⁸ Ahbiahíperura sega Sísá meqmera Káiyápásane nahtapeq suera anotah nahtápéq ehweh aruqaruro nahtápéq Sísá móátówe. Sótaijú tanahráq no tahutáhúq wéhékáh mi nahtápéq kiewé órira púara Asiu kegá íre kíúwe. ²⁹ Mibeqté wáhnáh aní áwíq Páhirátiga máhpeq tueyokéna sensabé, Itega méáúwáh ánimé aneq ahababáiro úwe. ³⁰ Úwara sega wensabé, Mah aní íre ahababáq ani tahirí túbáh agúna irino uwe.

³¹ Úwana Páhirátiga sensabé, Iteitega we meqmeq iteitene sánsánué iwíáhúe ehweh atáhiro úwe. Úwara sega wensabé, Wehukení subiq sueyabe ite Aroma kegá ahqáho aítárówe uwe.* ³² Menah Sísaga, Segá íné pankeragéhe irarúmé amahnága aiq pútaq aginkeheéra mi ehwéh teawúwe.

³³ Páhirátiga nahupeq kibekéna Sísá meqme seroue wensabé, Arewe Asiu kené wahnahpo úwana ³⁴ Sísaga wensabé, Arega irarénawe arerene iwíáhho? Íné éhweh mó anínká teawiro úwana ³⁵ Páhirátiga wensabé, Íné Asiu anínabugo? Arenawahraheq itene wahnahmarínseqka are meqmera ínéba méáúwáhwe. Aneq ahababáurono úwe.

³⁶ Úwana Sísaga wensabé, Íné wahnah wahnahnurabeqme íre mah marákó márakóipére. Mah marákó márakóipéq wahnahnutaq tahirímé Asiu kegá íné táhtorántáq íné séniráh kegá ebeho irino. Íné wahnah wahnahnurabeqme íre mah marákó márakóipére úwana ³⁷ Páhirátiga Sísansabé, Are anotah Wahnáh aní máhno kasenúwana Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne. Aiq pútaq ehwéhnsábé síwáhnorimieéna mah marákóipéq tuména wehukení úkuraage. Aiq pútaq ehwéhnsábé suwahbeh kegá néne ehweh íráhwe úwana ³⁸ Páhirátiga wensabé, Aiq pútaq ehwéhme aneqpomo úwe.

Páhirátiga, Sísá awankátaq táhparáhiro ú ehwehne.

(Mátíyu 27.15-31; Máhka 15.6-20; Árúka 23.13-25)

Páhirátiga wensabé, Aiq pútaq ehwéhme aneqpomo éna máhpeq tueyokéna Asiu keyábé, Íné iwíáhume we íre ahababáq ani míre. ³⁹ Sótaijú iahreraq ko tanáhráq ahriahri peh morá karábúsiipéqté aní pugeq íúwóge. Mi sansá mira aruqaruruge. Minayabe Asiu ke itene Wahnah pugeqíninkono úwe. ⁴⁰ Úwara sega anotah ehwéhnaabéra, Mi animé pehragé Párehba pugeqio uwe. Párehbawe wehukení subena aebó aní míowe.

* **18:31:** Mi tanáhráq Aroma kegá Asiu kené marákó págegeue wahnahnéra Asiu keyábé, Ite wehukení ehwehotaq we subiq súáhiro arite ehweh órirane éra peh morá ite Aroma kegá mi sansánoneheqmúne uwe. Wehukení awankátaq táhpare sansamé Aroma kené sánsáne.

19

¹ Páhirátiga sóntia keyábé, Sísá meqmeq áréti sahtáté subóro aritowara sega meqmera mósúbúwe. ² Mósúbera ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atera peh morá táútáúq kórósí abaq atówe. ³ Mó anínká mó anínkáue Sísaba séra wensabé, Are Asiu kené wahnahpo éra awiréh atera siyahpóra subúwe.

⁴ Páhirátiga máhpeq mó tueyokéna soruparió keyabé, Írátiáhiro. Íné iwíáhume we íre ahbabáq anine. Minayabe tagariageheéna iteba máhpeq ataníe úwe. ⁵ Úwana Sísaga ógaratáté keboria náneqkákáq tautáúq korósiákáq máhpeq tueyokúwe. Tueyokúwana Páhirátiga sensabé, Mah aní tagahro úwe.

⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq wahnah kereqka Sísá tagéra áhnte ehwéh kíkírera, Awankátaq táhpawe subiq súáhiro éra pagu pagunuwe. Pagu pagunuwana Páhirátiga sensabé, We íre ahbabáq anine iwíáhúnsabe iteitega meqmeq awankátaq táhpawe subiq súáhiro úwe. ⁷ Úwara Asiu kegá wensabé mahraréra, Wega, Íné Manikáne ahninkáwá úge urainsabé itene sánsá sabiúéhre. Sabiúéhmé puko nanere uwe.

⁸ Úwana Páhirátiga mi ehwéh irena anotah ahré agúwe. ⁹ Wega koti nahtápéq mó kibekéna Sísansabé, Arewé eheqte anípo úwana Sísaga ehweh íre iraria peh ehiya míowe. ¹⁰ Páhirátiga Sísansabé, Aneqsabé ehweh íre tenieno? Ínéga are soraq auwahráhuge. Ínéga are awankátaq táhparahráhuge. Mahnawé aiq irahno úwe.

¹¹ Úwana Sísaga wensabé, Peh morá Manikánka arega wahnahnúno atáráinsabé arega íné awankátaq táhparahráhone. Minayabe areba móintéh aníné ahbabáqka arene ahbabáq kiotaikire úwe.

¹² Páhirátiga mi ehwéh irena, Pugeq auwaníe iwíáhúwe. Iwíáhúwara Asiu kegá anotahtaq mahraréra, Arega we pugeq auwehnaraqme are íre Sísáhari, Aroma kené wahnahne iyahnabo aní móne. Íné Asiu kené Wahnah muge iraréna anímé Sísáhrine naruo aní míre uwe.

¹³ Páhirátiga mi ehwéh irena Sísá máhpeq márunatena wahnah anínká ehweh atorabeq tútuwe míowe. Mibeq áwíq Ebah Ahtápére. Íbaru ehwéhmé mitaq Kábátae ue áwiratówe. ¹⁴ Ahbiah tahnsá ite Asiu kené sótaikú iahreráq ko tánáhráre. Iborá tahnsa wéhékáhnabubu wahtotarútaq Páhirátiga Asiu keyábé, Itene Wahnah tagahro úwe.

¹⁵ Úwara sega ehwehnabaéra, We meqme mósúbíq suo. Awankátaq táhpawe subiq suo pagu pagunuwe. Pagu pagunuwana Páhirátiga sensabé, Itene anotah Wahnáh awankátaq táhparáhiro ininkono úwe. Úwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéqá wensabé, Aroma kené wahnahme webataq itene wahnahne uwe. ¹⁶ Úwana Sísá awankátaq táhparageheéna Páhirátiga móatowara sega Sísá meqmera pokuwe.

Sísá awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Mátíyu 27.32-44; Máhka 15.21-32; Ártíka 23.26-43)

¹⁷ Segá Sísá meqmera pokuwana Sísaga wewe táhparéhra awánká abaqmena kúwe. Kire kire sáwéh áwíq Ayahqno Tánúsutapéq pokuwe. Íbaru ehwéhmé mi sawéh áwíq Kógótae ue áwiratówe. ¹⁸ Segá Sísá awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigarátaq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera mó anité mó awánkátáreráq táhparera pankeqme pearówe. Sísá ákáhpi pearera mi anité ayehré ayehré pearówe.

¹⁹ Páhirátiga, Kanehraq sehiranue táhparáh awánkátáq táhparáhiro aritowara táhparówe. Kanehraté sehíránká mahraréna, Néhsara suwahpeqte aní Sísawe Asiu kené Wahnahne úwe. ²⁰ Mi kanéhráq sehirania apahtáro kéhínáné ehwehtaq sehiranéna Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehnkakáq Aroma kené ehwehnkakáq Kárikí kené ehwehnkakáq sehiranúwe. Sísá táhparótaq Sársárama suwahpeq wahtotaq puara áhnte Asiu kegá tagéra mi sehirá sáhnshúwe. ²¹ Asiu kené Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéqá Páhirátinsabé, Asiu kené wahnahne íre sehiranúno. Peh mi anínká, Íné Asiu kené Wahnah muge ire. Minawé sehiranúno uwe.

²² Úwana Páhirátiga sensabé, Íné sehiranéwó náneq aiq sehiranue parabarúóge úwe.

²³ Sóntia kegá Sísá awankátaq táhparera wene kórósí mewera itaréitaréraq saraqmarera meyoúwe. Wene káhq ambántá anehe mewera íre parura peh táránkaq kowe. ²⁴ Peh táránkaq konsabe subansuéhneho iwíáhéra, Insega meyanabomo éra káhsiuwana peh morá anínká meyowe. Miraunsabé Manikáne ehwehme aiq pútaragúwe. Mi ehwéhnká mahraréna, Segá néne korósi saraqmera káhq ambántá káhsie meagehe íre. *(Buk Song 22.18)*

²⁵ Káropáne ahre áwíq Máhriae. Mágára suwahpeqte mó iní wenáwíq moq Máhriae. Sereq Sísane anowareq wene ónánahwáreq awankátaq táhparórabéq wahtotaq kowíówe. ²⁶ Kowíówana Sísaga íné, we kéráhwa anínsabé arutaboairaintéh anínseq wenanoreq míahwayana wega ite tagéna wenanonsabe, Areba míéh aní arenahni míankehe éna ²⁷ wega

ínénsabe, Náinowé arenano míankehe úwe. Teniunsabe wenanoga néne nahtapeq kaegaeúwana kirabo atáhvae.

Sísa pukú ehwehne.

(*Mátíyu 27.45-46; Máhka 15.33-41; Áríka 23.44-49*)

²⁸ Sísağa iwíáhéna, Néne arambehri aiq moke parabagire éna Manikáne ehwehnka aiq pútaraginkeheéna wega, Íné tahbobóire úwe. ²⁹ Kitabeh nahniáq sérá ano obenkisa ántéhyá mitaq kowara sehenáh tahnsa náneqtaté antehyapípeq pámbáhue sehikaratáq marera wene áwéhipeq atówe. ³⁰ Atówana Sísağa néna, Aiğ parabagire úwe. Aiğ parabagire éna wene anuo píntráhéna wenawa sorağ suena putiowe.

Sísa sehsabio ehwehne.

³¹ Ahbiah tahnsá ite Asiu kené ahrena ahrena wehekáhne. Mi tanáhráğ itene sótaikú iahreraq kéh tanáhráğ púara Asiu wahnáh kéğá iwíáhéra, Putianeherao kené sinonka ahrena ahrena wehekáh awankátağ kehneho uwe. Minayabe sega Páhirátiba pokéra wensabé, Putianeherao ke apubúue pukigeheé siwiah anteruo úno. Putiéhratağ awanká soriwe mewe maisaragehe uwe.

³² Sóntıa kéğá pokue Sísağ awankátağ táhparó aniténé siwiah anterúowe. ³³ Sega Sísağa séra tagowana aiğ putio púara sega wene awiah íre anterúowe. ³⁴ Peh morá sóntıá ánínká wene sehsabe karatáté Sísağe aroganabı sehsabiowe. Sehsabioğ korahqkákáğ wánínkakağ súwe. ³⁵ Néne niuranka tagahvae. Íné aiğ pútariahnsanuge. Iteğa aiğ pútare atageheéna teiúwe. ³⁶ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Wene ayahnsa íre anterigehe ire.

(*Buk Song 34.20*)

³⁷ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Sehsabearáh áni tagagehe ire.

(*Sekaraia 12.10*)

Míraue mi ehwéhtaré aiğ pútaragúwe.

Sísağe anonka maisé onápípeğ maisaró ehwehne.

(*Mátíyu 27.57-61; Máhka 15.42-47; Áríka 23.50-56*)

³⁸ Árimátéa suwahpeqte áni Sósépağa Sísansabé aiğ pútare atena Asiu keyábé áhreu púana Sísa oga míotağme we íre ábórağ kérowe. Sósépağa Páhirátinsabé, Sísağe anonka mewena mómaisaranínkono úwana Páhirátıtağ wensabé kowe atowana máhpeq tueyokue Níkórımareqka tumeyóye. ³⁹ Níkórımawe menah tahnsa Sísağa inokáhpeq sena niginka tahnsa kaweq kunkúni naneqmarı áhnte 30 kíro mewena súwe.

⁴⁰ Sósépareğ Níkórımareqka Sísağe anonka mewera kaweq kunkúni naneqmarınkákáğ wene anonkankakákáğ kaweq íre wahto ambántátaté úbíğ máróye. Mi sansámé Asiu kené wehukeni maisare sansane.

⁴¹ Sísa táhparówana maisaró matábú wahto kowe. Mi matábúrąğ o ubuğmaró oná kowe. Mıpéğ mó anı íre maisarówe. ⁴² Ahbiah tahnsá Asiu kené ahrena ahrena wehekáh púara mó oná kabareyabe íre míraorahuye. Minayabe mi oná wahto ko púara sega Sísa mitaq maisaróye.

20

Sísa oga úkú ehwehne.

(*Mátíyu 28.1-8; Máhka 16.1-8; Áríka 24.1-12*)

¹ Mó wíkiné ebeqte wéhékáh tanáhráğ tuekinaútağ Máhrıa, Mágara suwahpeqte ínínká Sísa maisarórabeq súwe. Méhpehtağ paiqmáro ebáh íre paisa peh móbeğ kowana tagówe. ² Tagéna we Sáımónı Pítareğ Íné, Sísağa arutaboiraintéh áninseqpa pehbeheráh séna itensabé, Itene Wahnahne anonka onapipéqté mewera eheğpopoğ máráhwe úwe.

³ Úwata Pítareğ ínéreqka Sísa maisaróyareğ koragayeheéta pehbeheráh pokowaye. ⁴ Pehbeheráh íneğa Pıta kótaikue Sísa maisaróyareğ ebeğ kowae. ⁵ Mıtaq ebeğ kéna taebewe maisia onápípeğ tagahwana Sísağe anonka úbíğme maisaróya ambántá mitaq kowana tagahvae. Íné mibeğ íre tueagia peh taebewe tagahvae.

⁶ Peh tagahwana Sáımónı Pıtaga mitaq séna maisaróyareğ kobekue tagówe. Taberábe maisaróya ambántá mitaq kowana tagówe. ⁷ Sísağe ayahqno úbíğ máróya ambántá mobeğ kowe. Ayahqno úbíğ máróya ambántámé maisia ámbántá korabeğ íre kowe. Peh sabaráwe móbeğ kowana tagówe. ⁸ Tagówana íné maisaróyareğ ebeğ kowa anínká moğ kobekue tagahvae. Tagéna, Sísa aiğ irigire éna aiğ pútare atáhvae. ⁹ Manikáne ehwehme, We pukéna iriginkehe sehırá kowata mi tanáhráğ mah sehırá íre iahtebahwaye. ¹⁰ Tagéta ite kaegaeowayareğ kouwekowaye.

Máhría, Mágára suwahpeqte ínínká Sísá tagó ehwehne.

(Mátíyu 28.9-10; Máhka 16.9-11)

¹¹ Kouwekodayana Máhríaga maisaróyarabeq mó séna máhpeq iriwe ména ibisówe. Ibiséna wega maisia ónápípeq taebewe tagówe. ¹² Íre wahto taberábe ambántánkákák ánité íopeqté ánité Sísane anonka kéworabeq tútuue míóyana Máhríaga tagówe. Mó aní Sísane ayahqno kéworabeq mó aní wene aigárá kéworaberue tútuue míóyana tagówe.

¹³ Tagówara sega mi ínínabé, Aneqsabé ibisahno uye. Uyana wega sensabé, Néne Wahnah ínéga íre tagaríorabeq mórúáhnsabé ibisoge éna ¹⁴ wega pabeqme tagówana Sísá iriwe míowe. Míowana mi íníné arupipeq Sísá wire ue íre iwíáhue tagówe.

¹⁵ Íre iwíáhue tagówana Sísaga wensabé, Are aneqsábé ibisahno? Insensabe anebahrono úwana mi ínínká iwíáhéna, Kaseni aní we mah matábúráq wahnahni aníne iwíáhéna wensabé, Wene anonka mearáhnawe eheq marahno? Koweaníboq tenio úwana

¹⁶ Sísaga wensabé, Máhríao úwana mi ínínká weba pabeqme tagéna Asiu kené ehwehtaq, Árábónáio úwe. Mi ehwéh áwahewé Íwáhnoraníno úwe. ¹⁷ Úwana Sísaga wensabé, Nániboba íre pokurio puah nionkataq táhtoréhnehboq néne iyahnabo korerio. Maniká Nániboba tuekinauge. Mí ehwéh korerio úwe.

¹⁸ Úwana Máhría, Mágára suwahpeqte ínínká ite Sísá kérahwána keba séna itensabé, Ínéga Sísá aiq tagoge éna Sísaga teawu ehwéh teiuwe.

Sísá kéro kega we tago ehwehne.

(Mátíyu 28.16-20; Máhka 16.14-18; Ártíka 24.36-49)

¹⁹ Penorabeqte mó wikíné ebeqte wéhékáh tanahráq ite Sísá kérahwána kegá soruparawéq Asiu keyábé áhrewana puaq itene nahupeqte ónsá paiqmareq míahwane. Míahwanana Sísaga ákáhpi seiriwe ména itensabé, Pehwehrue iru ukiqme míáho úwe. ²⁰ Iru ukiqme míáho éna wene ayahnkarakákák wene aroganabínkákák sokigi aiuwaq itega we tagéq itene irupipeq anotah eyóyóúwe.

²¹ Sísaga mónkákák itensabé, Pehwehrue iru ukiqme míáho. Nániboga eqmaq núwátáinserah ínéga moq ite eqmaq úwóge úwe. ²² Eqmaq úwóge éna wene euq ahusaiena, Manikáne Awa íúge úwe. ²³ Manikáne Awa íúge éna wehukeniné ahababáq soraq súéhrrataq íre kagainae. Wehukeniné ahababáq íre soraq súéhrrataq sene ahababáq seba kagainae úwe.

Tómáhsiga Sísá tagó ehwehne.

²⁴ Sísaga iteba sú tanahráq peh morá we kéro aní, Tó máhsiga íre míowe. Tó máhsine wéhuwehu áwíq Tírímásie. ²⁵ Sísá mó kérahwána kegá Tó máhsinsabé, Itene Wahnah oga míéhraq tagóne teawewáne. Teawewánana Tó máhsiga itensabé, Pehipi íre aiq pútare aitanie. Sísane ayahnawarutaq níri subisa ábí tagéna niyahnkaratáté wene aroganabí sehsaberapí táhtoráhnaraqmé aiq pútare aitanie úwe.

²⁶ Abapete téhtaré wéhékáh sótaikúwaq Tó máhsireq ite Sísá kérahwána kereq nahupeq míahwane. Onsarí aróki pareq míahwanana Sísaga ákáhpi seiriwe ména itensabé, Pehwehrue iru ukiqme míáho úwe.

²⁷ Iru ukiqme míáho éna Tó máhsinsabé, Néne niyahnkara sosanue tagáho. Ayahnkahkahrue néne niroganabí táhtoro. Íre aiq pútare aintéhnehboq aiq pútare ainto úwana ²⁸ Tó máhsiga Sísansabé, Néne Wahnah mone. Néne Maniká móné atowe.

²⁹ Atowana Sísaga wensabé, Arega íné tagáhnayabé aiq pútare aintahno? Sene siuratate íné íre tagéra pehipi ínénsabe aiq pútare aintáh kegá iwíáh iwíáhigehe úwe.

Sóniga áwahe ehwéh teí ehwehne.

³⁰ Mah pukúípeqté séhírá moke Sísane ótaq sansánsabé íre teiúge. Wega áhnte mó miraúwaq ite we kérahwána kegá tagahwane. ³¹ Sísawe ite meirena kaweritankeheéna Manikánka omaq ato aninéna we Manikáne ahninkáwá wire. Minayabe aiq pútare atageheéna mah ehwéh sehiranue teiúge. Sísansabé aiq pútare atéhrrataqmé wenáwirue oga mía míaiagehe.

21

Sísaga we kéro keba ábórarú ehwehne.

¹ Peh morá kawéhúnsabé téhtaré áwíq kéhre. Kehrari kawéhúne. Mó awíqme Táibéria kawéhúne. Mó tanahráq mi kawéhú ayehráq Sísaga ite we kérahwána keba ábórarúwe. Wega mahraue ábórarúwe. ² Ite abapete téhranité kérahwána ke sesorupawe míahwane. Tó máhsie wene wéhuwehu awíq Tírímásie. Wereh Sáimóni Pítareh Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéqté aní Nátáníerih ite Sébérine ahninkáwárárereq téhranité mó keróya anitéreq sesorupawe míahwane.

³ Sáimóni Pítaga itensabé, Íné pah sábatáhrinauge úwaq itega wensabé. Ite moq are kéranéhe ewane. Itega sípi kéweweq pokue moke penkútaq uwe taga tagaowane. Pah íre maqmera pehipi uwe taga tagaowane.

⁴ Ahbiahipeq Sísaga káwehu áhnopeq súwaq itega we íre tagariahwane. ⁵ Sísaga itensabé, Nanuwahraho, pahmé aiq maqmiaho úwaq, Íraukaomo ewane.

⁶ Ewanana Sísaga itensabé, Sípiipéqté éberiopeq uwe tagéq meyagéhe úwaq itega itene kahwe éberiopeq uwe tagéq áhnte pah meyahwáne. Áhnte pah meyahwánayabé kahwe íre pankerahráhowane.

⁷ Íné, Sísaga arutaboiraíntéh áninká Pítansabé, Áhnopeq míéh aní itene Wahnahne teawéwae. Sáimóni Pítaga pehrákora ména arambéhriúnsabe, Ítene Wahnahne teawéwana apubúue wene ambanta úbíq mena káwehupípeq ahkuagúwe.

⁸ Pah kahweipéq kowaq mó ite Sisa kérahwána kegá kahwe sabirue mewe q sípi kéweweq áhnopeq pokowane. Áhnopeq wahtotaq ko púaq itega kahwe sabirue mewe q pokowane.

⁹ Ite áhnopeq kowanaraq ira pariówana taigowaq tagahwane. Tairáq pahnkákáq párétiakáq kowe. ¹⁰ Sísaga itensabé, Ite matiáh pah táhmaro mewe sero úwana ¹¹ Sáimóni Pítaga sípipeq kire pahnkákáq káhwé sabirue áhnopeq méarowe. Kahweipéq anotah pahmári íregárita q 153 pahmári míówana kahwe íre surakúwe.

¹² Sísaga itensabé, Sewe nahro úwe. Itene Wahnah tagariahwanayabé itega, Are inseboue íre kasenowane. ¹³ Sísaga párétiakáq pahnkákáq mewena ménáiúwe.

¹⁴ Sisa oganúq atowana wega ite we kérahwána kebá apahtároráq ábórarúwe. Teiúmé apahtároró tánáhráre.

Néne sipisípiqmarí kirabo ainto ú pabéqmé éhwéhe.

¹⁵ Táhutahuq nahwanana parabagútaq Sísaga Sáimóni Pítansabé kasenéna, Sáimóni, Sónine ahninkáwáo, Arega mah keyabé ákáhta q arutaboiraírite ínénsabe anotah arutábóiraíntahno úwe. Úwana Pítaga wensabé, Kowe. Are tagariahnawe arensabé nirutaboiruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiq áráhqmari kirabo ainto úwe.

¹⁶ Sísaga we mó kasenéna, Sáimóni, Sónine ahninkáwáo, ínénsabe arutaboiraíntahno úwana Pítaga wensabé, Kowe. Are tagariahnawe arensabé nirutaboiruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiqmarímé wahnahnainto úwe.

¹⁷ Sísaga anéhe mó kasenéna, Sáimóni, Sónine ahninkáwáo, ínénsabe arutaboiraíntahno úwe. Apahtároráq kasenú púana Pítane arupipeq umeh agúwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, arega moke tagariahne. Are tagariahnawe ínégá arensabé nirutaboiruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiq kirabo ainto.

¹⁸ Kawerue írátiahno. Are mahbí míaronaraq arene áréti sabirare arega awahbarairabeq pokurone. Are ore úkínaraq arene ayahnkara pankeréhna q mó kegá ahmoqme meqmera are íre awahbáhnarabeq móatagéhe úwe. ¹⁹ Mah ehwéhmé Sísaga Píta pukína ehwéh teawuwe. We pukína tanáhráq Píta íre áhreínayabé tagehra kegá Maniká áwíq pankeragéhe. Mah ehwéh teawena Sísaga Pítansabé, Séniro úwe.

²⁰ Pítaga pabeqme íné, Sísaga arutaboiraínto aní tagówe. Sisa pukinaúwara táhutahuowanaraq ínégá Sísane anepeq mósaqmaqme ména wensabé, Néne Wahnahno, arene naruo kowerirahna anímé insebo kasenowae. ²¹ Pítaga íné tagéna Sísansabé, Néne wahnahno, mah aní anerinkehbo úwana

²² Sísaga wensabé, Íné nuwahbéhna qmé kiwekona tanáhráq we peh oga míanawire íwíáhinabugamo. Arereq wehgaqpo? Arerega séniro únsabe ²³ mi ehwéh író kega mó Sisa kéro keyabé, Íné Sóni íre pukinkehe mitaq teri mahta q terinuwe. Sísaga Pítansabé, Íné Sóni peh mía míankehe íre irarúwe. Wega Pítansabé peh mirauwe teawena, Íné kiwekonaraq we peh oga míanawire íwíáhinabugamo. Arereq wehgaqpo úwe.

Sísane áhnte mó arámbéhriwáránsabé éhwéhe.

²⁴ Íné Sisa kэрáhwa aninká mah ehwéh iraruge. Mah ehwéh aiq púta q ehwéh púana sehiranue teiúge.

²⁵ Sísaga íre peh morá teiú arámbéhri mirauwe. Wega áhnte mó arámbéhriúwe. Wehukega wene ehwehnikákáq wene arambéhriakáq moke sáhnshawe sehiranuta q tahirímé púkuwarínká mah marákó marákó kígi agirana marakó íre awehra q kéh irino.

Eqmaro Ke Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Árúkaga ebeq sóthe arámbéhríéna anehe wega Pora kérena séhréh atena púku áwíq Árúkae ue sehíranúwe. Anehenura mah pukú Eqmaro Ke pukúte ue sehíranúwe. Sísaga miraéna irarú ehwehnsábé ebeqte pukúgá teíre. Manikáne Awanka mirau arámbéhrí Eqmaro Ke pukúgá teíre. Sísaga eqmaro kega pokue mó kehíná suwahpeq mó kehíná suwahperue Sísá éhweh koreríúwe. Teríútaq Manikáne Awanka se págege aritena séhréh aritowara áhnte kegá sene ehweh irera Sísansabé aiq pútare atówe. Mí ehwéhnká abae agúwara Sísá tagariáh ké áhnte úkuwe. Mah pukúípéqté éhwéhnká minayabeákq eqmaro kega mirau arámbéhríákásábé teíre.

Eqmaro kega miraunsabé éhwéhne.

Sísaga, Manikáne Awa eqmaraní ú ehwehne.

¹ Tíópírásao, néne sehíramé kawerue sáhnshawe iro. Menah tanáhráq mó pahsí sehíranue áwátáuge. Mí pahsípeq moke Sísaga miraúnsabe sehíranue teawena wega iwáhnórúnsabeakq teawátáuge. ² Wene arambéhrí áhwárótaqkákq íópeq kiu tanáhráqsábéakq teawátáuge. Wegá marakóipeq miotaq wehuke eqmaq suanieéna omaq sitowe. Manikáne Awanka Sísá iwíáh atowana wega íópeq kinaútaq omaq sito ke síwáhnorúwe. ³ Téhwe Sísá awankátaq táhpague pukéna anehe oga úkéna mó wehekáh mó wehekáhnue omaq sito keba séyééna wewe sokigi aritowara tagowe. Tagowana 40 wehekáh miraéna Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriúwe.

⁴ Mí tanáhráq sega momiwíuríótaq Sísaga mahraréna, Sarúsarama suwahpeq apubúwe sueq pokiyehboq Nániboga eqmarahna aní tuinayabé wensabé áwénunoro. Menah Nániboga eqmarahna aní éhweh teiyátáuge.* ⁵ Naho Sóniga wání meriuwana Manikáne Awanka áhníbórá tunse iteba mía míainkehe úwe.

⁶ Mó tanáhráq eqmaro kega momiwíuríótaq sega Sísansabé kasenéra, Ísara ke iteitene marakóraq amahnága wahnahnoro aitaníbo uwe.† ⁷ Uwana Sísaga sensabé, Nániboga moke mí tanáhráqkákq wéhékáhnkakaq wahnahnire. Minawé íre iteitene arambéhrí puag itega mí tanáhráqkákq wéhékáhnkakaq íre tagariáhwe. ⁸ Minawé íre tagarawéq mahraue tagariagehe. Manikáne Awanka iteba tuinaraq ite págege aitahnaq itega íné éhweh mah kehíná kehíná korerigéhe. Sarúsarama suwahpeqte kéreq moke mó Súría marakórápéqté kéreq Sámária marakórápéqté kéreq moke mah kehíná kehíná korerigéhe úwe.

Sísá íópeq kibekú ehwehne.

(Máhka 16.19-20; Árúka 24.50-53)

⁹ Mah kehíná kehíná korerigéhe úwana eqmaro kega tagotaq Sísá tumerowana íópeq kire irábúyápipeq kibekúwe. ¹⁰ Kibekúwara sega íópeq awahnkanue tagariówara taberábe korósiákq ánitégá iriwe míóye. ¹¹ Iriwe méra sensabé, Kehrari marakórápéqté kéó, aneqsábé iriwe méq íópeq ebitiaho? Sísaga ite iuwena íópeq pokirag tagahwe. We amahnága pokinserah mókake tuinawire uye.

Súrásane arambéhrí awaq mio ehwehne.

¹² Uyara eqmaro kega Óríwi sawéhrápéqté tunse Sarúsarama suwahpeq wahtotaq tueaguwe. ¹³ Tueagéra sega kaegaeu nah abobóráhpeq kíúwe. Sensiwíqmarimé mahraue Píta, Sóni, Sémisi, Ehntaru, Pírípi, Tómáhsi, Pátórómíyu, Mátíyu, Ápíasane ahninkáwá wenáwíq Sémisi, ebeh ehwéh iriaréh aní wenáwíq Sámóni, mó Sémisine aní wenáwíq Súrása mirauega kíúwe. ¹⁴ Sereq Sísane ábákawaréhreq wenanoreq mó inínsónseqka sirupipeq peh morá iwíáhue moráráq púreq aruqaruruwe.

¹⁵ Mó wehekáh sega mirauta q 120 ke áhnte Sísá tagariáh kegá momiwíuríówe. Pítaga iriwe ména mahraréna, ¹⁶ Nánuwahraho, naho Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana Súrása éhweh sehíranúwe. Súrásaga Sísane naruo kowerironsabe mí sehírá aiq pútagauraire. ¹⁷ Sísaga Súrása omaq atowaq Súrásareq itereqka moráráq arambéhríuraune úwe.

¹⁸ Súrásaga Sísane naruo kowerironsabe móne meyowara mí monéráté marakó paiqmárówe. Súrásaga sawéhrapeqté ayahqno maraipérué surahúwene wene ayahba tapoagúwe. Wene ayahba tapoague wene ayamári pehrápeq sahaqúwe. ¹⁹ Wegá miraúnsabe

* **1:4:** Sísaga eqmarahna anímé Manikáne Awa mire. Árúka 24.49, Sóni 14.16-17, Eqmaro 2.33 tagáhnno. † **1:6:** Sísá marakóipeq tutaq Aroma kegá Ísara kené marakó págegeue wahnahnuruwara áhnte kegá iwíáhéra, Wegá Aroma ke kaqsuena iteitensabé, Wahnahnoro aitankéhe iwíáhuwe.

moke Sarúsarama suwahpeqte kégá irera mi marákóyábé áwírume sene ehweh Ákérámae atówe. Mi awíqmé Korahq Marakóe atówe.

²⁰ Pítaga Súrása éhweh mó mahraréna, Buk Songipeqte éhwéhnká aiq mahraréna, Wene mátabu susa matábú kanae. Mó kégá mitaq íre miáhro arito ire. (Buk Song 69.25) Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Mó anínká wene arambehri awaq miankéhe ire. (Buk Song 109.8)

²¹⁻²² Sóniga Sísá wání meawátáitaq táhmaro kégá Sísá kétówe. Segá kékérué Sísaga oga úkuraitaqkákáq íópeq kiraitaqkákáq tagarowe. Mó ke Sísá éhweh terigeheéq mina tahnsa Sísá kékéri aní iwíáhue omaq atanéhe úwe.

²³ Pítaga mi ehwéh teriuwara sega téhranité omaq sitówe. Mó aní wenáwíq Máhtíásae. Mó aní wenáwíq Sósépae. Sósépawe we mó awíq Pásábae. We mó awíq Sásátae. ²⁴⁻²⁵ Segá mahrarue púreréra, Itene Wahnahno, arega ómi kehináné sirupipeqte íwíáhwé aiq tagari-ahne. Arega eqmatona arámbéhrí Súrásaga aiq suena ahabbárorabeq pokuraire. Wene arambehri mirainkeheé arega omaq atahna aní sokigi aio éra púreruwe. ²⁶ Manikánka omaq ato aní taganehéra sega káriq ebáh tuparuqme tagéra Máhtíásawe Súrásane arambehri mirainkehe atówara we Sísá kéro ke, airápété morá kéreq arambehriúno átówe.

2

Manikáne Awanka tu ehwehne.

¹ Asiu kené siahreraq ko tanahráq áwíq Péntikósie. * Ebeqte wehekáh sutaq Sísá tagariáh kégá moke peh morábí sáhuríówe. ² Sáhuríówana íópeqte éhwéhnká anotah soíríqká uu inserahnúwara ómi nahupeq tútuue mío kega apubúue írówana ³ anehbí irobina tahnsá náneqmarí ábóraragúwara tagowe. Tagowara irobina abae ague mó anipá mó anipánué abae agúwe. ⁴ Manikáne Awanka sirupipeq tuména iwíáh arito púara sega mó kehináné kambare ehweh iraruwe.

⁵ Mí tanáhráq áhnte Asiu ke mó kehiná mó kehiná suwahpeqte Sarúsarama suwahpeq sewíówe. Mi ke Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh ké wóe. ⁶ Segá mi ehwéh irera sega morábí sáhurawéra írówarawe Sísá tagariáh kégá mó kehiná mó kehináné ehweh iraruwe. ⁷ Iraruwara seyene ehweh irarunsabé író kega áhtenéra, Árahue irareo éra iwíáhue tagowe. Segá áhtenéra mahraréra, Iteitene ehweh irare kewé se peh morá Kehrari marákórápéqte ké wóe.

⁸ Segá iteitene ehwehmarí irarewaq irone. Segá itene ehweh árahue irareo? ⁹ Ite Pátía kewé Míría kewé Érámi kewé Mésópótémía marákórápéqte kewé Súría marákórápéqte kewé Kápárosía marákórápéqte kewé Póntúsa marákórápéqte kewé Esia marákórápéqte kewé itene ehweh irarewaq irone. ¹⁰ Párigía marákórápéqte kewé Pámbíría marákórápéqte kewé Ísipi marákórápéqte kewé Áribía marákórápéqte kewé Sáírini suwahpeq wahtotaq mi kewé Aroma suwahpeqte náhnsó kewé itene ehweh irarewaq irone. ¹¹ Mí kewé Aroma suwahpeqte náhnsó kewé táhmaro Asiu keúra miáhwe. Mó mitaqte ké Asiu kené sánsá mero ke miáhwe. Kíríti marákórápéqte kewé Árebía marákórápéqte kewé moke mi kégá itene ehweh irarewaq irone. Manikánka págege arámbéhrinsabé sega irarewaq irone. Moke iteruwahraha irarewanserah itene ehwehmarí irarewaq irone uwe.

¹² Segá áhtenéra sene sirupipeq iwíáh kikiréra, Itene ehwehmarí árahue irarewapómo? Aneq sansápómo uwará ¹³ mó kégá siwiréh aritera, Segá peh piáh nah puara múguwahgu ehwéh irarewe uwe.

Pítaga pahsuo ehwehne.

¹⁴ Uwara Pítareq airápété moráue eqmaro kereqka iriwe míówe. Pítaga mipi sáhuríó keyabé anotahtaq teriena, Sarúsarama suwahpeq kaegaeo kereq moke mó Asiu kerero, ehweh teiníboq írátíáhro. ¹⁵ Abehq wání nah puara múguwahgu ehwéh irarewe eme írakaumo. Amahnága pópoqnah peh ákáhtaq kéhrana íre piáh né tanáhráre. ¹⁶ Mó kené ehweh irarunsabé Manikáne ehweh irarú aní, Sóériga mahraréna,

¹⁷ Manikánka iraréna, Anehe tanáhráq Néniwa mah kehiná kéhínápá eqmaq auwaníe. Néniwanka néne ehweh iwíáh aritahnara itenahnímáhqsonseq iteriyahumáhqsonseqka ehwéh irarigehe. Itene mahbigauné siwanka tagagehe. Orerónká ónánh tagagehe. ¹⁸ Mí tanáhráq néne arambehri mirao weh áhrébá néniwa eqmaq auwaníe. Néniwanka néne ehweh iwíáh aritahnara ehweh irarigehe. ¹⁹ Íópeqte íre tagariáh náneq sokigi ainíe. Marakóipeqte moq págege sansá sokigi ainíe. Korahqkákáq irakákáq áúninaakákáq tagagehe. ²⁰ Pópoqnah sunkíkiraginae. Íótaq korahq tahnsa tautáúraginae. Mirainagake

* 2:1: Péntikósiyabé éhwéhmé púku anehpeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáhno.

anotah Wahnáh ánínka págegeue wahnahnína tanáhráq áhnbóránire. ²¹ Are néne Wahnah máhno ue níáhrabira kewé kaweraritanaue ire úwe. (Joel 2.28-32)

²² Pítaga mó mahraréna, Ísara keo, mó ehwéh kawerue írátíáhiro. Sísá Néhsara suwahpeqte ání éhweh teiúge. Wega Manikáne arambehri mirainkeheéna Manikánka Sísá omaq atowe. Minayabe tagariageheéna Manikánka págege atáráire. Págege atáráirana wega ire tagariáh náneqkákáq págege arábéhríákáq sokigi atáráire. Itene iuranka tagahnsabé aiq ahtebahwe. ²³ Naho Manikánka iwíáhue tagarionserah menah itega Sísá táhtoqme ahbabáq ke móriátówara sega awankátaq táhpatowana putiaraire.

²⁴ Sísá ire airaiq pusa ání miahrahurai puana Manikánka érorahirabeqte iriatena oganúq atáráire. ²⁵ Naho naho Tébiti, Sísane aigaqnaga ire wewensabé irarena peh Sísansabé teiena, Néne Wahnahnka inéreq mía míaimé tagarióge. We néne niyah púpeq mía míai puana ire áhreúge. ²⁶ Minayabe nirupipeq eyoyóire. Néne níwéhate iwíáh iwíáh atóge. Iné pukonaraq arega oganúq intaniewóne iwíáhuge. ²⁷ Iné pukonarabeq arega néniwa ire nuwankéhe. Peh oganúq intankéhe. Arene kaweq aniné ninonka ire karekinawire. ²⁸ Arega oga mía mía ahtápéq sokigi aníátóne. Arereq mía míaúya puana nirupipeq eyoyóinawire úwe. (Buk Song 16.8-11)

Mi ehwéhmé Tébitiga teiuwe.

²⁹ Pítaga mó mahraréna, Nánuwahraho, itene igaqna Tébiti éhweh pahsuqme teinie. We naho putiowara maisarówana wene kárékú anónká amahnága maisia máiq mahtaq kéhre. Minayabe ire wewensabé iraréna peh Sísansabé irarúwe.

³⁰ Tébitiwe Manikáne ehweh irarú ani ména Manikánka mirainauge ú ehweh írátíowe. Manikánka naho Tébiti teawena, Amahnága arega wahnahnónanserah mókake arenanahga wahnahninkehe. Peh aiq pútaríahnsanuge únsabe ³¹ Manikánka mirainau arábéhríyábé Tébitiga ahtebówe. Ahtebéna we aiq tagariomé Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato ání oganúq atanawire. We pukirabeq ire auwanawire. Wene anonka ire karekinawire. Peh oganúq atanawire tagariowe úwe.

³² Pítaga mó mahraréna, Manikánka Sísá iriatena oganúq atowaq ite moke tagarawéq teiune. ³³ Manikánka Sísá wene ayah púpeq atowana anotah Wahnáh ání míaraire. Miarairana Manikánka teawátáinserah Wenawa Sísaba eqmatairana Sísaga Manikáne Awa iteba eqmaréhre. Minayabe itega amahnága aiq tagariáhwe. Itega írah éhwéhmé Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéhne. ³⁴ Tébiti pukútaq wene anonka íopeq ire kiuwe. Minayabe ire wewene anonkansabé peh Sísá íopeq kiunsabe irarúwe. Wega mahraréna, Itene anotah Wahnáhnká néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq kiwíahno. ³⁵ Mókake arene naruoakáq wahnahnarito atanie irarire úwe. (Buk Song 110.1)

³⁶ Pítaga mó mahraréna, Ísara keo, ite ómi kawerue iragéhboq írátíáhiro. Itega Sísá awankátaq táhpareq subiq sutowe. Manikánka mi anínsabé, Are inéga omaq ató ání móne. Anotah Wahnáh ání míahno atáráuge úwe.

Áhnte wehekéqká Manikánsabe aiq pítare atera wání meyo ehwehne.

³⁷ Morábí kiranéhnurió kega írówana mi ehwéhnká sirupipeq pówe. Sirupipeq pówara sega Pítareq mó eqmaro kereqsabé kasenéra, Iteruwahraho, aneq miraonehknono ³⁸ úwana Pítaga sensabé, Itene ahbabáq kaqiuwankéhboq itene ahbabáq sansa sueq Sísansabé áhraboro. Sísansabé áhrabéq wání meyháro. Mirairataq Manikánka itene ahbabáq kaweraitena Wenawa iteba eqmarankéhe. ³⁹ Itereq itene animárínseq ire wahtopeqte kéreq ómi mirairataq Wenawa iteba eqmarankéhe. Maniká itene Wahnahnka ómi omaq sito kega mirairataq Manikánka Wenawa iteba eqmarankéhe úwe.

⁴⁰ Pítaga mi keyábé áhnte mó págege ehwéh pahsuqme teriena, Manikánka kaweraitankéhboq mó kegá ahbabárorabeq sueq kaweqtaq míáhiro úwe. ⁴¹ Áhnte író kega wene ehwehnsabé aiq pítare atówara wání meriúwe. Wání meriúwara mi wehekáh sega Pítarehba kobaritawe miówe. Peh íregáritaq wehekéq 3 táhúséni (3,000) wehekéqká kobaritawe miówe.

Peh morá iwíáhurió ehwehne.

⁴² Seba méra Pítareq mó eqmaro kereqka síwáhnoru ehwéh irera peh morá iwíáhuwe. Peh morá iwíáhéra sene tópah mewe moraráq néra moraráq púreq aruqaruruwe. ⁴³ Manikánka págege aritowara Pítarehga áhnte otáq sánsá mirauwe. Mirauwara moke tago kegá áhtenuwe. ⁴⁴ Moke Sísansabé aiq pítare ató kega moraráq méra sene ménsámehnsánsabe peh morá iwíáhuriówe. ⁴⁵ Segá sene ménsámehnsátate méyó moné mewera Sísá tagariáh tábónáh ké náriúwe.

⁴⁶ Mó wehekáh mó wehekáhnue sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq séyéuwe. Séyéera pokue sene nahmarítápéq táhutahuq moraráq naruq naruruwe. Sirupipeq eyoyóúwara táhutahuq moraráq naruq naruruwe. ⁴⁷ Segá Manikánsabe iwíáh iwíáhuwara moke tago kegá iwíáhéra, Kaweq kee uwe. Mó wehekáh mó wehekáhnue áhnte mó kegá Sísansabé

aiq pútare atówe. Aiq pútare atówana Manikánka se kaweraritowara Sísansabé aiq pútare ató ke áhnte aguwe.

3

Soriqnah ani kawerato ehwehne.

¹ Tunsorerutaq Asiu kegá púreq aruqarurotaq Pítareq Sónireq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq seyeherauye. ² Mi nah méhpeh áwíq Kaweq Mehpéhne. Mitaq soriqnah ani tútuue mówe. Wenanoga maqmarotaq soriqnah ani maqmarowe. Mó wehekáh mó wehekáhnue wene iyahnabo animárínká meqmera mi mehpéh móata móatauwe. Nahupeq kira keyábé ineh inehinkehéera meqmera móatówe. ³ Wega Pítareq Sónireq nahupeq kibekoyehera uyataq tagéna, Náníétao úwe.

⁴ Náníétao úwana Pítaga we ebitáwéna wensabé, Ite tagáhnó úwe. ⁵ Úwana wega se tagéna iwíáhéna, Aneqpopoq nánigéhe iwíáhuwe. ⁶ Iwíáhuwana Pítaga wensabé, Iné ire móneakák áni múge. Mirainieu naneq teawiníe. Néhsara suwahpeqte áni Sísá Karáhé áwirue teawúge. Iriwe nogo atóge úwe. ⁷ Miraréna wene púpeqte áyáhnkárátáq táhtoqme iriatowe. Iriatowana wene aiaurankakaq aigaránkákáq apubúue págege agúwe.

⁸ Págege agúwana mi anínká suansúá keirigue nogena nahupeq kierirowe. Kierirena wega nogena ahkuagu ahkuaguéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe. ⁹ Manikánsabe iwíáh iwíáh atowara ómi nahupeq míó kega we tagéna, ¹⁰ we Kaweq Mehpéhtáq tútuue ineh inehéwéh áni mire uwe. Wene aigará kaweragúnsabe, Éhneh. Aiq kaweragire éra áhtenuwe.

Pítaga mitaq míó ke teriu ehwehne.

¹¹ Kaweragú anínká Pítareq Sónireq táhtorowara ómi tago kegá áhtenára pehbeheráh seba suwe. Anotah wahnáh wenáwíq Sórómóni Asiu kené wahnah míotaq pearó owewéhpéhtápéq suwe. ¹² Suwana Pítaga tagéna sensabé, Ísara keo, we kaweragínsabé aneqsabé áhtenoo? Itewe aneqsabé ebitiaho? Ite págege anité méta kaweratehye iwíáho? Manikánka itensabé, Kaweq anité wóye aitéhnsabé kaweratehye iwíáho? Írakaumo. Ire itegae.

¹³ Manikámé we Ébáráhmareh Áhísáhkireh Sékópáreh itene igaqnaréhne Maniká ména wewega mah aní kaweratéhre. Áhnte kegá wene arambehri awahbeh aní Sísawe, Anotah aní miéhre atagehéna kaweratéhre. Sísá marakóipeq míaraitaq sega we subigeheéq itega táhtoqme naruo kebá meqmeq móatárówe. Wahnah aní wenáwíq Páhirátiga, Sísá ire ahababáq aní púana pugeq auwaníe iwíáhurairaq itega ahqáho atárówe. ¹⁴ Manikánsabe arutaboiri animé kaweqtaq mía míaurai animé itega ahqáho atárówe. Peh mó ke subiq sutai aní pugeqio urowe. ¹⁵ Oganúq itahráhi aní subiq sutowe. Itega Sísá subiq sutowana Manikánka iriatáráire. Minayabe Sónireq Inéreqka itene iuranka tagéta teiuye.

¹⁶ Sísansabé aiq pútare ateta wenáwirue áhrabúya puana wega mi aní kaweratéhre. We awaho aní miéhraq tagahwe. Sísansabé aiq pútare atoyanka mi aní kaweratéhraq tagahwe úwe.

¹⁷ Pítaga mó mahraréna, Nánuwahraho, itereq itene wahnahmarínseqka Sísá subiq sutotaq we Manikáne ahninkáwá miéhnsabé itega ire ahtebarowe. Ire ahtebéq pehipi subiq sutowe. Minayabe aiq tagarióge. ¹⁸ Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara ómiga mahraréna, Manikánka omaq ato anínká pukina inaraq anotah érinawire uwe. (*Aisaia 50.6, 53.5*)

¹⁹ Minayabe Manikánka itene ahababáq kaqiuwankéhboq itene ahababáq sansa sueq wensabé áhraboro. ²⁰ Mirairataq Manikánka itene irupipeq eyoyó aitankéhe. Sísá Karáhé itene Wahnah míankehéna Manikánka omaq atowe. ²¹ Amahnága Sísá íopeq mía míaire. Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara naho mahraréna, Mókake Manikánka moke kawerinkehe uwe. Amahnága Sísá íopeq ména mi tanáhráqsábé áwénunire.

²² Mósísiga itene igaqnansabe naho mahraréna,

Maniká itene Wahnahnka wene ehweh irarinkehéna itereq míonarabeqte áni eqmarankéhe. Inéga mirauranserah eqmarahna anínká mirainkehe. We sínaraq irarína ehwéh moke kawerue íráhro. ²³ Wega irarína ehwéh íre íréhra kewé pukigehe. Manikáne animári miéhharabeqte kaqsuahnaraq pukigehe úwe. (*Lo 18.15-19*)

²⁴ Manikáne ehweh irarú aní Sáhmuériga Sísá tutai tanáhráqsábé irarúwe. Moke we anehe su animári, Manikáne ehweh iraru animárinseqka moq amahnága tánáhráq, Sísá tutai tanáhráqsábé iraruwe. ²⁵ Manikáne ehweh iraru kewé itene igaqnaréh wóe. Ire peh morá itene igaqnaréhyabe iraruwe. Moke itensabéákáq iraruwe.

Manikánka itene igaqna Ébáráhmansabé naho teawena, Arenahninká mah marákó marákóipéq mó kahnáh mó kahnáhue kaweraritankéhe teawuwe éna ²⁶ Manikánka wenahni wene arambehri awahbeh aní iriatena ebeq ite Asiu keba eqmataire. Itene ahbabáq kaqiuwankeheéna wenahni eqmataire úwe.

4

Pítararé karábúsiipéq mórító ehwehne.

¹ Pítareq Sónireqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq míó keyabé síwáhnoruye. Síwáhnoruyataq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh párisíreq Sáyúsi kéreqka suwe. ² Pítararéga síwáhnoréra, Sísa oga úkuráinsabé mókake pukira ke mó oga úkoneherawoe uyara mina su kegá írówe.

Irera sene ehwehnsabé anotah abíáhnánéra ³ Pítararéba sure táhtoqme meriqmera karábúsiipéq mórítówe. Íó tupekútaq puara ahbiahipeq kotiiqgeheéra mórítówe. ⁴ Mí wehékáh áhnte író kega Sísansabé aiq pútare atówe. Peh íregáritaq wéh 5 táhúséni (5,000) wehgá aiq pútare atówe.

Sega Pítararéyábé ehweh arító ehwehne.

⁵ Ahbiahipeq Asiu wahnáh kéreq Asiu kené aboawah wehreq Mósísine ehweh síwáhnoru kereq Sarúsarama suwahpeq sáhuriówe. ⁶ Sáhuriówana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah wenáwiq Anása míowe. Anása wenawahrah sensiwíq Káiyápásareh Sónireh Árékásantareh mó wenáwáhráheqka moráráq sáhuriówe. ⁷ Mítaq sáhurawéra, Meriqme sero uwana Pítareq Sónireq meriqmera seba mórítówe. Mórítówara mipi sáhurió kega kasenéra, Insega págege aítaráiraq mí soriqnáh aní kawerataróyo? Inse áwirue kawerataróyo uwe.

⁸ Uwana Manikáne Awanka Píta págege atena iwíáh atowana Pítaga sensabé, Wahnah kereq aboawah wehrero, Írátíáhiro. ⁹ Soriqnah ani séhréh ataráuyansabé inse áwirue kawerataróyo kasenoo? ¹⁰ Itereq moke Ísara kereq iragéhboq írátíáhiro. Itega Sísa Karáhé Néhsara suwahpeqte aní awankátaq táhpatowana putiaraire. Putiarairena Manikánka iriwe oganúq atáráire. Sísa Karáhé págege aní míéh púana wénáwiq áhraburauyansabé soriqnah ani kawerataráire. Kawerataráirena ite miáhrabeq we amahnága awaho ani míehre.

¹¹ Nah pearáh kegá wahq awanká tagéra, Iroke awankáne éra sutowana anehe mi wahq anotah kawéq wahq úkire.*

(Buk Song 118.22; Aisaia 28.16)

Mina inserah itega Sísansabé ahqáho atárowana we anotah Wahnáh aní úkuraire. ¹² Peh morá Sísa webataq itene ahbabáq kaweraitahráhire. Peh morá Sísa áwirue ahrabo ke wega kaweraritankéhe. Mah marákó marákóipéqmé mó morá áninká itene ahbabáq íre kaweraitahráhire úwe.

¹³ Pítareq Sónireqka míó keyabé íre áhrea ehweh pahsúoyansabé wahnah kereq aboawah wehreqka író kega áhtenuwe. Áhtenéra iwíáhéra, Se íre sigaruuroya anité peh wahba arámbéhríraté anité wóye iwíáhuwe. Iwíáhéra, Sewe Sísa kétóya anité wóye uwe. ¹⁴ Wene aigará kawerato aninká Pítararéba míowara tagéra mó ehwéh mí tanáhráq íre irarerahue.

¹⁵ Íre irarerahunsabe wahnah kereq aboawah wehreqka Pítararé kaunsiri kegá momiwíurabeqte máhpeq sitera sío síouwe. ¹⁶ Sío síoéra, Mí anité aneraruanéhnkono? Sega ótaq sansá aiq pútaq mirauroyara moke Sarúsarama suwahpeqte kegá tagariáhwe. Sega kaweratóya ehwéh itega íre epéq suahráhuwe.

¹⁷ Mí ehwéh abae agínehboq págegeue ehiya miáhtao aritanéhe. Mó ke Sísa áwirue síwáhnoriyeho ue terianéhe uwe. ¹⁸ Terianeheéra Pítararé síáhrabéra sensabé, Sísa áwirue mónkakáq síwáhnoréta teriyehboq túbáh agotao ue teriúwe.

¹⁹ Teriúwara Pítareq Sónireqka sensabé, Manikáne ehweh sueta itene ehweh írehyataq Manikánka itensabé kaweróye aitantékébo? Írakaumo. Minayabe iteitega iwíáhuwe tagahro. ²⁰ Itega tagéta írátáuya ehwéh íre ehiya miáhráhuwe. Peh teri terinoyehetauye uye.

²¹ Soriqnah ani kaweratsabé ómi kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Minayabe wahnah kegá iwíáhéra, Mó kegá itensabé sibiahnsa aitehboq Pítararé pehragaritanéhe uwe. Sega Pítararéyábé, Subónehboq Sísane ehweh mónkakáq íre teriétáo éra kaqsúówe. ²² Kaweragú aní 40 opéq peh soriqnah ani míowe.

Sísa ehweh terigeheéra págege aito ue púreru ehwéhne.

²³ Kaqsúówara Pítararéga sensuwahrahba pokuye. Pokéra Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq Asiu kené aboawah wehreqme ehweh teriúye. ²⁴ Teriúyara irera Manikánsabe moráráq púrerára mahraréra, Itene anotah Wahnáhnó, arega íopeqkákáq mah marákó marákóákáq sóreq wanínkákáq miraróne. Moke mahnana keh náneqkákáq

* 4:11: Mátiyu 21.42 aigarápéqté éhwéh tagáhnó.

miraróne. ²⁵ Arene arambehriú ani, itene igaqna Tébiti Arenawanka iwiáh atowana sehiranue mahraréna,

Nahnso kewé aneqsábé anotah abíáhnásánoo? Aneqsábé ehweh pehipi moraenoo? ²⁶ Mah marakó marakóipéqté wáhnáhmárinseq anotah anímárinseq ebehoneheéra sokah sokahowe. Manikánsaq wega wehuke merinkeheéna omaq ato anínsaqsabé kotioneheéra morábí sáhuriáhwe úwe éra púreruwe. (Buk Song 2.1-2)

²⁷ Segá mó púreréra, Tébitiga naho sehiranúmé amahnága iteruwahpeq Sísa suboneheéra sorupariarowe. Kaweq arenáhni arega eqmarahna aní Sísa suboneheéra sorupariarowe. Érótiq Póntiása Páhirátireq wáhnáupéqté kéreq Ísara kereqka Sísa suboneheéra sorupariarowe. ²⁸ Arega naho págege iwiáhue miraóna iwiáh anehe kaqme miraurowe. Arerega mina iwiáhóna puara sega menah miraurowe.

²⁹ Anotah aníno, amahnága sega itensabé, Subónehboq túbáh agotaa eme aiq irahne. Ite arene arambehriúna anímári múne. Minayabe ite íre áhreia peh arene ehweh págegeue irarenehboq séhréh aito. ³⁰ Arene ehweh irarenaraq awahre ke kaweragigehboq arene ayahtate táhtoro. Sísa arene arambehriyabé awahbeh aní áwirue áhrabonaraq ótaq sansámári miraúno éra púreruwe.

³¹ Púreruwana momiwí nah míu míuúwana Manikáne Awanka sene sirupipeq tunse séhréh arito púara moke sega íre áhreia Manikáne ehweh págegeue iraruwe.

Ménsámehnsá morábí matawéra tabonah ke náriú ehwehne.

³² Moke Sísansabé aiq pútare atáh kégá peh morá iwiáhéra sene мэnsámehnsá morábí matiówé. Mahna peh morá néne wíre íre iraria peh morábí matiówé.

³³ Eqmaro kega Sísa oga úku ehweh anotah pagégéue irare irareuwana Manikánka séhréh aritowe. ³⁴ Sísa tagariáh kébáté mó morá tabonah ani íre míowe. Segá iwiáhutaq sene мэnsámehnsá paimaq paiqmaréra meyó moné mewera ³⁵ eqmaro ke náriúwara eqmaro kega tabonah ke saraqme náriúwe. Minayabe tabonah ke íre míowe.

³⁶ Wehukení wenáwiq Sósépa míowara eqmaro kega mó awíq Páhnábásae átówe. Mí awíq Páhnábásawe áwahewé séhréhi aníne áwiq míre. We Sáipára marakórápéqté anínéna Áriwái káhnáh aníne. ³⁷ Wene marakó peh akáhtaq éberiopeq paiqmaréna meyó moné mewe eqmaro ke siuwe. Segá tabonah ke saraq miageheéna Páhnábásaga siuwe.

5

Ánáníásireq wene ahrereqka Manikáne Awa áhwárawe tagoya ehwehne.

¹ Mó akékáq iwiáhue mó sansánuye. Wehukení wenáwiq Ánáníási wene ahre áwiq Sapáirae. Sene marakó peh akáhtaq éberiopeq paiqmaréna móne meyóye. ² Ánáníásiga mí moné saime ebeqtaq kopéqmarowana wene ahrega tagówe. Tagówana wega mó akáhtaq mewe eqmaro keyabé péhenué peh akáhtaq moné náriuwe. ³ Náriuwana Pítaga wensabé, Ánáníásio, owainawanka iwiáh atéhrah aneqsábé mira iwiáhono? Arene marakó paiqmarahna moné akáhtaq kopéqsuahnayabé Manikáne Awansabé péhe éhwéh teawene. ⁴ Arene marakó íre paiqmaraharaq tahiri peh arerene kagabé iripo? Arene marakórate paiqmatona moné peh arerene matiarona wíno. Arega, Móne akáhtaq kopéqsue péhe éhwéh teriníe iwiáhóna wíno. Arene arupipeq aneqsábé ahababáq iwiáhono? Íre peh wehukéyabé Manikánsabe moq péhe éhwéh teawene úwe.

⁵ Úwana Ánáníásiga mí ehwéh irena aunúnkaq márunsurahue putiowe. Putionsabe író kega anotah ahténéra áhre aguwe. ⁶ Mibeqté máhbigáúnká séra pukú aniné anonka ambantataté úbíqme sehgiwera mómaisarówe.

⁷ Ánánkawagá wenawehq putiéhre u ehwéh íre irena apahtáro áhwáh sótaikúwana suwana ⁸ Pítaga wensabé, Marakó paiqmarehyame mahraue moné meyehyo úwana kowe mirae meyoye úwe. ⁹ Úwana Pítaga wensabé, Itega iwiáhétawe Manikáne Awa áhwárawe tagayehe iwiáhewoyo? Arenawehq maisaráh máhbigáúnká amahnága kouwekue méhpéhshah seuriáhwe. Segá arenkakáq sehgiwera pokigehe úwe.

¹⁰ Sehgiwera pokigehe útaq mí iní aunúnkaq Pítane aigáratáq márunsurahue putiowe. Putiowara mahbigaúnká nahupeq kire putio iní tagéra sehgiwera awehkawa maisaróabeq mómaisarówe. ¹¹ Moke Sísa tagariáh kéreq mó kereqka putióya ehwéh irera anotah ahténéra áhreuwe.

Ótaq sansámárinunsabe éhwéhne.

¹² Eqmaro kega wehuke míopi áhnte otáq sánsámári mirauwe. Asiu kené wahnah aní Sórómóni míotaq pearó oewéhpéhpéq Sísa tagariáh kégá mitaq sáhuria uriauwe. ¹³ Sáhuriówara mó kégá iwiáhéra, Sísa tagariáh kéwé peh kaweqtaq miáh ké wíre iwiáhéra

áhtenéra mibeq seba íre suwe. ¹⁴ Áhnte weh áhrégá mó wehekáh mó wehekáhnue Sísansabé aiq pútare atera mó Sísá tagariáh kébá sáharuqarurowe.

¹⁵ Eqmaro kega áhnte otáq sánsá miraunsabé awahre kegá iwíáhéra, Pítane mánkánahnka iteba sótaikínaraq itene awahre kaweraginkehe iwíáhuwe. Mira iwíáhunsabé sene iyahn-aboga meriqmera ahtapeq máhriqtaq mórítówe. ¹⁶ Sarúsarama suwahpeq wahtote kereqka awahre kereq owainawanka síwioqno kereq meriqmera mórítówara moke kaweragúwe.

Íópeqté ánínká karábúsiipéq mió ke máhpeq sito ehwehne.

¹⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnseq wereq mió ke, Sáyúsi kereqka iwíáhéra, Ótaq sansá mirao kegá ite kiotaikiyehboq aneraritanéhnkono uwe. Aneraritanéhnkono éra eqmaro keyabé anotah abíahnsánéra ¹⁸ se táhtoqme wahba karábúsiipéq mórítówe.

¹⁹ Inokáhpeq Maniká miéhrebeqte íópeqté ánínká karábúsiipéqté ónsá siwe eqmaro ke máhpeq sitowe. ²⁰ Máhpeq sitena sensabé, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kowéq moke náneqmarí oga mía ehwéh koreriéro úwe. ²¹ Úwara sega ahbiahiperura pokue íópeqté ánínká inokáhpeq koreriéro aritonserah Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kosiwáhnorowe.

Kosiwáhnoruwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnseq wereq mió kereqka Asiu kené aboawah wehreq mó kaunsírí kéreqsabé síáhrabuwe. Síáhrabuware sure morábí méra párisiwarínsabé, Karábúsiipéq mórítáráu ke kowerirárho uwe. ²² Úwara párisiwarínka pokue karábúsiipéq koragowara eqmaro ke íre miówe. Íre miówara kouwekue sene wahnahnsabé, ²³ Itega tagónawe karábúsiipéqté ónsá paisa tagóne. Karábúsiipéqté wáhnáhmárinká onsarapéq máhpeq iriwe wahnahnatiáhwaq tagóne. Sega wahnahnatiáhwaq onsa siunaraq kabarána ke íre miáhwe uwe.

²⁴ Úwara Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párisiwaríné wahnahnseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahmarínseqka mi ehwéh irera áhtenéra, Árahiro? Se eheragowamo iwíáhuwe.

²⁵ Se eheragowamo iwíáhuwana sú anínká sensabé, Itega karábúsiipéq sítaró kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq amahnága iriwe siwáhnorowe teriuwe. ²⁶ Teriuwara Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párisiwarínseq sene wahnahnseqka pokue Pítareh kowerirera áhreéra, Mó kegá ebahtaté subíyeho éra pehwehrue kowerirówe.

Pítarehga sene ehweh ayahqme teriú ehwehne.

²⁷ Koweriqmera kaunsiri kébá mórítówe. Mórítówana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnka Pítarehyabe ehweh aritowe. ²⁸ Ehweh aritena, Sísane ehweh mótakáká siwáhnoriyeho teiátáu mino. Teiátáume íre ireq siwáhnoronsabé áhnte Sarúsarama suwahpeqte kegá Sísane ehweh íráhwe. Itega Sísá subitáúna ehwéh aneqsabé teri terinoo úwe.

²⁹ Aneqsabé teri terinoo úwara Pítarehga mahraréra, Manikáne ehweh anteruéhnehboq wehukene ehwehne árahue iranéhnkono? ³⁰ Itega Sísá awankátaq táhpareq subiq sutowe. Subiq sutowana itereq itene igaqnaréhne Manikánka iriatena oganúq atáráire.

³¹ Oganúq atena wensabé, Niyah púpeq miáhno atena wehuke kawerarito urairana Sísá mitaq ména ite Ísara ke kaweritéh ání miéhre. Itene ahbabáq súéhrtaq wega kaweraintankéhe. ³² Manikánka miraurai naneq tagarionayabé teiune. Íre itebataq teiasa Manikáne Awanka mó teíre. Manikáne sansá mirao kébá Wenawa eqmaréhre uwe.

Pítarehyabe pehragarítárho ú ehwehne.

³³ Úwara anotah Asiú wéhwárinká Pítarehne ehweh irera sensabé anotah abíahnsánéra, Subiq suanehe iwíáhuwe. ³⁴ Iwíáhuwana mibeqte káúnsírí ání wenáwíq Kámária we Péhrasi aní miówe. We Mósísiga sehgióro ú ehweh siwáhnorú aní miówara mó kegá, We ahte bia ání míre iwíáhuwe. Wega iriwe ména, Mi ke wéhuwa máhpeq sito úwara máhpeq sítówe. ³⁵ Máhpeq sítówana wega momiwíu keyabé, Ísara keo, mi kegá miraira naneq irareneheqmé kawerue iwíáh atawéq irarero.

³⁶ Menah wehukení wenáwíq Téúrása ména, Íné anotah aní múge urairara áhnte wehuké 400 wehuké we kétówe. Kétówara mó kegá we subiq sutowara we kétó kega wene arambehri auwera abae ague sene nahtapeq sáh poké agurowe. Poké agurowana wene arambehri parabaguraire. ³⁷ We subiq sutowara anehe Kehrari marákórápéqté ání wenáwíq Súrása miáraire. Wahnah kegá wehuke síwíq merotaq mi tanáhráq Súrásareq we kétó kereqka kámáhni wahnáh ké subiq suanehe éra ite kámáhni wahnáh ké miáneheqmúne urowara kámáhni wahnáh kegá Súrása subiq sutowana pukuraire. Pukurairara we kétó kegá moq abae ague sene nahtapeq sáh poké agurowe.

³⁸ Minayabe teiníboq írátíáhiro. Pehwehrué miáhiro. Máhpeq miáh ké pehregarítáhiro. Mi ehwéh peh seyene iwíáhwé pehipi túbáh agoneherawoe. ³⁹ Manikánka sene sirupipeq mi iwíáh aritéhmé itega íre ahqáho aritahráhué. Manikánka itene naruo aní úkínehboq pehwehrué miáhiro úwe.

⁴⁰ Úwara momiwíu kegá Kámáriane ehweh irera Pítareh síáhrabuware suwe. Suwara sega subiqmaro atowara wiahnó karatáté subiqmarowara, Sípane ehweh mónkakák síwáhnoriyeho teriera kaqsúówe. ⁴¹ Kaqsúówara Pítarehga kaunsíri ke suera máhpeq pokuwe. Sípane arambehri miraunsabé wahnah kegá subiqmáró púara sene sirupipeq eyoyóuwara pokuwe. ⁴² Segá mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákák wehukene nahtapeqkákák mahrarue síwáhnoréra, Manikánka eqmaraní ú aní, ite kaw-eraitahráhi animé we Sísa wire ue síwáhno aruqaruruwe.

6

Sítibénireh omaq sitó ehwehne.

¹ Mi tanáhrák Sísansabé aiq pútare ató ke áhnte úkuwe. Káriki ehwéh iraru Asiu kegá peh morá Asiu kené ehweh író keyabé abiahnsanuwe. Abiahnsanéra ehmuníq éhmúnírera, Wahnah kegá táhutahuq mó wehekáh mó wehekáhnue saraqmaráhtaq peh morá Asiu kené ehweh író kene kéweinínsó áhnte náriera itene kéweinínsó pehgáriq nári nárinowe uwe.

² Úwara mi airápété téhranité eqmaro kega mó Sísa tagariáh keyábé momiwíoneheqmúne ue síáhrabuware suwe. Suwara sensabé, Táhutahuq kawerue sararaneheéq ite Manikáne ehweh síwáhnoré arámbéhrí suewé anotah íre kawerire. ³ Minayabe íráhro. Íteruwahraho, mi arámbéhrí miraigehboq itega ite mionarabeqte abapete téhranité omaq sitáhiro. Mó kegá, Kaweqtaq mia miówe e ke omaq sitáhiro. Manikáne Awanka sereq mia míai ke méra kaweq iwíáho ke omaq sitáhiro. ⁴ Ite eqmaq úwátái kegá peh púrerue Manikáne ehweh íwáhnoroneheqmúne uwe.

⁵ Uwara moke író kega, Mi ehwéhmé kaweq ehwéhne iwíáhéra wehukení wenáwíq Sítibéni omaq atówe. Sítibéniga Sísansabé kawerue aiq pútare ato aní miowana Manikáne Awanka wene arupipeq mia máina séhréh atowe. Mó ke sensíwq Pírípi, Pókóra, Nikánóri, Tímóni, Páménása, Nikóra miraue omaq sitowe. Nikórawe we Ántioka suwahpeqte ánine. Téhwe we wáhnaupeqté áni ména anehemé we Asiu kené sánsá miraúwe. ⁶ Mi ke omaq sitera eqmaro kene siuranabiah tapeq móritówe. Móritówara táhutahuq saraqme arámbéhrí miraigehéera eqmaro kega siyahnkaratáté táhtoqme púrerarítówe.

⁷ Manikáne ehweh áhnte síwáhnoru puara Sarúsarama suwahpeq íregárita q kegá irera Sísansabé aiq pútare atówe. Áhnte Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka mi ehwéh irera Sísansabé aiq pútare atówana Manikáne ehweh nka abae ágúwe.

Sítibéninsabé ehweh ató ehwehne.

⁸ Manikánka Sítibéni séhréh atena págege ato púana wehuke míorabeq anotah otáq sánsámári miraúwe. ⁹ Miraúwara Sáirini suwahpeqte Asiu kereq Árékásántaría suwahpeqte Asiu kereqka Sarúsarama suwahpeq momiwíuwe. Sene momiwí nahtápéqsabé Pugeq Súo Kene Nahne ue áwiratówe. Mi kereq Sírisia marákórápéqté kéreq Esia marákórápéqté kéreqka Sítibéniba pokue ehwehuwe.

¹⁰ Ehwehuwana Manikáne Awanka Sítibéni págege ato púana wega ahtebia éhwéh irarúnsabe mi kegá íre ehweh atahráhuwe. ¹¹ Íre ehweh atahráhuunsabé sega mó keyabé eperáhpérera, Sítibéni péhe éhwéh átéhrataq móne náienéhe. Péhe éhwéh mahrarero. Sítibéniga Mósísireq Manikánsaqsabé síéhruru arítáráiraq írátáune ero uwara sega móne mewera mi pehe éhwéh teriúwe. ¹² Mi pehe éhwéh teriúnsabe író kereq Asiu kené aboawah wehreq Asiu kené sánsá síwáhnoru kereqne sirupipeq págegeue abiahnsanuwe. Segá Sítibéniba pokue táhtoqme kaunsíri keba móátówe.

¹³ Móatera péhe kegá mahraréra, Mi anínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákák Mósísine sánsánkákáqsabé abehq éhwéhne arítáráire. ¹⁴ Sísa Néhsara suwahpeqte ánínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh nah sokoruankéhe uraire. Mósísiga teiu sansamé Sísa saba iuanie urairaq írátáune uwe. ¹⁵ Uwara moke kaunsíri ke tútuue méra Sítibéni tagowana wene aru ukíqme míonsabe wene auranabiah íopeqte ániné auranabiah tahnsa ágúwe.

7

Sítibéniga teriu ehwéhne.

¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító kene wahnahnka Sítibéninsabé kasenéna, Segá irare ehwéhmé aiq pútaqpo úwe. ² Úwana Sítibéniga mahraréna, Nánuwahraho, kawerue írátíáhiro. Naho naho itene igaqna Ébáráhmaga Áráni suwahpeq íre pokútaq Mésópótémia

marákórápéq míowana Maniká anotah pagégé ánínká íópeq auwena Ébáráhmaba séna³ wensabé ehwéh teawena, Arene marakówé arenawahrahwe sue teawéna marakórápéq pokúno teawuwe.

⁴ Teawuwana Ébáráhmaga Kária kené marakórapeq suena pokue Áráni suwahpeq kowíowana mitaq wenabo pukúwe. Pukúwana Manikánka ite amahnága míona marákórápéq Ébáráhma eqmarowe. ⁵ Eqmarowana súwana Manikánka Ébáráhma mahtaqté márakó íre eqatowe. Pehgáriq marakó íre eqatasa peh teawena, Mókake arereq arenanahréheq ínie úwe. Mi ehwéh teawu tanahráq Ébáráhma íre wenahninkákáq ání míowe.

⁶ Manikánka we mó teawena, Arenanahréh mókake wáhnaupeqté kéné marakórapeq míagehe. Mi kegá arambehriraq saiqnaritera subiqmarera áhnte opéq 400 opéq síwioqnagehe. ⁷ Síwioqnehra ke kamah arinauge. Kamah ariénaraq arenanahrénga mitaq suera mahtaqté márakórátq ínénsabe iwíáh iwíáh aintagéhe teawuwe.

⁸ Teawu ehwéh ahrraraq kankeheéna Manikánka Ébáráhmansabé, Áú amurúwe sansa miraúno úwe. Úwana Ébáráhmaga animái wenáwíq Áhísáhki maqatowana abapete apahtáro wéhékáh ména wenahniné áú amurú auwowe. Áhísáhki weh úkéna animái wenáwíq Sékópa maqatowe. Maqatowana Sékópaga airápété téhtaré animái masitowara wene ahninkáwáreh itene igaqnaréh úkuwe úwe.

⁹ Sítibéniga mó mahraréna, Sékópane ahninkáwáreh airápété téhranité méra se ábárahnaahnka sensibáq Sósépa abiahnánéra wáhnaupeqté ké eqsitera móne meyówe. Wáhnaupeqté kegá Sósépa meqmera Ísipi marákórápéq móátowana Manikánka wereq mia míaéna¹⁰ mó kegá we íre kawerató tanahráq séhréh atowe. Ísipi marákórápéqté wáhnáhnká Sósépa áhrabútaq Manikánka kaweq iwíáh atowana Sósépa ahtebia éhwéh irarúwe. Ahtebia éhwéh irarúwana Ísipi wahnáhnká, Mah animé kaweq iwíáhire éna Sósépansabé, Arega moke Ísipi marakóákáq néne nahtapeqté ménsáméhnánkákáq wahnahnúno atowe.

¹¹ Mi tanáhráq Ísipi marákórápéqkákáq Kénáni marákórápéqkákáq anotah ehwéhrotaq áhnte kene sirupipeq umeh aguwara moq itene igaqnaréh táhutahuq íre kowe. ¹² Íre kowana Sékópaga Ísipi marákórápéq táhutahuq kéhre u ehwéh irena wenahnimáhq táhutahuq sabatáhq Ísipi marákórápéq téh eqmaq suowe. ¹³ Eqmaq suowara Ísipi marákórápéq pokéra táhutahuq mewera sene nahtapeq kouwekuwe. Mí tahutáhúq parabagúwara se Ísipi marákórápéq mó pokutaq Sósépa wenawahrehyabe, Íné iteribáq múge ue pahsuqme teriuwe. Pahsuqme teriuwana Ísipi wahnáhnká moq Sósépane awahwáreh ahtebówe.

¹⁴ Ahtebówana Sósépa wene awahwárehyabe, Nánibo Sékópa meqmeq sero éna eqmaq suowe. Eqmaq suowara awahwárehyabe sensibo koweqmera áhnte wehekéq 75 wehekéq weba suwe. ¹⁵ Sékópaga Ísipi marákórápéq tuména mitaq pukúwara anehe itene igaqnaréh moq mibeq pukuwe. ¹⁶ Ébáráhmaga naho maisaró marakó áwíq Sékéma ebah monératé paiqmarowe. Ámórine ahninkáwárehyaga, Maisia marakó meyo atówana paiqmarowe. Itene igaqnaréhga pukuwara sene animárinká sene ayahnsa mewera mína maisaró marakórápéq ónapipéq móarówe úwe.

¹⁷ Sítibéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Ísipi marákórápéq mía míaéra peh íregáritaq aguwe. Manikánka Ébáráhmansabé marakó ínie teawu ehwéh áhnibórá miraináutaq itene igaqnaréhga íregáritaq aguwe. *(Stat 15.5; Buk Song 105.24)*

¹⁸ Íregáritaq aguwana Sósépa pukúwana Ísipi marákórápéq we íre tagario anínká wahnah aní úkúwe. ¹⁹ Mí anínká wahnahnéna itene igaqnaréhhyabe péhe aritena síwioqnowe. Sene animárinká pukigeheéna wega sensabé, Ani maqmaréhrataq mewe máhpeq súáhiro aritowe.

²⁰ Mí tanáhráq wenanoga Mósisi maqmarowana Manikánka, Aiq kaweq aníne iwíáh atowe. Apahtáro ío sega wenabone nahtapeq kopípéq kirabo atówe. ²¹ Apahtáro ío parabagútaq subiyeho éra máhpeq kopípéq áúwówe. Kopípéq áúwówana Ísipi marákórápéqté wáhnáhné ayahunkawagá we tagéna, Kaweq aníne iwíáhéna meqmena wewene ani tahnsa kirabo atowe. ²² Kirabo atowara Ísipi kegá Mósisi áwáhnoruwana we moke Ísipi kené sánsá ahtebówe. Ahtebéna we págege ahtebíá aní úkéna wene ehwehnkakáq wene arambehriakáq págegeue miraúwe úwe.

²³ Sítibéniga mó mahraréna, Mósisi 40 opéq ména, Nánuwahrah Ísara keba koraganie iwíáhéna koragówe. ²⁴ Peh morá Ísipi anínká Ísara aní subutaq Mósisisiga tagéna wenawahrah aní éhnehéna mí Isípí aní subiq suowe. ²⁵ Subiq suena iwíáhéna, Manikánka ínénsabe, Arenawahrah séhréh arito éna omaq intowe. Omaq intonsabé nánuwahrahga aiq tagariáhwe iwíáhúwara wenawahrahga íre tagaríówe.

²⁶ Mó wehekáh wenawahrah anité tobéhuyataq Mósísiga tagéna ayositanieéna sensabé, Ite morá káhnáh móye. Aneqsabé tobéhoyo úwe. ²⁷ Úwana ahbabárató aninká Mósísi pagun-suena wensabé, Insega wahnahnarito teawátáiro? ²⁸ Inokáh Ísípi aní subiq sutonanserah íné moq nubiq suaníbo úwe. ²⁹ Úwana Mósísiga mitaq suena pehbeheráh pokue wáhnaupeqté kéné marakó áwíq Míríána marakórápéq kowíowe. Nahnsó aní kowéna míbeqté áhré meywana téhtaré ánimáiraré maqmarowe úwe.

³⁰ Sítibéniga mó mahraréna, Mósísiga mitaq 40 opéq míowe. Sáwéh áwíq Sáínái wega mitaq wahtotaq abataq marakórápéq noguwe. Mitaq noguwana káriq awánká irarówana íopeqté ánká mi iráipéqté ábóraragúwe. ³¹ Ábóraragúwana Mósísiga tagéna áhtenéna, Wahtotaq koraganie íwíáhéna sútaq Manikánka teawena, ³² Íné arene aigaqnaréhne Maniká múge. Íné Ébárahmareh Áhísáhkireh Sékópahne Maniká múge úwe. Úwana Mósísiga iransánéna áhreu púana aura íre pankeqme tagówe.

³³ Íre pankeqme tagówana Manikánka wensabé, Íné míó púah arega órira marakórápéq iriwe míahne. Minayabe arene súu ugurúruqme pehipi iriwe míahno. ³⁴ Ísípi marakórápéqté kéga Ísara ke néne animári síwíoqnahtaq tagaríoge. Segá uwo uwo aruqarurotaq íróge. Inéga míbeqté merigmena móbeq mórítanieéna tumíoge. Mósísi, are Ísípi marakórápéq eqmaróge. Pokúno teawuwe úwe.

³⁵ Sítibéniga mó mahraréna, Mósísi ítaq mahbí míotaq Ísara kéga wensabé ahqáho atera, Insega wahnahnarito teawátáiro uwe. Mina ahqáho ató ánimé Manikánka arenawahrah amahnága Ísípi marakórág míowáh kowahnahnue meriqe mérito atena eqmarowe. Mósísi abatapi míowana káriq awánká irarowana íopeqté ánká mi iráipéqté ábóraragútaq Manikánka Mósísi eqmarowe. ³⁶ Eqmarowana Mósísiga Ísípi marakórápéq ótaq sansá miraéna mi marakó suena wání aroipéq áwíq Káhtore Waní ayehráq mórítowe. Mórítene mitaq mó otáq sánsá miraéna abatapi mórítene mitaq mó otáq sánsá miraúwara 40 opéq míowe.

³⁷ Mósísiga Ísara keyábé, Manikánka ínénsabe, Néne ehweh korerio éna eqmaq nuwonserah mókake mó wene ehweh terí aní iteruwahrahni eqmarankéhe teniátáire úwe. ³⁸ Mirarena mi tanáhráq Ísara ke abatapi míowana Mósísi seba míowana íopeqté ánká Sáínái sawéhráq Mósísi ehweh teawuwe. Teawuwana Mósísiga itene igaqnaréh mi ogá mé ehweh teriwe úwe.

³⁹ Sítibéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Mósísine ehweh anteruera wensabé íre iuwahbehre éra Ísípi marakórápéqsabé sirutaboiruwe. ⁴⁰ Ísara kéga Mósísine awahwá Árónsábé, Arenábáq Mósísi ite Ísípi marakórápéqté meitái aní aiq taqnoqbagire. We ehq míehrapómo. Ite ebeq itáh mánikámári míagehboq arene ayahnkarataté maniká tahnsa náneqmarí miraúno uwe. ⁴¹ Miraúno éra itene igaqnaréhga káho árahq tahnsa náneq mirarówe. Mirarera minayabe titirarera sene siyahtate miraró naneqsabé iwíáh iwíáh atówe. ⁴² Iwíáh iwíáh atówana minayabe Manikánka se suowara sega íopeqté náneqmarínsábé iwíáh iwíáh atówe. Minayabe Manikáne ehweh irarú aninká naho sehiranúwana wene ehwehna mahraréna,

Ísara keo, itega 40 opéq abatapi méq itega ménkámehnká subiqmareq titiruruwe. Íre ínénsabe iwíáhéq subiqme titiraintárówe. ⁴³ Péhepehe maniká Móríkine sériraté pearó wehuwéhú nahtapéq móateq mi nahnkákáq sehgieq poku pokuuruwe. Itega wehyoq tahnsa náneq mirareq wenáwíq Árépánie ateq itene manikáne atarówe. Iwíáh iwíáhonehéq itega mi pehepéhe mánikámári miraruruwe. Miraruronsabé Pábíróni marakórápéq seberaebéq eqmaq iuwanauge ire úwe. (Amos 5.25-27)

⁴⁴ Sítibéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga abatapi míotaq Manikánka Mósísinsabé, Ínénsabe iwíáh iwíáh aintéhna sériraté wehuwehu nah mahraue pearó úwe. Manikánka Mósísi sokigiúnserah itene igaqnaréhga mirarówe. ⁴⁵ Itene igaqnaréh pukuwara sene animáriná mi sériraté pearó wehuwéhú náh sehgiwera wehukeni wenáwíq Sósúa kérowe.

Manikánka itene igaqnaréh séhréh aritena sene naruo kaqsuowe. Kaqsuowara itene igaqnaréhga sene naruone marakó meywéwe. Mewera mi sériraté pearó wehuwéhú náh sehgiwera kowíowe. Mi nah áhnte opéq kagáuwana Tébiti Asiu kené wahnah úkéna ⁴⁶ kaweqtaq mía miaúnsabe Manikánka wensabé arutaboiruwe. Arutaboiruwana Tébitiga iwíáhéna, Nigaqna Sékópahne Maniká kaweq nahupéq míankehboq pearaníe iwíáhéna Manikánsabe, Arene nah pearaníe úwana Manikánka ahqáho atowe. ⁴⁷ Ahqáho atowana wenahni Sórómóniga Manikáne nahtapeq pearowe.

⁴⁸ Pearowana Manikánka anotah aní mía míai puana wega íre peh morá wehukega pearáh náhtápéq mía míaire. Minayabe wene ehweh irarú aninká mahraréna,

⁴⁹ Itene Wahnahanka mahraréna, Íópeqmé néne wahnahnu síáh tahnsane. Mah marákó márákówé néne nigúnúbá tahnsane. Minayabe íné moke íópeqkákáq mah marákó márákóakákáq wahnah wahnahuge. Minayabe aneq nah peintanéhbo? Íné íre ahreno aní múge.

⁵⁰ Ínébataq ínéga moke mah marákó márákórápéqté náneq miraráhwa mino ire úwe teriuwe. (*Aisaia 66.1-2*)

⁵¹ Teriena Sítibéniga mó mahraréna, Ite saiyoue píribahri ke wóe. Itene irupipeq íre irasa, ahre parosa ké wóe. Ite Manikáne Awansabé ahqáho atáh ké wóe. Itene igaqnaréhga miraunserah itega amahnága miraowe. ⁵² Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke moke síwíoqno mino. Íre áwíoqno aní insebo? Naho Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Mókakewe kaweqtaq mía míai aní mahtaq tumíanawire uwara itene igaqnaréhga mina iraru ke subiq súówe. Segá miraunserah itega moq mirauowe. Kaweqtaq miéh aní tumíowaq itega táhtoqmeq móateq subiq sutowe. ⁵³ Íópeqté kegá Manikánka sehgióro ú ehweh teiéwaq itega íre íreq mi ehweh anteruq anteruro mino úwana wene ehweh aiq parabagúwe.

Sítibéni subiq súo ehwehne.

⁵⁴ Sítibénine ehweh parabagúwara íro kega anotah abíáhnsánéra sirupipeq págege aguwe. Segá Sítibéninsabé anotah abíáhnsá atówana ⁵⁵ Manikáne Awanka wene arupipeq ména séhréhue págege atowe. Séhréhue págege atowana Sítibéniga íópeq ebitáwéna Manikáne téhreh naneqkákáq tagówe. Sísawe Manikáne ayah púpeq iriwe míowana tagéna ⁵⁶ mahraréna, Tagahro. Íópeq sawekirana wehukení úkurai anínká Manikáne ayah púpeq iriwe miéhhrana tagoge úwe.

⁵⁷ Úwara sega kareéra ahre parotáwéra moraráq peheráh kure Sítibéni táhtoqme ⁵⁸ panantáwera ahnansahrapeq móatera sene káhq ambántámári mitaq marówe. Mitaq marówana wehukení wenáwiq Soraga mi ambántámáritáq wahnahnúwara ebahnsa tupaquqme subiq súówe.

⁵⁹ Segá ebahnsa tupaquqme subiq súótaq Sítibéniga púrerue mahraréna, Sísao, are néne Wahnah mone. Néniwa meyo éna ⁶⁰ arehunseraráq ména anotah ehwéhne púreréna, Néne Wahnahno, sene ahbabáqsabe íre ayahqmaro ue púreréna putiowe.

8

¹ Putiowana Soraga iwíáhéna, We pukime aiq kawerire úwe.

Sorarehga Sísá tagariáh ké síwíoqnowara pokue abae agu ehwéhne.

Mi wehekáh mó kegá Sarúsarama suwahpeq Sísá tagariáh ké anotahtaq síwíoqnowe. Síwíoqnowara sega pokue Súría márákórápéqkákáq Sámária márákórápéqkákáq abae aguwe. Ómi Sísá tagariáh kegá abae aguwara peh morá Manikánka eqmaro kega Sarúsarama suwahpeq mitaq míowe. ² Táhmaro kaweq kegá Sítibéni mómaisarera wensabé sirutaboirera anotahtaq íbisowe. ³ Íbisowana Soraga Sísá tagariáh ké anotahtaq síwíoqnéna mó nahtápéq mó nahtápérué kiena weh ahre táhtoqme panantáwena karábúsiipéq móritowe.

Pírípiga ótaq sansánú ehwehne.

⁴ Abae agu kegá poku pokuurabeq Sísane ehweh teri terinuwe. ⁵ Pírípiga Sámária ke suwahpeq mó anotah matábúrápéq tunse, Sísawe Manikánka omaq ato aní míre éna Sísá Karáhéne ehweh teriuwe. ⁶ Áhnte kegá wene ehweh irera ótaq sansámári tagéra wene ehweh kawerue írówe. ⁷ Mi ótaq sánsámé Pírípiga owainawamari áhnte wehukéné sirupipeqté kaqsuowara íre kaweq karéaruera poké aguwe. Wega sinonka mareqmareragú kereq soriqnah kereq kaweraritowe. Minayabe ómiga tagéra wene ehweh kawerue írówe. ⁸ Minayabe Sámária kené sirupipeq eyoyóúwe.

Ahgora anínká miraú ehwehne.

⁹ Peh morá ahgorá aní wenáwiq Sáimóni mitaq míowara ómi Sámária kegá anotahtaq áhtenuwe. Sáimóniga menahmé págege sansánéna, Íné anotah aní múge iwíáhúwara ¹⁰ ómi anotah kereq íre síwiqkakaq kéreqka wene ehweh kawerue irera wensabé, Maniká págege anínéna wega mi aní págege atéhnsábé we anotah pagégé aníne atówe. ¹¹ Mi ahgorá anínká íre wahto tanáhráq ótaq sansá mira aruqaruru púara moke áhtenéra wene ehweh kawerue irera we kérowe.

¹² We kérowana Pírípiga Sísá Karáhé áwíqsabe teriena mó kawéq éhwéh Manikánka wahnah wahnahni ehwéh teriuwara weh ahrega mi ehwéhnsábé aiq pútare atówe. Aiq pútare atówana wání meriuwana ¹³ mi ahgorá aní Sáimóniga moq aiq pútare atowana wání meawuwe. Pírípiga ótaq sansámári miraútaq Sáimóniga anotahtaq áhtenéra kérowe.

Manikáne Awanka Sámária kebá tu ehwehne.

¹⁴ Sámária suwahpeqte kégá Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atáhwe teriúwara Sarúsarama suwahpeq eqmaro kega írówe. Írótaq sega Pítareq Sónireq Sámária marákórápéq eqmaq súówe. ¹⁵ Eqmaq súówara mitaq séra Manikáne Awanka mi kené sirupipeq tumíankeheéra siyahnkaratáté táhtoque púreruye. ¹⁶ Pítararéga íre suyataq mó kegá itene Wahnah Sísa áwirue wání meriútaq Manikáne Awanka sene sirupipeq íre tumiowe. ¹⁷ Minayabe Pítararéga siyahnkaratáté táhtorera púreyana Manikáne Awanka Sámária kené sirupipeq tumiowana ¹⁸ Sámóniga mina tagówe. Tagéna móne mewe séna Pítararéyábé, ¹⁹ Niyahnkaratáté mó ke táhtoráhnaraqmé Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíankehboq págege aintáhtaó úwe.

²⁰ Úwana Pítaga wensabé, Arene móneakáq arenkakáq toráh aginiewóne. Manikánka pehipi awina naneq íre paiqmarahráhone. Arega mira iwíáhóna puah iraipéq toráh aginiewóne. ²¹ Itega miraúya arábéhrí arereq wehgaqpo? Manikánka arene arupipeq tagariéhre. Arene arupipeq íre kaweq iwíáhóna puah arega itene arambéhrí íre mirarórahóne. ²² Arene ahbabáq iwíáh sue mahraue púreré, Nirupipeqte áhbábáq iwíáh kawerainto úno. ²³ Arene arupipeq tagome ahbabáqka kirágrá atíehre úwe. ²⁴ Úwana Sámóniga Pítansabé, Arega iraréna ehwéh aiq pútaragnehboq púrerainto úwe.

²⁵ Pítareq Sónireqka mi ke suwahpeq méra, Sísa ite anotahtaq séhréh aítaráire éra Sísa ehweh teriuye. Teriera mitaq suera Sámária marákórápéq mó mapéq mó mapérué kaweq ehwéh teriera Sarúsarama suwahpeq kouwekuye.

Pírípiga Ítíópía marákórápéqte áninsábé teawu ehwehne.

²⁶ Manikáne íopeqte ánínká Pírípinsabé, Sokah sokahue Sarúsarama suwahpeqte Kása suwahpeq kuriéh áh abatapité áhtápéq pokúno úwe. ²⁷ Pokúno úwana sokah sokahuena pokúwe. Pokéna mi ahtápéq kútaq Ítíópía aní tagówe. Naho mó kegá sene íre kaweq sansá miraéra mi Itiópía aniné awahnta pirúówe. Mi anímé Ítíópía marákórápéqte wáhnáh íní wenáwíq Kántásine móneraq wahnah wahnahnú aníne. We Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atórabeq kéna kouwekúwe. ²⁸ Kouwekéna we óseraréga sabirue nogi káhréipéq tútuue ména Manikáne ehweh irarú ani Áísáíaga sehiranaro ehwéh sáhnshahuwe.

²⁹ Sáhnshuwana Manikáne Awanka Pírípinsabé, Mi aniné káhreraq wahtotaq kowíahno úwe. ³⁰ Úwana Pírípiga pehbeheráh weba kútaq Áísáíaga sehiranú ehwéh sáhnshuwana irowe. Irena wega kasenéna, Arega sáhnshahona ehwéh aiq ahtebahno úwe. ³¹ Úwana, Mó anínká íre níwáhnorinsabé árahue ahtebaninkono? Arega mah káhréipéq ínéba mahbeq kieague kirútuúno úwe.

³² Ítíópía anínká sáhnshu ehweh, Manikáne ehwehnka mahraréna, Sipisípiq suboneheéra meráhtáq sipisípiqka ehiya miéhre. Mina inserah wega ehiya miéhre. Sipisípiq áyó kiraqsuéhtáq sipisípiqka íre kureq kurerire. Mina inserah wega íre ehwehnire. ³³ Segga we ehweh atáhtáq íre aiq pútaq ehwéh irarewe. Subiq súáhnshabé we mah marákóipéq íre miéhre. Segga wene oga mé tanahráq parabarúáhwe. Wene animári íre miáh púara wehukega se éhweh íre terieráhowe íre. (Aisaia 53.7-8)

Ítíópía marákórápéqte aní wání meawu ehwehne.

³⁴ Ítíópía anínká Pírípinsabé, Iraníboq tenio. Manikáne ehweh irarú anínká insensabe irarúwo? Wewensabé irarúwo? Mó áninsábé irarúwo kasenúwe. ³⁵ Kasenúwana Pírípiga mi ehwéhtárué Sísa kaweq ehwéh teawuwe.

³⁶ Segga wání aroipéq suyataq mi anínká Pírípinsabé, Tagáhnó. Wání mahta qéhre. Arega wání meniníbo kasenúwe. ³⁷ Kasenúwana, Arene arupipeq Sísansabé aiq pútare atéhnaraq wání meawiníe úwe. Úwana mi anínká, Sísa Karáhé Manikáne ahninkáwáe. Minayabe aiq pútare atóge úwe. Aiq pútare atóge éna ³⁸ óseraréyábé, Túbáh agotao aritowe. Segga wání aroipéq túyana Pírípiga wání meawuwe.

³⁹ Wání aroipéq suera kíuyataq Manikáne Awanka Pírípi meawuwana Ítíópía anínká we mónkakáq íre tagéna ahtapec pokútaq wene arupipeq anotah eyóyóuwe. ⁴⁰ Eyóyóuwana Pírípiga Ásaróta suwahpeq ábóraq kéna mó natáq mó natárué wega Sísa ehweh teri terinúwe. Teri terinéna Sésaría suwahpeq kúwe.

9

Soraga Sísa kéro ehwehne.

(Eqmaro 22.4-16, 26.9-18)

¹ Soraga Sísa tagariáh keyábé anotah ehwéh aritena, Mi ke síwioqnéna subiq suaní iwíáhéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnappa pokúwe. ² Pokéna

wensabé, Sísá tagariáh ké weh ahre tagéna táhtoqme koweriqmena Sarúsarama suwahpeq méritaniboq páhsiwari nánio. Támákása suwahpeqte Asiu kené momiwí nahmáritápéqté ké sokigi ariniboq páhsiwari nánio úwe.

³ Úwana mi anínká páhsiwari sehiranue awuwana Soraga mewena Támákása suwahpeq pokue wahtotaq kútaq apubúue íoépeqté Manikáne téhrehnka anotahtaq téhrówe. ⁴ Téhrówana wega marakóipeq múrursurahúwana íoépeqté éhwéhnká iraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwíoqnáho úwe. ⁵ Úwana Soraga iraréna, Anotah aníno, are insebo úwana, Íné Sísá uge. Íné arega níwíoqnáhna aní múge. ⁶ Irigue mi ke suwahpeq pokúno. Mitaq arega mirainieóna arámbéhrí éhwéh peh morá anínká teawinkéhe úwe.

⁷ Úwara Sorareq nogú kega mi éhwéh irera wehuke íre tago puara peh ehiyansá síwéh panantágúwara míowe. ⁸ Soraga irigue aura pankeqme ebiena tagótaq íre tagahrahúwe. Íre tagahrahúnsabe wereq nogú kega wene ayahtaq panantáwera Támákása suwahpeq móátowe. ⁹ Móátówana apahtároráq wene aura íre tagahrahéna wánínkákáq táhutahuqkákáq awehriúwe.

¹⁰ Awehriúwana Támákása suwahpeqte aní Sísá tagariéh anínéna wenáwiq Ánáníásie. Ánáníásine awanka tagówana Manikánka áhrabéna, Ánáníásio úwe. Ánáníásio úwana, Mahna míoge úwana ¹¹ Manikánka wensabé, Wehukení wenáwiq Súrásae. Irigue wene nahtápéqté áh áwiq Obarisa áhtápéq pokúno. Wene nahtapeq Tahsa suwahpeqte aní wenáwiq Sora ména amahnága púreire. ¹² Métáq wenawanka tagéwéhtáq wene aura ebieyabe arega weba sure táhtorahnana wene auranka tagehre. Webá koragáhno úwe.

¹³ Úwana Ánáníásiga mahraréna, Áhnte kegá arega iraréna aniné ahababáqsabe teniátówe. Sarúsarama suwahpeqte Sísá tagariáh ké wega íre kaweraritáráire. ¹⁴ Moke arenáwirue áhrabo ke karábúsiipéq mórítanieéna sire. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahmarínká páhsi awera pokue komiraúno átárówe úwe.

¹⁵ Úwana Manikánka wensabé, Pokurio. Néne arambehri mirainkeheéna omaq atáráuge. Wega Ísara kereq wáhnapeqté kéreq sene wahnahmarinseq néne ehweh korerinkéhe. ¹⁶ Néne arambehri mirainayabé mó kegá we anotahtaq áwíoqnagehe. Minayabe sokigi awinauge úwe.

¹⁷ Úwana Ánáníásiga pokue Sora mío nahupéq kibekéna wene ayahtate táhtorena wensabé, Sorao, are nánibáq móne. Arega ahtapeq séwaronaraq itene Wahnah areba séwíarai ani wenáwiq Sísaga eqmaq núwéhre. Arega mó tagehnana Manikáne Awanka arene arupieq sewíankeheéna eqmaq núwéhre úwe. ¹⁸ Úwana Sorane aura ahra tahnsá akariatio naneq apubúue megúwana tagéna irigúwana wání meawuwe. ¹⁹ Wání meawuwana táhutahuq nówana wene anonka págege agúwe.

Soraga Sísá éhweh pahsuo ehwehne.

Táhmáro wehekáh Soraga Sísá tagariáh kébá Támákása suwahpeq ména ²⁰ apubúue Asiu kené momiwí nahtápéq kiwéna Sísá éhweh teriena, Sísawe Manikáne ahninkáwáe úwe. ²¹ Úwara wene ehweh író kega moke áhtenéra mahraréra, Irari anínká Sarúsarama suwahpeq ména Sísá áhrabo ke síwíoqnéna karábúsiipéq sitárái mino. Mahtaqkákáq mirainieéna surai mino. Wega Sísá áhrabo ke táhtoqme táhrue Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahpa mórítanieéna surai mino uwe.

²² Úwana Soraga págege ehweh írarú ani úkue kaweq tábúsoqme ehweh teriena, Mah marákó márakóipéq sína aní, Manikánka omaq ato anímé Sísá wire ue tábúsoqme síwáhnorúwe. Tábúsoqme síwáhnorú púara Támákása suwahpeqte Asiu kegá mó íre irarerahowe.

Áhnte Asiu kegá Sora subiq suonehera unsabe pokú ehwehne.

²³ Áhnte wehekáh sótaikúwara Asiu kegá momiwíue sío síoéra, Sora subiq suanéhe íwíáhuwe. ²⁴ Subiq suanéhe íwíáhéra moráénuwana mó anínká sene ehweh irena Sora koreawuwe. Koreawuwara sega subonehéera Támákása suwahpeqte áhnánsáhrápéqté áhtápéq wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq wahnah wahnahuwe. ²⁵ Wahnahnuwara inokáhpeq Soraga anotah pahsikétíipéq tútuwe míowara we kéro kega méatera náhniáqtate páhsikétirag iwe panantáwe tunse ebah kuri pera máhpeq márunátówe.

Soraga Sarúsarama suwahpeq síwáhnorú ehwehne.

²⁶ Soraga Sarúsarama suwahpeq pokéna, Sísá tagariáh kébá kowíanauge íwíáhuwara sega wensabé áhreéra, We íre aiq pútaq Sísá tagariéh aní míre íwíáhuwe. ²⁷ Íwíáhuwana Páhnábásaga Sora meqmena eqmaro keba móatowe. Móatena wensabé, Mah anínká ahtapeq itene Wahnah tagarairana wega ehweh teawátáire. Teawátáirana wega Támákása suwahpeq Sísá éhweh págegeue síwáhnorurairae úwe.

²⁸ Úwana Soraga Sísa tagariáh kébá mía míaéna Sarúsarama suwahpeq íre áhreia peh mó minatáq mó mahnatárué Sísa éhweh págegeue síwáhnortúwe. ²⁹ Síwáhnortúnsabe wereg Kárki ehwéh iraru Asiú kéreqka ehwehuwe. Mi kegá, Sora subiq suaneheqmúne íwiáhuwara ³⁰ Sísa tagariáh kégá mina irera Sora meqmera Sésária suwahpeq márunatera mibeqté Tahsa suwahpeq eqmarówe.

³¹ Eqmarówara mi tanáhráq mó kegá Súría marákoákák Kehrari marákoákák Sámária marákoákák Sísa tagariáh ké íre síwíoqnia peh míówe. Peh míowara sirupipeq Sísave sánsá ahtebéra kawerue mirauwe. Manikáne Awanka págege aritena sirupipeq kaweq íwiáh aritowara íregáritaq mó wehekékák Sísansabé aiq pútare atera kawerue kérowe.

Pítaga Áinia kawerato ehwehne.

³² Pítaga Sísa tagariáh ké mío nahmarítápéq poku pokuúwe. Pokéna Áríra suwahpeqte Sísa tagariáh kéreqpa tuwe. ³³ Mi ke suwahpeq mío aní wenáwíq Áiniaé. Wega abapete apahtáro ópéq wene máhriqtaq ména ah íre nogoráhuwe.

³⁴ Ah íre nogoráhuwana Pítaga we tagéna wensabé, Áiniaio, Sísa Karáhéga amahnága kaweratéhre. Irigue arene máhriq sabaráwe sokah sokahúno úwana wega apubúue irigúwe.

³⁵ We kaweragúnsabe moke Áríra suwahpeqte kéreq Sáróna suwahpeqte kéreqka tagéra Sísansabé aiq pútare atera, Wene sánsá sehgióhéne íwiáhuwe.

Tókási pukú ehwehne.

³⁶ Sópa suwahpeq mó iní wenáwíq Tábitae. We Sísa tagariéh aní míowara Kárki ehwéh iraru kegá Tókásie ue áwiratowe. We kaweq arámbéhrí iní ména íre arambehrioraho ke séhréh aruqarurúwe. ³⁷ Píta Áríra suwahpeq míotaq mi iní anotahtaq awahreue pukúwe. Pukúwara wene anonka pabeq paberue abobóráhpeqte náhtápéq átówe. ³⁸ Sópa suwahpeq Áríra suwahpeq wahaotqaq kowara Sísa tagariáh kégá Pítawe Áríra suwahpeq míéhre u írówe. Irera téhranité Pítaba eqmaq suera, Pehbeheráh súno koreawétao éra eqmaq súówe.

Tókási oga úkú ehwehne.

³⁹ Eqmaq súowara pokue koreawúye. Koreawúyana Pítaga se kérirowe. Eqmaq súo keba suwara sega meqmera abobóráhpeqte nahtapéq móátówara mibeqté kéwéinínsónká Pítaba iriwe méra íbisowe. Íbiséra Tókási oga míotaq miraro korósi Píta sokigiue teawúwe.

⁴⁰ Pítaga se moke máhpeq kaqsuena arehunseraráq ména púrerúwe. Púreréna pabeqme putio anínsabé, Tábitao, irigúno úwe. Irigúno úwana wene auranka tagéna Píta tagótaq máhriqtaq kirútuue míowe. ⁴¹ Míowana Pítaga wene ayahnkara táhtoqme pankeq auwowe. Pankeq auwena kéweinínsónseq mó Sísa tagariáh kéreqsabé síáhrabéna wensabé, Seragahro. Oga úki aní tagahro éna sokigi ariuwe.

⁴² Moke Sópa suwahpeqte kégá oga úkú ehweh irera áhnte kégá Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴³ Pítaga áhnte wehekáh Sópa suwahpeq ména ménkámehnkáne áú kaweraqari aní wenáwíq Sáimónine nahtapeq kaegaeúwe.

10

Íopeqté ánínká Kóníría teawu ehwehne.

¹ Sésária suwahpeq mío weh wenáwíq Kóníríae. We áhnte Aroma sontiá ké 100 Ítári marákorápéqté sontiá kéné kiápéténí míowe. ² We Maniká awahbeh sansa sehgiu anine. Mi karíronánínká Manikánsabe iwíáh íwiáhéra wene sánsá sehgiúwe. We íre arambehrioraho ke nári nárinena Manikánsabe púreq aruqarurúwe.

³ Ío tunsorerutaq wenawanka tagówana Manikáne íopeqté ánínká weba súwana kawerue togówana wensabé, Kóníríao úwe. ⁴ Úwana we ebitáwéna áhreéna wensabé, Árahono úwe.

Árahono úwana íopeqté ánínká wensabé, Arega púreq aruqarurónawe Manikánka irena arega tabonah ke nári nárinónawe wega tagéna arensabé kaweróne atéhre. ⁵ Wehukení wenáwíq Sáimóni we mó awíq Pítae. We Sópa suwahpeqte koweragéhboq wehuke eqmaq suo. ⁶ Pítaga ménkámehnkáne áú kaweraqari aniné nah sóreq waní áhkórapeq kéh náhpépéq kaegaeire.

⁷ We koweragéhboq wehuke amahnága eqmaq suo éna pokúwe. Pokúwana Kóníríaga wene arambehriuya anitéreq peh morá sontiá ánínseq síáhrabúwe. Mi sontiá aní Maniká awahbeh sansa sehgi aní ména Kóníría séhréhu aní míowe. ⁸ Síáhrabéna su ke íopeqté áníne ehweh moke teriena Sópa suwahpeq eqmaq suowe.

Pítane awanka tagó ehwehne.

⁹ Mó wehekáh se ahtapeq Sópa suwahpeq áhnibórá kutaq Pítaga nah abogéhrapeq wehekáhnabubu púrerinieéna kiúwe. ¹⁰ Púreréna arupibiúwana, Tópahnsabé níre úwe. Mó kegá táhutahuq tiátótaq wenawanka tagówe. ¹¹ Tagówana íopeq sawekúwana mipeqte anotah

paráhnkéq tahnsa náneq tuwe. Ébeq ayéhráq ébeq ayéhráruwe pagume we míorabeq mew-erúwe. ¹² Mi paráhnkéqpipeq áhnte menkáméhnkánkákáq karahrabahnkakáq kabarankakáq míówe. ¹³ Míówana íópeqté éhwéhnká mahraréna, Pítao, irigue mi kamári subiqme tíwe náhno úwe.

¹⁴ Subiqme tíwe náhno úwana Pítaga anotah ahqáho éna, Anotah Wahnáh áníno, ite Asiu kegá íre nona naneq kamári púana órirane. Naho íre narauge. Amahnága moq íre nanauge úwe. ¹⁵ Úwana íópeqté éhwéhnká mó mahraréna, Manikánka kaweraréh náneqsabé órirane atéhneho úwe.

¹⁶ Apahtáróráq ménkáméhnká parahnkéqpipeq sáhue mewena márumarena tuekéna úwana íópeqté éhwéhnká mó apahtáróráq irarúwana íópipeq tumeyowe.

¹⁷ Wenawanka tagónsabe Pítaga áhtenéna, Néníwana aneq tagehramo íwiáhúwe. Mira íwiáhútaq Kóníríaga eqmaq suo kega Sáimónine nah kabaruwe ábóraq marera ogesáh ogesáhrapeq iriwe míówe. ¹⁸ Iriwe méra anotahta qkasenéna, Sáimóni mó awíq Píta mahta qkaegaeiro kasenuwe.

¹⁹ Wenawanka tagónsabe Pítaga íwiáhútaq Manikáne Awanka wensabé, Sáimónio, írátíahno. Apahránitógá arensabé anebahrowe. ²⁰ Iriwe tutagáhnno. Ínéga se eqmaró púah íwiáh kikirínehboq pehipi kériro úwe.

²¹ Úwana Pítaga seba tutagéna sensabé, Itega kabaro anímé íné úge. Aneqsabé seo úwara ²² sega wensabé, Sónítia kené kíápéténi wenáwíq Kóníríaga eqmaq íuwátáire. We kaweqtaq mía míai aní ména Manikánsabe áhtenuwe. Moke Asiu kegá íwiáhéra, Kóníríawe peh kaweqtaq tabasiwe míéh áníne íwiáhuwe. Maniká míéhrapeqte íópeqté ánínká wensabé, Pítaga ehweh teinkéhboq sigmarehnara arene nahta qkowéráho uraire uwe.

²³ Úwana Pítaga sensabé, Nahupeq kíoro éna inokáhpeq kirabo aritowe. Ahbiahipeq Pítareq we seweró kereqka pokuwara mó mibeqté Sísá tagariáh kegá kérowe.

Pítaga Kóníríane nahta qkú ehwehne.

²⁴ Mó wehekáh Pítarehga Sésaría suwahpeq kuwe. Kóníríaga wenawahrahre q wene iyahnabo anímárinseq sáhrabúwara sega wene nahta qkú sure momiwíue Píta áwénunuwe.

²⁵ Pítaga nahupeq kinautaq Kóníríaga weba séna wene aigárátáq arehunseraráq ména wensabé íwiáh íwiáh atowe. ²⁶ Iwiáh íwiáh atowana Pítaga wensabé, Irigúno. Íné moq peh wehukeni múge úwe. ²⁷ Pítareq wereq ehwehnéra nahupeq kíuyara áhnte wehuké mitaq sáhuríówe.

²⁸ Mitaq sáhuríówana Pítaga sensabé, Asiu kené sánsámé nahnsa ke momiwíotaqmé Asiu kegá mibeq pokéyabe órira míre éq íre pokorahúne. Minayabe tagariáhwe. Manikánka sokigíue teniena, Mó ke peh abehq ké wóe íwiáhineho uraire. ²⁹ Minayabe itega níáhraburowana pehipi surauge. Aneqsabé níáhraburo? Teniéro úwe.

Kóníríaga Píta teawu ehwehne.

³⁰ Kóníríaga Pítansabé, Mó mahsenahrí amahnága tahnsa tanáhráq tunsoreráitaq nah- tapeq púrerura qge. Púreruraugana patahga inserah téhreh ambántánkákáq ánínká íné míarautaq ábóraruraire. ³¹ Ábóraréna ínénsabe, Kóníríao, Manikánka arega púreróna ehwéh íréhre. Arega nári nárinóna sansá tagariéhre. ³² Minayabe wehukeni wenáwíq Sáimóni we mó awíq Píta kawero. We Sópa suwahpeqte kíweragéhboq wehuke eqmaq suo. Mó aní wenáwíq Sáimóni ménkáméhnkáne áu kaweraqari anine nah sóreq waní áhkóra qkú kéh náh Pítaga kaegaeire uraire. ³³ Urainsabé are kíweragehéna apubúue wehuke eqmaq súátáuge. Eqmaq súátáugah arega suronawe kaweróne. Ite ómiga Manikáne aurátáq sewíone. Minayabe Manikánka korerio urai ehwéh amahnága moke teio úwe.

Pítaga Sísá ehweh Kóníríareh teriu ehwehne.

³⁴ Kóníríaga, Moke teio úwana Pítaga sensabé mahraréna, Íné amahnága tagariómé Manikánka aiq púta qkú moke mah kehíná kehínánsabé monseráhnue arutaboírire. ³⁵ Wensabé áhtenéna kaweqtaq mía míao keyábé arutaboírire. Íre peh morá Asiu keyábé moke mah kehíná kehínánsabé arutaboírire. ³⁶ Manikánka ite Ísara ke teiu ehwéhmé itega írátíahwe. Mi ehwéhmé Sísá Karáhéwé mah kehíná kehíná wahnahnarítéhre. Wene kaweq ehwéhnábé aiq pútare atáh ké peh morá ké tahnsa úkowe.

³⁷ Sóniga Kehrari marákorápéq kaweq arámbéhrí áhwéréna ehweh teriena wání meriuwe. Anehe ite moke Ísara kehíná suwahpeq mirauro sansá aiq tagariáhwe. ³⁸ Manikánka Sísá Néhsara suwahpeqte ánípá Wenawa eqmatairana Wenawanka Sísá séhréh atena págege atáráire. Sísaga mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue kaweq arámbéhrí arítáráire. Manikánka Sísaba mía míai puana owainawanka síwíoqneh ke kawerarítáráire. Ínéga teiú éhwéhmé aiq írahwe úwe.

³⁹ Pítaga mó mahraréna, Asiu kené marakórápéqkákák Sarúsarama suwahpeqkákák Sísaga moke mirarurai arámbéhrí ínéreq mó we kéro kereqka tagaraune. Ísara kegá Sísá awankátaq táhparera subiq sutowe. ⁴⁰ Subiq sutowana pukúwana apahtáro wéhékáhtáq Manikánka Sísá iriwe oganúq atáráirana wega iteba suraire. ⁴¹ Íre ómi kehinápá peh iteba surairaq tagaraune. We oganúq kuraitaq tagéq itereq wereq moráraq táhutahururaune.

⁴² Manikánka itensabé, Mah kehiná kéhíná koreriéro. Sísá ínéga omaq ató ánínká mókake moke oga miáh kéreq pusa kéreq ehweh aritankéhe. Mi ehwéh tábúsoqme koreriéro uraire. ⁴³ Moke Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Mi aní áwíq áhrabéra wensabé aiq pútare atáh kéwé Manikánka sene ahababáq kawerari-tankéhe uwe teriuwe. (*Aísaita 33.24, 53.5,6; Jeremaia 31.34; Maika 7.18; Sekaraita 13.1; Aroma 10.11; Kárétia 3.22*)

Manikáne Awanka nahnsó kebá tumío ehwéhne.

⁴⁴ Pítaga mi ehwéh teriutaq Manikáne Awanka író kene sirupipeq tumíowara ⁴⁵⁻⁴⁶ sega kambare ehwéh iraréra Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh atówara Sísansabé aiq pútare atáh Ásíú ké Pítareq su Asiu kegá irera áhtenuwe. Áhtenára irarera, Manikáne Awanka íre peh morá iteba tumiéhre. Nahnsó keba moq tumiéhre uwe.

⁴⁷ Uwana Pítaga mahraréna, Manikáne Awanka itene irupipeq tumíarainserah mah kené sirupipeq moq tumiéhre. Minayabe wání merieyabe insega ahqáho aítahráhiro úwe. ⁴⁸ Insega ahqáho aítahráhiro éna Sísá Karáhé áwíqtaq wání meriéro úwara mi ke wání meriúwe. Wání meriúwara sega Pítansabé, Táhmaro wehekáh mahtaq miáhno uwe.

11

Pítaga Sarúsarama suwahpeqte Asiu ke teriu ehwehne.

¹ Nahnsó kegá Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atárowe uwara Súría marakórápéqté eqmaro kereq mó Sísá tagariáh kéreqka írówe. ² Írówana Pítaga Sarúsarama suwahpeq kiutaq mibeqté síú amurúruúo kegá ehweh atówe. ³ Ehweh atera, Íre Asiu kené nahtapeq árahinsabé pokue táhutahururono uwe.

⁴ Uwana Pítaga Kóniriane nahtapeq pokú ehweh mahraréna, ⁵ Íné Sópa suwahpeq púrerurautaq néniwanka tagaraire. Tagairana íopeqté anotah paráhnkéq tahnsa náneq tutaire. Ébeq ayéhráq ébeq ayéhráruwe íné míaraurabeq mewe tutaire. ⁶ Íné ebitáwéna ménkámehnkánkakaq karahrabahnkákák kabarakákák mi paráhnkéqípéq miaraire.

⁷ Míarairana íopeqté éhwéhnká iraréna, Pítá, irigue mi kamári subiqme tiwe náhno uraire. ⁸ Urairana ínéga anotah ahqáho éna, Íre nóna naneq kamári púana naho íre narauge. Amahnága moq íre nanauge urauge.

⁹ Uraugana íopeqté éhwéhnká mó mahraréna, Manikánka kaweraréh náneqme íre no naneq kane atéhneho uraire. ¹⁰ Mi ehwéh apahtároráq irarurairana mi paráhnkéqkákák íopeq tuekuraire.

¹¹ Tuekuraitaq Sésaría suwahpeqte ánínká, Íné koweniro únsabe apahránitógá íné koweniraneheéra kaeurau nahtápéq suwe. ¹² Suwana Manikáne Awanka ínénsabe, Iwíáh kikirinehboq pehipi kériro urairaq ínéreq abapete morá mó Sísá tagariáh kéreqka se kéritáúne. Kéireq itega mi wehné nahtapeq kure kiraune.

¹³ Kiraunana wene nahtapeq íopeqté tutai aniné ehweh teiátáire. Teiena, Íopeqté tutai anínká ínénsabe mahraréna, Wehukeni wenáwíq Sáimóni we mó awíq Píta Sópa suwahpeq miéhre. We kiweragéhboq wehuke eqmaq suo. ¹⁴ We sínaraq arereq arenawahrahreqsabé oga úké ehweh teinkéhe íre uraire.

¹⁵ Kóniríaga mi ehwéh teniátáirana ínéga Sísá éhweh áwaheue teriátáuge. Sísá éhweh áwaheue teriátáutaq Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíaraire. Téhwe itene irupipeq tumíarainserahnue tumíaraire. ¹⁶ We marakóipeq míaraitaq Sísaga mahraréna, Sóniga wání meri merinínana Manikáne Awanka itene irupipeq tumíankehe uraire. ¹⁷ Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíarairana mi ehwéh niahrreraq káráire. Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárowana Manikáne Awanka itene irupipeq tumíaraire. Itene irupipeq tumíarainserah sene sirupipeq moq tumíaraire. Manikánka wewega mirarurairaire. Íné peh wehukeni míó púana Manikánsabe árahue ahqáho atanínkono úwe.

¹⁸ Úwara sega Pítane ehweh irera túbáh aguwe. Túbáh agéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atera, Nahnsó keakák sene ahababáq súahnsabé Manikánka oganúq sítehre uwe.

Sísá Karáhé tagariáh kéwé Antióka suwahpeq téhwe Kárisítini kee ue síwirarító ehwehne.

¹⁹ Sítibéni subiq súo tanahráq sega Sísá tagariáh ké síwíoqnowe. Síwíoqno puara sega Sarúsarama suwahpeq suera abae aguwe. Abae ague mó kegá Pónísía marakórápéq

pokuwara mó kegá Sáipára marákórápéq pokuwara mó kegá Ántióka suwahpeq pokuwe. Poké agurabetaq peh morá Asiu ke Sisa éhweh teríuwe. ²⁰Táhmáro Sisa tagariáh kéwé Sáipára marákórápéqté kéreq Sáirini marákórápéqté kéreqka Ántióka suwahpeq pokue Kárikí ke Sisa itene Wahnah éhweh teríuwe. ²¹Wene ehweh teríu ke Manikánka séhréh arito púara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atera, Wene sánsá sehgiónehe iwíáhuwe.

²²Sarúsarama suwahpeqte Sisa tagariáh kégá irera Páhnábása Ántióka suwahpeq eqmarówe. ²³Eqmarówana Ántióka suwahpeq séna Manikánka wehuke séhréh arito tagéna wene arupipeq eyoyóuwe. Eyoyóéna sensabé túbáh agiyehboq Sísane sánsá kawerue sehgióro úwe. ²⁴Páhnábása kaweqtaq mía miaú aní ména Sísansabé kawerue aiq pútare atowana Manikáne Awanka séhréh atowe. Séhréh atowara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atera, Sísane sánsá sehgióneheqmúne iwíáhuwe.

²⁵Páhnábásaga Sora anebahrinieéna Tahsa suwahpeq pokuwe. ²⁶Pokéna Sora tagéna koweqména Ántióka suwahpeq kouwekúwe. Segá peh morá ópéq mitaq méra Sisa tagariáh kérerue momiwíue áhnte ke síwáhnoruye. Mitaq mó kegá Sisa tagariáh keyábé Kárisitini kee ue téh síwírarítówe.*

Morábi soruparó monéyábé éhwéhne.

²⁷Mi tanáhráq Manikáne ehweh iraru kegá Sarúsarama suwahpeq suera Ántióka suwahpeq túwe. ²⁸Peh morá sú ani wenáwíq Ágábúsaga iriwe míowana Manikáne Awanka iwíáh atowana irarúwe. Iraréna, Anotah éhwéhráhna tanáhráq mah marákó márakó sinae úwe. Wehukení wenáwíqtare Károríusa Sísáhari anotah wahnáh aní míotaq mi ehwéh aiq pútaragúwe. ²⁹Aiq pútaragúwara Ántióka suwahpeqte Sisa tagariáh kégá iwíáhéra, Súría marákórápéqté Sisa tagariáh ké táhutahuq paiqmarageheéq mone nárienéhe. Nárinie ú aninká wewega iwíáhue náriuwe. ³⁰Mina tahnsa sene móne morábi soruparówara Páhnábásareq Sorareqka mi moné mewera Súría marákórápéq pokuye. Mitaq Sisa tagariáh ábóawáh wehgá nárigehéera móriúye.

12

Píta karábúsiipéq móató ehwehne.

¹Mi tanáhráq Asiu kené anotah wahnáh aní wenáwíq Érótiga Sisa tagariáh ké síwíoqnówe. ²Síwíoqnéna, Sónine awahwá wenáwíq Sémísi subóro aritowara pokatate kiraqme subiq stúówe. ³Subiq stúónsabe Asiu kegá Érótingsabé kaweróne atówe. Kaweróne atówana Érótiga Píta karábúsiipéq móátáthro úwara táhtoqme móatówe. Sótaijú siahrreraq ko tánáhráq karábúsiipéq móatówe.

⁴Móatówana Érótiga áhnte sontiá keyábé wahnahnatiáthro aritowe. Mó sontiá ké itaréitaré ké mipi sorupawe mía mó sontiá ké itaréitaré ké mipi sorupawe míaué 16 sontiá ké míówe. Érótiga iwíáhéna, Sótaijú siahrreraq kéh tánáhráq parabagínaraq wehuke miáhpí kotiinie iwíáhúwe. ⁵Iwíáhúwara Píta karábúsiipéq míotaq Sisa tagariáh kégá Píta pugeq auwagehéera púrerata atauwe.

Íópeqté ánínká Píta séhréh ato ehwehne.

⁶Érótiga Píta Asiu kebá móatanaútaq Pítaga inokáhpeq karábúsiipéq sugowe. Píta taqnobagineho éra téhtaré séniráté táhrarera sontiá anítaréga ébeq ayéhráq ébeq ayéhrárué wahnahnuyara mó sontiá anítaréga méhpehtapéq wahnahnatióyana sugowe.

⁷Sugowana Maniká miéhrabeqte ánínká ábóraragútaq karábúsiipéq téhragúwe. Téhragúwana íópeqté ánínká Pítane ahwíraq subiq subirue iriatena wensabé, Apubúue irigúno úwe. Úwana wene ayahpíte séniraré megúwe.

⁸Megúwana íópeqté ánínká wensabé, Arene ambanta sábirue úbíqme arene súu sukio úwana Pítaga wene ehweh irena miraúwana, Arene korósi aneranerue iné séniro úwe. ⁹Iné séniro úwana Pítaga we kérena iwíáhéna, Íópeqté ánínká tumeniréhnsabé aiq pútaqpomó peh néniwanka tagehrapómo iwíáhúwe. ¹⁰Sóntiá anínká wahnahnúrabéq sótaikéra mó sontiá ánínká wahnahnúrabéq sótaikéra wahba áhtápéq séagoyeheéra anotah kahpáh ónsá korabeq suye. Mi ónsá pehipi sigúwara sega máhpeq séaguye. Séagéra ahnanahq sótaikuyataq íópeqté ánínká Píta auwana taqnobagúwe.

¹¹Taqnobagúwana Pítaga iwíáhéna, Íre néniwanka tagehrana amahnága aiq niahteboge. Érótireq Asiu kereqka nubiyehoéna Manikánka íópeqté aní eqmaréhre. Iné tumenirankeheéna eqmaréhre iwíáhéna ¹²Máhkane anowa Máhriane nahtapeq pokuwe. Máhkawe mó awíq Sónie. Mi nahtápéq áhnte Sisa tagariáh kégá momiwíue méra púreruwana

* 11:26: Mi awíq áwahewé Karáhéne animárine áwiré.

¹³ Pítaga máhpeqte ónsáráq pakobakóúwana ahrari wenáwíq Áróraga onsarapéq tuirowe. ¹⁴ Tuirena, Ehweh irari aní Pítage íwíáhéna wene arupipeq eyoyóúwe. Eyoyóúnsabe wega onsa íre siatasa peh nahupeq pehbeheráh kibekue, Pítage méhpehtapéq iriwe míéhre teriuwe. ¹⁵ Teriuwara sega wensabé, Are uwoyansa aní úkóne uwana mi ahrárigá, We míéhre. Peh aiq pútariahnsanuge úwara sega wensabé, Peh íópeqté aní Pítage wahnahnatéh ánípómo uwe.

¹⁶ Uwana Pítage mó pakobakóúwara sega onsa siatera Pítage tagéragé áhtenuwe. ¹⁷ Áhtenuwana se tubáh agígeheéna Pítage ayahanka saiqnéna Manikánka karábúsiipeqté tumero ehwéh teriuwe. Teriengensabé, Sémísireq mó Sísa tagariáh kéreq koreriéro éna mitaq suena móbeq pokúwe.

¹⁸ Ahbiahipeq Pítage karábúsiipeqté taqnobagúnsabe sóntiá kegá, Eheragirowe éra sirupipeq íwíáh kikiruwe. ¹⁹ Érótiaga sóntiá keyábé, Pítage koanebahroro úwara koanebahruwe. Anebahruwana Pítage íre ábóraq míonsabe Érótiaga Pítage wahnahnuro sóntiá ké ehweh aritena mó sóntiá keyábé, Mi ke subiq súáhro aritowe. Subiq súáhro aritena Érótiaga Súria marákórápéq suena Sésária suwahpeq kowíowe.

Éróti pukú ehwehne.

²⁰ Érótiaga Táiya suwahpeqte kéreq Sáiróna suwahpeqte kéreqsabé abiahnsanúwe. Abiansanúwara Érótiaga wahnahnú marákórápéqté táhutáhúq paiqmaq paiqmaru puara sega weba suwe. Érótiengensabé kené wahnahnú aní wenáwíq Párasátae. Moráragé su kegá wensabé, Érótiaga itensabé ahqáho aitehnehboq are itene ehweh mibeq mahbeq aní míahno uwe. Insahwé oneheéragé Érótiaga suwe.

²¹ Érótiaga íwíáhú wehekáh wene wahnahn awáhríq náneqmarí sukiwena wahnahn siáhráq tútuue ména ehweh teriuwe. ²² Teriuwara író kega anotah ehwehnabaéragé, Tei aní íre wehukení míre. We Maniká míre uwana ²³ Érótiaga, Ahqáho. Íné íre Maniká múge. Peh wehukení múge íre iraria peh ehíya míowe. Minayabe íópeqté aní Maniká míehrebeqté ánínká apubúwe, Awahreúno atowana wene arupipeq awiria sóagúwana putiowe.

²⁴ Putiowara mó ke suwahpeq mó ke suwahperue áhnte kegá Manikáne ehweh irera Sísansabé aiq pútare átówe.

²⁵ Páhnábásareq Sorareqka sene mibeqté árámbéhrí parabaruera Máhka mó awíq Sóni meqmera Sarúsarama suwahpeq suera Ántioka suwahpeq kouwekuye. (*Eqmaro 11.29,30, 12.1*)

13

Porareq Páhnábásareq eqmaq súo ehwehne.

¹ Ántioka suwahpeq Sísa tagariáh ké míórabéq Manikáne ehweh iraru kéreq síwáhnoru kéreq míowe. Mi anímári síwíqmé Páhnábásara, Símióni we mó awíq Naisa, Sáirini marákórápéqté aní Árusía, Sora, Mánái mirauwe míowe. Mánáireq anotah wahnahn aní Érótiareq animairare míoyataq motakakiah ánité míoye. ² Segagawerue púreroneheéragé táhutahúq awehriuwe. Mi tanáhráq sega Manikánsabe íwíáh íwíáh atótagé Manikáne Awanka wensabé, Páhnábásareq Sorareqka teriengensabé arámbéhrí miraigehboq eqmaq súáhro úwe. ³ Úwara sega táhutahúq awehriéragé púreréragé mi aniténé sinonka táhtoqme púrerariteragé eqmaq súowe.

Ahgora aniné aura pigú ehwehne.

⁴ Manikáne Awanka siqmarowara Sorareq Páhnábásareqka pokue Sérúsía suwahpeq túye. Mitagé suera sípi kéweweragé kure Sáipára marákórápéq pokuye. ⁵ Pokéragé Sárámisi suwahpeq sutagé suera Asiú kené momiwi nahmáritapéq Manikáne ehweh teri terinuyana Máhkaga seba ména séhréh aritowe. Máhkawe mó awíq Sóniengensabé.

⁶ Segagawerue Sáipára marákórápéq nogeragé Pápósa suwahpeq suwe. Mitagé aní wenáwíq Páhsisae. We Asiú aní ména ahgora aní míowe. Wega, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge úmé péhepenuwe. ⁷ Wega Pápósa suwahpeqte wahnahn áníbá míowe. Mi wahnahné áwíqtare Ségia Pórasae. We áhnte ahtébiá aní ména Manikáne ehweh irankeheéragé Sorararéyabé mahbeq sewétagé Manikáne ehweh teniétagé úwe. ⁸ Mi ahgorá aní awíq mó awíqmé Erimae. Erimaga Sorararéngé ehwehne abehqé éhwéhne aritowe. Mitagé wahnahn ánínká Sísiengensabé aiq pútare inehoéna wega Sorararéngé ehwehnsabé abehqé éhwéhne aritowe.

⁹ Sorawe we mó awíq Porae. Manikáne Awanka we págege atena séhréh atowana wega Erima págegeue ebitáwéna wensabé, ¹⁰ Are owainawane aní móne. Are kawéqtagé méyabe awahrieh aní móne. Are péhe ánimé ahbabáqsabe áwí aní móne. Arega Manikáne ehweh íre tábúsoqme teriengensabé aeqme síwáhnoróne. ¹¹ Írátiahno. Manikánka amahnága kamah awinah are aura pira aní míankehe. Áhnte wehekáh téhreh íre tagahrahóne úwana wene aura apubúwe pigúwana we íre tagahrahúwe. Íre tagahrahúnsabé mó anínká wene ayahnkaratáq

ahmboqme ah sokigi aninkeheéna kabaq kabarúwe. ¹² Wahnah anínká mina tagéna Sísane ehwehnsabé áhtenu puana aiq pútare atowe.

Porareq Páhnábásareqka Ántíoka suwahpeq terúya ehwehne.

¹³ Porarehga Pápósa suwahpeq suera sípi kéwewera kure Péríga suwahpeq Pámbíría marákórápéq kuwe. Mitaq Máhkaga Porareh suena wenawahpeq Sarúsarama suwahpeq seuwekúwe. ¹⁴ Seuwekúwara Porarehga Péríga suwahpeq suera Ántíoka suwahpeq Pisíría marákórápéq kuwe. Mitaq kéra ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahtápéq kire tútue miówe. ¹⁵ Tútue miówara mibeqté wáhnáh kéga Mósísiga sehgióro ú sehirankákáq Manikáne ehweh iraru kené sehirankakaq sáhnasahera sega Porarehyabe, Itene irupipeq séhréhorahi ehwéh kahnaráqmé teiéro uwe.

¹⁶ Uwana Poraga irigéna se túbáh agigeheéna ayahnka saiqnéna mahraréna, Ísara kereq Manikánsabe áhteno kerero, írátíáhiro. ¹⁷ Maniká Iteribo ite Ísara kené Manikáne. Wega itene igaqnaréh omaq sitena séhréhúnsabe sega Ísipi marákórápéq íregáritaq aguwe. Manikánka págegeue séhréh aritena Ísipi marákórápéqté meriqmena móbeq mótowue.

¹⁸ Segá 40 opéq abataq marákórápéq miówe. Miówana mi tanáhráq Manikánka se peh áwérágo. ¹⁹ We abapete téhtaré Kénáni marákórápéq mió kehiná kaqsuowe. Kaqsuo kene marakó itene igaqnaréh eqsítowe. ²⁰ Mi arábéhrí miraúmé peh íregáritaq opéq 450 opéq sótaikúwe. Sotaikúwana wega ehweh kaweraritageheéna wahnah ke omaq sitowe. Anehé Sáhmuéri wene ehweh irari aní omaq atowe úwe.

²¹ Poraga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Manikánsabe, Íregáritaq wahnáh kéyábé iuwahriehre. Peh morá anotah págege wahnáh ánínká ite wahnahnaitankehé omaq ato uwe. Uwana Manikánka Pénsamíní kahnáh ání Kisine ahninkáwá wenáwiq Sora omaq atena itene igaqnaréh wahnaharito atowe. Soraga 40 opéq wahnahnúwe. ²² Wahnahnúwana Manikánka Soransabé, Arega wahnahnurona tanáhráq aiq parabagire éna Tébiti sene anotah wahnáh ání miankeheéna omaq atowe. Omaq atena mahraréna, Sésine ahninkáwá tagarióge. We niruní ání míre. Wega moke nuwahbeh sánsá mirainkehe úwe.

²³ Manikánka irarúnserah Tébitine anahwagá ite Ísara ke kaweraitankeheéna Manikánka omaq atowana aiq tutaire. Tutai ani wenáwiq Sísae.

²⁴ Sísaga tuina uraitaq Sóniga Ísara keyábé mahraréna, Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míéhrtáqmé wání meiníe uraire. ²⁵ Sóniga wene arambehri parabaruaana uraitaq wega mó mahraréna, Íné inse wíre iwíáhoo? Íné ite áwénunúna anímé íre we úge. Írátíáhiro. Íné inehe si aniné súu nahniáq pugereyabe íre awehrari aní múge uraire úwe.*

²⁶ Poraga mó mahraréna, Nánuwahráho, Ébáráhma kahnáhné animárinseq Manikánsabe áhteno kerero, írátíáhiro. Itega oga mía míaonayabé mi ehwéh Manikánka aiq teíre. ²⁷ Sarúsarama suwahpeqte kéreq sene wahnah animárinseqka Sisa tunsabe we íre siahtabarowe. Segá ahrena ahrena wehekáh Manikáne ehweh iraru kené sehira sáhnasahwe taga tagaéra mi ehwéhnsabé íre kawerue iwíáhurowe. Íre kawerue iwíáhéra Manikáne ehweh iraru kegá sehiranunserah sega Sísae ehweh atera subiq suanéhe atówe.

²⁸ Segá, Sísae áhnte ahbabáruurairé íre irarerahéra sega pehipi Páhirátinsabé, Subiq suo ato ue teawátówe. ²⁹ Manikáne sehiranka irarúnserah sega subiq sutowe. Subiq sutowara awanká soríwe táhparó ani sehgiwera maisé onápípéq mómairsówe. ³⁰ Mómairsówana Manikánka iriatena oganúq ataráire. ³¹ Oganúq ataráirana Kehrari marákórápéqté Sarúsarama suwahpeq we kétó keba suraire. Surairara sega áhnte wehekáh we taga tagauronsabé sega amahnága mó ke teri terinowe úwe.

³² Poraga mó mahraréna, Anotah kawéq éhwéh mahrarue teiune. Manikánka itene igaqnaréhyabe, Kaweraitahna aní iteba eqmaraníe aiq irarúwe. ³³ Eqmaraníe aiq iraréna Sísae iriatena oganúq ataráinsabé wega irarú ehweh aiq pútaragurairé. Itene igaqnaréhne animárinká aiq tagariaraune. Wega iriatena oganúq ataráinsabé Buk Songipeqté éhwéhnká mahraréna, Are nénahni móne.

Íné Arenabo uge íre.

(Buk Song 2.7)

³⁴ Manikánka iriatena oganúq ato puana wene anonka mókake marakóipeq íre karekorahire. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga Tébiti omasa éhwéh teawúnserah mókake ite kawerarena áhnte kaweq naneq iníe íre. *(Aisaia 55.3)*

³⁵ Manikáne ehweh mó mahraréna,

Arega miraónayabé arene arambehri miraéyabe omaq ato aniné anonka íre karekinawire íre. *(Buk Song 16.10)*

* 13:25: Máhka 1.7 aigárápéqté éhwéh tagáhno.

³⁶ Tébítiga oga mío tanáhráq Manikáne arambehri kawerue miraéna wene arambehri parabaruotaq putiowara itene igaqnaréh maisarórabéq maisarówe. Maisarówana Tébítine anonka kárékúwana ³⁷ Manikánka iriatena oganúq atárái aniné anonka íre kárékuraire. ³⁸ Minayabe teiníboq írátíáhiro. Sísaga miraurainsabé itene ahbabáq kaqiuwahráhire. ³⁹ Mósísiga sehgióro ú ehwehniká itene ahbabáq íre kaqiuwahráhire. Sísansabé aiq pútare atonayabé itene ahbabáq moke kaqiuwahráhire uwe.

⁴⁰ Poraga mó mahraréna, Naho sáiyó ké tahnsa míyehboq néne ehweh kawerue írátíáhiro. Mi keyábé Manikáne ehweh irarú aninká naho sehiranue mahraréna,

⁴¹ Íre aiq pútare ainteq peh niwirého keo, tagariáhiro. Ite áhtenéq pukoneheqmóe. Ite miéhra tanáhráq anotah pagége árámbéhrí mirainage. Wehukega mi arámbéhrí teiétáq tahirimé itega sensabé íre aiq pútare aritáh irino úwe teiue.

⁴² Porane ehweh parabagútaq wereq Páhnábásareqka Asiu kené momiwí nahtápéqté tuesdaye. Tuesdaye mibeqté kéga sensabé, Mó ahrena ahrena wehekáh arega teiena ehwéh mahta q mónkakáq sereiyó uwe. ⁴³ Momiwí nahtápéqté kéga abae agutaq áhnte Asiu kereq Asiu kené sánsá mirau kereqka Porareq Páhnábásareq kériówe. Kériówara Porararéga ehweh teriera, Manikánka ite séhréh aitankeheéq wene sánsá kawerue sehgióro uye.

Asiu ke suera nahnsó ke koreriúya ehwehne.

⁴⁴ Mó ahrena ahrena wehekáh mi ke suwahpeqte ké peh íregárita q kéga Manikáne ehweh iranehéra momiwíuríówe. ⁴⁵ Sísansabé íre aiq pútare atáh Ásíú kéga áhnte wehekéq momiwíuríówara tagotaq sene sirupipeq págegeéra abiahsanuwe. Minayabe sega Poransabé awiréh atera, Arega iraréna ehwéh íre aiq púta q ehwéhne atówe. ⁴⁶ Atówara Porareq Páhnábásareqka íre áhrea peh pahsuqme teriúye. Teriera, Itega Asiu ke miáh púta téh itega teiue. Itega, Manikáne ehwehnsabé iuwahriehre éq oga mérapeqsabé íre iuwahbehnsabé ite iwueta mó ke nahnsó ke korerieyéhe. ⁴⁷ Manikáne ehwehniká irarinserahnue mahraréna,

Nahnsó ke sunkíkirirabeq kawerue nogigéhboq kánéq keráhnserahnue itega kaweq ehwéh koreriéro. Mah kehiná kénína iragehéna eqmaróge íre uye.

⁴⁸ Uyara nahnsó kéga mi ehwéh íróta q iwíáh iwíáhéra, Manikáne ehweh aiq kaweq ehwéhne iwíáhuwe. Oga mía míaiagehéna Manikánka omaq sito kega Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁹ Sísansabé aiq pútare ató kega mitaq teri mahta q terinuwara áhnte mibeqté kéga írówe.

⁵⁰ Mibeqté Asiu kéga Porararéyábé abiahsanéra kaweq abóáwáh ínínseq mi ke suwahpeqte abóáwáh wéhreq eqmaq súówe. Eqmaq súówara sega Porareq Páhnábásareq síwioqnéra sensuwahpeqte káqsúówara ⁵¹ Porararéga sene sigáratáté tánáhuq aiyáporanirue poruaruóye. Itega aiq teriyuansabé amahnága mirao sánsá seyene ahbabáre iwíáhéra sene sigáratáté tánáhuq poruaruéra Áikónía suwahpeq pokuye. ⁵² Pokuyana Manikáne Awanka mitaq Sísá tagariáh kéné sirupipeq ména séhréh aritowara sega iwíáh iwíáhuwe.

14

Áikónía suwahpeq óta q sansámári mirauya ehwéhne.

¹ Porareq Páhnábásareqka Áikónía suwahpeq pokuyata q sene sánsanéra Asiu kené momiwí nahtápéq kibekuye. Kibekéra Sísane ehweh tábúsoqme síwáhnoruyansabé áhnte Asiu kereq Kárikí kereqka Sísansabé aiq pútare atówe. ² Íre aiq pútare ató Ásíú kéga nahnsó keyábé, Porararéne ehwehme peh abehq éhwéhne uwara mi nahnsó kéga aiq pútare aritó keyabé abiahsanaritówe. ³ Porararéga íre wahto tanáhráq mitaq méra íre áhrea Manikáne ehweh síwáhnoruye. Mi ehwéh págegeue síwáhnoruyata q Manikánka sirupipeq págege aritowara sega óta q sansámári mirauye. ⁴ Mi ke suwahpeqte kéga íre morá iwíáhuwe. Mó kéga Porararéne ehweh aiq púta q ehwéhne iwíáhuwara mó kéga, Írakaumo. Peh Asiu kené sánsá aiq púta q sansáne uwe. ⁵ Asiu kereq nahnsó kereq sene wahnahnseqka momiwíera, Porararé síwioqnéra ebahnsatate tuparuqme subonéhe iwíáhuwe.

⁶ Iwíáhuwara Porararéga mi ehwéh íróyata q apubúwe mitaq suera Árikiónía marákórápéq Árisáta suwahpeq Tébi suwahpeq pokuye. Mitaqkákáq mó ayéhrápéqté ké suwahpeqkákáq teriáqme nogúye. ⁷ Mi marákórápéqté ké Sísane kaweq ehwéh teriáqme nogúye.

Soriqnah ani kaweraqú ehwehne.

⁸ Peh morá soriqnah ani Árisáta suwahpeq tútuue míowana wenanoga soriqnah ani maqmaronsabe íre nogoráhuwe. ⁹ Poraga síwáhnorúta q mi aninká kawerue irowe. Irena, Sísaga íné kaweraintahráhire iwíáhuwana Poraga we ebitáwéna wene iwíáh tagéna anotahta q teawena, ¹⁰ Iriue nogo úwana wega apubúwe iriwe noguwe.

¹¹ Noguwarara mibeqté kégá Poraga mirau tagéra anotah ehwéhnabaéra Áríkiónía marákórápéqté kéné ehweh mahraréra, Manikátaregá wehukénité úkéra iteba tumiéhye uwe. ¹² Tumiéhye éra Páhnábásansabé sene maniká áwíq Súsie ue áwíratówe. Poransabé sene maniká áwíq Érémsíe ue áwíratówe. Poraga áhnte ehwéhnúnsabe, We Érémsíi tahnsá áníne éra Érémsíe ue áwíratówe. ¹³ Sene maniká Súsinsabé iwíáh iwíáh ató nah sensuwahpeq ahnansahrapeq kowe. Súsine ehweh mibeq mahbeq aritéh ánínká káhoakáq awanká aramárinkákáq ogesáh ogesáhrapeq mewena súwe. Segá, Porareq Páhnábásareqsabé manikátare wóye iwíáhéra titironeherauwe.

¹⁴ Titironehera uwara íre mirao sansá miraonehera unsabé mi kegá túbáh agigeheéra Porararéga sene ambanta Subansúóye. Subansuera wehuke míorabeq pehbeheráh pokue anotahtaq ehwéhéra, ¹⁵ Aneqsabé mirao? Peh ite tahnsá wéhúké míoye. Íre miraoro. Itega kaweq ehwéh teieyehéeta súye. Írátíáhro. Maniká we oga mía míai aní mire. Wega íópeqkákáq mah marákó marákóókákáq sóreq wanínkákáq moke kéh náneqmarínkákáq mirarowe. Péhepehe manikánsabé iwíáh iwíáhó sansá sueq Manikánsabe áhraboro. ¹⁶ Naho wehukega seyene mirau sansánuwana Manikánka pehragaritowe. ¹⁷ Íópeqté ibonsúno atéhra na ibonsirana ménsámehnsá kawerue kíréhre. Kawerue kíréhra na iyahbankirehraq itene irupipeq eyoyóire. Minayabe wega ite kaweraitena aiq pútaq míóge éna aiq sokigi aíre uye.

¹⁸ Mi ehwéh iraruyara titironehe iwíáhu ke ebeq sene ehweh íre írówe. Íre írówara Porararéga anotahtaq págegeue ahqáho aritoyara mi kegá, Aiq mire. Itene titironehe iwíáh suanehe éra súówe.

Ebahnsatate Pora subú ehwehne.

¹⁹ Ántióka suwahpeqte Asiu kereq Áíkónía suwahpeqte Asiu kereqka mitaq séra mó ehwéh teriúnsabe mitaqté kégá sene ehweh meyówe. Mewera ebahnsatate tuparuqme Pora subúwana we marakóipeq aunúnkaq surahúwara sega, Aiq putiéhre iwíáhéra abariue ahnansahrapeq márówe.

²⁰ Márówara Sísá tagariáh kégá weba sáhuríótaq Poraga irigéna mi ke suwahpeq kouwekúwe. Ahbiah tahnsá Porareq Páhnábásareqka mitaq suera Tébi suwahpeq pokuye.

Sísá tagariáh ké págegeue míageheéra síwáhnoréra aboawah weh omaq sitóya ehwéhne.

²¹ Segá Sísane kaweq ehwéh Tébi suwahpeqte ké teriúyara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Aiq pútare atówara Porararéga mitaq suera Árisáta suwahpeqkákáq Áíkónía suwahpeqkákáq Ántióka suwahpeqkákáq kouwekuye. ²² Kouwekéra Sísá tagariáh ké págegeue míageheéra síwáhnoruye. Síwáhnoréra, Túbáh agíehboq Sísá kawerue kéráhro éra Sísane ah íre mareqmareq ahne. Ebeq mó kegá iwíóqnehraq anehe Manikánka wahnah wahnahnirabeq pokoneheqmúne uye. ²³ Sísá tagariáh kéráq wahnahnigeheéra Porararéga mó mapéq mó mapéru aboawah weh omaq sitóye. Omaq sitera táhutahuq awehriue mahraue púreréra, Maniká Iteriboo, síósirapéq wahnahnira kegá arensabé aiq pútare atáhwe. Arega se págege arite wahnahnarito ue púreruye.

Písíría marákó Ántióka suwahpeq seuwekuya ehwéhne.

²⁴ Porararéga mitaq suera Písíría marákórápéq kotaikue Pámbíría marákórápéq pokuye.

²⁵ Mitaq Péríga suwahpeq Sísane ehweh teriera suera Átária suwahpeq pokuye.

²⁶ Mitaq suera sípi kéwewera kure Ántióka suwahpeq kouwekuye. Mitaqté Sísá tagariáh kégá eqmaq suanehe iwíáhéra púreruwe. Manikánka Porararéghé aritankeheéra púreréra eqmaq súówe. Eqmaq súówara sega Sísane ehweh kawerue teriera sene arambehri parabarúóyansabé Ántióka suwahpeq seuwekuye. ²⁷ Seuwekuyataq sega Sísá tagariáh ké momiwí aritóye. Momiwí aritera Manikánka séhréh arito ehwehnikákáq áhnte nahnsónká Sísansabé aiq pútare ató ehwehnikákáq teriúye. ²⁸ Teriera sega íre wahto tanáhráq mi ke suwahpeq Sísá tagariáh kéba mía míauye.

15

Tábúsoq marageheéra eqmaq síó ehwehne.

¹ Táhmaro Súría marákórápéqté kégá Ántióka suwahpeq tuwara Sísá tagariáh ké síwáhnoruye. Síwáhnoréra, Peh morá Mósísine sánsá sehgió ké sene síú amurúhúáh kégá oga mérapeq awaq miáhráhowe uwe. ² Uwara Porareq Páhnábásareqka mi ehwéhnúsabé anotah ahqáho aritóye. Minayabe sereq tú kereqka anotah ehwéhuwe. Anotah ehwéhuwara Ántióka suwahpeqte Sísá tagariáh kégá Porareq Páhnábásareq táhmaro mó kereq omaq sitera Sarúsarama suwahpeq pokoro aritówe. Sarúsarama suwahpeq Manikánka eqmaro kereq Sísá tagariáh ábówáh wéhreqsabé mi ehwéh tábúsoq marageheéra Porareh pokéwáhro aritówe.

³ Sísá tagariáh kégá pokéwáhro arítówara sega Pónísia marákóákáq Sámária marákóákáq kótaikuwe. Kótaikutáq mitaqté Sísá tagariáh ké teriera, Nahnsó ke Sísansabé aiq pútare atówe ue teríúwe. Teríúwara moke sirupipeq iwíáh iwíáhéra eyoyóuwe.

⁴ Porarehga Sarúsarama suwahpeq sutaq mibeqté eqmaro kereq Sísá tagariáh ábóawáh wéhreq moke Sísá tagariáh kéreqka mehweh arítówe. Mehweh arítówara Porarehga Manikánka séhréh aritena moke miráu naneqkakaq teríúwe.

⁵ Teríúwara táhmaro Sísansabé aiq pútare ató ke Péhrası kené sánsá mirao kégá irigéra mahraruwe. Mahraréra, Nahnsó kégá oga mérapeq awaq miagéhboq Mósísine áu amurúuto sánsá mirao terio. Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúéhboq kawerue sehgióro terio uwe.

⁶ Eqmaro kereq Sísá tagariáh ábóawáh wéhreqka mi ehwéhnsabé iwíáhonehéera momiwéra sio slouwana ⁷ Pítaga irigéna sensabé, Nanuwahraho, ite tagariarome naho nahnsó kégá kaweq ehwéh irera aiq pútare atageheéna Manikánka ite míaraunarabeq omaq intáráire. Omaq intena, Korerio aintáráire. ⁸ Manikánka wehukene sirupipeq tagariéhre. Wenawa iteba eqmaq áuwatáinserah nahnsó keba moq eqmaq áuwatáire.

⁹ Wega íre peh morá ite Asiu keyábé arutaboírre. Wega nahnsó keyábé moq arutaboírre. Segá Sísansabé aiq pútare atáro puara sene sirupipeq kawerarítáráire. ¹⁰ Aneqsabé Maniká áwioqnaho? Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgie sansa anotah pagégé sánsáne. Itene igaqnaréhreq itereqka mi sánsá íre tábúsoqme sehgoráhúne. Minayabe itega aneqsabé nahnsó ke mi pagégé sánsá sehgióro terio? ¹¹ Íre mi sánsá sehgiunaga oga mérapeq awaq miahráhúne. Peh morá itereq nahnsó kereq Sísansabé aiq pútare atonaga oga mérapeq awaq miahráhúne úwe.

¹² Pítaga mi ehwéh irarue parabaruwara Porareq Páhnábásareqka momiwíurío ke ehweh teríúyara ehíya míówe. Porararéq nahnsó ke míópi Manikánka séhréh aritena ótaq sánsámáirí miraurai ehwéh teríúye.

¹³ Teríúyana sene ehweh parabagútaq Sémísiga mahraréna, Nánuwahraho, néne ehweh íráhro. ¹⁴ Manikánka nahnsó ke we kahnáh míageheéna omaq sitáráire. Wega téh miraurainsabé Sáimóniga aiq teíre.* ¹⁵ Manikáne ehweh iraru kégá minayabe aiq monseráh éhwéh teíúwana Manikáne ehwenka aiq mahraréna,

¹⁶ Itene anotah Wahnáhnká mahraréna, Nah sokogi inserah Tébiti kahnáhmé ahbabárowe.

Íné kouwekutaq sokogi nah pankeráhnserah íné Tébiti kahnáh kaweraritaníe. Sokogi nah pankeráhwana o nah tahnsa kéhnserah íné we kahnáh kaweraritaníe. ¹⁷ Mó kégá íné sene Wahnahnsabé ninebahrigeheéna kaweraritaníe. Ómi ínéga omaq sitó náhnso kégá ínénsabe ninebahréra iwíáh iwíáh aintagéhe íre.

¹⁸ Naho itene anotah Wahnáhnká áwahewé sína naneq aiq teíuwe úwe.

Awehrio naneqsabé éhwéhne.

¹⁹ Sémísiga mó mahraréna, Íné iwíáhume Manikánsabe áhrabo nahnsó kégá Maniká kéráh sánsá sene sirupipeq umeh agínehboq ahqáho ariteho. ²⁰ Peh mahrarue páhsi sehiranue terienéhe. Terieq,

Péhepehe manikánsabe iwíáh iwíáhonehéera titirirataq náira naneq íre nahro. Mó kené ahrewe ahriawe wehwe mahbiwe íre abarioro. Wehukéninká awio páríki náneq ka íre nahro. Korahq íre nahro.

Mahraue páhsiipéq sehiranue terienéhe. ²¹ Mósísine ehweh ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahmáritápéq ahriahri sáhnshówe. Wene ehweh moke mi kehiná suwahpeq síwáhnorowe. Minayabe wene ehweh író kega abiahnsaniyeho éra peh morá teíú náneqmarínsabé awehrioro ue páhsiipéq sehiranue terienéhe úwe.

Páhsiipéqté éhwéhnsabé éhwéhne.

²² Eqmaro kereq Sísá tagariáh ábóawáh wéhreq moke mó Sísá tagariáh kéreqka Ántióka suwahpeqte ké korerigeheéra kaweq ke omaq sitanéhe iwíáhuwe. Segá itebaté téhtaré ánité Sáírásareq Súrása we mó awíq Pásábareq omaq sitowe. ²³ Omaq sitera mi anitéreq Porareq Páhnábásareq mi páhsi siera eqmaq súówe. Páhsiipéqté éhwéhnká mahraréna,

Síría marákórápéqté kéreq Sírísia marákórápéqté kéreq Ántióka suwahpeqte kéréro, ite nahnsó ke owanawé Sísá tagariáh púaq iteruwahrah úkowe. Ite eqmaro kereq aboawah wehreqka mah páhsi sehiranue teiune. ²⁴ Ite írátáúnawe menah táhmaro mahtaqté kégá iteba kure iwáhnorowe. Mi ke íre eqmaq súátáunara peh seyega iwíáhue iteba pokue iwáhnorowe. Itega sene ehwéh aiq pútaq ehwéhómo éq iwíáh kikirurowe. ²⁵ Minayabe itega sio síoéq iteba Porararé moráráq iteba eqmaq súáhna anité omaq sitone. Porareq Páhnábásareq itene kaweq iyáhnábó ánité méq sensabé irutaboírre.

* **15:14:** Árukaga Pítane mó awíqmé Sáimónie áwíratowe.

²⁶ Sereq itene Wahnah Sísa Karáhé éhweh terieyeheéra wehuke suboráho ke suwahpeq puku pokuóye.

²⁷ Mó anité síwíq Súrásareq Sáírásareq míehye. Segá sehiranu ehwéh moq teigéhe.

²⁸ Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq itega págege sansámári íre teieq peh mahraue miraoro teiune.

²⁹ Péhepehe manikámárinásabé iwíáh iwíáhoneheéra titiré náriu naneq íre nahro. Korahq íre nahro. Wehukeníká awio párikí náneq ka íre nahro. Mó kené ahrewe ahrariwe wehwe mahbiwe íre abarioro.

Itega mahna irarúna ehwéh íréhrataqmé kaweqtaq míagehe. Pehénáe. Mah pahsí aiq parabagire. Iroro uwe.

³⁰ Eqmaq suwara sega pokue Ántióka suwahpeq tuera sega Sísa tagariáh ké momiwí aritera páhsi náriúwe. ³¹ Náriúwara sáhnsahera mi pahsíúpeqté éhwéhnká sirupipeq eyoyó aritowe. ³² Súrásareq Sáírásareq Manikáne ehweh iraruya anité méra Sísa tagariáh ké págegeue míageheéra sega áhnthe ehwéhnue síwáhnoruye. ³³ Síwáhnoréra táhmaro wehekáh mitaq méra suwekoyehe iwíáhuwara pehwehrue pokéwáhtaó éra eqmaq súówe. [³⁴ Sáírásaga mó iwíáhéna íre pokia peh mitaq míowe.] ³⁵ Porareq Páhnábásareqka Ántióka suwahpeq kauye. Sereq áhnthe mó kereqka Síssane ehweh teriera síwáhnoruwe.

Porararéga Máhkansabé ehwehuya ehwéhne.

³⁶ Táhmaro wehekáh sótaikútaq Poraga Páhnábásansabé, Síssane ehweh síwáhnorurauya ke suwahpeqtaq suwekoyehe. Sísa tagariáh ké kaweqtaq míahwapómo moke sensuwahpeq koragayehé úwe.

³⁷ Úwana Páhnábásaga, Sóni we mó awíq Máhkaga sénirahnata pokoyehe úwe. ³⁸ Úwana Poraga ahqáho atena, Itega Pámbíría marákórápéq pokurauyataq Máhkaga mitaq ite iuwena tabanaguraire. Mi tanáhráq wene arambehri íre parabarusá pehipi taqnobagurainsabé wega mó íre séirankéhe úwe.

³⁹ Mira iwíáhuwansabé sega ehwehuye. Minayabe Páhnábásaga Pora auwena Máhka meqmena sipi kéwewena Sáipára marákórápéq pokúwe. ⁴⁰ Pokúwana Poraga Sáírása omaq atowara Sísa tagariáh kéga monseráh iwíáhéra, Pokéwáhtaó éra mahrarue púreruwe. Púreréra, Maniká Iteriboo, arega mah anitéyábé arutaboíróna puah kawerue págege arite séhréh arito uwe. ⁴¹ Uwara Porareq Sáírásareqka pokue Síria marákóákáq Sírisía marákóákáq Sísa tagariáh ké momiwíurabeq págege aritayeheéra síwáhnoruye.

16

Tímótiga Porarehreq puku ehwéhne.

¹ Porararéga Tébi suwahpeq kótaikéra Árisáta suwahpeq suyana mibeqté Sísa tagariéh áni wenáwíq Tímóti míowe. Wenano Sísa tagariéh Asiu iní míowana wenabo Kárikí aní míowe.

² Árisáta suwahpeqte Sísa tagariáh kéga Tímóti kaweq aníne uwara Áikónía suwahpeqte Sísa tagariáh kéreqka moq monseráh iwíáhuwe. ³ Poraga iwíáhéna, Tímóti ite séirankéhe iwíáhuwe. Ómi mibeqté Asiu kéga tagariómé Tímótime abowá peh Kárikí aní míowe. Kárikí aní mío púana Poraga iwíáhéna, Tímóti ite séireyabe Asiu kéga abiahsa aitého éna Tímóti meqmena wene áu amurú auwowe.

⁴ Porareq Sáírásareq Tímótireqka mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue Sísa tagariáh ké síwáhnoruwe. Síwáhnoréra Sarúsarama suwahpeqte eqmaro kereq Sísa tagariáh áboáwáh wéhreqne páhsi teri terinuwe. Teriera, Mah ehwéh kawerue iwíáhéq sehgióro uwe. ⁵ Minayabe Sísa tagariáh kéga Síssane sánsá kawerue ahtebéra sehgiówe. Mó wehekáh mó wehekáhnue mó kéga Síssansabé aiq pútare atera Síssane sánsá sehgiówe.

Porane awanka Másérónía marákórápéqté áni tagó ehwehne.

⁶ Porarehga, Itega Esia marákórápéq Sísa éhweh korerienéhe iwíáhuwana Manikáne Awanka ahqáho aritowe. Ahqáho aritowara sega Párigía marákóákáq Kárétía marákóákáq kótaikuwe. ⁷ Kótaikéra Mísía marákórápéq wahtotaq kéra, Pítinía marákórápéq Sísa éhweh korerienéhe iwíáhuwe. Iwíáhuwana Síssane Awanka mó ahqáho aritowara ⁸ Mísía marákórápéq kótaikuwe. Kótaikéra Tóása suwahpeq sóreq waní ayehrápéq túwe.

⁹ Mitaq inokáheq Porane awanka tagówana Másérónía marákórápéqté ánínká ábóraragúwe. Ábóraragéna Iriwe ména Poransabé, Másérónía marákórápéq séhréh aitagéhboq máhoro éna pahibahirúwe. ¹⁰ Porane awanka tagónsabe itega iwíáhowame* Manikánka mitaq Sísa éhweh koreriéro aitéhre. Aiq teiatáinsabé ireq ite Másérónía marákórápéq pokoneheqmúne iwíáhéq apubúwe sokah sokahowane.

* 16:10: Mó kéga iwíáhéna, Árúka mah puku sehiranú anínká táhmaro tanáhráq Porareh kérirowe iwíáhowe.

Áríriaga Sísa kéro ehwehne.

¹¹ Itega Tóása suwahpeq sueq sípi kéweweq Sámótési marákórápéq pokowane. Mitaq séq mó wehekáh sueq sípi kéweweq Néápórisi suwahpeq kowane. ¹² Mitaq sípi sueq Pírípái suwahpeq kiowáne. Aroma kegá Pírípái suwahpeq téh nah aborisowe. Mitaq anotah matábú kéna moke Másérónía marákórápéqté matábú kiotaqime matabu kowe. Itega táhmaro wehekáh mitaq kowiahwane.

¹³ Ahrena ahrena wehekáh itega ahnansahrapeq wání aroipéq pokowane. Ite iwíáhowanawe, Mahtaq ibora wehukega púrerowe íwíáhéq tunse áhnopeq tútuue míahwane. Mibeqté momiwíurío inínsó Sísa éhweh teriewáne.

¹⁴ Peh morá íní wenáwíg Áríriaga itene ehweh irena we Táiyátáira suwahpeqte íní ména wene arambehriwe tautáúq ámbántámári paiqmaq paiqmarúwe. We Manikánsabe iwíáh íwíáh ato iníne. Poraga ehweh irarútaq we kawerue irankehéena Manikánka mi íní séhréh atowe. ¹⁵ Séhréh atowana irowaq itega wereq wene nahtapeq kaegaeu kereq wání meriewáne. Meriewánana mi inínká itensabé, Iné Sísansabé aiq pútare atóge iwíáhirataq néne nahtapeq segaegaero úwe. Segaegaero únsabe itega wene nahtapeq kogaegaewane.

Poraga owainawa kaqauwo ehwehne.

¹⁶ Itega wehuke púrerorabeq pokowanaraq mó kené arambehri ahráíreq ahtapeq pieh-giowáne. Wene arupeq mó owáináwánká mókake aiq pútaragína ehwéh iwíáh atowana mi ahráírigá irarúwe. Irarúnsabe mó kegá móne náwa náwanuwana wene wahnah animári nári nárinúwe. ¹⁷ Wega Porareq itereq séirena sawai sawaiéna, Mah kewé Manikáne arambehri ke wóe. Manikámé anotah págege aní míre. Segá Manikáne oga mía mía ehwéh teri terinowe úwe.

¹⁸ Áhnte wehekáh mi ahráírigá ite séirena mi ehwéh irare irareúwe. Minayabe Poraga iwíáh kikiréna wega pabeqme owainawansabé, Sísa Karáhé áhrabu puah mi ahráí auwe pokúno atoge úwe. Úwana mi tanáhráq owainawanka mi ahráí apubúue auwena pokúwe.

Pírípái suwahpeq Porararé karábúsiipéq mórító ehwehne.

¹⁹ Mi ahráíriné wahnahmarínká iwíáhéra, Owainawa kaqauwéhra poki puag ite mókake mó moné íre meyhrahune éra abiahnsanuwe. Abiahnsané sega Porareq Sáírásareq táhtoqme abariuera mi ke suwahpeqte wáhnáhmáripá máhkétirapéq mórítówe. ²⁰ Móritera wahnah keyábé, Mi anité Asiu anité méra iteruwahpeq ahababáq sansanóye. Seyene sánsá miraoro éyame íre kaweróye. ²¹ Ite Aroma ke míona puag sene sánsá íre miraúna sansáne uwe.

²² Uwara mitaq momiwíu kereqka ehweh arítowara wahnah kegá Porararéne korósi keqsúówe. Keqsuera, Morahri sahtaté subóro arítowara subúwe. ²³ Anotahtaq subera karábúsiipéq móritera mibeqté wáhnáhnásabé, Kawerue wahnahnúno atówe. ²⁴ Kawerue wahnahnúno atowana wega se meriqmena karábúsi nahtápéq ákáhpíte máhrípíépéq mórítówe. Móritera sene sigárátaré awanká abahrabahriapiépéq sukiwe táhparówe.

²⁵ Táhparówara inokáhnabubu Porareq Sáírásareqka púreréra igonkónéra Manikánsabe iwíáh íwíáh atóyara mó karábúsiipéq míó kega tótuqméra írówe. ²⁶ Írówana anotah mariúwana karábúsi nah míu míuúwana moke onsawári apubúue pèhipi siraragúwe. Siraragúwana ómi karábúsi kené séniwarí wewega pugetara agúwe.

²⁷ Karábúsi wahnáhnká sugorabeqte irigéna onsawári siraragú tagówe. Tagéna, Karábúsi ke moke taqnobagowe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wene poka mewena apubúue pukinieéna néne ninonka sehsabianie iwíáhúwe. ²⁸ Sehsabianaútaq Poraga anotahtaq áhrabéna, Arene anonka sehsabiéhnehboq túbáh agúno. Íte moke míone úwe.

²⁹ Úwana karábúsi wahnáhnká wene arambehri anínsábé, Kánéq keqme súno éna pe-hbeheráh karábúsiipéq kibekúwe. Kibekéna áhreu púana Porararéne paqnahepeq pokue iransánéna arehunseraráq míowe. ³⁰ Wega Porararé máhpeq márunsitena sensabé, Árahonaga oga mía míaininkono ue kasenúwe.

³¹ Kasenúwara sega wensabé, Sísansabé aiq pútare atéhnaraqmé oga mía míainkehe. Are-nawahrehreq moq oga mía míaiqehe uye. ³² Porararéga wereq wene nahtapeq kaegaeu kereqsabé itene Wahnah Sísa éhweh teríúye. ³³ Teríúyana mi tanáhráq karábúsiipéqté wáhnáh Porararé meriqmena puramburanagú pabeq paberarítowe. Pabeq paberarítowara Porararéga wereq wene káironanínseq wání náriúye. ³⁴ Wání náriúyana mi wahnáhnká Porararé wene nahupeq meriqmena táhutaquq náriuwe. Wereq wene káironanínseqka Sísansabé aiq pútare atónsabe sene sirupipeq eyoyóúwe.

³⁵ Ahbiahipeq mi ke suwahpeqte wáhnáhmárinká párisireh síáhrabéra sensabé, Karábúsiipéq mórítaró anité pugeq suo koreawéro uwe. ³⁶ Koreawéro uwara karábúsiipéqté wáhnáh koreawúwana Pora mi ehwéh teawuwe. Teawena wensabé, Wahnah kegá

siqmaráh párisíwárinká, Ite pageqsuo aiq teniéwe. Minayabe tueyokue pehwehrue pokéwáhtaó úwe.

³⁷ Úwana Poraga párisíwárinásábé, Ite íre peh Asiu anité úye. Ite moq Aroma marákórápéqté ánité úye. Segá íre tábúsoqme ehwéh áitasa pehipi iubiq marera karábúsiipéq móítárowe. Segá amahnága kopipéq kaqíuwagéhbo? Ahqáho. Seyega séra ite pugeqme máhpeq iuwagéhe uye.

³⁸ Uyara párisíwárinká wahnah keba kouwekue mi ehwéh teríúwe. Teríúwara wahnah kegá ite Aroma marákórápéqté ánité úya ehwéh írónsabe áhreuwe. ³⁹ Áhreéra Porararébéa sure sensabé, Ite Aroma marákórápéqté ánité míehyame íre írátíaraune. Minayabe íre kaweruraune éra máhpeq márunsitara sensabé, Mahta q sueta pokotao uwe. ⁴⁰ Úwara Porararéga karábúsiipéq suera Áríríane nahtapeq pokuye. Pokéra mitaq Sísa tagariáh kényábé kaweq ehwéh íraréra sensabé, Sísame sánsá kawerue sehgióro aritera pokuye.

17

Tésárónáika kega, Porararé subonéhe u ehwéhne.

¹ Porarehga pokue Ámbípóri suwahpeq sótaikéra Ápórónia suwahpeq sótaikéra Tésárónáika suwahpeq kéra mitaq Asiu kené momiwí nahtápéq kuwe. ² Ahrena ahrena wehekáh Poraga wene sánsánéna mi nahpípeq kibekue síwáhnorúwe. Asiu kené ahrené wehekáh apahtáro áhréná áhréná wéhékáh kibekue Manikáne púkuipéqté séhírá síwáhnorúwe. ³ Síwáhnoréna, Mó kegá Manikánka omaq ato aní áwioqnéra subiq sutowana pukéna mó oga úkuraire. Manikáne ehwehnka minayabe aiq írarire. Manikánka omaq ato anímé íné teiú aní wenáwíq Sísa wire úwe.

⁴ Úwara táhmaro Asiu kegá mi ehwéhnsábé aiq pútare atera Porareq Sáírásareq kobaritawe míówe. Manikánsabe áhteno Káríki kéreq áhnte abowah inínsónseqka moq kobaritawe míówe.

⁵ Minayabe íre aiq pútare ató Asiu kegá abiahsnanuwe. Abiahsanéra ahbabáq ke pehipi máhkétirapéq nogó ké meriqmera momiwíue anotahta q ehwehuwe. Porararé wehuke momiwíurabeq móritankeheéra wehukení wenáwíq Sésónine nahtapeq pehbeheráhnue pokuwe. Pokue wene nahtapeqte ónsá subiqme sueruera Porararéyábé sinebahruwara íre míóye. ⁶ Íre míóyansabé sega Sésónireq mó Sísa tagariáh kéreq abariuera mi ke suwahpeqte wáhnáh kébá móritówe. Móritera ehwehéra, Moke mah nahsó ke ahbabáritóya anitégá suroyata q ⁷ Sésóniga wene nahtapeq mehweh aritowe. Mi anitégá itene anotah wáhnáh aní Sísáhrine sánsá íre mirauroye. Íre miraia peh íraréra, Mó Wáhnáh aní Sísae íraruye uwe.

⁸ Úwara mi ke suwahpeqte kéreq sene wahnah kereqka mi ehwéh íróta q kurináhnéra abiahsnanuwe. ⁹ Segá Sésónirehyabe, Kotiyabé ite móne paíqmárhro éra sene móne mewera kaqsúówe.

Porareq Sáírásareqka Péría suwahpeq arambehriuya ehwéhne.

¹⁰ Íó penkúwara mibeqté Sísa tagariáh kegá Porareq Sáírásareq Péría suwahpeq eqmaq súówe. Eqmaq súówara Péría suwahpeq suyata q Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéra síwáhnoruye. ¹¹ Síwáhnoruyara mibeqté Asiu kegá írera Manikáne ehwehnsabé kawerue iwíáhue tagowe. Sene iwíáhgá Tésárónáika suwahpeqte kéné iwíáh kiotaikúwe. Segá Porane ehweh íróta q sirupipeq eyoyóue Manikáne sehira mó wehekáh mó wehekáhnue sáhnahwe iwíáhue tagéra, Porane ehweh aiq pútaqpomo éra iwíáhue tagowe. ¹² Minayabe áhnte Asiu kegá aiq pútare atówe. Sereq mó áhnte ke, Káríki anotah weh áhrégá moq aiq pútare atówe.

¹³ Poraga Manikáne ehweh Péría suwahpeqkakáq teríre uwara Tésárónáika suwahpeqte Asiu kegá írówe. Írera Péría suwahpeq séra mibeqté kényábé, Porane ehwehnsabé aiq pútare atehboq íre íráhro ue pagu pagunuwe. ¹⁴ Pagu pagunuwara mibeqté Sísa tagariáh kegá Pora apubúue sóreq waní ayehrápéq eqmaq áúwówe. Eqmaq áúwówara Sáírásareq Tímótireqka peh mitaq míóye. ¹⁵ Míóyara ah tagariáh kegá Pora meqmera Áténi suwahpeq márunátówe. Márunátówana wega sensabé, Sáírásareq Tímótireqsabé, Peheráh setao teriéro úwara pokuwe.

Poraga Áténi suwahpeqte ké teriu ehwehne.

¹⁶ Poraga Áténi suwahpeq síwénnúta q mibeqté kegá áhnte péhepehe manikáne atah naneq kowana tagéna wene arupipeq págege agúwe. ¹⁷ Minayabe Poraga Asiu kené momiwí nahtápéqté kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh ató kereqsabé ehwehnuwe. Máhkétirapéq mó wehekáh mó wehekáhnue su kereq moq ehwehnuwe.

¹⁸ Táhmaro mibeqté síwáhnoro kegá Porareq piehgiera áhnte ehwéh kíkíruwe ehwehnuwe. Mibeqté su kegá táhmaro Épikúríane sánsá ahtebowara mó tahmáro kegá Sítóíkine sánsá ahtebowe. Táhmaro kegá seye náhenéra, Áhnte ehwéhnikákáq aní aneq ehwéhnikákáq ánípo

uwe. Poraga Sísá oga úkú ehweh teriunsabe mó kegá, We wáhnaupeqté máníkámári éhweh tei teinire uwe.

¹⁹ Sega Pora meqmera Áréópágúsa sawéhráq ahtebia kégá momiwíurabeq móátówe. Móatera wensabé, Arega síwáhnoróna ehwéh peh o ehwéh míre. Mi ehwéh teio. ²⁰ Arega iraréna ehwéh áwánáh éhwéh míre. Mi ehwéhmé áwahe ahtebanehboq kawerue teio uwe. ²¹ Áténi suwahpeqte kéreq mibeq wáhnaupeqté sewió kereqka ahriahri o ehwéh irera mi ehwéhsábé irare irareuwe. Seyene sánsáne.

²² Poraga Áréópágúsa sawéhráq ahtebia kégá momiwíurabeq iriwe ména mahraréna, Áténi suwahpeqte wého, ínéga iwíáhume itene manikámarinsabé áhnte iwíáh iwíáho ke wóe. ²³ Iteruwahpeq nogewótáq itega iwíáh iwíáhorabeq tagéwómé peh morá táhbérápéq kéh séhírámé sáhsahwe tagéwóge. Mi sehiránká mahraréna, Mah tahbé íre tagariona manikáné tahbe wire íre. Itega íre tagarawéq pehipi iwíáh iwíáh atáhsábé minawé teiúge.

²⁴ Teiúge éna mó mahraréna, Manikánka moke mah marákó márakóipéq kéh náneqkákáq mah marákó márakóákáq mirarowe. We mah marákó márakóákáq íopeqkákáq wahnah-natiéh aní míre. Minayabe wega wehukega pearáh náhúpéq íre kaegaei aní míre. ²⁵ We íre akahrákáhrí aní míre. Wewega moke wehukene irupipeqté éúqkákáq moke kéh náneqkákáq náí náinire. Minayabe wehukega we íre séhréh atáhráhowe.

²⁶ Mah kehiná kéhínáné igaqna peh morá ánine. Manikánka mi aní téh mirarena itene ogamé tanáhráq iwíáh aitéhre. Mah marákó márakórápéq mó kehiná mó kehínánsábé, Míáhro aitéhre. ²⁷ Itega Manikánsabe kabarigeheéna mira iwíáh aitéhre. We tagarianeheéq kabarúne. Ite ómi kehiná mionarabeq we wahtotaq míéhre. ²⁸ Maniká ména mira aruqaruri puq itega oga míahrahúne. Iteba sehira tagariéh ánínká aiq mahraréna, Ite moke wene animárine íre. ²⁹ Ite Manikáne animári miona puq we peh wehukega iwíáhwe mirao naneq míre iwíáhiyeho. We íre ebahtaté miraia ánine. We íre móneraté miraia ánine.

³⁰ Naho wehukega Maniká íre tagariówe. We íre tagariarera, We peh wehukega iwíáhwe mirao naneq míre iwíáhuwe. Mi tanáhráq Manikánka mi kewé peh áwé tagówe. Amahnága wega mah kehiná kéhínánsábé, Itene ahababáq sansa súáhro íre. ³¹ Manikánka peh morá aní omaq atena wega iwíáhina tanáhráq mi anínká mah kehiná kéhíná tábúsoqme ehweh aritankéhe. Minayabe mah kehiná kéhínánká tagariageheéna Manikánka mi aní iriatena oganúq atáráire úwe.

³² Míó kega oganúq atárái ehwéh írówe. Táhmaro kegá awiréh atówara mó kegá Poransabé, Arene ehweh mókake mónkákáq iranéhe uwe. ³³ Úwana Poraga mitaq suena pokúwe. ³⁴ Pokúwara táhmaro wehwárínká we kerera wene ehwehnsabé aiq pútare atówe. Peh morá aní aiq pútare ato aní wenáwiq Tiónísíae. Wereq mó ahtebia kéreq Áréópágúsa sawéhráq momiwíue aruqaruruwe. Peh morá aní wenáwiq Támárisae. Wereq mó kereqka Pora kerera wene ehwehnsabé aiq pútare atówe.

18

Poraga Kórína suwahpeqte ké teriu ehwehne.

¹ Poraga Áténi suwahpeq suena Kórína suwahpeq pokúwe. ² Póntúsa marákórápéqté aní wenáwiq Ákúúra míowana wene ahre awíq Párisírae. Se Asiu akéq menah Ítári marákórápéq míoyana mibeqté wáhnáh ániné áwiqtare Kárórúsa Sísáhríe. Mí wahnáhnká moke Aroma suwahpeq míó Asiu keyábé, Pokoro aritena kaqsuowara Ákúúra akéqká Aroma suwahpeq suera Kórína suwahpeq kowíoye.

Poraga mitaq se tagéna sene iyahnabo aní úkúwe. ³ Wereq sereq peh morá árámbéhríuwe. Sene arambehriwe wéhuwehu nahmári piageheéra sériwari kogahnue kawerarówe. Wereq sereqne arambehri peh monseráh púana seba kobaritawe míowe. Wereq sereqka moráráq arambehriuwe. ⁴ Moke ahrena ahrena wehekáh Poraga Asiu kené momiwí nahtápéq Asiu kereq Kárikí kereqsabé Sísá éhweh terinieéna poku pokuúwe.

⁵ Sáírásareq Tímótíreqka Másérónía marákórápéq suera Pora miorabeq suye. Sega suyatq Poraga Manikáne ehweh Asiu ke teri terinéna, Manikánka omaq ato animé Sísae úwe. ⁶ Úwara író kega mi ehwéhsábé ahqáho atera íre kaweq ehwéh atówana wega sensabé, Ai q míre. Ínéga aiq teiúge éna wene ambanta suruparuena teriuwe. Itega iraipeq pokirame iteitene irupipeqté iwíáhgae. Íné aiq pútaq ehwéh aiq teiúge. Itega ahqáho aintáhsábé nahnso ke korerinauge úwe.

⁷ Manikánsabe iwíáh iwíáh ato aní wenáwiqtare Títía Sásátae. Wene nah Asiu kené momiwí nahtápéq wahtotaruwana Poraga momiwí nahtápéq suena mi aniné nahtapeq kowíowe. ⁸ Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh aní wenáwiq Kárisápae. Wereq mi karirónáninseqka Sísansabé aiq pútare atówe. Áhnte mó Kórína suwahpeqte kégá Porane ehweh irera aiq pútare atera wání meyówe.

Porane awanka tagó ehwehne.

⁹ Inokáheq Porane awanka tagówana Sísaga wensabé, Íre áhreuño. Túbáh aginehboq néne ehweh pahsuo. ¹⁰ Ínéga areba mió púara mó kegá are íre subigéhe. Kórína suwahpeqte kéwé áhnte kegá ínénsabe aiq pútare aintagéhe úwe. ¹¹ Minayabe Poraga Kórína suwahpeq peh morá ópéq mó opéq ákáhtaq ména Manikáne ehweh síwáhnorúwe.

¹² Wehukeni wenáwiq Kárióe. We Ákáia marákórápéqte wáhnáh míotaq Asiu kegá momiwiéra Pora táhtoqme ehwehurabeq móátówe. ¹³ Segá Káriónsabe, Mah aníká itega Manikánsabe iwíáh iwíáh atona sansá sueq mó sansánoro tei teinire úwe. Wega o tei sánsámé Mósísiga íre miraoro ú sansáne uwe.

¹⁴ Uwana Poraga ehweh irarinaútaq Kárióga Asiu keyábé mahraréna, Asiu keo, mi aníká ahkaragáraéna anotah ahbábáritaq tahirímé ínéga itene ehweh kawerue író irino. ¹⁵ Peh iteitene ehwehnakákáq wehukene síwíqkakaqsabé iteitene sánsánkákáqsabé iteitaga iwíáhuwe miraoro. Íre néne arambehri puana túbáh aginauge éna ¹⁶ se moke ehwehurabeqte kaqsúáhro aritowe.

¹⁷ Kaqsúáhro aritowara Asiu kené momiwiurabeqte náhtápéqte wáhnáh wenáwiq Sósáténi táhtoqme máheq subúwe. Subútaq Kárióga se peh áwé tagowe.

Poraga Ántióka suwahpeq kouwekú ehwehne.

¹⁸ Poraga Kórína suwahpeq áhnte mó wehekáh ména Sénkária suwahpeq pokúwana wene ayahra káúqauwowe. Pehipi íre káúqauwowana Asiu kené sánsánéna Poraga Manikánsabe ehweh teawunsabe káúqauwowe. Káúqauwowana Sísá tagariáh ké mitaq suena Párisírareq wenawehq Ákúirareq meriqmena sípi kéwewena Síría marákórápéq pokúwe. ¹⁹ Segá sípi kéwewera Épésá suwahpeq kuwe. Mítáq Poraga Párisírareq Ákúirareq suena Asiu kené momiwi náhtápéq kibekéna wereq Asiu kereqka ehwehnuwe.

²⁰ Mí kegá Poransabé, Mahtaq míahno uwana ahqáho éna ²¹ Épésá sensuwahpeq suanieútaq sensabé, Manikánka kouwekúno iwíáh aintaharaq kouwekinie úwe. Kouwekinie éna Épésá suwahpeq suena sípi kéwewena pokúwe. ²² Sípiga Sésaría suwahpeq sútaq Poraga sípi suena kire Sísá tagariáh ké mehweh aritanieéna Sarúsarama suwahpeq kiuwe. Mehweh aritena Sarúsarama suena Ántióka suwahpeq tuwe.

²³ Táhmaro ío Ántióka suwahpeq ména mitaq suena pokúwe. Wega Sísá tagariáh kéné sirupipeq kaweq iwíáh aritanieéna Kárétía marákóákáq Párigía marákóákáq mó mapéq mó mapéruwe nogena pokue teriáqme noguwe.

Ápóroga Épésá suwahpeqte ké ehweh teriú ehwehne.

²⁴ Peh morá áni, Árékásántaría suwahpeqte ánínká Épésá suwahpeq séna wenáwiq Ápóroo. We Manikáne sehira ahte bia áni ména kawerue teri terinú ani míowe. ²⁵ Mó kegá we Manikáne sansá áwáhnoruwana wega mó ke págegeue síwáhnorúwe. Peh morá Sísá éhweh ákáhtaq ahte béna tábúsoqme teri terinéna Sóniga wání meriu ehweh moke ahte bówe. ²⁶ Épésá suwahpeq Asiu kené momiwi náhtápéq págegeue síwáhnorúwe. Wega síwáhnorútaq Párisírareq Ákúirareqka wene ehweh irera móbeq meqmera we íre ahte bó ehweh, Manikáne sansá tábúsoqme áwáhnoruye.

²⁷ Ápóroga, Íné Ákáia marákórápéqte ké kosíwáhnorinie iwíáhúwara Épésá suwahpeq Sísá tagariáh kéga wensabé, Kaweróne. Kosíwáhnorúno éra mibeqté Sísá tagariáh kéga we mehweh atageheéra páhsi sehiranue áwúwe. Manikánka áhnte Ákáia marákórápéqte ké séhréh aritowara Sísansabé aiq pútare atówe. Anehe Ápóroga mitaq séna mi ke anotahtaq séhréh aritowe. ²⁸ Wega Manikáne sehira sáhnahena, Manikánka omaq ató anímé Sísae teriuwe. Wehuke míopi págegeue teri terinúnsabe wene ehweh Asiu kené ehweh kiotaikúwe. Minayabe wega Sísansabé aiq pútare atáh ké anotahtaq séhréh aritowe.

19*Poraga Manikáne Awansabé Épésá ke teriú ehwehne.*

¹ Ápóro Kórína marákórápéq míotaq Poraga sáwéhrapeq kótaikéna Épésá suwahpeq tuwara táhmaro Sísá tagariáh ké míowe. ² Míówana Poraga sensabé, Itega Sísansabé aiq pútare atárorátaq Manikáne Awanka itene irupipeq aiq tutairo ue kasenúwe. Kasenúwara sega wensabé, Ahqáho. Manikáne Awa éhweh íre írátáúne uwana ³ Poraga sensabé, Aneq wání meroo ue kasenúwe. Kasenúwara sega wensabé, Sóniga wání meriátáinserah mó kegá mina tahnsa wání meraune uwe.

⁴ Uwana Poraga sensabé, Sene ahbabáq sansa sutonsabé Sóniga wání meriátáire. Meriena mahraréna, Inehe sína anínsabé aiq pútare atáho. Wenáwiq Sísae uraire úwe. Sóniga irarú ehweh Poraga teriuwe. ⁵ Teriuwara írówana itene Wahnah Sísá áwirue wání náriuwe.

⁶ Poraga sensinetaba wene ayahnkaratáté táhtorotaq Manikáne Awanka sene sirupipeq tuwara sega kambare ehwéh iraréra Manikáne Awanka iwíáh arito ehweh iraruwe. ⁷ Mirau kewé airápété téhranítée.

⁸ Poraga Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéna Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh págegeue teriuwe. Teriuwara Asiu kegá wene ehwehnsabé áhntetaq kasenéra iwíáhuwe. Iwíáhuwana apahtáro íótáq miraúwara ⁹ táhmaro író kega wene ehwehnsabé íre aiq pútare atera saiyouwe.

Saiyoéra momiwíurabeq Sísane sánsánsabé íre kaweq ehwéh atówana Poraga se suena Sísansabé aiq pútare atáh ké meriqmena pokúwe. Sigarurapéqté wáhnáh ání wenáwíq Tíránásae. Poraga Sísansabé aiq pútare atáh ké meriqmena Tíránásae sigaru nahpípeq mó wehekáh mó wehekáhnue síwáhnoréna ehwehnuwe. ¹⁰ Poraga téhtaré ópéq mi sigárúráq síwáhnorúwara moke Esia marákórápéqté Asiu kereq Káríki kereqka Manikáne ehweh írówe.

Owainawa íre kaqsuahráhu ehwéhne.

¹¹ Manikánka págegeue séhréh atowana Poraga anotah otáq sánsámári miraúwe. ¹² Minayabe mó kegá Poraga táhtoro ambántámári meyoéwe. Mi ambántámári awahre kebá móríúwara sene suwahre kaweragúwara owainawamarínka se suera pokuwe.

¹³ Táhmaro Asiu ahgóra kéwé nahno suwahpeqtaq kégaeyaq tuegaeyaréu animári méra owainawa kaqsuq kaqsurowe. Mi kegá itene Wahnah Sísá áwíruwe owainawamarí kaqsuanéhe iwíáhéra Poraga kaqsuonserah itega moq kaqsuanéhe iwíáhuwe. Minayabe sega mahraréra, Owainawano, Poraga teri terini aní, Sísá áwíruwe wehukení auwe pokúno teawune uwe. ¹⁴ Abapete téhtaré Asiu animárinka owainawamarínsabé mina tahnsa éhwéhnuwe.

Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh ání wenáwíq Síkéba sibowá míowe. Wene anahwarénga mó wehekáh mi ehwéhnuwana ¹⁵ owainawanka sensabé, Sísá aiq tagarióge. Pora moq aiq tagarióge. Itewe inseréhbo úwe. ¹⁶ Úwana owainawa wene arupipeq mío anínka seba ahkuagéna sene korósi moke subansuena subiqmarúwara subiqmarúwara korahq tabagu tabagúwara se pehrákora méra nahupeq suera máhpeq pehbeheráhnue pokuwe.

¹⁷ Asiu kereq Káríki kereq peh moke Épésá suwahpeqte kéreqka mi ehwéh irera áhtenuwe. Minayabe mi kegá itene Wahnah Sísá áwíq pankerera iwíáh iwíáh atowe. ¹⁸ Mi tanáhráq áhnte Sísá tagariáh kegá sure sene ahababáq sansa pahsuqme teríúwe. ¹⁹ Ahgora tagarió kega sene ahababáq pukúwári mewera ómi wehukega tagariótaq ira pariówe. Segá mi írá parió pukúwári árahue kehramo éra sáhnsáhuwe. Sáhnsahera, Peh íregárita q 50 táhúséni (50,000) moné tahnsa pukúwári ira parione iwíáhuwe. ²⁰ Púku ira parearónsabe Manikáne ehwehnta áhnte kene sirupipeq pówara sega págege animári úkéra wene ehweh mitaq teri mahta q terinuwana mi ehwéhntá abae agúwe.

Épésá kegá Pora ehweho ehwéhne.

²¹ Anehe Poraga iwíáhéna, Másérónía marákórápéqkákáq Ákáia marákórápéqkákáq pokinie. Mibeq Sísá tagariáh ké koragéna sótaikue Sarúsarama suwahpeq pokinie. Mibeq Sísá tagariáh ké koragéna sótaikue Aroma suwahpeq pokinie iwíáhuwe. ²² We kéroya anité Tímótíreq Érásátíreq míoye. Poraga mi anité Másérónía marákórápéq eqmaq suena we Esia marákórápéq pehgáriq tanáhráq míowe.

²³ Mi tanáhráq áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atónsabe mó kegá áhnte abíáhnánéra ehwehuwe. ²⁴ Wehukení wenáwíq Témítíúsie. Wene arambehriwe káhpah tahnsa náneqtaté pehgáriq píksah tahnsá náneq mira aruqarurúwe. Mi ke suwahpeqte kéné péhepehe maniká wenáwíq Átémísie. Témítíúsireq mó kereqka Átémísine píksah tahnsá náneq miraera paiqme áhnte moné meyoéwe.

²⁵ Témítíúsiga moke mi arábéhrí mirau ke momiwí aritowe. Wega sensabé, Itega maniká tahnsa náneq miraonsabé áhnte moné meweúne. ²⁶ Itega Porane sansá aiq tagarawéq wene ehweh aiq írátiáhwe. Wehukega mirao nanéq íre aiq pútaq Manikáne tei teinire. Minayabe áhnte kegá itega mirao nanéqsabé anetaníbo iwíáhowe. Íre peh morá Épésá suwahpeqte kegá áhnte Esia marákórápéqté kéreqka moq mira iwíáhuwe. ²⁷ Minayabe anotah íre kawerire. Itene arambehri íre kaweragíneho. Mó kegá itene maniká Átémísine nahnsabe, Peh abehq náneq nahne iwíáhiyeho. Esia marákórápéqté kére q mah kehíná kehínánseqka amahnága Átémísinsabé, Ano iní miáhne éra iwíáh iwíáh atáhwe. Poraga wene ehweh síwáhnorinsabé mó kegá Átémísinsabé íre iwíáh iwíáh atera peh anetaníbo iwíáhiyeho úwe.

²⁸ Úwara moke arambehriu kega mi ehwéh írótaq anotah abíáhnánéra ehwehnabauwe. Ehwehnabaéra, Átémísiwe Épésá suwahpeqte kéné maniká anotah iníne uwe. ²⁹ Minayabe mi kegá anotahta q ehwehnéra kéyéuwe. Téhraníté Másérónía marákórápéqté ánité sensíwíq

Káiúsireq Árisátákirere. Poraga ahpeq nogutaq sega we kéroýe. Kéýéu kegá mi anité táhtoqme koti matábúrápéq abariuera móritówe.

³⁰ Poraga, Íné wehuke momiwíorabeq pokinie úwara Sísa tagariáh kégá ahqáho atówe. ³¹ Táhmaro Esia marákórápéqté wáhnáh kégá Porane iyahnabo animári míówe. Segá mó anínsábé, Pora ehweh koreawo. Mahraue koreawe, Wehuke momiwíorabeq pokínehboq mitaq míahno ato éra eqmarówana koreawuwe.

³² Momiwíurabeqté kégá áhnte ehwéhnerá ire peh morá íwiáhuwe. Mó kegá mó ehwéhnuwara mó kegá mó ehwéhnuwe. Áhnte kegá iwíáhéra, Aneqsabé momiwíuno uwe.

³³ Wehukení wenáwiq Árékásántae. Asiu kegá we pagunera, Irigue ehweh terio uwana wega ehwéh terinieéna ayahnka saiqnówe. ³⁴ Saiqnówara sega we tagéra, We Asiu aní mire éra ehweh nabauwe. Segá ire wahto tanáhráq téhtaré áhwáh moráráq ehwehne mahrára, Átémissi ite Épésá suwahpeqté kéné maniká anotah iní mire uwe.

³⁵ Mibeqté kúsíkúsiqká momiwíurabeqté kéyábé ehweh saiqnaruowe. Saiqnaritena sensabé, Épésá suwahpeqté wého, áraho? Írátiáhro. Itene anotah maniká Átémissie. Itewe Épésá suwahpeqté kégá wensabé iwíáh iwíáh atona nahtápéq wahnah wahnahnúne. Wene íópeqté ébáh tahnsa pikísáh wahnah wahnahnúne. Minayabe ómi kehinánká aiq tagariáh mino. ³⁶ Mó kegá péhenóne ire irarerahowe. Minayabe ahabáriyehboq tabasiwe míahro. ³⁷ Itega abariue móritáh ánitégá Átémissiwe ire ahabáratehye. Segá wensabé ire abehq éhwéh atehye.

³⁸ Témitiúsireq wene arambehrio kereqka ehweh kahnarag sega koti orabeq koreri-uwara mitaq kamahni kegá ehweh aritagéhe. ³⁹ Itega mó ehwéh kahnarag wahba kégá koti orabeq koreriéro. Segá iwíahue teigéhe. ⁴⁰ Anotah wahnáh kégá itensabé, Iborá aneqsabé tobeho kasenirataq itega aneq ehwéh terianéhnkono? Írakaumo. Ité ehweh ire kéhre. ⁴¹ Minayabe pehwehrué pokéwáhro éna kúsíkúsiqka se kaqsuowe.

20

Poraga Másérónia marákórápéq pokú ehwehne.

¹ Momiwíurabeqté éhwéh parabagútaq Poraga Sísa tagariáh ké síáhrabéna, Ínéba sero úwara suwe. Suwana sirupipeq kaweq iwíáh aritanieéna Poraga ehweh teriuwe. Teriena mehweh aritena mitaq suena Másérónia marákórápéq pokúwe. ² Poraga Másérónia marákórápéq pokue mó mapéq mó mapéue Sísa tagariáh kégá págegeue kéranéhe iwíáhigeheéna ehweh teriuwe. Teriena Másérónia marákórápéq suena Kárika marákórápéq pokúwe. ³ Kárika marákórápéq kiena apahtáro íó mitaq ména sípi kéwewena Síria marákórápéq pokinaútaq Asiu kegá, Pora suboneheqmúne uwe. Uwana Poraga mó iwíáhéna, Másérónia marákórápéq kouwekinie úwe.

⁴ Másérónia marákórápéq kouwekinie úwara mó kegá, Are kéranéhe iwíahuwe. Pírúsiue ahninkáwá Péria suwahpeqté áninéna wenáwiq Sópátae. Tésarónálka suwahpeqté ánité sensiwíq Árisátákirere Sékúntareq míóye. Tébi suwahpeqté áni wenáwiq Káiúsi míéhre. Esia marákórápéqté ánité sensiwíq Tikíkúsiq Tárópimareq míóye. Moke mi kereq Tímótireqka ⁵ Tóása suwahpeq pokue mitaq itensabé iwénunuwe. ⁶ Ire muoráhi paréti né tanáhráq parabagútaq iné Árukareq Porareqka Pírípái suwahpeq sueta sípi kéweweta pokowaye. Itaréitaréráq sípiipéq méta moberíáhtáq Tóása suwahpeq iwénunu kebá sewaye. Seba séta abapete téhtaréráq mitaq míahwaye.

Pukú mahbí oga úkú ehwehne.

⁷ Mó wiki ebeqté wéhékáh itega táhutahuq keqme moráráq nanehéq momiwíue míahwane. Mi tanáhráq Poraga ehweh teriuwe. Ahbiah pokinie iwíáhéna inokáhnabubu wene ehweh ire parabarusa peh irarúwe. ⁸ Abobóráhpeqté náhúpéq momiwíue míahwanana áhnte aráhmúgá mitaq téhrówe. ⁹ Peh morá máhbi wenáwiq Íyútikae. Wega abobóráhpeqté náh áwáhnkúrúq tútuue míówe. Poraga ire wahto ehwéh teriu púana mi mahbí sugekúwe. Sugekú púana máhpeq inahnsuubuwara tueyokue tagowe. Tagéra tuiariatóme putiowe.

¹⁰ Putiowana Poraga moq tueyokue tagéna tutaebewe mi mahbí saiqnawé káhkoue míóye. Poraga míó keyabé, Ire ibisahro. We amahnága oga míéhre úwe. ¹¹ Poraga tuekue kiutag itega táhutahuq keqme moráráq nahwane. Poraga áhnte mó ehwéh teriena tuekutaq ahbiahipéq mitaq suena pokúwe. ¹² Oga úkú mahbíne awahrahga we meqmera awaho ani míó púara sirupipeq eyoyóera sene nahtapeq pokuwe.

Poraga Tóása suwahpeq suena Mírétúsi suwahpeq pokú ehwehne.

¹³ Poraga pokinaútaq itensabé, Ásósá suwahpeq iwénuninauge éna iuwana ahtapeq pokúwe. Pokúwaq itega sípi kéweweq Ásósá suwahpeq Pora sípiipéq koweranehéq

pokowane. ¹⁴ Itega Ásosa suwahpeq Porareq piehgiowánaraq sípi kéweweq Mítirini suwahpeq pokowane. ¹⁵ Itega mitaq sueq sípi kéweweq mó wehekáh Kíosa suwahpeq marakó kowaq kótaikowane. Mó wehekáh Sámósa suwahpeq sewane. Mitaq sueq mó wehekáh Mírétúsi suwahpeq sewane.

¹⁶ Asiu kené siahreraq ko tanahráq áwíq Péntíkósié. Poraga iwíáhéna, Péntíkósi tanahráq íné Sarúsarama suwahpeq méyabe nuwahbehre. Minayabe amahnága Esia marákórápéq suena sípi kéwewena apubúwe Sarúsarama suwahpeq pokinieéna Épésa suwahpeq íre kowíanauge. Peh kótaikinie iwíáhúwe.

Épésa suwahpeqte kényábé iro-ro arito ehwehne.

¹⁷ Poraga Mírétúsi suwahpeq míotaq Épésa suwahpeq Sísa tagariáh ábóawáh wéh kiwirankeheéna eqmarowe. ¹⁸ Épésa suwahpeqte Sísa tagariáh ábóawáh wéhwé Poraba sutaq wega sensabé mahraréna, Íné Esia marákórápéq téh surautaqqákákq amahnágaákákq itereq mía míauagaq néne sánsá tagariáhwe.

¹⁹ Anotah aní méyabe nuwahriarairana peh Manikáne arambehriéyabe nuwahbarairana mira aruqaruruge. Ite tagariáhmé Asiu kegá áhntetaq moraénue níwioqnarutowana áhnte tanáhráq íbisarauge. ²⁰ Wehuke momiwíurotaqqákákq mó natáq mó natárué ite séhréhorahi ehwéh pahsuqme tei teinurauge. ²¹ Asiu kereq Kárikí kereqsabé, Itene ahababáq sansa sueq Manikánsabe áhraboro. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atáhro tei teinuraugaq tagariáhwe úwe.

²² Poraga mó mahraréna, Manikáne Awanka pokúno aintaráinsabé íné amahnága Sarúsarama suwahpeq pokinie. Mitaq sega nubiq suaneherabowamo. Árahoneherabowapómo. Íné íre tagarióge. ²³ Peh morá íné niahtebome Sarúsarama suwahpeqte kegá níwioqnéra karábúsiipéq móintagéhe. Mó mapéq mó mapérué séyéurautaqq Manikáne Awanka mó ke iwíáh aritowara mira éhwéh teni teninowe.

²⁴ Segá nubiq súéhransabé íre áhruge. Minayabe anetaníbo. Itene Wahnah Sísa Karáhéga teniátáí arábéhrí parabarueyabe nuwahbehre. Manikánka ite séhréh aitena kaweraitéh éhwéh teri terinéyabe nuwahbehre úwe.

²⁵ Poraga mó mahraréna, Manikánka wahnahni éhwéh ite miáhrabeq tei teinurauge. Íné tagariómé amahnága pokonaraq mókake íné mó íre tagagehe. ²⁶ Ibora pahsuqme teiníboq írátiáhro. Iraipéq pokira kegá ínensabe íre abiahnsa aintahráhowe. ²⁷ Íné íre túbáh agia Manikáne sansá moke pahsuqme íwáhnorurau puara íre abiahnsa aintahráhowe.

²⁸ Manikáne Awanka ite omaq itena, Wahnahnúno aítaráíre. Wahnahnúno aítaráí puag sipisípiq wahnáhnká wene kamarí wahnahninserah itega moke Sísa tagariáh ké moq kawerue wahnahnarítáhro. Kawerue wahnahnaríteq Sísaga mi kené ahababáqsabe wene korahqtaté paiqmataire iwíáhoró.

²⁹ Sísane sánsá íre tábúsoqme miraéra peh mó sansá miraigeheéra íné pokona tanáhráq mó kegá séra péhe éhwéh íwáhnorigehe. Úrinsi iánká sipisípiq subínserah sega ite morábi méra íre kaweraítagehe. ³⁰ Sísa tagariáh kegá wehukene sánsá miraigeheéra ite miáhrabeqte kegá moq péhe éhwéh íwáhnorigehe. ³¹ Minayabe íwéh panatáginaq uqmatíáhro. Apahtáró ópéq wéhékáhnkakaq inokáhpeqqákákq itensabé nirutaboíréna kawerue íwáhno aruqaruruge. Minayabe iahrreraq matiáhro úwe.

³² Poraga mó mahraréna, Manikánka séhréh aitéh éhwéh anotah pagégé éhwéhne. Mí éhwéh íréhrataq itega kaweqtaq miáhráhowe. Mí éhwéh íréhrataq itega kaweqtaq méq oga mía míaira kereq moráráq míagehe. Minayabe Manikáne ehweh kawerue ireq wene sánsá miraoro.

³³ Iteba míarau tanáhráq mó aníne korósiakákq móneakáqsabé íre nirutaboíruraugé.

³⁴ Ínéreq séhréh aintáh kéreq táhutahuroneheéna ínénega arambehriuraugé. Minayabe tagariáhwe. ³⁵ Itega mareqmarero ke séhréh aritaneheéq kawerue arambehrioro. Ínéga aiq mira aruqaruruserah arambehrioro. Itene Wahnah Sísaga mahraréna,

Mó anínká are náwí tanáhráq are iwíáh iwíáhóne. Arega mó aní náwena tanáhráq anotah iwíáh iwíáhóne

uraire. Mí éhwéhnsabé iahrreraq matiáhro úwe.

³⁶ Poraga mí éhwéh aiq teriutaq wereq aboawah wehreqka sirehunseraráq méra púreruwe. ³⁷ Púreq éhwéh parabagútaq sega Pora káhkoue mehwehéra íbisowe. ³⁸ Poraga, Mókake íné mó íre tagagehe únsabe sirutaboíréra íbiséra we sípiipéq meqmera móauwera kowekuwe.

21

Porareh Sarúsarama suwahpeq poku ehwehne.

¹ Itega Épésa suwahpeqte ábóáwáh wéh sueq sípi kéweweq obariqme kure Kósa marákórápéq pokowane. Mó wehekáh itega Árórésa marákórápéq kéq mitaq sueq Pátára suwahpeq pokowane. ² Mitaq séq Pónísia marákórápéq pokína sípi kabarue tagéq mi sípi kéweweq pokowane.

³ Sáipára marákórápéq ábóraq kowanaraq tagéq marakó ayehrápéq kótaikowane. Kótaikéq Síria marákórápéq tagéq Táiya suwahpeq korahowane. Mó kegá sípiipéqte ménsáméhsná mewe marakóipeq sáharótaq ⁴ itega Táiya suwahpeqte Sísa tagariáh kébá kowiahwane. Kowéq abapete téhtaré wéhékáh seba kowiahwane. Seba míahwanaraq Manikáne Awanka se iwíáh aritowara sega Pora teawera, Wehukega are subiq súéhboq Sarúsarama suwahpeq pokineho uwe.

⁵ Mí tanáhráq parabagútaq itega pokonehe íwiáhéq kaegaeowanarabeq suahwane. Suahwánaraq moke mibeqté kéreq sene káironanínseqka meiqmera ahnansahrapeq méiúwówe. ⁶ Itega arahwéraq irehunseráráq méq púreréq iriwe mehwehowane. Mehweh ariteq sípiipéq kiasagowanara tagéra sene nahtapeq seuwekuwe.

Ágábúsaga Sésária suwahpeq Pora ehweh teawuwe.

⁷ Itega Táiya suwahpeq sueq sípi kéweweq pokue Tórémési suwahpeq pokowane. Mibeqté Sísa tagariáh kéreq mehwehéq peh morá wéhékáh seba kowiahwane. ⁸ Mó wehekáh itega mitaq sueq Sésária suwahpeq pokowane. Mitaq Pírípine nahtapeq kaegaeowane. Eqmaro kega abapete téhtaré wéhúké omaq sitótáq Pírípi omaq atówe.* Pírípi Sísa éhweh teri terinu aní míowe. ⁹ Wene ayahunkawaréh itaréitaré itaq ahrárigáú míówe. Manikáne Awanka iwíáh aritowara se wene ehweh iraru ahrárigáú míówe.

¹⁰ Itega Sésária suwahpeq kaegaeowanaraq táhmaro wehekáh parabagútaq wehukení wenáwiq Ágábúsaga Súra marákórápéqte tuwe. Manikáne Awanka iwíáh atowana wega wene ehweh irarerahúwe. ¹¹ Wega iteba séna Porane áréti pugeqme mewena minarate wewene aigára ayahnkara táhru táhruúwe. Táhru táhruéna mahraréna, Ínéga táhru táhruunserah Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá mah aréti abo moq táhru táhruigehe. Táhru táhruera nahnso kébá móatagéhe. Mah ehwéhmé Manikáne Awanka aiq irarire úwe.

¹² Mí ehwéh irahwánaraq iteq mitaq míó kereqka Poransabé, Sarúsarama suwahpeq íre pokúno éq saiqnahwane. ¹³ Saqnahwanana Poraga itensabé, Nirupipeq umehínehboq aneqsabé saiqnéq íbisaho? Karábúsiyabé íre áhreuge. Itene Wahnah Sísame arambéhri miransabé Sarúsarama suwahpeq nubiq suaneherabowapómo. Anetaníbo úwe. ¹⁴ Anetaníbo úwaq wega itene ehweh íre íronsabe túbáh agéq, Maniká awabeh sansá mirainkehe ewane.

Poraga Sarúsarama suwahpeq pokú ehwehne.

¹⁵ Mí tanáhráq parabagúwaq ménsáméhsná sokahueq Sarúsarama suwahpeq pokowane. ¹⁶ Sésária suwahpeqte Sísa tagariáh ké táhmaro kegá ite kie írówe. Wehukení wenáwiq Násónie. We Sáipára marákórápéqte áninéna íre wahto tanáhráq Sísa tagariowe. Kie író kega Násónine nahtapeq kaigeheéra móitówe.

¹⁷ Itega Sarúsarama suwahpeq kowanaraq mibeqté Sísa tagariáh kéga sirupipeq eyoyóera mehweh aítówe. ¹⁸ Mó wehekáh Porareq itereqka Sémisiba pokowanara ómi Sísa tagariáh ábóáwáh wéh míówe. ¹⁹ Poraga sereq mehwehéna Sísa éhweh nahnso ke moke teriunsabe Manikánka miraú arámbéhri sáhnshawe teriuwe.

Aboawah wehwárinká Poransabé, Manikánsabe iwíáh íwiáho nahtápéq pokúno ato ehwehne.

²⁰ Poraga miraú arámbéhri sáhnshawe teriuwara aboawah wehgá írótaq Manikánsabe iwíáh íwiáh atera we anotah aní míre íwiáhuwe. Segá Poransabé, Iteribáq móne. Áhnte, peh íregáritaq Asiu kegá Sisansabé aiq pútare atáhwe. Segá Mósísiga sehgióro ú ehwehnsabé iwíáh íwiáh atáhwe. ²¹ Wene ehweh iwíáh íwiáh atáhwara arega miraurona sansámé mó kegá se péhepehe ehwéh teriátówara aiq írátówe.

Mí pehe ehwéh mahraréra, Arega nahnso ke míahrabeqte Asiu keyábé, Mósísiga sehgióro ú ehwehnsabé anetaníbo. Itene aniné áú amurúruáho ú sansánkákák mó Asiu kené sánsánkákák íre miraoro teri terinine ewe. ²² Itega tagarionawe arega aiq sire u ehwéh Asiu kegá iraneherawoe. Minayawe amahnága aneronehknono?

²³ Aneronehknono éra sega mó mahraréra, Asiu kega túbáh agigehboq itega teawéna ehwéh miraúno. Mahbeqté itaréitaré wéhúkégá Manikánsabe, Itene omasa ehwéh miraoneheqmúne teawéwe. ²⁴ Arereq mósosuagéhboq mi anímári meriqme Manikánsabe iwíáh íwiáh atáh náhtápéq mórito. Titironetherau ka paiqmaro. Anehe sene siyahra káúqsuagéhe. Mirairataq ómi kegá tagarianeheéra Mósísiga sehgióro ú ehweh anteruahnayabé íre aiq pútare atagéhe. Peh Mósísine ehweh kawerue sehgióne íwiáhigehe uwe.

* 21:8: Pírípínsabé éhwéhmé Eqmaro 6.1-5, 8.5-6,26,40 tagáhnno.

²⁵ Sisa tagariáh ábóáwáh wéhgá mó mahraréra, Sísansabé aiq pútare atáh náhnsó ké páhsi iwíáhue sehiranue siátóne. Mi pahsigá mahraréna, Péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáhonehéera titirirataq náira naneq íre nahro. Korahq íre nahro. Wehukeníká awio páríki náneq ka íre nahro. Mó kené ahrewe ahrariwe wehwe mahbiwe íre abarioro íre.

Peh miraue iwíáhue sehiranue teriátáúne uwe.

²⁶ Uwana Poraga kowe éna omasa éhwéh miraoneheqmúne u animarí móritowe. Mó wehekáh wereq sereqka sosúo sansa áhwárera Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekuwe. Sosúo sansa parabagína tanáhráq mibeq mahbeq aritáh ké terienehéera kibekuwe. Teriera, Mi tanáhráq parabagínaaq itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq titironehe uwe.

Asiu kegá Pora saiqnaríú ehwehne.

²⁷ Sosúo sansamé abapete téhtaré wéhékáh parabaginaútaq Esia marákórápéqté Asiu kegá Pora tagowe. We Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq miowara tagéra abiahn-sanuwe. Segá Pora táhtoqme ²⁸ nahtapec mió kega ehwehnabaéra mahraréra, Ísara keo, séhréh aítáhiro. Mah anínká ómi mah kehíná kéhínánsábé ite Asiu ke íre kaweq ke wóe síwáhnoréna Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúáhiro ue síwáhnorire. Mah nahnsábé anetaníbo ue síwáhnorire. Wega mó ahabáritéhmé Káríki ke Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq móáritéhre. Móáritéh púana wega mah kawéq náhnsábé íre kaweratéhre uwe.

²⁹ Épésá suwahpeqte áni wenáwíq Tárópímae. Menah Asiu kegá wereq Porareq Sarúsarama suwahpeqte áhtápéq nogúyataq tagowe. Mitaq tagonsabe sega péhe iwíáhéra, Poraga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq nahnsó aní meqme surainsabe órira mire uwe. Meqme móátaráire ume péhe éhwéhne.

³⁰ Minayabe ehwehnabaéra ómiga abiahnšanéra pehbeheráh seyeue sorupera Pora Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqté táhtoqme abariuera máhpeq márunatera onawarí paqsúówe.

Aroma sontiá kegá Pora táhtoro ehwehne.

³¹ Segá Pora suboneherautaq Aroma sontiá kéné anotah wahnáhnká ómi Sarúsarama suwahpeqte kegá aiq tobehowe u irowe. ³² Irena wega apubúue sóntiá keákáq sene wannah animarínkáq meriqmena pehbeheráh túwe. Túwara Pora subu kegá mi ke tagéra túbáh aguwe.

³³ Sóntiá kené wahnahnka Poraba tuena táhtoqme téhtaré séniráté táhrráhiro úwe. Táhrráhiro éna, We insebo? Aneq ahabábariwo kasenúwe. ³⁴ Kasenúwara áhnte kegá mió púara ehwehnabaéra mó kegá mó ehwéhnuwara mó kegá mó ehwéhnuwe. Áhnte ehwéhnu puara wega íre kawerue iráhráhnúsabe sóntiá keyábé, Ite kaegao nahupéq móátáhiro úwe.

³⁵⁻³⁶ Kaegao nahupéq kibekoneherautaq se kéro kega paentáwe kéra ehwehnabaéra, Subiq súáhiro. Subiq súáhiro uwe. Subiq súáhiro unsabe Pora subiyehoéra sóntiá kegá we sawíwera nogúwe.

Poraga Asiu ke we éhweh teriu ehwehne.

³⁷ Segá we nahupeq móataneherautaq Poraga Káríki ehwéhtáq sóntiá kené wannahnsabé, Ehweh teawinínkono kasenúwe. Kasenúwana mi anínká éhnehéna, Are Káríki ehwéhme aiq írátíahne éna, ³⁸ Menah peh morá Ísipi marákórápéqté ánínká kámáhni ke ebehinkehééna áhnte ke 400 subiq suahráho ke meriqmena uworapeq pokuraire. Íné iwíáhume, Arewe we wone iwíáhuge úwe.

³⁹ Úwana Poraga, Íné Asiu aní múge. Íné Sírísia marákórápéq Tahsa suwahpeqte áni múge. Tahsa suwahpeq áhnte nahnsó ké miáhwe. Íné mahta q miáh ké ehweh terinie úwe.

⁴⁰ Úwana, Terio únsabe Poraga awahsahniataq méwotate irigéna mió kega ehiansá agigeheéna ayahnkaratáté saiqnówe. Saiqnówara túbáh aguwana Poraga Asiu kené ehwehtaq mahraréna,

22

¹ Nánibáqmari móe. Nániboreh wóe. Nánuwahraho, néne ehweh íráhiro. Íné íre ahabáq anine ue iahtebagehboq néne ehweh íráhiro úwe. ² Wega Asiu kené ehweh irarúwara irera ehiansá aguwe.

Ehiansá aguwana Poraga mahraréna, ³ Íné Asiu aní múge. Náninoga Sírísia marákórápéq Tahsa suwahpeq maqinténa Sarúsarama suwahpeq méintowana mahta q anonúkowae. Anotah síwáhnori aní Kámáriaga iteriborehne sansá irankehééna kawerue níwáhnoruraire. Iborá itega Manikáne arambehri mira onserah ínéga moq mira aruqarururaege.

⁴ Menah ínéga Sísansabé aiq pútare atáh ké pukigeheéna síwioqnaraue. Weh ahre táhtoqme táhru táhruena karábúsiipéq mórítaráue. ⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnseq aboawah wehreqka minayabe tagéra teieráhowe. Segá Támákása suwahpeqte Asiu ke páhsi sinkeheéra sehiranue níatówe. Íné Támákása suwahpeq pokuraue. Mibeqté Sísá tagariáh ké táhru táhruue Sarúsarama suwahpeq mórítanieéna pokuraue. Se kamah arinie íwiáhuraue úwe.

Poraga íopeqté téhreh naneq tagónsabe teriu ehwehne.
(Eqmaro 9.3-19, 26.12-18)

⁶ Poraga mó mahraréna, Íné ahtapeq pokue Támákása suwahpeq kinauraue. Kinauraugana wehékáhnabubu íné kuraurabeq apubúue íopeqté anotahta q téhraguraire. ⁷ Téhragurairana marakóipeq márunsurahéna ehweh írátáue. Mí ehwehkná mahraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwioqnahno uraire.

⁸ Urairana ínéga, Anotah anino, are insebo uraue. Uraugana wega ínénsabe, Íné Sísá Néhsara suwahpeqte áni arega níwioqnáhna aní múge uraire. ⁹ Íné sénító kegá téhragurai tagéra peh teniátái ehweh íre írátówe.

¹⁰ Ínéga, Néne Wahnahno, anerininkono kasenuraue. Kasenuraugana wega ínénsabe, Irigue Támákása suwahpeq pokúno. Mitaq arega moke miraina arábéhrí teawinie uraire. ¹¹ Anotah téhrarainsabé íné íre tagahrahuraue. Íre tagahrahurau puara íné sénító kegá niahta q ahmboqmera Támákása suwahpeq móintáráwe úwe.

¹² Poraga mó mahraréna, Mibeqté áni wenáwíq Ánáníásie. We Mósísiga sehgióro ú ehweh kawerue írátái aníne. Moke wenawahrah Asiu kegá, We aiq kaweq aníne íwiáhuwe. ¹³ Ánáníásiga ínéba séna iriwe ména ínénsabe, Sorao, nánibáq móne. Arega tagahrahóne urairana niura apubúue kaweragurairana we tagaraue.

¹⁴ We tagaraugana wega ínénsabe, Itene igaqnaréhne Manikánka wene sánsá ahtebankeheéna are omaq atéhre. Wene kaweq ahnínkáwá tagé wene ehweh irankeheéna are omaq atéhre. ¹⁵ Arega wene ehweh ómi kehinánsabé terinkéhe. Arega tagé írátóna ehweh terinkéhe. ¹⁶ Amahnága túbáh aginehboq iriwe mé wání meyo. Arene ahbabáq kaqauwankéhboq Sísansabé áhrabúno uraire úwe.

Manikánka Poransabé, Nahnsó ke néne ehweh korerio ú ehwehne.

¹⁷ Poraga mó mahraréna, Íné Sarúsarama suwahpeq seuwekuraue. Mibeqté Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhúpéq púrerurautaq néniwanka ¹⁸ Sísá tagaraue. Tagaraugana wega ínénsabe, Mahtaqté kegá arene ehweh íre aiq pútare atéhra puah Sarúsarama suwahpeq apubúue sue móbeq pokúno uraire.

¹⁹ Urairana ínéga wensabé, Néne Wahnahno, Asiu kené momiwí nahmáritápéq arensabé aiq pútare atáro ke subiqme karábúsiipéq sítaráue. Minayabe mahtaqté kegá tagariáhwe. ²⁰ Sítibéni arene ehweh teriátái anímé Asiu kegá ebahnsatate subitóta q ínéga wahtota q iriwe ména we pukime aiq kawerire éna subitó kené káhq ambántámáritáq wahnahnuraue teawátáue. ²¹ Teawátáugana wega ínénsabe, Nahnsó suwahpeq íre wahto marákórápéq eqmaraníe. Arega nahnsó ke néne ehweh korerinkéhboq pokúno teniátáire úwe.

Aroma wahnáh ánínká Poransabé kasenu ehwehne.

²² Poraga teriu ehweh sega kawerue írówe. Írówana Poraga nahnsó keyábé irarúta q sega ehwehnabaéra mahraréra, We oga miéhmé anotah íre kawerire. Subiq súáho uwe. ²³ Porane ehweh íre suwahbó púara sega ehwehnabaéra sene ambantamarí ugurue tuperúpeéra tanahuqkaka q mewe tuperúpeuwe.

²⁴ Segá mirauwana sóntia kené wahnahnka, Mí aní nahupeq móátáho úwe. Móátáho éna, Asiu kegá aneqsabé abiahnsanéra áhnte ehwehnoo íwiáhuwe. Íwiáhéna, Teninkéhboq mah aní áreti sahtáté subóro aritowe. ²⁵ Segá we subiqmaraneheéra wene aiayah táhru táhruuwana Poraga weba wahtota q iriwe mío wahnáh ánínsabé, Íné Aroma aní múge. Aneqsabé ehweh íre aintasa pehipi nuboneheo? Mí sansá aiq mirao sansánoo úwe.

²⁶ Úwana kíápéténiga irota q anotah wahnáh ánípá pokue wensabé, Itega subonehéu aní Aroma aní miéhnsabé anerinibo úwe. ²⁷ Úwana wega Poraba séna wensabé, Are Aroma anípo? Tenio úwana, Kowe úwe. ²⁸ Kowe úwana anotah wahnáh ánínká wensabé, Íné áhnte moné paiqmataunsabé Aroma aní úkuraue úwe. Úwana Poraga wensabé, Náinoga maqintota q Aroma aní maqintowe úwe.

²⁹ Úwara Pora suboneherau kegá irera apubúue auwera peh tagowe. Anotah wahnáh ánínká íwiáhéna, Mah aní Aroma aní miéhrana táhru táhruéwómé íre kaweruge. Íre kaweruge éna wega moq áhretúwe.

Poraga momiwíurío ke teriu ehwehne.

³⁰ Áhreéna arupipeq iwíáhéna, Asiu kegá aneqsabéboq we ehweh atáhwe. Iranie iwíáhéna mó wehekáh wega, Pora táhrraró nahgáq pugeq áúwáhro aritena, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq mó kaunsíri kéreqsabé, Momiwíoro aritowe. Momiwíoro aritena, Pora meqme momiwíurabeq móátáhro aritowe.

23

¹ Poraga kaunsíri ke ebitáwéna mahraréna, Nánuwahraho, Manikánka nirupipeq tagariéhre. Menahnkákáq amahnágaákáq kaweqtaq mía míauge úwe. ² Peh morá wáhnáh áni Ánáníásiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh ké wahnahnúwe. Wega Poraba iriwe mió keyabé, Wene áwéh suranóro aritowe. ³ Aritowana Poraga wensabé, Awisúitagi wirá áwánká taberábe pentí abaq máráhwara awisúitagi awánká íre tagahrahowe. Mina inserah are kaweq ambántá úbíq miahnawe arene arupipeq peh awisúitagi wirá áwánká tahnsane. Arega íné áwéh suranóro aritahnaga Manikánka are mina tahnsaninkehe. Arega mitaq tútuuga Mósísiga sehgióro ú ehweh iwíáhé ehweh aintahne. Minayabe aneqsabé niwéh suranóro aritahno? Miraónaga Mósísine ehweh aiq antahne uwe.

⁴ Úwara Poraba iriwe mió kega wensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aítáh kéné wahnahnsabé aneqsabé ehweh atahno uwe. ⁵ Uwana Poraga wensabé, Manikáne ehweh mahraréna,

Itene wahnahnsabé abehq éhwéh atéhneho íre. *(Kisim Bek 22.28)*
We Manikáne ehweh mibeq mahbeq aítáh kéné wahnah tagariótáq tahirímé mi ehwéh íre iraru irino úwe.

⁶ Kaunsíri kewé mó akáhtáq Sáyúsi ke miówara mó akáhtáq Péhrasi ke miówe. Minayabe Poraga se tagéna iwíáhuwe momiwíurabeqte keyábé anotahtaq mahraréna, Nánuwahraho, íné Péhrasi aní múge. Nániboreh Péhrasi kéné sánsá mirau ke miówe. Manikáne omasa éhwéhnsabé aiq pútare atena wega mókake pusa ké oganúq sitankéhe iraruraunsabé ehweh aintáhwe úwe.

⁷ Péhrasi kegá mó iwíáhuwara Sáyúsi kegá mó iwíáhuwe. Íre morá iwíáhunsabé seye ehwehuwe. ⁸ Péhrasi kegá iwíáhéra, Mókake Manikánka pusa ké oganúq sitankéhe. Segá íópeqté kéreq Maniká míéhrebeqte kéreqsabé aiq pútaq miáhwé iwíáhuwe. Sáyúsi kegá minayabe íre aiq pútare aritówe. Segá iwíáhéra, Manikánka pusa ké íre oganúq sitanawire iwíáhuwe. Minayabe se mó iwíáh mó iwíáhu puara seye ehwehuwe.

⁹ Anotah ehwéhutaq táhmaro Péhrasi sánsá síwáhnoro kegá iriwe méra mahraréra, Itega iwíáhúnawe mah anímé íre ahbabáq anine. Íópeqté ké, Maniká míéhrebeqte kegá ehweh teawátówapómo. Itewe íre tagariahrahúne uwe. ¹⁰ Unsabe seye áhnte ehwehnabaunsabe sóntía kéné wahnahnka, Asiu kegá Pora abariwe subíyeho iwíáhéna, Sóntía keyábé, Mi aní tutáhtaqme sabiwe meqmeq itega kaegaorabeq móátáhro aritowe.

¹¹ Mó penórábéq Sísaga Poraba sebatawe ména wensabé, íre áhreuño. Íné ehweh arega Sarúsarama suwahpeq teriátónanserah mókake Aroma suwahpeq moq terinkéhe úwe.

Asiu kegá, Pora subiq suaneheqmúne u ehwéhne.

¹² Mó wehekáh Asiu kegá sío síoéra moráénéra, Manikánka tagariéhre. Wáninkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe uwe. ¹³ Áhnte weh 40 wehgá miraué sío síoéra moráénue iwíáhuwe.

¹⁴ Segá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Asiu kéné abowah wehreqpa pokue wensabé teriera, Manikánka tagariéhre. Itega wáninkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe. ¹⁵ Minayabe itereq mó kaunsíri kéreqka sóntía kéné wahnahnsabé péhe éhwéh mahrarero. Mahraréq, Itega Pora éhweh tábúsoqme iranéhboq iteba meqme súnó ero. Itega ahtapeq wahnahnurawéq wega sinaraq suboneheqmúne uwe.

¹⁶ Uwana Porane anahnówáné ahninkáwágá mina mehwaró ehweh irowe. Irena sóntía kegá kaegaorabeq kibekue Pora teawuwe. ¹⁷ Teawuwana Poraga kíápéténinsabé áhrabéna mahraréna, Mah mahbíga arene wahnah aní ehweh teawinkéhboq meqme móato úwe. ¹⁸ Úwana wega meqména anotah wahnáhpá móatena wensabé mahraréna, Mah mahbíga ehweh teawinkehéna meqména sugé. Karábúsiipeqté áni wenáwíq Poraga níáhrabue we meqme areba móato teníre úwe.

¹⁹ Úwana anotah wahnáh anínká mahbine ayahtaq panantáwe meqména kopípéq mógasenúwe. Kasenéna, Aneq éhwéh teniníbo úwana ²⁰ mahbíga wensabé, Asiu kegá moráénéwáhwé. Segá arensabé, Ahbiah Porawe kaunsíri kebá meqme súnó teawigéhe. Pora éhweh tábúsoqme iranéhboq iteba meqme súnó teawigéhe. ²¹ Minayabe aiq pútare aritéhnehboq 40 kegá mehwtiáhwé. Segá aiq mahraréra, Manikánka tagariéhre. Itega wáninkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq

nanehe ewe. Sega amahnága sokah sokahue miáhwe. Peh arene ehwehnsabé áwénunowe úwe.

²² Úwana anotah wahnáhnká mi mahbíyábé, Arega tenienawe mó ke teríneho. Pehwehrue pokéwahnó éna eqmaq auwowe.

Pora kámáhni wahnáh ání wenáwíq Péríkiba móato u ehwehne.

²³ Eqmaq auwena téhtaré kiápéténi síáhrabúwe. Síáhrabéna sensabé, Inokáhpeq wehuke sugé tanahráq Pora Sésaría suwahpeq meqmeta móátáhta. Áhnte sontiá ké 200 sontiá kéreq 70 oségá káhkókóawíáh sontiá kéreq mó áhnte 200 sehsabekara matiáh sontiá kéreq sokah sokah arítáhta. ²⁴ Pora moq óseraq tútuue miáhnaaraq anotah wahnáh ání Péríkiba kawerue meqmeta móátáhta úwe.

²⁵ Móátáhta éna Péríkine páhsi sehiranue mahraréna,

²⁶ Péríkio, are anotah kawéq wahnáh ání móne. Iné Káróriúsa uge. Mó niwíqmé Árisiása uge. Néne páhsi sáhnshawe tagáhno. ²⁷ Asiu kegá mah aní táhtoqme subitótaq we Aroma aníne urairana írátáuge. Írátáútaq ínereq sontiá kereqka pehbeheráh tueq tumetáune.*

²⁸ Wega aneq ahbabárirapómo éna iraníeéna sene kaunsíri kebá móátáráuge. ²⁹ Sega seyene sánsánsabé ehweh atówana wega íre anotah ahbabárire. Mí ahbabáqmé íre suboráhi ahbabáq míre. Íre karábúsiipéq móatahráhi ahbabáq míre. ³⁰ Asiu kegá mah aní suboneheqmúne uro irena apubúwe areba eqmaq áúwóge. Wensabé ehweh atáh keyábé areba pokue mi ehwéh koreawéro atóge úwe.

Páhsiipéqté éhwéhnká aiq írarúwe.

³¹ Sene wahnahnka teriunserah sontiá kegá Pora meqmera inokáhpeq Ántípáti suwahpeq móátówe. ³² Mó wehekáh óseakáq kegá Pora meqmera Sésaría suwahpeq pokue. Pokuware mó sontiá kegá sene nahtapeq tuekuwe. ³³ Tuekuware óseakáq sontiá kegá pokue Sésaría suwahpeq kéra anotah wahnáh ání Péríkiba Pora móatera páhsiakáq móátówe.

³⁴ Móátówana wega páhsi sáhnshahena Poransabé, Are ehqte ániipo kaseníwana, Iné Sírísia marákórápéqté ání múge úwe. ³⁵ Úwana, Arensabé ehweh atéhra ke túirataq arene ehweh iraníe úwe. Wega sontiá keyábé, Érótime anotah nahtápéq ateq mitaq wahnahnoro aritowe.

24

Asiu kegá Pora ehweh ató ehwehne.

¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah wenáwíq Ánáníásie. Moberiáh wéhékáh parabagútaq wereq táhmaro Asiu kené abowah wehreqka peh morá págegeue ehweh aritahráhi aní wenáwíq Tétúra meqmera túwe. Sega Aroma kené anotah kamáhni ání Péríki Pora éhweh teawanehe úwe.

² Péríkiga, Pora meqmeq sero úwara meqmera móátówe. Móátówana Tétúraga mahraréna, Péríkio, are anotah kawéq wahnáh ání móne. Arega wahnahnónayabé ite Asiu ke pehwehrue mía míaoarahúne. Arega kawerue iwíáhónawe séhréh aitané é itene marakó kaweraitahne.

³ Minayabe itega iwíáh iwíáh ateq kaweróne atone úwe.

⁴ Tétúraga mó mahraréna, Áhnte ehwéh íre íraníne. Pehgáriq ehwéh teawiníboq íro. ⁵ Ite iwíáhúnawe mah anímé ahbabáq aruqaruri aníne. Wega mah marakó marakóipéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Asiu keyábé pagu pagunurairara áhnte kegá tobehéra ebehowe. Wega itene sánsá suena Néhsara suwahpeqte ániné sánsá meyháh ké wahnahnire.

⁶ Wahnahnéna wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq íre kawerina uraitaq itega táhtotiarane. Itene sánsá anterutainsabé ehweh ateq parabaruanehe iwíáhuraune.

⁷ Iwíáhuraunaraq itega Pora ehweh atanéhe uraunaraq sontiá kené wahnah wenáwíq Árisiásarehga tuera ite págegeue íubera Pora meqmera móbeq móátáráwe. Árisiásaga itensabé, Pora ehweh atagéhboq anotah aní miéhrebeq pokue mitaq ehweh atáho uraire. ⁸ Moke ehweh atéhra ehwehnsabé wewega teawinkéhboq kaseninanao úwe. ⁹ Úwara moke wereq su Asiu kegá wega írarú ehwehnsabé kowe atera mí ehwéh aiq pútaq ehwehne atówe.

Poraga Péríkínsabé we ehweh teawu ehwehne.

¹⁰ Poraga ehwehninkeheéna anotah kamáhni ánínká ayahnkaratáté saiqnówe. Saiqnówana Poraga wensabé, Itene marakórapeq arega áhnte opéq wahnahnurone. Mína tagaríonsabé pahsuqme teawiníe. ¹¹ Inéga Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh ataníeéna kowiaraugana peh airápéte téhtaré wéhékáh parabaguraire. Mó kegá mí ehwéh aiq pútaq ehwehne teawígéhboq kaseninanao. ¹² Mí ke suwahpeq iné íre ehwehéna mó ke íre pagu pagunuraage. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqkákáq Asiu kené momíwí

* 23:27: Eqmaro 21.30-33, 22.25-27, 24.7 tagáhno.

nahtápéqkákáq máhpeqkákáq peh túbáh aguraúge. ¹³ Segá ehweh aintáhnásábé íre sokigi aintáhráhowe.

¹⁴ Pahsuqme teawiníboq írátíahno. Segá Sísane sánsámé íre suwahbeh puara áwáhnáh sánsáne ewe. Mí sansámé ínégá sehgiúge. Miraunsabé itereq itene igacnaréhreqne Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. Mósísine ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákáqsábé aiq pútare arítóge. ¹⁵ Mókake Manikánka moke pusa kéwé kaweq kereq ahababáq kereq iriritankéhe. Ehweh aintáh kéreq ínereqka minayabe iwíáhue áwénunúne. ¹⁶ Íné kaweqtaq méyabe nuwahbehre. Manikánseq ómi wehukéreqsabé íné íre ahababáritónsábé nirupipeq eyoyóire úwe.

¹⁷ Poraga mó mahraréna, Táhmaro opéq nahno kené marakórapeq ména nánuwahraha seuwekuraúge. Tabonah Asiu ke móne nárinieéna seuwekéna Manikánsabe iwíáh iwíáhue nawinieéna seuwekuraúge. ¹⁸ Itega sosueq mirauraunaraq sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq ite tagarowe. Íre áhnte ke ínéba miarowana pehwehribeq miaraugara ¹⁹ Esia marakórápéqté Asiu kegá tagarowe. Tagarowana ínégá ahababáruataq tahiri sega aneqsabé areba íre séra ehweh aintáh iripo?

²⁰ Ínéga kaunsíri ke ehwéh teriátáugara areba suro kegá írátíarowe. Ahababáruataq tahiri sega teawé irino. ²¹ Se momiwíurorabeq peh morá éhwéh iraruraunsabé sega, Íné ahababáruaire iwíáhurowamo. Mí tanáhráq ínégá anotah ehwéhnuwe mahraréna, Manikánka pusa ké iriritankéhe. Ínéga mira iwíáhunsabé íbora itega ehweh aintáhowe uraúge úwe.

²² Úwana Péríkiga irena Sísansabé aiq pútare atáh kéné sánsá ahtebonsabé, Pehitare aritowe. Pehitare aritena sensabé, Anotah sontiá kéné wahnah aní Árisiásaga mahtaq tuinaraq itene koti ehwéhnsábé iwíáhue teiníe úwe. ²³ Teiníe éna wene kíápéténinsabé, Pora kawerue wahnahnato. Pehwehrue wahnahnúno. Wene iyahnabo anímárinká séhréh atanehéera ménsámehnsánkakaq túíratáq íre ahqáho arito úwe.

Pora téhtaré ópéq karábúsiipéq mío ehwéhne.

²⁴ Táhmaro mó wehekáh parabagúwana Péríkiga wene ahre wenáwíq Tárúsira meqména súwe. Wene ahre Asiu iní míowe. Wega, Pora meqme súno atowana móatowana Poraga Sísansabé aiq pútare ate ehwéh teriuwe. ²⁵ Poraga kaweqtaq méyabewé tabasiwe méyabewé Manikánka mókake ómi kehinánsábé ehweh aritahnayabewé irarúwe. Irarútaq Péríkiga áhre agéna mahraréna, Pehitare. Amahnága pokúno. Mókake ahwimi íre kahnaráq mó áhrabinie úwe.

²⁶ Péríkiga iwíáhéna, Pugeq auwahnana Poraga móne náninabomo iwíáhuwe. Mira iwíáhunsabé wega mó wehekáh mó wehekáhnue Pora meqme súno atowana Pora weba súwe. Wereq Porareqka ehwehনারুqaruruye.

²⁷ Asiu kegá wensabé kaweróne atagehéna Péríkiga Pora íre pugeq auwowana peh téhtaré ópéq karábúsiipéq míowe. Mí tanáhráq parabagúwana mó anínká Péríkine wahnah árámbéhri meyowe. Mí aní wenáwíqtare Pósiúsa Pésátae.

25

Poraga, Anotah wahnáh aní Sísáhríba pokinie ú ehwehne.

¹ Pésátaga Sésaría suwahpeq wahnahné arámbéhri awaq mianieéna mitaq súwe. Apahtaróráq mitaq ména suena Sarúsarama suwahpeq pokúwe. ² Mibeqté Manikáne ehweh míbeq máhbeq arítáh kéné wahnahnseq mó anotah Asiu kereqka Pésáta Poraga ahababarurai ehwéh teawúwe. ³ Segá moráénéwéna, Pora subonéhboq ahtapeq mehwaranéhe iwíáhuwe. Mira iwíáhunsabé sega Pésátansabé, Pora mahtaq Sarúsarama suwahpeq ehweh atanéhboq meqmeq sero arito uwe.

⁴ Úwana Pésátaga sensabé, Pora Sésaría suwahpeq karábúsiipéq míehre. Mibeq áhníbórá pokinie. ⁵ Minayabe ite míonarabeqte anotah kegá séniragéhe. We ahababáq kahnaráq mitaq ehweh atagéhe úwe.

⁶ Wega sensuwahpeq abapete apahtaró wéhékáhpópoq nayáhnkú wéhékáhpópoq mitaq ména suena Sésaría suwahpeq pokúwe. Pokéra mó wehekáh wega wahnahnúabeqte náhúpéq tútuue ména, Pora koweqme sero aritowe. ⁷ Poraga sútaq Sarúsarama suwahpeqte su Asíú kegá seabugéqnáhnue iriwe míówe. Iriwe méra, Wega mira ahababárire éra áhnte ehwéh atówe. Sene ehwehme aiq pútaq ehwéh íre sokigi aweráhuwe.

⁸ Ehweh atówana Poraga mahraréna, Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákáq íre ahababáritáráuge. Itene anotah wahnáh Sísáhrí moq íre ahababáratáráuge úwe.

⁹ Úwana Pésátaga Poransabé, Asiu kegá ehweh aintagéhboq Sarúsarama suwahpeq ínereq arereq pokéyabe awahbehro úwe. Pésátaga Asiu kené sirupipeq eyoyó aritanieéna mí ehwéh irarúwe.

¹⁰ Úwana Poraga wensabé, Ahqáho. Íné Asiu keyábé íre ahabábarítárame tagariahne. Minayabe ite Aroma kené anotah wahnáhné koti arítáh náhtápéq míoge. Mahtaq ehweh parabaruo. ¹¹ Íné pukorahu sansá íre miraurauge. Miraurautaq tahirímé íné nubiq suo teawú irino. Segá ehweh aintáhmé íre aiq pútarowe. Minayabe arega íné Asiu kebá íre móintáhráhone. Aroma wahnáh ání Sísáhri íné éhweh teawenana wewega iwíáhue tagankehe úwe.

¹² Úwara Pésátareq weba mía míau ahtebíá kéreqka síoéra iwíáhuwe. Pésátaga Poransabé, Sísáhri íné éhweh teawenana iwíáhue tagankehe ényabé weba pokinkehe úwe.

Ágáripaga Pora éhweh iro ehwéhne.

¹³ Táhmaro mó wehekáh parabagútaq mó marákórápéqte wáhnáh ánínseq wenanahnoreqka Sésaría suwahpeq suye. Wahnah aní wenáwíq Ágáripae. Anahnowá áwíq Pénáísie. Segá Pésáta mehweh atayeheéra suye. ¹⁴ Segá táhmaro wehekáh weba míoyana Pésátaga Pora éhweh Ágáripa teawuwe. Teawena Ágáripansabe mahraréna, Péríkine arambehri merautaq wehukení karábúsiipéq míaraire. ¹⁵ Íné Sarúsarama suwahpeq míarautaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahmarínseq Asiu abówáh wéhreqka we éhweh teniátówe. Teniera mahraréra, Itega we naho aiq ehweh ataráúnayabé itene ehweh iro. We subiq suo teniátówe.

¹⁶ Teniátówana ínéga ahqáho aritena sensabé, Ite Aroma kegá wehuke pehipi íre subiq suahráhué. Ebeqme we ehweh átáh ké míáhrbeq wene ahabábáqsabe ehwehninkehe urauge.

¹⁷ Asiu kegá we ehweh ataneheéra ínéba tutotaq íné íre túbáh agurauge. Mó wehekáhtáq mi ehwéh iranieéna wahnahnuraurabeqte náhúpéq tútuue ména, Pora koweqme sero arítáráugara koweqme surowe. ¹⁸ Wega aneq ahkárágára urairo iwíáhuragura wensabé ehweh atáro kegá irigéra íre mi ehwéhnia peh mó ehwéh irare atárowe. ¹⁹ Peh seyene sánsánsabé ehwehurowe. Poraga, Putiarai aní wenáwíq Sisa oga miéhre urainsabé wereq sereq ehwehuwe. ²⁰ Mi ehwéhme íre niahteboge. Aneq ehwéhópomo? Árahe kaweriritanínkono iwíáhurauge. Iwíáhuraunsabé ínéga Pora kasenána, Sarúsarama suwahpeq pokue mitaq mah ehwéh kobarabaruanéhnkono urauge. ²¹ Uragana Poraga, Ahqáho. Aroma wahnáh ání Sísáhri íné éhweh teawenana wega iwíáhue tagéna teinkéhe uraire. Urainsabé, Ínéga eqmaq auwahráhonaraq Sísáhríba pokinkehe. Amahnága karábúsiipéq míahno atáráuge úwe.

²² Úwana Ágáripaga Pésátansabé, Ínénéga mi aniné ehweh iraníe úwana, Ahbiah arega irankéhe úwe.

²³ Mó wehekáh Ágáripareq wenanahno Pénáísireqka wahnah anité táhnsá siwahríruera suye. Sereq sóntía kené wahnahnseq anotah wehwárinseqka momiwí nahtápéq kibekuwe. Kibekuwana Pésátaga, Pora koweqme sero úwana koweqme suwe.

²⁴ Pésátaga mahraréna, Ágáripareq ómi itereq momiwíúna kerero, mah aní tagahro. Moke Asiu kegá Sarúsarama suwahpeqkákákq mahtaqkákákq mah anínsabé teni teninurowe. Segá ínénsabe, Mi aní anotah ahabábák ání púah subiq suo ato éra pagu pagunaintárowe. ²⁵ Ínéga we kasenuwe tagéna pukorahi ahabábák íre tagarauge. Wega, Aroma wahnáh ání Sísáhri íné éhweh teawenana wewega iwíáhue tagankehe uraire. Urainsabé ínéga weba eqmaraníe iwíáhurauge.

²⁶ Mah anínsabé kasenuwe tagéna wene ahabábák íre tagaraunsabé Sísáhrínsabé aneq ehwéh páhsiiipéq sehiranue teawinínkono? Minayabe wene ehweh irageheéna iteba móátóge. Ágáripao, wene ehweh iro. Itene anotah wahnáh Sísáhri wene ahabábáqsabe páhsi sehiraninibao itega mah aní kasenoro. ²⁷ Karábúsiipéqte áni mó wahnáh ánípa pehipi eqmaq áúwéhnyabé íre kaweq sansáne. Minayabe wene ahabábáqmari sehiraninie úwe.

26

Poraga we éhweh Ágáripa teawu ehwehne.

¹ Ágáripaga Poransabé, Are éhweh teio úwe. Úwana Poraga ayah pankeqme mahraréna, ² Ágáripao, are anotah wahnáh áni móne. Íné éhweh teawenayabé nirupipeq eyoyóire. Asiu kegá áhnte ehwéh aintáronsabé amahnága tábúsoqme teawiníe. ³ Arega moke Asiu kené sánsánkákákq sene ehwehnkakákq aiq ahtebáhné. Minayabe arega néne ehweh irahnayabé nirupipeq eyoyóire. Kawerue iwíáhinkehboq pehwehruwe mé iro úwe.

⁴ Poraga mó mahraréna, Ómi Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq miraurau sansá tagariáhwe. Íné animai míáhwataq nánuwahrah míórabéq miraowa sansá tagariáhwe. ⁵ Péhrasi kegá mirau sansá anotah pagégé sánsáne. Íné Péhrasi aní ména mi sansá kawerue miraurauge.

Minayabe Asiu kegá tagariáhwe. Mi ehwéh teaweyabe suwahbehtaḡ tahirímé sega aiḡ teawé irino.

⁶ Naho naho Manikánka itene igaḡnaréhyabe áhnte kawéḡ éhwéh teriuwe. Ínéga mi ehwéhnsábé aiḡ pútare atóge. Aiḡ pútare atena áwénunuraunsabé mó kegá ehweh aintárowana amahnága mahtaḡ móoge. ⁷ Airápété téhtaré iteruwahrah kahnáhnká inokáhpeḡkakáḡ wéhékáhnkakaḡ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhwe. Segá kawerue iwíáh iwíáh atera, Manikánka omasa éhwéh sehḡnawire éra áwénunuwe. Ínéga moḡ miraue áwénunurauge. Minayabe Asiu kegá ehweh aintárowe. ⁸ Manikánka pusa ké iriritéhnsábé aneqsabé íre aiḡ pútare ataho úwe.

⁹ Poraga mó mahraréna, Ínéga menah Sísa, Néhsara suwahpeḡte ánínsabé aiḡ pútare atáh ké síwíoqnanauge iwíáhurauge. ¹⁰ Iwíáhéna Sarúsarama suwahpeḡte Sísa tagariáh ké síwíoqnarauge. Manikáne ehweh mibeḡ mahbeḡ aritáh kéné wahnah kegá, Miraúno aintárowana Sísa tagariáh ké karábúsiipeḡ sitárauge. Se subiq suanéhe iwíáhurowana miraoro aritárauge.

¹¹ Sísa tagariáh kegá sene sánsa suera Sísansabé íre kawéḡ ehweh atageheéna inéga moke Asiu kené momiwí nahmáritápéḡ anotahtaḡ kamah ariena síwíoqnarauge. Anotah abíahnsá aritena wáhnaupeḡté ké suwahpeḡkakáḡ pokue síwíoqnarauge úwe.

*Poraga Sísa tagó ehweh Ágáripa teawu ehwéhne.
(Eqmaro 9.3-19, 22.6-16)*

¹² Poraga mó mahraréna, Ínéga miraunaunsabé Támákása suwahpeḡ pokinie iwíáhurauge. Iwíáhuraugara Manikáne ehweh mibeḡ mahbeḡ aritáh kéné wahnah animárinká, Kaweróne éra, Komiraúno aintárowe. Komiraúno aintárowana ahtaḡpeḡ pokurauge. ¹³ Pokuraugana wéhékáhnabubu íopeḡté anotahtaḡ téhraguraire. Mi tehrehme pópoḡnah kiotaime téhrarairana tagarauge. Ínéreḡ ahtaḡpeḡ sénító kereḡ míraunarebeḡ téhraguraire. ¹⁴ Anotah téhraguraitaḡ moke itega marakóipeḡ márunsurahuraune. Íbaru ehwéh, Asiu kené ehwehnka iraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwíoqnahno? Kirusa séhikáratáḡ are peraḡ miáhnana érinserah amahnága arere érire uraire.

¹⁵ Urairana inéga, Anotah aníno, are insebo uraugana wega, Iné Sísa arega níwíoqnáhna aní múge. ¹⁶ Iriwe miáhno. Arega néne arambehri mirainkeheéna areba tuena omaḡ atóge. Amahnága tagáhna naneḡkakáḡ mókake sokigi awéna naneḡkakáḡ teri terininkehe.

¹⁷ Nahnsó kebá eqmaraníe. Mókake inéga are séhréh atáhnaraḡ sereḡ Asiu kereḡka íre subiq suagéhe. ¹⁸ Nahnsó kegá sirupipeḡté síúra ebíqme tagéra sunkíkírirabeḡte sánsa suera téhrehrebeḡte sánsa miraigehboḡ kosiwáhnorúno. Owainawane págege sánsa suera Manikáne ahtaḡpeḡ nogigéhboḡ kosiwáhnorúno. Segá arene ehweh íréhrataḡmé sene ahababáḡ kaweraritanie. Kaweraritena sensabé, Ite inénsabe aiḡ pútare aintáh púana inéga omaḡ itó ánimári miáhwe aitaníe urairana íratáuge úwe.

Poraga Ágáripa wene arambehriyabé teawu ehwehne.

¹⁹ Poraga mó mahraréna, Ágáripao, are anotah wahnáh aní miáhna puah néne ehweh iro. Sísaḡa íopeḡté teniátái ehweh íre anterúoge. Írakaumo. ²⁰ Téhwe Támákása suwahpeḡ síwáhnorurauge. Síwáhnoréna miḡaḡté keyábé, Itene ahababáḡ sansa sueḡ Manikánsabe áhraboro. Áhrabirataḡ mó ahababáḡ pehragéḡ peh kaweqtaḡ méḡ wene arambehri miraoro. Mirairataḡ mó kegá itene ahababáḡ sansa aiḡ pútaḡ sutowe iwíáhigehe urauge. Anehemé Sarúsarama suwahpeḡkakáḡ moke Súria marákórápéḡkakáḡ naruo ke míarorabeḡkakáḡ mah ehweh síwáhnorurauge.

²¹ Mah ehwéh síwáhnoruraunsabé Asiu kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéḡ iné tagéra táhtoḡme, Subiq suanéhe iwíáhurowe. ²² Manikánka menahnkákáḡ amahnágaákáḡ aiḡ séhréh aintéhre. Séhréh aintéh púana iriwe ména anotah kereḡ íre síwíqkakaḡ kéreḡsabé ehweh teiúge. Manikáne ehweh iraru kereḡ Mósísireḡka iraru ehwéhme teiúge. Ínéga mó ehweh íre teiasa peh mi ehwéh teiúge. ²³ Segá mahraréra, Mókakewe Manikánka omaḡ ato aní, ite meirena kaweraitéh ani anotah erinana pukinkehe.

Pukéna pusa ké miáhrarabeḡte ebeḡ iriginkehe. Wega irigena Asiu kereḡ nahnsó kereḡ téhrorahi ehwéh terinkéhe uwe. (Aisaia 42.6, 49.6)
Mó ehwéh íre teiasa peh mi ehwéh teiúge úwe.

Poraga Ágáripansabé, Aiḡ pútare ato ú ehwehne.

²⁴ Pésátaga Porane ehweh saiḡnaruenta anotah ehwéhnéna, wensabé, Porao, are múguwahḡ aní úkuro. Áhnte sehírana púkú sáhnshah sáhnshahuronaga múguwahḡ aní úkuro úwe.

²⁵ Úwana Poraga wensabé, Pésátao, are anotah wahnáh ání móne. Íné íre múguwahgu aní ména peh aiq pútariahnsanuge. Íre pehipi irarúge. Peh tábúsoqme iwíáhéna iraruge. ²⁶ Ínéga teiú éhwéhmé Ágáripaga tagariéh púana wensabé pahsuqme teawúge. Sísaga mirauraimé íre epérahpéria peh wehuke miaropi miraurai puana Ágáripaga aiq moke írátíéhre. ²⁷ Ágáripao, arega Manikáne ehweh iraru kené ehweh aiq pútare aritahno? Íné tagariómé arega aiq pútare aritahne úwe.

²⁸ Úwana Ágáripaga Poransabé, Arega tenienayabé ínéga mótaq Sísá k éraníe iwíáhono úwe. ²⁹ Úwana Poraga wensabé, Mótaqpoqóp mókakebopoq íné íre tagarióge. Íre arebataq ómi amahnága néne ehweh íráh keyábé nirutaboírariótóge. Íte ómi íné tahnsa aní úkigeheéna púreraitóge. Íre íné tahnsa karábúsiipéq míageheéna peh Sísansabé aiq pútare atageheéna púreraitóge úwe.

³⁰ Úwara Ágáripah Pésátareh Pénáísireh sereq tútuwe mío kereqka irigue ³¹ máhpeq tueyokuwe. Tueyokéra sebataq ehwehnéra, Mi anínká pukorahi ahhábáq íre mirauraire. Wega karábúsiipéq mía míorahi ahhábáq íre mirauraire úwe.

³² Ágáripaga Pésátansabé, Mi anínká, Aroma wahnáh ání Sísáhriga íné éhweh iranawire íre iraruraitaq tahirímé soraq auwo ató irino úwe.

27

Pora Aroma suwahpeq pokinkehéera sípiipéq móató éhwéhne.

¹ Pora Ítári marákórápéq eqmarankehéera sega wereq mó karábúsiipéq mío kereq wehukeni wenáwiq Súríasaba mórítówe. Súríasawe we sóntia kené kíápéténi ména 100 sóntia ké wahnahnéna anotah wahnáh ání Sísáhrine arambehri aní míowe. ² Árámitíámi suwahpeqte sípígá mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Esia marákórápéq pokinaútaq Súríasaga Porareq mó karábúsiipéqté kéreq sípiipéq mórítówe. Mó aní wenáwiq Árisátáki sípiipéq míowe. We Tésárónáika suwahpeq Másérónia marákórápéqté áníne. Itega sípi kéweweq pokowane.* ³ Pokéq mó wehekáh Sáiróna suwahpeq sewane. Súríasaga Pora kaweratina wensabé, Arega mahtaq sewíéhnaaq arene iyahnaboga kirabo atagéhe úwe.

⁴ Mó wehekáh itega sípi kéweweq pokowane. Iuranabiahtapeq anotah soirírúnsabe marakó áwiq Sáipára ogehpeqtáq sótaikowane. ⁵ Sótaikéq Sírísia marákórápéqkákáq Pámberia marákórápéqkákáq anotah wanítábá sótaikéq Árisía marákórápéq Máira suwahpeq kowane.

⁶ Sóntia kené kíápéténiga mitaq mó sípi Ítári marákórápéq pokina sípi kabaruwe. Kabaréna wega Árékásántária suwahpeqte sípi Ítári marákórápéq pokina sípi ábóraq marena íte meiqmena sípiipéq móitowe.

⁷ Mitaq sípi kéweweq anotah soirírúnsabe táhmaro wehekáh pehwehrue pokowane. Pehwehrue kúwaq itega Níra suwahpeq kótaikowane. Mitaq anotah soirírúnsabe itega obaríqme íre korahowane. Itega Sárámóni marákórápéq kótaikéq Kíríti marákórápéqté áyéhrápéq kótaikéq mi marakó ogehpeq kowane. ⁸ Sípiwari segagairabeq áwiq Kaweqtapére. Mitaq Áráséa suwahpeq wahtotare. Sípiipéq pehwehrue mitaq kowane.

⁹ Anotah soirírúnsabe koyabo seyabonue áhnte wehekáh sótaikúwe. Ópeq tanáhráq súwana anotah soirírúnsabe wánínka áhnte nonaburóróúwe. Minayabe Poraga wensabé, ¹⁰ Sípiakáq itenkakáq wánínkoneho. Íné iwíáhume pokonaraq íre peh sípiakáq kahgoakáq ite moq wánínkoneheqmúne úwe.

¹¹ Úwana sóntia kené kíápéténiga Porane ehweh íre irena peh sípi soberú anínseq sípi abowáreque ehweh irowe. ¹² Sipwari segagairabeq ópeq tanáhráq méyabe íre kaweqtapéq púara áhnte kegá, Sípi kéweweq pokoneheqmúne uwe. Kíríti marákórápéq mó sípi kagairabeq áwiq Pínikie. Segá iwíáhéra, Pínikíwe íre anotah soiriri marakóe. Minayabe sípi kéweweq pokue ópeq tanáhráq mitaq kowíanehe uwe.

Anotah soirírúnsabe wánínka anotah nonaburóróúwe.

¹³ Pehgáriq soirírúnsabe sega iwíáhéra, Aiq kawerire iwíáhuwaq sípi kéweweq Kíríti marákórápéqté áyéhrápéq wahtotaq pokowane. ¹⁴ Pokowanana marakóipeqté anotah soiríqká paentowe.

¹⁵ Anotah soirírúnsabe sípi sóirirúbeq íre korahúwe. Íre korahúnsabe sípi soberú anínká sípi keyabonkúwana sóiríqka anehepeq pagume meqmena kúwe. ¹⁶ Itega Káura marakó sótaikowanaraq pehgáriq sípi abariue pankeqme sípirapéq marahwáne. Anotah soirírú púana mi arámbéhri anotah pagégé arámbéhrie.

* 27:2: Árúka mah pahsi sehiranú aní moq mi sípiipéq kiwíowe.

¹⁷ Sípi pitegíneho éra págege nahgáqtáté ákahnabubu táhru táhruuwe. Ápárika marákórác sóiriqka sípi paentáwena arahwéraq móitehneho éra sega séri pugeq súowana sípiga pehipi pokúwe. ¹⁸ Mó wehekáh peh anotah soirírúwana sípi umehúnsabe wánínkíneho éra sega kahgowari mewe wánípipeq súówe.

¹⁹ Súowana mó wehekáh mónkakác anotah soirírúwara mó wehekáh anotahtaq áhreu puara sípi soberé mensáméhnsámári mewe wánípipeq súówe. ²⁰ Áhnte wehekáh íónkakaq pópoqnahakác wehyoqkákác íre ábóraq kowana peh anotah íbónsúwana sóirírúwe. Minayabe sega wánínkoneheqmúne íwiáhuwe.

²¹ Wánínkoneheqmúne íwiáhéra áhnte wehekáh táhutahuq awehriuwe. Awehriuwana Poraga se míorabeq séna sensabé mahraréna, Wehukeo, néne ehweh íreq Kíríti marákórápéq íre súótaq tahirímé sípiipéqté ménsáméhnsá peh kéh irino. ²² Amahnága íre áhreoro. Moke itega íre pukoneheqmúne. Peh morá sípi airaiq piteginawire.

²³ Iné Manikáne aní ména wensabé íwiáh íwiáhata atauge. Inokáhpeq wene íópeqté ánínká ínéba iriwe ména ²⁴ mahrarue teniema, Porao, íre áhreúno. Aroma kené wahnah Sísáhriga arene ehweh irankéhoq weba pokiniewóne. Minayabe Manikánka arereq moke sípiipéq miáh kéreq amahnága íre pukia peh oga miáhro aitéhre. ²⁵ Manikánka tení éhwéhnsabé aiq pútare atóge. Wegá tenínsabé aiq pútaraginawire íwiáhuge. Minayabe íre áhreoro. ²⁶ Peh morá sóiriqka paentáwe sípi marakóipeq surahue piteginkehe úwe.

²⁷ Inokáhpeq 14 wehekáh parabagútaq anotah soiríqká íre parabagia peh sípi anotah soréq wání áwíq Méritérénia paentowe. Paentowara inokáhnabubu sípiipéq arambehrio kegá, Marakó peh wahtotare íwiáhuwe. ²⁸ Iwiáhéra sega náhgáqtate wání agehga marówana peh ákáhtaq wahtótác 40 míta kowe. Konsabe sípiga mó kúwara sega mótaq mó agehga marówana peh wahtotaq 30 míta agúwe. ²⁹ Peh wahtotaq agú púara sípi marakóipeqté ébáhmári paentáwe súnsabe pitegineho éra áhreuwe. Áhreéra itaréitaré náhgáqtác áhéni sarira mewe wánípipeq márówe. Mí ahénigá wánípipeq tuegáwagiwe ambubu aginkeheéra inokáhpeq sípi anehepeqté tuparúówe. Tuparuera apubúue ahyahbikerankeheéra púreruwe.

³⁰ Sípiipéq arambehriu kegá seye náhenéra, Mahtaq pukonehoq sípiakác karábúsi keákác sueq káriq sípi kéweweq marakóipeq pokoneheqmúne uwe. Mira íwiáhunsabé sega mó ke péhe éhwéh teriera, Itega mó ahéní sípi abiahtapeq sariwe tuparuanéhe uwe. Tuparuanéhe éra káriq sípi wánípipeq márúmarówe. Mí káriq sípi kéwewera pokonehe éra márúmarówe. ³¹ Márúmarótaq Poraga sóntia kené kíápéténireq wene sóntia kereqsabé, Sípiipéq arambehriu kegá íte iuwera pokirataq wánínkoneheqmóe úwe. ³² Úwara sóntia kegá káriq sípi táhraró nahniác kiraq súowana mí sípi sóreq wanítác márúnsurahéna pehipi pokúwe.

³³ Ahyahbinkiranotaq Poraga ómi mió keyabé, Táhutahuq nahro éna pagu pagunéna sensabé, Itega téhtaré wíki íwiáh kikiréq táhutahuq íre narutówe. ³⁴ Irupi pukiyehhoq amahnága nahro. Ite íre wánínkoneheqmúne. Peh íte ómi áhkórapeq kéagorahúne úwe. ³⁵ Mí ehwéh iraréna se tagotaq táhutahuq mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme nówe.

³⁶ Keqme nówara sirupipeq moke eyoyóera táhutahuq nowe. ³⁷ Peh íregáritaq 276 wehuké mí sípiipéq miáhwane. ³⁸ Se táhutahuq nowana siyahbankirowara sípi umehíneho éra moke tahutáhúq wánípipeq súówe.

Sípi pitegú ehwehne.

³⁹ Ahbiahipeq marakó ábóraq kowara sípiipéq arambehriu kegá tagéra eheqte marákóbo íwiáhuwe. Iwiáhéra kaweq arahwé tagéra sípi korahonaraq mitaq kowianehe íwiáhuwe.

⁴⁰ Mira íwiáhunsabé sega áhéni nahniác kiraqme sóreq wanípipeq súówe. Sípi soberinkeheéra sega soberé kara pugeq súówe. Sóiriqka sípi paentáwe áhnopeq méitankeheéra sega séri pankeqmárówe.

⁴¹ Moke mirau puana sípiga peheráh kéna wánípipeqté arahwéraq móbegue kowiówe. Arahwéraq móbegúnsabe íre pokorahúwana anehepeq wáninka mésubiqmaq subiqmarúwe. Mésubiqmaq subiqmarúnsabe sípi piteginaúwe.

⁴² Sóntia kegá íwiáhéra, Karábúsi kegá wánípipeq súbímie áhkórapeq keague taqnobagiyeho éq amahnága se subiq suanehe íwiáhuwe. ⁴³ Iwiáhuwana sene kíápéténiga, Pora subiq súého íwiáhéna ahgáho aritowe. Wegá wánípipeq súbimi tagariáh keyábé, Ebeqme itega wánípipeq ahkuague súwímie áhkórapeq pokoro. ⁴⁴ Anehe mó kegá sípi pitegia áyéhraqpópoq abaraqpópoq táhtoqme áhkórapeq kéagigehe úwe. Úwaq itega moke wega teiunserahnue kaweqtaq áhkórapeq kéagowane.

28

Wehenka Pora pó ehwehne.

¹ Áhkórapeq kowéq mí marakó áwíq Márátáe irahwáne. ² Mibeqté kegá íte mehweh aitera kaweraitówe. Ibónsúwana titirúnsabe sega íra pariówe. ³ Poraga irawari kosiqme sesiqlmeue

ira pariowe. Ira pariotaq osoronsabe mipi mío wehenká ira kunkúnúwana tueyokéna Porane ayahnkara pówe. ⁴ Wehenka wene ayah péna pahtiwara mibeqté kéga tagéna seye náhenéra, Mi animé wehuke subiq suo anípómo. Íre wáninkinsabé we ahbabáq ani púana amahnága pukinkehe uwe.

⁵ Uwana wene ayahnkara kóbiq kóbirúwana wehenka iraipéq megúwana Pora peh míowe. ⁶ Peh míowara sega áwénunéra iwíáhéra, Wene ayahnkara muinabomo. Aunúnkaq márunsurahéna pukinabirapómo iwíáhuwe. Íre wahto tanáhráq áwénunuwana sene iwíáh íre aiq pútaragúnsabe sega mó iwíáhéra, We manikápómo iwíáhuwe.

Awahre koré kaweragú ehwehne.

⁷ Mi marákórápéqté wáhnáh áni wenáwíq Púbiúsae. Mitaq wene marakó wahtotare. Wega ite mehweh aintena wene nahtapeq apahtáróráq kawerue kirabo aitowe. ⁸ Wenabo osorosorú awahréna puriq puriqkakarúwe. Awahreúwana Poraga weba séna púreréna wene ayahnkaratáté táhtorowana kaweragúwe.

⁹ Kaweragúwara moke mi marákórápéqté kéga minayabe írówara moke awahre kegá Poraba suwana púreraritowana kaweragúwe. ¹⁰ Mibeqté kéga ménsámehnsá pehipi náí náinuwe. Itega mi marákóráq apahtáro ío méq suanehe owanaraq moke iuwahbeh nanéq ménsáméhnsá sípiipéq sáharagehéra náíuwe.

Poraga Aroma suwahpeq pokú ehwehne.

¹¹ Árékásántaría suwahpeqte sípi ópeq tanáhráq mitaq sípi kagairabeq kowe. Sípi abiahtapeq se ábárahrené siyahqno tahnsa náneq pikisah kowe. Mi abárahrewé péhe mániká áwíq Súsine ahninkáwáraré. Apahtáro ío itega mi marakóipéq méq mi sípi kéweweq pokowane. ¹² Mó marákórápéq pokue Sírakiúsa suwahpeq apahtáróráq kowíahwane. ¹³ Mitaq sueq sípi kéweweq pokue Árégíuma suwahpeq pokowane. Mó wehekáh sípi anehepeqte sórirúnsabe mitaq sueq apahtáróráq sípiipéq Pútéóri suwahpeq kowíahwane.

¹⁴ Mitaq Sísa tagariáh ké méra, Iteba kaegaeoro unsabe abapete téhtaréráq seba kowíahwane. Mitaq sueq ahtapeq pokue Aroma suwahpeq konehe iwíáhowane. ¹⁵ Aroma suwahpeqte Sísa tagariáh kéga, Porarehga áhnibórá seneherawoe u ehwéh irera táhmaro kega ahtapeq sure máhkétirapéq áwíq Ápiúsa séra mitaq iwénunuwe. Mitaq kaegaeo nah apahtáro korabeq iwénunuwe. Poraga sutaq se tagéna wene arupipeq eyoyóéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe.

¹⁶ Itega Aroma suwahpeq kowíahwanaraq sega Pora íre karábúsiipéq móatera peh wewene nahtapeq móátówe. Wereq peh morá we wahnahnú sontiá áninseqka kaegaeuye.

Poraga Aroma ke kaweq ehwéh teriú ehwéhne.

¹⁷ Wega mitaq ména apahtáróráq mibeqté Asiu kené wahnah keyábé síhrahbúwara suwe. Webá suwana sensabé, Nánuwahraho, Asiu ke íre ahbabáq aritáráuge. Iteriborehne sansá íre anterutauge. Se íre ahbabáraritáráugarawe Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá íné táhtoqme Aroma kebá móintárowe. ¹⁸ Aroma kegá néne ahbabáqsabe kabaréna kasenaintárowe. Kasenaintera se ahtebome íné íre pukorahi ahbabáruunsabé sega, Soraq auwanéhe urowe.

¹⁹ Soraq auwanéhe urowara Asiu kegá anotah ahqáho aritárówe. Anotah ahqáho aritárónsabé ínéga mahraréna, Aroma wahnáh áni Sísáhi íné éhweh teawenana iwíáhuwe tagéna teinkéhe urauge. Minayabe surauge. Séna nánuwahrah Asíú keyábé ehweh aritanieéna íre surauge. ²⁰ Ite tagéna mah ehwéh teinieéna íáhrabuge. Marakóipeq tuina animé ite Asiu kegá áwénunona animé wensabé aiq pútare atóge. Minayabe karábúsiipéq míoge úwe.

²¹ Úwara sega wensabé, Súría marákórápéqté kéga are éhweh pahsí íre sehiranue íátówe. Mahtaqq suro Asiu kegá arega ahbabárire íre teíátówe. ²² Mah marakó marákórápéqté kéga Sísane sánsá íre kaweq sansáne tei teinurowe. Minayabe arega teiena ehwéh iraneheqmúne uwe.

²³ Seyega iwíáhu wehekáh Porane nahtapeq áhnte kegá weba suwe. Suwana wega moke mi wehekáh Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriúwe. Segá Sísa éhweh iragehéna wega Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené sehrankakáq sáhnahwe síwáhnorúwe.

²⁴ Síwáhnorúwara táhmaro író kega wene ehwehnsabé aiq pútare atówara mó kegá íre aiq pútare atówe. ²⁵ Segá íre peh morá iwíáhuwana pokonehera utaq Poraga mahraréna, Manikáne Awanka wene ehweh irarú ani wenáwíq Áísáia iwíáh atowana wega itene igaqnaréhyabe mahraréna,

²⁶ Mah ke korerio. Korerie, Itene iahrega áhnte tanáhráq ireqmé íre kawerue iahtebahwe. Itene iuranka áhnte tanáhráq tagéqmé íre kawerue iahtebahwe korerio.

²⁷ Sene iwíáh págege agirara sene siahrerate ireyabe suwahrieh puara sene siahre parokirara sene siura aiq pigire. Segá ireyabe íre suwahriehatq tahirimé sene siahre

iréra siura tagéra kawerue siahtebah irino. Iahtebahtaḡ tahirímé ínéba surowana kawerarító irino. Íné Manikánka aiḡ iraruge úwe teriuwe. (Aisaia 6.9-10)

²⁸ Poraga Áísáiane ehweh teriena mó mahraréna, Ite mina tahnsano puana Manikáne Awanka iwíáh ato ehwéhniká aiḡ pútaragire. Minayabe Manikánka Sísansabé aiḡ pútare atáh ké kawerarite ehwéh nahnsó ke korerio aintéhre. Nahnsó kegá kawerue iratiagehe. Minayabe ahtebahro úwe. ²⁹ Poraga Aroma suwahpeḡte Asiu ke mi ehwéh aiḡ teriuwe. Teriuwara Asiu kegá seye ehwehéra pokuwe.

³⁰ Poraga mitaḡ téhtaré ópéḡ ména wewega mó iotáḡ mó iotáruwe paiḡma paiḡmaru nahtápéḡ míowe. Wene nahtapeḡ su keyábé kawerue mehweh aritena ³¹ Manikánka wahnahni ehwéh teri terinúwe. Teriena itene Wahnah Sísá Karáhé éhweh pahsuḡme síwáhnorúwe. Síwáhnorúnsabe Aroma wahnáh kegá íre ahḡáho atówe.

Aroma Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Poraga mah pahsi sehiranue mó aní awuwana wega Aroma suwahpeq mewena mibeq Sísa tagariáh ké móriuwe. Mah pahsi áwahewé mahraréna, Ite moke ahababáq ke míone. Mósísiga miraoro ú ehweh sehgiunaga ite íre kaweritahráhire. Itega kaweq arámbéhríunaga moq íre kaweritahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atonaga wega ite kaweraitena oganúq itahráhire. Manikáne Awanka Sísansabé aiq pútare atáh ké séhréh aritena kaweq sansá miraoneheqmúne íwiáh aritena ahriahri sereq mía míaire. Poraga mah ehwéh Aroma suwahpeq Sísa tagariáh ké náriu pahsiípéq sehiranúwe.

Aroma suwahpeqte ké siu pahsié.

Poraga wene arambehriyabé teriu ehwéhne.

¹ Íné, Pora Sísa Karáhéne arambehriu aní múge. Manikáne ehweh korerinkeheéna omaq intena eqmaq núwátáire.

² Naho naho Manikánka omasa éhwéh wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara áwahé pukúípéq sehiranuwe. ³ Omasa éhwéhmé wenahni, itene Wahnah Sísa Karáhé éhwehne. Sísave wehukuéni úkúnsabe anotah wahnáh aní, Tébiti kahnáh ánínéna ⁴ we pukútaq Manikánka págege sansánué iriwe oganúq atowe. Oganúq atonsabe Manikáne Awanka ite sokigi aitéhmé we Manikáne ahninkáwá wíre. We Sísa Karáhé itene Wahnahne.

⁵ We nahnso kereqne Wahnah miankeheéna Manikánka ite meiqme Sísa Karáhéne ayahpi itena anotahtaq séhréh aitéhre. Wega íné nahnso kebá eqmaq núwátáire. Mó kehiná mó kehinánká Sísansabé aiq pútare atera wene ehweh sehgeheéna kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. ⁶ Ite moq Sísa Karáhéne animári míageheéna omaq itena íáhrburaire. Íáhrburairaq ite Sísa kэрáhwe.

⁷ Aroma suwahpeqte Manikáne animárinó, íné Porane ehweh íráhro. Manikánka itensabé arutaboairaitena wene animári míageheéna íáhrburaire. Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukíq itagéhe.

Poraga Aroma ke ehweh koreriyabe awahbo ehwéhne.

⁸ Téhwe teiéna ehwéh íráhro. Itega Sísa Karáhéne ehweh kawerue sehgiómé áhnte kegá íráhwe. Minayabe ínéga ite ómi niahreraq matawéna Sísa Karáhé áwirue Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. ⁹ Sísa Karáhé éhweh teri terinéna Manikáne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna mirauge. Manikánka tagariéhmé íné íre túbáh agia ¹⁰ itensabé ahriahri púreraitóge. Ite tagéyabe nuwahbehre. Minayabe Manikánsabe págegeue púreruge. Púreréna mahraréna, Aroma kebá pokiniboq pokúno ainte séhréh ainto ue púreruge.

¹¹ Itene irupipeq págegeinkeheéna Manikáne Awanka séhréh aitahráhire. Wega mirainkeheéna iteba sure séhréh aiteyabe nuwahbehre. ¹² Ínéga Sísave ehweh kawerue sehgiúnsabé itega íné tagehrataq itene iru kawerinae. Itega moq Sísave ehweh kawerue sehgiúnsabé tagahnaraq nirume kawerinae. Minayabe moke irupipeq eyoyóinae.

¹³ Néne iyahnabo animárinó, teiéna ehwéh iahtebagehboq íráhro. Áhntetaq iteba pokinieuraútaq íre pokorahuraue. Sísave ehweh teriátáútaq mó nahnso kéga aiq pútare atera sehgióue. Ite moq aiq pútare ateq sehgeheéna teiyabe nuwahbehre. ¹⁴ Manikánka ómi korerio urainsabé Kárikí kereq íre Kárikí kereq ahtebah kereq múguwahgu kereq teri terininie. ¹⁵ Itega moq Sísa éhweh irageheéna ite Aroma suwahpeq miáh ké koreiyeyabe nuwahbehre.

Kaweq ehwéhmé Manikáne págegeorahi sansánsabé tei éhwéhne.

¹⁶ Manikánka Sísave kaweq ehwéhnsabé ómi aiq pútare atáh ké kawerarítéhre. Minayabe mi ehwéh teriyeyabe íre niyehitehre. Maniká págege aní púana séhréh aitahráhinsabé ite koreiyeyabe nuwahbehre. Téhwe Asiu kegá mi ehwéh írówara anehe nahnsonka írówe. ¹⁷ Wehukega Sísave ehwehnsabé aiq pútare atáhtáq Manikánka kaweraritena sensabé, Ite kaweqtaq miáhwe arítéhre. Íre wehukega arambehriónka peh morá wensabé aiq pútare atáhnká kawerarítéhre. Mi kawéraritéh sansámé Manikánka aiq sokigi aitéhre. Minayabe Manikáne ehwehna aiq mahraréna, Manikánka wensabé aiq pútare atáh kéyábé, Kaweqtaq miáhwe arítéh púara se oga mía míaoheharawoe íre. (Habakuk 2.4)

Maniká auwera múguwahgu ke úko ehwéhne.

¹⁸ Manikánka íopeq ména wene áyáteh naneq sansá sokigi aíre. Ahbarera ahkaragára kené ahkaragáraga Manikáne aiq pútaq sansánsabé ahqáho atáhwe. Ahqáho atáh púana

Manikánka anotahtaq abiahnsanéna kamah arinkéhe. ¹⁹ Maniká wewega wene sánsá tábúsoqme sokigi ariátái puara wehukega tagariahrahowe. Tagariahrahonsabé wene sánsánsabé ahqáho atáh púana Manikánka anotahtaq kamah arinawire.

²⁰ Naho naho Manikánka mah marákó márakó mirarowe. Wegá kaweqtaq mía míána moke miraro mensáméhnsá ábóraq marowe. Amahnága minawari kéhrara wehukega taga tagao puara wene sánsá tagariahrahowe. Tagéra iwíáhorahome Maniká webataq Manikánéna ahriahri págege aní mía míaire. Minayabe mi ahbábáq kégá Manikánsabe, Arene sánsá peh kopípéq kéhre íre irarerahowe. Íraukaomo.

²¹ Segá Maniká tagarawéra wensabé, Are Maniká Iteribo wóne íre owe. Arensabé iwíáh iwíáhonehqmune íre owe. Wensabé kaweróne íre atáhwe. Minayabe se múguwahgu agéra tábúsoqme iwíáh íre iwíáhia peh sunkíkirabeq miáhwe. ²² Ite ahte bia ké úne éra saiyóera múguwahgu ke úkowe.

²³ Manikánka anotah aní ména ahriahri mía míairara wehuke íre mía míaoewe. Maniká auwera abehq náneq wehukéní awankátate kuruqme mirarera minawarinsabé iwíáh iwíáh atáhwe. Kabaramé ménkámehnkámé karahrabahme abehq náneq awankátate kuruqme mirarera, Itene manikáne éra minawarinsabé iwíáh iwíáh atáhwe.

Ómiga ahbabáq aruqaruro ke wóe i ehwéhne.

²⁴ Segá mirao puana Manikánka se suena áwé tagehrara sene sirupipeq sirutaboiro ahbabáq mira aruqarurowe. Wahba sobaruqnahbaruronsabé ahbabárowe. ²⁵ Manikáne aiq pútaq sánsá suera péhepehe iwíáhéra wene sánsá íre sehgiówe. Maniká moke náneq miraro anínsabé íre iwíáh iwíáhia peh Manikánka miraro naneqmarinsabé iwíáh iwíáhowe. Manikánka moke náneq miraro puaq wensabé iwíáh iwíáh atonawe kaweq sánsáne. Ai q pútaq míre.

²⁶ Segá mira áhbábáronsabé Manikánka se suena áwé tagehre. Áwé tagehrara sega áhnte íre mirao naneq miraéra ahbabáq aruqarurowe. Ahrononká sensuwehqsó suera síwáhu ahréróné sinonka sobaruqnahbarurowe. ²⁷ Wehga moq sene ahrero suera síwáhu wehné sinonkansabé sirutaboirára sobaruqnahbarurowe. Mí sánsámé anotah siyehiteh sánsánirara pehipi mira aruqarurowe. Segá mira áhbábáq aruqaruro puana sene iwíáhwe sene sinonkame íre kaweragire.

²⁸ Segá Manikánsabe iuwahriehre iwíáho puana Manikánka se suena áwé tagehrara sega ahbabáq iwíáhéra íre mirao naneq miraowe. ²⁹ Sene sirupipeq áhnte ahkaragáaakáq ahbabáqkakaq kéhre. Áhnte mensáméhnsánsabé sirutaboiro ke wóe. Íre tábúsoréh sánsáno ke wóe. Ebehyabé suwahbeh ke wóe. Mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabeki ke wóe. Wehuke subiq sueyabe suwahbeh ke wóe. Se tobéh aruqaruro ke wóe. Se péhe éhwéhne mó kené ménsámehnsá mewé mewé ke wóe. Mó ke íre kawerarítáh ké wóe. Síéhuru aruqaruro ke wóe.

³⁰ Mó keyábé péhe éhwéh arítáh ké wóe. Manikánsabe suwahrieh ke wóe. Aboawah weh áhréyábé abehq éhwéh arítáh ké wóe. Se saiyóera seye síwíq pankeráh ké wóe. Ahbabáq áhwárah ke wóe. Sinoibone ehweh anterúáh ké wóe. ³¹ Se múguwahgu ke wóe. Itega miraonehegmúne e ehwéh anterúáh ké wóe. Sensuwahrahyabé íre suwahbeh ke wóe. Mó keyábé iuwahriehre éra íre séhréh arítáh ké wóe.

³² Manikánka mína tahnsa pukorahi ahbabáq aruqaruro ke kamah arinawire. Segá minayabe irera anetaníbo iwíáhowe. Anetaníbo iwíáhéra mira ahbabáq aruqaruréra mína tahnsa áhbábáro keyábé kawerowe aritera iwíáh iwíáh arítáhwe. Manikánka moke mína tahnsa áhbábáq ké anotahtaq kamah arinawire.

2

Manikánka ómi kené arambehri tagéna sainsuahna ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, ite iwíáhóme mí ahbabáq ké íre kaweq ke wóe éq peh ite kaweqtaq mía míáuine iwíáhówe. Aneqsabé mira iwíáhó? Itega moq mí ahbabáq mira aruqarurowe. Se ahbabáq ke woe eme iteitensabéákáq mirarewe. Itega moq mí ahbabáq mirao puaq iteitensabéákáq mirarewe. Minayabe, Ómi itega kaweqtaq mía míáuine íre irarerahowe.

² Ite tagarionawe Manikánka tábúsoqme iwíáhéna mína tahnsa áhbábáq ké ehweh aritena kamah arinawire. ³ Se ahbabáq ke woe iwíáhéq itega moq mí ahbabáq mirao mino? Néne iyahnabo anímárinó, Manikánka ite íre kamah ainawire iwíáhó? Ahqáho. Wegá moke ahbabáq ke monseráhnue kamah ainawire.

⁴ Manikánka itensabé arutaboiraítana íwénunire. Íwénunéna íre apubúue kamah aíre. Minayabe, Anetaníbo. Pehipi ahbabáronéne iwíáhó? Itene ahbabáq sansa sueq wene sánsá sehgeheéna Manikánka itensabé arutaboiraítana íwénunire. Minawé íre ahte baho?

⁵ Itene ahababáq sansa íre sueq peh píribahriéq, Ite iuwahbeh sansá miraoneheqmúne íwíáhonsabé itene ahababáq áhnte aginae. Áhnte agirana Manikánka ehweh aitahna tanáhráq tábúsoqme íwíáhéna anotah kamáh ainawire. ⁶ Wega wehukene arambehri aghemarena ehweh aritena sainsuanawire.

⁷ Mó kegá Maniká miéhrebeq téhrehrabeq pokéra we tahnsá méyabe suwahbehre. Manikánka sensabé, Kawerowe ariteyabe suwahbehre. Ahriahri oga mérapeq pokéyabe suwahbehre. Mina tahnsa suwahbeh kegá kaweq sansá mira aruqarurirataq Manikánka oganúq sitankéhe. ⁸ Mó kegá peh seyene íwíáh mira aruqarurowe. Segá aiq pútaq sansá íre sehgira peh ahababáq aruqaruro puana Manikánka mi keyábé anotah abíáhnsá aritena kamah arinawire.

⁹ Manikánka moke ahababáq ke kamah arinara síerinayabé uwo uwo oneherawoe. Téhwe Manikánka ahababáq Asíu ké kamah ariena anehe ahababáq nahnsó kéákák kamah arinawire. ¹⁰ Manikánka kaweq sansá mira aruqaruro keyábé, Kawerowe aritena siru úkiq sitena, Néne téhrehrabeq kíoro. Anotah animári míagehe aritankéhe. Téhwe wega kaweqtaq miáh Ásíu keyábé mirareritena anehe kaweqtaq miáh nahnsó keyábé mirareritankéhe. ¹¹ Manikánka moke mi kené arambehri aghemarena tábúsoqme íwíáhéna saraqmarena sainsuanawire.

¹² Nahnsó kegá Mósísiga sehgióro ú ehweh siahrrerate íre irera sega ahababáronsabé iraipéq pokigehe. Asíu kegá Mósísine ehweh irera ahababáronsabé Manikánka Mósísiga sehgióro ú ehwehniká irarúnserahnue ehweh aritena kamah arinawire. ¹³ Asíu kegá Mósísine ehweh sene siahrrerate íráhwe. Minayabe Manikánka mi keyábé, Ite kaweqtaq miáhwe pehipi irareritankéhbo? Ahqáho. Íraukaumo. Peh morá moke mi ehweh sehgió keyábé, Ite kaweqtaq miáhwe irareritankéhe.

¹⁴ Nahnsó kegá mi ehweh siahrrerate íre irera pehipi sehgiónsabé sirupipeq kaweq sansá ahtebahwe. ¹⁵⁻¹⁶ Mi ehweh íráhnsabé sehgió? Ahqáho. Manikánka sirupipeq kaweq sansá aritéhnsabé sehgiówe. Segá ahababárotaq sirupipeq umeh agirara kaweqtaq miáhítáq sirupipeq eyoyó agire. Ínéga kaweq ehweh teiúmé Manikánka Sísa Karáhénsabe, Wehukene sirupipeqté éperáhpéro sansánsabé sainsuo atéhre. Minayabe Sísa tuina tanáhráq wehukene sirupipeqté sánsánká seye sainsuankéhe.

Asíu kegá Mósísine ehwehniká séhréh aitankéhe íwíáho ehwehne.

¹⁷ Itewe árahoo? Ite Asíu animári múne éq Mósísine ehweh sehgiune éq ite Manikáne animári múne irare irareowe. ¹⁸ Maniká awahbeh sansá tagarione éq Mósísine ehweh aiq irone éq minayabe ite tábúsoqme íwíáhorahúne ewe.

¹⁹ Ite íwíáhome itewe Manikáne ah íre tagariáh ké sokigiúna animári múne íwíáhowe. Sunkikírirabeq miáh ké kawerue nogigeheéq ite sene kánéq tahnsa míone íwíáhowe. ²⁰ Áhwára áhwára ke kaweraritone íwíáhéq káriq animárinseq íre íráh kéreq síwáhnorúne íwíáhowe. Mósísine ehweh matawéq aiq moke iahtebóna puaq mi arámbéhri miraorahúne íwíáhowe.

²¹ Itega mó ke síwáhnoréq mína síwáhnoro ehweh aneqsabé itewe íre sehgió? Itega mó keyábé, Aebóiyeho eme aneqsabé itewe aebóo? ²² Itega mó keyábé, Mó kené ahre abariiyeho eme aneqsabé itewe mó kené ahre abarioo? Itega mó keyábé, Abehq náneqsabé manikáne ateq íwíáh íwíáh atého eme itewe aneqsabé péhepehe manikáne árótu nahtápéq kéh náneqmarí aebóo?

²³ Itega iteitene íwíq pankereq Manikánka sehgióro i ehweh teri terinome itewe aneqsabé mi ehweh anteruaho? Mirairataqmé Manikánsabe éhruru atáhwe. ²⁴ Manikáne ehwehniká mahraréna,

Itega ahababárirataq nahnsó kegá tagéra Manikánsabe éhruruorahowe ire. (Aisaia 52.2;

Esekiel 36.20-23)

Mina onserah itega Manikáne ehweh anterúáhnsabé tagah kegá wensabé éhruruowe.

Íre síu amurúruáhnsabé Asíu keúrú miáhwe i ehwehne.

²⁵ Ite Asíu kegá íu amurúruéq Manikánka sehgióro i ehweh sehgiónaraq aiq kawerire. Wene ehweh anterúáh Ásíu kéwé nahnsó ke síu íre amurúruáh ké tahnsa úkowe. ²⁶ Síu íre amurúruáh kégá Manikáne ehweh sehgiótáq wega sensabé, Ite Asíu keúrú tahnsa miáhwe arítáhwe.

²⁷ Ite Asíu kéwé íu amurúruona kéwé Manikáne ehweh kéhraq íre sehgiówe. Minayabe nahnsó ke síu íre amurúruáh kégá wene ehweh sehgiórataq ite Asíu kegá minayabe tagéq íre kawerurone íwíáhigehe. ²⁸ Asíu anínurame insebo? Peh morá wene áu amurúrutai aní Asíu anínura míre íwíáhoo? Íraukaumo. Íre minayabe Asíu anínura miéhre. ²⁹ Íre peh síu amurúruáh sánsá miraonka Asíu keúrú úkowe. Íre púkuipéqté éhweh íráhniká peh morá

Manikáne Awanka wehukene sirupipeq sogiqtaté tahnsa amurúruéhniká sirupipeqkákákáq sene iwíáhipeqkákákáq kawerarítéh ké Asiu keúrú úku úkuowe. Íre wehukega peh Manikánka mina tahnsa keyábé, Kawerowe aritéhre.

3

Manikáne sansá peh kaweq sansáne i ehwéhne.

¹ I te Asiu kené sánsánka nahnsó kené sánsá kiotaikiro? Íú amurúrué sansa miraonsabé aneq kaweq naneq kanabo? ² Manikánka áhnte kawéq náneq ite Asiu ke náí náínúwe. Téhwe Manikánka wene ehweh ite Asiu ke teiena, Néne sánsá auráq matíáhro aitowe.

³ Mó Asíú kégá Manikáne ehwehnsabé íre aiq pútare atówe. Íre aiq pútare atónsabe Manikáne ehweh abehq úkiro? ⁴ Írakaumo. Peh aiq pútaq ehwéh kagaire. Minayabe Manikáne ehwehna irarinserahnéna, Arega iraréna ehwéh aiq pútaraginkehe. Aiq pútaragínara wehukega tagagehe. Wehukega ehweh atéhrataq arega se kiotaikinkehe ire. *(Buk Song 51.4)*

⁵ Wehukega iwíáhue iraréna, Itega ahababárúnaga Manikáne tábúsoréh sánsá ábóraq máréhre iwíáhówe. Mira iwíáhéra, Minayabe Manikánka kamah ainawe we áhwára áhwára iwíáhéna íre kawerire ewe. Mah iwíáhwé peh wehukene iwíáh wíre. Íte mina tahnsa iwíáhónehnkono? ⁶ Ahqáho. Írakaumo. Mí iwíáhwé peh abehq iwíáhe. Manikámé áhwára áhwára iwíáhi aní tahirímé wega mah kehíná kéhíná íre tábúsoqme ehweh aitéh irino.

⁷ Wehukéniká mó iwíáhue iraréna, Ínéga péhe éhwéh irarunka peh Maniká aiq pútari aní míre ue ábóraq máréhre iwíáhíre. Iwíáhéna, Minayabe néne péhe éhwéh írah kégá Manikánsabe iwíáh iwíáhígehe ewe. Mira iwíáhéna, Wegá néne ahababáqsabe ehweh aintah-nawe árahinsabébo? Ehweh aintéhmé we áhwára áhwára iwíáhéna íre kawerire ewe.

⁸ Mína tahnsa iwíáho kégá, Pehipi ahababáronehe ewe. Ahqáho. Manikánka mina tahnsa iwíáho keyábé ehweh aritena kamah arinawire. Kamah arinawe áberanawire. Mó kégá péhenéra, Íné Poraga mahraréna, Itene ahababáqka kaweq sánsá ábóraragire éna minayabe pehipi ahababároneheqmúne síwáhnorire ewe. Írakaumo. Mí kiséwé péhe éhwéh aintáhwe.

Mó morá kaweqtaq mía míai aní íre miéhre i ehwéhne.

⁹ Aneq iwíáhónehnkono? Nahnsó kégá ahababárowaqme peh morá ite Asiu ke kaweqtaq míone iwíáhó? Ahqáho. Írakaumo. Ahababáqka ite Asiu kereq nahnsó kereq ite ómi saiqnaríéhre teiú míno? ¹⁰ Minayabe Manikáne ehwehna aiq mahraréna, Kaweqtaq mía míao ke míaho?

Írakaumo. Íre miáhwe.

Mó morá kaweqtaq mía míai aní írakaunuránówe.

¹¹ Maniká awahbeh sansá sega íre ahtebahwe.

Wensabé iuwahriehre éra we íre anebahrowe.

¹² Ómiga Manikáne ahme aiq súáhwe.

Suera moke abehq ke úkowe.

Kaweq sansá mirai animé mó morá írakaunuránówe.

¹³ Sirupipeqté éhwéh íre kaweq éhwéh púara

pusa ké karesa kúnkúninserah ke wóe.

Sene áwéhipeqté péhe éhwéh kisuq kisurowe.

Wehenka wehuke pehtaq pukorahi naneq wehukene sinonkapipéq sitéhnserah sene péhe éhwéhniká wehuke íre kawerarítéhre. *(Saveman 7.20; Buk Song 5.9, 14.1-3, 140.3)*

¹⁴ Segá ehbo ehwéhnikákáq tobeh ehwéhnikákáq irare irareowara mó kené sirupipeq umeh arítáhwe.

(Buk Song 10.7)

¹⁵ Segá mó ke peheráhnue subiq suq subiq surowe.

¹⁶ Pokorabéq mibeqté ké ahababáq aritera

íre kawerarítáhwe.

¹⁷ Mó kereq morá iwíáhue mé sansa íre miraowe.

¹⁸ Manikánsabe íre áhrowe íre.

(Buk Song 36.1; Aisaia 59.7-8)

¹⁹ Mósisine ehwehme ite Asiu kégá moke sehgihehéna Manikánka mí ehwéh iuwe. Iuwaqme íre sehgiórahúne. Minayabe íte tábúsoqme sehgiune íre irarerahúne. Íte tagari-onawe Manikánka itereq mah kehíná kéhínánsaqne ahababáqsabe ehweh aitanawire.

²⁰ Mósisine ehweh anteruonayabé Manikánka, Íte kaweqtaq miáhwe íre aitankéhe. Mí-nayabe wehukéniká, Íné Manikáne ehweh aiq tábúsoqme sehgiúge irarerahiro? Ahqáho. Írakaumo. Moke mah kehíná kéhínánká mí ehwéh anteruona puaq íte ahababáq animarí múne tagarawéq mí ehwéh íre irarerahúne.

Sísa Karáhénsabe aiq pútare atéh animé peh kaweqtaq miéh ánine i ehwéhne.

²¹ Manikánka Mósísine ehweh sehgió keyábé, Ite aiq kaweqtaq miáhwe teriro? Írakaumo. We mó sansánire. Amahnága mi sansá ábóraragirana wega itensabé, Aiq kaweqtaq miáhwe irarerahire. Mi sansánsábé Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqka aiq iraruwe. ²² Mi sansámé mahraréna, Manikánka moke Sísansabé aiq pútare atáh ké kaweraritena aiq kaweqtaq miáhwe aritéhre. Asiu kené mó ah, nahnso kené mó ah írakaumo. Manikánka Asiu kereq nahno kereqsabé peh morá íwíáhéna peh aiq pútare atáh keyábé kaweraritena kaweqtaq miáhwe ire.

²³ Ite moke mah kehiná kéhínánká ahabábúrauna puag Manikánka kaweqtaq míainserah ite kaweqtaq íre mía míaorahúne. ²⁴ Sísá Karáhéga itene ahababáq paiqmaro púana Manikánka séhréh aitena wáh insahwé aitena itensabé, Ite kaweqtaq miáhwe aitéhre.

²⁵ Naho naho Sísá íre tutaq Manikánka ahababáq ke síwénunéna mi tanáhráq íre apubúue kamah ariuwe. Wegá wenahni eqmarowana Sísá pukútaq wene korahqtaté wehukene ahababáqsabe paiqmarowe. Mínyayabe Manikánka Sísansabé aiq pútare atáh ké kaweraritéhre. Mína íreq Maniká anotah kawéq áníne íwíáhúne.

²⁶ Manikánka míraúnsabe amahnága itega, Maniká tábúsoreh áníne tagarione. Wegá moke Sísansabé aiq pútare atáh ké kaweraritéhre. ²⁷ Mínyayabe ite itensabé íwíáh íwíáhonehnkono? Írakaumo. Ite itega Mósísine ehweh tábúsoqme míraúnayabé Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq miáhwe aitehro? Írakaumo. Peh morá Sísansabé aiq pútare atona puana itensabé, Ite kaweqtaq miáhwe aitéhre.

²⁸ Manikánka Mósísine ehweh tábúsoqme sehgi ánínsábé, Are kaweqtaq miáhne atehro? Írakaumo. Ite tagarionawe peh wenahninsábé aiq pútare atéh ánínsábé, Are kaweqtaq miáhne atéhre. ²⁹ Manikámé peh morá ite Asiu kené Manikápo? Írakaumo. We moke ite Asiu kereq nahno kereqne Maniká míre.

³⁰ Maniká peh morá ánínéna ite Asiu kereq nahno kereqsabé peh morá íwíáhíre. Ite Asiu kereq nahno kereqka wensabé aiq pútare atonayabé Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq miáhwe aitéhre. ³¹ Mínyayabe Mósísine ehwehnsabé abehq éhwéh míre éq anetaníbo enehnkono? Ahqáho. Írakaumo. Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atona puag Mósísine ehweh kaweq éhwéhne págegeue irarúne.

4

Manikánka Ébáráhma kaweqtaq miéh áníne ú ehwehne.

¹ Ébáráhmawe ite Asiu kené igaqna míowe. Wensabé aneq íwíáhonehnkono? ² Ébáráhmaga kaweq arámbéhríúnsabe Manikánka, Are kaweqtaq miáhne atoo? Írakaumo. Wene arambehriyabé Ébáráhma kaweqtaq miáhne atotag tahírímé wewensabé íwíáh íwíáhú irino. Íre wega arambehriúnsabe peh morá Manikánka míraúnsabe Ébáráhmaga wewensabé íre íwíáh íwíáhorahúwe. ³ Manikáne ehwehna mahraréna, Manikánka teawu ehwehnsabé Ébáráhmaga aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq miáhne atowe ire. *(Stat 15.6; Jeremaia 2.23)*

⁴ Arambehri anínká ápeq pehipi íre meyéhre. Wegá arambehrii puana wene wahnahnka ápeq áwíre. ⁵ Wehukenínká wewene arambehriyabé íre íwíáh íwíáhia peh ahababáq ke kaweraritahráhi anínsábé aiq pútare atéhra Manikánka mi anínsábé, Are kaweqtaq miáhne atéhre.

⁶ Manikánka, Ite kaweqtaq miáhwe arito keyabé Tébitiga naho naho iraréna íwíáh íwíáhúwe. Íre sene kaweq arámbéhríyabé kaweraritowana íwíáh íwíáhúwe. ⁷ Mínyayabe Tébitiga Manikáne púkuipéq naho aiq sehiranue mahraréna, Manikánka sene ahababáq kaqsuena kaweraritéh kéwé sirupipeq eyoyói ke méra íwíáh íwíáhowe.

⁸ Itene Wahnahnka sene ahababáqsabe íre ehweh aritéh kéwé sirupipeq eyoyói ke méra íwíáh íwíáhowe úwe. *(Buk Song 32.1-2)*

⁹ Manikánka kaweraritéhrara sirupipeq eyoyói kewe peh morá síu amurúruáh Asíu kébo? Ahqáho. Íre sebatate. Manikánka síu íre amurúruó nahnsó kéreq moq kaweraritéhrara sirupipeq eyoyóire. Ébáráhmaga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq miáhne atowe teiewóge. ¹⁰ Ébáráhmane áu íre amurúruotaq kaweqtaq miáhne atoo? Wene áu amurúruotaq kaweqtaq miáhne atoo? Árahtaq kaweqtaq miáhne atoo? Wene áu íre amurúruotaq kaweqtaq miáhne atowe.

¹¹ Wene áu íre amurúruotaq Ébáráhmaga Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ato púana wensabé, Are kaweqtaq miáhne atowe. Kaweqtaq miáhne atonsabe mó ke sokigi arinkeheéna anehe Manikánka Ébáráhmansabé, Áu amurúruo atowe. Mínyayabe Ébáráhmaga

Manikánsabe téh aiq pútare ato púana síu íre amurúrusa peh moke aiq pútare atáh kéné sinahbúwá úkirana Manikánka sensabé, Ite kaweqtaq miáhwe arítéhre.

¹² Asiu kegá pehipi síu amurúruáhmé Ébáráhmawe sinahbúwábo? Írakaumo. Ébáráhmane áú íre amurúruótaq wega Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atowe. Aiq pútare atowara wega aiq pútare atáhnserahno kewé Ébáráhmawe sinahbúwá miáhre.

Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atéh éhwéhne.

¹³ Manikánka Ébáráhmareq wene anahwaréhreqsabé, Mókakewe itega mah marákó marákó awaq miagéhe teriuwe. Segá Mósísine ehweh kawerue sehgiúnsabe teriuwo? Írakaumo. Segá Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ato púana wega sensabé, Ite kaweqtaq miáhwe aritena awaq miagéhe teriuwe.

¹⁴ Peh Mósísine ehweh kawerue sehgió kegá awaq miáhtáq tahirímé Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atáh ké íre awaq miówana Manikánka mirainauge ú ehwehmé abehrúki irino. ¹⁵ Manikánka Mósísine ehweh anterúáh ké kamah arinkéhe. Nahnsó kegá Mósísine ehweh sene siahrrerate íre írátiáhwe. Minayabe itega mi keyabé íre ehweh aritahráhué.

¹⁶ Manikánka Ébáráhmareq moke wene anahwaréhreqsabé iwíáhéna, Séhréh ariteyabe níre éna ínega mirainauge úwe. Mirainauge ú púana wensabé aiq pútare atáh ké kaweraritankéhe. Manikánka peh morá Mósísine ehweh sehgió ké kaweraritankého? Írakaumo. Ébáráhmaga wensabé aiq pútare atonserahno kereq moq kaweraritankéhe. Ébáráhmawe ite Manikánsabe aiq pútare atona kené iteinahbúe. ¹⁷ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Ínéga miraunka arewe áhnte nahnsó náhnsóné sigaqna míankehe íre. (Stat 17.5; Aisaia 48.13)

Ébáráhmaga wensabé aiq pútare atotaq Manikánka tagéna wensabé aiq pútare atáh kéné sigaqna míankehe atowe. Ébáráhmaga aiq pútare ato animé we Manikánéna pusa ké oganúq sitena íre kéh náneq ábóraq kahno atéhraha ábóragire.

Ébáráhmaga Manikánsabe kawerue aiq pútare ato éhwéhne.

¹⁸ Manikánka wensabé, Arewe áhnte nahnsó náhnsóné sigaqna míankehe úwana Ébáráhmaga aiq pútare atena áwénunúwe. Manikánka, Arenanahréh áhnte míagehe atonsabe Ébáráhmaga mi ehwehnsabé aiq pútare atena áwénu aruqarurúwe.

¹⁹ Aiq pútare atena áwénu aruqaruréna peh íregárita q ópéq 100 ópéq míonsabe naho korééna wene anonka taropagúwe. Wene ahre Sárahe orení úkúnsabe wega aní íre maqmiahráhué. Minawé Ébáráhmaga tagéna, Manikánka tení éhwéh péhe éhwéhpómo íre iwíáhué. Írakaumo. Mira íwíáh íre iwíáhia peh aiq pútaq aginawire éna áwénunúwe.

²⁰ Áwénunéna árahinabomo iwíáh íre iwíáhia peh teawu ehwehnsabé aiq pútare ato puana págegeue ambubu atawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe.

²¹ Iwíáh iwíáh atena, Manikánka moke miraorahi aní púana wega teniátái ehwéh aiq pútaraginawire iwíáhéna áwénunúwe. ²² Ébáráhmaga Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq miáhne atowe.

²³ Manikánka wensabé, Are kaweqtaq miáhne ato ehwehmé íre peh morá Ébáráhmansabé sehiranúwe. Írakaumo. ²⁴ Itensabéákáq teíre. Sísa itene Wahnah pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atowe. Itega oganúq ato anínsabé aiq pútare atáhnaraq wega itensabé, Kaweqtaq miáhwe aitankéhe.

²⁵ Segá Sísa subiq suaneherautaq Manikánka mi ke íre saiqnaritowara subiq súówana itene ahbabáqsabe putiowe. Ite kaweraitankeheéna Manikánka we iriwe oganúq atowe.

5

Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq miáh ké wóe ú ehwehne.

¹ Sísansabé aiq pútare ataráuna puana Manikánka kaweraitena, Kaweqtaq miáhwe aitaráire. Wega kaweraitaráinsabé ite insahwé aitena irunúkiq ita itaire. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe miraurainka Manikánka irunúkiq ita itaire. ² Sísansabé aiq pútare ataráuna puana Manikánka itensabé, Ínéba sero éna séhréh aita aitaire. Séhréh aitéhraq Manikánka kaweqtaq mía mianserah itega mókake weba méq we tahnsánu kaweqtaq mía míaoheqmqúne iwíáhuayabé itene iru eyoyóire.

³ Íre peh morá minayabe iru eyoyóire. Íre kaweragi tanáhráq ebeqme itene iru umeh agire. Mí tanáhráq iwíáhéq, Sísansé sánsá íre sueq peh ambubu atione iwíáhué. Mira iwíáhuayabé itene iru eyoyóire. ⁴ Manikáne sansá ambubu atíáhnaga ahbabáqsabe ahqáho atahráhué. Ahqáho atáhnaraq wega séhréh aitanawire iwíáhéq wega ite kaweraitanawire

éq áwénunúne. ⁵ Áwénunúnaraq íre pehipi áwénunúne. Írakaumo. Manikánka Wenawa iteba eqmaq áúwátáiraq ite mó keyábé irutaboírigeheéna wenawanka séhréh arite sansa sokigi aíraq ite íre pehipi áwénunúne.

⁶ Ite ahabábáq aruqaruréq kaweqtaq íre míahrahúnana awehraq tanáhráq Sísá Karáhéga ite meirena kaweraitanieéna putiowe. ⁷ Tábúsoréh ání séhréh atanieéna mó anínká pukinabo? Írakaumo. Minawé íre wehukene sánsáne. Anotah kawéq ání séhréh atanieéna mó anínká pukinabomo.

⁸ Ite ahabábáq animári míaraunaraq Sísá Karáhéga ite kaweraitanieéna putiowe. Miráú púana Manikánka itensabé anotahtaq arutaboírire ue aiq sokigi aíre. ⁹ Sísá Karáhé putiotaq wene korahq tunsabe Manikánka itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre. Kaweqtaq míáhwe aítene ite anotah séhréh aita aitaéna mókake mó ke ehweh ariténa ite íre ehweh aitanawire.

¹⁰ Ite Manikáne naruo animári míaraunaraq wenahni putionsabe Manikánka insahwé aítáaire. Amahnága Sísá oga mía míai anínká ite insahwé aítarái kebá ména séhréh aita aítare. ¹¹ Minawé aiq pútaq ehwéhnsábé iwíáh iwíáhúne. Maniká Iteribonsabé moq iwíáh iwíáhúne. Itene Wahnah Sísá Karáhéga insahwé aitéhnsábé Maniká Iteribonsabé anotah iwíáh iwíáhúne.

Éhrámaga miráúnka puké sansa áhwárowana Sísaga miráúnka oga mé sansa áhwárow ehwehne.

¹² Itega tagarionawe naho naho mah marákó marákó ahabábáq íre kotaq peh morá ánínká ahabábáq áhwárowe. Wega ahababárúnka puké sansa áhwárowe. Moke anehe piah ké moq ahababárúnsabé puku pukuowe. ¹³ Mósísiga sehgióro ú ehweh íre irarútaq mah marákó marákóipéqte kégá ahababárowe. Sehgióro ú ehweh íre irarú púana Manikánka mó aniné ahabábáq mó aniné ahababáruwe íre iwíáhúwe.

¹⁴ Ahabábáq íre iwíáhúwara Éhrámareq wene animárinseq puku pukuowe. Mósisi mó tanahráqkákáq pukuwe. Éhrámaga Manikánka pehragáho ú ehweh anteruowara anehe piah kégá moq ahababáruwe pukuwe.

Éhrámawe anehe sú aniné pikísah tahsáne. ¹⁵ Éhráma peh morá ání ména o sansa áhwárowana we anehe sú animé peh morá ánínká moq o sansa áhwárowana íre monseráh sánsátaré wíre. Ahqáho. Írakaumo. Sísane sánsánká Éhrámane sánsá kiotaikire. Éhrámaga ahababárúnsabe wereq moke mó kereq puku pukuowe. Sísá Karáhéga áhnte ke séhréh aitanieéna itene ahababáqsabe putiowe. Putionsabe Manikánka itensabé arutaboíréna séhréh aítene oganúq ítéhre.

¹⁶ Oganúq ítéh sánsámé Éhrámaga ahababáru sansámé íre peh morá sánsáne. Ahqáho. Írakaumo. Oganúq ítéh sánsánká ite kaweraitehrana Éhrámaga ahababárú sansanká ite anotahtaq íre kaweraitéhre. Éhrámaga peh morá ání ména ahababárúnsabe Manikánka ite ómi kamah aiuwaq pukorahúne. Áhnte ahababárowana Manikánka o sansanue oganúq itena itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre.

¹⁷ Peh morá ánínká ahababárúnsabe ahababáqka áhnte wehuké saignariéhrara puku pukuowe. Puku pukuowana oganúq ítéh sánsánká Éhrámaga ahababárú sansa kiotaikire. Sísá Karáhéwé peh morá ánínká miráúnka Manikánka íné eqmaq núwátáirana iteba míarautaq págege arámbéhriéna ótaq sansá, itega íre tagariaro sansánurautaq pehwehruwe míarauaq tagarowe. Itega mina tagéq ahtebahme Manikánka íné eqmaq núwátái aní ména wene arambehri tábúsoqme míra aruqaruruge.

¹⁸ Kawerue írátiáho. Éhrámaga ahababárúnka moke ahababáronsabé Manikánka ómi mah kehíná kéhíná ehweh aritahráhire. Sísá Karáhéga kaweq sansánúnka Manikánka ómi mah kehíná kéhínánsábé, Kaweqtaq míáhwe aítene oganúq itahráhire. ¹⁹ Éhráma peh morá ání ména wega Manikáne ehweh anteruonsabe áhnte wehuké ahababáq ke úkowe. Sísaga peh morá ání ména Wenabone ehweh tábúsoqme sehgiunsabe áhnte wehuké kaweraito púaq kaweqtaq mía míorahúne.

²⁰ Wehukega ahababáq áhnte kéhre siahtebageheéna Manikánka sehgióro ú ehweh náriuwe. Ahababáq áhnte agúwana Manikánka séhréh aitéh sánsánká ahababáq sansa kiotaikire. ²¹ Ahababáqka wehuke saignariéhrara puku pukuowe. Itene Wahnah Sísá Karáhéga miráúnsabe Manikánka itensabé, Kaweqtaq míáhwe aítene oganúq itena áhntetaq séhréh aítene itensabé, Oga mía míaoro aitéhre.

6

Sísá pukútaq ite moq pukowana ehwehne.

¹ Minayabe aneq iwíáhonehknono? Mahra iwíáhonehknono? Manikánka ite áhntetaq peh íregáritaq séhréh aítankéhboq ahababáq aruqaruroneheqmqmé iwíáhonehknono? ² Ahqáho. Írakaumo. Pusa ké ahababáq sansa súáhnserah ite moq pusa ké tahnsa méq ahababáq suone.

Minayabe árahue ahabábq aruqaruronehknono? ³ Ite pusa ké tahnsa úkuna tanáhráq íre ahtebaho? Ite wání meraunaraq itereq Sísa Karáhéreq morá aní tahnsa úkuraunana we pukútaq ite moq pukowane.

⁴ Ite wání meraunawe itereq Sísa Karáhéreq pukuraune. Pukuraunara we maisarótaq itenkakáq maisarówe. Maniká Iteribo págege aní ména Sísa Karáhé iriwe oganúq atotaq itenkakáq iriwe oganúq itowe. Ite o sansanigeheéna iriwe oganúq itowe.

Ite Sísa req oga mía míauéne i ehwéhne.

⁵ Sísa Karáhé pukúwaq ite moráráq pukéq wereq itereq morá aní tahnsa úkowane. Mina únserah Manikánka Sísa iriwe oganúq atotaq itereq moráráq iriwe oganúq itowaq wereq itereq morá aní tahnsa mía míauéne. ⁶ Ite tagarionawe Manikánka itene irupipeqté áhbábáq íwiáh awankátaq táhparowe. Itene ahabábáq íwiáh parabaruanieéna Sísa awankátaq táhparótaq Manikánka itene ahabábáqkakaq mitaq táhparowe. Minayabe amahnága ahabábáqka ite íre saiqnariahrahire. ⁷ Itene ahabábáqka árahinsabé ite íre saiqnariahrahire? Ahabábáqka pusa ké íre saiqnariahrahire. Ite pusa ké tahnsa úkuna puana íre saiqnariahrahire.

⁸ Sísa Karáhé pukútaq itereq pukowanayabé itereq wereq moráráq mía míaoneheqmúne. Mina aiq pútaq ehwéhne íwiáhuéne. ⁹ Ite irátionawe Sísa Karáhé mó íre pukinae. We pukúwana iriwe oganúq ato púana we mó íre pukinae. Mó íre pukorahi puana peh oga mía míainawire.

¹⁰ We peh morá tanáhráq pukú púana mó íre pukinae. Pukúnka ahabábáq sansa aiq saiqnariahre. Amahnága we oga mía míaimé Maniká awahbeh sansá miraire. ¹¹ Mina inserahnoro. Itene naho áhbábáq sansá aiq suto puq mó íre ahabábáronéhe íwiáho. Itereq Sísa Karáhéreq moráráq oga méq Maniká awahbeh sansá miraoneheqmúne íwiáho.

¹² Ahabábáqka itene pukorahi inónká saiqnariéhnehoq ahabábáq apubúue súáho. Itene irupipeqté íwiáhga íte áugi ínehoq ahabábáq íwiáh apubúue súáho. ¹³ Itega irutaboiro nanéq meyanehééq itene aiayahnka ahabábáryeho. Ahabábáryehboq ite mó anínká mó anínkáue Manikánsabe, Néne ninonka are áwúge. Wahnahnainto teawéro. Itega pusa ké tahnsa miarotaq Manikánka oganúq itarái puq wensabé áhrabéq, Arene kaweq sansá miraoneheqmúne teawéro. ¹⁴ Manikánka séhréh aitéh púana Mósísiga sehgióro ú ehwehnká íre ehweh aitéhre. Minayabe ahabábáqka ite íre saiqnariéhre.

Sehgíra sansánká ite saiqnarawé ehwehne.

¹⁵ Minayabe aneq íwiáhonehknono? Manikánka séhréh aitéhra q Mósísine ehwehnka íre ehweh aitéhnsabé ahabábáq aruqaruronehknono? Írakaumo. ¹⁶ Sehgióra sansánká saiqnariéhémé íre iahtebaho? Ite ahabábáq aruqarurirataq ahabábáqka saiqnariahnararaq pukoneheqmóe. Ite Manikáne sansá sehgiórataq kaweq sansánká ite saiqnariahnararaq kaweqtaq mía míaoneheqmóe.

¹⁷ Menah itega ahabábáq aruqarururotaq ahabábáqka ite saiqnariarairaire. Saiqnariaraitaq mó kegá aiq pútaq ehwéh íwáhnorurowaq ireq íwiáh íwiáhéq sehgirowana ahabábáqka saiqnariarairame Manikánka sabi iuwátáire. Minayabe Manikánsabe íwiáh íwiáh atone.

¹⁸ Kaweq sansánká ite saiqnariéhnsabé íwiáh íwiáh atone. ¹⁹ Íre irasa ké miéhboq kawerue irageheéna pahsuqme teiúge. Menah itega ahabábáqsabe irutaboiréq mira aruqaruronserah amahnága peh kaweq sansánsabé irutaboiréq kaweqtaq miáhro.

²⁰ Ahabábáqka ite saiqnariaraitaq itega kaweqtaq íre míahrahuowe. ²¹ Itega ahabábáruo sansánsabé amahnága iyehitehre. Itega ahabábáruotaqmé kaweq apéq meroo? Írakaumo. Mina onserahno kewé pukoneherawoe.

²² Ahabábáqka ite saiqnariarairana Manikánka sabirutairaq wene arambehri anímári úkurowe. Minayabe ite kaweqtaq méyabe íwiáh íwiáhéq oga mérapeq mía míaoneheqmóe.

²³ Ahabábáqka saiqnariéhkná aneq apéq wehuke siro? Ahabábáqka saiqnariéh ké pukoneherawoe. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atona kewé Manikánka wáh kaweraitena oganúq itena, Sísa req ahriahri mía míaooro aitéhre.

7

Oganúq itonsabe kaweq sansánonehe i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárimo, itega Mósísiga miraoro ú ehweh aiq ahtebahwe. Wehukene oga mé tanáhráq mah ehwéhémé anterúéhrrataq mi ehwéhkná ehweh aritahráhire. Se pukirataq mi ehwéhkná se íre ehweh aritahráhire. Minawé aiq írátíah mino. ² Mí ehwéhkná, Arenawehqpa mía míauéno únsabe wenawehq oga miéh tanáhráq áuwéh áhréwé mi ehwéh aiq anterúéhre. Wenawehq aiq pukirana mó weh kéréhémé mi ehwéh íre anterúéhre. We puki puana mi ehwéh íre anterúéhre.

³ Wenawehq oga miéhtáq mó weh kéréhrana mi ehwéhkná, Are ahabábáq ini móne atéhre. Wenawehq pukínaraqmé we mó weh kéréhráhire. Wenawehq puki puana mó wehkinsabé mi ehwéhkná, Are ahabábáq ini móne íre atahráhire.

⁴Néne iyahnabo animárinó, ite mi iní tahnsa móe. Sísá Karáhé pukútaq ite moq pukunsabé Mósísine ehwehnka amahnága íre ehweh aitéhre. Manikánka wenahni iriwe oganúq atowaq Sísane animári ukék wene arambehri miraoneheqmúne.

⁵Iteitene ahbabáq iwíahgá saiqnariarai puq Mósísine ehweh ireq mi ehwéhnsábé iuwahriehre éq pukorahúna ahbabáq aruqarurúne. ⁶Sísareq moráráq pukowanayabé ite saiqnariarai naneq soraq iuwena Mósísine ehweh moq soraq sueq amahnága Manikáne Awanka sokigi aí ó sánsánúne. Íre Mósísiga sehgióro ú sansa peh Manikáne Awanka sokigi aí ó sánsá sehgioneheqmúne.

Ahbabáq sansanká ite ahbabáraitehre i ehwéhne.

⁷Ite ahbabáronaraqmé aneq iwíahonehknono? Mósísine ehwehme ahbabáq ehwehne iwíahonehknono? Írakaumo. Peh morá mi ehwéh írátáunsabé ahbabáq ani múge iwíáhuraage. Mi sehiránká mahraréna, Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekíneho ire. Mi ehwéh írátáunsabé iné tagaríomé mó aniné ménsámehnsánsabe nígará pabekime ahbabáq míre. ⁸Mi ehwéh irena íre sehgióráhuraunsabé ahbabáqka iné saiqnariarairana áhnte íre kaweq sánsá néne nirupipeq áhwarairaire. Mósísine ehweh íre kéhtáq tahiri ahbabáq árahue ahteboána iripo?

⁹Mósísine ehweh íre írátáutaq, Iné kaweq ani múge iwíáhuraage. Anehe mi ehwéh kawerue irena, Ahgáho. Iné ahbabáq ani ¹⁰púana pukorahuge iwíáhuraage. Wehukega oga míageheéna Mósísiga mi ehwéh irarúwe. Mi ehwéh irena, Iné íre oga míahrahuge éna peh pukorahuge iwíáhuraage. ¹¹Mi ehwéh irena íre sehgióráhuraunsabé ahbabáqka péhe sánsá aintena saiqnariarairana, Iné pukorahuge iwíáhuraage.

¹²Minayabe anere enehknono? Manikánka iwíáh atowana Mósísiga irarú ehwehmé Manikáne ehwehnéna tábúsoréh éhwéhneka kaweq ehwéh míre. ¹³Mi kaweq éhwéhnká iné íre kaweraintáráiro? Írakaumo. Mi ehwéh írátáugana ahbabáqka saiqnarawéna íre kaweraitáráire. Iné áhnte ahbabáq áni ména pukorahuge iwíáhinkeheéna mi ehwéhnká sokigi aniatáire.

Ahbabáqka ite saiqnariéh éhwéhne.

¹⁴Ite írátionawe Manikánka iwíáh atowana Mósísiga mi ehwéh irarúwe. Minayabe mi ehwéh kaweq ehwehnirana ahbabáqka iné saiqnariéhra Maniká awahbeh sánsá íre sehgióráhéna peh ahbabáq aruqaruruge. ¹⁵Iné nuwahbeh kaweq sánsá mirainie iwíáhume íre mira aruqaruruge. Peh íre nuwahbeh ahbabáq sánsá mira aruqaruruge. Aneqsabé mira aruqarurugo? Minawé íre niahteboge.

¹⁶Iné nuwahrieh ahbabáq sánsá mira aruqarurugana Mósísine ehwehnka néne ahbabáq sokigi anirana mi ehwéhme peh kaweq ehwéhne iwíáhuge. ¹⁷Minayabe íre inénéga peh nirupipeqté áhbabáq iwíahgá saiqnariéhnká ahbabáq aruqaruruge.

¹⁸Kaweq sánsá mirainage uganawe íre miraorahuge. Íre miraorahunsabé iné tagaríomé nirupipeq kaweq iwíáh íre kéhre. ¹⁹Iné nuwahbeh kaweq sánsá mirainie iwíáhume íre mira aruqaruruge. Peh nuwahrieh ahbabáq sánsá mira aruqaruruge.

²⁰Iné nuwahrieh ahbabáq sánsá mira aruqarurunsabé íre inénéga peh nirupipeqté áhbabáq iwíahgá saiqnariéhnká ahbabáq aruqaruruge. ²¹Iné mahraue tagaríóge. Iné nuwahbeh kaweq sánsánsabé iwíáhutaq ahbabáqka saiqnariéhnsabé íre miraorahuge.

²²Manikáne sánsá peh kaweq sánsáne iwíáhéna mi sánsánsabé iwíáh iwíáhuge. ²³Mirainage iwíáhugana nirupipeq mó iwíáh kéhre. Ahbabáq iwíahgá kaweq iwíáh kiotaiki puana ninonka nirutaboiru ahbabáqka saiqnariéhra ahbabáq aruqaruruge.

²⁴Iné ahbabáq ani míó púana nirupipeq áhnte umehire. Insega séhréh aintena sabi nuwankého? ²⁵Ahbabáqka saiqnariéhnsabé pukorahuge. Manikáne sánsá sehgiyabe nírana peh nirutaboiru iwíahgá saiqnariéhra ahbabáruge. Minayabe insega séhréh aintena sabi nuwankého uge. Sísá Karáhé itene Wahnahnka miraúnka Manikánka séhréh aintena sabi nuwahráhire. Minayabe wensabé iwíáh iwíáh atóge.

8

Sísá Karáhéga itene ahbabáq kaqiuwena Manikáne Awa iteba eqmaro ehwehne.

¹Sehgióro ú ehwehnká Sísá Karáhéreq mía míáuna ke íre ehweh aitéhre. ²Aneqsabé íre ehweh aitehro? Ahbabáqka ite saiqnariéhnsabé pukorahúnaraq Manikáne Awanka oganúq itena sabi íúwéhre. Sabi íúwéhra Sísá Karáhéreq mía míáúnayabé íre ehweh aitéhre.

³ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká itene ahabábáq íre kaqiuwahráhire. Árahinsabébo? Itega mi ehwéh íre sehgiórahúne. Minayabe mi ehwéhká íre kawerairaháhire. Íre kawerairahárhinsabé Manikánka webataq wewega itene irupipeqté áhbábáq íwiáh kaqiuwankeheéna wenahni eqmarowe. Eqmarowana ite tahnsá wéhúkéní úkéná itene ahabábáqsabe putiowe.

Itene ahabábáqsabe putiotaq Manikánka mi ahabábáq kaqsuonsabe amahnága itene ahabábáq íwiáhga íte íre saignariahrahire. ⁴ Íre iteite iuwahbeh ahabábáq íwiáh peh Manikáne Awanka íwiáh aitehraq we awahbeh íwiáh miraonsabé kaweq sansá Mósísine ehwehnka irari sansá mira aruqarurúne.

⁵ Sene sirupipeqté áhbábáq íwiáh mirao kegá ahabábáq sansansabé íwiáh íwiáhowe. Manikáne Awanka íwiáh aritéh árámbéhrí mirao kegá wene sánsánsabé íwiáh íwiáhowe. ⁶ Sene sirupipeqté áhbábáq sánsánsabé íwiáh íwiáho kegá pukoneherawoe. Manikáne Awanka awahbeh sansánsabé íwiáh íwiáh atáh kegá oga mía miaowana sirunukiq sítéhere.

⁷ Sene sirupipeqté áhbábáqsabé suwahbeh kegá Manikáne ehweh íre sehgióra peh anteruera Manikáne naruo míáhowe. ⁸ Sene sirupipeqté áhbábáq íwiáh sehgió kegá Maniká awahbeh sansá íre sehgiórahówe.

⁹ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaira q itene irupipeqté áhbábáq íwiáh íre miraira peh Manikáne Awanka íwiáh aitéh íwiáh miraowe. Sísá Karáhéne Awanka wene arupipeq íre mía míai animé we íre Sísá Karáhéne ani míre. ¹⁰ Itega ahabábáruonsabé itene inonka pukorahi naneq mire. Sísá Karáhéga itene irupipeq míéhraq kaweqtaq míahrahéq iteyuwame oga mía míaoowe.

¹¹ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míainaraq wega Sísá Karáhé iriwe oganúq atonserah itene pukorahi inónká moq mókake iriwe oganúq itankéhe. Manikáne Awanka itene irupipeq mía míai puana mirainawire.

Manikáne Awanka séhréh aitéhraq ite Manikáne animári úkorahúna ehwéhne.

¹² Minayabe ite anotah arámbéhrí kéhre. Mi arámbéhríwé íre itene irupipeqté áhbábáq sánsá míraé arámbéhrí wíre. Ahqáho. Írakaumo. Néne iyahnabo animárinó, ¹³ itene irupipeqté áhbábáq íwiáh mirairataqmé pukoneheqmóe. Manikáne Awanka séhréh aitéhnsabé itene irupipeqté áhbábáq íwiáh kaqsueq íre mirairataq oga mía míaoheheqmóe.

¹⁴ Manikáne Awanka íwiáh aritéh íwiáh sehgió kéwé Manikáne animáriné. ¹⁵ Manikánka Wenawa iteba eqmarowana Wenawanka ite saiqnarawéna áhre aitanabo? Írakaumo. Wene animári míageheéna eqmarowana Wenawanka ite págege aitéh púa q ite Manikánsabe, Iteriboe atone. ¹⁶ Manikáne Awanka itene irupipeq ména, Néne animári móe tei teininsabé ite tagarionawe ite Manikáne animári múne.

¹⁷ Ite Manikáne animári míona puaq ite mókake wega ina naneq kaweq naneq awaq mianeheqmúne. Sísá Karáhé, iteruwahga aiq awaq mionserah itega mókake moke kaweq naneq awaq mianeheqmúne. Segá Sísá áwíoqnonserah ite moq íwíoqnagehe. Íwíoqnehrataq Sísane sánsá kawerue sehgiónaraq mókake we tahnsá méq wereq mía míaoheheqmúne.

Kaweqtapéq awaq me ehwéhne.

¹⁸ Mah marákóipéq míona tanáhráq íérinka irupipeq umehire. Mókake téhrehrebeq míáhnaraq áhnte kawéqtápéq púana irupipeq anotáh eyóyóinae. Anotáh eyóyói naneqka umehi naneq kiotaikína puana umehinsabé anetaníbo íwiáhéq kaweqtapéqsabé áwénunonehe. ¹⁹ Ite Manikáne animári púana wega mibeqté kawerairahna sansá sokigi ainaraq ahtebanehe. Mi tanáhráq sínaraqsabé moke Manikánka miráu naneqka arutaboíréná áwénunire.

²⁰ Téhwe moke miráu naneq anotáh kawerarowana anehe abehrúkúwe. Íre wewega abehrúkúwe. Írakaumo. Peh Manikánka abehrúkúno atowana mira agúwe. (Stat 3.17-19) Amahnága mi naneqka Manikánka kawerarahna tanáhráqsabé áwénunire. ²¹ Mókakewe moke miráu naneq mó íre kárékinae. Manikánka omasa tánáhráq moke mi naneq kawer-arankéhe. Ahabábáqka ite wene animári íre saignariahrah inserah kareki sansánká moke miráu naneq íre saignariahrahire.

²² Ahre inínká ani maqmianaitaq érinnsabé uwo uwoire. Ite tagarionawe uwo uwoinserah moke miráu naneqka náho náho uwo uwoéna amahnágaákáq uwo uwoéna kaweq tanáhráq sínaraqsabé áwénunire. ²³ Uwo uwoéna kaweq tanáhráq sínaraqsabé áwénuniraq ite wehukega moq uwo uwoéq áwénuníne. Manikánka Wenawa téh iteba eqmarowana iteba mía míáéna séhréh aitéhere. Minayabe anehe wega itene inonkansabé, Kaweq inónká úkúno aítana néne animári móe aitanawire. Mi tanáhráqsabé arutaboírérq áwénunúne.

²⁴ Manikánka ite kaweraitena oganúq itáráirana amahnága inonka kawerairahna tanáhráqsabé áwénunúne. Áwénunúna naneq tagónaraq tahiri íre áwénunúna irino. Ai q tageh anínká mó íre áwénunire. Wega ai q tageh puana aneqsabé mó áwénuninkeho? ²⁵ Itene

iuranka íre tagóna naneqsabé áwénunúne. Manikánka aiq mirainawire íwiáhéq pehwehre áwénunúne.

²⁶ Íre págege ke mionana Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Manikánsabe, Aneq ehwéh púrerue teawenéhkono únana Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Wegá itene irupipeq míhraq itega íre ehwehnorahúna tanáhráq peh mukaq mukaqsúnana ite séhréh aitanieéna wene íwiáh Maniká teawena iteitene umehi naneqsabé púraitéhre. ²⁷ Manikánka itene irupipeqté íwiáh tagariéhre. Wenawanka Maniká awahbeh sansá tagariéhu púana ite wene animárinásabé púraitéhrana Manikánka wene púreq ehwéh íréhre.

²⁸ Wenahni táhnsá míageheéna Manikánka omaq itowaq wensabé irutaboírúne. Ite tagarionawe ite meirena kaweraitanieéna Manikánka moke kaweq tanáhráqkákáq moke íre kaweq tanáhráqkákáq séhréh aitéhre. ²⁹ Téhwe Manikánka ite tagariowe. Tagarawéna wenahni táhnsá míageheéna ite omaq itowe. Sísa iteruwah ebeq kéna míowaq ite wenábáqmari míone. ³⁰ Manikánka ite omaq ito ke íáhrabéna itensabé, Kaweqtaq miáhwe aitéhre. Kaweqtaq miáhwe aitéhnsabé wega itensabé, Ínéba méq kaweqtaq mía míauserah míagehe aitowe.

Manikánka itensabé ahriahri arutaboírítéh éhwéhne.

³¹ Manikánka itensabé, Ínéba méq kawetaq mía míauserah míagehe aítionsabe aneq íwiáhnehkono? Wegá ite íéhneh aitéhnsabé itene naruoga íre saiqnariahraho mino. ³² Manikánka wenahni íre saiqnatasá peh moke itene ahbabáqsabe pukinkeheéna eqmarowe. Wegá íre saiqnato puana moke kaweq naneq náiena séhréh aitanawire.

³³ Wene animári míageheéna Manikánka ite omaq ito púana insega ite ehweh aítankéhu? Íraukamo. Maniká wewega itensabé, Kaweqtaq miáhwe aitéhre. ³⁴ Manikánka kaweraito púara inserénga itene ahbabáqsabe ehweh aitera kamahigéhu? Íraukamo. Sísa Karáhéga itene ahbabáqsabe putiowana iriwe oganúq atowana wega amahnága Maniká Iteribone ayah púpeq ména itensabé púraitéhre.

³⁵ Sísa Karáhéga itensabé arutaboírítéhre. Íre kaweq tanáhráq sínawe, íeri tanáhráq sínawe, íwióqné tanáhráq sínawe, ehwehráhna tanáhráq sínawe, tabonah tanáhráq sínawe, pukorahúna tanáhráq sínawe, ite subiqme kamah áfra tanáhráq sínawe Sísa itensabé íre arutaboíría peh iuwankéhu? Íraukamo. Moke mi tanáhráq moq arutaboíríténa iteba mía míainawire. ³⁶ Mínyabe Manikáne ehwehka mahraréna,

Arene animári míonayabé sega ahkakebopoq iubiq suaneherawoe. Wehukega sipisipi subiq súáhnserah ite moq iubiq suanehe íwiáhowe íre

(Buk Song 44.22)

³⁷ Moke teiyú tánáhráqsabé áhreonehkono? Íraukamo. Sísa itensabé mí tanáhráqkákáq arutaboíríténa íéhnehi puáq itene naruo kiotaikorahúne.

³⁸ Mó kegá miraonsabé wega itensabé íre arutaboíría peh túbáh aginabo? Íraukamo. Ite pukonaraqmé oga míonaraqmé Manikánka itensabé íre arutaboíría peh túbáh aginabo? Íraukamo. Íópeqté kéwé owainawamarímé anotah wahnáh kéwé sega miraonsabé Manikánka itensabé íre arutaboíría peh túbáh aginabo? Íraukamo. Amahnága íre kaweq tanáhráq kéhnsabé mókake íre kaweq tanáhráq sínaraqsabé Manikánka itensabé íre arutaboíría peh túbáh aginabo? Íraukamo.

³⁹ Sehwerapeqté náneq kéhnsabéwé, maraipéqté náneq kéhnsabéwé, Manikánka moke miraro naneq kéhnsabéwé Manikánka itensabé íre arutaboria peh túbáh aginabo? Íraukamo. Itene Wahnah Sísa Karáhé kéronayabé Maniká Iteriboga íre túbáh agia peh ahriahri itensabé arutaboírítanawire. Mínowé aiq tagarióge.

9

Poraga Ísara keyábé arutaboírú ehwehne.

¹ Íné Sísa Karáhéne ani míó púana péhe éhwéh íre teiasa peh aiq pútaríahnsanuge. Manikáne Awanka nirupipeq ména aiq pútaróne aintéhre. ² Nánuwahrah Isará ké Sísa Karáhé íre tagariáhnsabé nirupipeq umeh agu aguire. ³ Nánuwahrah Isará kéga Sísa kéreera oga míáhtáq tahirímé íné iraipéq pokéyabe íre ahqáho u irino.

⁴ Ísara ke Manikáne animári míageheéna Manikánka naho omaq itowe. Omaq itowara igaqnarénga Manikáne págege tehréh naneq tagowana wega oma sa éhwéh teriuwe. Wegá Mósísi íwiáh atowana sehgióro ú ehweh teriuwe. Manikánsabe íwiáh íwiáh ató sansa sokigi ariena mókake awinauge ú ehweh teriuwe. ⁵ Itene igaqnaréh anotah ke míówe. Sísa Karáhéga mah marákóipéq tutaq wenano Ísara iní míowe. Sísa Maniká ména moke miráú naneqkákáq wahnahniraq wensabé ahriahri íwiáh íwiáh atone. Aiq míre.

Manikánka Ísara kebá miráú sansansabé éhwéhne.

⁶ Naho naho Manikánka Ísara keyábé, Néne animáři míageheéna omaq ítóge úwe. Amahnága áhnte Ísara kegá Manikánsabe suwahriehre éra íre wene animáři míáhwe. Minayabe Manikánka teriu ehweh abehq úkiro? Írakaumo. Manikánka Ísara kené sinahwaréh wene animáři míageheéna ómi íre omaq sitowe. ⁷ Minayabe wega íre moke Ébárahmane animáři omaq sitowe. Peh morá wenahni Áhísáhkine animáři Ísara kené sigaqnaréh míówe. Manikánka Ébárahma naho teawena, Arenahni Áhísáhkiwe itene igaqna míankehe úwe. (Stat 21.12)

⁸ Mah ehwéh áwahewé íre Ébárahmane ahrega maqmaro animáriníka Manikáne animáři úkove. Írakaumo. Peh Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ata atao kegá Ébárahma kahnáh kée ue siwirarítáwe. ⁹ Mi ehwéhnúmé Manikánka Ébárahmansabé naho mahraréna, Mó opéq kouwekinaraq Sára arene ahrega animai maqmarankéhe úwe. (Stat 18.10,14)

¹⁰ Mó ehwehnsabé iwíáhoró. Áhísáhkine ahre wenáwiq Árébékaga morágáké téhraníté maqmíowe. Sibowáwé peh morá itene igaqna Áhísáhkíe. ¹¹ Sinowagá maqmianaútaq sega kaweq sansánkákák ahababák sansánkákák íre miraorahuye. Minayabe íre seyene arambehriyabé peh morá Maniká awahbeh iwíáhga aiq pútaraginkeheéna omaq sitowe. ¹² Mi tanáhráq Manikánka sinowansabé, Ebeq piah anínká anehe piah aní awahbeh arámbéhrí mirainkehe úwe. (Stat 25.23)

¹³ Minayabe Manikáne ehwehnsa aiq mahraréna, Anehe piah aní Sékópansabé nirutaboíréna ebeq piah aní Ísonsabé nuwahriehre íre. (Lo 21.15)

¹⁴ Manikánka aiq irarúnsabe aneq iwíáhonehnikono? Wega íre tábúsoq sitéhre iwíáhonehnikono? Ahqáho. Mira iwíáh íre orahúne. ¹⁵ Manikánka Mósísinsabé naho mahraréna, Ínénéga iwíáhu aní séhréh ataníe. Ínénéga niruní áninsabé nirutaboírataníe úwe. (Kisim Bek 33.19)

¹⁶ Manikánka wehukení omaq atáhnsabé íre mi aniné iwíáh wíre. Íre wene arambehriga séhréh atéhra peh Manikánka wehukéninsabé arutaboíréna séhréh atéhre. ¹⁷ Mósísí Ísípí marárorápéq mótaq Manikáne ehwehnsa mibeqté wáhnáhnsabé mahraréna, Néne págege sansá sokigi arinieéna wahnáhnúno ataráuge. Minayabe mah kehiná kéhínánká néne págege sansá ahtebagehe íre. (Kisim Bek 9.16)

¹⁸ Minayabe Manikánka wehuke tagéna iwíáhéna mó keyábé arutaboíréna séhréh aritena mó keyábé, Saiyo animáři méq mítaq miáthro arítéhre.

¹⁹ Ite miáhrabeqte ánínká ínénsabe, Maniká wewe awahbeh iwíáh mirainsabé árahinsabé itene ahababáqsabe ehweh aitehro kasenire. Kasenéna, We awahbeh iwíáh mirainsabé wehukénínká we awahbeh iwíáh íre miraorahi mino íre. ²⁰ Itewe peh wehuke puq Manikánsabe abehq éhwéh kaseniyeho. Kunubaga ehwehniatq tahirímé miraréh áhnsabé, Aneqsabé mahna táhnsa miraintahno iripo? Írakaumo. ²¹ Kunuba miraréh ánínká peh morá áwánkátaté kawerue mirai kunúbáákák íroke kunúbáákák miraime ehweh atanabo? Írakaumo. Kunuba miraréh ánínká wewene arambehri puana we awahbeh iwíáhwe miraréhre.

²² Manikánka moq we awahbeh iwíáhwe miraréhre. Wehukega wene págege sansá tagageheéna Manikánka kamah arie sansa sokigi arítéhre. Wega ahababák keyabé síwénunéna peh mótaq mótarue ehweh aritena anotáhta q kamah arinkéhe. ²³ Wega wewe anotah aní mé sansánkákák wewe págege séhréh aite sansánkákák sokiginieéna ite wene animáři arutaboíraitena iwíáhéna, Mókake ite néne téhrabeq kaweqtaq míagehe úwe. Mi iwíáhwe peh wewene iwíáhe.

²⁴ Manikánka íre peh morá ite Ísara keyábé arutaboíraitena omaq itowe. Wega nahnsó keyábé moq arutaboíraitena omaq sitowe. ²⁵ Minayabe Manikáne ehweh irarú aní wenáwiq Óséaga púkuipéq sehiranéna Manikáne ehweh mahraréna, Nahnsó keyábé, Menah íte íre nánuwahrah ke woe. Itensabé, Nánuwahrah kee aritaníe. Íre nirutaboírerau keyábé, Nirutaboírue aritaníe úwe íre. (Hosea 2.23)

²⁶ Mi ehwéhnká mó mahraréna, Wega mi keyábé, Ite íre néne animáři móe arítaráurabeq, Ite iné oga mía míau Manikáne animáři móe aitaníe úwe íre. (Hosea 1.10)

²⁷ Manikáne ehweh irarú aní wenáwiq Áísáíaga naho Ísara keyábé iwíáhéna anotáhta q mahraréna, Nahmbísibeq arahwé áhnte kéhre. Ísarane anahwaréh mina táhnsa áhnte agirana Manikánka peh táhmaro kawerarítankéhe. ²⁸ Wega mó mah kehiná kéhínánsabé ehweh aritena apubúue kamah arinawire úwe. (Aisaia 10.22,23)

²⁹Minayabe Áísáíaga mó mahraréna,
Itene moke miraorahi Wahnáhnká anotahtaq kamah aiena íre túbáh agútaq tahirímé wega
Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreq subipáhrarutonserah iteinahréh
moq subipáhrarúéh irino úwe. (Aisaia 1.9)

Ísara kegá íre aiq pútare ató ehwehne.

³⁰Mi ehwéh ireq aneq iwíáhonehknono? Téhwe nahnso kegá kaweqtaq méyabe íre
sirutaboiruwe. Amahnága sega Manikáne ehweh irera aiq pútare atáhnásábé Manikánka
sensabé, Ite kaweqtaq míáhwe arítéhre. ³¹Ísara kegá Mósísiga sehgióro ú ehweh seh-
gioneheqmúne éra mi ehwéh íre sehgiórahówe. Minayabe se kaweqtaq íre miahrahówe.
³²Aneqsabébo? Segá íre aiq pútare atera peh seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhówe.
Minayabe wehukega ahtate ébáh íre tagéra siyobetaq pegue inahnsúbónserah sega íre aiq
pútare atera peh áhwára áhwáraowe. ³³Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,
Tagariáhro. Iné Sáióna sawéhrápéq* Ísara kené ahtapeq siyobetaq pegue inahnsúbórahí
ébáh máróge. Mítaq kéhnásábé wehukega surahoneherawoe. Wensabé aiq pútare atáh
ké íre siyehitanawire ire. (Aisaia 8.14, 28.16)

10

Ísara kegá Manikáne sansa íre írátíáh éhwéhne.

¹Néne iyahnabo anímárinó, iné anotahtaq nuwahbehme Manikánka Ísara ke nánuwahrah
merirena kaweraritankeheéna púreq aruqaruruge. ²Iné teiúmé sega Manikáne sansá
sehgiyabe sírara peh mi sansá íre ahtebah puara áhwára áhwáraowe. ³Manikánka we-
huke kaweraitéh sansá íre ahtebahwe. Peh seyene iwíáho sansá mira aruqaruronsabé
Manikánka kaweraitéh sansá íre sehgiówe.

⁴Mósísine ehwehnka itensabé, Kaweqtaq míáhwe íre aitahráhirana peh morá Sísá
Karáhéga itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitahráhire. Minayabe Manikánka moke Sísansabé aiq
pútare atáh keyábé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre.

⁵Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgió keyábé wega naho sehiranue mahraréna,
Néne ehweh kawerue sehgióra kegá oga mía míagehe úwe. (Wok Pris 18.5)

⁶Manikánka Sísansabé aiq pútare atéh ánínsábé, Are kaweqtaq míáhne atéhrana Manikáne
ehweh sehgiore. Mi anínká iraréna, Insega íópeq pokinabo itene irupipeq iwíáhiyeho ire. Sísá
Karáhé íópeqte kiweranehe iwíáho? Mira iwíáh íre oro. ⁷Mi anínká mó mahraréna, Insega
pusa ké míahrabeq pokinabo kaseniyehe ire. Sísá Karáhé pusa ké míahrabeqte tumeranéhe
iwíáho? Mira iwíáh íre oro. ⁸Mi kasé éhwéhnásábé Manikáne ehwehnka mahraréna,
Néne ehweh peh wahtotaq kéna itene irupipeq kéhraq íwéhrate irarewe ire. (Lo 30.12-14)

Mi ehwéhmé aiq pútare atona ehwéhnásábé íwáhnorúne. ⁹Íwáhnoréq mahraue teiune.
Sísá néne Wahnah mire íwéhrate iraréq wega pukútaq Manikánka iriwe oganúq atonsabe
irupipeq iwíáhirataq wega meirena kaweraitankéhe. ¹⁰Manikánka irupipeq aiq pútare atáh
ké insahwé aitena íwéhrate, Sísá néne Wahnah mire irare ke kaweraitéhre. ¹¹Minayabe
Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,
Wensabé aiq pútare atáh ké íre siyehitanawire ire. (Aisaia 28.16)

¹²Manikánka Ísara kereq nahnso kereqsabé peh morá iwíáhire. Itene Wahnahnka Ísara
kereq nahnso kereq wahnahnaitena wensabé áhrabo kené ehweh irena kaweraitena
séhréh aitéhre. ¹³Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,
Are néne Wahnah míahno. Iné séhréh ainto ue áhrabira kewé Manikánka kaweraritanawire
ire. (Joel 2.32)

¹⁴Wehukega Sísansabé íre aiq pútare atéhrataqmé árahue néne Wahnah mé iné séhréh
ainto ue áhrabighbo? Sísá éhweh íre íréhrataqmé árahue aiq pútare atagéhbo? Sísá éhweh terí
ání íre míahnaraqmé árahue iragéhbo? ¹⁵Sísá éhweh terié ké íre eqmaq súéhataqmé árahue
korerigéhbo? Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,
Kaweq éhwéh teríra ke sirara tagehrataq sene sirupipeq eyoyóinae ire. (Aisaia 52.7)

Áhnte Ísara kegá kaweq éhwéhnásábé íre aiq pútare ató ehwehne.

¹⁶Moke kaweq éhwéh írah kégá mi ehwéh sehgióo? Írakaumo. Minayabe Áísáíaga naho
mahraréna,

Itene Wahnahno, itega teriuna ehwéhnásábé inseréhga aiq pútare aitaho úwe. (Aisaia 53.1)

¹⁷Ite tagarionawe ite Manikáne ehweh ironaraq aiq pútare atone. Mah éhwéhmé Sísá
Karáhéga téh irarúwe.

* 9:33: Sáióna sawéh Sarúsarama suwahpeq kéhre. Mó kegá Sarúsarama suwahpeqsabé Sáiónae ue áwirátówe.

¹⁸ Minayabe kasenuge. Ísara ke mi ehwéh íre írátóo? Sene ahrrerate mi ehwéh aiq írátówe. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Se miáhrabeq mi ehwéh aiq teriatowara íráhwe. Mi ehwéhnká mah marákó marákóipéq aiq abae agire íre. (Buk Song 19.4)

¹⁹ Mó kasenuge. Ísara kegá mi ehwéh áwahe íre ahteboo? Ahqáho. Segá aiq ahtebowe. Minayabe Mósísiga sehiranéna Manikánka irarú ehweh mahraréna, Nahnsó ke íre áwíqkakaq ké miáhwe. Se íre anotah ke miáhwe. Se íre ahtebah ke miáhwana ínéga mi ke kaweraritahnarag itega abiahnsa ariteq taonsahoneheqmóe úwe íre. (Lo 32.21)

²⁰ Áísáíaga íre áhreja Manikánka irarú ehweh pahsuqme mahraréna, Ínénsabe íre ninebahruro kegá ínéba sewe. Ínénsabe íre kabaruro kebá ábóraraguraúge úwe.

²¹ Ísara keyabé Áísáíaga mó sehiranue Manikánka irarú ehweh mahraréna, Ahriahri mi ke séhréh ariteyabe níra se saiyoéra néne ehweh anteruq anterurowe úwe. (Aisaia 65.1-2)

11

Manikánka Ísara keyabé arutaboairito ehwehne.

¹ Ísara kewe saiyo ke miáhnsábé kase ehweh kéhre. Manikánka sensabé anetaníbo éna kaqsuehro? Íraukaumo. Ínéwé Ísara aní múge. Íné Ébárahmane anahwa úge. Íné Pénsámíni kahnáh aní múge.

² Manikánka naho íwiáhue omaq sito ke amahnága íre kaqsúéhre. Manikáne ehwehnka Éráisa ehweh irarime aiq ahtebaho? Éráísaga Ísara kené ahbabáqsabe Maniká teawena,

³ Néne Wahnahno, sega arene ehweh irare ke aiq subiq sutowe. Arensabé iwíáh atonarabeqte táhbé aiq sokorúáhwe. Ínébataq miónsábé sega íné ninebahruue nubiq suaneherawoe úwe. (1 King 19.10,14)

⁴ Mi ehwéh mirarúnsabe Manikánka aneq ehwéh teawuwo? Wega mahraréna, Ínéga se omaq sitó púara áhnte wehuké 7 táhúséni (7,000) wehuké íné íre nuwera péhe mániká wenáwíq Páhrinsabé íre káuqmunue iwíáh íwiáh atáhwe úwe. (1 King 19.18)

⁵ Mina inserah ibora táhmaro ke Manikáne sansá íre susa peh kaweqtaq miáhwe. Manikánka ite arutaboairue séhréh aitena, Néne animárí móe ue omaq itéhre. ⁶ Íre itega arambehriúnayabé peh wewega arutaboairue séhréh aitena omaq itéhre. Manikánka itene arambehriúnayabé omaq itéhtaq tahirímé séhréh aite sansa íre kéh irino.

⁷ Minayabe aneq iwíáhonehknono? Áhnte Ísara kegá, Kaweqtaq mé sansa sehgoneheqmúne éra íre miraorahowe. Peh morá Manikánka omaq sito ke gaga ahtebowara mó kegá sirupipeq íre irahráhuwe. ⁸ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Manikánka múguwahgu iwíáh aritowara se súg ke tahnsa úkéra pusa ké tahnsa úkuwe. Sene siuranka íre tagia sene siahrega íre irahráhowe. Amahnágaákáq se mina tahnsa miáhwe íre. (Lo 29.4; Aisaia 29.10)

⁹ Tébitiga minayabe aiq mahraréna, Kahnkapi wah paríéhraha tahkapi póeráhq subitíéhraha ebahnka wehukeniné aigará subínserah sega wahba táhútáhúrorabeq anotah kamáh ariena subipáharuanawire.

¹⁰ Sene siuranka íre tagahrahéna múguwahguigehe. Se sibobiah antera ké tahnsa ahriahri nogigéhe úwe. (Buk Song 69.22-23)

Manikánka nahnsó ke kawerarito ehwéhne.

¹¹ Íné kase ehweh kéhre. Ísara kegá Manikánka kawerarítéh sansá íre ahtebahnsabé ahriahri peh ahbabáq ke míaneherabo? Ahqáho. Íraukaumo. Segá Manikáne sansánsábé, Iuwahriehre ensabé we awahbeh sansánue nahnsó ke kawerarítéhre. Ísara kegá mina tagéra iwíáhéra, Ite minayabe iuwahbehre. Ite moq kawerarito igeheéna nahnsó ke kawerarítéhre.

¹² Ísara kegá Manikánka kawerarítéh sansánsábé iuwahriehre ensabé Manikánka mah kehíná kéhíná séhréh arítéhre. Ísara kegá Manikáne sansá sinehepeq súónsabe wega nahnsó ke séhréh arítéhre. Mókake áhnte Ísara kegá Maniká awahbeh sansánsábé suwahbáhnaraq ite tagarionawe mi kereq mó kereq áhnte kawerarítankéhe.

¹³ Nahnsó keo, amahnága ite ehweh teiúge. Manikánka ínénsabe, Néne ehweh nahnsó ke korerio éna eqmaq núwátái puana néne arambehri áhnte kaweq arámbéhrí wíre iwíáhuge.

¹⁴ Mira iwíáhunsabé táhmaro nánuwahrah Isará kegá néne arambehri tagéra iwíáhéra, Manikánka ite moq meirena kaweriteyabe iuwahbehre éra Manikápa kouwekirataq kawerarítankéhe.

¹⁵ Manikánka Ísara keyábé ahqáho aritonsabe nahnsó ke insahwé aritena kawerarítéhre. Wega Ísara keyábé kowe aritahnaraq se pusa ké oga úkonserahnue míagehe.

¹⁶ Asiu kegá sene sánsánéra ákáhtaq wíti paráwáh mewe páréti tírótaq peh morá páréti Maniká áwéwe. Maniká áwé puara mó ákáhtaq wíti paráwáh mewe tíró páréti moke Manikáne wire. Manikánka awanká ánúq matiahnaraq moke ayahnaweakáq wewene úkire.

¹⁷ Ísara kewé kaweq oríwí awánká tahnsa míáhwaq ite nahnsó kewé abehq oríwí áwánká tahnsa míáhwe. Manikánka kaweq oríwí áwánká ayahnawe apiruena ite abehq oríwí áwánká ayahnawe mítaq táhparena táhrowana kaweq awánká ano kéhnsábé kawerue kíréhre.*

¹⁸ Ite amahnága kaweqtaq míahnsábé Ísara ke kiotaikúne iwíáhíyehboq peh tábúsoqme iwíáho. Ite awanká ayahnawe tahnsá míáhwe. Awanká ayahnawe anonka ánúqtaq íre tíre. Írakaumo. Awanká ánúq anonka ayahnawerapeq kírre.

¹⁹ Itega mahraréq, Manikánka ite awanká ayahnawe ákáhnababí táhparanieéna mibeqté áyáhnáwé apirutaire eme ²⁰ aiq pútaq ehwéhnówe. Ísara ke Sísansabé íre aiq pútare atáhnsábé apirúéhre. Ite nahnsó ke Sísansabé aiq pútare atáhnsábé Manikánka ite kaweq awánká ákáhnababí táhparéhre. Minayabe ite píribahriyehboq áhruue míáho.

²¹ Manikánka téh kárái ayáhnáwé apirutainserah ite píribahri ke míéhraaq ite moq apiruankéhe. ²² Kawerue iwíáho. Manikámé arutaboiri aní ména kamah aieráhi aní miéhre. Wega wene sánsánsabé suwahrieh ke kamah ariena ite wene ehwehnsabé suwahbeh keyabé arutaboiri. Wene ehweh íre sehgirataq ite moq apiruena kamah aikéhe.

²³ Manikánka apiruo ayáhnáwéwé táhparena táhrawe kawerarahráhire. Ísara kegá sene píribahri sansá suera aiq pútare atéhraaq wehukeníká apirúéh áyáhnáwé kaweraréhnserah Manikánka Ísara ke kaweraritahráhire. ²⁴ Wehukeníká abehq oríwí áwánká ayahnawe mewe kaweq oríwí áwánká ákáhnababí táhparena táhrawe kaweraréhre. Mína inserah Manikánka ite nahnsó ke kaweritáráire. Kaweq oríwí áwánká ayahnawe mewe seyene kaweq oríwí áwánká ákáhnababí táhparena táhruue kaweraréh sánsámé íre págege sansáne. Mína inserah Manikánka Ísara ke mókake kaweraritankéhe.

Manikánka nahnsó kéreqé Ísara kereqsabé arutaboiri ehwéhne.

²⁵ Néne iyahnabo animárinó, itega kawerue ahtebagehéna menah Manikánka íre pahsutai ehwéh amahnága teiníe. Ite ahtebehrataqmé píribahri animárinó íre míagehe. Amahnága Ísara kene sirupipeq págegeéra Manikáne sansá íre íráhwe. Mókake nahnsó kegá awehraaq wene sánsá sehgirataqmé Ísara kegá iragéhe. ²⁶ Mí tanáhráqmé Manikánka moke Ísara ke merirena kaweraritankéhe. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Kaweraritahna anínká Sarúsarama suwahpeq sínaraq wega Sékópáne anahwaréhne ahababáq kaqsuankéhe íre.

²⁷ Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Sigaqnaréh teriunserah sene anahwaréhne ahababáq kaqsuaníe íre. (Aisaia 59.20-21; Jeremaia 31.33)

²⁸ Ísara kegá Sísá ehweh írera iuwahriehre ensabé Manikáne naruo úkurowaq ite nahnsó kegá mí ehwéh ireq sehgiówe. Manikánka Ísara ke téh omaq sitena sigaqnaréhyabe naho arutaboírú púana amahnága sinahwaréhyabe moq arutaboiri. ²⁹ Manikámé íre mó iwíáh mó iwíáhi aní míre. Wega náwinie iwíáhínaraqmé náwinawire. Wega aiq omaq sitóge ínaraqmé anehemé íre kaqsuankéhe.

³⁰ Menah ite nahnsó kegá Manikáne ehweh anterutowara amahnága Ísara kegá wene ehweh anterúáhnsábé wega itensabé arutaboiréna séhréh aitéhre. ³¹ Ísara kegá Manikáne ehweh anterúáhwana Manikánka itensabé arutaboiréna séhréh aitéhnserah mókake sensabé arutaboiréna séhréh aritankéhe. ³² Ómi kegá wene ehweh anterúónsabe Manikánka, Ahababáqka ite saiqnariankehe aritéhre. Anehe wega mah kehiná kéhínásabé arutaboiréna séhréh aritankéhe.

Manikánsabe iwíáh iwíáh atanéhe i ehwéhne.

³³ Manikámé áhnte séhréh aitéh aní ména moke tagarawéna anotah ahtébiá aní míre. Ite peh wehuke míona puaq wega tábúsoqme iwíáhi sansámé itega íre ahtebahrahúne. Wega mirai sansámé itega íre ahtebahrahúne. ³⁴ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Wehukeníká itene Wahnahne iwíáhwe ahtebahrahiro? Írakaumo. Wehukeníká we áwáhnororahiro? Írakaumo. íre. (Aisaia 40.13)

³⁵ Wene ehwehnka mó mahraréna,

* 11:17: Ísara kegá sene sánsánéra oríwí awánká íre kaweq ayáhnáwé apiruena mó kaweq awánkátápéqté áyáhnáwé apiruqme mítaq táhparera táhraháhwana kírrena kaweq oríwí sérá iyéhre.

Wehukeníká Maniká ebeq náwinana Manikánka íné nánino íwiáhono? Írakaumo ire. (Jop 35.7, 41.11)

³⁶ Manikánka wewega moke kéh náneq mirarowe. We moke kéh náneq áwahe wíre. Minayabe moke kéh náneq peh wewene wíre. We anotah aní púaq ahriahri wensabé íwiáh íwiáh atone. Aiq míre.

12

Itene inónká Maniká awe ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárino, néne ehweh kawerue íráhro. Manikánka ite kaweraitena séhréh aitéh púaq itene inonka we áwéro. Ité oga miáhtáq itene inonka we náwíransabé kaweqtaq méq we awahbeh sansánoro. Minawé Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh sánsáne. ² Itega Maniká awahbeh sansánigeheéna wega itene irupipeq o íwiáh aitéhre. Mah marákó marákóipéqté sánsá sehgiehboq peh Manikánka íwiáh aitéh sánsánoro. Mirairataq Maniká awahbeh arámbéhrí miraéq wene kaweq tábúseréh sánsámé we awahbeh sansámé ahte-bahrahowe.

Manikánka náítáti pagégéráté wene arambehri sehgióro i ehwéhne.

³ Manikánka íné séhréh aitéhnsabé ínéga teiéna ehwéh íráhro. Itega, íné anotah aní múge éq arerensabé íwiáh íwiáhiyeho. Írakaumo. Arerensabé peh tábúsoqme íwiáhoró. Manikánka aiq pútaq íwiáh aitéhnserah tábúsoqme íwiáhoró. ⁴ Wehukeníné anonka peh morá ánónkánirana áhnte naneq kéhre. Mi naneqmarínká íre peh morá árámbehrí miraorahowe. ⁵ Mina inserah moke ite Sísa Karáhé tagariona kewé áhnte méq Sípane anonka tahnsá míone. Ité íre peh morá árámbehrí miraúne. Íre itebataq itebatarue miá ite peh morá ánónká tahnsa míone.

⁶ Manikánka séhréh aitena wewega mó arámbehrí mó arámbehríue íátáire. Minayabe ite íre peh morá árámbehrí kéhre. Manikánka arensabé, Ínéga íwiáh atahna ehwéh irarúno atahnaraqmé arega aiq pútare atahnanserahnuue pahsuo. ⁷ Séhréh arito atahnaraqmé kawerue séhréh arito. Síwáhnorúno atahnaraqmé tábúsoqme síwáhnorúno.

⁸ Mó kené íwiáh kawerarito atahnaraqmé tábúsoqme miraúno. Wehwehúno atahnaraqmé eyoyóue wehwehúno. Wahnahnúno atahnaraqmé tábúsoqme íwiáhue wahnahnarito. Mó keyábé arutaboairite séhréh arito atahnaraqmé eyoyóue séhréh arito.

Mó Sísa tagariáh keyábé arutaboairito i ehwéhne.

⁹ Mó keyábé aiq pútaq irutaboairitáhro. Moke ahbabáqsabe anotahtaq ahqáho ato. Ahbabáq sansa pehragéq peh kaweq sansá ambubue sehgióro. ¹⁰ Iteruwahrahyabé irutaboironserah moke Sísa tagariáh keyábé moq irutaboíréq sensabé íwiáh íwiáhéq sensíwíq pankeráhro. Íre arene áwiq peh mó ke síwíq pankeráhro.

¹¹ Manikáne arambehriyabé taorahoyehboq tauntahunue arambehrioro. Manikáne Awanka íwiáh aitéhnserah itene wahnahnsabé íwiáh íwiáh ateq wene arambehri kawerue sehgióro.

¹² Manikánka mirainawire íwiáhéq itene irupipeq eyoyóue miáhro. Íre kaweq sunúq sínaraq uwarena ké méq kaweqtaq miáhro. Púreré sansa taorahoyehboq ahriahri púreq aruqaruroro. ¹³ Sísa tagariáh ké tabonahirataq náriéro. Nahnsó ke sirataq mehwehweh kawerariteq kirabo aritáhro.

¹⁴ Mó kegá ite íwíoqnehrataq Manikánsabe, Mi ke kamah ario íre oro peh kaweraritoue púreraritáhro. ¹⁵ Mó kegá eyoyóue íwiáh íwiáhirataq ite moq eyoyóue íwiáh íwiáhoró. Sirupipeq umehináraq ibisehrataq ite moq irutaboairiteq ibisahro.

¹⁶ Ómi keyábé peh monseráh sánsánoro. Ité anotah ke úne éq píribahriyeho. Írakaumo. Ité anotah ke púaq íre áwiqkakaq keyábé iuwahriehre iyeho. Sereq méyabe íwiáh íwiáhoró. Íre áwiqkakaq árámbehríyabé iuwahriehre iyeho. Itebataq ahtebone éq iteitensabé íwiáh íwiáhiyeho.

Ite ahbabáraitéhra ke séhréh aritáhro i ehwéhne.

¹⁷ Mó kegá itensabé íwíoqnéra ahbabáraitéhrataq itega moq sensabé mina tahnsaniyehboq peh uwarena animári miáhro. Ómi ite tagah kegá, Kaweq sansáne íwiáhigehéq peh kaweq sansánoro.

¹⁸ Taonsah íwiáh tobeh íwiáh iyehboq uwarena ké miáhro. Árahue mó kereq iru ukíqme míanehnkono éq mína tahnsanue sereq iru ukíqme miáhro.

¹⁹ Néne iyahnabo animárino, mó kegá ite ahbabáraitéhrataq se íre ahbabáraitáhro. Manikánka se kamah arieráhire. Wene ehwehnka aiq mahraréna,

Ínénéne arambehri puana ínénéga kamah arinauge ire.

(Lo 32.35)

²⁰ Wene ehwehnka mó mahraréna,

Are ahbabáratamna anímé, arene naruo anímé arupinsabe inaraq kirabo ato. We wání tahbobóire inaraq wání náwo. Arega mirainaraq we ayehtanawire ire. (*Sindaun 25.21-22*)

²¹ Ahbabáqka are saiqnariehnehboq kaweq sansánúno. Arega mirainaraq arene kaweq sansánká ahbabáq sansa kiotaikinae.

13

Kámáhni kené ehweh sehgióro i ehwéhne.

¹ Ite moke kámáhni kené ehweh kawerue sehgióro. Ite tagarionawe wahnah kegá pehipi íre wahnahnowe. Írakaumo. Manikánka wahnah sansá áhwárówe. Áhwárarowara amahnága kámáhni kegá wahnahnome webaqtqatq Manikánka, Wahnahnoro aritéhre. ² Minayabe kámáhni kené ehweh anteruahnaragmé se Manikánka wahnahnoro aritéh kéné ehweh anterúáhwe. Anterúáhnsábé ehweh aritena kamah arinkéhe.

³ Kaweqtaq mía miao kegá sene wahnah keyábé íre áhreowara peh ahbabáq kega sene wahnah keyábé áhreowe. Ite íre áhreighboq peh kaweqtaq méq itene wahnah kené ehweh sehgióro. Mirairataqmé wahnah kegá itensabé, Kawerowe aitagéhe.

⁴ Itega kaweqtaq míagehéna Manikánka wahnah keyábé, Néne arambehri miraighboq wahnahnoro aritéhre. Ite ahbabárirataq wahnah kegá kamah aieráho puaq sensabé áhreoro. Se ahbabáq ke kamah arirana Manikánka kawerowe aritankéhe.

⁵ Itene wahnah kené ehweh anteruahnaragmé kamah aiyehboq sehgióro íwiáhoo? Íre peh morá mi íwiáhiransabé sehgióro. Wahnah kené ehweh írona sansámé kaweq sansáne íwiáhéq írupipeq eyoyóue sehgióro.

⁶ Manikánka wahnah keyábé, Wahnahnoro aritéhnsábé táhkisi moné síero. Segá sene wahnah arámbehri kawerue miraighboq síero. ⁷ Minayabe seyene arambehri kahna naneg síero. Táhkisi moné meyáh ké táhkisi moné síero. Áráhísínisi moné meyáh ké áráhínisi moné síero. Wahnah keyábé siwiréh aritéhboq peh sensabé íwiáh íwiáhéq ayahmaq síero.

Mó keyábé arutaboíro i ehwéhne.

⁸ Arega mó anínsábé móneboqoq aneqpopoq, Nánio. Mótaq náwinie inaraqmé arene tínáhu túbáh aginehboq apubúue náwo. Itene tínáhu ahriahri apubúue parabarúáho. Peh morá tínáhu ahriahri kagaire. Mí tínáhuwé mó keyábé ahriahri irutaboíro. Mó keyábé sirutaboíro kegá Manikáne ehweh moke sehgiówe. ⁹ Manikáne ehwehnka mahraréna, Mó kené ahre weh abariiyeho. Mó aní subiq súeho. Aebóiyeho. Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekíneo ire. (*Kisim Bek 20.13-17; Lo 5.17-21*)

Anehe Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Arerensabé arutaboíronanserah mó keyábé moq arutaboírúno ire. (*Wok Pris 19.18*)

Mó keyábé arutaboíre ehweh sehgirataqmé ebeq teí éhwéhnkákák moke mó miraoro ú ehwehnkákák aiq sehgiówe. ¹⁰ Mó anínsábé arutaboíri anínká mi aní íre ahbabáratéhre. Minayabe mó keyábé aiq pútaq sirutaboíro kegá moke Manikáne ehweh sehgiówe.

Tábúsoqme méq peh kaweq sansá tauntahuné sehgióro i ehwéhne.

¹¹ Mah tanáhráq tagariona puaq kaweqtaq méq Manikáne ehweh sehgióro. Ite kaweraiteh aní tuina tanáhráq áhnbórání puaq sugéhboq peh áwénunéq kawerue auráq matíáho. Itega Sisansabé aiq pútare atarótaq we tue tanáhráq ákáhtaq wahto káraire. Amahnága we tuina tanáhráq peh wahtonagire.

¹² Inokáhpeq parabagina irana tuekína tanáhráq sinaire. Mina inserah mah tanáhráq áhnbórání parabagina irana Sisaga tuinaire. Minayabe itega sunkikírirabeqte áhbábáq sánsá sueq téhrehrabeqte kaweq sansánoro.

¹³ Uwoyansamé, piáh néra múguwahgu agéwé, mó aniné ahre weh abariéwé, ahkaragárawe, tobehwé, mó keyábé aru págege atewé, mina tahnsa áhbábáq súáho. Peh morá téhrehrabeqte kaweq sansá miraoro. ¹⁴ Ahbabáq íwiáhiyehboq peh morá itene Wahnah Sísa Karáhéba wahtotaq méq wene sansánsábé íwiáh íwiáhue sehgióro.

14

Mó Sísa tagariáh kéné sánsá íre saraqme tagahro i ehwéhne.

¹ Sisansabé aiq pútare atéh anínká Sísa sánsá íre kawerue ahtebéna iteba sínaraq mehweh ateq séhréh atáho. We íre ahtebehnsabé ehweh atého. ² Mó Sísa tagariéh anínká moke táhutahuq nah nanere íwiáhéna pehipi nehraha mó Sísa tagariéh aní íre págegeue aiq pútare atéh anínká nah nanegpomo éna we awehrii naneg íre nehre.

³ Neh anínká íre neh anínsábé awiréh atéhneho. Awehri anínká neh anínsábé ehweh atéhneho. Írakaumo. Manikánka moke táhutahuq neh anínsábé, We moq néne ani míre atéh púaq wega táhutahuq nehnsábé ehweh atéhneho.

⁴ Mó aniné arambehri anínsábé aneqsábé ehweh ataho? Minawé íre itene arambehri wire. Wewene wahnahnka wene sánsá tagéna tábúsoq atahráhire. Maniká itene Wahnahnka arambehri aní séhréh atéh púana wene wahnahne arambehri kawerue mirainawire.

⁵ Mó anínká ahrena ahrena wehekáhnká moke mó wehekáh kiotaikire íwíáhirana mó anínká moke wéhékáh peh monseráhnire íwíáhire. Minayabe itene irupipeq íwíáhue tagéq peh kaweq sánsá miraoro.

⁶ Ahrena ahrena wehekáhmé Manikánsabe íwíáh íwíáh tanahráre íwíáhi anínká Manikánsabe íwíáhi puana mira íwíáhire. Moke táhutahuq neh anínká Manikánsabe íwíáh íwíáhéna moke táhutahuq nehnsabé Maniká awahbeh sánsáne íwíáhire. Íre neh anínká awehrime Maniká awahbeh sánsáne íwíáhéna we moq Manikánsabe íwíáh íwíáhíre.

⁷ Iteitene íwíáhúna sánsá miraúnayabé oga miono? Írakaumo. Ite pukonaraq iteitene mátaburapeq kowíanehnkono? Írakaumo. ⁸ Peh Maniká itene Wahnah awahbeh sánsá miraoneheéq oga mione. Ite pukonaraq itene Wahnahne kaweq matábúrápéq kowíanehe. Ite oga mionaraqkákáq pukonaraqkákáq ite Maniká Iteribone animári míaneheqmúne.

⁹ Sisa Karáhéga oga míona kereq puko kereq wahnahnaitanieéna pukéna iriwe oganúkúwe. ¹⁰ Mókake ite moke Manikánka wahnahnirabeq iriwe perehnehue míahnana wega itene oga mé sánsámé itene arambehriwe tagéna saraqmaranawire. Minayabe mó Sisa tagaríéh ánínsábé, Are abehq sánsánóna aní móne atéhneho. Wega mirai sánsánsábé awiréh atéhneho.

¹¹ Manikánka saraqmarahna tanáhráqsábé wene ehwehnka aiq mahraréna, Íné oga mía míau Wahnáh aní míógara moke mah kehíná kéhínánká ínéba séra sirehunserararaq méra ínénsabe, Are aiq pútaq Maniká móne aintanehrawoe ire. (Aisaia 45:23)

¹² Minayabe mi tanáhráq itega miraaurauna sánsánsábé morá ánínká morá ánínkáue Maniká teaweneheqmúne.

Ahbabáq sansa mó aní insoq atéhnehoq suaní i ehwéhne.

¹³ Mó Sisa tagaríéh ánínká miránsabe, Abehq sánsánire atého. Ínéga mirau sánsámé wega tagéna ahbabárinehoq mi sánsá suena mó íre mirainie íwíáhoró. ¹⁴ Sisa itene Wahnahnka néne íwíáh aiq kaweraintéhsábé íné tagaríómé Manikánka moke táhutahuq nah nanere ire. Minayabe moke táhutahuq noge. Mó anínká mó naneq tahutáhúqsábé, Íre nah nanere ínaraq mína awehrinkehe.

¹⁵ Itega nahwana mó Sisa tagaríéh ánímé íwíáh kikiritaq wega itene táhutahuqsábé, Órira míre atéhnaqmé mi tahutáhúq mó neho. Iwíáh kikiri anínsábé, Anetaníbo pehipi nanie i anínká we íre arutaboiratéh aní míre. Sisa Karáhéga íwíáh kikiri aniné ahbabáqsabe putionsabe itega nehranka ahbabáratého. ¹⁶ Itega, Kaweq sánsáne íwíáhéq mirairara mó kegá tagéra, Íre kaweq sánsáne íyehboq mi sánsá mó íre miraoro.

¹⁷ Manikánka ite wahnahnaitéhsábé itega táhutahuqsábé íre íwíáh íwíáhúne. Írakaumo. Peh kaweqtaq méyabewé, iru ukíq iteyabewé, iru eyoyó aiteyabewé íwíáh íwíáhúne. Manikáne Awanka minawari íwíáh aitéhre. ¹⁸ Manikánka Sisa Karáhéne arambehri miraue sehgió kéyábé, Kawerowe aritowara tagah kegá, Se kaweq ke wóe íwíáhigehe.

¹⁹ Minayabe moráénue Sísane sánsá miraoneheéq we séhréh atéhonehe íwíáhoró. ²⁰ Moke táhutahuqme nah nanere aiq pútaq ehwéhne. Peh táhutahuqsábé íwíáh íwíáhónaga Manikáne arambehri íre kaweraráéhneho. Arega náhna tahutáhúqmé mó anínká tagéna, Órirane íwíáhéna wene órira sánsámári suena ahbabárinaraqmé arega we aiq ahbabáratane. ²¹ Sisa tagaríéh ánínká are tagéna arega miraónaga ahbabáratehnehoq mína íre miraúno. Minayabe órira tahutáhúqkákáq píahakáq náhnaga mó Sisa tagaríéh aní ahbabáratehnehoq íre náhno.

²² Arega miraóna sánsámé, Kaweq sánsáne íwíáhé mó anínsábé, Ínéga mirau serahnúno ue teawíneho. Arega miraóna sánsá peh Maniká teawo. Kaweq sánsánuge íwíáhi animé wene arupipeq íre umeh agínana wega íwíáh íwíáhinkehe. ²³ Mó anínká íwíáhéna, Mah tahutáhúq nonka kaweq sánsánugapómo éna náhnaraqmé wega ahbabárinae. Aiq pútaq kaweq sánsáne íwíáh íre kahnaq wega ahbabárinae. Moke itene sánsámé aiq kaweq sánsáne íwíáh íre kéhtáq mi sánsánúnawe itega aiq ahbabáruene.

15

Sisa Karáhéne sánsá sehgioneheqmúne i ehwéhne.

¹ Ite Sísane sánsá ahtebóna kewé séhréh arite arámbéhrí kéhre. Sísane sánsá peh ákáhtaq ahtebah kegá tábúsoqme sehgiheéq séhréh aritanéhe. Íre peh iteitensábé íwíáhia peh

séhréh arite iwíáhonehe. ² Itene iyahnabo animárimí Sísansa sansá ahtebéra kawerue sehgegeheéq íre ite iwahbeh iwíáh peh se séhréh arite iwíáhonehe. ³ Sísa Karáhéga Wenabone arambehri mirainieéna we awahbeh iwíáh suowe. Minayabe Manikáne ehwehnka irarinserah mó kegá Sísa awiréh atowe. Mi ehwéhnká mahraréna,

Sega arensabé awiréh atáhtáq ínénsabe moq niwiréh aintáhwe ire. (Buk Song 69.9)

⁴ Manikánka iwíáh arito kegá wene ehweh pehipi íre sehiranuwe. Itega sáhnshawe ahtebagehéra naho sehiranuwe. Itega Manikáne sansá kawerue ambubu atawéq sehgegehéra sehiranuwe. Itega Manikáne sansá íre sueq peh ite meirena kaweraitahna tanáhráqsábé áwénunigehéra sehiranuwe. ⁵ Itega Manikáne sansá ambubu atawéq kawerue sehgegeheéna séhréh aitéhre. Ite Sísa Karáhéne sansá sehgeq moráéne peh morá iwíáhigeheéna wega séhréh aitéhre. ⁶ Moráéne peh morá iwíáhirataq itene Wahnah Sísa Karáhéne Abowá Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

Sísa Karáhéga Asiu kereq nahso kereq séhréh aritéh éhwéhne.

⁷ Itega Sísa Karáhénsabe aiq pútare atárótaq wega íre ahqáho aitasa peh séhréh aitaráire. Mina urainserah Sísa tagariéh áninká iteba sínaraq mehweh ateq séhréh atáhiro. Mirairame Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh sánsá míre.

⁸ Teiníboq írátiáhro. Naho Manikánka ite Asiu kené igaqnansabe omasa éhwéh teriuewe. Sísa Karáhéga mah marákóipéq mótaq we Asiu aní ména ite Asiu ke séhréh aitowe. Séhréh aitonka sokigi aitomé omasa éhwéh aiq pútagire.

⁹ Moke nahso ke moq séhréh ariteyabe áwíre. Sega wensabé iwíáh iwíáh aintageheéna séhréh ariteyabe áwíre. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Nahso ke miéhrarabeq arensabé iwíáh iwíáh ataníe. Arenáwiq pankerónsábé igonkónue iwíáh iwíáh ataníe ire. (Buk Song 18.49)

¹⁰ Wene ehwehnka mó mahraréna, Nahso keo, Asiu kereq itereqka moráráq iwíáh iwíáho ire. (Lo 32.43)

¹¹ Mi ehwéhnká mó mahraréna, Nahso keo, ite ómiga itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atáhiro. Mah kehiná kéhínanká wensabé iwíáh iwíáh atáhiro ire. (Buk Song 117.1)

¹² Áísáaga mó mahraréna, Sésine anahwa anotah aní míanawire. We anotah aní úkéna Asiu kereq nahso kereq wahnah aritankéhe. Mi tanáhráq nahso kegá iwíáhéra, Wega ite kaweraitankéhe éra áwénunigehe úwe. (Aisaia 11.10)

¹³ Manikánka omasa éhwéhnéna, Áhnte kawéq náneq iníe únsabe ite amahnága áwénunúne. Wensabé aiq pútare atáh púana wega itene iru ukiq itena eyoyó aitankéhe. Manikáne Awanka kawerue séhréh aitéhnsabé ite iwíáhéq, Wene ehweh aiq pútaq éhwéhne. Wega aiq náina puaq áwénunúne ewe.

Poraga nahso ke Sísa éhweh teri terinúnsabe éhwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo animárimíno, Íné tagariómé ite kawéq sansá mira aruqaruroro ke wóe. Ite Sísansa sánsá aiq ahtebeh puaq wensabé wensabé iwáhnoraréh orahowe. ¹⁵ Ite ibitarúého éna mah pahsí sehiranue iahreráq ítóge. Manikánka séhréh aintéh púana págegeue teiena pagu pagunuge.

¹⁶ Nahso kegá Manikáne sansá kawerue ahtebéra sehgegeheéna ehweh mibeq mahbeq aritéh aní tahsanéna wene kawéq éhwéh teri terinuge. Nahso ke séhréh aitanieéna Sísa Karáhéne arambehri mira aruqaruruge. Nahso kegá Maniká awahbeh sansá sehgiéna kaweqtaq mía míageheéna Manikáne Awanka séhréh aritena kaweraritéhre.

¹⁷ Sísa Karáhéba mía míaéna Manikáne arambehri kawerue miraansabé iwíáh iwíáhuge. ¹⁸ Mó kené arambehri íre teiúge. Peh morá Sísa Karáhéga séhréh aintáráirana miraurau arámbéhri teiúge. Nahso kegá mina tagéra Manikáne ehweh sehgiówe.

¹⁹ Manikáne Awanka séhréh aintáráinsabé ótaq sansá miraéna ehweh teriátáuge. Nahso kegá tagéra teriu éhwéh sehgiówe. Sarúsarama suwahpeqkakákáq Íríríkúma marákórápéqkakákáq moke ákáhpeqte ké suwahpeqkakákáq Sísa Karáhé éhwéh teri terinurauge.

²⁰ Peh Sísa Karáhé éhwéh íre írátiáhrabeq korerieyabe nuwahbehre. Mó aninká nahwiahnsanse pearahnaráq inéwé wene nahwiahnsanseraq abogéhue nah peyabe nuwahriehre.

²¹ Írakaumo. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, We éhweh íre teriu ke tagariagehe. We éhweh íre írátiáh ké siahtebagehe ire. (Aisaia 52.15) Mi ehwéhnká irarinserah íre írátiáh ké korerieyabe nuwahbehre.

Poraga Aroma suwahpeq pokéyabe awahbó ehwehne.

²² Nahso ke teri terinurau arámbéhrigá saiqnariarairana iteba íre korahuraue. ²³ Ínéwé áhnte opéq ite tagéyabe nuwahbaraire. Amahnága mahtaqté árámbéhri aiq parabarúo púana

ite koraganie íwiáhuge. ²⁴ Sípéni marákórápéq pokonaraq iteruwahpeq kéraganie. Iteba pehgáriq tanáhráq kowéna iuwena pokinieonaraq itega séhréh aintagéhe.

²⁵ Téhwe Sarúsarama suwahpeq Manikáne animári nárinieéna pokinie. ²⁶ Táhmaro mibeqté animári tabonah ke miáhnshábé Másérónía marákórápéqté kéreq Ákáia marákórápéqté kéreqka nárienehéera móne soruparera niátówe.

²⁷ Seyega nárienehé íwiáhurónka sirupipeq eyoyóuraire. Sarúsarama suwahpeqte kéga Sísa éhweh téh írátówe. Segá irera nahnsó ke teriátówe. Minayabe amahnága nahnsó kéga nárienehé íwiáhurónsabé aiq kaweruwowe.

²⁸ Niátáo moné Sarúsarama suwahpeqte ké aiq náriénaraq Sípéni marákórápéq pokonaraq iteba kéragéna kótaikinie. ²⁹ Iteba konaraq Sísa Karáhéga íwiáh aintahna éhwéh teiníe. Wega íwiáh aintanawire íwiáhuge.

Poraga, Púreraintáero ú ehwehne.

³⁰ Néne iyahnabo animárinó, itene Wahnah Sísa Karáhénsabe íwiáhero. Manikáne Awanka ite íwiáh aitaráiraq itega mó keyábé irutaboírune íwiáhero. Mira íwiáhotaq págege arámbéhrí inéreq miraoro. Mi pagégé arámbéhríwé púreq arámbéhrí wíre. Púreréq inénsabeákáq púreraintáero. ³¹ Sarúsarama suwahpeqte Sísa éhwehnsabé suwahrieh kéga nubíyehboq púreraintáero. Inéga mibeqté Manikáne animári kawerue séhréh aritankeheéq púreraintáero. Segá néne arambéhrí aiq ábérehre íwiáhígeheéq púreraintáero.

³² Mi ke séhréh aritáhnaraq Manikánka kowe aintahnaraq íwiáh íwiáhue iteba kinie. Mi tanáhráq itereq inéreqka ehwehnonaraq irupipeq eyoyóinaq íwiáh íwiáhónehe. ³³ Manikánka ómi itene iru ukíq itena iteba miá miáire. Aiq míre.

16

Poraga áhnte keyábé iroero ú ehwehne.

¹ Iné nuwahbehme Sísa tagariéh iní wenáwiq Píbi séhréh atáero. We Sénkária suwahpeqte iní ména mibeqté Sísa tagariáh ké séhréh aritéhre. ² Áhnte ke séhréh aritena iné moq séhréh aintáaire. Minayabe wega itega kinaraq mehweh ateq we tabonah ina naneg séhréh atáero. Ite moke Manikáne animáriná itene Wahnahnsabé íwiáhéq mó ke séhréh aritonanserah mi iní séhréh atáero.

³ Sísa Karáhéne arambéhuriurataq Ákúirareq Párisírareq mi akéqká moq moráraq arambéhuriuraune. Sensabé iraotao aritáero. ⁴ Segá iné séhréh aintároyame pukorahuroye. Íre inébatáq moke Sísa tagariáh náhnso kéga moq mi anitéyábé íwiáh íwiáh aritáhe. ⁵ Mi akéqseqsene nahtapeq momíwio ke Sísa tagariáh kéreqsabé iroero aritáero.

Esia marákórápéq Sísa Karáhé éhweh teriátáutaq mi ehwehnsabé Épáinétúsaga téh aiq pútare atena sehgiraire. We niruní aní míre. Iraúno atáero.

⁶ Máhriaga ite séhréh aitanieéna anotah arámbéhuriuraire. Wensabé iraúno atáero.

⁷ Nánuwahrah Asiú anité Ántároníkureq Súníásareq miéhye. Iné karábúsiipéq míarautaq sega moq mítaq míaroye. Iné Sísa Karáhé íre tagariarautaq sega we tagariaroyara eqmaro kega sensabé íwiáh íwiáh aritáero. Sensabé iraotao aritáero.

⁸ Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgi aní wenáwiq Ámbiátu miéhye. We niruní aní míre. Wensabé iraúno atáero.

⁹ Sísa Karáhéne arambéhuri miraurataq Úrábánureq moq moráraq arambéhuriuraune. Wensabé iraúno atáero. Mó niruní aní Sítákísansabé iraúno atáero.

¹⁰ Sísa Karáhéne sánsá tábúsoqme sehgi aní wenáwiq Ápérie. Wensabé iraúno atáero. Áritóbúru karíronáninseqsabé iroero aritáero.

¹¹ Nánuwahrah Asiú aní Éróionansabé iraúno atáero. Náhsísune nahtapeq kaegao Sísa tagariáh keyábé iroero aritáero.

¹² Itene Wahnahne arambéhuri kawerue miraóya anité sensíwiq Tárípínareq Tárípósareqsabé iraotao aritáero. Itene Wahnahne arambéhuri áhnte miraurai inímé Pérísie. We niruní iní míre. We néne iyahnabo iní míre. Iraúno atáero.

¹³ Itene Wahnahne sánsá tábúsoqme sehgi aní wenáwiq Árúpansabé iraúno atáero. Wenanowé náino tahnsa aní úkurainsabé mi inínsabé moq iraúno atáero.

¹⁴ Mó kewé Ásínkárítupeq Pégónireq Érémsireq Pátóbareq Érémsareq sereq moráraq Sísa tagariáh kéreqsabé iroero aritáero.

¹⁵ Mó kewé Pírorógureq Súríahreq Néréúsareq wene anahnowáreq Órímbareq sereq miáh Sísa tagariáh kéreqsabé iroero aritáero.

¹⁶ Iteite we mehweh atéhero. Moke mahtaqté Sísa tagariáh kéga itensabé iroero ewe.

Ahbabáq aitahráho keyábé éhwéhne.

¹⁷ Néne iyahnabo animárinó, ehgarogaro animárinseq ahbabáq aitahráho animárinseq tagariáhro. Íwáhnoruro ehwhéhsábé ahqáho aitáh ké tagariáhro. Segá míéhrarabeq míehboq peh móbeq miáhro. ¹⁸ Mina tahnsa kégá itene Wahnah Sísa Karáhéne arambehri ire miraéra peh seyene sirupipeqté íwiáh mira aruqaruowe. Segá áhnte ehwhéhnéra ehnehehe aritéhrataq ire ahtebah kégá mi ehwéh irera kaweq ehwhéne íwiáhowe.

¹⁹ Itega Sísame ehweh kawerue sehgiónsábé ómiga íráhwe. Minayabe íwiáh íwiáhéna nirupipeq eyoyóire. Ahbabáq sansa ahtebehboq pehragéq peh kaweq sansá ahtebahro.

²⁰ Maniká iru ukíq itéh ánínká owainawa saiqnarianaire. Itene igaranka noginairabeq saiqnarianaire.

Itene Wahnah Sísa Karáhéga séhréh aitéhre.

Porareq mío kega Aroma keyábé iroro u ehwehne.

²¹ Tímóti ínereq arambehrii anínká itensabé iroro ire. Nánuwahrah Asíú kéwé Árusiáreq Sésónireq Sósipátareqka itensabé moq iroro ewe.

²² Mah ehwéh páhsipéq sehiranu aní néníwíq Tétíae. Poraga tenínserahne pépahqtaq sehiranuge. Íné moq Sísame aninéna itensabé iroro uge.

²³⁻²⁴ Mahtaqté Sísa tagariáh kégá Káiúsine nahtapeq momiwíowana wega íné Pora kirabo aitéhre. Wega itensabé iroro ire.

Mah ke suwahpeqte táhkisi moné wahnahni aní wenáwíq Érásátie. Wereq itene iyahnabo aní wenáwíq Kúátúsareqka itensabé iroro éye.

Manikánsabe íwiáh íwiáh atanéhe i ehwhéne.

²⁵ Manikánsabe íwiáh íwiáh atone. Ínéwé kaweq ehwéh Sísa Karáhé éhweh teri terinuge. Itega mi ehwéh ireq sehgihehéna Manikánka págege aitéhre. Naho mi ehwéh ire ábóragia peh kopípéq kowe.

²⁶ Kopípéq kowana Manikáne ehweh iraru kégá aiq sehiranuro puana amahnágawe ábóraq kéhre. Mah kehiná kéhínánká mi ehwhéhsábé aiq pútare atera sehgihehéna Manikánka koreriéro aitéraire.

²⁷ Manikánka webataq mía míaéna aiq moke ahtebehre. Sísa Karáhéga miraúnsabe itega Maniká Iteribonsabé ahriahri íwiáh íwiáh atanéhe. Ai q míre.

1 Kórína Ebeq sáhnsahwe ahtebe éhwehne.

Kórína suwahpeqme nahnsó kene anotah matábú Káríki marákóráqpéq kowe. Poraga peh morá ópéq mó ópéq ákáhtaq mitaq kowéna Sísa éhweh pahsuowe. Pahsuowara wehukega Sísansabé aiq pútare atówana wega mitaq suena mó ke suwahpeq Sísa éhweh pahsuanieéna pokúwe. Pora Kórína suwahpeq íre míotaq Sísa tagariáh kégá sainkue táhmaroga íre kaweq sansánuowe. Mi tanáhráq wega mah pahsí sehiranue mó aní awuwana wega Kórína suwahpeqte Sísa tagariáh ké móriuwe. Mibeqté Sísa tagariáh kégá peh kaweq sansánigeheéna Poraga mah pahsí sehiranúwe.

Kórína suwahpeqte ké ebeq siu pahsíe.

¹ Sísa Karáhé éhweh korerinkeheéna Manikánka íné Pora omaq intena eqmaq nuwowe. Ínéreq itene iyahnabo aní Sósáténireqka ² mah pahsí sehiranúye. Ite Kórína suahpeqte Sísa tagariáh kéó, itega sehiranúya pahsí sáhnsahwe tagahro.

Wene kaweq animári míageheéna Manikánka ite omaq itowaq wene sánsá sehgiówe. Iteq moke mó kehiná suwahpeqte ké itene Wahnah Sísa Karáhé tagariáh kéreq omaq itowaq itega wensabé iwíáh iwíáhéq púrerúne. Púrerúnana ite kawerue wahnahnaitéhre. ³ Maniká Iteriboreq Sísa Karáhé itene Wahnahseqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itehye.

Poraga Manikánsabe iwíáh iwíáhú ehwehne.

⁴ Manikánka ite meiqme Sísa Karáhéne ayahpi itena anotahtaq séhréh aitéhre. Wegá ite kaweraitena séhréh aita aitaínsabé ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atóge. ⁵ Wegá séhréh aitéh púaq ite wene ehweh kawerue iraréq íahtebia ké úkowe. ⁶ Sísa Karáhé éhweh iwáhnoruraugaq kawerue irátó puana Manikáne Awanka págegeue séhréh aitéhre.

⁷ Págegeue séhréh aitéhnsabé itega Sísa Karáhé itene Wahnah tuina tanáhráq áwénunotaq Manikáne Awanka náina naneqsabé íre tabonahowe. ⁸ Wegá ite págege aitena séhréh aitéh púaq ite oga mé tanáhráq kaweqtaq míahrahowe. Kaweqtaq miéhraaqmé itene Wahnah Sísa Karáhé tuinagake íre ehweh aitankéhe. ⁹ Wenahni itene Wahnah Sísa Karáhéreq mía míaiageheéna Manikánka ite omaq itéhre. Omaq itena ite íre iuwasa peh mirainie i naneq aiq pútaq mirainawire.

Poraga, Peh morá iwíáhoró ú ehwehne.

¹⁰ Néne iyahnabo animárinó, itene Wahnah Sísa Karáhéga síwáhnorúno aintaráinsabé págegeue teiníboq írátiáhoró. Ite mó iwíáh mó iwíáhiyehboq peh morá iwíáhoró. Síó síoue peh morá sánsánonehe iwíáhoró.

¹¹ Néne iyahnabo animárinó, ite tagariáh aní wenáwíq Karoe. Karone awahrahga teniera, Itewe wensabé wensabé abiahnsanéq íre insahwéue miáhwe teniátówe. ¹² Itega mahna tahnsanue mó ehwéh mó ehwéhnowe. Ite mó anitógá, Porane sánsánúne ewara ite mó anitógá, Ápórone sánsánúne ewara ite mó anitógá, Pítane sánsánúne ewara ite mó anitógá, Karáhéne sánsánúne ewe.

¹³ Aneqsabé mina tahnsa irareo? Sísa Karáhéne animári mó aní mó aníne míone iwíáho? Írakaumo. Itene ahabábq kaweraitanieéna íné Pora awankátaq táhpague putia-raugo? Írakaumo. Itega wání merotaq néníwírué meroo? Írakaumo. ¹⁴ Iteba míarautaq peh morá Kárisápáreq Káúúsireq wání meriátáuge. ¹⁵ Minayabe mó kegá, Íné Pora néníwírué wání meriátóne iyehoéna mó ke wání íre meriátáunsabé iwíáh iwíáhuge.

¹⁶ Mó ke wání íre meriátáuge ume Sitépána karíronánínsabé nibitagire. Se moq wání meriátáuge. Mó kewé wání meriátáugamo íre niahreraq kéhre. ¹⁷ Íre wání merieyabe peh, Néne kaweq ehwéh koreri terinúno éna Sísa Karáhéga eqmaq núwátáire. Wegá awankátaq táhpawe putio ehwehmé págege ehwehne. Mi ehwéh abehq ehwéh úkinehoéna ahtebia ánínká teinserah ehwéh íre teiasa peh pahsuqme tei teinuge.

Sísa pukúme Manikánka págege aitahráhi ehwehne.

¹⁸ Sísa itene ahabábqsabe awankátaq pukú ehwehmé iraipéq pokoneherao kegá iwíáhéra, Múguwahgu ehwehne ewe. Maniká Iteriboga ite kaweraitéh kégá Sísa awankátaq pukú ehweh iwíáhéq, Íre wehukene iwíáh peh Manikánka págegeue miraorahi ehwehne úne. ¹⁹ Minayabe Manikáne ehwehnsa aiq mahraréna,

Íné ahtebia aní múge iwíáhi animé ínéga mí iwíáh kaqsuanie. Íné tábúsoqme iwíáhu aní múge iwíáhi animé mí iwíáh parabaruanie íre.

(Aisaia 29.14; Jeremaia 8.9)

²⁰ Mah marákó márakóipéq miáh áhtébiá keyábé anere enehnkonó? Púku sáhnasahoráho keyábé anere enehnkonó? Tobehue ehweho keyábé anere enehnkonó? Manikánka mirainka ite iwíáhúnawe mi ahtébiá kéné ehwehme peh múguwahgu ehwéh úkire.

Manikáne sansánká wehukene sánsá kiotaiki ehwéhne.

²¹ Maniká áhnte ahtébiá ání mire. Mah marákóipéq miáh kégá íre seyene ahtebahnka we tagariahrahowe. Itega teri terinúna ehwéhme mi kégá, Múguwahgu ehwéhne ewana Manikánka mi ehwéhnsábé aiq pútare atáh ké kaweraritéhre.

²² Asiu kégá itensabé, Itene ehwehnsabé aiq pútare aitanéhboq ótaq sansá miraoro tei teinowara Kárikí kégá itensabé, Ahtebia éhwéh teiéro tei teinowe. ²³ Tei teinowaq itegawé peh Sisa Karáhé awankátaq táhpawe pukú ehweh teri terinúne. Asiu kégá mi ehwéhnsábé, Iuwahrieh ehwéhne aítáhwara Kárikí kégá mi ehwéhnsábé, Múguwahgu ehwéhne aítáhwe.

²⁴ Manikánka omaq itéh kégá pukú ehwehnsábé aiq pútare atone. Ite Asiu kereq nahnso kereqka mi ehwéhnsábé aiq pútare atone. Ai q pútare ateq Sisa Karáhé pukú ehwehme Manikáne págege sansáne éq wene ahtebia sánsáne aiq tagarione. ²⁵ Mó kégá, Manikáne sansámé peh múguwahgu mareqmareq sansáne atáhwana Manikáne sansánká wehukene ahtebia sánsá sene págege sansá aiq moke kiotaikire.

Wene animári míageheéna Manikánka omaq ito ehwéhne.

²⁶ Néne iyahnabo animárinó, Manikánka ite íáhrabéna omaq itaráitaq aneq tahnsá ánimári míaroo? Minayabe iwíáhoró. Ahtebia kéwé, tauntahu kéwé, anotah kéwé, ite íre áhnte míarowe. Mó kégá ite tagéna, Múguwahgu ke wóe aítáhwe. ²⁷ Ahtebia ké siyehitarinkeheéna Manikánka ite múguwahgu aítáh ké wene animári míageheéna ite omaq itowe. Tauntahu ke siyehitarinkeheéna Manikánka ite mareqmareq aítáh ké wene animári míageheéna omaq itowe.

²⁸ Mah kehiná kéhínánká iwíáh iwíáho naneqsabé abehq úkinkeheéna Manikánka íre anotah animárinseq mó kégá siwiréh arítáh kéreq omaq itowe. ²⁹ Minayabe wehukenínká Manikánsabe, Íné anotah aní mío púah omaq intároné íre irarerahowe.

³⁰ Wega ite aiq omaq itarái puq Sisa Karáhéreq mía míowe. Sisa Karáhéga kaweq iwíáh aitéh puq tábúsoqme iwíáhorahúne. Wega itene ahbabáqsabe pukú púana kaweraitena insahwé aítana Manikánka wene kaweq animári mía míageheéna Sísaga séhréh aitéhre. ³¹ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Iwíáh iwíáhi aninká peh morá itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atankéhe íre. (*Jeremaia 9.23-24*)

2

Kórína suwahpeqte kégá aiq pútare atówe ú ehwehne.

¹ Néne iyahnabo animárinó, iteba séna Manikáne kaweq ehwéh teiátáutaq mó ehwéh mó ehwéhne ahtebia ánínká teínserah íre teiasa peh pahsuqme teiátáuge. ² Iteba míarautaq ínéga iwíáhéna, Mó aní éhweh íre teiníne. Írakaumo. Peh morá Sisa Karáhéga pukurai ehwéh teiníne iwíáhurauge.

³ Iteba míarautaq néne ninonka íre págegeuraire. Írakaumo. Ninonka mareqmareréna áhreéna iransánurauge. ⁴ Manikáne ehweh teiátáutaq ahtebia ánínká ehneheéne aítana teínserah íre teiasa Manikáne Awanka séhréh aintárái puana págegeue tei teinurauge.

⁵ Peh íné wehukenínká irararau ehwéhniká íre awehraq káráirana Manikáne Awanka séhréh aintárái puana págegeue tei teinuraugaq aiq pútare aintárowe.

Manikáne Awanka ite kaweq iwíáh aitéhraq ahtebia ké úkúne i ehwéhne.

⁶ Peh morá Sísane sánsá kawerue sehgió keyábé ahtebia éhwéh siwáhno aruqarurúne. Mi ahtébiá éhwéhme íre mah marákórátq wahnahno kené ahtebia éhwéh tahnsane. Wahnah ke pukirataq sene ahtebia éhwéh parabaginae. ⁷ Itega iwáhnorúna ehwéhme íre inénéne iwíáh peh Manikáne iwíáh púana ahtebia éhwéh iwáhnorúne. Mah marákó márakó íre mirarotaq Manikánka iwíáhéna, Mókakewe wehuke ínéba íopeq kígeheéna kaweriritané iwíáhúwe. Iwíáhéna ite kaweraite ah sabarankeheéna omaq atowe. Naho naho mina omaq ato ahsábé éhwéh íre pahsuqme teiuhwana peh kopípéq kagaúwe.

⁸ Kopípéq kagaúwara mah marákórátq wahnahno kégá mi ehwéh íre írátíarowe. Írakaumo. Segá írátíarotaq tahirímé itene íopeqte Wáhnáh aní íre subiqme awankátaq táhpato irino.

⁹ Manikáne ahtebia iwíáhyábé wene ehwehnka aiq mahraréna, Naho naho wehukene siuranka íre tagah naneq, sene siahrega íre íráh náneq, sene sirupipeq íre iwíáho naneqme, moke minawari Manikánka wensabé sirutaboירו keyábé kawerarowe íre. (*Aisaia 64.6*)

¹⁰ Minayabe mi ehwéh kopípéq kowana Manikánka Wenawa iteba eqmatairana aiq sokigi aire. Manikáne Awanka moke tagéna Manikánka ite íre tei iwíáh aiq tagariéhre.

¹¹ Wehukéniné arupipeqté iwíáhwé mó anínká tagariahrahiro? Írakaumo. Peh morá wehukení wewene awanka tagariéhre. Mina inserah Manikáne arupipeqté iwíáhwé wehukénínká íre tagariéhrena peh morá Manikáne Awanka tagariéhre. Minayabe wega Manikáne iwíáh aiq sokogi aíre. ¹² Itega mah marákóipéqté kégá iwíáh onserah íre úne. Írakaumo. Manikánka Wenawa iteba eqmaq áúwátáirana itereq mía múaire. Wega náí náini naneqmarí ahtebageheéna Wenawa iteba eqmaq áúwéhre. ¹³ Manikáne Awanka iwíáh aitena wega náí náini naneq teiúge. Peh ahtebia wéhúkégá teiúnserah íre iwáhnoruge. Írakaumo. Manikáne Awanka iwíáh aintéh éhwéh iwáhnorugaq ahtebahrahowe.

¹⁴ Manikáne Awansabé awahrieh anínká wene ehweh íre ahtebéna wega náí náini naneqsabé, Peh múguwahgu ehwéhne éna nuwahriehre iwíáhire. Mira iwíáhhinsabé Manikáne Awanka mí aní peh áwé tagehrana wega mí ehwéhnsabé íre ahtebahrahire. Peh morá Manikáne Awanka weba mía míai anínká mí ehwéh iwíáhue tagéna ahtebehre.

¹⁵ Manikáne Awanka wene arupipeq mía míai anínká mó kené ehweh íréhtáq iwíáhue tagéna aiq pútaq ehwéhnikákáq péhe éhwéhnikákáq iwíáhue saraqme tagahráhire. Manikáne Awanka mía míai puana mó anínká mí aniné sánsá íre saraqme tagahráhire. ¹⁶ Manikáne ehwehna aiq mahraréna, Itene Wahnahne iwíáh tagarawéna wensabé áwáhnori anímé íre miéh mino ire. (*Aisaia 40.13*)

Íre miéhrena Manikáne Awanka séhréh aitéh púana Sísa Karáhéga iwíáhhinserah iwíáhorahúne.

3

Sísa tagariáh kéwé Manikáne arambehri ke wóe i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímáiríno, iteba míarautaq itega mah kehiná kéhinánká iwíáh onserahnurowe. Mira iwíáh onserahnuro puaq ite pehgáriq anímáirínká tahnsa iwíáhurowe. Minayabe Manikáne Awanka iwíáh aritéh ké síwáhnoruraunserah ite íre iwáhnorurauge. Írakaumo. ² Pehgáriq anímáirínká tahnsa iwíáhuro puaq ite peh náh néq awaq íre nahrahowe. Minayabe mí tanáhráq págege ehwéh íre iwáhnorurauge. Amahnága moq íre iwáhnoruge.

³ Amahnágaákáq itene irupipeqté áhbábáq sánsánsabé irutaboiro puaq págege ehwéh íre iwáhnonorahuge. Itewe abiahsanéq tobeh ehweh aruqarurowe. Miraansabé iteite iuwahbeh iwíáh miraéq peh wehukene sánsá sehgió mino. ⁴ Mó anínká, Íné Porane sánsánu aní múge irana mó anínká, Íné Ápórone sánsánu aní múge ire. Mira iwíáhhonsabé peh wehukene sánsá sehgiówe.

Sotápéq arambehrióya anitéyábé pabeqme ehwéhne.

⁵ Kawerue iwíáhoru. Ápórowe insebo? Íné Porawe insebugo? Ite peh Manikáne arambehri anité úye. Maniká itene Wahnahna íné mó arámbéhrí niena Ápóro mó arámbéhrí awena urairata mí arámbéhríruayaq itega Sisansabé aiq pútare atárowe.

⁶ Wehukénínká ayu sotápéq uqmaréhnserah ínéga Sísa néhweh teiátáuge. Mó anínká wáni sotápéq tuinkeheéna ubenah kíqmaréhnserah Ápóroga inehe iwáhnoruraire. Manikánka sotápéqté ménsáméhnsánsabé kiro atéhnserah wega ítensabé, Aiq pútare ainteq néne sánsá sehgióro aítáráire. ⁷ Íné ayu uqmatau anínseq ubenah kíqmaréh anínseqsabé íre iwíáh iwíáh aítáhiro. Írakaumo. Peh morá kiro atéh aní Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhiro.

⁸ Ayu uqmaréh anínseq ubenah kíqmaréh anínseqka monseráhnue arambehrióye. Manikánka sene arambehri agehgamarena ápeq nárinkéhe. ⁹ Itewe Manikáne so tahnsa móe. Ínéreq Ápóroreq moráráq Manikáne arambehrióya anité úye.

Nah peyabe pabeqme ehwéhne.

Itewe Manikáne nah tahnsa móe. ¹⁰ Íné Manikáne nah pe ani míankeheéna séhréh aintena omaq intáráire. Minayabe nah pe sansa tagariéh aní tahnsanéna nahwiahnsanse pearógana abogéh tagariéh anínká abogéhire. Mi arámbéhrí Manikáne arambehri puaq ite mí arámbéhrí mirao ke tábúsoqme arambehrioro. ¹¹ Manikáne arambehriwe nah pe arámbéhrí tahnsane. Manikánka Sísa Karáhéwé nahwiahnsanse úwe. Mó aní nahwiahnsanse íre miárahirana Sísa webataq awehrare.

¹² Manikáne arambehrio kegá abogéhotaq íre monseráh arámbéhríowe. Wehukega pearáh náneqme itene arambehri tahnsáne. Kawerue arambehrio kegá kóraraté pearáhwara mó kegá págege moné tahnsa náneqtaté pearáhwara mó kegá kaweq ebáhtaté pearáhwara mó kegá awankátate pearáhwara mó kegá onerate pearáhwara mó kegá námúqtate pearáhwe. ¹³ Sísa tuinagake Manikánka ehweh aritahnaraq kaweq arámbéhríowamo éna mó aniné arambehri mó aniné arambehriue agehmarena íre kaweq arámbéhrí moke kekiruankéhe. Kekiruahnaraqmé uworapecté náneq moke taginserah íre kaweq arámbéhrí moke taginawire.

¹⁴ Sano ebáh íre tagia peh kagainserah kaweq arámbéhríu aníné arambehri íre toráh agia peh kagainawire. Wene arambehri íre toráh agia peh kahnarag mi arámbéhríyábé ápeq meyanae. Mó aníné arambehri moke tagínaragmé mi anímé ápeq íre meyanae. ¹⁵ Ápeq íre meyéh anímé nahperehrabeqte aní tahnsane. Wehukéniné nah irarehtaq mó anínká mi aní nahupeqte koweqme máhpeq atahnana wene nahnkakaq wene ménsámehnsánkakaq moke taginawire. Mina inserah Sísansabé aiq pútare atéh anínká íre ábéreh arámbéhríu narag Manikánka we íopeq tumeiranae. Peh morá wene arambehri moke tagína puana ápeq íre meyanae.

Itene inonka Manikáne nahne i ehwehne.

¹⁶ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míai puag itewe Manikáne nah moe. Míayabe aiq ahte baho? ¹⁷ Itene inonka Manikáne nah mire. Wega, Néne nahne éna we mía míairabeq ahbabáq íre kéhre. Míayabe wene nah ahbabáratéh anímé kamah awinawire.

Itega peh wehuke síwíq pankerého i ehwehne.

¹⁸ Itene irupipeqte péhé éhwéhnká iteite péhe éhwéh nuwíyého. Peh morá mah marákóipéqte sánsá ahtebeh anínká iwíáhéna, Iné anotah ahtébiá aní múge iwíáhinaraq íre kawerire. Wehukénínká iwíáhéna, Iné íre ahte bía aní múge iwíáhinaraq mókake ahte bía aní úkorahire. ¹⁹ Aneqsabé mira iwíáhinkehbo? Manikánka mah marákóipéqte áhtébiá iwíáhyábé múguwahgu iwíáh wíre arítéhre. Míayabe ahte bía keyábéwé wene ehwehna mahraréna, Táhmáro kegá mó ke ahbabárarite sansansabé iwíáhéra mó ahbabáq sánsá mó ahbabáq sánsá míraonehe iwíáhowe. Iwíáhowana Manikánka peh áwé tagehrana seyene ahbabáq sansanká seye saiqnaríéhre íre. (Jop 5.13)

²⁰ Manikáne ehwehna mó mahraréna,

Itene Wahnahnka ahte bía kéné iwíáh aiq tagehre.

Sega míraoneheqmúne iwíáh aiq tagehre.

Tagéna abehq iwíáhe arítéhrara íre míraorahowe íre.

(Buk Song 94.11)

²¹ Abehq iwíáh arítéhnsábé wehukega míraoraho arámbéhríyábé íre iwíáh iwíáhoró. Manikánka séhréh aitéhnsábé ite moke wega í náneq matíáhwe.

²² Iné Porareq Apóroreq Pítareqka ite séhréh aítaneheéq míone. Manikánka moke mah marákó marákó náiena itene oga mé tanahráqkákák itene puké tanahráqkákák omaq itéhre. Manikánka séhréh aítanieéna amahnága kéh náneqkákák mókake kahna naneqkákák matíáhoró aitéhéhre. ²³ Ite Sísá Karáhé kahnáh míáhwana we Maniká Iteribone ahninkáwá míéhre.

4

Maniká wewega wene arambehri animári aghemarena sainsue ehwehne.

¹ Itensabé iwíáhirataq, Ite Sísá Karáhéne arambehri míraúna kee iwíáhoró. Ite Manikáne kopípéqte éhwéh wahnahnúne iwíáhoró. ² Kaweq arámbéhrío kegá se arambehri arítéh aníné ehweh kawerue sehgiówe.

³ Iné kaweq arámbéhríu aní míogamo. Itereq mó kereqka néne arambehri iwíáhwe tagéq teníratag níruripeq íre iwíáh kikirinie. Mó kegá néne arampehriyábé koti irataq níruripeq íre iwíáh kikirinie. Iné moq inénéne arambehri íre agehgaqme tagaríoge. ⁴ Inéga arambehriurataq áhwára áhwára arámbéhríuraume íre niahrreraq kéhre. Íre niahrreraq kéhnsábé peh kawerue arambehriuragamo? Árahuragamo? Íre inéga iwíáhunka peh morá Manikánka agehgaqme sainuwankéhe.

⁵ Amahnága íre ehweh arite tanahráq púaq mó kené arambehri aghemareq ehweh arítého. Sísá itene Wahnahnka tuinagake moke sunkíkírirabeq kopéqsúáh náneqkákák itene irupipeqte iwíáhákák wene téhrehrabeq marahnana áboraraginae. Mi tanáhráq Manikánka mah kehiná kéhíná aghemarena sainsuankéhe.

Anotah animári múne iwíáhiyeho i ehwehne.

⁶ Néne iyahnabo animárinó, Manikáne sánsá ahte bagehéna inéreq Apóroreqsabé teiewóge. Ite anitéyábé iwíáhéq Manikáne púkuga irarinserah tábúsoqme sehgióro. Manikáne anitéyábé peh morá anínsabé iwíáh iwíáh ateq mó aní peh áwé tagahwe. Íre kawerowe. Manikáne ehweh anterúéhboq mína tahnsa íre oro.

⁷ Ite anotah animári múne iwíáhoo? Manikánka íre náíátáitah tahirímé ite peh tabonahéq mareqmareq ke míah iripo? Manikánka aiq náiena séhréh aítaránsabé aneqsabé ite itensabé iwíáh iwíáhoo?

⁸ Itewe, Manikáne sánsá aiq moke ahte bóne iwíáhowe. Itega iné, Pora kiotaikéq anotah animári múne iwíáhoo? Itega aiq pútaq ahte bahta q tahirí inéga moq iwíáh iwíáhu irino. ⁹ Iné iwíáhume Manikánka ite, wega eqmaro keyabé, Moke mó ke ebeq nogirara ite sinehe

sigehe ire. Wehukega wehukení subiq suaneheraoq áhnte kegá taganeheéra sewe. Ite eqmaro kewe mina subiq suaneherao wehukení tahnsa míne. Íre peh wehukega ite iwahnkanowara íopeqté kéreçka moq iwahnkanowe.

¹⁰ Ite eqmaro kega Sísa Karáhéne arambehri miraúnayabé áhnte tagah kegá iwiréh aitera múguwahgu mareqmareq ke wóe aitáhwe. Itega iwíáhéq, Sísa Karáhéne sansá aiq ahtebóne éq págege animári míone éq mó kegá itensabé iwíáh iwíáh aitáhwe ewe. ¹¹ Ite eqmaro ke menahnkákáq amahnágaákáq irupibiire. Tahbobóire. Itene korósi peh subankire. Mó kegá ite subiq máráhwaq íre nahnkakaq ké wéq ahtapeq áhnte nogune.

¹² Itene iyahnkaratáté págegeue arambehriúne. Mó kegá ite íre kaweq ehwéh aitáhtáq itega kaweq ehwéh ayahqme teriune. Mó kegá iwíoqnahtaq peh míone. ¹³ Mó kegá ite íéhruruotaq se insahwé aritone. Mó kegá ite eqmaro keyabé, Ite atutu tahnsanéq abehq ké wóe aitáhwe.

Poraga, Ínéga iwíáhue mira aruqaruru serahnoro i ehwéhne.

¹⁴ Iyehitankeheéna mah ehwéh sehiranue teiugo? Írakaumo. Itensabé nirutaboiru animári míáh púana kaweq iwíáhigeheéna mah ehwéh sehiranue teiúge. ¹⁵ Peh íregáritaq ke 10 táhúséni (10,000) iwáhnoro ke miáhtáq tahirí íre áhnte itéríboréh míáh iripo? Írakaumo. Téh koreiátáu animé peh morá ínébatere. Itega Sísa Karáhénsabe aiq pútare atárotaq we éhweh ínébataq teiátáunsabé iteribo úkurauge.

¹⁶ Iteribo úkuraunsabé ínéga iwíáhue mira aruqaruru serahnoro éna tei teinuge. ¹⁷ Ínéga mira aruqaruru serahnigeheéna Tímóti iteba eqmaq áúwóge. Tímótiwe Sísa itene Wahnahne aninéna wene sansá kawerue sehgiána nirutaboiru aninéna nénahni tahnsa miéhre. Sísa Karáhéne sansámé mó ke suwahpeq mó ke suwahperue momiwiriáhtáq siwáhno aruqaruruge. Mi sansá iahrerag itena iwáhnorinkeheéna Tímóti iteba eqmaq áúwóge.

¹⁸ Táhmaro itega píribahriéq, Poraga iteba íre sinkehe iwíáhowe. ¹⁹ Itene anotah Wahnáhnká kowe aintahnaraq iteba apubúne kinie. Konaraq píribahri kené ehweh anetaníbo éna sene sansá págege sansápómo éna taganie.

²⁰ Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsámé íre peh ehwehne. Mi sansámé págege aitahráhi sansá míre. ²¹ Iteba konaraq abowágá wene ani kamah awinserahne págegeue kininkono? Iteba konaraq nirutaboirue pehwehne kininkono? Aneq sansánué kininkono? Teniéro.

5

Wenabone ahre abarii ehwéhne.

¹ Ite miáhabeqte ánínká anotah íre kaweq ahbabárire uro ehwéh írátáuge. Mi ahbábáqmé ahkaragára sansanéna anotah oriráne. Wehukega íre mirao sansá mi anínká mirauraire. Wenabone ahre abariuraire urowe. ² Itewe anotah ke úne iwíáhéq mó ke kiotaikúne iwíáhoo? Aneqsabé itene irupipeq íre umehiro? Iyehitáhnaq mi ahbábáq áni móbeq kaqsúáhro.

³ Íné iteba míótaq tahirí itene iuranabiahtapeq mi ahbábáq áni ehweh ató irino. Ninonka mahtaq míógana peh morá néniwa iteba miéhnsabé mi anínsabé aiq ehweh atóge. ⁴ Itega momiwíéq Sísa áwíq áhrabirataq néniwa moq míanae.

Itene Wahnah Sisaga págege aitahnaq ⁵ mi anínsabé ehweh atanéhe. Ahbabáq aniné anonka kamah awinkéhboq owainawapa kaqsúáhro. Itega miraonaraq wega iwíáhue wene ahbabáq suahnaraqmé Sísa itene Wahnah tuina tanáhráq íre kamah awinkéhe.

Ahbábáq ani móbeq kaqsúáhro i ehwéhne.

⁶ Ite anotah ke úne írarewe íre kawerowe. Ite miáhtáq anotah ahbábáq áni miéh mino. Páréti agiéh ánínká pehgáriq muoráhi naneq marahnaraq moke páréti mugue anotah úkinae. Mina inserah ite miáhabeq ahbabáq íúgi ínehoéq mi ahbábáq áni kaqsúáhro.

⁷ Muoráhi naneq páráwahipéq íre kahnaragmé páráwah peh kanae. Íre muinae. Minayabe naho muoráhi naneq súáhro. Ite o paréti íre muoráhi paréti tahnsa míagehboq ahbabáq ani kaqsúáhro. Kaqsúéhraqmé wene ahbabáqka ite íre íúgi ínaq peh kaweqtaq míagehe. Sótaikú iahrerag ko tánáhráq sokah sokahéra* sipisípiq áráhq subiq márónserah Sísa Karáhé subiq súówe.

⁸ Iwíáh iwíáhé tanahráqsabé sokah sokahonehe. Sokah sokahéra Asiu kegá sene nahtapeqté nahonáh muoráhi naneq súónserah ite Sísa tagariona animárinká itene ahbabáqkakaq moke íroke sansánkákáq suaneheqmúne. Wehukega o paréti íre muoráhi naneq kéh páréti tírúnserah itega peh tábúsoréh sánsámé aiq pútaq sansámé sehgióneheqmúne.

* 5:7: Kisim Bek 12.3-21, 13.6-7 tagáhno.

⁹ Mó animáriné ahre abari aruqaruro kereq íre mía míaoro éna sehiranue teiewóge. ¹⁰ Moke ahbabáq ké sueq móbeq miáhro íre uge. Se mah marákóipéqté kéera mó kené ahre weh abariéra mó kené ménsámehnsá meyanehéera subiqme sabiwíáhwe. Segá Manikánsabe íre iwíáh iwíáhia peh mó naneqsabé iwíáh iwíáh aruqarurowe. Itega moke mina tahnsa ké súáhtáq tahirímé mah marákóróq íre miáhraho irino.

¹¹ Peh morá, Ite Sísá tagarione e kegá ahbabáriransabé sehiranue teiewóge. Mó kené ahre weh abariome, mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabekime, Manikánsabe íre iwíáh iwíáhia peh mó naneqsabé iwíáh iwíáh atáhmé, mó keyábé péhe éhwéh aritewé, piáh néra múguwahgu aruqarurome, aebówé mina tahnsano ke sueq móbeq miáhro. Ite Sísá tagarione e kegá mina tahnsa áhbabárirataq moráráq táhutahuriyehboq móbeq miáhro.

¹² Sísá íre tagariáh kéyábé ehweh aritanínkono? Ahqáho. Írakaumo. Minawé íre néne arambehri wire. Sísá tagariáh ké ite momiwíuriáh kégá ahbabárirataq ehweh ariteyabe iteítene arambehri wire. ¹³ Sísá íre tagariáh kéyábé ehweh aritewé peh Maniká wewene arambehri wire. Ahbabáq aninsábé Manikáne ehwehnka mahraréna, Ite miáhrebeqte ahbabáq aruqaruri aní kaqsúáhro íre. (Lo 13.5, 17.7, 21.21, 22.21-24)

6

Sísá tagariáh ké koti aritéhneho i ehwéhne.

¹ Sísá tagariéh áninká miráinayabé arega abiahnsa atéhnaraqmé anerinabo? Sísá íre tagariéh wáhnáh ánípá meqme móate koti atéhneho. Minawé ayehiteh sansáne. Peh Sísá tagariáh kébá meqme kure koti ato. ² Mókakewe itega Sísá tagariáh kégá mah kehíná kéhínáné sánsánsabé iwíáhue tagéq sararaneheqmúne. Minawé aiq ahtebaho? Itega mókake mah kehíná kéhíná ehweh aritáhnayabé amahnága aneqsabé pehgáriq ahbabáq náneq íre kaweraritahráho?

³ Mókake itega íopeqté kéné sánsá moq saraqmaráhnawe íre ahtebaho? Minawé anotah arámbéhríe. Amahnága ahbabáq naneq kaweraritewé pehgáriq arámbéhríe. ⁴ Minayabe ite Sísá tagariáh kégá koti ehwéh kahnaraq Sísá íre tagariáh kégá kaweraitageheéq aneqsabé seba pokoo?

⁵ Seba pokonsabé aneqsabé íre iyehitehro? Ite Sísá tagariáh ké miáhrebeq ahtebia ánimé mi arámbéhrí miraorahi aní miéh mino? ⁶ Sísá tagariéh áninká mó Sísá tagariéh áni ehweh atankeheéna Sísá íre tagariáh kégá tagahtaq meqmena móatéhmé íre kaweq sansáne.

⁷ Sísá íre tagariáh ké miáhrebeq itega Sísá tagariáh kéyábé ehweh aritéhrame ahbabáq sansanéq Sísá Karáhéne sansa íre sehgiowe. Sísá tagariáh kégá ite ahbabáritehraqmé itega túbáh agirataqmé íre ahbabárowe. Minayabe túbáh agína sansánká ehweh atahna sansá kiotaikire. Sísá tagariáh kégá arene ménsámehnsá aebóinaraqmé arega túbáh aginawe mi sansánká ehweh atahna sansá kiotaikire.

⁸ Kiotaikiraq peh itewe íre túbáh agowe. Írakaumo. Íre túbáh agia peh mó Sísá tagariáh ké ahbabáriteq sene ménsámehnsá aebóowe.

⁹ Ahbabáq kega Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq miáhmé aiq ahtebah mino. Péhe éhwéhnká itene irupipeq péhe nuwíyéhboq íráhro. Ahrari mahbi abario kewé, Manikánsabe íre iwíáh iwíáhia peh mó naneqsabé iwíáh iwíáh atáh kéwé, mó aniné ahre weh abario kewé, wehga áwáhu weh sobaruqnahbaruro kewé Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq mianeherawoe. ¹⁰ Aebó kéwé, mó kené ménsámehnsánsabe sigará pabeki kewé, piáh néra múguwahgu aruqaruro kewé, mó keyábé péhe éhwéh aritáh kéwé, mó kené ménsámehnsá pehipi meyáh kéwé, mina tahnsa áhbabáq aruqaruro kewé Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq mianeherawoe.

¹¹ Menahmé ite táhmaro mina tahnsa ké míarowe. Míarowana Manikánka ite pabeq paberaitena, Néne animári miáhwe aítaráire. Itega itene Wahnah Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárótaq Manikáne Awanka itene ahbabáq kaqiuwena itene irupipeq kawerairáitaq Manikánka itensabé, Kaweqtaq miáhwe aítaráire.

Itene inokame Manikáne Awane nah puaq mó kené ahre weh abariiyeho i ehwéhne.

¹² Manikánka íre ahqáho aítarái sansá aiq miraorahuge irareme aiq pútaq iwíáhowe. Peh moke miraorahúna sansánká íre séhréh aítahráhire. Minayabe mó sansánká íné saiqnariehnehoéna pehwéhne míanie.

¹³ Itega pabeqme ehwéh irareme, Táhutahuqme itene irupipeq iyahbankire nanere éq minayabe Manikánka itene ayahba mirarowe ewe. Itene ayahbame tópah mewe nanere éq minayabe Manikánka tópah kirahno atéhre ewe. Mi ehwéh aiq pútaq ehwéhnirana peh mókake Manikánka táhutahuqkakáq itene inonkankakáq parabarauankéhe. Mina inserah mó kené ahre weh abariigeheéna Manikánka itene inonka miraroo? Írakaumo. Itene inokame itene Wahnahne anonka mire. Wene sánsá miraigeheéna itene inonka mirarowe.

¹⁴Maniká págege aní púana itene Wahnah Sísá iriwe oganúq atonserah ite moq iriwe oganúq itankéhe.

¹⁵Itene inonkataq moke kéh náneqmarí Sísá Karáhéne naneq mire. Minawé aiq ahtebaho? Itene inonkame moke inonkataq kéh náneqme Sísane naneq púaq árahue itene inonka ahbabáq ininsó sienéhnkono? Írakaumo. Anotahtaq ahqáho uge. ¹⁶Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Weh ahre peh morá áu tahnsa úkigehe ire.

(Stat 2.14)

Minayabe arega ahbabáq ini abariónaga wereq arereqne íú peh morá áu tahnsa úkire. Minawé aiq ahtebaho? ¹⁷Itene Wahnah Sísareq mía míanonaraq arereq Sísareqne iwa peh morá áwá tahnsa úkire.

¹⁸Mó kené ahre weh abarié sansa pehragahro. Ahriahri mí sansánirarabeq móbeq miáthro. Moke mó ahbábáqmé íre wewene anonka ahbabáruwiahrahire. Mó kené ahre weh abarii animé wewene anonka ahbabáruwíehre.

¹⁹Manikánka Wenawa iteba eqmatairana iteba mía míainsabé amahnága arene anonka wene nah mire. Minawé aiq ahtebaho? Arene anonkame íre arebataq arene wíre. Írakaumo. ²⁰Insahwé aitanieéna Manikánka anotah apéqtáté paiqmarowe. Ai q paiqmaronsabe itene inonkankakáq Manikánsabe iwíáh iwíáthoro.

7

Poraga wehké sansánsabé irarú ehwehne.

¹Itega sehiranue kasenuro ehwéh teinboq írátíáthro. Ahre íre mera peh miéh animé aiq kawerire. ²Íre ahreakáq ánínká mó kené ahre abariínehboq we ahre meyankehe. Ahrari wehkinkehe.

³Wehne anonkame íre webataq wene anonka mire. Minayabe arene ahrega, Máho ínah íre ahqáho ato. Ahrene anonka moq íre webataq wene anonka mire. Minayabe arenawehqka, Máho ínah íre ahqáho ato. ⁴Ahrega wewene anonka íre wahnahnire. Írakaumo. Peh wenawehqka wahnahnatéhre. Mína inserah awehkawagá wewene anonka íre wahnahnire. Írakaumo. Peh wene ahrega wahnah atéhre. Minayabe arene ahreyabé arenawehqsabé íre ahqáho ato.

⁵Ite weh ahre morá iwíáhéta kawerue púreroyehe iwíáhéta awehriéta peh míayehe irataqmé aiq kawerire. Púrerira tanáhráq parabagínaraq mó íre ahqáho ato. Owainawanka mó aní abarié iwíáh atehnehboq íre ahqáho ato.

⁶Ahre meyo éhwéh íre teiúge. Ahreyabé awina anínká iwíáhue meyankehe. Séhréh aiteyabe mah ehwéh teiúge. ⁷Moke mó ke iné tahnsanue miáhtáq tahirí aiq kawerí irino. Peh Manikánka ahre meweyabe mó aní mó iwíáh atena mó aní mó iwíáh atena aruqarurire.

Íre túbáh agorahotaq ahre meyáthro i ehwéhne.

⁸Mahbigaunseq ahrarigaunseq kéweinínsónseqsabé mahraruge. Íné íre ahreakáq aní múge. Ite iné tahnsa iwíáhéna mahraruge. Awehkawawé Sísá tagariéh ánínirana ánáhkawa Sísá íre tagariéh inínká, Nánuwehq kéranie ínarag awehkawagá áuwéhneho. ⁹Ite íre peh miահrahirataqmé ahre weh meyáthro. Mahbiga, Ahreyabé níre irana ahrariga, Weh kéreyabe níre ire. Mó kené ahre weh abariíyehboq arerene ahre weh airaiq meyáthro.

Arenawehq auwéhneho i ehwéhne.

¹⁰Ahreakáq wehakaq keyábé mahraruge. Ánáhkawagá awehkawa íre auwo atóge. Mahnawé íre inénéne ehwehne. Írakaumo. Itene Wahnahnka aiq irarire. ¹¹Ánáhkawagá wenawehq auwahnarag mó wehkínehboq peh míankehe. Áúwátái wehbá kouwekue insahwé atahnaraq aiq kawerire. Awehkawagá wene ahre airaiq áuwéhneho.

Nánuwehq kéranie ínarag awehkawagá áuwéhneho i ehwéhne.

¹²Mó keyábé peh inénéne iwíáhu ehwéh teinie. Íre itene Wahnahnka tení éhwéh peh inénga iwíáhéna mahraruge. Awehkawawé Sísá tagariéh ánínirana ánáhkawa Sísá íre tagariéh inínká, Nánuwehq kéranie ínarag awehkawagá áuwéhneho. ¹³Ánáhkawa Sísá tagariéh inínirana awehkawa Sísá íre tagariéh wéhgá, Néne ahrereq míanie ínarag ánáhkawagá áuwéhneho.

¹⁴Ánáhkawagá Sísane sánsá sehgieyabe Sísá íre tagariéh áwéhkawagá wene ahre íre auwena wene sánsá tagéna kaweqtaq miահrahire. Awehkawagá Sísane sánsá sehgieyabe Sísá íre tagariéh ánáhkawagá wene weh íre auwena wene sánsá tagéna kaweqtaq miահrahire. Minayabe arene ahrega, Arereq míanie ínarag áuwéhneho. Arenawehqka arereq míanie ínarag áuwéhneho. Íre áuwéhrataq itene animarí moq kaweqtaq miահrahire. Kaweqtaq miահrahi ehwéh péhe éhwéh tahirímé itene animarí Sísá íre tagariéh ké miáh irino.

¹⁵ Wehgabópoq ahregabópoq Sísá íre tagariéh áninéna wensabé nuwahriehre éna pokinie ínaraqmé peh áwé tagahro. Manikánka itensabé, Pehwehrue miáthro aitéhnsábé itene iru ukiq ítankeheéq mi anínká pokinie ínaraqmé peh áwé tagehrataqmé aiq kawerinae. ¹⁶ Arenawehqka arereq miéhnsábé mókake wega Sísane sánsá sehginabirapómo. Arega íre tagariahne. Arene ahrega arereq miéhnsábé mókake wega Sísane sánsá sehginabirapómo. Arega íre tagariahne.

Manikánka ite saraq íátái arámbéhri sehgióro i ehwéhne.

¹⁷ Maniká itene Wahnahnka ite omaq itena wene arambehri saraq íátáire. Saraq íátái arámbéhri kawerue sehgióro. Sísá tagariáh ké íwáhnorutaq mah ehwéh tei teinuge. ¹⁸ Manikánka are íre áhraburai tanáhráq mó kegá arene áú amurúrutosabé ayeहितéhnehboq anetaníbo íwiáhúno. Manikánka are áhraburaitaq arene áú íre amurúrutosabé amahnága mi sansánsábé arutaboirinehboq pehregážno. ¹⁹ Arene áú amurúrutosabé peh abehq míre. Anetaníbo íwiáhúno. Arene áú íre amurúrutosabéákák anetaníbo íwiáhúno. Peh Manikánka sehgióro ú ehweh sehgiónsábé anotah sansá míre.

²⁰ Manikánka áhraburaitaq mirauroa arámbéhri miraúno. ²¹ Manikánka áhraburaitaq mó aniné arambehriga are saiqnariarairo? Minayabe íwiáh kikirineho. Arene marakóipeqté wáhnáhnká soraq auwena pokúno atahnaraq pokinkehe. ²² Maniká itene Wahnahnka are áhraburai tanáhráq mó aniné arambehriga are saiqnariarairana Sísá itene Wahnahnka arene ahbabáq kaqauwátáinsabé wega soraq áúwéh áni tahnsa miáhne.

Wega áhraburaitaq pehipi miaronana Sísá Karáhéne arambehriga amahnága are aiq saiqnariáhne. ²³ Wene animári miagehéna Sísaga anotah apéqtáté paiqmarowe. Paiqmaronsabe peh wehuke suwahbeh sansá miraiiyeho. Peh Maniká awahbeh sansá miraoro. ²⁴ Néne iyahnabo animárinó, Manikánka ite íáhraburaitaq mirauro arámbéhri miraéq Maniká Iteriboreq mía míaooro.

Poraga mahbigaunseq ahrarigaunseqsabé teriu ehwéhne.

²⁵ Mahbigaunseq ahrarigaunseqsabé mahraruge. Itene Wahnahnka mah ehwéh terio íre tenirana peh inéneq aiq pútaq ehwéhéna íwiáhue teiúge. Wega íné séhréh aintéhrana wene arambehri mira aruqaruruge. Minayabe néne ehweh íráthro. ²⁶ Íre kaweq sunúq áhníborá sinainsabé ahre meyaníe íwiáh, wehkinie íwiáh súáthro. Mi íwiáh súéhrataqmé aiq kawerire íwiáhuge.

²⁷ Ahreakák miéhnnaraqmé áúwéhneho. Íre ahreakák miéhnnaraqmé ahre meyaníe íwiáhineho. ²⁸ Arega ahre meyéhnaraq minawé íre ahbabáriniewóne. Arega wehkinaraq minawé íre ahbabáriniewóne. Ahre meyéhra kegá mah marakórák mé tanáhrák sirupipeq umeh aginawire. Itene irupipeq umeh agínehoéna teiúge.

²⁹ Néne iyahnabo animárinó, mah marakóipéq mé tanáhrák aiq parabagainaire. Sísá tuina tanáhrák áhníborá sinaire. Minayabe ahre mero keo, íre ahreakák ké tahnsa miáthro. ³⁰ Ibisah keo, íre ibisah ke tahnsa miáthro. Iru eyoyóo keo, iru íre eyoyóo ke tahnsa miáthro. Ménsámehnsá paiqmaq paiqmaro keo, íre ménsámehnsánkakaq ké tahnsa miáthro. ³¹ Mah marakóipéqté sánsá parabagainai puaq áhnite ménsámehnsánkákák kéo, itene ménsámehnsánsabe irutaboiriyeo.

Iwiáh kikiriyeho i ehwéhne.

³² Ite íwiáh kikiriyeho éna mah ehwéh teiúge. Íre ahre merai anínká Maniká wene Wahnahne arambehri kawerue sehgieyabe íwiáhire. ³³ Wene ahrega kaweróne atankeheéna ahre merai anínká mah marakóipéqté náneqsabé íwiáh íwiáhire. ³⁴ Minayabe we mó íwiáh mó íwiáhire. Sísá tagariéh áhrárigá íwiáhéna, Néne ninonkakakaq néniwankakaqmé kaweqtaq míanieéna Maniká áwúge éna Maniká wene Wahnahne arambehriyabé íwiáh íwiáhire. Wenawehqka kaweróne atankeheéna wehakaq íniná mah marakóipéqté náneqsabé íwiáhire. ³⁵ Págege sansánká saiqnariankeheéna íre teiúge. Írakaumo. Peh séhréh aitanieéna mah ehwéh sehiranue teiúge. Maniká itene Wahnahnsabé webataq íwiáh íwiáh ateq wene sánsá kawerue sehgiegeéna sehiranue teiúge.

Wene ahre aráryábé éhwéhne.

³⁶ Wene ahre aráryábé arutaboiréna abariinie íwiáh aruqaruri animé ahbabáratehnehboq airaiq meyankehe. Wega airaiq meyanawe íre ahbabárinae. ³⁷ Wewene anonkataq kawerue wahnahnorahi mahbigá, Ahre íre meyaníe íwiáhnaraq aiq kawerire. ³⁸ Wene ahre aráry meyéh animé kawerire. Ahre íre meyéh animé anotah kawérire.

³⁹ Wenawehq oga miáhnaraqmé mi inínká awehkaawareq mía miáigehe. Sísá tagariéh íniné awehkawa pukínaraq we mó Sísá tagariéh áni kérankéhe. ⁴⁰ We mó Sísá tagariéh áni kérahnaraqmé aiq kawerire. We peh kéweini miáhnaraqmé anotah kawérire. Mahnawé

ínénga iwíáhuge. Manikáne Awanka mah iwíáh aintehrámó. Wega mah iwíáh aintéhre íwíáhuge.

8

Poraga titirue nárie naneqsabé irarú ehwehne.

¹ Péhepehe manikánsábé titiro naneq nanehnkonó éq ínénsabe kasenurowe. Mó aní mó anínkáue minayabe íné aiq ahtebóge eme aiq pútaq ehwéhnówe. Aiq ahteboge íwíáhome saiyo sansane. Peh morá mó anínsábé irutaboírúnaga séhréh aitaahráhi sansáne. ² Íné moke ahteboge íwíáhi anínká íre anotahtaq ahtebehrana wene ahtebéh sansa íre awehrare. ³ Manikánsabe arutaboíri anímé Manikánka we tagariéhre.

⁴ Péhepehe manikánsábé titiro naneq nanehnkonó ue kasenurowsabé teiúge. Ite tagarionawe péhepehe manikámé íre aiq pútaq nanere. Peh abehq pikísáh tahnsane. Íre áhnte manikámári miáhwe. Írakaumo. Ite tagarionawe Manikámé peh morá anínéna webataq Maniká míre. ⁵ Mó kegá mahraréra, Íópeqkákák mah marákó marákóipéqkákák áhnte manikámárinseq wahnah animárinseq miáhwe ewe. Ite tagarionawe mi ehwéhmé íre aiq pútaq ehwéhne.

⁶ Maniká Íteribo peh morá anínéna webataq Maniká míre. We moke mirarena wene animári miageheéna ite moq mirarowe. Sísá Karáhéwé we peh morá anínéna itene Wahnah míre. We moke mirarowaq amahnága séhréh aitéhnsábé oga míone.

⁷ Mó kegá Maniká éhweh íre ahtebahwe. Segá Sísá íre tagariorotaq péhepehe manikáné sánsá aiq sehgirowe. Aiq sehgirowsabé amahnága mi naneqsabé titiro tahutáhúqmé íre nah nanere éra áhwára áhwára iwíáhowe. Mina tahnsa íwíáho kegá mi tahutáhúq nehrataq, Mí tahutáhúqká ite ahababáraitéhre iwíáhowe.

⁸ Itega táhutahuq nahnayabé Manikánka kaweraitankéhbo? Írakaumo. Wega awehrío keyábé íre ehweh aritéhre. Nah keyábé kawerowe íre aritéhre. ⁹ Ite iuwahbeh tahutáhúq naneheqúmíne irataqmé áhwára áhwára iwíáho kegá ite tagéra ahababáriyeho. Itega nehrataq mó ke ahababáriyehboq kawerurero.

¹⁰ Are ahtebáhna anínká péhepehe manikánsábé árótu nahtápéq miéhnaraq titiro tahutáhúq nehnana áhwára áhwára iwíáhi anínká are tagéna íné moq nanie iwíáhinabomo. ¹¹ Wega aiq pútaq sánsá peh ákáhtaq ahtebéhnsabé náhnaraq wene arupepeq íre kaweraginae. Are ahtebia anínká miraónaga mína áhwára áhwára iwíáhi aní anotahtaq íre kaweratanae. Sísá Karáhéga mí aniné ahababáqsabeákq pukúwe.

¹² Áhwára áhwára iwíáhi aní ahababáratahna puah Sísá Karáhé moq ahababáq atahne. ¹³ Ínénga nahnayabé mó Sísá tagariéh anínká íné tagéna ahababárinaraq mína íre kawerinae. Minayabe mó Sísá tagariéh aní ahababáq atéhnehoéna mí tahutáhúq ahriahri awehrinie.

9

Poraga wene arambehriyabé móne íre meyonsabe iwíáh iwíáhú ehwehne.

¹ Itega néne sansa aiq tagariáhwe. Mó naneqka íné íre saiqnariéhre. Írakaumo. Wene arambehri mirainkeheéna Manikánka eqmaq núwátái mino. Sísá itene Wahnah aiq tagarau mino. Sísá itene Wahnah éhweh teiátáutaq wensabé aiq pútare atáró mino. ² Mó kegá iwíáhome, Manikánka íné íre eqmaq áúwátáire iwíáhowe. Peh itene Wahnah éhweh teiátáugaq aiq pútare atarónsabé ite tagariáhmé Manikánka íné eqmaq núwátáire.

³ Mó kegá ehweh aintéhrataq mahrarinie. ⁴ Manikáne arambehri miraunsabé wehukega íné kirabo aintáhmé íre kaweq sánsápo? Írakaumo. Kaweq sánsáne. ⁵ Manikáne arambehri miraoneheéna Sísá ábáqmarinseq Pítareq mó eqmaro kereqka ahtapeq nogótáq sene ahreronká se kériáhwe. Ínénga moq mí sansá mirautaq tahirímé kaweq sánsáne iwíáho irino.

⁶ Mó kegá Manikáne arambehri miraome pehipi kiraboowe. Peh morá ínéreq Páhnábásareqka itene tópah paiqmarayeheéna arambehriúye. ⁷ Sene kíápéténine arambehri miraoneheéna sóntía kegá ahtapeq nogótáq íre seyene móneraté peh wahba monératé tópah paiqmaq paiqmaro mino. So uqmatai anínká táhutahuq nera kéhtáq mewe narúq naruri mino. Sipisípiq wahnahni anínká mí kané náhnano narúq naruri mino.

Ite séhréh aitera iwáhnoro ke kirabooro i ehwéhne.

⁸ Ínénga peh wehukene sánsá iwíáhéna mí ehwéh mirarire iwíáhiyeho. Írakaumo. Naho Manikánka Mósísi iwíáh atowana wega minayabe sehiranue mahraréna,

⁹ Káhoga arambehriitaq wene áwéhipeq náhgáq táhrareho. Mí kanká arambehrii puana arupibiínaraqmé pehipi táhutahurinkehe úwe. (Lo 25.4)

Manikánka peh káhoyabé arutaboíréna mí ehwéh irarúwo? Írakaumo. ¹⁰ Itensabé iwíáhéna irurú mino. Itega mína tahnsanigeheéna irarúwe.

Sonsoréh ánínká, Mókake sotápéqté táhútáhúq mewe nanieéna arambehriire. Wereq we séhréh atéh ánínseqka nayeherawoye. ¹¹ Wehukega ayu uqmarera anehe mi sotápéqté tópáh nahnsERAH itega Manikáne ehweh tei teinúye. Tei teinúyansabé itene ehweh íráh kégá kirabo aitéhrataqmé kaweq sansánoneheqmóe. ¹² Itega mó ke kirabouro puaq itenkakáq kirabourotaq tahirímé anotahtaq kawerowe urauya irino.

Kirabo aitáhró ire teiátáúye. Iteba pehipi míaraúye. Itensabé abiahnsanéq Sísá Karáhéne kaweq ehwéhnsabé anetaníbo íwiáhíyehó éta kirabo aitáhró ire teiátáúye. ¹³ Manikánsabé íwiáh íwiáh atáh náhtápéq arambehrio kegá mibeqté táhútáhúq mewe nahwe. Minawé tagariáh mino. Mítaq titiro tahberaq arambehrio kegá mi naneq pehgáriq mewe nah mino. ¹⁴ Mina inserah Sísá itene Wahnahka mahraréna, Kaweq ehwéh íráh kégá se síwáhnoro kené sinonka séhréhorahi naneq nárigéhe ire.

¹⁵ Ínéga itene táhuthaúq pehipi ire merauge. Mókake íné pehipi kirabo aintagehéna sehiranue teiugo? Írakaumo. Nirupinsabé pukonaraq ire ineh inehinie. Íné ineh inehutaq tahirímé ínéga pehipi iwáhnoro sansánsabé ire íwiáh íwiáhorahu irino. Mó kegá néne íwiáh íwiáhu sansá sabi núwého. ¹⁶ Manikáne kaweq ehwéh tei teinunsabé kaweq aní múge éna íwiáh íwiáhininkono? Írakaumo. Manikánka koreri terinúno aintaránsabé íné ínéga aní múge ue ire íwiáh íwiáhorahuge. Mi kawéq éhwéh ire teriasa ehiya miótáq tahirímé anotahtaq ire kaweru irino. Kaweq ehwéh teri terinu arámbéhri ire suaníe.

¹⁷ Ínénéga íwiáhu miraurataq tahirímé ápeq meyo irino. Íre ínénéga íwiáhurauge. Manikánka koreri terinúno aintaránsabé pehipi mira aruqaruruge. ¹⁸ Minayabe aneq apéq meyaninkono? Mó teri terino kegá ápeq meyhánsERAH ire uge. Kaweq ehwéh pehipi tei teinunsabé niru eyoyóue nirutaboírume néne ápeq míre.

Porawe áhnte ke séhréh arítéh áníne i ehwéhne.

¹⁹ Mó kegá íné ire saiqnariáhwe. Áhnte kegá Sísane sansá sehigigeheéna sene arambehri aní tahnsa míoge. ²⁰ Asiu kegá Sísane ehweh kawerue irera sehigigeheéna seba míarautaq sene sansánuraúge. Mósísiga sehgióro ú ehwehniká íné ire saiqnariéhre. Íre saiqnariéhra Asiu ke mi ehwéhnsabé íwiáh íwiáho puana seba míarautaq mi ehwéh ire anterutaúge. Asiu kegá Sísane ehweh kawerue irera sehigigeheéna mi ehwéh ire anterutaúge. ²¹ Nahnsó ke Mósísine ehweh ire sehgió ké wóe. Minayabe nahnsó kereq míarautaq se tahnsá ména íné moq ire sehgirauge. Írakaumo. Manikáne ehweh ire susa Sísá Karáhéne ehweh sehgiúge. Nahnsó kebá míarautaq sega Sísane ehweh kawerue irera sehigigeheéna Manikáne ehweh ire anteruena peh mi kené sansánuraúge.

²² Sísane sansá áhwára áhwáraúge sehgió kébá míarautaq sega órirane íwiáho sansá pehipi ire anterutaúge. Segá Sísane ehweh irera kawerue sehigigeheéna sene órira sansa pehipi ire anterutaúge. Mah kehíná kéhíná suwahpeq míarautaq mi sansá miraurauge. Segá Sísansabé aiq pútare atagehéna miraurauge. Manikáne kaweq ehwéh sehigigeheéna mi sansá mira aruqaruruge. ²³ Mira aruqarurunsabé Sísansabé aiq pútare atáh kéreq ínéreque irupipeq eyoyóire.

Kagai apéq náinkehéq Manikáne sansá tauntahunue sehigioneheqmúne i ehwéhne.

²⁴ Ábáhró tanahráq áhnte kegá árésísíue peheráhnotaq peh morá kótaiki anínká ápeq meyhére. Mina inserah Manikánka ápeq náinkehéq wene sansá tauntahunue sehgióro. ²⁵ Kótaikoneheqmúne íwiáho kegá sene sinonka págegeinkehéera túbáh aginie íwiáh suera peh ahriahri tauntahunue arambehri aruqarurowe. Peh kambaréki apéq meyanehéera tauntahunowana Manikánka náina apéqmé peh ahriahri kagainawire.

²⁶ Ínéwé Manikáne sansá ire múguwahguue sehgiúge. Árésísí kiotaiki anínká ire mibeq tagia móbeq tagéna pehbeheráh pokínsERAH tauntahunue sehgiúge. Tobehi anínká wene ayahnkara ire mobeq subisa peh tábúsoqme wehukéniné anonka subínsERAH Sísane arambehri tábúsoqme arambehriuge.

²⁷ Ínéga mó keyábé, Sísane sansá tauntahunue sehgióro uraunsabé Manikánka íné nuwehnehboq ire túbáh aginie. Peh kaweq sansá tábúsoqme sehginieéna néne ninonka kawerue wahnah wahnahnuge. Néne ninonka págegeinieéna tauntahunue arambehriuge. Ínéga kagai apéq meanieéna tauntahunue arambehriuge.

10

Íre kaweq sunúq sínaraq ite Sísane sansá súého i ehwéhne.

¹ Naho itene igaqnarénga Mósísí kéroúe. Segá miraunsabé iahrraq kankeheéna teiúge. Segá abatapi nogútaq írábúyá akariuriowe. Segá írábúyá anehe karageheéna Manikánka mi írábúyá omaq atowe. Manikánka íwiáh aritowara sega Káhtore Waní kéréwégue seberaebéq pukuwe. (Kisim Bek 13.21-22, 14.21-29)

² Segá írabúyá akariuriotaq nogútaqkákáq Káhtore Waní kéréwégue seberaebéq poku-taqkákáq sega wání meýonserahnéra mitaq nogera Mósisi kéreera wenkahnáh úkuwe.

³ Manikáne Awanka íópeqté tópáh náriuwara ómiga nowe. ⁴ Wega ótaq sansánútaq wání arahno ebahpipéqté súwana náriuwara nowe. Mi ebáhmé Sísá Karáhée. Segá pokutaq mi Ebáhnká sereq moráráq pokúwe. ⁵ Pokúwara Maniká sene sánsánsábé íre awahbó púara abatapi nogútaq puku pukuéra sene sinonka abatapinúe mibeq móbeq kowe.

⁶ Segá ahababárunserah itega miraiyeho éna Manikáne ehwehnka tei teinire. Segá ahababáq naneqsabé sirutaboiru serahniyeho. ⁷ Táhmaro mi kegá péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh atónserahniyeho. Segá miraansabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ísara kegá tútuue méra táhutihuréra irigéra ábáhréra nahnsó kené sansanéra mó kené weh ahre abariuwe ire. *(Kisim Bek 32.6)*

⁸ Segá mó tanáhráq ahababáre áhnte kegá mó kené ahre ahri abariunsabe Manikánka abiahnsa aritena kamah ariuwara peh íregáritaq wehuké 23 táhúséni (23,000) wehuké peh morá wéhékáh pukuwe. Segá mirau serahniyeho. *(Namba 25.1-9)*

⁹ Mó tanáhráq táhmaro Ísara kegá sene wahnahnsabé, Árahono éra wensabé éhruruunsabe Manikánka wehe omaq atowana éhruruu ke pówara pukuwe. Segá éhruruu serahniyeho. *(Namba 21.4-8)*

¹⁰ Mó tanáhráq táhmaroga Manikánsabe abiahnsa atera ehmuníq éhmúniruwana Manikánka íópeqté áninsábé, Márunsubiq suo atowana mi ke márunsubiq suowe. Segá ahababáru serahniyeho. *(Kisim Bek 16.2)*

¹¹ Manikáne ehwehnka sene ahababáq teíre. Segá ahababárunserah itega moq miraiyeho éna teíre. Amahnága anehe tanáhráq sinánsabé itega kaweqtaq mía míageheéna teíre. ¹² Iné kaweqtaq ména págegeue iriwe míóge iwíáhóna aníno, inahsubínehboq áwéh panantagínah págegeue iriwe míahno. ¹³ Áhwáre naneqka íre arebataq areba sire. Íraukamo. Mah kehiná kéhínápá sire. Áhwáre naneqka íte íre saiqnariankeheéna Manikánka wene omasa éhwéh ahrreraq matawéna íte séhréh aítankéhe. Wega séhréh aítana kaweq ah sokogi ainkéhe. Wega íte págegeue míageheéna séhréh aítowana áhwáre naneqka íte íre saiqnarianawire. Ahababáqka moq íte íre saiqnarianawire.

Owainawansabé titirue nárié náneqme pehragahro i ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo anímárinó, péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh ate sansa pehragahro. ¹⁵ Itewe ahtebeia ké miáhnásábé teíu éhwéhnsábé iwíáhue tagahro. ¹⁶ Sísá itene ahababáqsabe pukúnsabe iahrreraq kéh tánáhráq itega káhpupéqté wáninsábé meýone. Mewe nahnayabé itene Wahnahnsabé kaweróne ateq Sísá Karáhéne korahq tunsabe itene ahababáq kaweraitéhre iwíáhúne. Mi tanáhráq itega tópáh* keqme nahnayabé Sísane anonka kamahúnsabe itene ahababáq kaweraitéhre iwíáhúne. ¹⁷ Mira iwíáhéq morá ké tahnsa míone. Itega keqme nóna tópáhmé peh morá tópáh púaq íte áhnte wehuké méq morá ké tahnsa míone.

¹⁸ Asiu kené sánsánsábé iwíáhoró. Segá tahberapeqté titirue nárié náneq nahtaq Manikáne tahbe puara mi tanáhráq sega wensabé aiq pútaq iwíáh iwíáh atáhwe. ¹⁹ Teíu éhwéhnsábé aneq iwíáhonehnkono ewo? Péhepehe manikámári íre oga miáh náneqmaríne. Mi naneqmarí titirue nárié náneq íre Maniká náwé náneq tahnsáne. ²⁰ Íraukamo. Nahnsó kegá titirue nárié náneq Maniká íre náwasa peh owainawamarí náriéwe. Owainawansabé iwíáh iwíáh atéhboq sensabé titirue nárié náneq pehragahro.

²¹ Itene Wahnah pukú tanáhráq iahrreraq kéh káhpupéqté wáninkákáq owainawansabé iwíáh iwíáh atáh káhpupéqté wáninkákáq moráráq neho. Itene Wahnah pukú tanáhráq iahrreraq kéh tópáhnkákáq owainawansabé iwíáh iwíáh atáh tópáhnkákáq moráráq neho. ²² Mirairataq Sísá itene Wahnahnka, Aneqsabé iné nuweq owainawansabé iwíáh iwíáh ataho éna abiahnsa aitanawire. We anotah pagégé áni púaq itega we íre kiotaikorahúna mino.

Ahriahri itega Maniká áwíq pankeraneheqmúne i ehwéhne.

²³ Mó kegá, Ite moke miraona naneq aiq kawerire ewe. Peh moke miraona naneqka íte kaweqtaq méyabe íre séhréh aítahráhire. Moke miraona naneqka íte Sísá kawerue kéreyabe íre págege aítahráhire. ²⁴ Ite iuwahbeh sansá pehipi miraiyeho. Peh itene iyahnabo séhréh aritahráhi sansánoro.

²⁵ Máhkétirapéqté táhútáhúq paiqmaréhrataq mah tahútáhúq aneq sansánia táhútáhúqpo ue íre kasenoro. ²⁶ Mínyabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

* **10:16:** Kárikí ehwéhme tópahme íre kéhre. Páreti kéhre. † **10:25:** Mó tanáhráq mó tanáhrúe mó kegá ménkámehnkáne awaq titirue péhepehe maniká náwúwe. Náwera anehe máhkétirapéq mi awáq kobaiqmarówe. Mi awáqsábé Poraga Sísá tagariáh kéyábé, íre kasenéq pehipi paiqme nahro úwe.

Moke mah marákó márákóákáq mahtaḡ kéh náneqkákáq itene Wahnahne náneq mire ire. (Lo 10.14; Buk Song 24.1)

²⁷ Sísá íre tagaríéh ánínká itensabé, Táhutahuronehboḡ máhoro ínaraqmé ite iuwahbáhnaḡ kowe nahro. Wensabé, Mah tahutáhúḡ eheḡtepo ue íre kasenoro. Wega náwí náneq pehipi nahro. ²⁸ Mó anínká itensabé, Mah awáḡ owainawansabé titirúna naneḡ náwtúḡ ínaraḡ íre nahro. Mi awáḡkáwé ite íre ahabábáḡ aitahráhire. Peh ite teí ání ahabábáḡ atéhboḡ íre nahro. ²⁹ Itega ahabábáḡ iwíáhíhowe íre iraruge. Írakaumo. Peh teí ánínká, Itega aiḡ ahabábárowe iwíáhíheneho.

Mína tahnsa iwíáhi aní íre míahnaḡ íné nuwahbeh naneḡ nahrahuge. Peh móbeḡ míéh áníé awehrii sansánká íné íre saignariahrahi mino. ³⁰ Manikánsabe, Kaweróne atena mi tahutáhúḡ nahnaḡ tagehra kegá árahue ehweh aintagéhboḡ?

³¹ Itega tópahnkakáḡ wánínkakaḡ nehrataḡ mó naneḡ arámbéhrí mirairataḡ Maniká áwíḡ pankeraneheéḡ wensabé iwíáhíhue kawerue miraoro. ³² Itega miraonka Asiu kereḡ nahnsó kereḡ Sísá tagaríáh kéreḡ ahabábáḡ aritéhboḡ iwíáhíhue peh kaweq sansánoro.

³³ Ómi mó kegá moke ínega mirau sansá kaweq sansáne iwíáhígehéna miraугe. Íné nuwahbeh sansámé íre mira aruḡaruruge. Íné tagah ke séhréh aritanieéna sensabé iwíáhéna peh kaweq sansá miraугe. Segá Sísane ehweh irera kawerue sehḡigeheéna sensabé iwíáhéna miraугe.

11

¹ Ínéḡa Sísá Karáhéne sansá sehḡiúnserah ite moḡ néne sansá sehḡióro.

Poraga ayahḡnonsabe irarú ehwehne.

² Itega íné iahreḡḡ matawéḡ moke iwáhnorurau ehwéh kawerue sehḡió púana itensabé iwíáh iwíáh aitóḡe. ³ Mó ehwéh kawerue ahteḡagehboḡ iratíáhro. Wehga wene ahre wahnahnirana Sísá Karáhéga moke weh wahnahnirana Maniká Iteriboga Sísá Karáhé wahnahnire.*

⁴ Sísá Karáhé wene Wahnah puana wehga púrerínaḡ wene ayahḡno íre akari atiankehe. Manikáne Awanka iwíáh atahna ehweh irarínaḡ wene ayahḡno íre akari atiankehe. Mi tanáhráḡ wene ayahḡno akariaráhnaḡ Sísá Karáhé ayehitawinawire. ⁵ Wenawehḡ wene wahnah puana ahreḡa púrerínaḡ wene ayahḡno akari atiankehe. Manikáne Awanka mi ahre iwíáh atahna ehweh irarínaḡ wene ayahḡno akari atiankehe. Mi tanáhráḡ wene ayahḡno íre akariaráhnaḡ wega wenawehḡ ayehitawinawire. Mi tanáhráḡ wene ayahḡno íre akariaráh áhréwé ayahra káuḡsúéh áhré tahnsane. ⁶ Wene ayahḡno íre akariaráhnaḡ wene ayahra káuḡsuankéhe. Ayahra moke káuḡsue sansa ayehiteh sansáne iwíáhírataḡ ayahra pehḡagéḡ ayahḡno akariaráhro.

⁷ Manikánka weh mirarotaḡ wewe tahnsá mirarowara wehga Manikáne anotah awíḡkákáḡ Manikáne págeḡe sansánkákáḡ sokigiowe. Minayabe wehga púrerínaḡ wene ayahḡno íre akariinkehe. Manikánka ahre mirarotaḡ wenawehḡne áwíḡkakaḡ wene págeḡe sansánkákáḡ sokiginieéna akariinkehe. ⁸ Manikánka wehuke mirarotaḡ wega ahrene ayahnsatate weh mirarooḡ? Írakaumo. Wega wehne ahwígara piruḡme ahre mirarowe.

⁹ Manikánka ahreyabé iwíáhéna wehga séhréh atankeheéna mirarooḡ? Írakaumo. Wega wehyábé iwíáhéna ahreḡa wenawehḡ séhréh atankeheéna mirarowe. ¹⁰ Ahreronká sensuwehḡsone ehweh kawerue sehḡiónsábé íopeḡté kegá tagagehboḡ mi inínsónká púrerirataḡ sene siyahḡno akari atiagehe.

¹¹ Manikáne animárimé weh seḡataḡ ahre seḡatarue mía mía sansámé Maniká íre awahbeh sansáne. Írakaumo. Ahreḡa wenawehḡ séhréh atahnana wehga moḡ wene ahre séhréh ato aitéhre.

¹² Téhwe Manikánka wehne ahwígara mewe ahre mirarowara amahnága ahreronká ani maḡmaḡ maḡmarowara áhnte weh míáhwe. Manikánka moke kéh náneḡ áhwárowe.

¹³ Ahreḡa wene ayahḡno íre akaria Manikánsabe pehipi púrerínaḡmé kaweq sansápoḡ? Iteitega mi sansámé iwíáhíhue tagahro. ¹⁴ Weh íre wahto ayáhrá kahnaḡ minaga we ayehitanae. Itene sánsánká minayabe aiḡ sokigi ai mino.

¹⁵ Ahrene íre wahto ayáhrá kahnaḡmé wene ayahrame wene awahriḡ nanere. Wene ayahḡno akariinkeheéna Manikánka ayahra áwíre. ¹⁶ Ayahḡno akariare ehwehnsábé suwahrieh keyábé mó íre teriníe. Mó sansá írakaunire. Itereḡ mó Sísá tagaríáh kéreḡsabé peh morá mahna teiú sánsá kéhre.

Kórina kegá siahreraḡ ko táhútáhúḡ notaḡ íre kaweq sansánu ehwéhne.

* **11:3:** Písini ehwéh wahnahninsabéwé "het" kéhre. Písini ehwéh "het" téhtaré áwáhé kéhre. Mó morá áwáhé itene ehwehme ayahḡnone. Mó morá áwáhéwé itene ehwehme wahnahne.

¹⁷ Amahnága mó ehwéh teiníboq írátíáhro. Itega momiwíotaq mó ke séhréh arítéh sánsá íre miraira peh ahabárowe. Minayabe itensabé íre iwíáh iwíáh aítóge. Írakaumo. ¹⁸ Mó anínká tenímé itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheéq momiwíotaq íre morá iwíáhia peh mó iwíáh mó iwíáhéq mó keyábé abiahnsa arítáhwe teníre. Tení éhwéhmé aiq pútaq ehwéhpómo. Peh aiq pútaq ehwéhne iwíáhuge. ¹⁹ Íre morá iwíáhirataq kaweq sansá ábórarinkeheéq sío síoéq iwíáhue tagéq, Insega aiq pútaq sansá sehgiramo éq ahtebahrahowe.

²⁰ Itega momiwíotaq itene Wahnah pukúnsabe iahrerag kéh táhútáhúq íre tábúsoqme nahwe. ²¹ Itega mó ke íre síwénunia peh apubúue wewene wewene táhutahuq nahwe. Miraonsabé pehgáriq tahutáhúq kéh kégá sirupibiirara mó kégá píah áhnte nahnsabé múguwahgu agowe. ²² Itene nahtapeq táhutahurég naraho mino. Manikáne nahné peh abehq náneré iwíáhoo? Itega mitaq séq tópah tabonah ke íre náriénsábé se siyehiteh mino. Aneq ehwéh teinínkono? Itega miraonsabé kawerowe aitanínkono? Ahqáho. Írakaumo. Itega mirao sansá íre kaweq sansáne.

Sísaga párétiakáq sera anonkakaq we kéro ke náriu ehwéhne.

(Mátíyu 26.26-29; Mähka 14.22-25; Árúka 22.14-20)

²³ Itene Wahnahnka níwáhnorurai ehwéh iwáhnoréna teiátáuge. Mahraue teiátáume Súrásaga Sípane naruo koweriro inókáhpéq itene Wahnahnka páréti mewena†

²⁴ Manikánsabe kaweróne atena keqme mahraréna, Mahnawé ninonka mire. Ite kaweraitanieéna ninonka Maníka awena pukinie. Íné iahrerag matiagehboq amahnága mirau sansánoro úwe. ²⁵ Úwara sega páréti nowana Sísaga káhpú mewena monseráh sánsánéna mahraréna, Mah nahniáq sérá anome néne korahq mire. Néne korahq tuinaga o sansa áhwárankehe. Itega nehrrataq ahriahri íné iahrerag matiáhro úwe.

²⁶ Itega mah ehwéh sehgiónká Sísa itene Wahnahnka itene ahababáqsabe pukúme pah-súéhre. Itega mi parétiakáq sera anonkakaq nahnka we pukúme pahsúéhre. Wega tuina tanáhráq mah sansá parabaginae.

Itene irupepeqté iwíáh ebeq iwíáhue tagéq anehe nanehe i ehwéhne.

²⁷ Sísa itene Wahnah pukúnsabe iahrerag kéh táhútáhúq kéh anínká íre iwíáhue tagéna pehipi náhnaraqmé íre kawerinae. Mina tahnsa neh anínká itene Wahnahne anonkankakáq korahqkákáqsábé íre kaweratéh púana wega aiq mirainsabé anotahtaq kamah awínkéhe. ²⁸ Náhna anínká wene arupepeqté iwíáh ebeq iwíáhue tagéna anehe párétiakáq sera anonkakaq nankehe.

²⁹ Náhna anínká itene Wahnahne anonkansabé kawerue íre iwíáhéna pehipi náhnaraq wega mirainsabé kamah awínkéhe. ³⁰ Ite áhnte kégá mina tahnsa narutonsabé amahnága mareqmarerue awahreowe. Mó táhmaroga itene Wahnahne anonkansabé kawerue íre iwíáhia pehipi narutonsabé aiq pukurowe. ³¹ Minayabe itega miraira sansá ebeq kawerue iwíáhue tagéq anehe nahnaraq Manikánka ite íre kamah ainkéhe.

³² Manikánka mah marákóipéqté sánsá sehgió ké ehweh aritena íre kaweqtapéq suankéhe. Itene Wahnahnka itene sánsá tagéna íre ábéreh sansáne iwíáhéna kamah ainkéhe. Mókake íre kaweqtapéq eqmaq íuwéhnehoéna itega ahababáro tanáhráq kamah ainainire.

³³ Néne iyahnabo anímárinó, momiwíue méq Sísa pukúnsabe iahrerag kéh táhútáhúq nehrrataq mó naneheraira keyábé iwíáhue síwénunue moráráq nahro. ³⁴ Manikánka kamah awinehboq arupibii anínká ebeq wene nahtapeq táhutahuraruena anehe momiwíorabeq pokinkehe.

Íné mó ehweh kéhre. Iteba konaraq mó áhwára áhwárao sansá kaweraitanie.

12

Poraga Manikáne Awanka náina naneqsabé tei éhwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, Manikáne Awanka náina naneqsabé múguwahguéq áhwára áhwára iyehboq iwáhnorinie. ² Ite tagariáhmé itega Sípane sánsá íre tagariarotaq péhepehe maniká íre ehwehnorahi naneqsabé iwíáh iwíáhue mi sansá sehgirowe. ³ Teiníboq kawerue írátíáhro. Manikáne Awanka iwíáh atéh anínká Sísansabé íre éhruru atahráhire. Manikáne Awanseq íre mía míai anínká, Sísa néne Wahnah mire. We awahbeh sansá sehginie irarerahiro? Írakaumo. Wega íre irarerahire.

⁴ Manikáne Awame we peh morá áninéna wega í náneqme mó naneq mó naneq náire. ⁵ Maniká itene Wahnah peh morá áninéna wene arambehriwe wega sainsúéh árámbéhrí mó naneq mó naneq arámbéhrí sainsúéhraq miraúne. ⁶ Manikáne arambehri miraúnayabé mó aní mó arámbéhrí mó aní mó arámbéhríue miraúne. Maniká peh morá áninéna wene arambehri kawerue miraiagehéna séhréh aitéhre.

† **11:23:** Párétiwe Asiu kené tópahne.

⁷ Itega mó Sísá tagariáh ké séhréh aritageheéna Manikáne Awanka págege naneq ite mó aní mó anínue náire. ⁸ Wega mó aní iwíáh atéhra na peh Manikáne iwíáh púana ahte bia iwíáh pahsuahráhire. Wega mó aní mó iwíáh atéhra na wene auranka íre tageh naneq wene arupipeq tagariahrahéna pahsuahráhire. ⁹ Wega mó aní iwíáh atéhra na mi anínká Manikánsabe anotahta q aiq pútare atétre. Wega mó aní págegeue séhréh atéhra na awahre keyábé púreq aritéhrara kaweragowe.

¹⁰ Wega mó aní págege atéhra na óta q sansá miraorahire. Wega mó aní iwíáh atéhra na mi anínká íre wewene iwíáh peh Manikáne Awanka iwíáh atéh éhwéh irarerahire. Wega mó aní iwíáh atéhra na mi anínká owainawane awankaka q wehukene awankaka q saraq-suahráhire. Mó aní iwíáh atéhra na we kambare éhwéh irarerahire. Irarirana Manikáne Awanka mó aní iwíáh atéhra na mi kambaré éhwéh ahte béna wewene ehwehta q pahsuahráhire.

¹¹ Manikáne Awa peh morá ánínéna mi pagégé náneqmarí náire. Wewega iwíáhue mó aní mó naneq awena mó aní mó naneq awena ue náire.

Ite Sísane anonka tahnsá míone i éhwéhne.

¹² Wehukéniné anonka peh morá ánónkánirana áhnte naneq kéhre. Mi naneqmarí kéhna peh morá ánónká kéhre. Mina inserah moke ite Sísá tagariona kewé wene morá ánónká tahnsa míone. ¹³ Ambanta wánípeq kéhtá q wánínka moke ambantaipéq kéhnserah Manikáne Awa peh morá ánínéna itene irupipeq séna mía míaire. Wega iteba mía míai puaq ite ómi Sísane morá ánónká tahnsa míone. Ite Asiu kereq nahso kereq arambehriq saiqnaríáh kéreq arambehriyabé ápeq meyháh kéreq morá ánónká tahnsa míone. Ite págege anímá rí míagehéq wání ahriahri nónanserah Manikáne Awanse q mía míaiúne.

¹⁴ Ite tagarionawe wehukéniné anonka íre peh morá náneq kéhre. Írakaumo. Wene anonkata q áhnte naneq kéh mino. ¹⁵ Aigáránká mahraréna, Íné íre ayahnkara púana íné íre mah ánónkáné aigárá múge ita q tahirímé anonkanka wene aigárá súéh iripo? Írakaumo. Anonkanka wene aigárá íre suahráhire.

¹⁶ Wehukéniné ayahqnotaq kéh áhrégá mahraréna, Íné íre aura puana íné íre mah ánónkáné ahre úge ita q tahirímé anonkanka wene ahre súéh iripo? Írakaumo. Anonkata q kéh ahre íre suahráhire. ¹⁷ Anonka íre mó naneqkaka q peh aura kéhtá q tahirímé éhwehme árahue irahráhire? Anonka íre mó naneqkaka q peh ahre kéhtá q tahirímé árahue táhuta hu kaweq kunkúnire irari iripo?

¹⁸ Anonkame íre peh morá náneq kéhre. Írakaumo. Manikánka wehukéniné anonka mirarota q we awahbónserah moke náneq mirarena kawerarowe. ¹⁹ Wehukéniné anonkata q peh morá náneq kéhtá q tahirímé íre anonkanurá kéh irino. ²⁰ Wehukéniné anonkata q áhnte naneq kéhna wene anonka peh moráe.

²¹ Wehukéniné auranka wene ayahnkarsábé, Are íre míahnaraq tahirímé kaweqta q míó irino íre irarerahire. Írakaumo. Wehukéniné ayahqnonka wene aigáránsábé, Are íre míahnaraq tahirímé kaweqta q míó irino irarerahiro? ²² Írakaumo. Wehukéniné anonkata q mó naneq págege naneq kéhna mó naneq mareqmareq naneq kéhre. Mi maréqmáréq náneq íre kéhtá q tahirímé wene anonka kaweqta q kéh iripo? Írakaumo.

²³ Itene inonka mareqmareq naneqme sehikaranká pera q inehoéq mi maréqmáréq náneq kawerue wahnahnúne. Itene inonka iyehiteh naneq mó kegá tagehoéq kawerue aneranerue akari atione. ²⁴ Itene inonka iwíáh iwíáhúna naneq mína tahnsanue íre akari atione. Itene inonka mareqmareq naneqkaka q iyehiteh naneqkaka q kawerue wahnahnigeheéna Maniká wewega iwíáhéna moke itene naneq mirarena kawerarowe.

²⁵ Kawerarowana íre webata q webatarue kéhre. Írakaumo. Mina inserah ite Sísane anonka méq mó iwíáh mó iwíáhiyehboq peh morá iwíáhoró. Ite Sísane anonka míáh púaq peh morá arerensabé iwíáh iwíáhinehboq mó keyábé iwíáhue we séhréh atéhoró. ²⁶ Wehukéniné anonkata q ehqpopoq érinaraq wene anonka moke érire. Mina inserah ite Sísane anonka míona puaq mó aní érita q ite moq ómi íérire. Mó kegá ite míonarabeqte ánínsábé iwíáh iwíáh atá hwa q itega moq wensabé iwíáh iwíáhúne.

Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéh éhwéhne.

²⁷ Ite Sísá Karáhé tagariáh ké wene morá ánónká méq mó aní mó anínue wene anonkata é náneq míahwe. ²⁸ Sísá tagariáh kéga wene sánsá kawerue sehigigeheéna Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitétre. Té hwe wega eqmaro ke omaq sitétre. Anehémé Manikáne Awanka sokigi arí éhwéh pahsuáh ké omaq sitétre. Mó anéhémé síwáhnoro ke omaq sitétre. Óta q sansá mirao kewé, awahre ke kaweraritáh kéwé, séhréh aritáh kéwé, wahnahnaritáh kéwé, mó kehinané kambare éhwéh irare kewé, minawari Manikánka moke omaq sitétre.

²⁹ Sísa tagariáh ké eqmaro kene arambehri ómiga íre mirao mino. Manikáne Awanka sokigiari éhwéh ómiga íre pahsúáh mino. Síwáhnoré arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Ótaq sansá miraé arámbéhrí ómiga íre mirao mino. ³⁰ Awahre ke kawerarite arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Kambare éhwéh iraré arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Kambare éhwéh ahtebéra seyene ehwehtaq pahsue arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Írakaumo. Ómi kegá mi arámbéhríári moke íre miraorahowe. Peh Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéhserah miraorahowe. ³¹ Manikáne Awanka náí náneq iwíáhue tagéq kiotaiki naneqmarí meyanéhe iwíáhéq minayabe irutaboirono.

13

Moke mó keyábé irutaboironhe i éhwéhne.

Kiotaiki sansánsábé teinine.

¹ Íné moke mó kehínáné ehwehnikakáq íópeqté kéné ehwehnikakáq irarenaraqmé mó keyábé íre nirutaboíriritáhnaraqmé íné peh abehrání míanie. Táoyankakáq peroqkákáq subírana ehwehnirara íráh kégá anetaníbo iwíáhonserah ínéga mó keyábé íre nirutaboíriritáhnaraqmé sega néne ehwehnsabé moq anetaníbo iwíáhigehe.

² Manikáne Awanka iwíáh aintéh éhwéh irarenaraqmé mó keyábé íre nirutaboíriritáhnaraqmé íné peh abehrání míanie. Ínéga moke epéqté éhwéh ahtebahnaragmé mó keyábé íre nirutaboíriritáhnaraqmé peh abehrání míanie. Ínéga Manikánsabe anotahtaq aiq pútare atónsábé sáwéhyabe, Móbeq agúno atáhnaraqmé mi sawéh móbeq agínaraq mó keyábé íre nirutaboíriritáhnaraqmé peh abehrání míanie.

³ Moke néne ménsámehnsá tabonah ke náriénaraq sensabé íre nirutaboíriritáhnaraqmé tabonah ke náriénaga íre séhréh aintankéhe. Sísame sansá sehgiúsábé mó kegá íné táhtoqme ninonka iraipéq nuehrana tabikonaraq sensabé íre nirutaboíriritáhnaraqmé ínéga miraonga íre séhréh aintankéhe.

⁴ Mó keyábé arutaboíriritéh ánínká íre áyátia peh uwareasa áníne. Wega mó ke kawerarite se matiáh náneqsabé aigará íre pabekire. Írakaumo. Wega, Íné anotah aní múge íre iwíáhíre. Wega wenáwiq íre pankeréhe.

⁵ Arutaboíriritéh ánínká íre ahababáq saiyo aníne. Wega peh morá wewensabé íre iwíáh iwíáhíre. Wega íre apubúue abiahmáreh áníne. Mó kegá we ahababátáhnánsábé íre iwíáhí aníne. ⁶ Arutaboíriritéh ánínká ahababáqsabe íre iwíáh iwíáhía peh aiq pútaq sansá kaweq sansánsábé iwíáh iwíáhíre.

⁷ Arutaboíriritéh ánínká íre kaweq sunúqkákáq kawerue arambehrire. Wega Manikáne ehwehnsabé ahriahri aiq pútare atéh áníne. Manikáne omasa éhwéhnsábé mirainawire iwíáhéna kawerue áwénunire. Wene arupipeq umehi tanáhráqkákáq íre túbáhagia Manikáne sansá peh tábúsoqme ambubu atawéna sehgié.

⁸ Itega mó keyábé irutaboírarite sansamé íre parabagorahire. Írakaumo. Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéh irare sansá parabaginawire. Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq kambare éhwéh irare sansá parabaginawire. Kawerue ahtebé sansá parabaginawire. Peh morá mó keyábé irutaboírarite sansamé íre parabaginawire.

⁹ Amahnága ite peh ákáhtaq ahtebóne. Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéh peh ákáhtaq ireq irarerahúne. ¹⁰ Ai q pútaq naneq sínaraq moke amahnága ahtebóna naneqmarí parabaginawire.

¹¹ Íné káriq aní míarautaq káriq anímárin ká ehwehnera iwíáhéra mira onserah sansánuraage. Anotah aní úkurautaq káriq aniné sansá sutaage. ¹² Wehukéninká sunkkírí nahupéqté timanopipéq tagéna awankuraq íre kawerue tagehnserah amahnága itega Manikáne naneqmarí peh ákáhtaq tagahrahúne. Wehukéninká mó aniné auranabiah tagehnserah mókake itega Manikáne naneqmarí kawerue taganeheqmúne. Manikánka amahnága ite moke tagariéhnserah mi tanáhráq itega we moq taganeheqmúne.

¹³ Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atewé, Manikánka ite kaweraite tanáhráqsábé áwénunéwé, mó keyábé arutaboíraritewé, mi sansátároró peh kagainae. Mó keyábé arutaboírarite sansanká mó sansátároré kiotaikire.

14

Manikáne Awanka iwíáh atéhraha pahsúéh éhwéhne.

¹ Mó keyábé irutaboírarite sansánsábé ahriahri anotahtaq irutaboirono. Manikáne Awanka náina naneqsabé anotahtaq iuwahbehre iwíáhoró. Wega iwíáh aitéhraq Manikáne ehweh irareraho sansánsábé anotahtaq irutaboirono. ² Manikáne Awanka iwíáh atéhraha kambare éhwéh irari anínká íre mó keyábé peh Manikánsabe irarire. Mó kegá mi kambaré

éhwéh íre íráhwana peh Manikánsabe irarire. Manikáne Awanka iwíáh atéhra na kambare éhwéh irari anínká peh epéqté éhwéh Manikánsabe irarire.

³ Manikáne Awanka iwíáh atéhra na Manikáne ehweh pahsúéh ánínká wehukeyabé irarire. Wehuke séhréhue págege aritanieéna irarire. Íráh kégá peh kaweq sansá sehgeheéna irarire. Sirupipeq eyoyó aritanieéna irarire. ⁴ Manikáne Awanka iwíáh atéhra na kambare éhwéh irari anímé mi éhwéh irarinka peh morá wewene arupipeq kawerire. Manikáne Awanka iwíáh atéhra na Manikáne ehweh pahsúéhnká moke mibéqté Sísá tagariáh ké séhréh arítéhre.

⁵ Manikáne Awanka iwíáh aitéhra q kambare éhwéh irarúnaraq kaweq sansánirana moke itega mirairansabé nuwahbehre. Manikáne Awanka iwíáh aitéhra q wene ehweh pahsúáhnaq irare anotah kawéq sansá púana itega moke mirairansabé anotahta q nuwahbehre. Wehukenínká kambare éhwéh irarúnaraq mó anínká Sísá tagariáh ké séhréh aitanieéna mi kambaré éhwéh áwahewé itene ehwehta q pahsuankéhe. Itene ehwehta q pahsuahna aní íre míahnaq Manikáne ehweh irarinka kambare éhwéh kiotaikire.

Kambare éhwéh irari anínsabé éhwéhne.

⁶ Ínéga iteba senaraq Manikáne Awanka íné iwíáh aintahnana kambare éhwéh irarenaraq árahue séhréh aitanínkono? Peh kambare éhwéh irarenaga ite íre séhréh aitahráhuge. Ínéga séhréh aitó iwíáh matiáhnaqmé Manikáne Awanka sokigi aní náneq teiníe. Manikáne Awanka iwíáh aintéhra na wewene ahtebia iwíáh pahsuqme teiníe. Maniká Awanka iwíáh aintéh éhwéh pahsuanié.

⁷ Táoyankaka q kítahakáq íre oga miéh náneqtaré wíre. Wehukega mi naneqtaré múguwahgue subirana íre kaweq éhwéhníra íréhra kégá aneq igonkópómo iwíáhigehe. ⁸ Sontía anínká pemiáh íre kawerue póbiahnaqmé áwáhu sontía kégá ebahirarabegsabé árahue apubiúe sokah sokahigebo? ⁹ Mina inserah itega kambare éhwéh irarirata q mó kégá árahue iragéhbo? Kambare éhwéh púara mó kégá íre íráhwana mi éhwéhmé peh abehraginae.

¹⁰ Mah marákó marákópéq áhnte éhwéh kéhre. Moke mi éhwéhmárimé mó kégá mó kegáue íráh éhwéhne. ¹¹ Mó anínká íné íre irátío éhwéh irarínana, Ehegte kambaré éhwéhpómo iwíáhugana wega moq ínensabe, Kambare éhwéh iraréna aní móne aintéhre. ¹² Mina inserah itega kambare éhwéh irarirata q mó kégá íre iragéhe. Manikáne Awanka náina naneqsabé irutaboírowe. Minayabe ite Sísá tagariáh kégá wene sansá moráráq kawerue sehgonehéq Manikáne Awanka náina naneq mewe we séhréh atéhora.

Poraga kambare éhwéh irare sansá teriu ehwehne.

¹³ Minayabe Manikáne Awanka iwíáh atéhra na kambare éhwéh irari anínká mi éhwéh ahtebé pahsuankéhoq púrerúno atóge. ¹⁴ Kawerue iwíáho. Kambare éhwéhtáté púreruta q peh morá néniwanka púrerirana nirupipeqté iwíáhwé peh túbáh agire. ¹⁵ Minayabe anerinínkono? Néniwanka púrerirana néne nirupipeqté iwíáhga moq púrerinie. Néniwanka igonkónirana néne nirupipeqté iwíáhga moq igonkóninie.

¹⁶ Arega mina tahnsa íre mirainaraqmé peh arenawanka Manikánsabe, Kaweróne atéhra na mó anínká mi kambaré éhwéh íre íréh púana Manikánsabe árahue moráráq kaweróne irarínkehbo? Írakaumo. Wega, Kaweróne íre irarínkehe. ¹⁷ Mi kambaré éhwéhmé íre íréhre. Minayabe arega kawerue púrerónaga we íre séhréh atéhre.

¹⁸ Ínéga kambare éhwéh irare irareunsabé Manikánsabe iwíáh iwíáhuge. Ínéga kambare éhwéh irarunka itene kambare éhwéh irare sansá kiotaikire. ¹⁹ Sísá tagariáh ké momiwíota q ínéga wehuke síwáhnorinieéna pehgáriq irahráho éhwéh irarenaraq kawerire. Pehgáriq irahráho éhwéhnká áhnte kambaré éhwéh kiotaikire. Minayabe iwáhnoruta q kambare éhwéh íre iraruge.

²⁰ Néne iyahnábo anímárimo, káriq anímárimká iwíáho serahniyehboq peh ahtebia ábóáwáh wéhgá iwíáho serahnoro. Inahunahnínká ahbabáqsabe íre iwíáhi serahnoro. ²¹ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Wáhnaupeqté kambare éhwéhnkákáq ké iwíáh arítógara sega mahtaqté ké néne ehweh terigéhe. Terírata q néne ehwehnsabé, Ahqáho. Iuwahriehre igehe. Maniká itene Wahnahnka aiq mahrarire ire. (Aisaia 28.11-12)

²² Minayabe Manikáne Awanka iwíáh aritéhrara kambare éhwéh irare sansámé Manikánka mi sansá inseréhyabe iwíáhéna omaq sitehro? Wensabé aiq pútare atáh keyábé iwíáhéna mi sansá omaq sitehro? Írakaumo. Peh wensabé íre aiq pútare atáh kégá wensabé iwíáhigeheéna mi sansá omaq sitehre. Manikáne Awanka iwíáh aritéhrara wene ehweh pahsúáh sansá wensabé íre aiq pútare atáh keyábé iwíáhéna mi sansá omaq sitehro? Írakaumo. Peh morá wensabé aiq pútare atáh ké séhréh aritageheéna mi sansá omaq sitehre.

²³ Ite Sísá tagariáh kégá momiwíirata q ite ómi kambare éhwéh irariyeho. Irarirata q mó ke Sísá íre tagariáh kégá séra mi kambaré éhwéh íréhrata q itensabé, Uwoyansa ke móe aitagéhe.

²⁴Manikáne Awanka iwíáh aitahnaraq ite ómiga Manikáne ehweh pahuqme irarenaraq Manikánsabe ire aiq pútare atéh ánípópoq mó anípópoq sínaraq itene ehwehnka wene arupipeq pankehe. Pahnaraq, íné ahabábq ani múge iwíáhéna ²⁵wene arupipeqté iwíáh pahuéhnshábé Manikánsabe áhtenéna káuqmunue iwíáh iwíáh atena, Manikánka iteba aiq pútaq miéhre inkehe.

Ite momiwío arámbehri tábúsoqme miraoro i ehwéhne.

²⁶Néne iyahnabo anímárinó, itega momiwíirataq aneq sansánonehnkono ewo? Teiniñoq írátiáhiro. Itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheéq momiwíirataq Sísa tagariáh ké we séhréh atéhora. Mó anínká itensabé, Mah igónkónonehe irarinkehe. Mó anínká iwáhnorinkehe. Mó anínká ire wega iwíáhi nanéq peh Manikánka sokigi awi náneq teínkéhe. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана mó anínká kambare ehwéh irarinkehe. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана mó anínká kambare ehwéh áwahe itene ehwehta q pahuankéhe. Momiwíirataq peh morá we séhréh atéhora aitóge.

²⁷Kambare ehwéh irarirataq ire áhnte kegá irarigehe. Peh téhranitégábópoq apahránítógábópoq irarigehe. Moráráq irariyeho. Írakaumo. Peh mótaq mótarue irarero. Peh morá anínká kambare ehwéh irarínaraq anehe ahtebeh anínká mi ehwéh áwahe itene ehwehta q pahuankéhe. ²⁸Kambare ehwéh áwahe pahuahráhi anínká ire miahnaraq kambare ehwéh ábóra q irariyehboq peh itene irupipeq iwíáhue Maniká teawéro.

²⁹Manikáne Awanka iwíáh aitahnaraq pahuéhrataqme peh téhranitégábópoq apahránítógábópoq pahuagéhe. Pahuéhrataq sene ehweh írah kéga sirupipeq kawerue iwíáhue tagagehe. ³⁰Manikáne Awanka tútuue miéh áni iwíáh atahnana wega iriginkehe. Mi iwíáh atahna ehwéh pahuankéhboq mó ehwéh irari anínká ehiya míankehe. ³¹Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh ite ómiga mótaq mótarue irarigehe. Ité ómiga ahtebeq itene irupipeq eyoyóinkehboq mótaq mótarue irarigehe.

³²Manikáne Awanka iwíáh aritahna kegá mi ehwéh pehipi ire irarigehe. Peh sene iraré tanahráqsábé áwénunigehe. ³³Manikánka moke wene arambehri tábúsoqme arambehriire. Wega ire áhwára áhwára sansánire. Minayabe itega momiwíirataq ite moráéne we awahbeh sansánoro.

³⁴Mósisiga sehgióro ú ehwehnká mahraréna, Ahronká weh wahnahnyehó ire. Minayabe Sísa tagariáh kéga momiwíirataq ahronká ehweh irariyehboq peh ehiya méra kawerue iragéhe. ³⁵Sísa tagariáh kéga momiwíirataq ahre inínká mitaq ehweh irarínaraq ire ábéreh sansáne. Minayabe ahronká ire kawerue íréhrataq mótaq sene nahtapeq sensuwehqsansábé kasenígehe. ³⁶Teiú éhwéhnshábé ite ire iuwahbehro? Manikánka wene sánsá ite mionarabeq áhwárehre iwíáhoo? Íre itebataq wene sánsá iahtebóna wino.

³⁷Íné Manikáne ehweh iraru ani múge iwíáho kereq íné Manikánka iwíáh aitéhre iwíáho kerero, néne ehweh íráhro. Ínéga sehíranue teiú éhwéhmé Manikánka sehgióro i ehwéhne. Minayabe aiq pútare aintáhro. ³⁸Néne ehwehnsabé ahqáho aintéh ánimé we ire Manikáne ehweh irari ani míre atáhro.

³⁹Néne iyahnabo anímárinó, Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq wene ehweh pahué sansánsábé irutaboíro. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана kambare ehwéh irare sansánsábé ire ahqáho atáhro teriéro. ⁴⁰Momiwíirataq moke mira sánsánirataq peh kawerue tábúsoqme miraoro.

15

Sísa Karáhé pukúwana iriwe oganúq ato ehwéhne.

¹Néne iyahnabo anímárinó, kaweq ehwéh teiátátaq ireq aiq pútare ainteq kawerue sehgirowe. Mi kaweq éhwéhnshábé iahrerraq itóge. ²Itaga kawerue sehgiro nsabé Manikánka kaweraitéhe. Sisansabé aiq pútare atera anehe túbáh ago kewé peh abehragowe.

³Teniátái ehwéh teiátáuge. Mi ehwéhnká moke mó ehwéhmári kiotaikire. Teiena mahraruraige. Manikáne ehwehnka aiq irarinserah Sísa Karáhéga itene ahabábqsabe kaweraitaniéna pukúwe. ⁴Sega we maisarówana Manikáne ehwehnka aiq irarinserah Manikánka apahtáro wéhékátáq iriwe oganúq atowana ⁵Sísaga ebeq Pítaba kéna anehe we kéro keba kúwara tagowe.

⁶Anehe áhnte ke, wensabé aiq pútare ató kega momiwíuwe. Mi kewé sene náhmbahq 500 kiotaikire. Momiwíuwana Sísaga seba kúwara tagowe. Áhnte tago ke oga miáhwara mó tahmáro pukurowe. ⁷Anehe wega Sémísiba kéna anehe moke eqmaro keba kúwe.

⁸Moke eqmaro keba kúwana anehe íné ire kaweq ani míraugana wega ínéba surairana tagaraige. Anowagá wene ani ire ábéreh tanáhráq maqmaréhnserah ani mióge. ⁹Sísa tagariáh ké síwioqnaraunsabé niyehitehre. Miraurau puara mó kegá ínensabe, Manikánka eqmaréh áni míre ire irarerahowe. Moke mó eqmaro kega íné kiotaikowe.

¹⁰ Manikánka ínensabe arutaboiraintaráinsabé amahnága wene kaweq arámbéhrú aní móge. Wega séhréh aintaráitaq iné ire túbáh aguraage. Mó eqmaro kega kawerue arambehriurowana néne arambehriga moke sene arambehri kiotaikuraire. Ínériahriáh ire arambehriuge. Peh Manikánka séhréh aintéhnká kawerue arambehriuge. ¹¹ Sereq ínereqne arambehriyabé ire iwíáh iwíáhuge. Itega kaweq ehwhéh teiatáúnaraq aiq pútare aitarónsabé iwíáh iwíáhuge.

Ite moke pukonana Manikánka anehe tanáhráq ite oganúq itahna ehwhéhne.

¹² Sísá pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atonsabe tei teinuge. Minayabe táhmaro itega, Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitankéhe éhwéhmé aneqsabé irareo?

¹³ Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé wega Sísá Karáhé moq ire iriwe oganúq ato irino. ¹⁴ Sísá Karáhé ire iriwe oganúq atotaq tahirímé itega tei teinúna ehwhéh abehq éhwéh úki irino. Sísansabé aiq pútare atona sansá moq abehq sansá úki irino.

¹⁵ Manikánka Sísá Karáhé iriwe oganúq ato ehweh tei teinu puana Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé wene ehweh múguwahguéq péhephenúna irino. ¹⁶ Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé wega Sísá Karáhé moq ire iriwe oganúq ato irino.

¹⁷ Ire iriwe oganúq atotaq tahirímé aiq pútare atáronka abehragirana itene ahababáq peh kéh irino. ¹⁸ Ire iriwe oganúq atotaq tahirímé wensabé aiq pútare atera pukuro ke iraipéq pokuro irino.

¹⁹ Itega Sísansabé aiq pútare ateq wensabé áwénunúne. Ite peh marakóipeq míona tanáhráq Sísaga ite kaweraitéhre éq áwénunúnaraq tahirímé ite irupipeq umehi ke míona irino. Mó ke siru umehi ke miáhwe. Ite peh anotahtaq iru umehi ke míona irino.

²⁰ Manikánka Sísá Karáhé iriwe oganúq ato ehwehmé aiq pútaq ehwhéhne. Manikánka Sísá Karáhé ebeq iriwe oganúq atena mó ke anehe iriwe oganúq itankéhe. ²¹ Wehukéninká puké sansa áhwárowana mó wehukéninká iriwe oganúqite sansa áhwárowe.

²² Éhrámaga téh ahababáréna pukúnsabe moke anehete ke moq pukorahowe. Manikánka Sísá Karáhé téh iriwe oganúq atonserah we tagariona ke moq moke iriwe oganúq itankéhe. ²³ Ite oganúq itahna tanáhráq iriwe oganúq itankéhe. Sísá Karáhé téh iriwe oganúq atena wega tuina tanáhráq wensabé aiq pútare atona ke iriwe oganúq itankéhe.

²⁴ Iriwe oganúq itahnana moke náneqmarí parabaginae. Sísá Karáhéga moke íopeqté wáhnáh kéreq mah marakóipeqté wáhnáh kéreq págege kereq saiqnaríankehe. Saiqnarawéna Wenabonsabé, Moke minawari arene ayahpi máróge irarinkehe.

²⁵ Sísá Karáhéga kawerue wahnahnéna wene naruo moke karegaráhuankéhe. ²⁶ Wega wene naruo moke saiqnarúena anehe puké sansa moq parabaruankéhe. ²⁷ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Manikánka wensabé, Moke wahnahnúno atéhre ire. *(Buk Song 8.6)*
Manikánka moke wahnahnúno atéh éhwéhmé wensabé, Ínénkakaq wahnah ainto ire irarire. Wega Karáhénsabe, Peh moke mó naneqmarínkáq wahnahnúno atankéhe.

²⁸ Karáhéga moke wahnahnínagake wega Maniká Wenabonsabé, Ínénkakaq wahnahnainto atankéhe. Mi tanáhráq Manikánka Sísareq moke itereq wahnahnaitankéhe.

²⁹ Mó kegá pusa ké séhréh aritaneheéra wání meyháwe. Segá mi sansá aneqsabé miraoo? Segá, Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitankéhe iwíáhowe. Míra iwíáh ire ome aneqsabé wání meyaho? ³⁰ Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq itéhtáq tahirímé mó kegá nubiq suahráhorabeq arambehriu iripo? Írakaumo. ³¹ Néne iyahnabo animáríno, ahriahri nirupipeq iwíáhéna, Ibora nubiq suaneherabowamo éna iwíáh aruqaruruge. Itega Sísá Karáhé itene Wahnahne ehweh sehgiónsabé iwíáh iwíáhéna mah ehwhéh teiuge.

³² Épésá suwahpeqte kegá áwéhq poeráhq tahnsa méra Sísane arambehri mitaq miraurautaq níwíoqnarowe. Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé mirau arámbéhríyabé ápeq meyo iripo? Írakaumo. Mó kegá mahraréra, Mókake pukona tanáhráqsabé ire iwíáh iwíáhía peh táhutahuréq ábáhroneheqmúne ewe. Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé sene ehweh sehgióro teiú irino.

³³ Mó kené péhe éhwéhnsabé aiq pútare aritého. Ahababáq kereq múa míairataq sega itene kaweq sansá ire kaweragéhe. ³⁴ Itene múguwahgu sansá sueq tabúsoqme iwíáho. Ahababáq sansa ire oro. Táhmaro itewe Maniká ire tagariáhwe. Minayabe iyehitankeheéna teiuge.

Iriwe oganúq ite inónkámé áwáhnáh inónká úkínae i ehwhéhne.

³⁵ Mó kegá kaseníra, Pusa ké árahue iriwe oganúq sitankéhbo éra aneq tahnsá sínónká úsitankéhbo ewe. ³⁶ Mína tahnsa káséno kewé peh múguwahgu iwíáho kee. Ayu uqmaráhtáq

pehipi íre kírêhre. Ebeqme mi ayú mugurúqme anehe kiapoue kírêhre. ³⁷ Ite ayu úótáq ánáhakaq íre uqmaráhwne. Peh sera uqmaráhwana kiapoue kírêhre.

³⁸ Manikánka mó ayúnsábé mó naneq kiro atena mó ayúnsábé mó naneq kiro atéhrana moke kírêh náneq íre monseráh náneq kéhre. ³⁹ Moke oga miáh náneq kamári íre monseráh sínónká kéhre. Írakaumo. Wehukeniné anonka mó tahnsánirana ménkámehnkáne sinonka mó tahnsánirana kabarane anonka mó tahnsánirana pahné anonka mó tahnsáne.

⁴⁰ Íopeqté náneq mó tahnsánirana mah marákó marákóipéqté náneq mó tahnsáne. Íopeqté náneq mó awáhríq náneq kéhrana mah marákó marákóipéqté náneq mó awáhríq náneq kéhre. ⁴¹ Pópoqnahga patahirana íónka íónitehrana wehyoqmarinká moq pehgáriq téhrehre. Minawarinká íre monseráh téhrehre. Mó wehyóqká ákáhtaq téhrehrana mó wehyóqká pehgáriq téhrehre.

⁴² Mina inserah pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq mó tahnsá sínónká oganúq sitankéhe. Pusa ké maisaráhtáq kárékorahi sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq peh kagaorahi sínónká kanae. ⁴³ Pusa ké maisaráhtáq íre kaweq mareqmareq sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq kaweq págege sínónká úqkinae.

⁴⁴ Pusa ké maisaráhtáq awaqqakaaq sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq íre awaqqakaaq sínónká peh wenawa tahnsá sínónká kanae. Amahnága awaqqakaaq sínónká kéh púana mókake peh wenawa tahnsá sínónká kanae.

⁴⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Teh miraro wehukení Éhráma oga mío aní úkúwe ire.

Mó Ehrámawé anehenura súwe. Wenawanka oganúq itahráhire.* ⁴⁶ Oganúq itahráhi wehukeníká ebeq íre súwe. Írakaumo. Peh tanahuqtate miraro wehukeníká ebeq súwana oganúq itahráhi wehukeníká anehe súwe.

⁴⁷ Manikánka mah marákóipéqté tánáhúq mewe ebeq Éhráma mirarowana anehe sú animé íopeqté tuwe. ⁴⁸ Mah marákóipéqté kéwé Éhráma tahnsá miáhwara íopeqsabé suwahbeh kéwé íopeqté tu ani tahnsa miáhwé. ⁴⁹ Amahnága ite tanahuqtate miraro ani tahnsa méq mókake ite íopeqté tu ani tahnsa míanehe.

⁵⁰ Néne iyahnabo anímárinó, teiníboq írátíáthro. Mah marákóipéqté inónkánká Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kioráhire. Itene kamarékorahi inónkánká kaweq naneq kagairabeq íre kioráhire.

⁵¹ Epéqté éhwéh teiníboq írátíáthro. Ite Sísá tagariona ke pukonaq mó táhmaro íre pukigehe. Itene inonkanka moke apubúue kagaorahi inónká úkinae. ⁵² Anehete pembiáhnká ehwehnína tanáhráq wehukeníká auwikéh inserah puko kegá irigéna mó íre pukigehe. Ite íre pukira kegá apubúue irigéq kagaorahi inónká meyanehéqmúne.

⁵³ Itene kárékorahi inónkámé peh kagaorahi inónká úkinae. Itene pukorahúna inónkámé peh oga mía miáé inónká úkinae. ⁵⁴ Itene kárékorahi inónkámé peh kagaorahi inónká úkinae. Itene pukorahúna inónkámé peh oga mía miáé inónká úkinae. Mi tanáhráq Manikáne ehwehne aiq pútaraginawire. Mi ehwéhnká mahraréna,

Manikánka págegeue mirainka kiotaikéna puké sansa parabarúehre ire. (Aisaia 25.8)

Mahnawé peh aiq pútaq ehwéhne. ⁵⁵ Wene ehwehnka mó mahraréna,

Puké sansanká amahnága ite íre saiqnariéh mino. Puké sansanká ite íre kamah aí mino ire.

(Hosea 13.14)

⁵⁶ Amahnága tanáhráq Mósísiga sehgióro ú ehweh íre sehgoráhúnayabé ahbabárúne. Itega ahbabárúnayabé puké sansanká ite kamah aíre. ⁵⁷ Itene Wahnah Sísá Karáhéga miraúnka págege aitéhraq itega ebehúna naneq kiotaikorahúne. Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atone.

⁵⁸ Néne iyahnabo anímárinó, kiotaikorahúnayabé Sísane sánsa íre túbáh agia peh ambubu atawéq sehgióro. Itega miraonayabé itene Wahnahnka aiq ahrreraq matíéh púaq itene kaweq arámbéhrí íre abehq úkorahire. Minayabe itene Wahnahne arambéhri tauntahunue miraoro.

16

Poraga, Nárira moné sorupahro ú ehwehne.

¹ Sarúsarama suwahpeqte Sísá tagariáh ké nárigheéna teiníe. Kárétía marákórápéqté ké Sísá tagariáh ké ínégá teriátáú serahnoro. ² Itene arambehriyabé meyáh mónéwé itega ómi mó anínká mó anínkáue iwíáhúe tagahro. Nárira moné tabanaginéhboq o wíki ebeqte wéhékáhtáq ebeqte wéhékáhtárué móbeq soruparáhro. Itega mirairataq ínégá iteba konaraq mi moné áwehraq kanae. Awehraq kahnarq ínégá iteba konaraq itega sorupare arámbéhrí íre kanae.

* **15:45:** Mó Ehrámawé anehenura sú animé Sísá Karáhé wíre. Aroma 5.14-19 tagahno.

³ Iteba konaraq itega táhmaro ke omaq sitáhro. Segá Sarúsarama suwahpeq pokue mitaqté ké sorupato moné nárigheéq omaq sitáhro. Iteba konaraq Sarúsarama suwahpeqte ké páhsi sehiranue omaq sitéhra ke siníe. Néne páhsiakák itene móneakák Sarúsarama suwahpeqte ké nárigheéna eqmaq suaníe. ⁴ Ínéga moq pokinie iwíáhonaraq itega omaq sitéhra kegá ínéreq pokonehe.

Poraga Kórína suwahpeqte ké koragéyabe awahbó ehwehne.

⁵ Ínéga Másérónía marákórápéqté ké kéragéna iteba kinie iwíáhuge. ⁶ Iteba konaraq ópeq tanáhráq mitaq míanabugamo. Iteba ména iwúena pokonaraq séhréh aintagéhe. ⁷ Amahnága iteba wahto tanáhráq méyabe íre nuwahbehre. Mókake itene Wahnahnka kowe aintahnaraqmé ákáhtaq íre wahto tanáhráq iteba míanie iwíáhuge.

⁸ Amahnága ínéga mahtaq Épésá suwahpeq ména mah ke séhréh aritaníe. Itene iahreráq kéh tanáhráq Péntikósi parabagínaraq mahtaq suena iteba kinie. ⁹ Manikánka séhréh aintéhra mahtaq áhnte arámbéhrorahunsabé amahnága mahtaq ména Sípane arambehri mirainie. Mahtaq néne naruo moq áhnte míáhwe.

Poraga, Tímótireq mó kereq séhréh arítáhro ú ehwehne.

¹⁰ Ínéga itene Wahnahne arambehri miraunserah Tímótiga moq miraire. Minayabe wega iteba sínaraq pehwehrué ateq séhréh atáhro. ¹¹ Wensabé awiréh ateq inehpeq súého. Sísa tagariáh kégá ínéba sirataq íné iwíáhume Tímótiga moq kouwekinkehe. Minayabe kouwekina ínaraq pehwehrué ateq kawerue séhréh atehrana ínéba sinkehe.

¹² Ínéga itene iyahnabo aní Ápóronsabé, Pokúno éna iteba koneherao ke Sísa tagariáh kéreq are moq moráráq pokúno éna pagu pagunurauge. Pagu pagunuraugana wega amahnága pokéyabe íre awahbehrana mókake wega iwíáhina tanáhráq iteba sinkehe.

Sípane sánsá ambubu atawéq sehgióro i ehwehne.

¹³ Aiq pútare atáh sánsá ambubu atawéq sehgióro. Íre áhreia peh págegeue míáhro. Kawerurero. ¹⁴ Moke arambehri mirairataq Manikánseq moke mó kereqsabé irutaboirue arambehriro.

¹⁵ Néne iyahnabo anímárho, ite tagariáhmé Ákáia marákórápéq Sítépána karirónáninká Sísansabé téh aiq pútare atárho. Aiq pútare atera Sísa tagariáh ké áhntetaq séhréh arítáhwe. ¹⁶ Mína tahnsa kene ehweh kawerue íráhro. Moke séhréh arítáh kéné ehweh kawerue íráhro.

¹⁷ Sítépánareq Pótúnátareq Ákákásareqka ínéba suronsabé nirupipeq eyoyóire. Itega ínéba íre serahonsabé sega íné séhréh aintáhwe. ¹⁸ Mi kegá itene irupipeq eyoyó aítónserah nirupipeq moq eyoyó aintáhwe. Mína tahnsano keyábé iwíáh iwíáhoró.

Poraga, Iroo ú ehwehne.

¹⁹ Esia marákórápéqté Sísa tagariáh kégá itensabé, Iroo ewe. Mi akéq Ákúirareq Párisírareq sene nahtapeq momiwío kereqka itene Wahnah áwirue itensabé, Iroo ewe. ²⁰ Moke mahtaqté Sísa tagariáh kégá itensabé, Iroo ewe. Itega we kawerue mehweh atéhoró.

²¹ Íné Poraga mah anéhété sehírá ínénéne niyahnkaratáté sehiranuge.

²² Itene Wahnahnsabé suwahrieh kewé íre kaweragoneherawoe. Itene Wahnahno, iteba mahbeq tuo.

²³ Itene Wahnah Sísa itensabé arutaboiraitena séhréh aitéhre.

²⁴ Ite Sísa Karáhé tagariáhnabé itensabé ahriahri nirutaboiruge.

2 Kórína Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Poraga Kórína suwahpeqte ké wega ebeq sehiranú pahsí náriuwara tagowe. Anehe mó tanáhráq Táitásaga Kórína suwahpeq suena Poraba séna Kórína ke éhweh teawuwe. Teawuwana mi tanáhráq Poraga mah pahsí 2 Kórína pahsí sehiranúwe. Wene ehweh sehgiro keyábé Poraga kawerowe aritena wene ehweh íre sehgiro keyábé, Manikánka aiq pútaq íné eqmaq núwátái puaq néne ehweh íráhro teriuwe. Sisa tagariáh ké tabonah ke nárie sansá sokigi arinieéna anehe sehiranúwe.

Kórína suwahpeqte ké anehe siu pahsíe.

¹ Íné Porane pahsí sáhnsahwe tagahro. Maniká awahbehrana omaq intena Sisa Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna eqmaq nuwowe. Ite Kórína suwahpeqte kéreq moke Ákáia marákórápéqté Sisa tagariáh kéreqsabé mah pahsí sehiranuge. Iteruwahrah aní Tímótiga inéreq ména itensabé, Nirutaboiruge íre. ² Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sisa Karáhéreqka ite séhréh aitera íru ukíq itagéhe.

Manikánka Porareh wahnahnue séhréh arito ehwéhne.

³ Maniká Iteribo áwíq pankerone. We itene Wahnah Sisa Karáhéne abowá ména itensabé arutaboiritena irupipeq umehi tanáhráq eyoyó aitéhre. ⁴ Moke íre kaweq sunúq irupipeq umehi tanáhráq kaweraitena eyoyó aitéhre. Maniká Iteriboga kaweraitena eyoyó aitéhnsábé mó kené sirupipeq umehi tanáhráq itega moq mi ke séhréh ariteq eyoyó aritahráhuéne. ⁵ Mó kegá Sisa Karáhé áwíoqnonserah ite moq íwíoqnahwana Sisa Karáhéga itene íru anotahtaq ukíq itéhre.

⁶ Sípane ehweh teiúnsábé mó kegá níwíoqnahwe. Mi ehwéh teiúnká séhréh aintéhra q aiq pútare aítáhnká kaweraitéhre. Manikánka íné séhréh aintéhta q ite moq séhréh aitéhre. Mó kegá íné níwíoqnahserah ite moq íwíoqnagehe. Mi tanáhráq ite págegeue míageheéna Manikánka séhréh aítankéhe. ⁷ Sega níwíoqnahserah ite moq íwíoqnahwe. Itega aiq tagari-onawe Manikánka ite séhréh aitéh púa q wene sansá kawerue sehgironehqmoé.

⁸ Néne iyahnabo anímáino, inéreq ínéba míaro kereqka Esia marákórápéq míaraunaraq anotah íre kaweq sunúq káráire. Minayabe iragéhboq teiníe. Íre kaweq sunúqká anotah kamáh aiátánsabé ite pukorahúne íwíáhuraune. ⁹ Mó kegá iubi q iuwanehrawoe íwíáhuraune. Iteriahriáh íre miraorahuraune. Írakaumo. Íre miraorahuraunayabé Manikánka webataq séhréh aítankéhe íwíáhuraune. Manikánka pusa ké iriwe oganúq itahráhinsabé ite moq séhréh aítahráhire íwíáhuraune.

¹⁰ Ite pukorahúne íwíáhuraunaraq séhréh aítana kaweraitáráire. Mókakeakáq séhréh aítana kaweraitankéhe. Íre kaweq sunúq sínaraq wega wahnahnue séhréh aitanawire íwíáhúne. ¹¹ Itensabé púreraitáhro. Itensabé púreraitéhrataq mókakeakáq wega wahnahnue séhréh aítankéhe. Miráinayabé áhnte kegá mina tagéra wensabé kaweróne atera íwíáh íwíáh ataneherawoe.

Sísawe kowe aruq ahqáho aruq íre i aníne i ehwéhne.

¹² Iteba míaraunaraq kaweqta q méq Manikáne sansá tábúsoqme sehgiráune. Ahte-bia áninká íwáhnorinserah íre miráia peh Manikánka séhréh aítana íwíáh aítaráira q íwáhnoruraune. Itene irupipeqté íwíáh gá kawerúne íwíáhúnayabé íwíáh íwíáhúne. ¹³ Itega sáhnsahwe irahráho ehwéh sehiranu teíuge. Mó naneq tahnsá ehwéh íre sehiranu teíuge.

¹⁴ Itega sehiranú ehweh peh ákáhta q íráhwe. Íné nuwahbehme ínéga sehiranu ehwéh áwahewé iragéhe. Itene Wahnah Sísaga tuinagake itega ínénsabe íwíáh íwíáh aintageheéna sehiranu ehwéh áwahewé írátiáhnsábé nuwahbehre. Íréhrataq wega tuinagake ínéga itensabé íwíáh íwíáh aítónserah itega ínénsabe moq íwíáh íwíáh aintagéhe.

¹⁵ Itega néne sansá ireq íwíáh íwíáhoneheqmoé éna téhwe iteba téhtaréráq ite koragéna séhréh aítanauge íwíáhurauge. ¹⁶ Mira íwíáhuraume Másérónia marákórápéq pokonaraq ite kéraganie íwíáhéna mibeqté kouwekonaraq ite mó séraganie íwíáhurauge. Mi tanáhráq Súría marákórápéq pokinie onaraq itega íné séhréh ainteq eqmaq nuwagéhe íwíáhurauge. Mináyabe téhtaréráq ite koraganie íwíáhurauge.

¹⁷ Mira íwíáhuraunnsabé, Aneqsabé mó íwíáhé iteba íre surono ewo? Íné mó íwíáh mó íwíáhóna anípo ewo? Ínéga kowe aruq ahqáho aruróna anípo ewo? Írakaumo. ¹⁸ Maniká aiq pútari anínirana ínéga moq kowe aruq ahqáho aruq íre u aní múge. ¹⁹ Tímótireq Sáirareq ínereqka Manikáne ahninkáwá Sisa Karáhé éhweh tei teinuraune. Tei teinurauna anímé kowe aruq ahqáho aruq íre i aníne. Wega peh morá kowe ehwéh irari aníne.

²⁰ Manikáne omasa éhwéhmé Sísá Karáhéga moke kowe éna sehگیر. Minayabe aiq míre éq Maniká wenáwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atone. ²¹ Maniká Iteriboga séhréh aitéhniká itereq ínéreqka Sísá Karáhé tagéq wene sánsá sehگیرeheqmúne.

²² Maniká Iteriboga ite aiq omaq itena néne arambehri miraoro aitowe. Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaéna séhréh aitankeheéna iteba eqmataire. Wega Wenawa ebeq eqmaréh púana anehe áhnte kaweq naneq náí náininkehe.

Poraga Kórína suwahpeq íre apubúue pokú ehwehne.

²³ Ite kamah aiénehoéna Kórína suwahpeq iteba íre surauge. Manikánka tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge. ²⁴ Itega aiq pútare atah náneq ambubu atíáh púana peh morá néne ehweh sehگیرó éna íre pagu pagunuge. Itene irupipeq eyoyóinkeheéna ite séhréh aiteyabe nuwahbehre.

2

¹ Itene irupipeq mónkakáq umeh agínehoéna iteba íre koragane iwíáhhuraugé. ² Ínéga kamah aiénaraq itene iru págegeirataq insega niru ukiq intankéhbó? Iteitega niru ukiq intahráhowe. ³ Nirupipeq umeh aniyéhoéna iteba íre koragia peh páhsi sehiranue menah eqmatauge. Nirupipeq eyoyóinaraq itene irupipeq moq eyoyó aitahráhuge.

⁴ Ebeqte páhsi sehiranurataq nirupipeq iwíáh kikiréna nirupipeq umeh agurairana ibiséna sehiranuraugé. Itene irupipeq umeh aginkeheéna mí páhsi íre sehiranuraugé. Írakaumo. Peh itensabé anotahtaq arutaboairaitéhre iwíáhigehéna sehiranuraugé.

Ahbabáq aniné ahababáqsabe mó íre iwíáhhoro i ehwehne.

⁵ Ite miáhrabeqte ahababárurai anínká íre inébataq néne nirupipeq umeh aníátáire. Itene irupipeq moq umeh aiátáire. ⁶ Itebaté áhnte kegá kamah awátóme aiq awehraq káráire. ⁷ Wene ahababáq sansa aiq sutainsabé amahnága wene ahababáqsabe íre iwíáhhoro. Wene arupipeq mó umeh agínaga Sísane sánsá suehnehboq wene arupipeq eyoyóinkeheéq séhréh atáhhro.

⁸ Mónkakáq teiúme mí anínká iwíáhéna, Ínénsabe irutaboirowe iwíáhinkeheéq séhréh atáhhro. ⁹ Itega néne ehweh aiq moke sehگیرwámo taganieéna menah mí páhsi sehiranue eqmatauge.

¹⁰ Ahababáq ani kawerateq wene ahababáqsabe íre iwíáhhirataq íné moq wene ahababáqsabe íre iwíáhinie. Wehukene ahababáqsabe íre iwíáhhonaraq ite séhréh aitanieéna Sísá Karáhé tagehtaq miraugé.

¹¹ Owainawamaríné wahnah wenáwíq Séténie. Wene sánsá tagarió púana ite saiqnar-iehnehoéq ahababáq ani séhréh ateq wene ahababáqsabe mó íre iwíáhhoneh.

Poraga Táitása tagéyabe awahbó ehwehne.

¹² Sísá Karáhé ehweh teri terininieéna Tóása suwahpeq surataq itene Wahnahne arambehri mirainkeheéna wega kowe aintena séhréh aintáaire. ¹³ Néne iyahnabo aní wenáwíq Táitása mitaq íre míaraire. Minayabe niwa íre ukitáinsabé mibeqté ké iroro aritena mitaq suena Másérónia marákórápéq pokuraugé.

Manikánka págege aitéhraq págege naneq kiotaikúne i ehwehne.

¹⁴ Manikánka ahriahri págegeue séhréh aitéhniká ite págege naneq kiotaikúne. Sóiriqka kaweq kunkúni naneq abae arúéhnserah Manikánka séhréh aitéhniká Sísá Karáhé ehweh mah kehiná kéhiná suwahpeq abae agire. Itega teri terinúnara íráhhwana abae agire. Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge.

¹⁵ Ínéga Sísá Karáhéne arambehri miraunsabé Maniká Iteriboga inénsabe, Kaweq kunkúni naneq tahnsá aní móne aintéhre. Kaweraritéhra kereq iraipéq pokoneherao kereqka kunkúni naneq monseráhnue aiki aikionserah kaweraritéhra kereq iraipéq pokoneherao kereq siahrega néne ehweh íráhwe. ¹⁶ Irapéq pokoneherao kegá néne ehweh irera, Pukorahi ehwehne iwíáhhowara kaweraritéhra kegá néne ehweh irera, Oga miáhrahi ehwehne iwíáhhowe. Mí arámbéhriyábé iteriahriáh tábúsoqme íre miraorahune.

¹⁷ Peh móne meaneheéra arambehrionserah mó kegá moq móne meaneheéra Manikáne ehweh teri terinowe. Ínéga moq mina tahnsanugo? Írakaumo. Manikánka íné eqmaq núwátái puana íné Sísá Karáhéne arambehriu aninéna tábúsoqme iwíáhéna we ehweh tei teinuge.

3

Poraga, Mó kegá ite tagéra néne arambehri ahtebahrahowe ú ehwehne.

¹ Néníwíq mónkakáq pankerogo? Arambehri aniné wahnahnka wene arambehriyabé páhsi sehiranue áwirana mewe nogíre. Itereq ínéreqka mí sansá miraonehnikono? Írakaumo.

² Itewe néne arambehri pahsí tahnsa míáhwe. Mó kegá ite tagéra néne arambehri ahboeqme ahtebahrahowe.

³ Néne arambehri pahsí Sísá Karáhéga itene irupipeq sehiranuraire. Mó kegá mi pahsí anereuwo éra néne sánsá tagéra mi pahsí sáhnsahoráhowe. Sísaga mi pahsí pépahqtaq íre sehiranire. Manikánka oga mía míáéna Wenawa iteba eqmatairana wega itene irupipeq pahsí tahnsá sehira aruqarurire.

Manikánka áhnte séhréh aintéh éhwéhne.

⁴ Íné iwíáhume Manikánka íné omaq intena séhréh ainta aintainsabé Sísá Karáhéne arambehri miraorahuge. ⁵ Ínériahriáh Sísane arambehri íre miraorahuge. Peh morá Manikánka séhréh aintéhnká miraorahuge.

⁶ Wega ínénsabe o sasanúno éna séhréh aintéhnká miraorahuge. Naho sánsá sehgióro ú sehirá kéhrana o samsámé Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Sehgióro ú sehiránká mirainka pukorahúna sánsánirana Manikáne Awanka mirainka oganúq itahráhi sánsánire.

Sirupipeqté siúrá akariuriéh náneqsabé éhwéhne.

⁷ Iwíáhue tagahro. Miraoro ú ehweh ebah kanéhráq sehiranútaq Manikáne téhreh naneq Mósisine auranabiahapeq ábóraragúwe. Anotahtaq téhrehnsabé Ísara kegá Mósisine auranabiahapeq íre ebitiahrahuwe. Mi tehrehnka parabagina útaqkákq íre ebitiahrahuwe.

⁸ Miraoro ú sehiránká pukorahúna sánsá áhwárótaq anotah téhrówe. Manikáne Awanka séhréh aitéh sánsá anotah kawéq sánsánéna miraoro ú sehirá sánsá anotahtaq kiotaikire.

⁹ Miraoro ú sehirá sánsámé ehweh aitahráhi sánsánirana anotahtaq téhrówe. Manikáne Awanka séhréh aitéhmé kaweqtaq míahrahúna sánsánéna ehweh aitahráhi sánsá kiotaikire.

¹⁰ Aiq kiotaiki puag naho téhró naneq amahnága íre téhrehre. ¹¹ Manikáne Awanka séhréh aitéh sánsánká peh kagai puana naho parabagurai sánsá aiq kiotaikire.

¹² Manikáne Awanka séhréh aita aitai puag itega íre áhreq peh págegeue Sísá éhweh terinorahúne. ¹³ Mósísiga miraúnserah itega íre miraoneheqmúne. Mósisine auranabiahapeq téhró naneq parabagina únsabe mó kegá tagehoéna wene auranabiahapeq ambantataté akariuriowe.

¹⁴ Ísara kegá miraoro ú sehirá sáhnsahera sirupipeqté siúrá akarié naneq konsabe sega íre ahtebahrahuwe. Amahnágaakákq sega íre ahtebahrahowe. Wehukega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atéhranka sene sirupipeqté siúrá akariuriéh náneq meruankéhe.

¹⁵ Iborankákq sega Mósísiga miraoro ú sehirá sáhnsáhótáq sirupipeqté siúrá akariuriéh náneq kéhnsábé sega íre ahtebahrahowe. ¹⁶ Maniká itene Wahnahnsabé áhrahirana sene siura akariuriéh náneq meruankéhe.

¹⁷ Itene Wahnah Manikáne Awa míéhtáq sabirúéh náneqka ite mó íre saiqnariahrahire.

¹⁸ Itene iuranabiah íre akariuriéhre. Téhrehnka timanotaq sokaeqsúéhara wehukega tagahnserah Manikánka séhréh aitena kaweraitowara mó kegá ite tagéra Manikáne sánsá tagahrahowe. Itene Wahnah Manikáne Awa ména we tahnsá míagehéna séhréh aitena kaweraita aitaire.

4

Owainawanka wehuke sunkikírirabeq saiqnariéhre i éhwéhne.

¹ Manikánka ínénsabe arutaboairaintena mah aráméhrí miraúno aintaráinsabé íre túbáh agia aiq mirainauge iwíáhuge. ² Kopipéqté niyehiteh sánsánkákq péhepehe sánsánkákq aiq suena íre mó éhwéh peh Manikáne aiq pútaq éhwéh iwáhnoruge. Peh moke tábúsoqme iwáhnoréna Manikánka tagariéhtáq ómi kegá, Íné kaweq sánsá mirauge tagagehéna kaweqtaq ména Manikáne ehweh teri tinuge.

³ Mi kawéq éhwéhnsábé, Íre irahráhuwe irare kewé peh iraipéq pokoneherao ke wóe. ⁴ Owainawame, mah marákóipéqté péhepehe wahnáhnká sunkikírirabeq se saiqnariéh púra kaweritahráhi éhwéhnsábé íre aiq pútare atahráhowe. Kaweq éhwéhnká téhrehnka tahnsánéna sirupipeq téhrághénoéna owainawanka mi ke sunkikírirabeq saiqnariéhre. Sísá Karáhéwé téhreh anínéna Maniká tahnsa mía míaire.

⁵ Írátíáhro. Íné éhweh íre tei teinuge. Sísá Karáhé webataq kaweq Wahnáh aní míéhraha tei teinuge. Sísane sánsá sehgiéna itene arambehriu aní tahnsa míóge. ⁶ Manikánka téh mahraréna, Sunkikírirabeq téhráhno úwe. Téhráhno únserah menah itene irupipeq téhráitaráinsabé itega Sísá Karáhé éhweh aiq pútare ateq, Manikánsabe anotah aní móne atone.

Poraga, Ite eqmaro ke Manikáne arambehri miraéq mi aráméhríraté pukorahúne ú ehwehne.

⁷ Itene inokame peh antehya tahnsanirana Manikánka wene kaweq naneq mi antéhyápipéq máréhre. Ite íre págege animári mionana peh morá Maniká webataq págege

aní miéhere. Ite tagah kegá mína iwíáhigeheéna Manikánka wene kaweq Awá itene irupipeq eqmaréhere. ⁸ Moke mó ke suwahpeq mó ke suwahperue iwíoqnah kegá ahabábq aítáhwaq anetaníbo iwíáh íre úne. Árahiramo iwíáh íre iwíáhia itene arambehri suanehe iwíáh íre úne.

⁹ Iwíoqnahtaq Manikánka ite íre iúwéhere. Mó kegá iubówaq marakóipeq márunsurahéq irigüe nogüne. ¹⁰ Sísaga ite kaweraitanieéna putiowe. Mína únserah itega mó ke séhréh aritaneheéq pukorahúne. Mó ke séhréh aritahnara ite tagah kegá iwíáhéra, Mí sansá Sísane oga miéh sánsáne ewe.

¹¹ Itene oga míona tanáhráq Sísane sánsá sehgiunayabé mó kegá ite iubiq iuwahráhowe. Itega Sísane oga miéh sánsá tagageheéq wene arambehri sehgiune. ¹² Ite Sísá tagarawéq oga mía míaigeheéq pukorahúne.

¹³ Manikáne ehwehnka maharána,

Íné aiq pútare ató púana iraruge ire.

(Buk Song 116.10)

Mí ehwéhnká irarinserah itega moq aiq pútare atona puaq Sísá éhweh irarúne. ¹⁴ Ite tagarionawe Manikánka itene Wahnah Sísá iriwe oganúq ato púana ite moq iriwe oganúq itena meigmena Sísaba moráraq móitankéhe.

¹⁵ Itega Sísansabé aiq pútare atageheéq we éhweh tei teinúnara mó kegá iwíoqnéra ahabábq aítáhwe. Manikánka séhréh aítahnaga áhnte mó kegá Sísansabé aiq pútare ataneherawoe. Segá miraéra Manikánsabe kaweróne éra wensabé iwíáh iwíáh ataneherawoe.

Manikánka náina naneqsabé irutaboírúne i ehwéhne.

¹⁶ Minayabe Sísane sánsá íre sueq peh sehgioneheqmúne. Itene inonka ore orení úkonanawe Manikánka séhréh aita aítai puaq itene irupipeq peh o animári tahnsa ahriahri mía míaúne. ¹⁷ Mó kegá iwíoqnéra ahabábq aítáhsabé peh wahto tanáhráq kéhrana mókake kagai apéq náinaq kaweq matábúrápéq ahriahri míanehe. Amahnága íre kaweq sunúqmé peh wahto tanáhráq kéh púana meáhna naneqka mí sunúq anotahtaq kiotaikinae.

¹⁸ Amahnága ábóraq kéh náneqmarinsabé íre irutaboírúne peh Maniká miéhrebeq kopipéq kagai naneqsabé irutaboírúne. Amahnága ábóraq kéh náneq mókake parabaginae. Maniká Iteribo miéhrebeqte náneqme amahnága kopipéq kéh náneqme peh ahriahri kagaína puaq minayabe irutaboírúne. Minayabe amahnága íre kaweq sunúq kéhnsabé anetaníbo iwíáhéq peh Sísane sánsá kawerue sehgioneheqmúne iwíáhúne.

5

Kagai inónká awaq meyabe iuwahbeh ehwéhne.

¹ Mah marakóipéq míona tanáhráq itene inonkame wéhuwehu nah tahnsane. Mí nah sokoginaraq íopeq kíonaraq Manikánka kaweraitéh náh awaq mianéhe. Mí nah wehukega íre pera peh ahriahri kagai inonká awaq mianéhe. Minayabe tagarione. ² Íopeqté náhnsabé anotahtaq irutaboírúna puaq iwéhinsah aruqarurúne. ³ Mí nah awaq miáhnaraq kawerue kagai nahnsabé íre tabonahoneheqmúne.

⁴ Itega mah wehewéhú náhtápéq mía míaúnaraq irupipeq umehinka kamah áiraq iwehinsah aruqarurúne. Itene inonka amahnága sueyabe íre iuwahbehre. Írakaumo. O korósí sukionanserah o inonká oga mérapeq awaq meyabe iuwahbehre. Mókake kagaína inónkánká amahnága kéh inónká kiotaiki puaq minayabe irutaboírúne. ⁵ Oga mérapeq awaq miageheéna Manikánka kaweraitáráire. Manikánka menah Wenawa aiq eqmaq áúwátáinsabé mókake wega moke mó kaweq naneqmarí náinkéhe tagarione.

Manikánka ite sainsuena awehraq apéq náinkéhe i ehwéhne.

⁶ Wega mirainawire iwíáhéq íre áhreúne. Itene inonkame iteyuwane nah tahnsáne. Ite tagarionawe iteyuwanka inonkapipéq miéhraq amahnága íopeqté itene Wahnahne nahtapeq íre míone. Írakaumo. ⁷ Itene iuranka íre tagéq peh itene irupipeq aiq pútare ateq míra iwíáhúne.

⁸ Wega mirainawire iwíáhéq íre áhreúne. Itene inonka sueyabe iuwahbehraq itene o nahtápéq itene Wahnah miéhrebeq méyabe iuwahbehre. ⁹ Mah marakóipéq míona tanáhráqkákáq itene Wahnahba miáhnarabeqkákáq we awahbeh iwíáh sehgiyabe iuwahbehre.

¹⁰ Mókake ite ómi Sísá Karáhéga ehweh aitanarabeq iriwe miáhnana itega marakóipeq miráúna arámbéhrí iwíáhue tagankehe. Wega itene ahabábqkakaq itene kaweq arámbéhríákáq iwíáhue tagéna sainsuena awehraq apéq náinkéhe. Minayabe we awahbeh iwíáh sehgioneheqmúne iwíáhúne.

Wensabé aiq pútare atáthro éna pagu pagunú ehwehne.

¹¹ Itene anotah Wahnáhnsabé áhtenu puana mó keyábé, Wensabé aiq pútare atáthro éna pagu pagunuge. Manikánka néne nirupipeq tagaríehre. Ínénsabe, Ai q tábúsoqme iwíáhi

aníne aintáhnásábé nuwahbehre. ¹² Ínéga ite íre ehnenuge. Itega ínénsabe, Tábúsoqme iwíáhi aní miéhre aintageheéna mah ehwhé teiugo? Írakaumo. Peh itega néne sansansábé iwíáh iwíáhigeheéna teiúge. Íre mó kené sirupipeqté iwíáhyábé peh seyene ábóraq kéh náneqsabé sirutaboiro keyábé ehweh ayahqme terigeheéna teiúge.

¹³ Mó kegá íné uwoyansa aníne aítáhwana ínéga, Anetaníbo. Peh Manikáne arambehri mirainauge iwíáhuge. Íné peh tábúsoqme iwíáhu anínéna ite séhréh aita aitaúge. ¹⁴ Sísá Karáhéga itensabé anotahtaq arutaboiraitehniká ite Wahnah aitéhraq wene sánsá sehgiune. Ite tagarionawe peh morá ániká mah kehiná kéhínásábé pukú púaq ite moke pusa ké tahnsa míone.

¹⁵ Sísaga ómi itensabé putionsabe itene oga mé tanahráq peh iteite iuwahbeh iwíáh sehgiónehnikono? Írakaumo. We moke itensabé pukú púaq amahnága peh we awahbeh iwíáh sehgiónehqumúne. We putiowana iriwe oganúq atowe.

Manikánka insahwé aitena insahwé arite arámbéhrí íátái ehwhéne.

¹⁶ Menah wehukega iwíáhuronserah itega mó kené sánsá iwíáhue agehgamatáúne. Sísá Karáhéne sánsá moq menah mira iwíáhue agehgamatáúne. Amahnága itega agehgamare sansa aiq sutauna puag mókake mó íre miraonehequmúne. ¹⁷ Írátíáhiro. Sísá Karáhé aiq pútaq tagariéh ánimé o aní úkire. Wene naho sánsá aiq parabagurairana wega peh o sansanire.

¹⁸ Minawé Manikánka aiq moke mirauraire. Itega wene naruo miaraunara Sísá Karáhéga miraurainka Manikánka insahwé aitena mó ke insahwé arite arámbéhrí íátáire. ¹⁹ Itega mahraréq, Sísá Karáhéga miraurainka Manikánka mah kehiná kéhíná insahwé aitahráhire. Wega ite insahwé aitéh kéné ahababáq íre ahrreraq matawéna mó ke insahwé arite ehwhé koreriéro aítaráire teiune.

²⁰ Itewe Sísá Karáhéne ehweh míbeq mahbeq aritona anímári méq itensabé, Manikánka ite insahwé aitankeheéq Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáhiro tei teinúne. Manikánka teriéro aítárhínsabé itensabé, Sísansabe aiq pútare atáhiro pagu pagunue tei teinúne.

²¹ Sísá íre ahababáq aní miotaq itene ahababáqsabe pukinkeheéna Manikánka itene ahababáqmári awuwe. Minayabe itega Sísareq mía míaonaraq Maniká Iteriboga kaweqtaq mía míainserahnue mía míaorahúne.

6

Túbáh agiyehboq Manikáne ehweh kawerue íráhro i ehwhéne.

¹ Manikánka séhréh aintéhrana wene arambehri miraéna itensabé, Manikánka itensabé arutaboiraítana séhréh aitéh púaq wene ehweh sehgiyabe túbáh agiyehboq peh kawerue íráhro tei teinuge. ² Minayabe Manikánka mahraréna,

Ínéga omaq atáráu tanáhráq arene ehweh írátáuge. Kaweratáráu tanáhráq séhréh atáráuge íre. (Aisaia 49.8)

Teiníboq írátíáhiro. Amahnága awehraq tanáhrárirana iboramé Manikánka kaweraite tanáhráre.

Poraga Sísane arambehri miraúnsabe íre mareqmareq áhne i ehwhéne.

³ Mó kegá néne arambehri tagéra, Aneqpopoq íre kawerire iyehoéna moke áhwára áhwára sánsá suena peh kaweq sansánuge. ⁴ Mó kegá ínénsabe, Manikáne kaweq arámbéhríóna aní móne igeheéna wene arambehri moke miraéna peh kaweq sansánuge. Néne nirupipeq moke umehi naneq si tanáhráqmé íné íre kaweraintahráhi tanáhráqmé Manikáne arambehri suaníe iwíáh íre uraúge. Peh kawerue sehgiúge. ⁵ Kawerue sehgiúnsábé mó kegá nubiq marera karábúsiipéq móintera momiwíorabeq ehweh aintárówana ínéga anotah arámbéhríéna íre kawerue sugéna táhutahuq íraakaunurainsabé nirupibiuraire. ⁶ Manikáne arambehri kawerue sehginieéna íné peh kaweqtaq ména tábúsoqme iwíáhíne pehwehrué ména mó keyábé kaweq sánsá aritena mó keyábé aiq pútaq nirutaboiruge. Manikáne Awanka séhréh aintéhnká mina tahnsanuge.

⁷ Ai q pútaq ehwhé tei teinugana Manikánka págege aintéh púana kaweq arámbéhríuge. Itene igaqnaréhga sene iqtate ebhunserah owainawansabé ahqáho atena kasuq kasuruge. Kaweqtaq mía míaéna kaqsuq kaqsuruge.

⁸ Mó kegá ínénsabe iwíáh iwíáh aintáhwara mó kegá níehruru aintáhwe. Mó kegá ínénsabe, Kaweq sansánóne aintáhwara mó kegá ínénsabe, Abehq sánsánóne aintáhwe. Mó kegá ínénsabe, Péhenóna aní móne aintáhwana ínéga peh ahriahri Manikáne ehweh sehgiúge.

⁹ Mah marákóipéqté sánsá mirao kegá íné íre tagariáhwara peh áhnte Sísá tagariáh kéga íné tagariáhwe. Nubiq nuwahráho sánsá sehgiuna íre pukia peh oga míóge. Kamah aniera íre nubiq núáhwe. ¹⁰ Niru umehi tanáhráqkákáq Manikánsabe iwíáh iwíáhuge. Íné tabonah aní ména áhnte ke kagai naneqmári nári nárinuge. Mó kegá ínénsabe, Íre matiahna aní móne aintáhwana íné moke kaweq naneq matióge.

¹¹ Kórína suwahpeqte kéó, ínégá pahsuqme teiena itensabé anotahtaq nirutaboiruge.
¹² Itensabé nirutaboirume íre túbáh agia peh iteitega ínénsabe íre irutaboiraintáhwe.
¹³ Sibowaréhga sene animárí síwáhnorunserah íte íwáhnoréna itensabé nirutaboiraitónserah ítega moq ínénsabe irutaboiraintáthro.

Itene inonkame Manikáne nahne i ehwéhne.

¹⁴ Sísansabé awahrieh anínseq íre wahto tanáhráq moraráq arambehrinie íwíáhíyeho. Kaweqtaq miéh ánínseq ahabábáq anínseq moraráq íre mía míarohóya mino. Téhrehnkakáq sunkikírínkakáq moraráq íre kagaorahi mino.

¹⁵ Sísá Karáhéreq owainawanseqka íre morá íwíáhóya mino. Sísá tagariéh ánínseq Sísansabé awahrieh anínseqka íre morá íwíáhóya mino.

¹⁶ Manikánsabe íwíáh íwíáh atáh náhnkákáq péhepehe manikánsabé íwíáh íwíáh atáh náhnkákáq íre monseráh náh kéh mino. Maniká oga mía míairana itene inonka wene nah mire. Minayabe wene ehwehnta aiq mahraréna,

Ínéga seba kéna sereq mía míainie. Ínéreq sereq ahtapeq moraráq nogonéhe. Íné sene Maniká míanauge. Se néne animárí míagehe íre. (Lo 7.2-3)

¹⁷ Itene Wahnahnka mó mahraréna,

Ítega íre íráh ké míáhrabeq sueq móbeq míáthro. Moke ahabábáq naneq súéhrrataq iteba míanie íre. (Aisaia 52.11)

¹⁸ Itene Wahnahnka mó mahraréna,

Íteribo míanie. Itewe nénahni nániyahu míagehe íre. (2 Samuel 7.14)
 Itene págege Wahnáhnká aiq mahrarire.

7

¹ Manikáne omasa éhwéh aiq írátiona puq itene inonkankakáq iteyuwankakáq ahabábáq aitéh náneq moke suaneheqmúne. Néne iyahnabo animáríno, Manikánsabe áhtenék kaweqtaq mía míaoneheqmúne.

Mi kegá Porane ehweh kawerue sehgiúnsabe wega íwíáh íwíáhú ehwehne.

² Ínénsabe irutaboiraintáthro. Ínéwé íre ahabábáq aítaráuge. Abehq sánsá íre aítaráuge. Mó naneq meyanieéna péhe éhwéh íre teiátáuge. ³ Peh ehweh aitanieéna íre teiúge. Métáqkakaq amahnágaákáq itensabé nirutaboiruge teiúge. Íte oga míéhrrataqkákáq pukirataqkákáq iteba morábí méyabe nuwahbehre.

⁴ Ítega Sísane sánsá kawerue sehgiége íwíáhéq itensabé íwíáh íwíáhuge. Nirupipeq umehi tanáhráqkákáq itensabé íwíáhugana nirupipeq eyoyóirana íwíáh íwíáhuge.

⁵ Ínéga Másérónía marákórápéq surautaq néne nirupipeq umehi naneq áhnte káráirana íre ahrenarauge. Írakaumo. Mó kegá ehweh aintera pagu pagunurowana nirupipeq umehurairana áhrraue. ⁶ Itene irupipeq umehína tanáhráq Manikánka itene irupipeq eyoyó aítahráhire. Wega Táitása ínéba eqmatairana surainka niru eyoyó aintáráirana Manikánka niru ukíq intáráire.

⁷ Íre peh morá we surainka wega teniátái ehwéhntá moq néne niru eyoyó aintáráire. Táitása iteba míaraitaq itega wene aru eyoyó atárowana wega minayabe teniátáirana nirupipeq eyoyó agurairé. Ítega íné tagéyabe íuwahbarainsabé teniátáire. Ínénsabe irutaboiruome teniátáire. Ítereq ínereq morá íwíáhonehe irarewe teniátáire. Moke mi éhwéh teniátáirana nirupipeq anotah eyoyóire.

⁸ Ínéga téh sehiranue eqmatau pahsígá wahto tanáhráq iru umeh aítaráire. Iru umeh aítaráirana mi tanáhráq íné moq niru umeh agurairé. Mi pahsi sehiranuraunsabé menah íre kaweruge íwíáhéna amahnága peh kaweruraue íwíáhuge. Iru umeh aítaráirana ahabábáq sánsa sueq sehiranurau pahsípéqté éhwéh sehgirowe. ⁹ Amahnága nirupipeq eyoyóire. Ítene iru págege aítaráinsabé nirupipeq eyoyóire? Írakaumo. Ítene ahabábáq sánsa sueq kaweq sánsá sehgiironsabé nirupipeq eyoyóire. Ítene iru umeh aítaráinsabé Manikánka, Kamahoro aítaráire. Minayabe ahabábáq íre aítaráuge. Írakaumo.

¹⁰ Manikánka ahabábáq ke kamah arinayabe sirupipeq umeh agire. Segá sene ahabábáq suageheéna wega kamah aríre. Sene ahabábáq súáhwana wega kawerarítéhre. Kawerarítérara mi kegá Irupipeq umeh kéwéhmé amahnága aiq kaweragire ewe. Wega sene ahabábáq suehrana kaweraritanieéna kamah aríre. Kawerarítéhrra mi kegá, Irupipeq umeh agurairé aiq kawerurairé ewe. Mah marákóipéqté náneqsabé wehukene sirupipeq umeh aginara pukorahowe. ¹¹ Manikánka kamah aiena itene irupipeq umeh aítaráire. Míraurainka íte séhréh aítaráire. Minayabe íwíáhue tagahro. Séhréh aítaráinsabé itene ehweh tábúsoqme kawerareq ahabábáq aninsabé ehweh atárowe. Séhréh aítaráinsabé Manikánsabe áhtenék ínénsabe irutaboiréq ahabábáq ani kamah awátówe. Sehiranurau ahabábáq kaweratotaq itega íre ahabábária peh kawerue miraurowe.

¹² Téh sehiranurau pahsiwé peh morá ahbabáq aninsábé iwíáhue sehiranuraugo? Írakaumo. Íre weweq wega ahbabáratárái anínseqsábé sehiranurauge. Itega néne ehweh sehgirohsabé Manikánka itensabé, Kawerowe aitaráire. Itega ínensabe aiq pútaq irutaboírúne iwíáhigehéena mi pahsi sehiranue eqmatauge.

¹³ Mira iwíáhuraunaq itega mirauronka nirupipeq pehwehrue aintáaire. Minayabe niru pehwehrue eyoyóire. Itega Táitása séhréh ateq wene aru eyoyó atáronsabé iné moq niru eyoyóire. ¹⁴ Ínéga Táitása iteba eqmaq auwaníe urataq wensabé, Mi kegá néne ehweh aiq sehgioneherawoe iwíáhuge teawátáuge. Itega aiq kawerue sehgiro puana mi ehwéhnsabé íre niyehitaraire. Írakaumo. Moke mi ehwéh aiq pútaragurairana Táitásaga ahtebaraire.

¹⁵ Wegá iteba suraitaq itega áhreeq iransánéq mehweh atárowe. Itega wene ehweh sehgirohsabé Táitásaga ahreraq matawéna itensabé anotahtaq arutaboíraitéhre. Wegá itene kaweq sansá iwíáhéna itensabé anotahtaq arutaboíraitéhre. ¹⁶ Itega peh moke kaweq sansá sehgioneheqmóe iwíáhunsabé nirupipeq anotahtaq eyoyóire.

8

Sísa tagariáh ké séhréh aritagéhboq móne soruparáhro i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárino, Manikánka Másérónia marákórápéqté Sísa tagariáh keyábé sirutaboírúna séhréh aritárái ehwéh teiníe. ² Anotah íre kaweq sunúq káráitaq Másérónia marákórápéqté ké áhnte tabónáhéra sirupipeq íre umehia peh eyoyóera sega mó Sísa tagariáh ké séhréh aritageheéra áhnte moné soruparowe.

³ Minayabe teiníboq íráitááhro. Segá moke nárieráhi naneq náriátówe. Seyega iwíáhue áhnte mónkakáq pehipi náriátówe.

⁴ Segá Súría marákórápéqté Sísa tagariáh ké séhréh aritaneheqmúne iwíáhéra itensabé, Ite séhréh aritanéhe éra itega sorupóna moné meyááro págegeue teiátówe. ⁵ Teiátówana ínéga iwíáhéna, Peh móna nárigéhe iwíáhurauge. Iwíáhuraugara téhwe Maniká itene Wahnahnsabé sirutaboírúna sinonka náwéra wega awahbeh sansá sehgiara anehemé móne náwátówe. Manikánka iwíáh aritowara ite moq irutaboíraitárowe.

⁶ Menah Táitásaga náwe sansá ite Kórína ke íwáhnoruraire. Íwáhnorurainsabé ínéga wensabé, Kórína kegá moq mina irútábóri sansá kawerue sehgihehéna minayabe moke síwáhnoré séhréh arito éna teawátáuge. ⁷ Itega moke mirao sansá aiq kawerue miraowe. Itega Manikánsabe anotahtaq aiq pútare atáhwe. Wene ehweh teri terinoneheéq kawerue arambehriurowe. Itewe ahtebia ké méq Manikáne arambehri kawerue miraowe. Ínensabe irutaboíraitáhwe. Itega moke mó arámbéhrí kawerue mira onserah itewe iwíáhue tagéq itene móne Maniká náwenéhe iwíáhoró.

⁸ Minayabe miraoro éhwéh íre aitóge. Másérónia kegá nárie sansansabé teiúge. Segá sirutaboíraritera nárienserah itega moq irutaboírariteq nárigéhe iwíáhuge. Mó keyábé aiq pútaq irutaboírowapómo ite taganehéna mah ehwéh teiúge. ⁹ Itene Wahnah Sísa Karáhéga íópeq áhnte kaweq naneq matiorabeq suena ite kaweraitaniéna mah marákóipéq tuména tabonah ani míowe. Wegá miraúnka itega áhnte kaweq naneq meyhárhúne. Meyárhárhúnayabé wega séhréh aitéh sánsámé tagarione.

¹⁰ Mahra iwíáhunsabé móne sorupé ehwéh teiníe. Itega inokáh opéq mi arámbéhrí áhwárarowe. Itega mi arámbéhrí pehipi íre áhwárareq téhwe miraoneheqmúne iwíáhéq áhwárarowe. ¹¹ Minayabe amahnága mi arámbéhrí parabarúáhro. Itega áhwárarotaq iwíáhuronserahnéq náwéráho moné soruqparáhro.

¹² Wehukenínká náwiníe iwíáh kahnaraqmé minawé Maniká awahbeh sansáne. Manikánka itega íre matiáh náneqsabé náníéro aitehro? Írakaumo. Peh morá matiáh náneq náwéráhowe. Manikánka peh morá itega náwéráho naneq iwíáhéna itega náwira naneq tagéna kawerowe aitéhre.

¹³ Mó ke kaweqtaq miéhraq ite tabonah ke míagehéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Ite ómi monseráhnue awehraq matiagehéna teiúge. ¹⁴ Amahnága áhnte moné matiáh púaq móbeqte tabónáh ké séhréh aritagéhe. Mókake ite tabonahirataq se áhnte matiéhrataqmé sega ite séhréh aitagéhe. Mirairataq itewe íre tabonah ke míaneheqmóe. ¹⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahráréna,

Mi topáh áhnte meyáh kegá arahq íre máráhwe. Pehgáriq meyáh kegá awehraq matiáhwe íre. (Kisim Bek 16.18)

Poraga wehuke Kórína suwahpeq eqmaro ehwéhne.

¹⁶ Manikánka Táitása iwíáh atáráirana ínéga ite séhréh aitaníe iwíáhunserah Táitásaga moq mira iwíáhíre. Manikánka mi iwíáh atáráinsabé wensabé iwíáh iwíáh atóge. ¹⁷ Táitásaga néne ehweh irena iwíáh iwíáhuraira. Íre ínéga pagu pagunuraunsabé peh wewega ite, Koséhréh aitanauge iwíáhéna iteba sinie íre.

¹⁸ Mó anínká mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue nogena Manikáne kaweq ehwéh teri terinúwara mibeqté Sísá tagariáh kégá irera, Kaweq ehwéh tei teini aní míre atáhwe. Mí aní iteba eqmarahnana wega Táitása kéránkéhe. ¹⁹ Sísá tagariáh kégá mí aní omaq atera ínereq ínéba miáh kéreq moráráq nowe arambehriinkeheéra eqmatowe. Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atageheéq mah kawéq árámbehriúne. Sísá tagariáh tábónáh ké séhréh aitanéhe iwíáhúwara mó kégá mina tagagehe.

²⁰ Mó kégá iwíáhéra, Itega náríra naneq íre kawerue wahnahnowe iwíáhiyeho éq mó aní eqmarahnana wega moq mina náríra naneq wahnahninkehe. ²¹ Íre peh morá Maniká itene Wahnahnka tagariéhtáq kaweq sansánonehe. Wehukega tagahtaqkákáq kaweq sansánonaraq tagagehe.

²² Itega kaweq sansánowe iwíáhigeheéq mó aní eqmaranéhe. Mí anínká métáq iraru anité kériránkeheéq eqmaranéhe. Mó arámbehri mó arámbehriúe awena tagaraugana wega aiq kawerue arambehriuraire. Kawerue arambehriéna, Itega Sísane sánsá kawerue sehgióne-heqmóe iwíáhinsabé ite koséhréh aitanie iwíáhinsabé iteba eqmaranéhe.

²³ Táitásawe ite tagariáhwe. Ite séhréh aitayeheéta arambehriúe. We kéroya anitéwé Sísá tagariáh kégá aiq omaq sitówara mó kégá Sísá Karáhénsabe iwíáh iwíáh atageheéra sega kawerue arambehriúgehe. ²⁴ Itega mí keyábé irutaboairiteq séhréh arítáthro. Mirairataq móbeqte Sísá tagariáh kégá mina irera néne ehweh aiq pútare aintagéhe. Itega kaweq sansáno ke wóe irarurauwara mí ehwéhnsabé aiq pútare aintagéhe.

9

Maniká tagariáh tábónáh ké nárie ehwéhne.

¹ Maniká tagariáh ké nárie ehweh aiq ahtebahwe. Minayabe nárie ehwéhnsabé íre áhnte sehiraninie. ² Itega sorupawe nárienéhe iwíáh aiq tagarióge. Minayabe Másérónía marákórápéqté keyábé itega miraira ehwéh aiq teriena iteiwiq panketauge. Ínéga sensabe mahraréna, Ákía marákórápéqté kégá inokáh opéq tabonah ke nárienéhe iwíáh áhwárowe uraige. Uragara irera mí kégá, Itega moq miraoneheqmúne iwíáhurowe.

³ Ínéga teriátáu ehwéh péhe éhwéh agínehoéq miraira arámbehri amahnága parabarugeheéna mah anító siqmaranie. ⁴ Itega moke náríra naneq aiq kawerareq iwénunowe iwíáhuge. Másérónía marákórápéqté kéreq ínereqka iteba senaraq itega miraira arámbehri íre parabarúéhrrataq itereq ínereq iyehitanawire.

⁵ Mira iwíáhéna itega miraira arámbehri parabarugeheéna mah anító iteba ebeq siqmaranie. Sega séhréh aitehra q náríra naneq sorupawe kaweraréhrrataq ínéga iteba senaraq aiq awehra q kanae. Awehra q kahnaraq tagehra kégá iwíáhéra, Íre ínéga pagu pagunarsabé peh iteitega nárienéhe iwíáhuraunayabé miraowe iwíáhigehe.

⁶ Wene sotápéq íre áhnte uqmaréh anínká pehgáriq tahutáhúq meyanæ. Áhnte uqmaréh anínká áhnte meyanæ. Minayabe iwíáhue tagahro. ⁷ Mó aní mó aníne itene irupipeq iwíáhéq náriéro. Itega náríra naneqsabé itene irupipeq iwíáh kikiriyehe. Itega iwíáhéq, Mó kégá itensabé anah ke woe éra abiahnsa aitéhboq nárienéhe iwíáh íre oro. Peh Manikánka wehwehi anínsabé arutaboiri puq aru eyoyóue náriéro.

⁸ Manikánka ite íre mationa naneq áhnte náieráhíre. Ite moke awehra q kankeheéna náinkéhe. Itega mó ke séhréh ariteq moke kaweq arámbehri miraigeheéna Manikánka náinkéhe. ⁹ Minayabe wene ehwehnka aiq mahraréna, We tabonah ke áhnte sinsinire. Wene tábúsoréh sánsá ahriahri kagaire ire. *(Buk Song 112.9)*

¹⁰ Manikánka sonsoráh ké ayu náríra uqmaráhsabé áhnte tahutáhúq náríra nahwe. Mína inerah wega ite íre kéh náneq náina q ite awehra q naneq matawéq mó ke wehwehe séhréh ariteq itega náríransabé Manikánka náina naneq anotah úkinawire. Itene kaweq sansámári moq anotah úkinae. ¹¹ Manikánka ite áhnte náina q itega moq tabonah ke ahriahri nárieráhowe. Itega miraúnayabé tabonah ke nárírataq meyéhra kégá minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

¹² Itega Manikáne tabonah ke nárírataq se tabonah ira naneq aiq awehrraginae. Itega náríransabé mí kégá Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atagéhe. ¹³ Itega mó ke séhréh ariteq nárírataq sega itega Sísá Karáhéne ehweh aiq kawerue sehgiówe iwíáhéra Maniká áwiq pankerera wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

¹⁴ Itega eyoyóue nárírataq sega itensabé, Áhnte irutaboiro ke wóe aitera Manikánsabe, Ite kaweraitoue púreraitagéhe. Manikánka ite séhréh aitena mí iwíáh aitahnara náríra kégá itensabé anotahtaq sirutaboiréra púreraitagéhe. ¹⁵ Manikánka wenahni iteba eqmarowe. Anotah kawéq sánsá miráu puq moke mó sansá kiotaikinsabé itene ehweh íre irarerahéq peh Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataúne.

10

Poraga wene arambehriyabé irarú ehwehne.

¹ Íné Porane ehweh kawerue íráhro. Sísa Karáhé uwareasa áninéna pehwehrue mionserahnue teiníe. Iteba mió tánáhráq wehukega ínénsabe, Uwareasa ání máhne ewe. Iteba íre mió tánáhráq peh móbeq ména páhsi sehiranue ehweh teiútáq ínénsabe, Págege ehwéh sehiranue iene aintáhwe. ² Iteba senaraq págege ehwéh aiteyabe nuwahriehre. Minayabe kawerurero.

Mó kegá ínénsabe, Mah marákóipéqté sánsánóne aintáhwe. Mina tahnsa éhwéhno keyábé págege ehwéh aritahráhuge. Ite mah marákóipéq míone eme aiq pútarowe. ³ Peh mah marákóipéqté kegá iwíáhue ebehonserah íre úne. ⁴ Manikáne arambehri miraoneheéq iqtate íre ebehúne. Owainawane arambehri saiqnareq Manikánka náí náneq, págege naneqtaté ebehúne. ⁵ Mó kené péhe éhwéh píribahri ehwéhniká Manikáne sansá taganeherao kené ah paitiehnehoéq saiqnaruone. Sísa Karáhéne ehweh sehgihehéq moke mó iwíáh saiqnarúóne. ⁶ Itega néne ehweh sehgirataq itereq ínereqka néne ehweh anterúáh ké kamah arienéhe.

⁷ Itega tagahna naneqsbábe tábúsoqme iwíáhoró. Ite Sísa Karáhéne animárí múne iwíáhoó? Íné moq wene ani mió púaq minayabe iwíáhoró. ⁸ Ite saiqnariankeheéna Manikánka omaq intaráiro? Írakaumo. Manikánka ínénsabe, Ite séhréh arite kawerarito aintena omaq intaráire. Minayabe néne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna néníwíq pehgáriq pankerónsábé íre niyehitehre. ⁹ Néne páhsi tagéq anotah ahréigehéna íre sehiranuge.

¹⁰ Mó kegá mahraréra, Néne páhsiipéq págege ehwéh irarire éra peh iteba míaraitaq íné mareqmareq aní ména págege ehwéh íre iraruraire ewe. ¹¹ Míra iwíáho keo, íráhro. Ínéga sehiranue teiú éhwéhnikákáq iteba miáhnaraq teiéna éhwéhnikákáq peh monseráh éhwéhtaré wíre mókake ahtebagehe.

¹² Seyensabé iwíáh iwíáhéra, Ite moke mó ke kiotaikúne iwíáho kegá mira onserah íre úne. Segá seyene arambehri tagéra wene wene arambehri agehgamarera peh seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhowe. Mí sansámé peh múguwahgu sansáne. ¹³ Néníwíq pehipi pankereyabe íre nuwahbehre. Írakaumo. Peh morá Manikánka omaq intarái arámbéhrí miraunsabé iwíáh iwíáh éna iraruge. Wega íte séhréh arito aintarái puana mí arámbéhríyabé iwíáh iwíáhéna iraruge. ¹⁴ Manikánka, Ite séhréh arito aintarái puana wene ehweh sehgiéna iteba séna Sísa Karáhéne kaweq ehwéh teiátáuge.

¹⁵ Mó kené arambehriyéabe, Ínénéne arambehrie éna néníwíq pankeranieéna iwíáh iwíáhugo? Írakaumo. Ínéga íte séhréh aitahnaq itega Síssane sánsá kawerue ambubu atawéq sehgirataq mó íte miáhrabeqte ké séhréh aritaníe iwíáhuge. ¹⁶ Ínéga íte seberiopéq pokue Síssane kaweq ehwéh mitaq teri mahtaq terininíe. Míraonaraq íre mó kegá arambehriorabeq peh ínébataq néne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna irariníe. ¹⁷ Minayabe Manikáne ehwehniká aiq mahraréna,

Iwíáh iwíáhóna aníno, peh morá Manikánka mirainsabé iwíáh iwíáhé irarúno íre.

¹⁸ Wewensabé iwíáh iwíáhéna wenáwíq pankeréh ániká, Manikánka anotah aní móne íre atankéhe. Peh Manikánka wehukéníné áwíq pankeréh ánimé webataq anotah aní míankehe.

11

Porareq péhe éhwéh iwáhnoro kereqne sansá íre morá sánsáne í ehwehne.

¹ Ínéga irarena ehwehnsábé itega, Múguwahgu ehwehne aintagéhe. Pehipi teiníboq kawerue írátíáhro. ² Manikánka itensabé arutaboiri serahnuge. Itega peh morá Sísa Karáhénsabe irutaboirigeheéna íte aiq omaq itaráuge. Kaweq ahrárigá peh kaweqtaq ména mó weh máhbí íre tagehre. Írakaumo. Peh morá wega kérahna anínsabé áwénunue mókake webataq kéraníe iwíáhire. Mína inserah itega Sísa Karáhénsabe irutaboiréq kéraneheqmúne iwíáhigeheéna séhréh aitóge.

³ Éhrámáne ahre wenáwíq Íwie. Mí inínká wehene péhe éhwéhnsábé aiq pútare atena ahbabárúnserah itega moq péhe éhwéhnsábé aiq pútare atého. Minayabe nirupipeq íwh kiruge. Sísa Karáhénsabe irutaboiréq wene kaweq sansá súého.

⁴ Mó kegá iteba séra íre ínéga Sísa Karáhéne ehweh teiúnserahnue peh mó ehwéh teiéwaq íráhwe. Segá íre Manikáne Awa éhweh peh mó ehwéh teiéwaq íráhwe. Íre Manikáne kaweq ehwehnsábé peh mó ehwéh teiéwaq íráhwe. Itega iwíáhéq, Mí ehwéhmé peh ahtebia éhwéhne éq mí ehwehnsábé ireyabe iuwahbehre ewe.

⁵ Írátíáhro. Mí kegá anotah ke wóe iwíáhoó? Segá íné íre kiotaikowe iwíáhuge. ⁶ Ínéga ehweh teiútáq áhwára áhwáraume tagaríoge. Peh morá néne iwíáhwé íre áhwára áhwárauge.

Ínéga tábúsoqme iwíáhuraume ehweh teiátáutaqkákáq íwáhnorurautaqkákáq páhsi sehiranurautaqkákáq néne kaweq iwíáh sokígi aiátáugaq írátiaro mino.

⁷ Ínéga Manikáne kaweq ehwéh teiátáutaq ápeq náníéro ire urauge. Ite anotah anímári míagehboq íné pehgáriq aní míanieéna mi sansánuraage. Miraauraume ínéga ahababáruaone iwíáho? ⁸ Ite séhréh aitanieéna iteba arambehriurautaq mó kehiná suwahpeqte Sísá tagariáh kégá móne náni náninurowe. Íre se séhréh aritena peh iteite séhréh aitanieéna mó kené móne mewe meweuraage.

⁹ Iteba ména tabonahurautaq itensabé ire inehuraugara Másérónía marákórápéqté Sísá tagariáh kégá íné ire matiarau naneq mewe náni náninurowe. Iteba míarautaq irupipeq umeh agínehoéna ire inehuraage. Mókakeakáq ire inehinie. ¹⁰ Sísá Karáhéne aiq pútaq ehwéh irena mókakeakáq ite ire ineh inehinie. Mi ehwéhme ite Ákáiá marákórápéq míáh kégá, Péhe ehwéhne ire aintahráhowe. ¹¹ Itensabé ire nirutaboirusabé irarugo? Írakaumo. Manikánka tagariéhtáq itensabé anotahtaq nirutaboiruige.

¹² Mó kegá, ínéga arambehriunserah arámbéhríúne éra seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhowe. Mó kegá sensiwiq pankerageheéra miraowe. Mó kegá mína miraigeheéna amahnága mirau sansá mókakeakáq miraéna néne arambehri tauntahunue tábúsoqme mirainage. ¹³ Manikánka mí ke ire siqmatai puara péhe éhwéhnkákáq ké míáhwe. Sene arambehriyabé péhe éhwéh irarewe. Sísá Karáhéga se aiq pútaq siqmarowe iwíáhigeheéra mó kegá tagahtaq ire sene sánsá peh mó sansánowe.

¹⁴ Minayabe áhteniyehboq owainawanka moq mi pehe sánsánsabé aiq ahtebehre. Wehukega, Owainawa kaweq aníne iwíáhigeheéna owainawanka téhrehrabeqte íopeqté aní tahnsa úkorahire. ¹⁵ Owainawanka mí sansá aiq mírai puara wene arambehri kegá moq miraorahéra kaweqtaq mía míao ke tahnsa úkorahowe. Miraonsabé áhteniyeho. Mókake Manikánka sene arambehri sainsuena kamah arinkéhe.

Poraga arambehriúnsabe ire kaweq sunúq ábóraragú ehwehne.

¹⁶ Métáq teiú éhwéh mónkakáq teinie. Íné múguwahgu aníne iwíáh aintehboq néne ehweh íráhro. Neníwiq pehgárita q pankeraníboq íráhro. ¹⁷ Néne arambehriyabé iwíáh iwíáhu ehwéh teinie. Amahnága teiú éhwéhme ire Manikáne Awanka iwíáh aintéhrana iraruge. Peh ínéne múguwahgu anínka míra inserahnéna neníwiq pehgárita q pankeróge. ¹⁸ Mó kegá mah marákóipéqté sánsánéra seyene arambehriyabé sensiwiq pankeráhowe. Ínéga moq mi sansánéna neníwiq pakeranie.

¹⁹ Itega iwíáhég, Ite ahtebia ké úne éq múguwahgu kené ehweh íráhwe. ²⁰ Mó kegá miraoro e ehwéh apubúe íráhwe. Segá itene ménsámehnsá apubúe parabaruera péhe éhwéh irarensabé ite saiqnarure ite píribahri aitera ite ahsuehwe iúbowe. Segá miraurotaq itega túbáh agéq peh áwé tagahwe. ²¹ Segá mirauronserah ínéga ire miraurauge. Minayabe niyehitanabo? Írakaumo. Minayabe ire niyehitanawire.

Mó kegá seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhéra teírataq íné moq múguwahgu aní tahn-sanéna teinie. ²² Segá mahraréra, Ite Íbaru kahnáh múne eme íné moq íbaru kahnáh múge. Segá mahraréra, Ite Ísara ké úne eme íné moq Ísara aní múge. Segá mahraréra, Ite Ébárahmane anímári múne eme íné moq Ébárahmane aní múge.

²³ Segá mahraréra, Ite Sísá Karáhéne arambehriúna ke úne eme uwoyansa anínka írarinserahnowana néne arambehriga moke sene arambehri kiotaikire. Segá pehgáriq arámbéhríowana ínéga anotahtaq arambehri míra aruqaruruge. Sísane arambehri míraunsaabé wensabé suwahrieh kéga karábúsiipéq móinta intaowe. Móintera nubiqmaq nubiqmarowana pukorah aruqaruruge. ²⁴ Asiu kegá moberíáh tánáhráq áreti sahtáté áhntetaq 39 tánáhráq nubitowe. ²⁵ Aroma kegá mó tánáhráq mó tánáhrárué apahtóróráq sahtáté nubitowara wáhnaupeqté kéga peh morá tánáhráq ebahnsa tuparuqme nubitowe. Apahtáró tánáhráq íné míarau sipí pitegúe wánípipegurairé. Peh morá wéhekáhnkákáq inokáhpeqkákáq wánípipeg míarauge. ²⁶ Mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue poku pokunsaabé ire wahto ah nogúge. Wánípipeg tupekorahuge. Aebó kéga nubiq suahráhowe. Nánuwahrah Asíú kéga nubiq suahráhowe. Nahnsa kegá moq nubiq suahráhowe. Mó ke suwahpeq miótáq abatapi miótáq sóreq wánípipeg miótáq nubiq suahráhowe. Ite néne iyahnabo anímári múne e kegá moq nubiq suahráhowe.

²⁷ Íné áhnte págege arámbéhríuraage. Arambehriuraunsaabé mó tánáhráq mó tánáhrárué inokáhpeq ire ahrenaraage. Nirupibiuraire. Wání tahbobóuraire. Áhnte tánáhráq tópah ire naraage. Néne korósi ire awehra q káráinsabé sóriqka kamah aníátáire. ²⁸ Íre peh morá mína teiú náneqmarínka kamah aníátáire. Sísá tagariáh kéga wene ehweh kawerue sehgiowapómo iwíáhunka mó wehekáh mó wehekáhnue nirupipeq iwíáh kikirunka nirupipeq

umeh agire. ²⁹ Mó anínká, Sísave sánsá suanie iraritaq nirupipeq págege agire. Mó anínká ahabárita q nirupipeq umeh agire.

³⁰ Néníwíq árahue pankeranínkono? Íné peh mareqmareq aní míónsábé néníwíq pankerena iwíáh iwíáhéna teiúge. ³¹ Manikámé itene Wahnah Sísave abowáe. Wensabé ahriahri iwíáh iwíáh atanéhe. Wega tagariéhtáq peh aiq pútariahnsanuge.

³² Anotah wahnáh aní wenáwíq Árétae. Wega Támákása suwahpeqte márakóákáq wahnahnuraire. Íné Támákása suwahpeq miarautaq sóntia kené wahnahnka íné saiqnariankeheéna wene sóntia keyábé moke mibeqté kúri méhpehta q wahnahnoro aritaraire. ³³ Wega miraurainsabé néne iyahnabo animárinká séhréh aintera sehwerapeqté áwánkúrápéq páhsikétiipéq íné úsawe náhniáq iwe panantáwe kuri ogesáhue máhpeq núwátowara sega íné íre saiqnariarowe.

12

Porane awanka tagó naneq ehwéhne.

¹ Ínénsabe iwíáh iwíáhéna teiú éhwéhnká ite íre séhréh aitaírahire. Anetaníbo pehipi teinié. Ínéniwanka tagaraitaq Manikánka sokigi aniátái éhwéh teinié. ² Sísa Karáhé tagariarautate sure sure 14 opéq parabaguraitaq Manikánka íné kiotaikue íopipeq wéhuwa móintáráire. Néne ninonkankakáqpópoq peh morá néne niwankakáqpópoq móintáráirana ínéga íre tagariógana peh morá Manikánka tagariéhre. ³ Íópeqté mátábúrácq ména néne ninonkankakáqpópoq peh morá neniwapopoq móintáráirana ínéga íre tagariógana peh morá Manikánka mína tagariéhre.

⁴ Kawéq íopéqté mátábúrácq móintáráirana wehukega íre irareraho éhwéh írátáugana mó ke terieyabe ahqáho aintáráire. ⁵ Néne niwanka tagaraitaq Manikánka sokigi aniátáinsabé iwíáh iwíáhéna teiúge. Peh amahnága miraunsabé neniwíq íre pankeranie. Mareqmarerutaq Manikánka séhréh aintéhsabé íné mareqmareq aní míónsábé iwíáh iwíáhéna teiúge.

⁶ Ínénsabe iwíáh iwíáhéna pahsúótáq tahirimé múguwahgu aní tahnsa íre míó irino. Peh aiq pútaq éhwéh teiéna puana múguwahgu aní tahnsa íre mianie. Mó kegá néne ehweh irera néne arambehriu sansá tagéra ínénsabe tábúsoqme iwíáhorahowe. Mirairataq aiq kawerinae. Ínénsabe iwíáh iwíáhéna teiú éhwéhsabé irera ínénsabe íre tábúsoqme iwíáhorahowe. Minayabe ínénsabe iwíáh iwíáhu éhwéh mó íre teinié.

Pora mareqmarerutáq Manikánka págege ato éhwéhne.

⁷ Neniwanka tagaraitaq Manikánka áhnte kawéq naneqmarí sokigi aniátáirana tagaraue. Mína tagaraunsabé ínénsabe iwíáh iwíáhéna píribahri agonehoéna sehikaranká pera q áwirana érinserah Manikánka níeri naneq níatáire. Owainawanka eqmaréh áninká nubírana mína íeri naneq néne ninonkata q kéhre. Íné píribahri aní miéhnhoéna Manikánka naniátáire.

⁸ Íné apahtáro tánáhrácq Manikánsabe púrerue mahraréna, Néne Wahnahno, níeri naneq kaqnuo uraue. ⁹ Kaqnuo uraunganawe wega ínénsabe, Are mareqmareq aní miéhnara q págege atanie. Ínéga págegeue séhréh atónká aiq awehra q kanae uraie.

Aiq awehra q kanae urainka nirupipeq eyoyóéna íné mareqmareq aní míónsábé Sísa Karáhéga págege aintéh púana iwíáh iwíáhéna nirupipeq eyoyóire. ¹⁰ Ínéga Sísa Karáhéne arambehri miraunsabé mareqmarerutaq mó kegá ínénsabe abehq éhwéh aintáhtáq íroke sunúq sitaq mó kegá níwíoqnahta q mó kegá íre kaweraintáhtáq nirupipeq pehwehrue míóge. Íné mareqmarerutaq Manikánka págege aintéhnká wene arambehri págegeue miraorahuge.

Poraga Kórina suwahpeqte ké séhréh ariteyabe irari éhwéhne.

¹¹ Itega miraonka ínéga múguwahgu anínká irarinserahnuge. Itega néne arambehriunsabé íre iwíáh iwíáhonsabé mi éhwéh iraruge. Íné íre anotah aní míónsábé niahtebohge. Iteba péhe éhwéh iwáhnoro kegá íné íre kiotaikowe. Minayabe mi keyábé aneqsabé iwíáh iwíáhoo? ¹² Manikánka eqmaq núwátáirana iteba miarautaq págege aráméhréna óta q sansá itega íre tagariaro sansánurautaq pehwehre miarauaq tagarowe. Itega mína tagéq Manikánka íné eqmaq núwátái aní ména wene arambehri tábúsoqme mira aruqaruruge ahtebahrahowe. ¹³ Mó kehiná suwahpeq Sísa tagariáh kegá íné kirabo aintera íné íre kárái naneq níatówana meraue. Iteba miarautaq mi sansá íre miraurage. Minayabe itega iwíáhéq, Ínéga íre kaweritáráire iwíáhoo? Míra iwíáh kahnaracq mó mína tahnsa iwíáh íre oro.

¹⁴ Téhtaré tánáhrácq iteba miaraunsabé íre ineh ineh aítáráuge. Mónkakáq iteba koragéyabe nuwahbehrena mi tanáhrákákáq moq íre ineh inehinie. Itene ménsámehnsánsabe íre nirutaboirena peh morá itensabé nirutaboirena ite séhréh aiteyabe nuwahbehre. Káriq animárinká sinoibo íre kiraboowara peh morá sinoiboga sene animári kiraboowe. Íné iteribo tahnsá míónsábé sinoiboga sene animári kawerue séhréh aritáhnserah mirainie.

¹⁵ Ite séhréh aitanieéna moke matió náneq parabaruarhúge. Ite séhréh aitanieéna pukorahuge. Itensabé anotahtaq nirutaboiru puaq itega inénsabe pehgáritaq arutaboiraintahó?

¹⁶ Itega mahraréq, Ínéga itene ménsámehnsá ábóraq íre meraire ewe. Mó anínká mahraréna, Ínéga ehnenue péhe éhwéh teiátáitaq aneqpopoq kopipéq meraire ewe. ¹⁷ Árahuraugo? Ínéga iteba eqmatau kegá itene ménsámehnsá íre mero mino. ¹⁸ Táitásareq mó Sisa tagariéh anínseq iteba eqmatautaq Táitásaga itene ménsámehnsá íre merai mino. Manikáne Awanka wereq inéreq peh morá íwiáh aitéh púata peh morá sánsánuya mino.

¹⁹ Itega inénsabe, Kaweq aní móne íwiáhigeheéna mah éhwéh sehiranue teiugo? Íraukamo. Néne iyahnabo animáрино, peh morá ite séhréh aitanieéna moke mah éhwéh sehiranue teiuge. Manikánka tagariéhtaq Sisa Karáhéga íwiáh aintéhnserahnuwe teiena itega wensabé kawerue aiq pútare ateq wene sánsá págegeue sehgiheheéna séhréh aruqaruruge. ²⁰ Ínéga itensabé, Kaweqtaq miáhro aítaráuge. Aítaráunsabé iteba senaraq ite ahabábq animári mího. Míéhrrataq iné abiahnsa aní úkonehoéq íre kaweróne aintagéhe. Mira íwiáhunsabé nirupipeq íwiáh kikiruge. Tobehwé, mó anínsabé íre kaweq íwiáh atewé, mó anínsabé abiahnsa atewé, peh wewene íwiáh sehgie sansamé, éhruruwe, péhe éhwéh atewé, píribahriwe, momiwíotaq íre tábusoqme sansánome, iteba senaraq mahna tahnsa sánsá kehnehboq kawerurero.

²¹ Menah áhnte itega mó kené weh ahre abariéq mó ahabábq sánsánurowe. Mi sansá airaiq sutaune íwiáh íre urowe. Iteba kowéna mina tagahnararaq nirupipeq págege agínana ite míéhrrarabeq Manikánka, Íbisáhno aintahnana niyehitanawire. Mira íwiáhunsabé nirupipeq íwiáh kikiruge.

13

Kórina kegá Sísane sánsá kawerue sehgiheheéna Poraga séhréh arito éhwéhne.

¹ Menah téhtaré tánáhráq ite suraue. Mónkakák ite koragéyabe nuwahbehre. Manikáne ehwehnka mahraréna, Téhranitégábópoq apahránítógábópoq wehukeniné ahabábqqsabe morá éhwéh irarirataq itega mi éhwéh kaweratahráhowe íre. *(Lo 19.15)*

² Menah ahabábáruo kereq ómi itereq teiníboq írátiáhro. Ite anehe koragarautaq teiátáume amahnága móbeq miónsabé mónkakák teiníe. Mó iteba konaraq ahabábq ke íre peh áwé taganie. ³ Sisa Karáhéga iné séhréh aintehrámo íwiáhéq iteba konaraq Sísaga séhréh aintéhnká mirainawe taganeheqmóe. Sisa Karáhéga ite kamah aimé mareqmareq sansápo? Íraukamo. Peh págegeue miraire.

⁴ Sega Sisa awankátaq táhparótaq we mi tanáhráq mareqmareq aní miówana Manikánka págege atéh púana we amahnága págegeue mía míaire. Sísareq mía míausabé mareqmareq aní miógana Manikánka págegeue séhréh aintéhnká wereq oga mía míaeéna ehweh teiena págegeue séhréh aitaníe.

⁵ Itega Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá kawerue sehgiowámo. Minayabe kawerue íwiáhúwe tagahro. Sisa Karáhé itene irupipeq íre míehro? Íraukamo irataq itega wensabé íre tábusoqme aiq pútare atáhowe. Minawé aiq ahtebaho?

⁶ Ínéwé Sisa Karáhéne arambehri miraéyabe íre túbáh agire éq tagariagehe íwiáhuge.

⁷ Itega íre ahabábárigheheéna itensabé púreraita aitaue. Ínéga kaweq arámbéhríire íwiáhigeheéna itensabé púreraitogo? Íraukamo. Mó kegá, Íné kaweq arámbéhríire íwiáhowamo. Anetaníbo. Peh iteitaga kaweq sansánigeheéna itensabé púreraita aitaue. ⁸ Itega aiq ahtebahme Manikáne aiq pútaq éhwéh íre saiqnariahrahúne. Íraukamo. Mi éhwéhsábé peh kowe ateq mó keyábé mi éhwéhsábé aiq pútare atáhro arita aritaúne.

⁹ Ite mareqmareronaraq itewe págegeue míéhrransabé íwiáh íwiáhúne. Ite kaweqtaq méq aiq pútaq sansánigeheéq itensabé púreraita aitaúne. ¹⁰ Iteba konaraq págegeue kamah aiénehoéna amahnága móbeq mióttáq mah pagégé éhwéh sehiranue teiúge. Maniká Iteriboga wene arambehri mirainkeheéna págege aintéhre. Kamah ario éna íre págege aintéhre. Peh séhréh arito éna págege aintéhre.

Poraga iroro ú ehwehne.

¹¹ Néne iyahnabo animáрино, iroro. Néne ehweh ireq kaweq sansánoro. Peh morá íwiáhúwe uwarena animári míáhro. Mirairataq Manikánka itensabé arutaboireéna itene irupipeq ukij itankéhe. We itereq mía míainkehe.

¹² Iteite we mehweh atéhoró. Mahtaqté Maniká tagariáh kegá itensabé iroro ewe. ¹³⁻¹⁴ Itene Wahnah Sisa Karáhéga ite séhréh aitéhrana Maniká Iteriboga itensabé arutaboiraitéhrana Manikáne Awanka ómi iteba mía míaire.

Kárétia **Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.**

Kárétia we marakó áwiré. Poraga mitaq Sísa éhweh síwáhnoréna mitaq suena mó ke suwahpeq pokúwe. Anehe péhe éhwéh síwáhnoro kegá Kárétia marakó séra mahraréra, Peh Sísansabé aiq pútare ate sansámé íre awehraq kéhre. Mósísiga miraoro ú ehweh moq sehgióro uwana Poraga mi ehwéh irena mi pehe éhwéhnú keyabé anotahtaq abiahsanéna mah pahsí sehiranúwe. Wega sehiranéna, Mósísiga miraoro ú ehwehnká íre séhréh aitaírahire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atera wene sansá sehgiro kegá oga mérapeq awaq mianeherawoe. Minayabe Sísansé sansá ambubu atawéq Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáh sehgirataq peh kaweq sansánigehe úwe.

Poraga Kárétia marakórápéqté ké siu pahsíe.

¹ Íné Pora eqmaq núwátóya aní múge. Íre wehukega omaq intera eqmaq núwátówe. Írakaumo. Sísa Karáhéreq we iriwe oganúq ato ani, Maniká Iteriboreqka omaq intera eqmaq núwátóye. ² Íné Porane pahsí sáhnsahwe tagahro. Ínéreq moke mahtaqté Sísa tagariáh kéreqka ite Kárétia marakórápéqté Sísa tagariáh kéné pahsí eqmaq suone.

³ Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukíq itagéhe. ⁴ Maniká Iteriboga Sísa Karáhé iwíáh atowana amahnága ahababáq aruqaruro kegá mirao serahniyeho éna ite kaweritanieéna itene ahababáqsabe putiowe. ⁵ Minayabe Manikánsabe ahriahri iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.

Kaweq ehwéhmé peh morá kéhre i ehwéhne.

⁶ Wene animári míageheéna Manikánka omaq itaráirana Sísa Karáhéga séhréh aitaíraiq itega wensabé aiq pútare atárowe. Amahnága mó kené ehweh sehgiónehéq ite omaq itarái aní apubúue úwáhuwe. Miraonsabé áhtenuge. ⁷ Kaweq ehwéhmé peh morá kéhre. Mó ehwéhmé íre aiq pútaq ehwéhne. Mó kegá Sísa Karáhéne ehweh úbiráhbíq ehwehne iwáhnoruro puaq ite íre tábúsoqme iwíáhurowe.

⁸ Ínéga kaweq ehwéh teiátáutaq aiq pútaq ehwéh iwáhnoruraugé. Amahnága ínégabópoq íópeqté ánínkábópoq mó ehwéh teiyéyetaq Manikánka, Iraipéq pokúno aitaíhnawe aiq kawerinae. ⁹ Aiq teiúge. Mónkakáq teinie. Mó anínká itega téh írató ehwéh íre teiasa peh mó ehwéh teinaíraq Manikánka, Iraipéq pokúno atahnawe aiq áberanae.

¹⁰ Wehukega ínénsabe iwíáh iwíáhigeheéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Manikánka kaweróne aintankeheéna iraruge. Wehukega ínénsabe suwahbankeheéna mah arámbéhríugo? Írakaumo. Wehukega ínénsabe suwahbankeheéna arambehriutaq tahirimé Sísa Karáhéne arambehriu aní íre míó irino.

Manikánka Pora eqmaq auwo ehwehne.

¹¹ Néne iyahnabo animáirino, Teiníboq íratíáíro. Ínéga teiú káwéq ehwéhmé wehukénínká íre áhwáraraire. ¹² Mó kegá mi ehwéh íre teniátówe. Mó kegá mi sansá íre níwáhnorurowe. Sísa Karáhéga webataq mi sansá sokigi aintáaire.

¹³ Ite íráhmé ínéga mirauro sansámé aiq íráhwe. Ite iwíáhóme ínéga Sísa íre tagariarautaq Asiu kené sansánsabé iwíáh iwíáhéna tábúsoqme sehgiuraugé. Mi tanáhráq Sísa tagariáh keyábé íre nirutaboiria peh anotahtaq síwíoqnéna moke mi ke subiqme parabaruanié iwíáhurowe. ¹⁴ Íné nígaqpane sansánsabé iwíáh iwíáhéna nánuwahrah Asíú kéné sansá kawerue sehgiuraugé. Ínéga sehgiuraunka moke néne wehgu kiotaikuraugé.

¹⁵ Náinoga íné íre maqíntotaq Manikánka omaq intena séhréh aintena néne arambehri miráinkehe aintowe. ¹⁶ Anehe wene kaweq ehwéh nahnsó ke korerinkeheéna Manikánka wenahni Sísa sokigi aniátáire. Sokigi aniátáirana minayabe mó keyábé íre kasenuraugé. ¹⁷ Ínéga Sísa íre tagahwataq mó kegá wene arambehri miraigeheéna Manikánka omaq sitena siqmarowara se Sarúsarama suwahpeq míówe. Anehe Manikánka Sísa sokigi aniátáirana mi kebá íre kiragaraugé. Téhwe Árebía marakórápéq kowéna anehe Támákása suwahpeq kouwekuraugé.

¹⁸ Apahtáró ópéq parabaguraitaq Píta taganieéna Sarúsarama suwahpeq kiwéna 15 wehekáh weba míaraugé. ¹⁹ Mi tanáhráq ínéga mó ke Manikánka eqmaro kewe íre tagaraugé. Peh morá Sémisi itene Wahnahne ábákawa tagaraugé. ²⁰ Ínéga sehiranue teiúme aiq pútariahsanuge. Manikánka tagariéh púana péhe éhwéh íre iraruge.

²¹ Anehe Síria marakórápéqkákáq Sírisia marakórápéqkákáq kowara ²² Súria marakórápéqté Sísa tagariáh kegá ínéngu íre tagarowe. ²³ Mó kegá sensabé, Íwíoqnarai anínká amahnága Sísansé sansá sehgiro. Sísa tagariáh ké subiqme parabaruanié urai

anínká amahnága Sísá éhweh teri terinire uowara írátówe. ²⁴ Manikánka íné aiq kaweraintáráinsabé sega wensabé iwíáh iwíáh atárówe.

2

Sísá tagariáh kéréq wahnahno kereq Porareq monseráh iwíáhu ehwéhne.

¹ Áhnte opéq 14 opéq parabaguraitaq Sarúsarama suwahpeq mó kirauge. Ínéreq Páhnábásareqka Táitása meqmeta móátáráúye. ² Ínéreq mibeqté Sísá tagariáh kéréq wahnahno kereqka momiwíuraunaraq wahnahno ke sebataq ehweh teriátáuge. Nahnsó ke teri terinurau ehwéh teriátáuge. Manikánka mi iwíáh aintena, Kírerio aintáráirana kíreriátáuge. Ínéga áhwára áhwára arámbéhríoneho éna sega néne ehweh iwíáhwe tagariageheéna nahnsó ke teri terinurau ehwéh teriátáuge.

³ Íné sénítái ani wenáwíq Táitásawe íre Asiu anínéna peh Káríki marákórápéqté áníne. Mibeqté kéga, Táitásane áú amurúruáhiro ue íre pagu pagunurowe. ⁴ Mó kéga ahboeraneheéra séra itensabé, Ite moq Sísá tagariona animári míne éra péhenurowe.

Itega Sísá Karáhéne sansá sehgiráúnayabé Mósísine ehwehnka ite íre saiqnariaraire. Mi ehwéhniká ite moq saiqnariankeheéra ahboeréhra kéga ite tagéra Táitásane áú amurúruáhiro éra pagu pagunurowe. ⁵ Ite nahnsó kéga aiq pútaq sansá kawerue miraiagehéq itega sensabé págegeue ahqáho aritáráúnara sega wene áú íre amurú auwahráhurowe.

⁶ Manikánka wahnah kereq mó kereqsabé peh morá iwíáhi puana mibeqté wahnah keyábé íre áhtenurauge. Mi wahnáh kéga ínéga nahnsó ke teri terinurau ehwéh irera o ehwéh íre teniátówe. ⁷ Segá néne ehweh irera iwíáhéra, Manikánka Pítansabé, Asiu ke kaweq ehwéh koreri terinúno atáráinserah wega ínénsabe, Nahnsó ke koreri terinúno aintáráire iwíáhurowe. ⁸ Manikánka Píta omaq atena Asiu kebá eqmarena págegeue séhréh atéhnserah wega íné omaq intena nahnsó kebá eqmaq nuwena págegeue séhréh aintéhre.

⁹ Manikánka mi arámbéhríraq intonsabe mibeqté kéné wahnahmarí sensíwíq Pítareh Sémísireh Sónirehga ahtebéra ínéreq Páhnábásareq mehweh aítárowe. Sereq itereq morá iwíáhéq, Ínéreq Páhnábásareq nahnsó kebá arambehri kéhrara se Asiu kebá arambehri kéhre iwíáhurowe. ¹⁰ Segá peh morá éhwéh teiera, Tabonah keyábé ahreraq matawéq se nárie sansa síwáhnorotao aítárowe. Íné nárie sansa aiq sokigi aritena mókakeakáq miráinie teriátáuge.

Poraga Pítane ahabábq pahsuo ehwehne.

¹¹ Pítaga Ántióka suwahpeq míarairana ehweh atáráuge. Wegá miraurai sansámé íre kaweq sansáne. ¹² Pítaga Ántióka suwahpeq téh suraitaq Sísá tagariáh náhnsó kéreq moráraq táhutahururaire. Sémísiga eqmaq súatái Asiú kéga mitaq surowana Pítaga suro keyábé áhřeéna nahnsó kebá moráraq íre táhutahururaire. Suro Asiú kéga mahra iwíáhéra, Nahnsó kéga Sísansabé aiq pútare atehrara sene síú amurúruáhiro iwíáhurowe. Mira iwíáhurowsabé abiahnsa atéhoéna Pítaga áhřeéna nahnsó kebá mónkakáq moráraq íre táhutahururaire.

¹³ Pítaga mi ahabábq sánsá miraurainsabé mó Asiu kéga moq mína tahnsa urowe. Sene ahabábq Páhnábása insoq atárówe. ¹⁴ Segá aiq pútaq ehwéh íre tábúsoqme sehgirowana tagéna ómi míarotaq Pítansabé wene ahabábqsabe ehweh atáráuge. Ínéga wensabé, Are Asiu anínéwé téh suronaraq Asiu kené sánsá íre sehgirowana peh nahnsó kené sánsá miraurone. Minayabe amahnága árahinsabé nahnsó keyábé, Asiu kené sánsá sehgióro eno urauge.

Sísansabé aiq pútare atéh ánimé Manikánka kaweqtaq míahne atéh éhwéhne.

¹⁵ Iteinoibo Asiu ke míáh púara ite maqitónsabe ite moq Asiu ke méq ahabábq nahnsó ké íre míone. Írakaumo. ¹⁶ Manikánka Mósísine ehweh sehgi ánínsábé, Mi ehwéh kawerue sehgirowana puah kaweqtaq míahne atéhro? Írakaumo. Ite aiq iahtebónawe peh morá Sísá Karáhénsabe aiq pútare atéh ánínsábé, Kaweqtaq míahne atéhre. Minayabe Manikánka, Kaweqtaq míahwe aitankeheéq Sísá Karáhénsabe aiq pútare atone. Mó morá áh íre kéhre. Írakaumo. Peh morá Sísá Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikánka, Kaweqtaq míahwe aitéhre. Mósísine ehweh sehgi ánínká moke mi ehwéh íre sehgiórahire. Írakaumo. Minayabe Manikánka wensabé, Kaweqtaq míahne íre atéhre.

¹⁷ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare aítárátaq Manikánka, Kaweqtaq míahwe aítáráiraq anehemé nahnsó kéga ahabábáronserah Sísá Karáhéga ahabábq áhwárehro? Írakaumo. ¹⁸ Íné saiqnariéhé sánsá súáhnaraq anehe mi sansá mó sehgiónaraqmé ahabábq ani úkorahuge. ¹⁹ Íné pusa áni tahnsa míógana Mósísine ehwehnka íné íre saiqnariéhre. Íre sehgiórahunka pusa áni tahnsa úkurauge. Manikánka, Oga míahno aitankeheéna pusa áni tahnsa úkurauge.

Sísá Karáhéga oganúq intowe. Awankátaq táhpawe putiotaq íné moq wereq moráraq pukowana ²⁰ oganúq intowe. Oganúq intowana amahnága íné nuwahbeh iwíáh íre

mirauge. Írakaumo. Sísá Karáhéga nirupipeq mía míai puana we awahbeh iwíáh sehgiúge. Manikáne ahninkáwágá ínensabe arutaboirena néne ahbabáqsabe pukú púana wensabé aiq pútare atena we awahbeh iwíáh sehgiúge. ²¹ Mósísine ehweh sehgió keyábé, Kaweqtaq miáhwe aritéhtáq tahirímé Sísá Karáhé pehipi pukú irino. Manikánka ínensabe arutaboirahtéh púana inehepeq íre súóge.

3

Mósísine sánsánkákáq Sísansabé aiq pútare atona sánsánkákáqsábé éhwéhne.

¹ Kárétia marákórápéqté kéo, árahinsabé múguwahgu ke úkuroo? Sísá Karáhé awankátaq táhpawe putio ehwéh pahsuqme teiátáúnaq írátówe. Amahnága péhe éhwéhnsabé aiq pútare atáhnsabé itega múguwahgu iwíáhowe. Inserénga péhe éhwéh teiátóo? ² Peh morá kásé éhwéh teiníboq írátíáhro. Mósísine ehweh sehgiónsabé Manikánka Wenawa iteba eqmatairo? Írakaumo. Sísá éhweh ireq minayabe aiq pútare atáronsabé Manikánka Wenawa iteba eqmataire.

³ Téh Manikáne Awanka ite séhréh aitaráiraq kaweq sánsánurowe. Amahnága mi sánsá sueq, Iteriahriáh kaweqtaq miáhrahúne iwíáhoo? Mina tahnsa múguwahgu iwíáhwé árah iwíáhoo? ⁴ Manikánka séhréh aitena sokigi aiátáime amahnága sueq anetaníbo iwíáhoo? Íné iwíáhume ite íre ibitagire. ⁵ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana ótaq sánsá mirauraire. Mósísine ehweh sehgiónsabé Manikánka Wenawa iteba eqmatairo? Írakaumo. Sísá éhweh ireq minayabe aiq pútare atáronsabé Manikánka Wenawa iteba eqmataire.

⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka Ébárahma éhweh mahraréna, Wegá Manikánsabe aiq pútare ato púana Manikánka wensabé, Kaweqtaq miáhne atowe ire. *(Stat 15.6)*

⁷ Manikánsabe aiq pútare atáh ké Ébárahma kahnáh ké tahnsa úkowe. Minawé iahtebaho? ⁸ Naho Manikánka iwíáhéna, Kaweq éhwéhnsabé aiq pútare atáh náhnsó keyábé, Kaweqtaq miáhwe aritaníe úwe. Minayabe Manikánka Ébárahmansabé kaweq éhwéh teawuwe. Wene ehwehnka Ébárahmansabé mahraréna, Arega miraónayabé moke mah marákó marákóipéqté ké kaweraritaníe ire.* *(Stat 12.3, 18.18, 22.18)*

⁹ Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atowana kaweratowe. Mina úserah Manikánsabe aiq pútare atáh ké moke kaweraritéhre.

¹⁰ Ínéga Mósísine ehweh sehgiónsabé Manikánka aiq kaweraintankéhe iwíáho kewé wegá kaweraritanabo? Írakaumo. Wegá wene ehwehnka irarinserah mirainkehe. Wene ehwehnka mahraréna, Mósísine ehweh sehgió ké moke mi ehwéh íre sehgiúraaq Manikánka mi ke iraipéq eqmaq suanawire ire. *(Lo 27.26; Jeremia 11.3)*

¹¹ Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Wensabé aiq pútare atéh ání Manikánka kaweratahnana oga mía míainkehe ire. *(Habakuk 2.4)*

Mi ehwehnká Mósísine ehweh sehgió keyábé aiq sokigi aiuwaq ite pahsuqme írátónawe Manikánka mi ke íre kaweraritéhre. ¹² Mósísine ehweh sehgie sánsamé aiq pútare ate sánsamé peh morá sánsápo? Írakaumo. Sehgie sansa mó sánsáne. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Mósísine ehweh peh moke mi ehwéh sehgió ké kaweqtaq miáhrahowe ire. *(Wok Pris 18.5; Nehemia 9.29)*

¹³ Mósísine ehwehnka itereq moke wehukereq mi ehwéh íre sehgiúraqsábé mahrarúwe. Mahraréna, Manikánka ite íre kaweraitanawire ire. Sísá Karáhéga ite séhréh aitanieéna awankátaq táhpagéna mah awíq meyomé Ahbabáq Anine. Mí awíq mewena itene ahbabáqsabe awankátaq táhpawe putawéna ite meirena kaweraitowe. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Awankátaq táhpawe putíéh ánimé Manikánka Ahbabáq Anine áwiratowe ire. *(Lo 21.23)*

¹⁴ Manikánka Ébárahma kaweratowe. Kaweratená wensabé, Nahnsó ke kaweraritaníe ú ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísá Karáhéga itene ahbabáqsabe putiowe. Manikánka, Néniwa wehukeba eqmaraníe únsabe amahnága Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáh kébá Wenawa eqmaréhre. *(Esekiel 11.9; Jol 2.28-29; Sekaraia 12.10; Eqmaro 2.33)*

Mósísine ehwehnka Manikánka mirainaage ú ehweh íre meruhráhire i éhwéhne.

* **3:8:** Manikánka teawu ehwehnsabé Ébárahmaga aiq pútare atena we Sísane aigaqna úkúwe.

¹⁵ Néne iyahnabo animárino, itene sansánsabé iahrerag itena teiníe. Téhranítégá omaq maréhra ehwéhme mó morá áninká mi ehwéh íre meruahráhire. ¹⁶ Naho Manikánka Ébárahmareq wenanahreqsabé omasa éhwéh irarúwe. Íre ómi wene anahwaréhyabe peh morá áninsábé irarúwe. Mi animé Sísá Karáhée.

¹⁷ Teiú éhwéh áwahe íráhro. Ebeq Manikánka Ébárahmansabé omasa éhwéh irarúwana anehe áhnte opéq 430 opéq parabagútaq Mósísine ehweh sehiranúwe. Manikánka Ébárahma teawu ehwéhme Mósísiga sehiranú ehwehniká íre meruahráhire. ¹⁸ Mósísine ehweh sehironka Manikánka kaweraitéhtáq tahirímé wega Ébárahma teawu ehweh abehrúki irino. Manikánka Ébárahmansabé, Néne omasa éhwéh miranauge ú púana Manikánka mi ehwéh aiq miráúwe.

¹⁹ Aiq miraúnsabe Manikánka aneqsabé Mósísi iwíáh atowana wega sehgióro ú ehweh sehiranú? Wehukega, Ite ahababáq animári múne iwíáhigeheéna Mósísinsabé sehiranúno iwíáh atowe. Ébárahmane anahwa íre tutaq mi ehwéhniká wahnahnaritankeheéna Manikánka Mósísinsabé sehiranúno atowe. Manikánka mi ehwéh íopeqté ké teriuwara sega mibeq mahbeq arito áni teawúwana ómi mó kegá tagageheéna sehiranúwe. ²⁰ Sehiranú animé Mósísiéna mibeq mahbeq arito ani míowe. Maniká peh morá áninéna Ébárahma ehweh teawutag mibeq mahbeq arito ani íre teawasa peh Ébárahma webataq teawuwe.

Mósísine ehwehniká ite íre saiqnarawéna wahnahnire i ehwéhne.

²¹ Mósísiga sehgióro ú ehwehniká Manikánka miranauge ú ehweh kiotaikiro? Írakaumo. Íre kiotaikire. Sehgióro ú ehweh sehgiráúnaga oga mía miáúnaraq tahirímé mi ehwéhniká ite kaweraitéh irino. ²² Manikáne ehwehniká mahraréna, Ahababáqka moke mah kehíná kéhíná saiqnaríehre

(Aroma 3.9-19)

ire. Minayabe Sísá Karáhénsabe aiq pútare atona ke Manikánka kaweraitena Wenawa eqmaraníe ú púana iteba eqmaréhre.

²³ Sísá Karáhénsabe aiq pútare ate tanahráq íre suriotaq Mósísine ehwehniká moke wehuke saiqnariowe. Awehraq tanahráq Sísansabé aiq pútare atageheéna mi ehwéhniká naho wehuke saiqnariowe. ²⁴ Sísá Karáhé íre tutaq Mósísine ehwehniká wehuke wahnahnúwe. Sísansabé aiq pútare atonayabé Manikánka kaweraitankeheéna Mósísine ehwehniká wahnahnúwe. ²⁵ Sísansabé aiq pútare ate tanahráq aiq awehraq kéhnsabé Mósísine ehwehniká amahnága ite íre saiqnarawena wahnahnaitéhre.

Sísansabé aiq pútare atonaga Manikáne animári úqtéhre i ehwéhne.

²⁶ Sísá Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikánka itensabé, Néne animári miáhwe aitéhre. ²⁷ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq wáni meraunaraq itereq wereq morá áni tahnsa úkuraune. ²⁸ Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq wereq mía miáéq peh morá áni tahnsa ké úne. Asiu kereq nahnsó kereq arambéhriraq saiqnariáh kéreq arambéhriyabé ápeq méyáh kéreq wehreq ahrereq Sísaba mía miáéra íre mó ke mó kéera peh morá ké úne. ²⁹ Ite Sísá Karáhé tagariáh ké púaq Ébárahma kahnáh ké úkowana Manikánka Ébárahma teawunserah ite kaweraitéhre.

4

Ite Manikáne animári úkúne i ehwéhne.

¹ Wenabo pukínaraq káriq aninká wenabone marakó wene ménsámehnsá awaq mena mi tanahráq íre meyahráhire. We káriq aní púana peh arambéhri aní tahnsa miáhnara mó kegá we wahnahnéra wene ménsámehnsánkakaq wahnahnatáhwe. ² We anotah aní úkéna wenaboga omaq atéh tánahráq wewega wahnahninkehe.

³ Ite Sísá íre tagariaraunaraq pehgáriq animári tahnsa méq mina onserahnuraune. Owainawanseq wahnawarinseqka ite saiqnarawéra wahnahnuruowe. ⁴ Awehraq tanahráq Manikánka wenahni eqmarowana Asiu inínká we maqmarowana Asiu kené sánsánúwe. ⁵ Mósísine ehwehniká saiqnario ke sabiruankeheéna Manikáne animári míageheéna tumíowe.

⁶ Amahnága wene animári míona puana Manikánka wenahniné awa itene irupipeq eqmaréhre. Wenawanka iwíáh aitéhraq Manikánsabe, Iteriboe atone. ⁷ Amahnága ite íre arambéhriraq saiqnariáh ké tahnsa méq peh Manikáne animári míone. Ite wene animári míona puana Manikánka moke náina naneq náinkéhe.

Poraga Kárétia keyábé iwíáh kikirú ehwehne.

⁸ Menah ite Maniká íre tagariarotag owainawanseq wahnawarinseqka ite saiqnarawéra íre Maniká Iteriboga tahnsanue wahnahnaitárówe. ⁹ Amahnága itega Maniká

tagariáhwana wega ite tagariéhre. Tagariéh púaq aneqsabé owainawanseq wahnsawarin-seqne sánsá sehgieyabe iuwahbehro? Se ire págegeowe. Segá ire séhréh aitaráhowe. Segá ite mó saiqnariéhboq aneqsabé sene sánsá sehgieyabe iuwahbehro?

¹⁰ Itega mó wehekáh mó tanáhráqsábé iwíáh iwíáhéq awehriowe. Itega mó iónkakaq ópeqkákáq sínaraqsábé sánsánowe. Íre kawerowe. ¹¹ Mi sánsánonsabé nirupipeq págege agire. Ínéga séhréh aító árámbéhríwé abehrúkinabo?

¹² Néne iyahnabo animáрино, ínéga Asiu kené sánsánsabé iwíáhunserah iwíáhoró. Asiu kené sánsánká íné íre saiqnariéh púana ite menah míaronserahnue míaraugé. Iteba téh surautaq néne ehweh ireq íre ahqáho aintárowé. ¹³ Mi tanáhráq nuwahreuraunsabé mitaq iteruwahpeq íre kótaikorahu puana kaweq ehwéh téh teiátáuge. Mina ahreraq matiaho? ¹⁴ Ite iuwahrieh nuwáhréuraugaq itega íné íre kaqnúwátówe. Írakaumo. Maniká míéhrabeqte íópeqté áninseq Sísá Karáhéreqka iteba suroyataq tahiri itega se kawerue mehweh aritároro. Se kawerue mehweh aritároro íné moq mehweh aintárowé.

¹⁵ Mi tanáhráq itega iwíáh iwíáhurowe. Amahnága aneqsabé túbáh ago? Néne niura awahreuraunsabé irutaboiraiteq itene iura meruqmaqme nienehé urotaq tahirímé níató irino teniátówe. Mina íahreraq itena teiúge. ¹⁶ Amahnága ite aiq pútaq ehwéh teiúnsábé íné itene naruo aní úkugo?

¹⁷ Mó kegá itensabé ehnenehne aitera ite kawerue séhréh aitanéhe iwíáh íre owe. Itega néne ehweh sueq sene ehweh sehgiegeheéra itensabé ehnenehne aítáhowe. ¹⁸ Íné iteba míótáqkákáq íre míótáqkákáq wehukega ite aiq pútaq séhréh aitanéhe iwíáhotaq tahirímé aiq kaweri irino.

¹⁹ Néne iyahnabo animáрино, kía míéh ínínká ani maqmianaitaq érinserah itensabé nirutaboírunka nirupipeq umehirana níerire. Sísá Karáhega iwíáhinserah itene irupipeq tábúsoqme iwíáhirataq nirupipeq eyoyóinae. ²⁰ Itega miraonsabé nirupipeq áhnte iwíáh kikiruge. Ite mó iwíáhigeheéna amahnága iteba méyabe nuwahbehre.

Maqmio initéyábé pabeqme ehwéhne.

²¹ Mósisine ehweh sehgieyabe iuwahbeh keo, mi ehwéhmé aiq kawerue iahtebaho? ²² Manikáne sehiranka Ébáráhma éhweh teire. Ébáráhmaga wene arambehri iní wenáwiq Égah abariúwana animai maqmarowe. Anehe Manikánka Ébáráhma teawena, Arene ahreurá orenínéna animai maqmiankéhe úwe. (Stat 16.15, 21.2)

²³ Wega irarúnka mó opéq mi orénínká animai maqmioowe. Minayabe se abahnináhnah míówana Manikáne ehwehnka aiq teire.

²⁴ Mi initéráq pabeqme ehwéhne. Mina maqmíóya initéwé téhtaré éhwéh tahnsanéna mahraue kéhre. Égahwe ebeqte éhwéh tahnsane. Moke wene animárimé saiqnariáh ké wóe.

²⁵ Árebía marákórápéqté sáwéh áwiq Sáináie.* Égahwe mi sawéh tahnsane. Wereq wene animári saiqnariáh ké púana we moq mah marákóipéqté Sarúsarama suwahpeq tahnsáne.

²⁶ Mó iní, wene ahreurá íópeqté Sárúsarámáwé iteruwahpeq mire. We iteino wíre. Wene animári ite íre saiqnariéh ké úne. ²⁷ Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Orahiníno, arupipeq eyoyóue míahno. Ani íre uwo uwoue maqmianhána iníno, arupipeq eyoyóue iwíáh iwíáhúno. Áuwéh inímé áhnte animárinseq míankehe. Wenawehqpa mía míai inímé peh táhmaro animárinseq míagehe íre. (Aisáia 54.1)

²⁸ Néne iyahnabo animáрино, Manikánka omasa éhwéh teawunka mi korénínká Áhísáhki maqmioowe. Mina inserah Manikánka omasa éhwéh teiátáinka ite wene animári úkue míone.

²⁹ Mi tanáhráq wenanoga pehipi maqmio animáigá Manikánka irarúnka maqmio animái áwioqnoéwe. Mina únserah amahnága peh sinowaréhga maqmíáh kégá ite Manikáne Awanka maqitéh ké íwioqnahwe. ³⁰ Íwioqnahnsabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Arambehri inínseq wenahninseq kaqsuo. Mi anínká Ébáráhmane ahreurané ahninkáwáreq monseráhnue sibowáné náneq awaq miehneho. Awaq miehnehoq ebeq piah ahninkáwáreq wenanoreq kaqsuo íre. (Stat 21.10; Sóni 8.35)

³¹ Néne iyahnabo animáрино, ite Sísá tagariona puq arambehri inímé ite íre wene animári múne. Írakaumo. Ite wene ahreurané animári múne.

5

Wehukene sánsánká ite saiqnariéhneho i ehwéhne.

¹ Mósisine ehwehnka saiqnariarairaq Sísá Karáhénsabe aiq pútare ataráúnaga ite sabi iuwátáire. Mi ehwéhnká mónkákáq saiqnariéhnehoq peh morá Sísansabé aiq pútare ate sánsanoro.

* 4:25: Manikánka sehgióro ú ehweh Sáináie sawéhrápéq Mósisi teawuwana sehiranúwe.

² Íné Poraga teiníboq írátiáhro. Asiu kegá síú amurúráhnserah itega itene íú amurúráhnaq Manikánka itensabé, Kawerowe aitankéhe íwiáhoo? Mira íwiáhirataq Sísá Karáhéga miráú arámbéhrígá ite íre séhréh aitaahráhire. ³ Mónkakák teiníboq írátiáhro. Asiu kené síú amurúráh sánsá miraonehe íwiáhirataq moke Mósísine ehweh sehgióro aitankéhe. ⁴ Mósísine ehweh sehgiónehegmúne íwiáho keo, mira íwiáhonka Sísá Karáhéga séhréh aitéh sánsá aiq súáhwana wega íre séhréh aitéhre.

⁵ Sísá Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikáne Awanka séhréh aitéhrana Manikánka, Kaweqtaq mía míaowe aitankéhe. Itega mira íwiáhéq áwénunúne. ⁶ Sísá Karáhéreq mía míaó kegá síú amurúráh sánsánkákák síú íre amurúráh sánsánkákák monseráhnire. Mi sánsátaré mirairanka íre séhréh aitaahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare ateq mó keyábé irutaboiro sánsánká séhréh aitaahráhire.

⁷ Menahmé itega aiq pútaq sánsá kawerue sehgirowe. Mi sánsá súáhro insega teiena pagu pagunurairo? ⁸ Minawé íre Maniká, ite omaq itarái anínká íwiáh aitarái ehwéhne. Mó íwiáhigeéna aneq ehwéh teinínkono?

⁹ Iteriborehga mah pabéqmé éhwéh iraréra, Páráwahipéq pehgáriq muoráhi naneg maréhrataq mi paráwáh moke muinae ewe.*

¹⁰ Péhe éhwéh irari anínká mó ehwéh teínsabé itene irupipeq íwiáh kikirowe. Mi pehe éhwéhni aní insebómo. Manikánka we tagéna kamah awinkéhe. Itene Wahnahnka séhréh aitaahna puag péhe éhwéh sueq ínéga teiú éhwéh mónkakák sehgiónehegmóe íwiáhuge.

¹¹ Néne iyahnabo anímárinó, Manikánka kawerowe aitankéhbóq itene íú amurúráhro tei teinutaq tahirimé mó kegá íre níwíoqnah irino. Sísá Karáhéga itene ahabábq kaqsuena ite kaweraitanieéna awankátaq táhpawe putio ehweh tei teinunsabé mó kegá abiahsa aintera níwíoqnahwe. ¹² Itene íú amurúráhro tei teino kegá seyene áwáhnta pirúéhataq aiq kawerinae.

Mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoró i ehwéhne.

¹³ Néne iyahnabo anímárinó, mó nanegka ite íre saiqnariankeheéna Manikánka itensabé, Ínéba sero ue omaq itaráire. Mó nanegka ite íre saiqnariéhsabé ite iuwahbeh sánsá íre kaweq sánsá pehipi miraonehegmúne íwiáhiyehbóq peh mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoró. ¹⁴ Mósísiga sehgióro ú ehweh áwahewé Sísaga aiq mahraréna, Arerensabé íwiáhué arutaboironanserah mó keyábé moq íwiáhué arutaboiroro. ¹⁵ Póéráhqka tópah nehtaq mó áwáhu poeráhq pawe kaqsúéh serahniyeho. Mirairataq tobehue kobeq séberiyehbóq kawerurero.

Manikáne Awanka íwiáh aitéhnserahnoró i ehwéhne.

¹⁶ Teiníboq írátiáhro. Manikáne Awanka íwiáh aitéh serahnoro. Manikáne Awanka íwiáh aitéh íwiáh sehgirataq itene irupipeqté áhbábq íwiáh íre sehgiónehegmóe. ¹⁷ Itene irupipeqté áhbábq íwiáhákák Manikáne Awanka íwiáh aitéh íwiáhákák íre monseráh púana tobehinonóye. Minayabe ite iuwahbeh sánsá íre miraorahowe. ¹⁸ Manikáne Awanka íwiáh aitéh íwiáh sehgirataq Mósísine ehwehnka ite íre wahnahnaitaahráhire.

Irupipeqté áhbábq íwiáhgá miráúna sánsánsabé éhwéhne.

¹⁹ Itene irupipeqté áhbábq íwiáhgá mirái sánsá tagariáhué. Mahna tahnsane. Mó aniné ahre weh abariéwé, íre kaweq íwiáhwé, ahabábq sánsamé, ²⁰ péhepehe manikánsabé íwiáh íwiáh atewé, ánéhgiewé, ebehwe, tobehwé, ehwehwé, mó anínsabé aru págege atewé, ménsámehnsánsabe aigará pabekime, abiahsa atewé, peh morá arerensabé íwiáh íwiáhwé, sainkéwé, ²¹ mó keyábé íre kaweq íwiáh aritewé, píah néra múguwahgu agéwé, pribahriwe, ahriahri ehwehwehéwé, irupipeqté áhbábqáká moke mahna tahnsa ahabábq áhwárehre. Menah teiátáú ehwéh mónkakák teiníe. Mina tahnsano ke Manikánka wahnahnirabeq íre kioráhowe.

Manikáne Awanka íwiáh aitéhnsabé éhwéhne.

²² Manikáne Awanka íwiáh aitéh sánsámári teiníe. Mó keyábé arutaboiréwé, aru eyoyówé, aru ukiqme méwé, uwaréqme méwé, séhréh atewé, tábúsoqme ah nogewé, tábúsoqme arámbéhríwé, ²³ mó ke suwahbeh sánsá miraéwé, we awahbeh sánsá suena kaweq sánsánéwé, minawari moke Manikáne Awanka íwiáh aitéh sánsáne. Sehgióro i ehwehnká mah kawéq sánsá íre ahqáho aitaahráhire.

²⁴ Sísá Karáhé tagariáh kéga íwiáhéq Sísá pukú awánkátaq itene irupipeqté áhbábqánsabé iuwahbeh íwiáhwé, igará pabeki íwiáhwé aiq sutaune.

* 5:9: Mi pabéqmé éhwéh áwahe mahrarúwe. Mina inserah itene irupipeq pehgáriq íre kaweq íwiáh kahnaq mótaq anotah ahabábq úkinae. Ahwa kené pabeqme ehwehmé mahna tahnsa kéhre. Uwaruntútaq pehgáriq irá kekiarántáq apubúue anotah irárehre.

²⁵ Manikáne Awanka oganúq ítarái puaq wega iwíáh aitéhnsábé sehgioneheqmúne. ²⁶ Mó ke kiotaikuge éq pribahriiyeho. Mó ke ahbabáraritého. Mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekíneho.

6

Iteite we séhréh atéhoró i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, Sísá tagariéh ánínká ahbabáreána Sísane sánsá suena peh túbáh agínawe íre kawerire. Mi anínká mónkakáq Sísane sánsá kawerue sehginkeheéq ite Manikáne Awane sánsá tábúsoqme sehgió kégá mi aní pehwehrie séhréh atáhró. Owainawanka ite moq ahbabáq iwíáh aitehnehboq kawerurero. ² Iteite we séhréh atéhéq aru ukíq átéhoró. Mirairataqmé Sísá Karáhéga sehgióro i ehwéh kawerue sehgiórahówe.

³ Pehgáriq anínká iwíáhéna, Íné anotáh aní múge ime wewensabé péhe iwíáhíre. ⁴ Ómiga wene wene arambehri tagéra, Aiq kawerugapómo éra iwíáhíue tagahro. Arerene arambehriga mó aníné arambehri kiotaikínayabé iwíáh iwíáhíyehboq peh morá arerene arambehriyabé iwíáh iwíáhíro. ⁵ Minayabe arerene arambehri kawerue sehgio.

⁶ Manikáne ehweh áwáhnorinana íréh ánínkáwé moke kaweq naneq áwáhnorí aní náwino.

Kaweq ayúnkáq íre kaweq ayúnkáqqsábé pabeqme ehwéhne.

⁷ Péhe iwíáhíyehboq tábúsoqme iwíáhíro. Manikánsabe anetaníbo iwíáhí ke kamah arinawire. Wehukénínká abehq naneq ayú uqmarahnarag íre kaweq será iyanae. Kaweq naneq ayú uqmarahnarag kaweq será iyanae. ⁸ Mina inserah arene arupipeqté áhbábáq iwíáh sehginaraq kaweqtapéq íre awaqme iraipéq pokiniewóne. Manikáne Awanka iwíáh atéh iwíáh sehginaraq oga mérapeq awaq miankéhe.

⁹ Kaweq sánsánéq arambehri túbáh agíyehboq mi sánsá íre susa peh kawerue sehgirataq Manikánka sainsuahna tanáhráq kagai apéq náínkéhe. ¹⁰ Minayabe séhréh arite tanáhráq kahnarag ómi kawerarítáhró. Sísá tagariéh ké anotahtaqa séhréh ariteq kawerarítáhró.

Poraga Sísá awankátaq táhpagúnsabe iwíáh iwíáh ú ehwehne.

¹¹ Moke mahna parabarúó éhwéhmé ínégá peh ehweh teawúgana mó anínká sehiranéwéhre. Amahnága ínénégá sehirankara mewe mah pahsí sehiranue parabaruanie. Néne anotáh sehirá tagahro. ¹² Síú amurúruáh kégá peh wehuke suwahbeh sánsánsábé iwíáh iwíáhéra iú amurúruáhro aitera pagu pagunowe. Pagu pagunéra peh morá Sísá awankátaq táhparó ehweh teri terinotaq tahirímé mó Asiu kegá síwioqnah irino. ¹³ Síú amurúruáh kégá Mósisine ehweh moke íre sehgióra peh ákáhtaqa sehgirowe. Itega iú amurúruáhro e ehwéh sehgirataq sega iwíáh iwíáhígehe. Itene ehweh kawerue sehgiówe éra iwíáh iwíáhígeheéra ite pagu pagunowe.

¹⁴ Ínéga mirauraunsabé íre iwíáh iwíáhéna peh morá Sísaga miraúnsabe iwíáh iwíáhinauge. Sísá awankátaq táhpawe putionka mah marákóipéqté sánsánsábé néne iwíáhípeq aiq sutauge. We putio tanáhráq íné moq pukuraunsabé mah marákóipéqté sánsá sehgiyabe íre nuwahbehre.

¹⁵ Síú amurúruáh sánsánsábé íre iwíáh iwíáhírahí naneq mire. Síú íre amurúruáh sánsánsábé moq monserahnire. Peh Manikáne Awanka wehukéníné arupipeq kaweratéhra o aní úkinsabé minawé anotáh iwíáh iwíáhírahí naneq mire. ¹⁶ Manikánka mi iwíáh sehgió ké wene animárinásabé arutaboirena siru ukíq sitéhe. Mi ke aiq pútaq Ísara kahnáh móe.

¹⁷ Mó kegá niru págege aintéhoéna ínégá Sísane arambehriu aní ména wene sánsá sehgiórauge. Mirauraunsabé mó kegá nubiqa matowana ninonkataq náonabí kéhe.

¹⁸ Néne iyahnabo anímárinó, itene Wahnah Sísá Karáhéga séhréh aitéhe. Aiq míre.

Épésa Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Poraga Épésa suwahpeq mó opéq mó opéue kosíwáhnorúwe. Anehe we Aroma suwahpeq karábúsiipéq míotaq wega mah pahsí sehiranéna Tíkíkúsi awuwana wega Épésa suwahpeq Sísa tagariáh ké mewe móriuwe. Mah pahsí áwahewé Maniká tagariáh ké moke morá íwiáhue peh morá ké tahnsa míagehe teíre. Manikánka wene kaweq sansá sokigi ariuwe teíre. Weh ahre kawerue míageheéna teíre. Anehete éhwéhmé owainawa kiotaikorahúna ehwéh teíre.

Poraga Épésa suwahpeqte ké siu pahsí.

¹ Épésa suwahpeqte kéó, íné Poraga sehiranu pahsí sáhnsahwe tagahro. Ite Manikáne animári méq Sísa Karáhéne sansá kawerue sehgiówe. Sísa Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna Manikánka we awahbeh sansánéna omaq intena eqmaq nuwowe. ² Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera iru ukiq itehye.

Manikánka ite Sísa tagariona ke áhnte kaweq naneq náí náini éhwéhne.

³ Itene Wahnah Sísa Karáhéne abowá Manikánsabe íwiáh íwiáh atone. Ite Sísa Karáhéreq mía míáúnayabé Maniká Iteriboga ite págege aitankeheéna moke íopeqté kaweq naneq náí náinire. ⁴ Manikánka mah marákó marákó íre mirarotaq wereq Sísa Karáhéreqne animári míageheéna omaq itowe. Wega tagehtaq íre ahbabáq ke méq peh kaweqtaq mía míageheéna omaq itowe.

⁵ Mah marákó marákó íre mirarotaq Manikánka itensabé anotahtaq arutaboíréná we awahbeh sansánéna íwiáhue omaq itowe. Wega íwiáhéna, Sísa Karáhéga miraínaga wensabé aiq pútare ataneherao ke néne animári úkigehe íwiáhúwe. ⁶ Wene arutaboiri ahnínkáwágá miraúnasabe Manikánka anotahtaq séhréh aíténa wáh kaweraitowe. Minayabe Manikánsabe, Anotah aní móne ateq wenáwíq pankereq íwiáh íwiáh atone.

⁷ Sísa Karáhéga ite meirena itene ahbabáq kaweraitanééna putiotaq wene korahq tuwe. Wega miraúnasabe Manikánka anotahtaq arutaboíraiténa itene ahbabáq sabi iuena insahwé aítowe. ⁸ Insahwé aíténa anotahtaq arutaboíraiténa itensabé, Ahtebia ánimári méq tábúsoqme íwiáhoraho ke míáhro aítowe.

⁹ Sísa Karáhéga miraúnasabe Manikánka naho mirainauge ú íwiáh we awahbeh íwiáh íre teiasa peh amahnága teíre. ¹⁰ Awehraq tanáhráq sínaraq Manikánka moke miraú naneqmarí soruparankéhe. Moke íopeqté náneqkakáq mah marákó marákóípéqté náneqkakáq soruparena Sísa Karáhénsabe, Minawari moke wahnahnúno atankéhe.

¹¹ Manikánka moke wene arambehri pehipi íre miraira ebeqme tábúsoqme íwiáhéna anehe miraire. Miraue tábúsoqme íwiáhéna ite Sísa Karáhéreq méq wene animári míageheéna Manikánka íwiáhue omaq itowe. ¹² Ite Asiu kegá Sísansabé téh aiq pútare ateq wene sánsá sehgiune. Itega, Maniká téhrehnka inserahni aní ména págege aní míéhre ateq wensabé íwiáh íwiáh atageheéna ite omaq itowe.

¹³ Itega moq aiq pútáq ehwéhmé ite kaweraitahráhi ehwéh írátótáq Sísa Karáhénsabe aiq pútare atarówana Manikánka Wenawa iteba eqmataire. Manikánka, Sísansabé aiq pútare atéhra kebá Néniwa eqmaraní únsabe wene kaweq animári míageheéna Wenawa iteba eqmataire. ¹⁴ Manikáne Awanka itereq mía míai puáq Manikánka náinire i naneq náinawire aiq tagarione. Wega kaweraitarái puáq mókake weba mía míageq moke kaweq naneq meyanehéqmúne éq áwénunúne. Áwénunéq wensabé íwiáh íwiáh atone.

Poraga Épésa suwahpeqte keyábé púrerarito éhwéhne.

¹⁵ Ínéga írátíomé itega itene Wahnah Sísansabé aiq pútare ateq Maniká tagariáh keyábé irutaboírowe. Itega irutaboíro ehwéh irena ¹⁶ Manikánsabe kaweróne ata ataéna íre tubáh aguge. Púrerutáq itensabé niahreraq matawéna ite éhweh Maniká Iteribo teawa teawanuge. ¹⁷ Itene Wahnah Sísa Karáhéne Manikánsabe púrerue kaweq íwiáh arito teawúge. Itega Manikáne sansá kawerue ahtebageheéna wensabé, Arene sánsá sokigi ario teawúge. Maniká Iteribo kiotaiki aní ména anotah tehrehnkakáq aní míéhre.

¹⁸ Itega áwénunúna naneqme áhnte kaweq naneqme awaq míageheéna Manikánka ite omaq itowe. Minayabe kawerue tagariageheéna Manikánsabe, Itene irupipeqté iúra tagahro arito teawúge. ¹⁹ Itega Manikáne págege arámbéhri íre agehgamarahráhúne. Wensabé aiq pútare atona ke Manikánka anotahtaq págege aíténa séhréh aita aitaire. Minayabe itega ahtebageheéna púreruge.

²⁰ Sísa Karáhé pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atena págege atena íopeq wene ayah púpeq tútuue míahno atonserah ite moq págege aíténa séhréh aita aitaire. ²¹ Sísa

Karáhéga moke wahnah kereq anotah animárinseq íópeqté kéné wahnah kereq págege kereq kiotaikire. Wenáwíqka moke mó ke síwíq kiotaikire. Amahnágaakák mókakeakák wenáwíqka peh kiotaikinae.

²² Manikánka Sísansabé, Moke wahnahnúno atena moke ínég tagariáh ké auráq matawé wahnahnarito atowe. ²³ Moke we tagariona ke Sísá Karáhéne anonka tahnsá mionana we itene iyahqno tahnsa miéhre. Wega Maniká tagariona ke auráq matawéna wahnahnaitéhre. Wega moke kéh náneq miraue náiena wahnahnire.

2

Manikánka ite iriwe oganúq itena Sísareq wahnahnoro aito ehwéhne.

¹ Menah itega Manikáne ehweh anterueq ahabábq aruqaruowe. Itene ahabábqka ite subiq sutairaq ite pusa ké tahnsa míaruowe. ² Mi tanáhráq itega mah marákóipéqté áhbábq sánsá sehgieq owainawamaríné wahnahne sánsá sehgirowe. Mi ahabábq wáhnáhnkák moke Manikáne ehweh anterúáh ké aiq saiqnariéhre.

³ Menah itega moq Manikáne ehweh anterúáh kéga ahabábáro serahnuraune. Itene irupipeqte iuwahbeh iwíáhga aiq saiqnariéh púaq itega irutaboiro sansánkákák ite iuwahbeh iwíáhákák sehgirowe. Mi sansámári sehgieq Manikánka ahabábq ke kamah aritahna naneg ite moq meyahráhuraune.

⁴⁻⁵ Itega wene ehweh anterutauna puana itene ahabábqka ite iubiúq sutainsabé ite pusa ké tahnsa míaruone. Peh pusa ké tahnsa míaruunaraq Manikánka itensabé anotahtaq arutaboiritena kaweraitena oganúq itáráire. Oganúq itáráinsabé Sísá Karáhéreq mía míaué. Manikánka séhréh aitowaq Sísansabé aiq pútare atárúnayabé ite kaweraitáire. Peh morá Manikánka arutaboiritéh sánsáká ite meirena kaweraitáire.

⁶ Manikánka Sísá Karáhé iriwe oganúq atotaq ite moq wereq iriwe oganúq itena Sísá Karáhéreq íópeq tútuue wahnahnoro aitowe. ⁷ Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka ite iwíáhéna mí kawéq sánsá miraúwe. Manikánka árahinsabé miraúwo? Wega ite ómi keyábé anotahtaq arutaboiraito sansa pahsuanieéna miraúwe. Mókake mó tanáhráq mó tanáhráruwe ahriahri mina aiq ahtebageheéna ite oganúq itena Sísá Karáhéreq íópeq tútuue wahnahnoro aitowe.

⁸ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárónsabé Manikánka ite anotahtaq arutaboiritena ite meirena kaweraitáire. Íre iteitega miraunonka kaweraitáire. Íraukaumo. Manikánka wáh kaweraitáire. ⁹ Íre iteitega arambehriurona kaweraitáire. Minayabe iteiwíq íre pankeráhráhowe. Íraukaumo. Itega miraunonkabé íre iwíáh iwíáhorahowe. ¹⁰ Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka ite oganúq itena we awahbeh arámbéhrí miraiageheéna omaq itena mí arámbéhrí kawerarowe.

Sísaga miraúnka ite morá ké tahnsa míone i ehwéhne.

¹¹ Ite íre Asiu ke peh nahnsó ke míáhwe. Asiu kegá sene síú amurúruera ite tagéra, Síú íre amurúruáh ké wóe aitarówe. Ite nahnsó ke méq Sísá íre tagariaro ke míaro tanáhráqsábé iwíáhoró. ¹² Mí tanáhráq itega Sísá Karáhé íre tagariarowe. Asiu kené naruo méq Manikánka mirainage ú ehweh, wene omasa éhwéh íre írátówe. Itega mah marákóipéqté sánsá sehgieq Maniká Iteribo íre tagariarowe. Mókake Manikánka kaweraitanawire iwíáh íre urowe. ¹³ Ite wáhnaupeqté ké miarotaq Sísá Karáhéga ite kaweraitanieéna putiowana wene korahqka insahwé aitowaq amahnága ite Sísareq mía míaéq íre wáhnaupeqté ké míáhwe.

¹⁴ Menah Asiu kegá nahnsó keyábé, Iuwahriehre arítárorára nahnsó kegá moq Asiu keyábé, Iuwahriehre arítárorówe. Kuri ogirahruwe kéhnserah Asiu kereq nahnsó kereqne suwahrieh iwíáhga kuri tahnsá ógráhrq kowana Sísá Karáhéga ómi itene ahabábqsabe pukúnka mí kurí saweyuena iru ukiú itowe. ¹⁵ Sísaga miraúnsabe ite morá ké mionana Mósísiga sehgióro ú ehwehnká wehuke íre saiqnariahrahire. Sísaga miraúnka Asiu kereq nahnsó kereq insahwé aitená itensabé, Ínéreq mía míaéq morá ké míáhro aitowe. ¹⁶ Wega itene ahabábqsabe awankátaq táhpawe pukútaq itene iuwahrieh iwíáh kaqiuwena Asiu kereq nahnsó kereq insahwé aitená Manikápa móitowe.

¹⁷ Menah Asiu ke Manikánseq wahtotaq míaruwaq ite nahnsó ke íre wahtotaq míaruowe. Sísá Karáhéga séna insahwé aite ehweh ite nahnsó kereq Asiu kereq iru ukire ehweh tei teimuraire. ¹⁸ Sísá Karáhéga nahnsó kereq Asiu kereq kaweraitena Manikáne Awa iteba eqmaq áuwátáiraq ite Maniká Iteriboba kowíahrahúne.

Ite Manikáne nah tahnsa míne i ehwéhne.

¹⁹ Minayabe ite nahnsó ke íre wáhnaupeqté ké míáhwe. Íraukaumo. Ite peh Manikáne animári méq wenkahnáh míáhwe. ²⁰ Ite Manikánka piéh náh tahnsa míáhwaq ite eqmaq iuwátái kereq Manikáne ehweh iraru kereq nahwiahnsanse tahnsá mionana Sísá Karáhé wahq tahnsa miéhre.

²¹ Abogéh awanká wahqtáq kawerue táhpawe kéhnserah ite Sísareq mía míaonehe. Manikánka piéh náh púana anotah nah kanae. Peh wewene kaweq nahne. ²² Manikánka itereq moke mó we tagariáh kéreq moráráq sorupaitáráraq ite wene kaweq nah míone. Werek Wenawanseqka mi nahupéq mía míaóye.

3

Poraga Sísá éhweh nahnsó ke koreriu ehwéhne.

¹ Iné Pora Sísá Karáhéne arambehriu anínena ite nahnsó ke séhréh aitaráunsabé mó kegá karábúsiipéq móintárowe. ² Manikánka ite nahnsó ke séhréh aitankeheéna wega inénsabe arutaboairaintena omaq intena, Kosíwáhnorúno aintaráime írátówe. ³ Asiu kereq nahnsó kereq morá ké úké ehwehmé nahomé kopípéq kowe. Menah Manikánka mi ehwéh tenítáírana minayabe métáq mah pahsiípéq pehgáriq ehwéh sehiranue aiq teiewóge.

⁴ Sísá Karáhéga Asiu kereq nahnsó kereqgabé miraináú arámbéhrí nahomé kopípéq kowaq itega néne pehgáriq ehwéh kawerue sáhnsháíratáq iné Poraga Sísá Karáhéga miráú arambehri aiq kawerue ahtebehre iwíáhigehé. ⁵ Naho Manikánka mi kopéqté éhwéh wehuke íre teiasa peh amahnága Manikáne Awanka mi iwíáh aitéhraq Manikánka eqmaro kereq wene ehweh irare kereqka irone.

⁶ Naho kopípéq ko ehwéhme pahsuqme teiníboq íráhro. Amahnága Manikánka íre peh morá Asiu ke kaweraitéhre. Sísá Karáhé éhweh ireq wensabé aiq pútare atona kewé Manikánka moke kaweraitéhre. Moke kaweraitéh púaq Sísansabé aiq pútare atona kewé nahnsó kereq Asiu kereq peh morá ké míone. Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka nánine i naneqmari ite ómi morábí awaq mianéhe.

⁷ Manikánka inénsabe arutaboairaintena omaq intena, Mah kawéq éhwéh kosíwáhnorúno aintowe. Mi arámbéhrí kawerue mirainkeheéna Manikánka págege aintena séhréh ainta aintaraire. ⁸ Moke Manikáne arambehrio kegá iné kiotaikowana Manikánka inénsabe arutaboairaintena séhréh aintéhre. Íre inénéga kawéq arámbéhríuraunka Manikánka o arámbéhrí níátáire. Írakaumo. Wewega iwíáhéna inénsabe, Sísá Karáhé éhweh kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. Sísawe áhnte matíéh ání míéhraha mina matíéh náneqme íre sáhnshoráhire.

⁹ Manikánka moke ménsámehnsánkakaq wehukeakáq mirarena wega mirainauge ú iwíáh naho íre teiasa peh kopípéq kowe. Peh kopípéq kowana amahnága wehukega wene iwíáh ahtebageheéna kosíwáhnorúno aintaráire. ¹⁰ Naho Manikáne iwíáh peh kopípéq kowara amahnága ite Asiu kereq nahnsó kereqka moráráq momiwíue wensabé iwíáh iwíáhúne. Iwíáh iwíáhúnara íópeqté anotah animárinseq mibeqté wáhnáh kéreqka ite tagéra Manikáne ahteibia iwíáh ahtebéra iwíáh iwíáhigehé.

¹¹ Manikánka naho iwíáhéna, Mókake Sísá Karáhéga miráina arámbéhrígá wensabé aiq pútare atáh kéwé Asiu kereq nahnsó kereq peh morá ké míagehe úwe. Amahnága mi arámbéhrí aiq parabaráúehre. ¹² Itene Wahnah Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq werek mía míaúne. Mía míaúnayabé we Maniká míéhraheqte áh púana Manikánsabe íre áhreja wensabé itene iwíáh teawa teawanúne. ¹³ Amahnága teiúme ite séhréh aitónsabé mó kegá níwíonahnsabé iwíáh kíkíríyeho. Minayabe ireq túbáh agiyehboq ite séhréh aitó púaq Sísane sánsá kawerue sehgióro.

Épésa kegá Sísane sánsá kawerue sehgiheéna Poraga púrerarito ehwéhne.

¹⁴ Manikánka áhnte miraurai naneqsabé iwíáhéna nirehunseraráq ména Maniká Iteribonsabé iwíáh iwíáhéna púreruge. ¹⁵ Maniká Iteribowe moke Sísansabé aiq pútare atáh kéné Sibowá míéhre. We mah marakóipéqté kéreq íópeq poko kereqne Iteribo míéhre. Wega ite moke iwíraitéhre.

¹⁶ Manikámé áhnte kaweq naneq matíéhre. Minayabe inéga wensabé, Arenawanka ite séhréh aitena págege aitankeheéna púreruge. ¹⁷ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáh púana wega itene irupipeq mía míaire.

Awanká ánúqka marakóipeq íre wahto túrana mi awánká págegeue kéhnserah itega mó keyabé irutaboairatáq Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue sehgiórahowe. ¹⁸ Sísá Karáhéga itensabé anotahtaq arutaboairaitéhre. Wega íre pehgárita q arutaboairaitena peh anotahtaq arutaboairaitéhre. Ítere q moke mó Maniká tagariáh kéreqka minayabe ahtebageheéna itensabé púreruge. ¹⁹ Wega arutaboairaitéh sánsámé anotah sánsá púaq minayabe itega íre moke ahtebahrahúne. Mi sánsánkákáq wene moke mó sánsánkákáq ahtebageheéna itensabé púreruge.

²⁰ Manikánka págegeue séhréh aitena áhnte miraorahire. Wega miraorahinka itega iwíáhue púrerona naneq kiotaikire. ²¹ Sísá Karáhéga miraúnsabe ite we tagariona kegá

momiwíéq amahnágaákáq mókakeakáq ahriahri Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheqmúne. Aiq míre.

4

Ite Maniká tagariona ke Sísá Karáhéne anonka tahnsá míone i ehwéhne.

¹ Íné Poraga itene Wahnahne arambehri mirauraunsabé karábúsiipéq móintárowana mahtaq míónsábé néne ehweh kawerue íráhro. Manikánka ite omaq itena kaweraítaráinsabé we awahbeh sansá tábúsoqme sehgióro. ² Píribahri ke míéhboq ahriahri peh uwaresa ké méq pehwehrué míáhro. Wensabé wensabé arutaboírég we séhréh atéhoró. ³ Manikáne Awanka iru ukíq ítéhnsábé mó iwíáh mó iwíáhiyehboq peh morá iwíáhoró.

⁴ Manikánka omaq itowaq minayabe, Mókake morárq kaweqtapéq awaq mianéhe iwíáhúne. Mira iwíáhúnayabé ite peh morá ké úkuraune. Manikáne Awame peh morá ánine. ⁵ Itene Wahnah moq peh morá ánine. Wensabé aiq pútare ate sansa moq peh morá sánsáne. Wenáwírue wáni meona sansá peh moráe. ⁶ Manikámé peh morá ánine. We mah kehiná kéhínané Iteribo ména itetaq moke wahnahnéna ite míonarabeq arambehriéna moke itene irupipeq míéhre.

⁷ Sísá Karáhéga wene arambehriaraq ite sainsúéhnserah itega kawerue miraigeheéna wega ite mó aní mó anínue íópeqté náneq náiena págege aitéhre. ⁸ Minayabe Manikáne ehwehniká mahraréna,

Wega íópeq kiutaq áhnte saiqnarito ke meriqmena móritena wehuke wene arambehriaraq sainsuena íópeqté náneq náriena págege aritéhre. *(Buk Song 68.18)*

⁹ Íópeq kiu ehweh áwahewé Sísá Karáhéga íre peh íópeq kiuwe sokigi aíre. Írakauimo. Téhwe we marakóipeq tumíowe. ¹⁰ Marakóipeq tumío anínká iriwe ména íópeq kiwéna moke íópeqkákáq mah marákó marákóákáq wahnahníneéna kiuwe.

¹¹ Sísá Karáhéga wene arambehri sainsúéhre. Wega mó keyábé, Eqmaro kene arambehri miraoro aítana mó keyábé, Manikáne Awanka sokigi arí éhwéh pahsúáh ké míáhro aítana mó keyábé, Nahnsó ke suwahpeq Manikáne ehweh koreri sererínoro aítana mó keyábé, Íné tagariáh kérq wahnahné arámbéhríoro aítana mó keyábé, Manikáne ehweh síwáhnoré arámbéhríraq ítéhre. ¹² Ite Maniká tagariáh kéga Sísá Karáhéne arambehri kawerue miraigehe aitéhre. Sísá Karáhé tagariáh ké págege aítana kaweqtaq mía míaiigeheéna wega mí arámbéhríwáritáq wahnah ke sainsúéhre.

¹³ Ite Sísá tagariona ke wene sánsá ahtebéq morárq kawerue sehgiégeheéna wega mí arámbéhríwáritáq wahnah ke sainsúéhre. Sísane arambehriwáritáq wahnah kéga séhréh aitéhrataq moke ite Maniká tagariona ke morá ké méq anonani tahnsa míone. Anonani tahnsa méq wenahni Sísá Karáhéne sansá kawerue ahtebéq tábúsoqme sehgióneheqmúne.

¹⁴ Wene sánsá tábúsoqme sehgiónaraq káriq anínká áhwára áhwára inserahni sánsá íre oneheqmúne. Mí tanáhráq múguwahgu sánsá íre sehgiónehe. Mó kéga péhe éhwéh iwáhnorirataq sensabé íre aiq pútare arítanehe. ¹⁵ Itega péhe éhwéh pehragéq mó keyábé irutaboírég aiq pútaq éhwéh pehwehrué irarero. Áhwára áhwára sánsá sueq Sísá Karáhéne sánsá tábúsoqme sehgióneheqmúne. We itene iyahqno tahnsa míéhraq ite wene anonka tahnsá míone.

¹⁶ Wehukeníne arupipeqté iwíáhga wene aigára, ayahnkara, aura mó arámbéhrí mó arámbéhríue sainsúéhnserah Sísaga ite wene arambehriúna ke mó arámbéhríraq mó arámbéhrírárué saiiúwéhre. Wega saiiúwéh arámbéhríúnayabé ite wene anonka tahnsánué kaweqtaq míone. Wega saiiúwéh arámbéhrí tábúsoqme sehgiónaraq we séhréh atéhónehe. Wensabé wensabé irutaboírég iteite we séhréh atéhúnaga ite Sísane anonka kaweqtaq méq anonúkúne.

Ahbabáq kega mirao serahniyehboq kawerurero i ehwéhne.

¹⁷ Itene Wahnahne sánsá págegeue teiníboq írátiáhro. Maniká íre tagariáh náhnsó kéga mirao serahniyeho. Segá peh ahbabáq iwíáhéra ¹⁸ sirupikeq sunkkírírara íre tábúsoqme iwíáhorahowe. Se múguwahguéra saiyoo puara Manikánka oganúq sitahráhi sánsá íre ahtebahwe.

¹⁹ Segá kaweq sánsá suera ahbabáq aruqarurowe. Segá íre mirao naneq sánsá pehipi miraéra minayabe íre siyehitehre. Segá mirao serahniyehboq kawerurero.

²⁰⁻²¹ Segá mirao sánsámé íre Sísá Karáhéne sánsáne. Ite Sísane sánsá ahtebarotaq mí ahbabáq sánsá íre ahtebarowe. Itega Sísá Karáhé éhweh ireq kéraneheqmúne iwíáhowaq ínereq mó kereqka wene aiq pútaq sánsá iwáhnoruraune. ²² Itene irupipeqté áhbabáq iwíáhga íre kaweq naneqmarínsabé arutaboírowana menah saiqnaríaríaraq ahbabáq sansa sehgirowe. Amahnága itene irupipeqté áhbabáq iwíáh súáhro.

²³ Itene irupipeq kaweq iwíáh kankehboq peh kaweq sansánsábé iwíáhoró. Manikánka kaweqtaq ména iwíáhinserahnoro. ²⁴ Miraéq tábúsoqme iwíáhéq Maniká awahbeh sansá sehgieq kaweqtaq mía míaooro.

Abiahsaninaraq apubúue parabaruo i ehwéhne.

²⁵ Ite Sísá Karáhéne animárí méq peh morá káhnáh miáh púaq péhe éhwéh irariyehboq peh aiq pútaq ehwéh irarero. ²⁶ Mó aninsábé aru págegeue abiahsanéq ahababáriyehboq apubúue parabarúáho. ²⁷ Owainawanka iteba séna ahababáq úgi ínehboq abiahsanirataq apubúue parabarúáho.

²⁸ Menah aebóuro kegá mókake mó aebóiyehboq ápeq meyagéhboq arambehrioro. Tabonah ke náríeq séhréh aritaneheéq arambehrioro.

²⁹ Ahababáratáhráhi ehwéh irariyehboq peh morá séhréh atáhráhi ehwéh irarero. Séhréh atáhráhi ehwéh irarinaraq íréhra kegá tábúsoqme iwíáhéra kaweqtaq míagehe. ³⁰ Abehq éhwéh irarirataq Manikáne Awane aru págege agíneho. Manikáne Awanka iteba mía míai puaq íte wene animárí míonana Sísaga tuina tanáhráq íte airaiq kaweraitankéhe.

³¹ Teíéna sansámé súáho. Abiahsame, áyátéwé, taonsahwé, tobeh ehwehmé, éhruru ehwehmé, ahababáq atewé, moke mi sansámárí súáho. ³² Mí ahababáq sánsámárí sueq mó keyábé irutaboírég we séhréh atého. Sísá Karáhéga miraúnsabe Maniká Iteriboga itene ahababáqsabe íre iwíáhue ahrreraq matíéhre. Mína inserah mó anínká are ahababáratáhnah mí ahababáq íre iwíáhue ahrreraq matíéhno.

5

Wensabé wensabé irutaboírég we séhréh atého i ehwéhne.

¹ Ite Manikáne arutaboiri animárí míonayabé we awahbeh sansá sehgióro. ² Naho Asiu kegá Maniká titiratówana kaweq kunkúni naneq mire éna kawerowe aritowe. Segá titiratówana Manikánka, Kawerowe aritonserah Sísá Karáhé íte kaweraitanieéna pukúwana Manikánka wensabé, kaweróne atowe. Sísaga pukútaq ítensabé anotahtaq arutaboírúnserah íte we moq wensabé wensabé irutaboírég we séhréh atého.

³ Itewe Manikáne animárí miáh púaq ahababáq sansa miraome íre ábérehre. Mó aniné weh ahre abariéwé, íre kaweq sansámé, mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime pehragahro. Ite Manikáne animárí miáh púaq minawarinsábé íre ehwehnoro. ⁴ Ehbome, múguwahgu ehwehmé, ogie ehwehmé pehragahro. Minawari íre ábéreh sansáne. Íraukamo. Moke ahababáq pehragéq peh Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáh atáho.

⁵ Ménsámehnsánsabe arutaboiri animé owainawansabé titiratéh ání tahnsane. Minayabe ménsámehnsánsabe arutaboiro kewé, mó aniné weh ahre abario kewé, íre kaweq sansá mira aruqaruro kewé Sísá Karáhéreq Maniká Iteriboreqka wahnah wahnahnóyarebeq íre kioráhuwe. Minayabe ahtebehro.

Peh téhrehrabeqte kaweq sansánoro i ehwéhne.

⁶ Manikánka mí sansáno ke íre kamah arinkéhe eme péhe éhwéhnowe. Sene múguwahgu ehwehnsábé aiq pútare aritéhboq kawerurero. Manikánka mí ahababáq sánsáno ke, wene ehweh íre sehgiro ke anotahtaq kamah arinkéhe. ⁷ Minayabe mí ahababáq sánsáno kereq íre míáho. Sene ahababáq insoqitéhboq sereq íre míáho.

⁸ Menah íte we mí ahababáro ke tahnsanéq sunkíkírirabeq míarowe. Ahahnága ítene Wahnahne animárí miáh púaq téhrehrabeq miáhwe. Ite téhrehrabeq miáh púaq sunkíkírirabeqte sánsá pehragéq peh morá téhrehrabeqte káwéq sánsánoro. ⁹ Téhrehrabeqte sánsá sehgiro kegá kaweq sansánéra tábúsoqme arámbehriéra aiq pútaq ehwéh irarewe. ¹⁰ Itene Wahnah awahbeh sansá ahtebeq sehgióro.

¹¹ Sunkíkírirabeqte áhababáq sánsáno kereq íre méq peh sene ahababáq pahsúáho. Sene ahababáq sansanká kaweq naneq íre áhwárahrahire. ¹² Segá kopípéq mirao sansámé niyehiteh sansá púana minayabe móme íre irarinie.

¹³ Téhrehnka moke sansá áwahe sokigi ainieéna ábóraq marahráhire. ¹⁴ Téhrehnka moke sansá áwahe ábórararuahna puana mó íre kopéq suahráhire. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Sugahna aníno, irigúno. Pusa ké miáhrabeqte iriwe míáho. Iriwe miéhraatqmé Sísá Karáhéga téhrehme kaweq sansámé sokigi ainkéhe íre.

(Aisaia 26.19)

Píah nahnsabé múguwahgu agéra ahababáq aitáhráhi sansáne i ehwéhne.

¹⁵ Itega sehgió sánsá kawerue auráq matíáho. Múguwahgu kegá onserahniyehboq peh ahtebea ké tahnsanue miáho. ¹⁶ Mah tanáhráq pehipi sotaikínehboq ahriahri Manikáne arambehri miraoro. Mah tanáhráq íre kaweq tanáhráq púaq kawerue arambehrioro. ¹⁷ Múguwahgu sansániyehboq ítene Wahnah awahbeh sansá ahtebeq sehgióro.

¹⁸ Píah nahnsabé múguwahgu iyeho. Ahqáho. Mi sansánká ahbabáq aitahráhire. Manikáne Awanka itene sánsá moke wahnahninkehboq teaweq, Nirupipeq mía míae auráq íntárahno teawéro.

¹⁹ Itereq mó Sísá tagariáh kéreq moráráq méq itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atanéhboq Sísansabé iwíáh iwíáh igónkónoro. Moke Púkuipéqté igónkómé momiwórabegte igónkómé Manikáne Awanka iwíáh aitarái igónkómé wensabé iwíáh iwíáhoró. Itene irupipeq eyoyóue igonkónéq itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáhoró. ²⁰ Ahriahri Maniká Iteribonsabé moke mó naneqsabé, Kaweróne atáho. Itene Wahnah Sísá Karáhé áwirue kaweróne atáho.

Ahrerono, iteruwehqsone ehweh kawerue sehgióro i ehwéhne.

²¹ Itega Sísá Karáhénsabe irutaboírég áhteno puag moráni moráníne Sísá tagariáh kéné ehweh ireq sehgióro. ²² Ahrerono, Sísá itene Wahnahne ehweh kawerue sehgiónserah iteruwehqsone ehweh moq kawerue sehgióro.

²³ Sísá Karáhéga we tagariáh kéráq wahnahninserah awehkawagá wene ahrreraq wahnahninkehe. Sísá Karáhéga ite kaweraitéhnsabé ite we tagariona ke wene anonka tahnsá úku míone. ²⁴ Minayabe ite Sísá tagariona kegá wene ehweh kawerue sehgiunanserah ahronká iteruwehqsone ehweh kawerue sehgióro.

Weho, itene ahreronsábé irutaboíro i ehwéhne.

²⁵ Sísá Karáhéga ite we tagariona ke arutaboíraitena ite kaweraitanieéna pukúwe. Weho, Sísaga itensabé arutaboírinerah itene ahreronsábé moq irutaboíro. ²⁶ Sísaga ite kaweraitanieéna pukúwaq wene kaweq ehwéh írátáúnaga kaweqtaq méq wání meraune. Mirauranayabé amahnága kaweqtaq míahrahúne. ²⁷ Ite we tagariona ke íre ahbabária peh kaweqtaq mía míaiagehéna Sísaga ite kaweraitanieéna pukúwe.

²⁸ Wehga wene anonka arutaboíréna kawerue wahnahninserah wene ahreyabé moq arutaboírue wahnahninkehe. Wene ahreyabé arutaboíri wehgá wewensabé moq arutaboírere. ²⁹ Wehukénká wewene anonkansabé, Nuwahriehre iwíáh íre iwíáhire. Wewene anonkansabé arutaboíréna kawerue wahnahnéna táhutahurire. Ite Sísá tagariona ke wene animári púana wega ite kawerue wahnahnaitéhre. ³⁰ Ite Sísá Karáhéne anonka tahnsá púana wega wahnahnaitéhre. ³¹ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Wehga wenanoibone nahtapeq suena wene ahrreraq mía míainkehe. Se morá ání tahnsanue míagehe íre. (Stat 2.24)

³² Mi ehwéhká íre peh morá weh ahreyabé irarire. Mi ehwéhká Sísá Karáhéreq we tagariona kereqsabé moq irarire. ³³ Weho, morá ání tahnsanue míagehe irarinsabé arerene anonkansabé arutaboíré kawerue wahnahnónanserah arene ahreyabé moq arutaboírúno. Ahrega wenawehqne ehweh kawerue irena wensabé iwíáh iwíáhinkehe.

6

Iteinoibone ehweh íráhro i ehwéhne.

¹ Animáрино, iteinoibone ehweh íráhro. Itene Wahnahnka sene ehweh íráhro aitéhnsabé mina aiq kaweq sansáne. ²⁻³ Manikánka sehgióro ú ehwehnká mahraréna, Iteinoibonsabé iwíáh iwíáhoró. Mirairataq kaweqtaq méq mah marákóráq ore orení uragéhe íre. (Lo 5.16)

Wega sehgióro ú ehweh irarútaq wega mah omásá éhwéh téh irarúwe.

Itene animári tábúsoqme síwáhnororo i ehwéhne.

⁴ Sibowáreho, itene animáínsabé áhnte ehwéh aruqaruronka siwahsoreqsirara sega itensabé abiahnsa aitagéhe. Minayabe mi sansá sueq itene animárinká itene Wahnahne sánsá kawerue ahtebagehboq tábúsoqme síwáhnororo.

Itene Wahnahne ehweh kawerue sehgióro i ehwéhne.

⁵ Mó kéné arambehriraq saignariáh kéó, itene marakóipeqté wáhnáhmáínsabé áhtenéq sene ehweh kawerue sehgióro. Sene arambehriraq taoraho iyehboq Sísá Karáhéne arambehri kawerue miraonserah sene arambehri moq miraoro. ⁶ Íre peh morá sega tagehrataq kawerue arambehrioro. Írakaumo. Segá íre míéhrrataqkákáq kawerue arambehrioro. Ite Sísá Karáhéne arambehrio ke púaq moke mirao arámbéhri kawerue arambehrioro. Minawé Maniká Iteribo awahbeh sansáne.

⁷ Itene marakóipeqté wáhnáhné arambehri miraotaq íre peh morá sene arambehri miraowe. Mi arámbéhriwé Sísá itene Wahnahne arambehri úkire. ⁸ Minayabe mi arámbéhriirataq iru eyoyóue kawerue arambehrioro. Sísá itene Wahnahnka moke kaweq arámbéhri ke ápeq náinkéhe. Arambehri saignariáh kéreq sene arambehriyabé móne méyáh kéreq peh morá iwíáhéna mókake ápeq náinkéhe.

⁹ Arambehriraq wahnahno keo, iteba arambehrio keyábé peh kaweq sansánoro. Anotah ehwéh aritéhboq itene ehweh kawerue sehgirataq itega se pehwehrie aritáhro. Itereq sereqne íópeqté Wáhnáhnká íre mó iwíáh mó iwíáhire. Wega moke wehukeyabé peh morá iwíáhi puaq minayabe ahrreraq matawéq kawerurero.

Sísa tagariáh kégá owainawamarínseq ebehúne i ehwéhne.

¹⁰ Ínéga parabaruanau ehwéh íráhro. Itene Wahnahme ayahnsa kira aninéna págegeue mía míaire. Ite moq mina tahnsa míaneheéq wega séhréh aitéhnsabé weba wahtotaq mía míaéq págegeue mía míaro. ¹¹ Owainawanka ahbabáq aitehnehboq itega kaweqtaq míaneheéq Manikánka náí íq, póriáh, téhnké sokahue míáhro.

¹² Íre wehukereq ebehúne. Írakaumo. Owainawamarínseq sené wahnahmarínseq sunkíkirirabeqte wahnáhnseq áhnte íópeqté áhbábáq kéreq ebehúne. ¹³ Míayabe Manikánka náí íq, póriáh, téhnké sokahue míáhro. Mirairataq owainawamarínká iteba siraq ebehirataq sega ite íre íuboráhowaq peh págegeue méq ebehorahowe. Ebeh parabarueq págegeue míahrahowe.

Owainawanseq ebehúna naneqsabé pabeqme ehwéhne.

¹⁴ Owainawanseq kawerue ebehoneheéq teiú náneqmarí sokah sokahue míáhro. Aiq pútaq ehwéh irareme itene áréti tahnsáne. Kaweqtaq mía míaéwé káhpahraté miraia síotí tahnsane. ¹⁵ Manikáne kaweq ehwéh insahwé aite ehwéh teríémé itene igárápité súu tahnsáne.

¹⁶ Sísansabé aiq pútare atewé itene tehnke tahnsane. Mi tehnké mararaq pentabehrataq owainawane poriaha íre séuqmianae. ¹⁷ Manikánka aiq kaweraitéhmé itene págege ayáhuq tahnsane. Manikáne púkuipeqté éhwéhmé itene poka tahnsane. Mí ehwéh irarirataq Manikáne Awanka séhréh aitanae. ¹⁸ Manikáne Awanka iwíáh aitahna naneqsabé ahriahri púreroro. Mó naneq mó naneqsabé iwíáhue púreroro. Kawerue púreroneheéq túbáh agiye-hboq áwéh panantáquinaq tagéq moke Maniká tagariáh keyábé púreroro.

¹⁹ Ínénsabe moq púreraintáhro. Íné íre áhrea Manikáne kaweq ehwéh peh kawerue pahsuaníboq Manikánsabe, Íné págege ate séhréh ato ue teawéro. ²⁰ Íné Manikáne ehweh koreri terinu aní múge. Teri terinunsabé mó kegá karábúsiipéq móintáhwe. Kaweq ehwéh págegeue teri teriné sansamé kaweq sansáne. Ínéga íre áhrea peh tábúsoqme mirainiboaq púreraintáhro.

Poraga Manikánsabe mi ke moke kawerarito ú ehwehne.

²¹ Itene iruí iyáhnábó aní wenáwíq Tikikúsie. Wega itene Wahnahne arambehri kawerue mira aruqarurire. Wega íné éhweh teinkeheéna iteba eqmaróge. ²² Ínéwé árahue míehre iwíáhoo? Íné aneq arámbéhríre iwíáhoo? Íné éhweh Tikikásaga moke teiena itene irupipeq eyoyó aitankéhe.

²³ Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka itene iru ukiq itehye. Itega kawerue aiq pútare ariteq mó keyábé irutaboirigeheéta séhréh aitehye. ²⁴ Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe anotahtaq irutaboiro kewé Manikánka séhréh aitéhre.

Pírípái Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.

Pírípái suwahpeqme Másérónía marákórápéq kowe. Poraga mibeqté keyábé anotahtaq arutaboíréná mah pahsí sehiranúwe. Mah pahsípéq wega mó naneq mó naneq ehwéh sehíranéna sega Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue sehigigeheéna mah pahsí sehíranúwe. Segá mótaq mótarue Pora móne náwúwana wega sensabé kawerowe aritowe. Wega sensabé, Ahriahri iru eyoyóéq iwíáh iwíáhoró úwe.

Poraga Pírípái suwahpeqte ké siu pahsíe.

¹ Pírípái suwahpeqte kéó, iné Porane pahsí sáhnsahwe tagahro. Moke Sísá Karáhéne animárinseq wahnahno kereq séhréh aritó kéréro, mah pahsí kawerue tagahro. Ínéreq Tímótireqka Sísá Karáhéne arambehriúya anité úye. ² Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Poraga Pírípái ke púrerarito ehwéhne.

³ Itensabé niahreraq kéhtáq ahriahri Maniká Iteribonsabé kaweróne atena iwíáh iwíáh atóge. ⁴ Itensabé púreraitótáq ahriahri nirupipeq eyoyóirana púreraitóge. ⁵ Ínéga Sísane kaweq ehwéh téh teiátáutaqkákáq amahnágaákáq séhréh aintáhwe. Séhréh aintáh púana itensabé púreraitótáq ahriahri nirupipeq eyoyóirana púreraitóge. ⁶ Íné aiq tagaríomé Maniká Iteriboga itene irupipeq kaweq arámbéhri áhwáraraire. Mí arámbéhri íre túbáh agía Sísá Karáhé tuinagake Manikánka parabaruanawire.

⁷ Manikánka Sísane kaweq ehwéh koreri terinúno urairana tábúsoqme koreri terinuraage. Sísane kaweq sansánsabé ehweho kereq moq teri terinuraage. Teri terinurautaqkákáq amahnága karábúsiipéq míótáqkákáq mí arámbéhri mirainkeheéq itega náni náninéq séhréh aintáhwe. Minayabe itensabé ahriahri nirutaboíraitóge. Míra iwíáh aítomé aiq tábúsoqme iwíáhuge. ⁸ Manikánka aiq tagaríéhme Sísá Karáhéga itensabé arutaboíraitena iné míra iwíáh aintéh púana ínéga itensabé moq nirutaboíraitóge.

⁹ Itega mó keyábé anotahtaq irutaboíraritageheéna itensabé púreraitóge. Irutaboírég ahtebeia ké tábúsoqme iwíáho ke míageheéna itensabé púreraitóge. ¹⁰ Mína tahnsa ké míéhrataq ite peh kaweq sansá omaq itahráhire. Peh kaweq sansá omaq itahráhinsabé mirairataq Sísá Karáhé tuinagake ite íre ahbabáq ke méq peh kaweqtaq míagehe. ¹¹ Sísá Karáhéga séhréh aitahtaga ite peh kaweq ke míagehe. Ite tagehra kegá Maniká Iteribo áwiq pankerera wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

Pora karábúsiipéq mío ehwehne.

¹² Néne iyahnabo animárinó, mah ehwéh iragéhboq kawerue íratíáho. Ínéga Sísá Karáhéne arambehri mirauraunsabé saiqnaintera karábúsiipéq íntárówe. Íntáróme sega kaweq ehwéhme íre saiqnariahrahowe. Írakaumo. Segá iné karábúsiipéq íntáronka kaweq ehwéh íre saiqnaruto puana peh págegeue abae aguraire. ¹³ Minawé moke mahtaqté wáhnáhné sóntía kereq mó kereqka tagaríáhwe. ¹⁴ Íné karábúsiipéq míónsábé kaweq ehwéh abae agurairara áhnte Sísá tagaríáh kegá íráhwe. Íráhwana itene Wahnahnka séhréh aritéhrara sega moq íre áhrea Manikáne ehweh pahsúáhwe.

¹⁵ Táhmaro kegá néne arambehri tagéra, Ite moq anotah animári míaneheqmúne iwíáhéra Sísá Karáhé ehweh teri terinowe. Mó kegá peh kawerue iwíáhéra mí ehwéh teri terinowe. ¹⁶ Ínéga Sísá Karáhé ehweh pahsutaunsabé karábúsiipéq móintárówe. Minawé kaweq kegá tagéra ínensabe sirutaboírera Sísá ehweh teri terinowe.

¹⁷ Íre kaweq iwíáho kegá sensíwiq pankeranehe iwíáhéra, Amahnága Pora karábúsiipéq míéhnasábé we kamah awenehéq Sísá ehweh teri terinonehe ewe. ¹⁸ Minayabe abiahn-sanugo? Írakaumo. Nirupipeq eyoyóire. Mó terié ké kaweq iwíáhowara mó terié ké íre kaweq iwíáhowe. Moke sega Sísá Karáhé ehweh teri terinonsabé nirupipeq eyoyóire.

Poraga Sísareq méyabe awahbó ehwehne.

¹⁹ Itega ínensabe púreraintáhnká Sísá Karáhéne Awanka séhréh aintéhra karábúsiipéqté pugeq nuwagéhe iwíáhuge. Míra iwíáhunka nirupipeq eyoyóire. ²⁰ Mókakeakáq peh eyoyóinae. Wega níatái arámbéhri kawerue mirainiéna anotah nirútábóiruge. Niyehitegurégúonehoéna mí arámbéhriyábé kawerue mirainauge. Íné íre áhrea peh ahriahri Sísá Karáhé ehweh teri terinuraunserah amahnágaákáq pahsuqme terieyabe nuwahbehre. Míraonaraq oga míanabu pukinabugapómo néne arambehri tagehra kegá Sísá Karáhénsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

²¹ Íné oga mío tánáhráq peh Sísá Karáhéreq mía míainie. Íné pukonaraq weba mía míaonawe anotah kawerinawire. ²² Íné mah marákóipéq oga míáhnaraq mó kaweq arámbéhríena áhnte ke séhréh aritahráhuge. Minayabe anerininkono? Íre tagaríoge. ²³ Anerininkono íwíáhéna téhtaré íwíáhuge. Niru eyoyói sansámé néne ninonka suena Sísaba pokéyabe nuwahbehre íwíáhuge. Sísaba pokéyabe nírana ²⁴ peh mahta q ména ite séhréh aitahráhuge íwíáhuge.

²⁵ Ite séhréh aitahráhuge tagaríó puana mahta q ména ite séhréh aitanauge. Ínéga ite séhréh aitáhnaga ite Sísane sánsá ambubu atíéhra puana itene irupipeq eyoyóinae. ²⁶ Ínéga iteba konaraq íné tagéq Sísá Karáhénsabe íwíáh íwíáh atagéhe.

Itene naruoga íwíoqnah ehwéhne.

²⁷ Anotah ehwéh teiníboq írátíáhiro. Sísá Karáhéne kaweq ehwéh tábúsoqme sehgióro. Sehgirataq itega peh morá íwíáhue kaweqtaq mía míaiagehe. Kaweqtaq mía míaeq moráéneue Sísane sánsá ambubu atawéq wene ehweh teri terinigehe. Mirairataq iteba konaraqpópoq mahta q míáhnaraqpópoq ite kaweqtaq mía míao ehwéh íranie. ²⁸ Itene naruoyabé íre áhreo. Sensabé íre áhreirataq itene naruoga mina tagéra íwíáhéra, Ite pukoneheqmúne. Peh moró Manikánka Pírípái suwahpeqte ké séhréh aritéhnsábé kaweqtaq míaneheqmóe siahtebagehe.

²⁹ Manikánka itensabé, Sísansabé aiq pútare atáhiro éna néne arambehri miraoro. Miraéq wenáwíq pankeréhra qmé itensabé suwahrieh kegá íwíoqnagehe íre. ³⁰ Menah ínéga Sísane arambehri mirauraunsabé níwíoqnarowaq tagarowe. Amahnágaákák Sísane arambehri miraunsabé mó kegá níwíoqnah ehwéh itega íráhwe. Itereq ínéreqka ahabábáq saiqnarueq peh morá árámbehríúne. Minayabe Sísane ehwehnsabé suwahrieh kegá íwíoqnahwe.

2

Moráéneue séhréh atéhoró i ehwéhne.

¹ Itega Sísá Karáhéreq mía míaowana aiq págege aitehro? Wega itensabé arutaboiritéhnsábé itene irupipeq eyoyóiro? Itereq Manikáne Awanseqka moráénoo? Itega mó ke séhréh ariteq sensabé irutaboiroo? ² Kowe irataq moráénoro. Mó keyabé irutaboirititeq wensabé wensabé arutaboiratéhoró. Peh morá íwíáhue míáhiro. Ite mí ehwéh sehgiiranka nirupipeq eyoyóinkehe.

³ Itene arambehri mirairataq peh iteitensabé íwíáh íwíáhiyeho. Ite mó ke kiotaikuna ke úne íwíáhiyehboq íre píribahrioro. Írakaumo. Mó kegá ite kiotaikowe íwíáhéq uwaresa ké míáhiro. ⁴ Íre peh morá iteitene arambehriyabé auráq matíáhiro. Itene iyahnabone náneq moq íwíáhue séhréh aritáhiro.

Sísaga, Íné anotah aní múge íre ú puana Manikánka wenáwíq pankero ehwéhne.

⁵ Sísá Karáhéga íwíáhnúserahnoro. ⁶ Wereq Manikánseq senahnáéra monseráhnuye. Minayabe Sísaga, Íné Nánibo míéhrebeq peh we tahnsá anotah Wahnáh aní míanauge íwíáhuwo? Írakaumo. ⁷ Ite kaweraitanieéna Wenabo míéhrebeq íopeq suena wehukení úkéna arambehri aní tahnsa úkúwe.

⁸ We wehukení úkéna mah marákóipéq míotaq íre píribahri anínéna peh Wenabo awahbeh sansá ahriahri tábúsoqme miraúwe. Miraúnsabe awankátaq táhpague putiowe. ⁹ Minayabe Manikánka Sísá iriatena wega wahnahnirabeq móatowe. Móatena anotah aní míáhno ato puana wenáwíqka moke mó ke síwíq kiotaikire.

¹⁰ Minayabe moke íopeqté kéreq mah marákó marákóipéqté kéreq iraipéqté kéreqka sirehunseraráq méra Sísá áwíq pankeragéhe. ¹¹ Pankerera, Sísá Karáhé aiq pútaq anotah Wahnáh míre pahsuqme irarigehe. Irariranka Maniká Iteribo áwíq pankeragéhe.

Kaweqtaq méq eyoyóe arambehrioro i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo anímárinó, iteba míarautaq néne ehwehme kawerue sehgirowe. Amahnága iteba íre míótáqkákák moq kawerue sehgióro. Oga mía míaonehéq wene ehwehnsabé áhreue íransánéq kawerue sehgióro. ¹³ Itega Maniká awahbeh sansá kawerue íreq tábúsoqme miraigeheéna wega itene irupipeq ména ahriahri séhréh aitéhre. Minayabe wene ehwehnsabé áhreue íransánéq kawerue sehgióro.

¹⁴ Itega arambehriirataq íre síéhruuro. Íre síéhruuéq peh ahriahri eyoyóe arambehrioro. ¹⁵ Mah marákó marákóipéq áhnte ahabábáq kéreq ahkaragára kereq míáhwe. Itewe se míáhtáq mirao serahniyehboq peh Manikáne kaweq anímári míáhiro. Wene kaweq anímári méq ite íre ahabábária peh kaweqtaq mía míaonehéq eyoyóe arambehrioro. Wehyoqka íopeq téhréna ábóra q kéhnserah ahabábáq ke míáhrabeq itene kaweq arámbehrí ábóra q kéhra q oga mía mía ehwéh teri terinowe. ¹⁶ Minayabe Sísá Karáhé tuinagake néne arambehriyabé kaweróne aintankéhe. Itega oga mía mía ehwéh kawerue pahsúáhnsábé néne arambehri íre abehq úkia peh ábóra q kéh puana íwíáh íwíáhinie.

¹⁷ Itega Sísane sánsá kawerue sehgeheéna séhréh aítaráuge. Séhréh aítaráunsabé ahababáq kega nubiq suaneherabowapómo. Anetaníbo. Itereq iwíáh iwíáhéna nirupipeq eyoyóire. ¹⁸ Ite moq iwíáh iwíáhoró. Ínéreq iwíáh iwíáhéq itene irupipeq eyoyóue iwíáh iwíáhoró.

Poraga Tímóti Pírípái suwahpeq eqmaraníe ú ehwehne.

¹⁹ Itene Wahnah Sísaga iwíáh aintahnana Tímóti mótaq iteba eqmaraníe. Wega itene arambehri tagéna inéba kouwekue sereninkéhe. Íráhnaq nirupipeq eyoyóinae. ²⁰ Tímótiga iné iwíáhunserahnéna ite kaweqtaq méyabe arutaboíréna, Árahue Pírípái ke séhréh aritanínkono iwíáhire. Mó mina tahnsa iwíáho kewé ínéreq íre miáhwe. ²¹ Segá íre Sísá Karáhéne arambehri peh seylene arambehriyabé sirutaboírowe.

²² Sísane kaweq ehwéh teri teri arámbéhríurautaq Tímóti nénahni tahnsanéna séhréh aintáráire. Séhréh aintáráinsabé itega wene sánsá tagariáhwe. ²³ Minayabe áwénunéna, Mahta q inéba aneqpopoq kanabirapómo éna Tímóti iteba eqmaraníe. ²⁴ Ínéga iwíáhume itene Wahnah Manikánka iné séhréh aintahnana ínéga moq iteba mótaq koraganie.

Poraga wehukeni wenáwiq Épápórita Pírípái suwahpeq eqmaraníe ú ehwehne.

²⁵ Épápóritaga iné séhréh aintankeheeq itega inéba eqmaq áuwátówe. Eqmaq áuwátówana we nánibáq tahnsa miáraitara moráráq arambehriurawe. Wega itensabé anotah arutábóiri puana amahnága iteba eqmaraníe iwíáhuge. ²⁶ Wega itensabé anotah arutábóiréna ite tageyabe awahbehre. We awahreuraire uro ehwéh írátónsabe wene arupipeq iwíáh kikirire.

²⁷ We aiq pútaq awahreéna peh áura pukuraire. Manikánka wensabé arutaboírurainsabé we kawerataráire. We pukuraitaq tahirímé nirupipeq áhnte pagégéurái irino. Minayabe Manikánka íre peh wensabé arutaboíréna ínensabe moq arutaboíraintáráire. ²⁸ Itega we tagéq itene irupipeq eyoyóinkeheéna iteba eqmaraníe. Itene irupipeq eyoyóinayabé néne nirupipeq umehime moq eyoyóinae.

²⁹ We itene Wahnahne ani miéhnésabé eyoyóue mehweh atáhiro. Mina tahnsa ké síwiq pankereq sensabé iwíáh iwíáhoró. ³⁰ Ite íre wahto miáh púa q iné íre séhréh aintahráhowe. Minayabe itega Épápóritansabé, Koséhréh ato éq inéba eqmaq áuwátówana wewensabé íre iwíáhire. Írakaumo. Peh iné séhréh aintena Sísá Karáhéne arambehri miraurainsabé áura pukuraire. Minayabe ayahmaq aweq iwíáh iwíáhoró.

3

Sísansabé aiq pútare atáh kéwé kaweq ke wóe i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, mó ehwéh kéhre. Itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq itene irupipeq eyoyó ke miáhiro. Métáq sehíranue téi éhwéh mónkákáq séhréh aitanieéna teiníe. ² Ahababáq aruqaruro ke, úrinsi iánká tahnsa sánsáno kegá péhe sánsá aitehboq auráq matiáhiro. Segá, Ite Asiu kené sánsánéq iú amurúrúáhiro ue pagu paguno ke wóe. ³ Manikáne Awanka séhréh aitéhraq itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq Sísá Karáhé áwiq pankerone. Minayabe ite Manikáne animári míone. Ite tagarionawe síu amurúrúáh sánsánká wehuke íre séhréh aritahráhire.

⁴ Teiníboq írátíáhiro. Wehukega mirao sánsánká kawerarítéhtáq tahirímé ínéga miraurau sánsánká iné aiq kaweraintarái irino. Ínéga miraurau sánsánká áhnte mó kegá mirauro sánsá aiq kiotaikuraire. ⁵ Náinoibo akéq Pénsámíni kahnáh akéq Asiu anité wóye. Náinoga iné maqmarotaq abapeqte apahtaró wéhékáh sótaikútaq níu amurúrúówe. Náinoibo akéqká Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehnóyansabé ínéga moq Íbaru kené ehwehnye. Anonútáutaq Mósísiga sehgióro ú ehwehnsabé Péhrasi kené sánsá kawerue miraurauge. ⁶ Manikáne arambehri págegeue mirauge iwíáhéna Sísá tagariáh ké síwioqnarauge. Mósísiga sehgióro ú ehweh íre anterusa peh kawerue sehgiarauge. Wehukega néne sánsá iwíáhue tagéna ahababáq anine íre orahurawe. ⁷ Minayabe ínéga iwíáhurame, Íné kaweqtaq míoge urauge.

Amahnága Sísá Karáhéne sánsá miraunsabé néne naho kiotaikurai sánsá abehq náneq úkire iwíáhuge. ⁸ Íre peh morá néne naho sánsá abehq náneq úkire. Írakaumo. Moke mó sánsá abehq náneq úkire iwíáhuge. Itene Wahnah Sísá Karáhé tagarió sánsánká moke mó sánsá kiotaikirana moke mó sánsá abehq náneq úkire. Sísá Karáhéne sánsá sehgiónsabé moke mó sánsá abehq náneq tahnsáne iwíáhéna sutauge. Peh morá Sísá Karáhéne nirutaboíréna mó sánsá sutauge. Peh wereq mía míainieéna sutauge. ⁹ Suena amahnága iné Sísareq mía miáéyabe nuwahbehre.

Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiúnká, Kaweqtaq miáhne aintahráhiro? Írakaumo. Peh Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáráunsabé Manikánka, Kaweqtaq miáhne aintáráire. ¹⁰ Sísá Karáhé tagarawéyabe nuwahbehre. Manikánka Sísá iriato púana wega págege aintahráhire.

Págege aintahnayabé níre. Íné wene iyahnabo aní míó púara mó kegá Sísá áwíoqnonserah níwíoqnagehe. Sísaga we puké tanáhráqsábé iwíáhurainserah íné moq mína tahnsa iwíáhinie. ¹¹ Ínéga iwíáhume mókake íné moq iriintena oga mérapeq móintanawire iwíáhuge.

Poraga, Tauntahu arámbéhrínie ú ehwehne.

¹² Sísá Karáhé tahnsa amahnága íre úkuge. Ahriahri kaweqtaq mía míau aní amahnága íre úkuge. Peh kaweqtaq méyabe nuwahbehre. Sísá Karáhéga omaq intena kaweraintarái puana ínéga págegeue arambehriuge. ¹³ Néne iyahnabo animárinó, amahnága Sísá tahnsa íre úkuge. Íné peh morá iwíáh kéhre. Menah tanáhráqsábé anetaníbo iwíáhéna peh morá mókakeyabé iwíáhue págege arámbéhríuge. ¹⁴ Sísá Karáhéne sansá kawerue sehgiúnsábé Manikánka ínénsabe, Kaweróne. Íópeq mahbeq kio. Ínéba mía míaúno aintanawire. Mi tanáhráq nína apéqsábé iwíáhue págege arámbéhríuge.

¹⁵ Tábúsoqme iwíáhoraho keo, itega moq mína tahnsa iwíáhoró. Itega mó iwíáhirataq minayabe Manikánka sokigi aitankéhe. ¹⁶ Itega kaweqtaq mía míauraunaserah mókakeakáq kawerue mía míaoneheqmtúne iwíáhoró.

¹⁷ Néne iyahnabo animárinó, iteba míarautaq néne sánsá tagarowe. Mitaq ínéga mía míauraunaserahue míáho. Miraurau sansá miraira ke kawerue tagarawéq sene ehweh íráhro. ¹⁸ Sísá Karáhéga itene ahababáqsabe awankátaq táhpawe pukú ehweh áhnte kegá íre irera peh ahababáq aruqaruowe. Minayabe sega Sísá Karáhéne naruo úkowe. Mi ehweh menah teiena amahnágaakákq nirupipeq umehirana mónkakákq teiúge. ¹⁹ Sinonkanka suwahbeh naneq mira aruqaruro puana minawé sene maniká tahnsa úkire. Mah marákóipéqté náneqmarínsábé iwíáh iwíáhéna sene siyehiteh sansánsábé iwíáh iwíáh atáhwe. Mi sansáno kega iraipéq pokoneherawoe. ²⁰ Iteitene irutaboiri matábúwé íópeq kéhra q mitaqté sánsánúne. Mibeqté ite kaweraitéh aní, itene Wahnah Sísá Karáhéga tuinawire. Wega tuina tanáhráqsábé irutaboírégé áwénunúne. ²¹ Itene mareqmareq pukorahi inónká wene págegeue kagai anonká tahnsa úqitankéhe. Sísá Karáhéga moke wehuakeakáq ménsámehnsánkakaq págegeue wahnahnorahi puana wega itene mareqmareq inónká págegeue kagai anonká úqitankéhe.

4

Itega peh morá iwíáhéq iru eyoyóue iahtebahro i ehwehne.

¹ Néne niruní iyáhnábó animárinó, itensabé nirutaboiruige. Itega Sísane sánsá kawerue sehgió púana nirupipeq iwíáh iwíáhue eyoyóire. Néne niruní iyáhnábó animárinó, mókakeakáq kawerue sehgióro.

² Íyúóriareq Síntíkireq korenitéo, néne ehweh íráhtao. Itene Wahnah peh morá aní mire. Minayabe uwareasa ínté méta peh morá iwíáhotao. ³ Néne weho, mi inité kawerue séhréh arito. Segá íné séhréh aintároye. Sísane kaweq ehweh teri terinurautaq sereq Kéménareq inéreq arambehrio kereqka séhréh aintárowe. Oga mía míaoneherao kené síwíq kéh púkúípéq Manikánka sensíwíq aiq sehiranaréhre.

Iwíáh kikiriyeboq Manikánsabe teawéro i ehwehne.

⁴ Ahriahri itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq itene irupipeq eyoyóo ke míáho. Mónkakákq teiníboq írátiáho. Itene irupipeq eyoyóo ke míáho. ⁵ Ómiga tagagehboq uwareasa animári mía míaoro. Itene Wahnah tuina tanáhráqmé peh áhnióbóránire. ⁶ Itene irupipeq iwíáh kikiriyeboq moke aru págegeorahi naneqsabé Maniká teawéro. Wensabé iwíáh iwíáh ateq ite iwíáho naneqsabé teawéro. ⁷ Mirairataq Manikánka itene iru ukíq itankéhe. Iru ukíqite sansa áwahewé íre iahtebahrahúne. Manikánka itene iru ukíq itahnaga ite Sísá Karáhéreq mía míaúnana itene irupipeq íre iwíáh kikirúne. Írauko. Peh iru ukiréhraq míone.

Peh kaweq naneqsabé iwíáhoró i ehwehne.

⁸ Néne iyahnabo animárinó, mó ehweh kéhre. Teina kawéq náneqmarínsábé iwíáhoró. Aiq pútaq ehwehmé, séhréh arite sansámé, kaweqtaq mía míaome, tabasíwe mía míaome, kaweq náneqmarínsábéwé, kiotaiki sansámé, uwaréqme, mía míaome, minawarínsábé iwíáhoró. ⁹ Íwáhnoruraugaq írátó ehweh sehgióro. Ínéga miraurau serahnoro. Mirairataq Manikánka iteba mía míaéna itene iru ukíq itankéhe.

Poraga Pírípái kegá we náwa náwanunsabé iwíáh iwíáh ú ehwehne.

¹⁰ Itene Wahnahne arambehri mirainkeheéq mónkakákq níátówe. Minayabe nirupipeq eyoyóue itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atóge. Menah moq itega ínénsabe irutaboiraínteq peh mi tanáhráq íre nieráhurowe. ¹¹ Íne tabonah aní míónsábé mi ehweh irarugo? Írauko. Íné tabonah aní míarautakákákq nirupipeq íre umehire. Ahriahri niru eyoyóire.

¹² Íné tabonah aní míarautaqkákáq áhnte káráitaqkákáq monseráhnue niru pehwehrue eyoyóire. Niyahbankiréh sánsánkákáq nirupibi sansankákáq tagarióge. Áhnte kéh tánáhráqkákáq tabonah tanáhráqkákáq tagarióge. Moke mi tanáhráq monseráhnue niru pehwehribeq eyoyóire. Minayabe niahtebarauge. ¹³ Sísaga págege aintahráhire. Peh wewega págege aintéhnká ínega moke miraorahuge.

¹⁴ Íre kaweq sunúq káráitaq itega íné séhréh aintaronsabé kawerurowe. ¹⁵ Másérónía suwahpeq suena Sísane kaweq ehwéh téh teri terinurautaq itega náni náninurowe. Ite Pírípái suwahpeqte kégá tagariáhmé mó Sísá tagariáh kégá íre náníátówe. Írakaumo. Peh itebataq náni náninurowe. ¹⁶ Íné Tésárónáika suwahpeq ména tabonah aní míarautaq itega séhréh ainteq mótaq mótarue náni náninurowe.

¹⁷ Íre peh íné náni náninuro naneqsabé nirutaboiruge. Írakaumo. Peh morá itega náni náninuronsabé kagai apéq mókake meyagéhe. Minayabe iwiáhume nuwahbehre. ¹⁸ Épápóritaga itega eqmato naneq níatáinsabé amahnága áhnte matióge. Itega Manikánsabe iruí púaq áhnte náníátówe. Minawé Maniká awahbeh sansáne. Itega mirauronsabé wega kawerowe aitéhre.

¹⁹ Sísá Karáhé áhnte matiéh aní mía míaire. Minayabe Maniká Nániboga ite íre kéh náneq moke náinkéhe. ²⁰ Maniká Iteribonsabé ahriahri iwiáh íwiáh atanéhe. Aiq míre.

Poraga Pírípái keyábé iroro arito ehwehne.

²¹ Ínéga moke mibeqté Sísá Karáhé tagariáh keyábé iroro uge. Moke ínereq mahtaqté Manikáne animárínká moq itensabé iroro ewe. ²² Mahtaq anotah wahnáh aní Sísáhrine nahtapeq méra wene arambehri mirao kereqka íné pagunera itensabé iroro terio ewe. Ómi mahtaqté Sísá tagariáh kégá itensabé iroro ewe.

²³ Itene Wahnah Sísá Karáhéga itensabé arutaboirena itene irupipeq mía míaéna séhréh aitéhre.

Kórósia **Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.**

Kórósia suwahpeqme Esia marákórápéq kowe. Mó kegá Kórósia suwahpeqte ké Sísá éhweh teriuwara mibeqté kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Anehe mó kegá péhe éhwéhé siwáhnoruwana Poraga mina irena mah pahsiúpeq ahqáho aritena aiq pútaq éhwéhé siwáhnorúwe. Wega mahraue siwáhnoréna, Sísá Karáhéga moke kéh náneq mirarena we-bataq ite kaweraitena ite kiotaiki Wahnáh mia míaire. Minayabe wene aiq pútaq sansá ambubu atawéq tabúsoqme sehgióro éna Poraga mah pahsi sehiranúwe.

Poraga Kórósia suwahpeqte ké siu pahsié.

¹ Kórósia suwahpeqte kéó, iné Porane páhsi sáhnshawe tagahro. Sísá Karáhé éhweh kosíwáhnorinkeheéna Manikánka omaq intena eqmaq núwátáire. Inéreq Tímótireqka Sísá Karáhéne arambehriúya anité úye. ² Itewe Sísá Karáhéne sansá kawerue ambubu atíáhwe. Maniká Iteriboga ite séhréh aitena iru ukij itankéhe.

Kórósia kegá Sísansabé aiq pútare atera kéro ehwehne.

³ Maniká we Sísá Karáhé itene Wahnahne abowáe. Itensabé púreraitoyataq Manikánsabe kaweróne ateta ahriahri iwíáh iwíáh atoye. ⁴ Sísá Karáhéne sansá aiq kawerue ahtebéq tabúsoqme sehgieq ómi Manikáne animarínsabé irutaboírowe. Minayabe ireta itensabé púreraitoyataq Manikánsabe kaweróne ateta ahriahri iwíáh iwíáh atoye.

⁵ Ai q pútaq éhwéhmé kaweq éhwéh téh írótaq íópeq oga mérapeq awaq mianeheqmúne iwíáhéq irutaboírowe. Irutaboíronsabé itega Sísane sánsá miraéq we tagariáh kéyábé irutaboírowe. ⁶ Manikánka séhréh aitahráhi éhwéh íratótaq aiq pútare atera ahtebarowe. Minayabe mi tanáhráq Manikánka kaweraitáráire. Sísá tagariáh kéga mah kehina kéhina mah kawéq éhwéh teri terinowana Manikánka írah ké moq kaweraritéhre.

⁷ Mi kawéq éhwéhmé ite Kórósia ke iwáhnorurai anímé Épárási Sísá Karáhéne arambehri aní ména itereq arambehrire. Arambehriaraq wensabé irutaboírúne. Iteba íre pokorahúyansabé Épárási Sísá Karáhéne sansá kawerue iwáhnoruraire. ⁸ Wega teiena, Manikáne Awanka séhréh aitaráí puq itega mó keyábé áhnte irutábóírowe uraire.

⁹ Wega teiátáitaqkákáq menahnkákáq amahnágaákáq itensabé púreraitáráúye. Ite íre túbáh agia peh ahriahri púreraitáráúye. Manikáne Awanka awahbeh iwíáh wene sánsá iahtebageheéta púreraitoye. ¹⁰ Manikáne Awanka miráinaraq ite ahtebeia ké tabúsoqme írah ké míagehe. Minayabe wega mirainkeheéta itensabé púreraitoye. Iahtebehrataq Maniká awahbeh sansá miraéq kaweqtaq mia míaorahowe. Itega áhnte kawéq árámbehri miraorahéq Maniká tabúsoqme tagariagehe.

¹¹ Íre kaweq sunúq sínaraq ite uwarena anímári tabasíwe míageheéna Maniká págege aní púana wega ite págege aitéhre. Wega ite séhréh aitena págege aitankeheéta itensabé púreraitoye. ¹² Ite págege anímári méq itene irupipeq eyoyóue Maniká Iteribonsabé kaweróne atáho. Manikánka wahnahnirabeq téhrehabeqme áhnte kawéq náneq kéhre. Mókake ite wene anímári mibeq méq mi kawéq náneq meyageheéna Manikánka aiq kaweraitáráire.

¹³ Sunkikírirabeq owainawanka saiqnariarairabeqte Manikánka ite meiqmena wene arunáwí áhnínkávágá wahnahnirabeq móítáráire. ¹⁴ Sísaga miraúnsabe Manikánka itene ahbabáq kaqiuwena insahwé aitéhre.

Poraga Sísá Karáhé éhweh pahqsuo ehwehne.

¹⁵ Wehukega Maniká íre tagahrahúne. Sísá Karáhéwé Maniká tahnsa aní miéhre. Téhwe Sísá Karáhé ména moke miraro naneqmarí kiotaikéna wahnahnire. ¹⁶ Wega moke íópeqté náneqkákáq mah marákóipéqté náneqmarínkákáq mirarowe. Moke abóraq kéh náneqmarínkákáq kopípéq kéh náneqmarínkákáq mirarowe. Wega moke íópeqté kéné wahnahnirínkákáq moke anotah wahnáh anímárinákákáq moke págege naneqkákáq omaq sitowe. Wenahninká moke kéh náneqmarínkákáq wahnahninkeheéna Manikánka, Miraúno atowana mirarowe.

¹⁷ Moke miraro naneqmarínkákáq íre kotaq Sísá Karáhé míowe. We íre miéhtáq tahirímé moke kéh náneqmarínkákáq apubúwe taqnobagi irino. ¹⁸ Sísá tagariona ke moráéne wene anonka tahnsá mionana wega wahnahnaitena itene iyahqno tahnsa miéhre. Sísá Karáhé mia míainsabé moke ite we tagariona ke oga mia míaorahúne. Sísá pukéna we ebeq oganúkú puq anehe ite moq oganúkoneheqmúne. Oganúkúnsabe moke ite kiotaiqme ména wahnahn wahnahnire.

¹⁹ Manikánka iwíáhúnka abowá mia míainserah wenahni moq mia míaire. ²⁰ Wenahninká miraúnsabe Manikánka, Iné moke kéh náneqkákáq kaweraritanauge iwíáhúwe. Sísá

awankátaq táhpague pukútaq wene korahq tunsabe Manikánka itene iru ukíq ítéhre. Iru ukíq itena moke mah marákóipéqté náneqkákáq íópeqté náneqkákáq kaweraraníe íwíáhúwe.

²¹ Menah ite Manikáne naruo animárí méq wensabé iuwahriehre íwíáhéq ahababáq iwíáhue ahababáq aruqarururowe. ²² Sísaga itene ahababáqsabe awankátaq pukúnsabe Manikánka amahnága ite insahwé aítaráire. Wega ite íre ehweh aitanieéna insahwé aítaráire. Ite íre ahababária peh weba kaweqtaq mía míageheéna insahwé aítaráire.

²³ Sísane kaweq ehwéh teri terininkeheéna íné Pora eqmaq núwátáire. Mah kawéq éhwéhmé mah kehíná kéhíná teri terinúne. Mah ehwéhmé ambubu atawéq sehgióro. Kaweq nahnká íre míu míuia peh págegeue kagainserah mó ehwéhnsábé itene irupipeq iwíáh kikiriyehboq Sísá éhweh ambubu atíáhro. Mah kawéq éhwéh írátótaq itega, Oga mía míaeonehe íwíáhowe.

Poraga Kórósia ke séhréh arito ehwehne.

²⁴ Ite séhréh aítaráunsabé níwioqnahwe. Minayabe nirupipeq íre umehia peh eyoyóire. Sísá tagariáh ké áhnte úkéq kaweqtaq míageheéna arambehriunsabé níwioqnahwe. Ite Sísá tagariona ke moráénéq wene anonka tahnsá míone. Wene anonka tahnsá míonayabé wehukega níwioqnahtaq Sísá Karáhé moq áwioqnahwe. ²⁵ Ite kaweqtaq míageheéna Manikánka, Sísá tagariáh ké séhréh arito aítaráire. Aítaráirana arambehriéna Manikáne ehweh moke pahuqme teri terinuge.

²⁶ Naho naho Manikánka wene epéqté éhwéh íre teriasa peh amahnága wene animárí teíre. ²⁷ We awahbeh sansánéna naho íre teriasa éhwéh amahnága ite nahnsó kereq itereq teíre. Mi epéqté éhwéhmé mahraréna, Sísá Karáhé itene irupipeq iwíáh aitankeheéna arambehriuge. Mó kereq iteitereqsabé wensabé wensabé irutaboírigeheéna ite aiq pútaq éhwéh kawerue ahtebageheéna arambehriuge. Manikánka naho íre teiasa peh amahnága teí éhwéhmé Sísá Karáhé éhwehne. Minayabeákáq Sísaga miraorahi sansánkákáqsabé ahtebageheéna teíuge.

²⁸ Moke mah kehíná kéhínánká irageheéna we éhweh ómi teri terinuge. Ómi íráh kégá Sísá Karáhéne sansá ahtebéna kawerue míraigeheéna tábúsoqme síwáhnoréna kawerue miraoro éna pagu pagunuge. ²⁹ Ínéga kawerue mirainkeheéna Manikánka anotahtaq págege aintéhre. Págege aintéhnká áhntetaq arambehri aruqaruruge.

2

Manikánsabe aiq pútare ateq péhe éhwéh saiqnaruanéhe i éhwéhne

¹ Itereq Áráórísia suwahpeqte kéreq mó Sísá tagariáh kéreqka néne niuranabiah tapeq íre tagarowe. Itega Sísane sansá ahtebéq kawerue míraigeheéna áhntetaq arambehriuge. Minawé íráhro. ² Manikánka itene irupipeq kaweq iwíáh aitankeheéna arambehriuge. Mó kereq iteitereqsabé wensabé wensabé irutaboírigeheéna ite aiq pútaq éhwéh kawerue ahtebageheéna arambehriuge. Manikánka naho íre teiasa peh amahnága teí éhwéhmé Sísá Karáhé éhwehne. Minayabeákáq Sísaga miraorahi sansánkákáqsabé ahtebageheéna teíuge.

³ Késiipéq kaweq mensáméhnká kopípéq kéhnserah Manikáne ahtebia sánsámé Sísaba kéhne. ⁴ Mó kégá péhe éhwéh kawerue teirag aiq pútare aritéhoéna teíuge. ⁵ Ínéga iteba íre mía míaugana peh néne iwíáh iteba kagaire. Sísá Karáhéne sansá ambubu atawéq moraráq kawerue miraonsabé irena nirupipeq eyoyóire.

Sísareq mía míaeq oga mérapeq awaqme ehwehne.

⁶ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq we itene Wahnah mía míai puag we kéraneheqmúne íwíáhurowe. Itega mira íwíáhuronserahnoro. Ahriahri weweq mía míao. ⁷ Íwáhnoruro sansá kawerue iahtebahro. Anotah awánkánká áhnte anúq kéna págegeue kagainserah itega Sísá kawerue tagariagehboq weba mía míao. Págege marákóróq píéhra nahnká íre míu míuia peh kaweqtaq kagainserah mi sansá ambubu atawéq mira aruqaruroro. Mira aruqarurirataq Manikánsabe iwíáh íwíáhoro.

⁸ Péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritéhboq kawerue iwíáhue tagariáhro. Íre Sísá Karáhéne sansá peh wehukene iwíáh ehwehmé, abehq éhwéhmé, itene igaqnaréhne sansánsábé éhwéhmé, owainawamariné sánsánsábé éhwéhmé teírataq mi éhwéhnsábé aiq pútare aritého.

⁹ Sísá Karáhéwé wehukeni úkéna Maniká Wenabo tahnsanéna abowágá inserah moke miraorahire. ¹⁰ Ite weweq mía míauína puag kaweqtaq míahrahéq oga mía míáuine. Wega moke mó wahnáhmári kiotaigme wahnáhnire.

¹¹ Itega Sísá tagariáh púaq Manikáne aiq pútaq sansá miraorahowe. Íre itene inonka amurúreyabe peh itene irupipeqté áhbábáqkákáq abehq iwíáhákáq sueq kaweq sansá miraorahowe. ¹² Ite Sísaba mía míaeq wání merowe. Itega weba mía míaeonsabé sega Sísá maisatotaq ite moq maisatowe. Manikánka Sísá iriwe oganúq atonsabe aiq pútare atáronsabé Manikánka ite moq iriwe oganúq ítáráire.

¹³ Manikáne ehweh íre írátótaq ahabábáqka ite saiqnariaraire. Saiqnariarairaq peh ahabábáq aruqarururonsabé ite pusa ké tahnsa miarowe. Ite Sísaba mía miáúnyabé Manikánka itene ahabábáqsabe moke insahwé aitená oganúq ítáráire.

¹⁴ Wega sehgióro ú sansa itega íre sehgiáúnyabé itene ahabábáq áhnte káráire. Manikánka mina sehgióro ú sansa Sísá pukú awánkátáq táhparó púana mi sansá parabaruoewe. ¹⁵ Mitaq Manikánka moke owainawamarínseq sene wahnahmarínseq kiotaigme ména se saiqnaruowe. Saiqnéna anotah wahnáh ánínká karábúsiipéq mórítéhra ke sabironserahnue sabirúwe. Sabirúwara we miorabeq se abehq náneq tahnsá úkuwara ómiga tagowe.

Itega Sísareq pukowanana sehgióro ú ehwehniká íre séhréh aitahráhire i ehwéhne.

¹⁶ Minayabe itega táhutuqakákáq wáninkakaq íre awehrionsabé mó kegá ehweh aitého. Ábáhré tanahráqmé, íó serariéh tánáhráqmé, ahrena ahrena wehekáhmé sega miraoro ira sansá íre mirairataqmé ehweh aitého. ¹⁷ Minawé peh mókake sína naneqsabé peh mánkánah tahnsá míre. Sísá Karáhéwé aiq pútaq aní miéh púaq tagagehe.

¹⁸ Mó kegá itensabé, Peh morá awehrio kewé íópeqté keyábé iwíáh iwíáh arítáh kéwé sensiwanka áhntetaq tagah kewé mó ke kiotaikowe teigéhe. Segá mi ehwéh aitéhransabé íre iwíáhoró. Mi ehwéhme peh wehukéniné ehweh puaq íre aiq pútare arítáhoró. Mi ehwéh irare kegá seyega iwíáhéra ite ahtebeia ké úne éra píribahriowe.

¹⁹ Sewe Sísane sánsá íre ambubu atíáhwe. Sísá tagariona kewé wene anonka tahnsá mionana wega wahnahnaitena itene iyahqno tahnsa miéhre. Itene inonka onkakaq onunkakaq kéh púana itene inonka págegeue kéhre. Minayabe Manikánka séhréh aitéhraq ite Sísá tagariona ke wene anonka tahnsá méq anonúkúne.

²⁰ Sísá Karáhéga itene ahabábáqsabe pukútaq owainawamarí kiotaikú púana sega ite saiqnaríorabeqte sabiiuowe. Minayabe itega mah marákóipéqté abehq sánsámé aneqsábé miraoó? ²¹ Aneqsábé wehukega teié sánsámári sehgióo? ²¹ Peh wehukega itensabé, Mahna íre táhtoro. Mina íre nahro. Mó naneq pehragahro eme aneqsábé sene ehweh iraho?

²² Segá irare naneqme íre kagaorahi naneq puana parabaginawire. Minawé peh wehukega iwíáhue sehgióro e sansáne. ²³ Mi ehwéh sehgió kégá, Kaweq sansáne iwíáhówe. Mí sansá sehgió kégá iwíáhéra, Mó sansámé kaweq iwíáh iwíáhé sansa míre. Mó sansámé uwarena sánsá míre. Mó sansámárimé inonka kaweq wahnahnorahi sansámárimé ewe. Mina pehragahro e ehwéhnikáwé, mah marákóipéqté abehq sánsámé íre séhréh aitená saiqnaruhráhire.

3

Sísareq moraráq irigowana ehwéhne.

¹ Ite Sísá Karáhéba mía miáonsabé Manikánka we iriwe oganúq atotaq ite moq iriwe oganúq itowe. Minayabe Sísá Karáhé miéhraheqte sánsánsabé irutaboiroro. We íópeq Manikáne ayah púpeq tútuue ména wahnah wahnahnire. ² Mah marákóipéqté sánsánsabé iwíáhéq irutaboiriyeboq peh Sísá miéhraheqte sánsánsabé iwíáh iwíáhue irutaboiroro.

³ Sísá pukútaq ite moq wereq pukéké amahnága wereq Maniká Iteriboreq kopipéq moraráq miáhwe. Minayabe Sísá miéhraheqte sánsánsabé iwíáh iwíáhue irutaboiroro. ⁴ Sísá Karáhéwé itene ogamé áwaha wíre. Wega kaweq tehereh naneqkákáq tuinagake itega moq wereq tuigéhe.

Ite o ke úkurauna ehwéhne.

⁵ Minayabe itene irupipeqté áhbábárorahi iwíáh súáhró. Mó aniné ahre ahriari weh mahbi abarié iwíáhwé, íre kaweq iwíáhwé, ahabábáq sansa sehgié iwíáhwé, mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabeki iwíáhwé súáhró. Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime, minawé péhepehe manikánsabé iwíáh iwíáh atáh sánsáne. ⁶ Mina tahnsa ahabábáronsabé Manikánka anotah abíáhnásá aritena kamah arinawire. ⁷ Menah iteitega mina tahnsa áhbábáq mira aruqarururowe.

⁸ Amahnágawé mina tahnsa áhbábáq sánsá moke súáhró. Taonsahwé, abiahnsa atewé, mó aní ahabábáq atewé, mó anínsabé péhepehe ehwéh atewé, ehhome, mina tahnsa áhbábáq sánsá moke súáhró. ⁹ Itene irupipeqté áhbábáq iwíáhwé, ahabábáq sansámé airaiq súáhnásabé wensabé wensabé péhe ehwéh teawiyeyho. ¹⁰ Itega o ke úkurowe. Manikánka ite kaweq iwíáh aitaq itega we tahnsá kaweq ke mía miáigehe.

¹¹ Sísane sánsá mirao kewé peh morá ké tahnsane. Kárikí kewé, Asiu kewé, síú amurúruáh kewé, síú íre amurúruáh kewé, mó ehwéhnikákáq irare kewé, mó sansá mirao kewé, mó kené arambehriaraq saiqnariáh kewé, arambehriyabé ápeq meyháh kewé, moke mina tahnsa ké Sísane ehweh sehgiówe. Sísá Karáhéga moke mina tahnsa kéné sirupipeq mía miáire. Segá wereq mía miáonsabé sene sirupipeq mía miáire.

Moke mó keyábé irutaboiré sansa sehgióro i ehwéhne.

¹² Manikánka itensabé arutaboireña wene kaweq animári míageheéna omaq itaráire. Minayabe teínserah sansánue miáthro. Mó keyábé irutaboire séhréh arítáthro. Ite iuwahbeh naneq iwíáh sueq mó keyábé siru ukisiteq uwareasa animári miáthro.

¹³ Mó kegá ire kaweraitéhrataqmé peh uwareasa ké miáthro. Itene Wahnahnka itene ahbabáqsabe ire iwíáhue ahrreraq matíéhre. Mina inserah itebaqté ánínká are ahbabáratahnaraq wene ahbabáqsabe ire iwíáhue ahrreraq matiahno. Mó keyábé irutaboire sansánká moke mó kawéq sánsámári kiotaikire. ¹⁴ Moke mó keyábé irutaboioro. Mah sansánká moke mó sansá kiotaikéna moke mó sansá págege atena séhréh atéhre.

¹⁵ Sisa Karáhéga itene iru ukiq itena peh morá iwíáh aitaráire. Minayabe ite iru ukiqme miáthro. Iru ukiqme méq peh morá ké tahnsa míageheéna omaq itaráire. Minayabe ite iru ukiqme mía miao. Manikánsabe ahriahri iwíáh iwíáhue kaweróne átáthro. ¹⁶ Sisa Karáhéne ehweh itene irupipeq ambubu atawéq iwíáhue tagahro. Ite moráni moráníne Sísane sánsá ahtebagehboq we kawerue teawíeq síwáhnoro. Ite igonkónirataq itene irupipeq Manikánsabe iwíáh iwíáthro. Buk Songipéqté igónkónkákáq ároturapeqté igónkónkákáq Manikáne Awanka iwíáh atahna igónkónkákáq igonkónéq itene irupipeq Manikánsabe iwíáh iwíáthro.

¹⁷ Sisa itene Wahnah míéh púaq moke miraira arámbéhrí kawerue miraéq moke irarira ehwéh kawerue irarero. Mirairataq Sisa itene Wahnah áwirue Maniká Iteribonsabé kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáh atáthro.

Poraga Sisa tagariáh káriró ánsábé irari ehwéhne.

¹⁸ Ahrrerono, iteruwehqsone ehweh kawerue íráthro. Minawé Maniká itene Wahnah awahbeh sansáne.

¹⁹ Weho, itene ahrreronsabé irutaboioro. Íre áyátehreh sah subóro.

²⁰ Animárinó, ite inoibone ehweh saiyoyehboq kawerue íráthro. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

²¹ Sibowáreho, itene animárinká itene ehwehnsabé abiahnsanue anetaníbo iwíáhiyehboq pehipi ire ehweh arítáthro.

Wahnah kené ehweh kawerue íráthro i ehwéhne.

²² Mó kené arambehri keo, itene marakóipeqté wáhnáh kéné ehweh moke kawerue íráthro. Itene wahnah kegá ite kaweq arámbéhrí animári móe iwíáhigeheéq peh morá se miáhtáq tauntahunue arámbéhríéwé kaweq sansápo? Íraukaumo. Maniká itene Wahnahnka tagariéhnsabé wensabé áhreeq iwíáhue ahriahri kawerue arambehrioro.

²³ Moke miraira arámbéhríéwé tauntahunue arambehrioro. Íre peh morá wehukega wahnahnonsabé Manikánka moq wahnahni puaq kawerue arambehrioro. ²⁴ Ite kiotaigme wahnáhmé Sisa Karáhé wíre. Itewe peh wene arambehriúna animári múné. Wega mókake kaweq naneq oga mé apéq náinkéhe. Minawé tagariáhwe. ²⁵ Manikánka ahbabáq ani kamah awinawire. Wega moke wehuke peh morá sánsánéna tábúsoqme sainsuanawire.

4

¹ Wahnah keo, itene arambehri ke tábúsoqme wahnahnéq pehwehrué kawerarítáthro. Iteitene Wahnah íopeq ména tagariéhre. Minawé aiq íratiáhwe.

Itéga págegeue púreréq kaweq sansánoro i ehwéhne.

² Púreré sansa túbáh agiyehboq ahriahri púreroro. Púrerirataq itene irupipeq taorahoyehboq kawerue iwíáhue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáthro. ³ Itensabéákáq púreraitáthro. Manikánka naho ire teiasa éhwéh amahnága íróge. Mó ke Sisa Karáhé éhweh korerinibog Manikánka mi ahtápéqté ónsá sinkehboq púreraintáthro. Mí ehwéh teri terinuraunsabé suwahriarai kegá íné karábúsiipéq méintárówana míoge. ⁴ Sisa éhweh tábúsoqme teri terime kaweq sansáne. Ínéga kawerue mirainkeheéq púreraintáthro.

⁵ Sisa ire tagariáh kegá itene sánsá tagahnsabé kawerue iwíáhéq tabasiwe miáthro. Seba miéhrrataq ahte bawe animári méq Sísane sánsá kawerue sokigioro. ⁶ Ehweh irarirataq iwíáhue tábúsoqme ehwéhoro. Mó kegá itene ehwehnsabé kasenirataq iwíáhue tábúsoqme teriéro. Minayabe iahte bahro.

Poraga téhranité Kórósia kebá eqmaq suo ehwéhne.

⁷ Ínéreq Tíkíkúsireqme Sisa itene Wahnahne arambehri moraráq miraurauye. Wega mi arámbéhrí kawerue mira aruqarurire. We áhnte niruní aní míre. Wega néne sánsá teinkéhe. ⁸ Ite págege aitena mahtaq miraúna sansá teinkeheéna eqmaraní. ⁹ Ónésimaga moq Sísane arambehri kawerue mira aruqarurire. We iruí aní ména iteruwahrah aní míre. Wereq Tíkíkúsireq iteba moraráq konaraq itéga mahtaq moke miraúna sansá sega teigéhe.

Poraga Kórósia suwahpeqte keyábé iroro i ehwéhne.

¹⁰ Ínéreq karábúsiipéq míoya aní Árisátákiga itensabé iro-ro ire. Páhnábásane anahnówáne aní Máhkaga moq itensabé iro-ro ire. Menah ehweh teiátáunserah wega iteba kína-raq mehweh ateq kirabo-ro. ¹¹ Mahtaqté aní Sísása we mó awíq Sásátaga moq itensabé iro-ro ire. Mi anímá-rí Asiu anímá-rí móe. Ínéga Manikánka wahnahnirabeqte árám-béhrí mirautaq sebataq ínéreq arambehriowe. Segá anotahta-q séhréh aintáhwe.

¹² Épárásiwe iteruwahrah aní ména Sísá Karáhéne arambehri mira aruqaruréna itensabé iro-ro ire. Wega ahriahri itensabé áhnteta-q púreraité-hre. Itega Maniká awahbeh sánsá iahtebéq ambubu atawéq kawerue seh-gigeheéna púreraité-hre. ¹³ Áráórísia suwahpeqte kéreq Íérápórísia suwahpeqte kéreq itereq séhréh aitanieéna wega págegeue arambehrire. Minawé tagarawéna teiúge.

¹⁴ Árúkawé niruní sótéh áníne. Wereq Témásireqka itensabé iro-ro éye. ¹⁵ Áráórísia suwahpeqte Sísá tagariáh kéreq Nímbareq wene nahta-peq momiwí aruqaruro kereqsabé iro-ro terié-ro.

¹⁶ Mah pahsí sáhn-sahwe parabarúéh-rata-q Áráórísia suwahpeqte Sísá tagariáh kégá sáhn-sahigéh-boq síé-ro. Áráórísia suwahpeqte Sísá tagariáh ké síú pahsí kiwewe sáhn-sahwe tagah-ro.

¹⁷ Áhkipúsansabé, Itene Wahnahnka omaq atá-rái arám-béhrí kawerue miraué parabaruo teawé-ro.

¹⁸ Íné Poraga amahnága ínénéne niyahnkaratáté mah anéhété éhwéh sehiranuge. Karábúsiipéq míónsábé ahre-raq matíáh-ro. Manikánka ite séhréh aitahrá-hire. Mirainkeheéna itensabé púreraitóge.

1 Tésárónáika

Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.

Tésárónáika suwahpeqme Másérónia marákórápéq kowe. Poraga mitaq Sísa éhweh síwáhnorúwara mitaqte kéga Sísansabé aiq pútare atónsabe mó kegá Poransabé abiahnsa atera kaqsúówana wega mó ke suwahpeq pokúwe. Anehe tanahráq Asiu kegá Tésárónáika suwahpeqte Sísa tagariáh ké síwíoqnowana Poraga irena mah pahsí sehiranúwe. Wega sensabé, túbáh agiyehboq Sísané ehweh tauntahunue sehgióro úwe. Wega Sísa tuina tanáhráqsábéákáq mah pahsíépéq sehiranue teriuwe.

Poraga Tésárónáika ke ebeq siu pahsíe.

¹ Ite apáhránító íwiq Pora, Sáira, Tímóti, míone. Itene páhsi sáhnsahwe tagahro. Tésárónáika suwahpeqte Sísa tagariáh kéo, itewe Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreq moraráq mia miaowe. Mía miaonsabé sega ite séhréh aitera itene iru úkiq itagéhe.

Tésárónáika kegá aiq pútare atónsabe Poraga iwiáh íwíahú ehwehne.

² Ahriahri itensabé ahreraq matawéq púreréq Manikánsabe iwiáh íwíah ata ataúne. ³ Itega púrerúnaraq itensabé ahriahri púreraitone. Itega Sísansabé kawerue aiq pútare atáh púaq anotah arámbéhríowe. Itega mó keyábé irutaboiro puq séhréh arítáhwe. Itene Wahnah Sísa Karáhéga aiq tuinawire íwíahonsabé itega wene kaweq sansá ambubu atawéq sehgiówe. ⁴ Itene iyahnabo animárinó, Manikánka itensabé arutaboiréna wene animári míageheéna omaq itaráire. Minayabe tagarione.

⁵ Itega Manikáne kaweq ehwéh teiátáúnaraq íre peh ehweh teiátáúne. Írakaumo. Manikáne Awanka séhréh aitaráiraq mah ehwéh aiq pútaq ehwéhne tagariona puq págegeue teiátáúne. Iteba míaraunaraq séhréh aiteq kaweqtaq mía míauraunaq tagariáhwe. ⁶ Itega míauraunanserah itega moq míaurowe. Itene Wahnahne sánsá kawerue míaurowe. Manikáne ehweh írátótáq aiq pútare atárówara mó kegá íwíoqnarowe. Íwíoqnarowaq itega, Manikáne ehweh peh aiq pútaq ehwéhne íwíahurowana Manikáne Awanka irupipeq anotah eyóyó aitaráire.

⁷ Itega kaweqtaq mía miaonsabé moke Másérónia marákórápéqté Sísa tagariáh kéreq Ákáia marákórápéqté Sísa tagariáh kéreqka irera, Mina tahsanonehe íwíahowe. ⁸ Itega itene Wahnah éhweh Másérónia marákórápéqté kéreq Ákáia marákórápéqté kéreq teriátówe. Íre peh morá mi kegá írátówe. Írakaumo. Itega Manikánsabe aiq pútare ató ehweh mah kehiná kéhínánká írátówe. Moke aiq írátó puq itega mónkakáq íre teriátáúne.

⁹ Iteba suraunaraq itega kawerue mehweh aitarówe. Itega péhepehe maniká aiq sueq aiq pútaq Maniká kétówe. Webataq aiq pútaq Maniká ména oga mía míai aníne íwíahéq wene arambehri miraowe. Seyega mi ehwéh tei teinowe. ¹⁰ Manikáne ahninkáwá íópeqté tuina tanáhráqsábé áwénunowe. Mókakewe Manikánka ahbabáq ke kamah arinawire. Sísa itene ahbabáqsabe pukúwana Manikánka we oganúq atowe. Oganúq atowana wega ite kawerai to púana mókake Manikánka ite íre kamah ainkéhe.

2

Poraga Tésárónáika suwahpeq miraú arámbéhríyábé ehwéhne.

¹ Nánuwahrah Sísa tagariáh kéo, iteba míarauna arámbéhrí íre abehq arámbéhríuraage. Minawé ite tagariáhwe. ² Iteba íre surautaq Pírípái suwahpeq míaraunara mó kegá iubi q marera íwíoqnarowe. Minawé ite írátáhwe. Iteba surautaq Maniká Iteriboga págegeue aitarái puq itene ehwehnsabé suwahrieh keyábé íre áhrea peh wene kaweq ehwéh págegeue íwáhnoruraune. ³ Itega íwáhnoruraunawe áhwára áhwára ehwéh íre teiátáúne. Ahbabáq ehwehmé péhe ehwehmé íre teiasa peh tábúsoqme íwáhnoruraune.

⁴ Manikánka itene irupipeqté íwíah tagéna kawerowe éna itensabé, Néne kaweq ehwéh koreriéro urainsabé íwáhnoruraune. Íwáhnoréq íre wehukega ehnehe aítáhnsabé irutaboirúne. Manikánka itene irupipeq tagariéhnsabé peh morá wega kawerowe aitéhnsabé iuwahbehre. ⁵ Itega ehweh teiátáúnaraq íre ehnehe aitaráúne. Minawé ite tagariáhwe. Itene ménsámehnsánsabe ehnehe nenu meyanéhe íwíah íre uraune. Minawé Manikánka tagariéhre. ⁶ Iteq mó kereqka ite íwíah íwíah aitarónsabéwé íre iuwahbaraire.

⁷ Sísa Karáhéga ite eqmaq íuwátái puq itega séhréh aito teiátáúnaraq tahiri kaweri irino. Anowagá wene animári wahnahnéna kawerue auráq matiéhnserah iteba míaraunaraq pehwehrie íwáhnoruraune. ⁸ Itensabé anotah iruí púaq Manikáne kaweq ehwéh teiátáúne. Itega íre peh teiátáúnayabé itensabé anotahtaq irutaboirurauna puq séhréh aitanehéq iubi q suahráhi arámbéhríuraune.

⁹ Itene iyahnabo animárino, itega Manikáne kaweq ehwéh teiátáunaraq itene táhutahuq paigmaraneheéq arambehriuraune. Ineh inehonehoéq itega wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq anotah págegeue arambehriuraune. Minawé ite iahreraq kéhre. ¹⁰ Ite Sísansabé aiq pútare atáro kebá míaraunaraq itega íre ahbabária peh kaweqtaq mía míauraune. Minawé itereq Manikánseq tagariáhwe.

¹¹ Sibowága wene animári kawerue síwáhnorinserah itega pehwehrué íwáhnoruraune. Minawé tagariáhwe. ¹² Ite kaweq iwíáh aiteq itene irupipeq eyoyóinkeheéq íwáhnoruraune. Itensabé teiunawe Manikánka wahnah wahnahnirabeq áhnte kawéq mápére. Wega ite mitaq míageheéna omaq itéhre. Minayabe, Wega kaweqtaq mía míainserahnue mía míaoro ue pagunéq teiátáúne.

Mó kegá Sísá tagariáh ké síwioqnarowara peh kaweqtaq míaro ehwéhne.

¹³ Itega Manikáne ehweh teiátáunaraq írátówe. Írátótaq peh wehukene ehwehne íre iwíáhurowe. Írakaumo. Peh Manikáne ehweh mire iwíáhurowe. Míra iwíáhuronsabé itega púrerúnaraq Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. Mí ehwéhme aiq pútaq Manikáne ehwehne. Itega Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atáronsabé mí ehwéhnká séhréh aítáíre. ¹⁴ Itene iyahnabo animárino, itega Súría marákórápéqté Maniká tagariáh ké tahnsa úkurowe. Asiu kegá mitaq Sísá Karáhé tagariáh ké síwioqnarowe. Segá síwioqnaronserah iteruwahraha moq íwioqnarowe.

¹⁵ Asiu kegá Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Segá itene Wahnah Sísá subiq suera ite íwioqnéra kaqíúwówe. Segá Maniká awahbeh sansá anteruera mah kehíná kéhínané naruo úkurowe. ¹⁶ Nahnsó kegá Sísansabé aiq pútare atera oga mía míageheéq itega Manikáne ehweh teriátáúne. Teriátáunaraq Asiu kegá ítensabé ahqáho aitera íwioqnarowe. Minayabe sene ahbabáq kagaéna áhnte káráire. Amahnága Manikánka sensabé anotah abíáhnásá aritéhre.

Poraga Tésárónáika kebá koragéyabe awahbó ehwehne.

¹⁷ Itene iyahnabo animárino, menah Asiu kegá kaqíúwátótaq iteba íre méq sibowága wene animárínsabé sirutaboírinserah ítensabé anotahtaq irutaboíruraune. Itensabé íre íbitarusa peh iteba kouwekue tagéyabe iuwahbaraire. Iteba pokoneheéq mótaq mótarue ah kabareq iwíáh kikiruraune. ¹⁸ Ite koragéyabe iuwahbarairana íné Poraga mónkakáq mónkakárué ah kabaruraue. Kabaruragana owainawanka ite saiqnaiúwátáire.

¹⁹ Itega Sísá kawerue kéráhwé. Minayabe itene Wahnah Sísá tuinagake itene irupipeq eyoyóinae. ²⁰ Itega Sísá kawerue kéráhnásabé iwíáh iwíáhéq itene irupipeq anotahtaq eyoyóire.

3

Poraga Tímóti Tésárónáika ke séhréh aritankeheéna eqmaq auwo ehwéhne.

¹ Itensabé iwíáh kikiréq iteba moke íre korahúnayabé itega Tímóti eqmareta ínéreq Sáírareqka itebataq Áténi suwahpeq míaraue. ² Tímótiwe Manikáne arambehri aní míre. Itereq wereq moráráq arambehriuraune. We Sísá Karáhéne ehweh síwáhnori aní míre. Wega ite íwáhnorinkeheéta eqmatáúye. Itega Sísane sánsá kawerue míraigeheéna págege aítana íwáhnorinkehe. ³ Mó kegá ite íwioqnehrataq ite iwíáh kikiréta Sísane sánsá súéhoéta Tímótiga séhréh aitankeheéta iteba eqmatáúye. Sísane sánsá mirao puara mó kegá ite íwioqnaneherawoe. Minawé ite aiq tagariáhwe.

⁴ Iteba míaraunaraq, Mó kegá ite íwioqnaneherawoe aiq teiátáúne. Itega aiq teiátáúnanserah menah íwioqnarowe. Minawé tagariáhwe. ⁵ Minayabe ínéga mó íre áwénunorahínsabé Tímóti eqmatáuge. Owainawanka áhwárawe tagéna túbáh agoro teíraq wene ehweh sehgiowámo. Sísane sánsá ambubu atiahwamo iwíáhurowe. Itene arambehri abehq náneq úkíneho. Minayabe Tímótiga koragéna teinkeheéna eqmatáuge.

Tímótiga kaweq ehwéh Pora teawuwana iwíáh iwíáhú ehwehne.

⁶ Amahnága Tímótiga kouwekuraitaq ite éhweh teiátáire. Itewe Sísansabé aiq pútare atáro sansá ambubu atawéq mó keyábé irutaboíraráhwe uraire. Ínéreq mahtaq miáh kéreqka ítensabé iwíáhue irutaboíréq ite tagéyabe iuwahbehre. Míra únanserah itega moq ite tagéyabe iuwahbehre urairaq írátáunaraq irupipeq eyoyóiraire. ⁷ Itene iyahnabo animárino, mó kegá ínéreq mahtaq miáh kéreq íwioqnarowana íeruraitaq itega Sísansabé aiq pútare ateq kéráhnásabé itene iru eyoyóire.

⁸ Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgiónsabé iru anotah kawérire. ⁹ Minayabe itene kaweq sansánsabé iwíáhéq Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáhuéne. ¹⁰ Ite koragéyabe iuwahbehre. Itega íre tabúsoqme írah éhwéh íwáhnoréyabe iuwahbehre. Minayabe ahriahri wehekáhnkákáq inokáhpeqkákáq púreq aruqarurúne.

Poraga se koragéyabe Manikánka séhréh atankeheéna púrerú ehwehne.

¹¹ Iteba konayabé Maniká Iteriboreq Sísa itene Wahnahnseqsabé, Séhréh aitétao ue púrerúne. ¹² Itensabé anotah irútábóirúne. Mina únanserah iteitereq ómi kehinánseqsabé anotah irútábóirigeheéq itensabé púreraitone.

¹³ Itega mirairataqmé Manikánka págege aitanharaqmé kaweqtaq mía míagehe. Mókake itene Wahnah Sísa itene wensabé aiq pútare atáh kéreqka kiwekue tuigéhe. Mitaqkake ite Maniká Iteriboba míanehe irataq íre ahbabária peh kaweqtaq míagehe.

4

Mó kené ahre weh abariiyehboq pehragahro i ehwehne.

¹ Itene iyahnabo animárino, itega Manikáne kaweq sansá iwáhnoruraunaq ahtebéq mira aruqarurowe. Itene Wahnah Sísa áwirue teiníe. Mina onserah ahriahri kawerue miraigeheéq pagu pagunéq teiátáúne.

² Sísa itene anotah wahnáhnká teriéro urainsabé wene sansá iwáhnoruraunaq ahtebarowe. ³ Mó kené ahre weh abariiyehboq pehragéq peh kaweqtaq mía míaooro. Minawé Manikáne sansáne.

⁴ Itene ahbabáq iwiáh sueq tabasiwe méq Maniká awahbeh sansánoro. ⁵ Maniká íre tagariéh ánínká ahre ahriahri tagéna, Pehipi abariinie iwíáhire. Itega mina tahnsaniyeho. ⁶ Mó aniné ahre abari animé mi ininé awehkawa moq ahbabáratéhre. Itene Wahnah Sísa mina tahnsa áhbábáq ké kamah arinawire. Minayabe menahmé págegeue teiátáúne.

⁷ Mina tahnsa áhbábárigheéna Manikánka ite iáhrabéna omaq itáráiro? Ahqáho. Írakaumo. Peh kaweqtaq mía míageheéna iáhrabéna omaq itáráire. ⁸ Mi ehwehnsábé anetaníbo iwíáho kegá íre peh wehukene ehweh anterúáhwe. Írakaumo. Segá Manikáne ehweh anterúáhwe. Manikánka ite séhréh aitankeheéna Wenawa iteba eqmataire.

Peh kaweq sansánoro i ehwehne.

⁹ Sísa tagariáh keyábé irutaboire ehwehmé Manikánka aiq iwáhnoro puag itega mi ehwéh íre sehiranue teienéhe. ¹⁰ Itewe Másérónía marákórápéq Sísa tagariáh keyábé irutaboirowe. Itene iyahnabo animárino, ahriahri irutaboiroro éq pagu pagunéne.

¹¹ Pehwehrué mía míaooro. Íre itereq wehgaq naneqme pehragéq peh iteitene naneq auráq matiáhro. Taoraho iyehboq ibobiah taebewe arambehrioro. Mi ehwéh aiq teiátáúne. ¹² Mirairataq Sísa íre tagariáh kegá itene sansá tagéra kaweq ke wóe éra itensabé iwiáh iwíáih aitagéhe. Mirairataq ite tabonah ke íre míagehe.

Itene Wahnahnka kiwekue ite tumeirankéhe i ehwehne.

¹³ Itene iyahnabo animárino, itega kawerue iragéhboq pukia ké éhweh teienéhe. Íre ahtebah kegá pusa keyábé ibitunatúnáno serahnuyehboq teienéhe. ¹⁴ Sísa pukéna oga úkúnsabe aiq pútare atone. Ai q pútare ateq ite tagarionawe wensabé aiq pútare ató ke pukotaq Manikánka oganúq sitankéhe. Sísa tuinagake weweq sereq moraráq tuoneherawoe.

¹⁵ Itene Wahnahnka iwáhnorurai ehwéh teienéhe. Itene Wahnah Sísa tuinagake ite oga míona kegá pukia ké íre kiotaikorahúne. Írakaumo. ¹⁶ Mitaqkake Manikánka anotahtaq sawaiinae. Íópeqté kéné wahnahnka moq sawaiinae. Manikáne pembíáhnka anotahtaq ehwehniinae. Ehwehniinaraq itene anotah wahnáhnká íópeqté tuinawire. Tuinaraq wensabé aiq pútare atera pukuro kewé ebeq irigigehe.

¹⁷ Anehe íópeqté kegá ite oga míona ke tumeiqmera itene Wahnahpa móitagéhe. Íópeq írábúyá kéhrabeq irigira kereq moraráq kie kiuqmianéhe. Mitaq itene Wahnahnseq pieh-gionéhe. Piehgiónaraq weba ahriahri mía míaoonehe. ¹⁸ Itereq íréhra kereqne irupipeq eyoyóinkehboq mah ehwéh terieq moraráq iwíáih iwíáhoró.

5

Sísa tuina tanáhráqsabé kawerue sokahue méq áwénononehe i ehwehne.

¹ Itene iyahnabo animárino, wega tuina wehekáhmé itega íre sehiranue teieráhuene. ² Inokáhpéq wehukega sene ménsámehnsá íre wahnahno tanáhráq aebó ánínká sire. Mina inserah itene Wahnah tuina tanáhráq sinawire. Minawé ite tagariáhwe.

³ Mitaqkake wehukega mahra iwíáihéra, Amahnága peh kaweq tanáhráre. Ite peh kaweqtaq míone iwíáhighehe. Iwíáhirataq íre kaweq sunúqká seba apubúue séna kamah arinkéhe. Kia miéh ínínká ani maqmianaitaq apubúue érire. Mina inserah mi tanáhráq apubúue sinawire. Apubúue sina puara wehukega íre pehbeheráh pokorahowe.

⁴ Itene iyahnabo animárino, aebó ánínká apubúue sinserah Sísa apubúue tuinawire. Ite íre sunkíkirirabeqte ké miáhwe. Minayabe mi wehekáh sina tanáhráq íre áhtenighehe. ⁵ Ite

wéhékáh peh téhrehabeq kaweqtaq mía mía ke wóe. Ite íre inokáhpeq sunkíkírirabeq míona ke úne.

⁶ Minayabe íre irasa kégá sugáhnserahniyehboq peh tótuqmég uqmatianehe. ⁷ Suga sugao kégá inokáhpeq sugáhwe. Píah nah kégá inokáhpeq múguwahgu agowe. ⁸ Ite wéhékáh nogó ké tahnsa ké míona puag tabasíwe míaneheqmúne. Itega Sísansabé aiq pútare ateq mó keyábé irutaboironene. Minawé itene tehne tahnsane. Sísaga ite kawerairáinsabé mókake ite tumeirankéhe íwíáhúne. Mira íwíáhwé itene káhpahraté miraira ayáhúq tahnsane.

⁹ Manikánka ite anotah kamáh ainieéna íre omaq itaráire. Írakaumo. Itene Wahnah Sísá Karáhéga ite kaweraitena mókake tumeirankeheéna omaq itaráire. ¹⁰ Ite oga miáhnaraq Sísaga tuinabirapómo. Ite pukonaraq tuinabirapómo. Wega itene ahabábqsabe pukú púana tuinagake weba oga mía míaoneheqmúne. ¹¹ Iteitene irupipeq eyoyóinkehboq mí ehwéh we teawíoro. Menah itega aiq mirauronserah mókakeakáq moq mira aruqaruroro.

Ite moke kaweq sansá miraigeheéna Manikánka séhréh aítáhráhi ehwéhne.

¹² Itene iyahnabo animárino, ite iwáhnorigeheéna Manikánka itetaq wahnah ke omaq sitaráire. Ite Sísane sánsá ahtebéq kawerue sehgegeheéna arambehriue iwáhnorowe. Sensíwíq pankereq sensabé iwíáh íwíáh arítáhiro. ¹³ Segá mí arámbéhrí miraonsabé irutaboirue sensabé iwíáh íwíáh arítáhiro. Iteite peh morá íwíáhéq pehwehrué miáhiro.

¹⁴ Itene iyahnabo animárino, teiéna ehwéh írátíáhiro. Taoraho keyábé, Kawerue arambehriuro arítáhiro. Áhre keyábé Manikáne ehweh ahreraq sitáhiro. Mareqmarero ke séhréh arítáhiro. Ómi mí kebá méq uwaréqme ke miáhiro. ¹⁵ Ite ahabáraitéhra kewé íre ahabárarítáhiro. Peh ahriahri Manikáne animári we séhréh atéhéq pehrápeqte ké moq séhréh arítáhiro.

¹⁶ Ahriahri iru eyoyó ke miáhiro. ¹⁷ Púreq aruqaruroro. ¹⁸ Kaweq sunúq íre kaweq sunúq ahriahri Manikánsabe, Kaweróne ateq iwíáh íwíáh atáhiro. Minawé Maniká awahbeh sansáne. Ite Sísá Karáhé tagariáh púaq mína tahnsanoro.

¹⁹ Manikáne Awanka iwíáh aítana miraoro ínawe ahqáho atého. ²⁰ Manikáne ehweh irare kené ehwehnsabé siwiréh ariteq anetaníbo íwíáhiyeho.

²¹ Moke íréhra ehwéhnikákáq wehukene sansánkákáq íwíáhue tagéq peh kaweq ehwéh sehgieq kaweq sansá ambubu atíáhiro. ²² Moke ahabábq sansa pehragáhiro.

Páhsi parabagínai ehwéhne.

²³ Maniká aru ukiréh ánínká wewega itene iru ukiq itena kaweq iwíáh aítankéhe. Wega iteuwankakáq itene irupipeqkákáq itene inonkankakáq wahnahnaitankéhe. Itene Wahnah Sísá Karáhéga tuinagake ite íre ahabária peh kaweqtaq míagehe. ²⁴ Omaq itarái anínká séhréh aítankéhe. Wega irari ehwéhme ahriahri sehgi áni púana séhréh aítana mirainawire.

²⁵ Itene iyahnabo animárino, itensabé púreraitáhiro. ²⁶ Ómi mitaq Sísá tagariáh ké mehweh arítáhiro. ²⁷ Sísá tagariáh ké moke iragéhboq mah páhsí sáhnsáhoro. Itene Wahnah áwirue sáhnsáhoro teíúge. ²⁸ Itene Wahnah Sísá Karáhéga ite arutaboiréna séhréh aitéhre.

2 Tésárónáika

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Táhmáro Tésárónáika suwahpeqte kégá Sísaga tuina tanáhráqsábé múguwahgu iwíáhéra, Wega aiq kowekuraire ue síwáhnoruwe. Poraga mi ehwéh irena mi kegá aiq pútaq ehwéh siahtebagehéna mah pahsí sehíranúwe. Wega sensabé, Péhe éhwéh pehragéq taorahoie-hboq Sísá itene Wahnahne sánsá tauntahunue sehgióro ue mah pahsí sehíranúwe.

Poraga Tésárónáika suwahpeqte ké anehe siu pahsís.

¹ Ite apáhránító íwíq Pora, Sáira, Tímóti, míone. Itene pahsí sáhnshawe tagahro. Tésárónáika suwahpeqte Sísá tagariáh kéó, itewe Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé itene Wahnahnseq moráráq mía míaowe.

² Mía míaonsabé Maniká Iteriboreq Sísá Karéhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukíq itagéhe.

Íre kaweq sunúqkákáq Sísá tagariáh kégá wene sánsá kawerue sehgiro ehwéhne.

³ Itene iyahnabo anímáрино, Sísane sánsá aiq kawerue ahtebéq tábúsoqme sehgirowe. Itega wensabé wensabé arutaboiratéhowe. Menah peh ákáhtaq ahtebéq irutaboirurowe. Amahnága anotahtaq ahtebéq irutaboirurowe. Minayabe itensabé ahreraq matawéq Manikánsabe kaweróne ateq iwíáh iwíáhúne.

⁴ Íre kaweq sunúq mó kegá íwíoqnarotaq itega Sísane sánsá kawerue ambubu atawéq sehgirowe. Anetaníbo iwíáh íre iwíáhía peh Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá tábúsoqme miraowe. Minayabe ite mó kehíná suwahpeq Maniká tagariáh kéreq miónaraq itene kaweq sansá teri terínúne.

Sísaga tuínagake we íre tagariáh ké kamah arie ehwéhne.

⁵ Sísane sánsá sehgió puara mó kegá íwíoqnahwe. Minayabe Manikánka itensabé, Kawerowe aitahtaq mókake wega wahnahnirabeq awaq miagéhe. Wega wehuke saraqme sainsuahnarag peh tábúsoqme mirainkehe. ⁶ Manikánka peh tábúsoqme sansánue ite íwíoqnah ke ehweh págegeue kamah arínkéhe.

⁷ Sísaga íópeqté tuínagake itereq itereqne íerime parabaruankéhe. Mitaqkake itene Wahnah Sísareq wene págege íópeqté kéreqka anotah iróbínánínaakáq tuoneherawoe. ⁸ Túrataq ite Manikánsabe iuwahriehre éra Sísá itene Wahnahne ehweh íre sehgió ké anotahtaq kamah arinawire.

⁹ Kamah arinara se itene Wahnah míéhrebeq ahriahri íre míaneherawoe. Wega téhrehrabeq págegeue arambéhriirabeq íre míaneherawoe. Se peh iraipéq ahriahri méra síérínayabé kamah oneherawoe. ¹⁰ Sísá tuina wehekáh we tagariona ke, wensabé aiq pútare atona kegá wensabé anotahtaq iwíáh iwíáh atanéhe. Itega teiátáuna ehwéh Sísá éhwehnsabé aiq pútare uro puag íte moq mtaq méq wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

Sísá tagariáh kégá wene ehweh kawerue sehgiheéera púreru ehwéhne.

¹¹ Mókake sína tanáhráqté náneqsabé iwíáhéq itensabé púreréq, Séhréh arito ue púreraita aitaúne. Manikánka ite omaq itena, Kaweq sansánoro aítaráire. Ite Manikánsabe aiq pútare ateq kaweq arámbéhriehemúne urowe. Itega moke wega teiu naneq kawerue miraigeheéna págege aito ue púreraitone.

¹² Itene anotah Wahnáh Sísá áwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atagehehéq púreraitone. Wene sánsá kawerue mirairataqmé Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka iteíwíq pankerera kawerowe aitera ite séhréh aitagéhe.

2

Manikáne ehwehnsabé awahrieh aní éhwehne.

¹ Itene iyahnabo anímáрино, itene Wahnah Sísá Karáhéga tuínagake itereq míageheéna tumeirankéhe. Mi tanáhráq múguwahgu iwíáhíyehoéna kawerue irageheéna teiníe. ² Mi wehekáh aiq sótaikuraire e ke miáhwe. Mó anínká iwíáhéna, Manikáne Awanka iwíáh aintáráime aiq sótaikuraire uraire. Mó anínká Manikáne ehweh síwáhnoréna, Aiq sótaikuraire uraire. Mó anínká péhenéna, Ite Porarehga pahsiipéq mi wehekáh aiq sótaikurai ehwéh aiq sehíranurowe uraire. Sene ehweh írátíówana iwíáh kikirirana irupipeq íre kawerínehboq Sísá aiq tutaire uro ehwéhnsabé íre aiq pútare aritáhro.

³ Péhe éhwéhnsabé aiq pútare aritéhboq írátíáhro. Sísá tuina wehekáhmé íre pehipi tuinawire. Írakaumo. Ebeqme áhnte saiyo kegá Sísane sánsá suera wensabé ahqáho ataneherawoe. Mitaqkake Manikáne ehwehnsabé awahrieh anímé, iraipéq míanaína anímé ábóraraginawire.

⁴ Áhnte kegá, Mina itene maniká míre éra iwíáh iwíáh atáhwe. Ábóraragína anínká moke mi naneqsabé ahqáho inawire. Minawarimé abehq nánere éna wenáwíq pankerena inébataq anotah aní múge inawire. Manikánsabe iwíáh iwíáh atona nahtápéq kiwéna, Íné Maniká múge inawire.

⁵ Iteba míarautaq mah ehwéh aiq teiátáuge. Minawé aiq ibitagiro? ⁶ Mi aní amahnága íre ábóraq míahrahinsabé tagariáhwe. Manikánka mi tanáhráq aiq awehraq mire iwíáhhínarameq we ábóraraginawire.

⁷ Amahnága ahkaragára sansámárimé peh kopípéq kéhre. Ahkaragáraga saiqnariéh anínká pokínaraq mi sansá ábóraraginawire. ⁸ Téhwe Manikáne ehwehnsabé awahrieh anínká ábóraragínana anehe Sísá tuínae. Itene anotah Wahnáh téhreh naneqkákáq tuinaraq wene áwéhipeqté éúqká mi aní tabiqsuankéhe. Téhreh naneqka mi aní íre kaweraranawire.

⁹ Manikáne ehwehnsabé awahrieh aní sínaraq owainawanka págege atahna puana wega péhe ótáq sánsáknákákáq íre miraorahi sánsáknákákáq mirainawire. ¹⁰ Mi anínká áhnte ahbábáq sánsá miraéna iraipéq pokira keyábé wene péhe sánsánsábé, Aiq pútare aintáhiro aritanawire. Segá aiq pútare ehwéh Manikáne kawerarite ehwehnsabé suwahriáhna puana mi aniné péhe sánsánsábé aiq pútare atera iraipéq pokigehe.

¹¹ Minayabe Manikánka sene iwíáh íre kaweraritanae. Segá aiq pútare sánsánsábé, Ite iuwahriehre ira puana Manikánka péhe sánsánsábé aiq pútare atáhiro inae. Minayabe se péhe sánsánsábé aiq pútare atagéhe. ¹² Segá aiq pútare ehwéhnsábé íre aiq pútare atera peh ahbabáqsabe suwahbáhna puana Manikánka anotah ehwéh aritena sainsuanawire.

Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna aiq omaq ito ehwéhne.

¹³ Itene iyahnabo anímárinó, Manikánka itensabé arutaboiritéhre. Itega íre ibitarusa peh itensabé iwíáhéq wensabé iwíáh iwíáh atone. Wega ite meirena kaweraitankeheéna téh omaq itowana Wenawanka ite kaweqtaq míageheéna moq omaq itowe. Itega wene ehwehnsabé aiq pútare atáro puana Manikánka kaweraitáráire.

¹⁴ Itega teiátáúna ehwéh aiq pútare aitáronsabé itene Wahnáh Sísá Karáhé téhrehnkákáq míhrahéq pokigeheéna omaq itowe. ¹⁵ Minayabe íwáhnorurauna sansá ambubu atíáhiro. Itene iyahnabo anímárinó, mi sansá íwéhipeqté éhwéhnkákáq páhsiipeqté éhwéhnkákáq íwáhnoruraune. Mí ehwéh kawerue ambubu atíáhiro.

¹⁶ Itene Wahnáh Sísá Karáhéreq Maniká Iteriboreqka itensabé sirutaboirióye. Segá itene irupipeq aiq kaweraitároyansabé itene irupipeq ahriahri eyoyóinae. Ite séhréh aitera oga mía míaoheqmúne iwíáh aitáráóye. ¹⁷ Itega kaweq arábéhríéq kaweq ehwéh irarigeheéna sega ite kawerue séhréh aitera págege aitagéhe.

3

Manikánka ite séhréh aitankéhq púreraitáhiro i ehwéhne.

¹ Itene iyahnabo anímárinó, mó ehwéh kéhre. Sísá itene Wahnáhne ehweh abae aginkehboq itensabé púreraitáhiro. Itega mi ehwéh téh írátótaq kawerue ireq ambubu atiarowe. Mó kegá mína onserahnigehboq púreraritáhiro. ² Sísane ehweh teriunaraq mi ehwéhnsábé mó kegá aiq pútare atáhwara mó kegá íre aiq pútare atáhwe. Íre aiq pútare atáh ké ahkaragára ahbabáq kega iubiyeqboq púreraitáhiro.

³ Itene anotah Wahnáhnká anetaníbo iwíáh íre iwíáhia peh kawerue wahnahnaitankéhe. Owainawanka ite ahbabáraitenehoéna itene anotah Wahnáhnká séhréh aítana págege aitankéhe. ⁴ Sehgióro urauna ehwéh aiq kawerue sehgiówe. Itega iwíáhhúnawe, Mókakeakákáq kawerue sehgiéhe iwíáhhúne. Itene Wahnáhnka mi iwíáh aitéhrana irupipeq kawerire.

⁵ Itene anotah Wahnáhnká iwíáh aitahnaq Manikánka arutaboiri sansá iahtebagehe. Sísá Karáhéga wene arambehri ambubu atawéna kawerue sehgiunserah miraigehe.

Ómiga arambehriorio i ehwéhne.

⁶ Itene iyahnabo anímárinó, itene anotah Wahnáh Sísá Karáhé áwirue teiníe. Táhmaro Sísá tagariéh kéga taorahoéra íwáhnorurauna ehwéh anterúáhwe. Mína tahnsa kéreq íre míáhiro. ⁷ Ite tagariáhmé iteba míaraunaraq íre taorahouraune. Itega míarauna serahnoro.

⁸ Iteba míaraunaraq itene tópah pehipi íre naraune. Írakaumo. Inokáhpeqkákáq wéhékáhnkakaq págegeue arambehriuraune. Iru págege aitéhoéq íre ineh inehia itene táhutahuqsabé arambehriuraune. ⁹ Íwáhnorúnayabé itega táhutahuq náíero irarurauno? Írakaumo. Náíero íre iraruraune. Itega arambehriurauna sansá tagéq mína tahnsanigeheéq míarauna.

¹⁰ Iteba míaraunaraq mahraréq, Arambehriyabé taorahoi aní tópah íre náíero uraune. ¹¹ Amahnága ite táhmaro peh taorahoéq íre arambehriowe. Peh íre itereq weghariraq irareowe. Minayabe mó kegá teiátówaq írátáúne.

¹² Itene anotah Wahnáh Sísa Karáhé áwírue taoraho keyabé mah ehwéh teriéro aitone. Mahraréq, Itene táhutihuq mewe nagehboq tabasiwe méq kawerue arambehioro teriéro.

¹³ Itene iyahnabo anímáríno, kaweq sansá miraéyabe taorahoiyehboq peh ahriahri mira aruqaruroro. ¹⁴ Mah pahsípéqté éhwéh anteruahna aní peh áwé tagahro. We ayehitaw-iankéhboq pehragéq weba íre kowíáhro. ¹⁵ We naruo aní míre íwíáhiyeho. We iteruwahrah aní púana wega tábúsoqme iwíáhinkehboq peh kaweq sansánúno págegeue teawéro.

Iru ukiq itahráhi ehwéhne.

¹⁶ Itene anotah Wahnáhmé iru ukiq itahráhi aníne. Kaweq sunúqkákáq íre kaweq sunúqkákáq ahriahri wega itene iru ukiq itahráhire. Wega itene iru ukiq itena iteba mía míainkeheq púrerúne.

Porane páhsi parabagínai ehwéhne.

¹⁷ Íné Poraga amahnága ínénéne niyahtate mahna parabagínai ehwéh sehiranuge. Moke ínégá íátáu pahsí mahna tahnsa séhírá káráire. Mahna tahnsa séhírámé peh ínénéne sehirá míre. ¹⁸ Itene anotah Wahnáh Sísa Karáhéga ite moke séhréh aitéhre.

1 Tímóti Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Tímóti anowawé Asu iní miowana wenabowe nahnsó aní miówe. Poraga Tímóti áwáhnorúwana wega Porane ehweh tábúsoqme sehgiuwe. Mah pahsíipéq Poraga Tímótinsabé mahrarue teawena, Péhe éhwéh irare keyábéwé, Manikánsabe iwíáh iwíáh ate sansánsábéwé, Sisa tagariáh kéráq wahnahno keyábéwé, Sisa tagariáh ké síwáhnoréna kaweq sansá sehgiyabewé, orenínsó kéweinínsó séhréh ariteyabewé, tauntahunue arambehriéyabewé, móneyabé kawerue iwíáhéyabewé, áwáhnorúwe. Poraga mah ehwéhnkákáq mó ehwéhnkákáq mah pahsíipéq sehiranúwe.

Poraga Tímóti ebeq awu pahsié.

¹ Tímóti, iné Porane páhsi sáhnshawe tagáhnno. Sisa Karáhéreq Maniká ite kaweritéh ánséqka, Sisa éhweh kosíwáhnorúno aintera eqmaq núwátóye. Mókake Sisa Karáhéba kaweq matábúrápéq oga mía míaonehe iwíáhnúne. ² Ínéga Sisa éhweh áwáhnorurataq ahtebaronu puah are nénahni úkurone. Maniká Iteriboreq Sisa Karáhé itene Wahnahnseqka are séhréh atera sirutaboiratara arene aru ukíq atagéhe.

Péhe éhwéhnshábé ahqáho ataneheqmúne i ehwéhne.

³ Íné Másérónia marákórápéq pokinaurataq arensabé, Épésa suwahpeq míahno éna amahnága moq mitaq míahno teawúge. Táhmaro areba miáh kéga péhe éhwéh síwáhnorowe. Arega mi keyábé, Itene péhe éhwéh mó síwáhnoriyehboq túbáh agoro terio. ⁴ Áwahe ehwehnkákáq sigaqnaréh síwíqmarí iwíáho ehwéhnkákáq síwáhnorowara íráh kéga ehwehowe. Mina tahnsa éhwéhnkákáwé peh múguwahgu iwíáh aritahnara Manikáne sansá íre ahtebahrahowe. Minayabe, Túbáh agoro terio. Sísansabé aiq pútare atéhranka ahtebahrahowe.

⁵ Kawerue síwáhnorinaraq íréhra kéga ahabábáq íre miraia sirupipeq mó keyábé sirutaboiritagéhe. Sirupipeqté áhbábáq sánsánsabé íre sirutaboírera peh kaweqtaq míéhransabe sirupipeq pehwehrue míagehe. Sísansabé aiq pútare atéhra puara mó keyábé sirutaboiritagéhe.

⁶ Táhmaro kéga mi kawéq sánsá sinehepeq suera peh seyene iwíáhéra peh abehq éhwéhmárinowe. ⁷ Sega Manikánka sehgióro ú ehweh síwáhnoréyabe suwahbówe. Ité aiq ahtebóne iwíáhéra síwáhnoro ehwéh sirupipeq íre irasa pehipi irare irareowe.

⁸ Ité tagarionawe Mósísiga sehgióro ú ehwehnká wehukene ahabábáq sansa sokigiorahi ehwéhne. Mi ehwéhnká ahabábáq sansa sokigi inkeheéna Manikánka mi ehwéh omaq atowe. Mi ehwéhnká miráinaraq aiq kaweq ehwéhne atone.

⁹ Mósísiga sehgióro ú ehwehmé íre peh morá kaweq keyábé sehgióro irarúwe. Íraukaumo. Wene ehweh anterúáh kéwé, piribahri kéwé, Manikánsabe suwahrieh kéwé, ahabábáq kewe Manikáne sansánsabé suwahriehre éra peh mah marákóipéqté sánsá sehgió kéwé sinoibo subiq súáh kéwé mó ke subiq súáh kéwé moke mina tahnsa keyábéwé mi ehwéh irarúwe.

¹⁰ Mó kené ahre weh abariira kéwé wehukenínká mó áwáhu wehukení ahkaragára sansa mirao kéwé mó kené animári aebóo kéwé péhe éhwéh irare kéwé mó keyábé péhepehe aritewé moke mó íre kaweq sansá mirao keyábé Mósísiga sehgióro ú ehweh teriuwe. Moke mina tahnsa ahabábáq kéga aiq pútaq ehwéh anterúáhwe.

¹¹ Ai q pútaq ehwéhmé íre mó ehwéhne. Íraukaumo. Peh morá Manikánka korerio teniátái ehwéhne. Ínéga wene kaweq ehwéhmé teriú áni múge. Mi ehwéhnká, Maniká págege anínéna anotah tehrehabeq mía míai anine teíre. Minayabe iwíáhéna wensabé iwíáh iwíáh atóge.

Manikánka wensabé arutaboírúnsabe Poraga kaweróne ato ehwéhne.

¹² Itene Wahnah Sisa Karáhéga wene arambehri miráinkeheéna eqmaq núwátáire. Ínéga kawerue arambehrinawire iwíáhéna págege aintaráire. Minayabe kaweróne atóge. ¹³ Íné Sisa íre tagariarataq íné wene naruo aní míaraue. Wene naruo aní ména wensabé áwíoqnéna éhruru ataráue. Wensabé íre aiq pútare atena peh múguwahgu aní ména mi ahabáburauagana wega inénsabe arutaboiraintena insahwé aintaráire. ¹⁴ Itene Wahnah Sisa Karáhéga iwíáh aintena iné anotah séhréh aintarái puana wensabé aiq pútare atena nirutaboirauage.

¹⁵ Ahabábáqka ite saiqnariaraitaq Sisa Karáhéga ite meirena kaweraitanieéna mah marákóipéq tumiówe. Tumío ehwéhmé anotah kawéq éhwéh púaq ómiga aiq ahtebahrahúne. Ahtebéq aiq pútaq ehwéhne irarúne. Áhnite ahabábáq ké miáhwana inéga ahabábáq aní míaraugana néne ahabábáqka moke mó kené ahabábáq kiotaikurairae. ¹⁶ Kiotaikurairara mah kehiná kéhinánká, Sisa ahriahri uwarena áni miéhre tagageheéna wega inénsabe

arutaboírëna kaweraintáráire. Kaweraintáráirara wehukega íné tagëra iwíáhëra, Ite moq kaweraitahráhire éra aiq pútare atéhriansabé oga mérapeq awaq miagéhe.

¹⁷ Manikámé we mía míai Wahnáh míre. We íre pukorahi aníne. Wehukene siuranka Maniká íre tagahrahowe. Webataq Manikáne. Ahriahri we anotah Wahnáh miéhre éq wenáwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq mire.

Ahbabáq sansansábé ahqáho ate peh kaweq sansá sehgio i ehwéhne.

¹⁸ Tímóti, are nénahni úkurone. Manikáne ehweh iraruro kegá are éhweh irarurowe. Minayabe sehgie sansa teawiníe. Segá iraruro ehwéh ahrraq matawé ahbabáq sansansánsábé anotahtaq ahqáho ate Manikáne arambehri tauntahunue sehgio. ¹⁹ Manikáne sansá ambubu atawé kaweqtaq míéhnaraqmé arene aru ukiqme míaniewóne.

Táhmáro kegá ahbabárëra siru págegeuronsabé anetaníbo iwíáhëra Sísane sánsá sinehepeq sutowe. Sinehepeq sutonsabé abehq úkurowe. ²⁰ Mina tahnsanuya anité sensiwíq Íménéúsireq Árékásántareq miéhye. Segá Manikánsabe éhruruuyansabé owainawanka anotahtaq kamah arinara siahtebageheëna owainawapa miáhtaó arítóge.

2

Ómi keyábé púrerarítáhiro i ehwéhne.

¹ Téhwe sehgie ehwéh teawiníe. Ómi keyábé mahraoro terio. Manikánsabe kaweróne ue iwíáh iwíáh ateq mah kehíná kéhínánsábé iwíáhue púrerarítáhiro. Manikánka séhréh aritankéhboq púrerarítáhiro terio. ² Ite pehwehrué méq tabasiwe méq kaweqtaq míanehboq wahnah kereq anotah animárinseqsabé púrerarítáhiro terio. ³ Minawé kaweq sansáne. Manikámé ite kaweraitéh ání púana mi sansá miraúna keyábé awahbehre.

⁴ Wega moke mah kehíná kéhínánsá aiq pútaq ehwéh ahtebéyabe awahbehre. Ahtebehrataq wega kaweraitahráhire. ⁵ Manikámé peh morá aníne. Wehukega Maniká tagariageheëna mibeq mahbeq aritéh anímé peh morá Sísá Karáhé miéhre. ⁶ Ómi ite insahwé aitanieëna awehraq tanáhráq itene ahbabáqsabe pukúwe. Pukúnsabe Manikánka ite sokigiéna, Moke mah kehíná kéhíná kaweraiteyabe nuwahbehre uraire.

⁷ Mí ehwéh síwáhnorinkeheëna Manikánka eqmaq núwátáire. Íné íre péhenia peh aiq pútariahnsanuge. Nahnsó kegá aiq pútaq ehwéh irera Manikáne sansá ahtebageheëna korerí terinúno éna eqmaq núwátáire.

⁸ Íné nuwahbeh sansá teawiníe. Arega ómi kehíná suwahpeqte wéhyábé síwáhnoré mahraré, Weho, íbiahnsanome ehwehome pehragéq peh kaweqtaq méq iyahnkara pankeqme púreroro ue síwáhnorúno.

Ahrronsábé kaweqtaq miáhiro arito i ehwéhne.

⁹ Mó ahrréó síwáhnoro ahrréóno, tabasiwe méq kawerue inerinerue miáhiro. Áhnte awahriq naneq pehragéq peh ábéráhna korósi sukiwe miáhiro. Pásésuqme áhnte moné tahnsa korósiwé awahriq naneqmarínsábé íre iwíáh iwíáhoró. ¹⁰ Íre iwíáhëq peh Manikáne ehweh sehgieq mó naneq mó naneq kaweq arámbéhríoro. Íre korósi peh itega kaweq arámbéhríome itene awahriq naneq tahnsa kéhre. Íné Manikáne sansá tagarítóge irari inínká miráináraq aiq kawerinae.

¹¹ Momiwíorabeq ahrronká íre ehwehnia peh ehiya méra Manikáne ehweh kawerue irera ahtebagehe. ¹² Momiwíorabeq ahre inínká weh wahnahnue síwáhnorineho. Írakaumo. Síwáhnorinehboq peh ehiyamé ehweh irankéhe.

¹³ Ahrrerono, írátíáhiro. Téhwe Manikánka Éhráma mirarena anehe wene íwi mirarowe. ¹⁴ Éhrámaga owainawane péhe éhwéh íre aiq pútare atowe. Írakaumo. Peh wene ahrega owainawane péhe éhwéh irena Manikáne ehweh anteruowe.

¹⁵ Ahre inínká Sísane sánsá ambubu atawéna mó keyábé arutaboírëna kaweqtaq ména tabasiwe miáhnaraqmé aiq kaweq sansáne. Mina tahnsa inínsónká ani maqmaréhrataq Manikánka kawerarítankéhe.

3

Peh kaweqtaq miáh kégá Sísá tagariáh kéréq wahnahnoraho ehwéhne.

¹ Sísá tagariáh kéréq wahnahnéyabe awahbeh anímé anotah kawéq arámbéhrí miraéyabe awahbehre. Minawé aiq pútaq ehwéhne. ² Sísá tagariáh kéréq wahnahné arambehri miraéyabe awahbeh anímé peh kaweqtaq mía míai anínká wahnahnorahire. Peh morá áhré matíéh anímé, tabasiwe miéh anímé, uwaresa anímé, tábúsoqme iwíáhi anímé, nahnsó mehwehue kiraboi anímé, Maniká awahbeh sansá kawerue síwáhnororahi anímé, peh mina tahnsa anínká Sísá tagariáh kéréq wahnahnorahire.

³ Mi arámbéhrí íre wahnahnorahi anínsábé teawiníe. Píah néna múguwahgu aruqaruri animé, móneyabé arutaboiri animé, tobeh aruqaruri animé, ehweh aruqaruri animé íre wahnahnorahire. Peh uwaresa ánimé wahnahnorahire. ⁴ Wene ani ahre kawerue wahnahni anínká Sísá tagariáh kéréq wahnahni ani miahrahire. Sibowáné ehweh íre irasa pehipi anterúáh ánimáriné sibowáwé íre wahnahnorahire. ⁵ Wene ani ahre íre kawerue auráq matiahnaraqmé Sísá tagariáh kéréq árahue kawerue wahnahnorahiro?

⁶ Peh amahnága Sísansabé aiq pútare atéh ánínká íre wahnahnorahire. Peh amahnága aiq pútare atéh ánínká wahnahnínaraq píribahriéna, Íné anotah ani múge íwiáhinabomo. Iwiáhinaraqmé Manikánka naho owainawa kamah awunserah kamah awinawire.

⁷ Sísá íre tagariáh kégá, Peh kaweq aníne atáh ánimé Sísá tagariáh kéréq wahnahni ani miahrahire. We íre kaweq ani míre íwiáhirataq sega éhruruirana owainawanka mi ani saiqnarianawire.

Peh morá kaweq sansáno ke Sísá tagariáh kéné morábí matiáh ménsáméhnsátáq wahnahnoraho ehwéhne.

⁸ Peh kaweqtaq méra kaweq íwiáho kégá Sísá tagariáh kéné morábí matiáh ménsáméhnsátáq wahnahnorahowe. Píah naruqnaruro kewé, mó kené ménsáméhnsánsabe aigará pabeki kewé íre wahnahnorahowe. ⁹ Siru úkiqme méra peh Manikáne sansá kawerue ambubu atíah kégá wahnahnorahowe.

¹⁰ Téhwe pehgáriq arámbéhrí sieq áhwárawe tagahro. Tagehrataq kawerue arambehriéra kaweqtaq mía míairataq morábí matiéhra ménsáméhnsátáq wahnahnorahowe.

¹¹ Sene ahrero moq peh kaweqtaq mía mía inínsó miéhrataqmé sensuwéhqsonka wahnahnorahowe. Sene ahreronká péhe éhwéh íre aritera peh tabasiwe miéhrataqmé sensuwéhqsonka wahnahnorahowe. Sene ahreronká íre sibitarusa peh kaweq arámbéhríéra mó ke séhréh aritéhrataqmé sensuwéhqsonka wahnahnorahowe.

¹² Peh morá áhré matiáh kéwé sene ani ahre kawerue wahnahno kewé mi arámbéhrírátáq wahnahnorahowe. ¹³ Sísá tagariáh kéné wahnahnka kawerue wahnahnotaq tagah kégá sensíwíq pankeráhwe. Sensíwíq pankeráhwa kawerue wahnahnéra íre áhreja Sísá Karáhé éhweh pahsuqme teriéwe.

Manikáne sansá áwahewé anotah naneq mire i ehwéhne.

¹⁴ Pehgáriq tanáhráq areba koraganie íwiáhéna mah pahsí sehiranue áwúge. ¹⁵ Areba íre apubúue konaraq arega Sísá tagariáh kégá momiwíirarabeqte sánsámé Manikáne animárinésábé ahreraq matiankeheéna mah pahsí sehiranue áwúge. Maniká oga mía míairaq íte Sísá tagariona ke wene animári míone. Awankátate nah pegiqmáráhnserah íte Sísá tagariona kégá momiwíorabeq aiq pútaq ehwéh pankerone.

¹⁶ Ite kawerue tagarionawe Manikáne kaweq sansá nahomé kopéq kowana Sísá tutai puana amahnága ábóraragire. Wene sánsá áwahewé anotah nanere. Minayabe mah ígónkónká aiq mahraréna,

We wehukeni úkúwara wehukega we tagowana

Manikáne Awanka wene sánsá peh kaweq sansáne atowe. Íopeqte kégá moq we tagowe.

Manikánka wene kaweq matábúrápéq tumerena,

Mahtaq anotah Wahnáh áni míahno atowe.

Mó kégá we éhweh mah kehíná kehíná míáhrabeq teriéwara mah marákó marákóipéqte íráh kégá wensabé aiq pútare átáhwe íre.

4

Péhe éhwéhnká wehukene íwiáh íre kaweraritéhre i ehwéhne.

¹ Anehe tanáhráqmé táhmaro kégá wahnsane péhe éhwéh írera sehigéhe. Mó kégá owainawamariné ehweh síwáhnorirara írera Sísane sánsá suagéhe. Minayabe Manikáne Awanka aiq pahsuqme iraruraire. ² Péhe éhwéh írera sirupipeq múguwahgu agéra ahbabáq sánsansabé íre siyehitáhnara peh péhe éhwéh síwáhnorigehe.

³ Péhe éhwéh síwáhnoréra, Mahbiga ahre mewe weh úkiyehboq peh itaq mahbigáú mía míaooro éra mó naneq tahutáhúq órira míre ahriahri awehrioro éra síwáhnorigehe.

Moke táhutahuqme Manikánka aiq mirarowe. Minayabe wensabé aiq pútare atera aiq pútaq ehwéh írátiáh kégá wensabé kaweróne atera mi tahutáhúq pehipi nahwe.

⁴ Moke Manikánka miraro naneqme aiq kaweq nanere. Minayabe itega íre awehria peh wensabé kaweróne ateq pehipi nanehe. ⁵ Manikánka moke táhutahuq nah naneq mire insabé itega wensabé kaweróne atona puaq íre awehria pehipi nóne.

Poraga Tímótsiná Sísane kaweq arámbéhrí áni míahno ato ehwéhne.

⁶ Arega mah ehwéh Sísá tagariáh ké síwáhnorinaraq Sísá Karáhéne kaweq arámbéhrí áni míankehe. Aiq pútare atahna ehwéhnká are págege atárárah kaweq sansá ambubu atiarone.

⁷ Ahabábáq áwahe ehwehmé, múguwahgu ehwéhmé pehragáhno. Peh Manikáne kaweq sansá miraúno.

⁸ Wehukene ayahnsa págege arite sansamé ákáhtaq kaweq sansáne. Manikáne kaweqtaq mé sansamé anotah kawéq sánsáne. Wene sánsá sehgió kégá amahnága oga miáh tánáhráqkákáq mókakeakáq oga mia míaoheherawoe. ⁹ Mah ehwéhmé aiq pútaq ehwéh mire. Ómiga irera aiq pútare atéhrataqmé aiq kawerinae.

¹⁰ Maniká oga mia aninéna moke mah kehiná kéhiná merirena kaweraritahráhire. Wensabé aiq pútare atáh ké aiq kaweraritéhre. Minayabe aiq pútare ateq págegeue arambehriúne.

¹¹ Mah ehwéhmé síwáhnoré, Kawerue sehgióro terio. ¹² Are íre anonani miáhnayabé mó kegá awiréh atéhrataq ahqáho arito. Peh kaweq ehwéh iraré kaweqtaq mia míae mó keyábé arutaboírúno. Aiq pútare atahna sansá ambubu atawé peh kaweq sansá miraúno. Sisa tagariáh kégá are tagéra arene sánsá miraighboq teawú éhwéh sehgio.

¹³ Areba íre apubúue konaraq wehuke miáhtáq Manikáne ehweh sáhnshawe pahsuqme kawerue síwáhnorúno. ¹⁴ Aboawah wehga siyahnkaratáté arenaneq táhtoréra Manikáne Awanka iwíáh aritárái ehwéh irarurotaq Manikánka págege atáráire. Segá iraruro ehwéhmé kawerue ahrreraq matawé sehgio.

¹⁵ Arene arambehri kawerue miraúno. Ómiga tagéra kaweq sánsáne iwíáhgehboq teawú éhwéh ambubu atawé sehgio. ¹⁶ Arerensabéakáq arega síwáhnoróna ehwehnikákáq auráq matiahno. Teawú ehweh ambubu atawé sehgio. Mirainaraqmé íre arebataq áhnte arene ehweh íráh kéreq moq oga mérapeq awaq miagéhe.

5

Poraga kaweq síwáhnoré sansa Tímóti teawu ehwéhne.

¹ Arega aboawah wehreq orerónseq ehweh terínaraq pírbahriinehboq arenabouránsabé tabúsoqme ehwéh teawenanserah pehwehrie terio. Mahbireq o menáhwénseqsabé arenábáq áwáhnorónanserahnue kawerue síwáhnorúno. ² Aboawah ahrérónseq orenínsónseq arenanoura auráq matawé séhréh atahnanserahnúno. Ahre ahrriyabé arenanahno auráq matawé séhréh atahnanserahnúno. Sene sinonkataq táhtoréhnehboq pehragé séhréh arito.

Kéweinínsó kiraboé ehwehne.

³ Íre aninkákáq óréní kéweinínsábé kaweq sánsánúno. ⁴ Kéweini wene aninseq anahwareq miéhrrataq sega auráq matawéra kiraboigehe. Sinoiboga sene animári ebeq kirabouronsabé se ore orení úkirataq sene animárinká se kiraboigehe. Sene káironaní kiraboéyabe seyene arambehrie. Minawé Maniká awahbeh sánsáne.

⁵ Íre aninkákáq anahwankákáq kéwéinímé orení úkínaq wega iwíáhéna, Manikánka séhréh aintankéhe íre. Minayabe wega wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakaq Manikánsabe, Íné séhréh ainto éna púreq aruqarurire. ⁶ Mah marákóipéqté náneqsabé arutaboíréna peh we awahbeh naneq sehgi kéwéinímé pusa aní tahnsa miéhre. ⁷ Minayabe kéweinínsónsábé mah ehwéh kawerue síwáhnorúno. Segá kaweqtaq mia míairataq mó kegá se íre síehrurugehe.

⁸ Wehga wenawahraheq wene káironanínseq íre auráq matawéna kiraboíinaraq Sísane sánsá aiq anterúéh píana anotah ahabábáq sánsánire. Mi ahabábáqká Sísá íre tagariáh kéné ahabábáq aiq kiotaikire.

⁹ Sísá tagariáh kégá morábí kiraboigehboq kéweinínsó síwíq sehiranúno. Orenímé 60 opéq sotaiki orenímé peh morá wéhráq miarai inímé wenáwíq sehiranare kirabooro arito. ¹⁰ Mó kegá, We kaweq arámbéhrí mira aruqarururai iní mire atáh inímé kirabooro arito. Wene animári kawerue sóránkirai inímé, nahnsó mehweh aritena kirabourai inímé, Sísá tagariáh kégá íre wahtopeqte surowana sigará pabeq pabeq aritárái inímé, suwahre ke soberurai inímé, mó ke kaweraritárái inímé mina tahnsa kaweq arámbéhrí mira aruqarururo kéwéinínsó síwíq sehiranúno. Mina tahnsa inímé orení úkínaq Sísá tagariáh kégá morábí kiraboigehe.

¹¹ Kiraboirataqmé o ahre kéwéinínsó síwíq íre sehiranúno. Téhwe Sísá Karáhéne arambehri miraoneheqmúne iraréra anehe mi arámbéhrí sinehepeq suera wehkigehe. ¹² Mirairataqmé seyene ehweh anterúáhsabé itene Wahnahanka ehweh aritankéhe. ¹³ Segá taoraho ke úkéra mó kené nahtapeq poku pokuéra íre sereq wehgaq naneq mire éra éhruruirataq sensíwíq pehragáhno. Mina tahnsa kéwéinínsó síwíq íre sehiranúno.

¹⁴ Íné teriúme o ahre kéwéinínsónká mó wehkéra ani maqmarera kawerue sóránkírataqmé kaweq sansá mire. Kaweq sánsánowara itene naruoga sene kaweq sansá tagéra íre íéhruruorahowe. ¹⁵ Táhmaro kéwéinínsónká Sísane sánsá sinehepeq suera owainawa kéréwe. Minayabe tagariáhwe.

¹⁶ Sísá tagariáh ínínká wenawahrah kewéínínsó kirabo arito ato. Sísá tagariáh kégá kéweíní kóréní wene iyahnabo íre miéhrataq wahba kirabo atahro arito. Peh morá sensuwahrah íre miáh kéwéínínsómé Sísá tagariáh kégá wahba kirabo aritahro arito.

Sísá tagariáh kéréq wahnahno ke séhréh ariteq náriéro i ehwéhne.

¹⁷ Sísá tagariáh kéréq wahnahno kégá kawerue wahnahnirataq sensiwiq pankereq awehraq apéq nári nárinoro terio. Segá Sísá éhweh tei teinéra íwáhnorirataqmé anotah íwiáh íwiáh ariteq awehraq apéq nári nárinoro terio. ¹⁸ Minayabe Manikáne ehwehka aiq mahraréna,

Káhoga sera sombirah arámbéhríinaraq wene áwéhraq íre músú atáhro. Pehipi nankehe ire. Wene ehwehka mó mahraréna,

Íte séhréh aitéh ání awehraq apéq náwéro ire. *(Lo 25.4; Mátyu 10.10; 1 Kórína 7.9)*

Mina onserah Sísá tagariáh kéréq wahnahno kégá kawerue arambéhrirataq awehraq apéq nári nárinoro terio. ¹⁹ Peh morá ánínká Sísá tagariáh kéréq wahnahni anínsábé ehweh atahnararaq mi ehwéhme íre iro. Téhranitégábópoq apahránitógábópoq ehweh atéhataq sene ehweh íwiáhue tagáhno. ²⁰ Wahnah animáriníká ahabárirataq áhnte wehuké momiwíorabeq mó wahnáh ání mó wahnáh áníne ehweh aritáhro terio. Mó wahnáh kégá írera áhreéra kaweqtaq mía míaignboq ehweh aritáhro terio.

Poraga Tímótsinábé miraúno i ehwéhne.

²¹ Peh morá sánsá ómi keyábé miraúno. Anotah anínseq arenawahrahreq mó sansá miraé moke mó ke mó sansá miraé anotah íre kawerinae. Ómi keyábé peh monseráhnue íwiáhue saraqmaro. Manikánseq Sísá Karáhéreq Manikánka omaq sito íópeqté kéreqka tagariáhwe. Segá tagariáhtáq mahna teawú éhwéh sehgio pahsuqme teiúge. ²² Sísá tagariáh kéréq wahnahni aní míankeheé íre apubúue ayahnkara táhtoqme omaq ato. Mó anínká ahabárinaraq arega moq mina tahnsaninehboq peh kaweqtaq mía míáúno.

²³ Are awahreé arupipeq érinásabé íre peh morá wání náhno. Náhníaq sera anonkakaq pehgáriq náhno. ²⁴ Mó kené ahabábáq ábóraq kéhrara tagah kégá ehweh aritáhwe. Mó kené ahabábáq amahnága íre ábóraq kéh púana peh mókake ábóraq kanawire. ²⁵ Mina inserah wehukene kaweq arámbéhrí ábóraq kéhre. Kaweq arámbéhrí íre apubúue ábóraq kahnararaq minakaq mókake ábóraq kanawire.

6

Arambehrio keyábé kawerue arambéhrioro i ehwéhne.

¹ Sísá tagariáh ké arambéhri keyábé mahraré, Itene wahnah kené ehweh kawerue ireq sensiwiq pankeráhro arito. Itene wahnah kégá itene sánsá tagéra Manikáne ehwehnsábé ahqáho atera wenáwíqsabe éhruruiyehboq kawerue arambéhrioro arito. ² Arambéhriaraq atéh ánínká Sísá tagariáhnaraq wene arambéhri ánínká íwiáhéna, Íné arambéhriaraq intéh ánimé nánuwah tahnsá miéh púana peh taoraho arámbéhríinie íwiáhineho. Írakaumo. Kawerue íwiáhinkehboq mi aní áwáhnoruno. Mi anínká arambéhriaraq atéh ání arutaboírue séhréh atena kawerue arambéhriinkehboq áwáhnoruno. Arambéhrio kégá míra íwiáhirataq sega anotah kawéq árámbéhrí ke míagehe.

Móneyabé arutaboírome ahabábáq áwahe wíre i ehwéhne.

Wehukega kaweq sansá miraighboq teawú éhwéhme ahriahri síwáhnoré kawerue sehgióro arito. ³ Itene Wahnah Sísá Karáhéne aiq pútaq ehwéhnká Manikáne sansá kawerue íwáhnorire. Mi ehwéh suena peh mó ehwéh áwáhnori animé ⁴ we píribahri aní ména peh íre írén ání miéhre. Peh ehwehéyabe awahbeh aní míre. Wega síwáhnorirara wene ehweh írah kégá mó keyábé íre kaweq íwiáhéra ehwehéra síéhuruéra ⁵ tobehéra ahabábáq íwiáhowe. Ahabábáq íwiáhéra aiq pútaq ehwéh íre írera peh múguwahguowe. Múguwahguosabé péhe íwiáhéra, Íte Manikáne sansá sehgiunayabé áhnte mensáméhnásá pehipi meyanehqumúne íwiáhowe.

⁶ Manikáne sansá sehgiunaraq wega áhnte kaweq naneq náí náinire. Ménsámehnsánsabe íre irutaboírira peh wega náí naneq awehraq kéhre íwiáhúnaraq itene iru ukiréhre. ⁷ Íteinoréhga maqitáhtáq íre мэnsámehnsánkakaq maqitáhwe. Íte pukonaraq íre itene мэnsámehnsánkakaq meweq pukoneheqmúne. ⁸ Minayabe táhutahuqkakáq korósiakáq kahnararaq. Aiq awehraq kéhre íwiáhoneheqmúne.

⁹ Áhnte moné meyanéhe íwiáho kéwé мэnsámehnsánsabe sirutaboíro kewé ahabárorahowe. Sirutaboíro naneqka kahnkapi wah paríéhnserahnire. Se sirutaboíro naneqka ahabáraritéhre. ¹⁰ Móneyabé arutaboíré sansámé ahabábáq áwahe wíre. Móneyabé sirutaboíro puara táhmaro kégá móne meyanehéera Sísane sánsá sinehepeq sutowe. Minayabe sirupipeq anotah uméh meyáhwe.

Oga mía mía sansá ambubu atawé sehgio i ehwéhne.

¹¹ Are Manikáne aní móne. Wene aní miahnayahé ménsámehnsánsabe arutaboirineho. Moke íre kaweq sansá anehepeq suo. Kaweqtaq mé Maniká awahbeh sansá sehgio. Manikáne ehwehnsábé aiq pútare ate mó keyábé arutaboirúno. Kaweq sansá págegeue sehgie uwareasa aní miahno. Mi sansámárínsábé arutaboiré sehgio.

¹² Árésisii anínká, Íné kiotaikinauge iwíáhéna pehbeheráh pokire. Mina inserah arega Sísane sansá ambubu atawé mahraue iwíáhé, Íné kiotaikéna oga mérapeq awaq mianauge iwíáhúno. Arega, Íné Sísansábé aiq pútare atena wene sánsá sehginauge iraruronaraq áhnte kegá irátówe. Mi tanáhráq oga mérapeq awaq miankeheéna Manikánka omaq atáráire. Minayabe oga mía mía sansá ambubu atawé sehgio.

¹³ Moke oga miona naneqmarí Manikánka oga miáhro aitéhre. Manikánseq Sísá Karáhéreqka tagariehyataq teawú éhwéh iro. Wahnah aní wenáwíqtare Póntiása Páiraga Sísá ehweh atotaq Sísaga íre áhreia pahsuqme teawuwe. Manikánseq Sísá Karáhéreqka tagariehyataq Sísaga pahsuqme teawunserah ínega are teawúge. ¹⁴ Sísaga íre áhreia pahsutainserah ínega teawú éhwéh kawerue tábúsoqme sehgio. Peh morá áhwára áhwára sansá íre miraúno. Amahnágaákq mókakeakq itene Wahnah Sísá Karáhéga tuina tanáhráqkákq kawerue sehgio.

¹⁵ Manikánka webataq omaq atárái tanáhráq Sísá tuinawire. Maniká webataq moke mó wahnáhmári kiotaigme aní púaq wensabé iwíáh iwíáh atone. ¹⁶ Webataq íre pukorahi anínéna peh ahriahri mía míaéna wehukega íre pokorahi téhrehabeq mía míaire. Wehukega sene siurataste we íre tagahwe. Segá we íre tagahrahowe. Wegá ahriahri wahnahninkehe. Wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq miraoneheqmúne.

Áhnte ménsáméhnsá matiáh keyábé éhwéhne.

¹⁷ Mah marákóipéq méra áhnte monéakq ménsámehnsánkakaq matiáh keyábé píribahri iyehboq sene ménsámehnsánsabe íre iwíáh iwíáhoró terio. Ménsámehnsánkakaq móneakq apubúue taqnobagína nanere. Minayabe iwíáh iwíáhíyeho terio. Itene irupipeq eyoyóinkeheéna Manikánka áhnte kaweq naneq náí náinire. Minayabe peh wensabé aiq pútare ateq iwíáh iwíáh atáhoró terio.

¹⁸ Kaweq sansá miraoro terio. Mó ke séhréh ariteq kawerarítáhoró terio. Anah ke míéhboq wehweh ke miáhro terio. ¹⁹ Mirairataqmé sene ogamé tanahráq peh kaweq tanahráq kanae. Mókake oga mérapeq awaq mera peh kagaorahi apéq meyagéhe.

²⁰ Tímótió, teawú éhwéh auráq matawé ambubu atiahno. Íre Manikáne iwíáh peh wehukene iwíáh ehwehmé pehragáhnó. Abehq múguwahgu éhwéh pehragáhnó. Mi ehwehnsábé táhmaro kegá ahtebia éhwéhne atáhwe. Ahtebia éhwéhne atáh kegá péhe iwíáhowe. ²¹ Mi ehwehnsábé iwíáh iwíáho kegá Sísane sánsá sinehepeq súáhwe. Manikánka itensabé arutaboiréna séhréh aitéhre.

2 Tímóti Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Pora karábúsiipéq míotaq wega iwíáhéna, Ínéga pukinauge éna mah pahsí sehiranúwe. Mah pahsiipéq Poraga Tímótinsabé, Manikáne kaweq arámbéhrí áni míankehboq wene aram-pehri miraé tauntahunue arambehriúno teawuwe. Wega ahababáq sansa anehe tanáhráqq sínaraqásabé sehiranéna we pukinaú ehwéhnkákáq moq sehiranue Tímóti teawuwe.

Poraga Tímóti anehe awu pahsíe.

¹ Tímótio, íné Porane páhsi sáhnshawe tagáhno. Sísá Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna Manikánka iwíáhue eqmaq núwátáire. Wensabé aiq pútare atáh kégá oga mérapeq awaq mianeherawoe. Mi ehwéh wehuke terinkeheéna eqmaq núwátáire. ² Arewé nirutaboiru aní móne. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé itene Wahnahnséqka arensabé sirutaboiráera séhréh atera arene aru ukiq atagéhe.

Sísá éhweh ayehitegurégúinehboq teri terinúno ú ehwehne.

³ Náinabhúrérha Manikánka sehgióro ú ehweh kawerue sehgiúwe. Ínéga moq kawerue sehgiúnsabé nirupipeq ire umehia peh kawerire. Wéhékáhnkakaq inokáhqqeqkákáq inéga púreq aruqarurutaq arensabé ahrreraq matawéna púreratena Manikánsabe kaweróne ata atauge. ⁴ Are áuwátáutaq ibisaronyabé niahrreraq matawéna arensabé nirutaboiratóge. Nirupipeq eyoyóinkehboq are tagéyabe níre. ⁵ Arega Manikánsabe kawerue aiq pútare atahnawe niahrreraq kéhre. Íné aiq tagariómé arenanahrá Árósireqq arenano Íyúnisireqka ebeqme Sísansabé aiq pútare atároyáh anehe arega moq wensabé aiq pútare atároné.

⁶ Néne niyahnkaratáté arenaneq táhtoqme púreratáráutaq Manikánka miraúno urai arámbéhrí teawena págege atáráire. Teawátái arámbéhríwé tauntahunue mira aruqarurúno. ⁷ Manikánka áhree sansa ire sokigi aiátáire. Peh págegeu mé sansamé, mó keyabé irutaboiráe sansamé, tabasiwe mé sansamé sokigi aiátáire.

⁸ Itene Wahnah Sísá éhweh teri terinéyabe ire ayehitegurégúúno. Karábúsiipéq míónsábé ínénabe moq ire ayehitegurégúúno. Sísá éhweh teri terinónayabé mó kegá áwioqnanerawoe. Áwioqnehransabé ire áhreaia Manikánka págege atahnah teri terinúno.

⁹ Wewene kaweq animári míageheéna Manikánka omaq itena kaweritáráire. Íre itega kawerue arambehriuraunayabé kaweritáráire. Írakaumo. Peh wewe awahbeh iwíáhue séhréh aitena kaweritáráire. Naho naho mah marákó marákó ire kotaq Manikánka iwíáhéna, Sísá Karáhéga mirainayabé wehuke arutaboiráena kaweraritanauge úwe.

¹⁰ Arutaboiráena, Kaweraritanauge úwana Sísá Karáhé, ite kaweritéh áninká marakóipeq tunsabe Manikánka arutaboiritéh sánsá sokigi aitowe. Marakóipeq tuena pukéna oga úkúnsabe amahnága ite pukéyabe ire áhreúne. Írakaumo. Itega tagarionawe Manikáne kaweq ehwéh irona puag oga mía míaoneheqmúne.

¹¹ Manikánka ínénabe, Sísá éhweh koreri teriné íné nuwahbeh ehwéh kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. ¹² Eqmaq núwátáirana teniátái ehwéh sehgiúnsabé níwioqnahwe. Aiq pútare atáráu animé aiq tagarió púana wensabé ire niyehitegurégúuge. Írakaumo. Manikánka teniátái arámbéhrí mókakeakák Sísá tuina tanáhráqkákáq wahnahnaintahráhire. Íné tagariómé wega kawerue wahnahnaintanawire.

¹³ Ínéga peh aiq pútaq ehwéh áwáhnorurauge. Moke áwáhnorurau ehwéh ambubu atiahno. Ínéga áwáhnoruraunserah mó ke síwáhnorúno. Sísá Karáhénsabe ahriahri aiq pútare ateq wensabé anotahtaq arutaboírúno. Wereq mía míaé síwáhnorúno. ¹⁴ Manikánka áwáhnorurai ehwéh áhnte kaweq ehwéhnirah kawerue ahrreraq matawé ambubu atiahno. Kawerue mirainkeheéna Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaéna séhréh aitahráhire.

¹⁵ Are tagariahnawe Pígérúsireqq Érámogénireq moke Esia marákórápéqté kéreqka íné nuwera pokurowe.

¹⁶ Íné karábúsiipéq míónsábé Ónésíma ire ayehitegurégúúia séhréh aintaráinsabé nirupipeq eyoyóuraire. Minayabe itene Wahnahnka mi karirónáninsabé arutaboiráena séhréh aritankeheéna púreruge. ¹⁷ Ónésíma Aroma suwahpeq suraitaq ínénabe áhnte ninebahréna íné tagaraitaq séhréh aintáráire. ¹⁸ Are aiq tagariahnawe íné Épsa suwahpeq míarautaq wega áhntetaq séhréh aintáráire. Séhréh aintaráinsabé itene Wahnahnka tuinagake Ónésímansabé arutaboiráena kaweróne atankeheéna púreruge.

2

Sísane arambehri sehgieyabe pabeqme ehwhéntáro.

¹ Tímóti, are néhání úkurone. Are Sisa Karáhéne ani míahnana wega arensabé arutaboírénéa séhréh atéhnásabé págege ani míahno. ² Áhnte kegá míarotaq are áwáhnoruraqe. Manikáne ehweh kawerue sehgiara mó ke síwáhnororaha ke síwáhnorúno.

³ Págege sontiá ánínká éréyabe íre áhreire. Mína inserah arega Sisa Karáhéne arambehri miraónayabé áwíoqnehrataqmé íre áhreia peh kawerue mira aruqarurúno. ⁴ Sontíá anínká wene kíápéténine arambehri kawerue mirainiéna wewahpeqte árámbéhri moq íre miraire. Írakaumo. Kíápéténiga kaweróne atankeheéna kawerue arambehrire.

⁵ Árésisiéna pehbeheráh poki anínká ápeq pehipi íre meyéhre. Árésisi sansá tábúsoqme sehgi ánínká kíotaikínaraq ápeq meyéhre.

⁶ Wahba só uqmarera náwe soráhwe. Ménsámehnsá nera kahnarag abobiah taebewe arambehrii anínká ebeg koawaq miánkéhe.

⁷ Mah pabéqmé ehwhéntáro iwíáhwe iro. Itene Wahnahka tábúsoqme iwíáh atahnarag moke ahtebankehe.

Áwíoqnehrataq Sísane sánsá sehgieneheqmúne ú ehwehne.

⁸ Kaweq ehwhé teawátáume ahreraq matiahno. Teawátáu ehwhémé Sisa Karáhéwé Tébitine anahwa míowe. We wehukení ména pukéna mó oga úkúwe. ⁹ Mah kawéq ehwhé teri terinuransabé níwíoqnéna ahbabáq ani tahnsa séniraté táhrarera meniqrera karábúsiipéq móintówe. Karábúsiipéq móintera Manikáne ehweh íre saiqnaruahráhowe.

¹⁰ Níwíoqnéyabewé, karábúsiipéq méyabewé, séniraté táhrareyabewé, minawarinsabé íre áhreuge. Manikánka omaq sitéh kegá Sisa Karáhénsabe aiq pútare atera oga mérapeq awaq miageheéna mi ke séhréh aritanauge. Segá wene kaweq matábúrápéq poku mitaq ahriahri weba mía míaiageheéna séhréh aritanauge. ¹¹ Teawéna ehwhé peh aiq pútaq ehwhénnéna mahraréna,

We pukútaq ite moq pukowane. Minayabe wereq oga mía míaoneheqmúne. ¹² Áwíoqnehrataq wene sánsá ambubu atíáhnaraqmé wereq moraráq wahnahnoneheqmúne. Áwíoqnehrataq wensabé ahqáho atáhnaraq mókake wega itensabé moq ahqáho aitanawire. ¹³ Wene sánsá sehgieneheqmúne iwíáho kegá íre mirairataq Manikánka mirainauge urai ehwhé sehginawire. Wene sánsá íre anteruahráhire. Írakaumo. Íre anteruahráhi puana sehginawire íre.

Manikáne arambehri tauntahunue miraúno teawu ehwhéne.

¹⁴ Mah ehwhé ahreraq sito. Manikánka tagariéhtaq pehgáriq naneqsabé íre ehwehoro terio. Pehgáriq naneqsabé ehwehonka íre séhréh aritahráhire. Írakaumo. Íre séhréh aritasa peh íráh ké ahbabáq aritéhre.

¹⁵ Manikánka arensabé kaweróne atankéhboq wene arambehri kawerue miraúno. Mirainaraq arerene arambehriyabé íre ayehitáhnah peh Manikáne ehweh kawerue ahtebé tábúsoqme síwáhnorinkehe. ¹⁶ Íre Manikáne iwíáh peh wehukene iwíáh ehwehmé, abehq múguwahgu ehwhémé pehragáhnno. Abehq múguwahgu ehwhé íráh kéwé mi ehwhénnká íre kaweq iwíáh aritéhrra Manikáne sansá sinehepeq súáhwe.

¹⁷ Náonka wehukeníne anonka íre kaweratéhrra anotah naonkákáq míehre. Mína inserah abehq ehwhénnká wehukeníne iwíáh íre kaweraruanawire. Mína tahnsa abehq ehwhé iraréya anité Íménéúsireq Pírétúsireq míehye. ¹⁸ Segá aiq pútaq ehwhé suera péhe ehwhé mahraréra, Ite pukérapeq iriwe oga úkuraunayabé mókake mó íre irigonehe óye. Sene ehwehnka táhmaro íráh kéné iwíáh íre kaweraritehye.

¹⁹ Anotah ebáhnabaga íre kúrugúruia peh págegeue kagainserah Manikánka miraú naneq áwahawé peh págegeue kagainre. Manikáne ehwehnka mahraréna, Itene Wahnahka moke wene animári tagariéhre íre.

Wene ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnah tagarione irare keo, ahbabáq pehragéq peh kaweqtaq mía míaooro íre.

²⁰ Anotah nahtápéq áhnte kunúbáwárinkákáq antehyamárinkákáq kéhre. Mó antehyamárimé áhnte moné tahnsa antehyamárimé. Mó antehyamárimé peh awankátate miraia antehyamárimé. Mó antehyamárimé peh marakórate miraia antehyamárimé. Abehq árámbéhriyabewé íroke antehyamé awehrare. Kaweq arámbéhriyabewé peh morá kaweq antehyá ábéhrehre. ²¹ Wehukenínká íre kaweq sansá suena kaweqtaq mía míáéna we kaweq antehyá tahnsanire. We aiq pútaq Manikáne ani ména itene Wahnahne arambehriire. Wega moke kaweq arámbéhri miraorahire.

²² Ahrari abarié iwíáh kahnahwe mi iwíáh sue móbeq míahno. Peh kaweqtaq méwé, aiq pútaq ehwhé ambubu atawéwé, mó keyábé arutaboíréréwé, aru ukiqme méwé, mah

sansámári sehgio. Sirupipeq ahababáq íre kéh kégá mi sansámári miraigehe. Segá itene Wahnahnsabé áhrabue mahraréra, Séhréh aito éra mi sansámári miraigehe.

²³ Abehq múguwahgu ehwhémé pehragáhnó. Are tagariahnaue múguwahgu ehwhémé tobekorahi naneq mire. ²⁴ Itene Wahnahne arambehri ani teawe, Íre ehwehúno. Íraukaomo. Peh mó ke miéhrarabeq áyáteh sansá sue uwareasa áni mé kawerue síwáhnorúno ato.

²⁵ Wene ehwehnsabé íre kowe atáh ké pehwehrué mónkakáq síwáhnorínana Manikánka séhréh aritahnara sene ahababáq sansa suera aiq pútaq ehwhéh iragéhe. ²⁶ Wene arambehri miraigeheéna owainawanka ahababáq ke saiqnariéhre. Saiqnariéhara aiq pútaq ehwhéh íréhrataq sega tábúsoqme iwíáhéra owainawane ahababáq sansa suera kaweqtaq míagehe.

3

Anehe tanáhráq wehukega áhnite ahababáq sansan neherawoe i ehwhéne.

¹ Anehe tanáhráq anotah íre kaweq sunúq sinae. Minawé iro. ² Mi tanáhráq wehukega peh seyensabé suwahbanae. Móneyabé sirutaboiro ke méra píribahri saiyo ke míaneherawoe. Mó ke áhnite ehwhéh aritera sinoibone ehweh anteruaneherawoe. Mó keyábé kawerowe íre aritáh ké míaneherawoe. Maniká awahbeh sansánsabé íre suwahbána ke míaneherawoe.

³ Mó keyábé íre sirutaboironerawoe. Íre insahwé aritáh ké míaneherawoe. Íre insahwé aritera síéhruruo ke míaneherawoe. Íre tabasiwe mía aisobuya ké míaneherawoe. Kaweqtaq méyabe suwahrieh ke méra ⁴ owinahwino ke míaneherawoe. Apubúue íre kaweq sansánonerawoe. Ite anotah ke úne iwíáho ke méra Manikánsabe iuwahriehre oneherawoe. Mah marakóipéqté náneqsabé sirutaboiro ke míaneherawoe.

⁵ Segá peh ábóraqsabé Manikáne sansá miraéra peh Manikánka págege aritahráhi sansánsabé ahqáho atera íre miraowe. Moke mina tahnsano ké sueq móbeq miáho.

⁶ Mina tahnsa kégá múguwahgu áhreroné nahtapeq pokue ehnenenue síwáhnorowara sene péhe éwhéh íráhwe. Mi áhrerónka áhnite ahababáruonsabé sirupipeq umehire. Íre kaweq naneqmarínsabé sigará pabeku pabekuire. ⁷ Sigará pabekirara sega mó síwáhnori aní mó síwáhnori aniné ehweh írera peh Manikáne aiq pútaq ehwhéh íre íráhwe.

⁸ Wehukénité sensiwíq Sánésireq Sámbarésireqka Mósínsabé ahqáho atóyanserah mi sansáno wehgá aiq pútaq ehwhénsabé ahqáho atáhwe. Manikáne ehwehnsabé ahqáho atáh púara peh múguwahgu iwíáhurowe. ⁹ Mi aniténé ahababáq ábóraq konserah ómiga mi kené ahababáq mókake tagagehe. Minayabe mó kégá sene ehwehnsabé íre aiq pútare aritáh púara sene arambehri íre anotah úkorahire.

Manikáne ehweh ambubu atawé sehgio i ehwhéne.

¹⁰ Arega menah ínéba míarona puah néne sánsá aiq tagariahne. Maniká awahbeh sansá síwáhnoréna kaweq sansánuraue. Moke néne sánsámé arega áwahe aiq tagariahne. Manikánsabe aiq pútare atena wene sansá ambubu atawéna uwareasa áni ména mó keyábé nirutaboírue. Tabasiwe aní míagehe.

¹¹ Are tagariahnaue mó kégá íné níwioqnarwana níerurairé. Ántióka suwahpeqkakákq Áíkónia suwahpeqkakákq Árisáta suwahpeqkakákq míarautaq anotahtaq níwioqnarowah tagariahne. Níwioqnarotaq itene Wahnahna séhréh aintarái puana íné kaweqtaq míoge. Segá íné íre nubiq suahráhurowe.

¹² Ite tagarionawe Sísa Karáhéreq méra kaweqtaq méyabe suwahbeh kewé mó kégá síwioqnanerawoe. ¹³ Ahababáq kereq péhe éwhéh síwáhnoro kereqka mó kené péhe éwhénsabé aiq pútare aritáhwe. Segá múguwahgu agéra síwáhnorirataq íréhra kégá moq péhe éwhénsabé aiq pútare aritaneherawoe. Segá amahnága ahababárára mókakewe anotah ahababáronerawoe.

¹⁴ Arewe aiq pútare ate ahtebarona sansá kawerue sehgio. Are tagariahnaue itega kaweq ehwhéh are áwáhnoruraunayabé kawerue sehgio. ¹⁵ Are animai míaronaraq Manikáne ehweh sáhnsha sansa áhwárarone. Áhwárawe wene ehweh ahriahri sáhnshahona ahtebe Sísa Karáhénsabe aiq pútare atáronana kaweratáráire.

¹⁶ Manikáne ehweh sehiranutaq Manikáne Awanka iwíáh aritena séhréh aritowe. Manikáne ehweh ahteabáhnaga síwáhnoronaraq múguwahgu ehwhéh tábúsoq sitahráhóne. Ahababáq sansa tábúsoq sitahráhóne. Manikáne ehweh ahteabáhnaga aiq pútaq ehwhémé kaweqtaq mé sansamé terienawe kawerue síwáhnororahóne. ¹⁷ Wene ehwehna ite Sísa tagariona kégá kaweq sansánéq moke kaweq arámbéhrí miraorahúne.

4

Manikáne ehweh págegeue pahsuo i ehwhéne.

¹ Sísa Karáhéga tuinagake moke oga miáh kéreq pukia kéreq sainsuankéhe. Wega tuinaraq ahriahri wahnahnaitanawire. Minayabe wereq Manikánsaq tagariehya puah teawéna

ehwéh kawerue iro. ² Manikáne ehwehnsabé suwahbeh kereq íre suwahbeh kereq teri terinúno. Se iragéhboq kawerue síwáhnorúno. Wene ehwehnka sirupipeq pankehboq págegeue síwáhnorúno. Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá kawerue sehigigéhboq kawerue síwáhnorúno. Maniká awahbeh sánsá síwáhnorinaraq uwaresa áni miáhno.

³ Írátiahno. Mókake wehukega aiq pútaq ehwéhme íre irera peh seye suwahbeh naneqsabé sirutaboironerawoe. Seye suwahbeh ehwéh síwáhnoro keyábé, Íwáhnorigehboq máhoro aritaneherawoe. ⁴ Segá aiq pútaq ehwéh sinehepeq suera wehukene áwahe ehwehnsabé aiq pútare aritaneherawoe.

⁵ Ahriahri peh kaweq iwíáhúno. Kaweq sunúqkákák íre kaweq sunúqkákák ahriahri Sísane sánsá sehgio. Áhnte kegá Sísá ehweh iragéhboq teri terinúno. Manikáne Awanka teawátái arámbéhri miraue parabaruo.

Poraga, Kagai apéq náninkéhe i ehwéhne.

⁶ Iné pukona tanáhráq aiq sinaire. Mi tanáhráqmé aiq wahtonire. Asiu kegá sene sánsánéra náhniáq sera ano Manikánsabe titiréra ahkiónserah iné moke néne arambehriyabé moq Manikánsabe titiruge. ⁷ Manikánka níatái arámbéhri kawerue mira aruqaruruge. Mi arámbéhri aiq parabarúoge. Sísane sánsá íre susa peh kawerue sehgiúge.

⁸ Wehukeníká árésisiéna kiotaiki aní awahriq ayáhúq áwinserah Manikánka kaweqtaq kagai apéq náninkéhe. Minayabe itene Wahnahnká inénsabe, Kaweqtaq miáhne aintankéhe. Mi apéq íopeq intena we tuinagake náninkéhe. Wega tábúsoqme iwíáhue sainsuahnararaq íre inébataq náninkéhe. Írakaumo. Ómi we tuina tanáhrásábé áwénuno ke ápeq siena kawerowe aritankéhe.

Poraga Tímótinsabé, Inéba apubúue súno ato ehwéhne.

⁹ Arega miraorahinaraq iwíáhue tagé inéba apubúue súno. ¹⁰ Témásiga mah marákóipéqté náneqsabé arutaboirena iné nuwena Tésárónáika suwahpeq pokuraire. Káreséniga Káretía marákórápéq pokurairana Táitásaga Támésia marákórápéq pokuraire.

¹¹ Árúka webataq inéreq mioye. Néne arambehriwe Máhkaga kawerue séhréh aintahráhi aní míre. Séhréh aintankéhboq meqme súno. ¹² Tíkúsiwe Épésá suwahpeq eqmaq áuwátáuge.

¹³ Néne káhq ambántá Tóása suwahpeq Kápúsine nahtapeq matauge. Inéba sinaraq minaakaq púkuwarínkákák sehirania kanéhwárinkákák mewe súno.

¹⁴ Káhpah kaweraqari aní wenáwiq Árékásántaga anotahtaq íre kaweraintáráire. Minayabe itene Wahnahnká kamah awinkéhe. ¹⁵ Wega itene ehwehnsabé págegeue ahqáho aitaráinsabé arega we auráq matiahno.

¹⁶ Téhwe sega ehweh aintároratq ómiga iné íre níéhnehia nuwera pokurowe. Minayabe Manikánka kamah arinehoéna sensabé púrerarítáráuge. ¹⁷ Nahnsonka itene Wahnahne ehweh irageheéna tábúsoqme terítáutaq itene Wahnahnká iné séhréh aintena págege aintáráire. Segá nubiq suaneheraurotaq wega séhréh aintárái puara túbáh agurowe. ¹⁸ Ahbabáq aintéhrakake Manikánka séhréh aintankéhe. Wega wahnahnirabeq íopeq minankeheéna tumeiqmena móintankéhe. Ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atanéhe. Ai q míre.

¹⁹ Ákúirareq wene ahre Párisirareq Ónésíma karírónáninseqsabé iroro terio. ²⁰ Érásátiga Kórína suwahpeq miéhre. Tárópima awahreurairana Mírétúsi suwahpeq áuwátáuge. ²¹ Opeq íre sinaraq inéba súno. Mahtaqté ánimári sensiwíq Íyúbúrúsi, Púrénísi, Árinúsi, Károriárehga arensabé iraúno atáhwe. Sereq ómi mahtaqté Sísá tagariáh kéreqka arensabé iraúno ewe.

²² Itene Wahnahnká arereq mía miáire. Wega arensabé arutaboirena séhréh atéhre.

Táitása Ebeq sáhnshwe ahtebé ehwehne.

Táitásawe íre Asiu aninéna Porane ehweh kawerue sehgiána Kírítí marákórápéqté ké, Sísa tagariáh ké séhréh aritena kawerue wahnahnúwe. Poraga karábúsiépéq míotaq mah pahsí sehiranúwe. Wega Táitásansabé Sísa tagariáh kéréq wahnahno ke omaq site sansánsábé, síwáhnoré sansánsábé, kawetaq mé sansánsábé ue mah ehwéhmarí sehiranue Táitása teawuwe.

Poraga Táitása awu pahsíe.

¹ Táitásao, íné Porane pahsí sáhnshwe tagáhnno. Íné Manikáne arambehriu aní múge. Sísa Karáhéga we éhweh kosíwáhnorúno aintena eqmaq núwátáire. Manikánka omaq sito ke séhréh aritankeheéna eqmaq núwátáire. Segá aiq pútaq sansá Manikáne kaweq sansá ahtebagehboq kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire.

² Itega Sísansabé aiq pútare ateq oga mérapeq kiwíanehe iwíáhúne. Naho Maniká, íre péhenorahi anínká mahraréna, Ínéga omaq sitáhna kegá oga mérapeq awaq miagéhe úwe. ³ Oga mérapeq awaq miagéhe éna wewega iwíáhi tanáhráq mah kawéq éhwéh itene irupipeq iwíáh aítáaire. Maniká, ite kaweraitéh anínká ínénsabe, Mah kawéq éhwéh koreri terinúno aintáairana teri terinuge.

⁴ Táitásao, néne pahsí sáhnshwe tagáhnno. Itega morá iwíáhue Sísansabé aiq pútare atoyansabé are nénahni úkurone. Maniká Iteriboreq Sísa Karáhé, ite kaweraitarái anínseqka are séhréh atera arene aru ukíq atéhye.

Sísa tagariáh kéréq wahnahno ke omaq siteyabe éhwéhne.

⁵ Ite íre parabaruoya arámbéhrí arega mirainkeheéna Kírítí marákóráq áuwátáuge. Mó kehíná suwahpeq mó kehíná suwahperue Sísa tagariáh kéréq wahnah animári miagehboq omaq sito. Teawátáunserahnue omaq sito.

⁶ Kaweqtaq mía míai animé peh morá áhré matíéh ánimé Sísa tagariáh kéréq wahnah aní míahrahire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atáh ánimáriné sibowáwé wahnah aní míahrahire. Wene animáriné ahababárára sibowáné ehweh anterúáh ánimáriné sibowáwé wahnah aní íre míahrahire.

⁷ Sísa tagariáh kéréq wahnah aritéh anínká Manikáne arambehri auráq matíéh púana peh kaweqtaq mía míai anínká wahnah aní míahrahire. Píribahri animé, áyáteh animé, piah néna múguwahgu aruqaruri animé, tobeh aruqaruri animé, móneyabé arutaboiri animé íre wahnahnorahire. Írakaumo.

⁸ Nahno ke kawerue kirabo aritéh ánimé, kaweqtaq méyabe arutaboiri animé, tabasíwe miéh ánimé, kaweq iwíáhue arambehri animé, Maniká awahbeh sansá sehgi ánimé, wewene kaweq iwíáh ambubu atíéh ánimé Sísa tagariáh kéréq wahnahnorahire.

⁹ Áwáhnoro ehwéh kawerue ambubu atíéh anínká mó ke kawerue síwáhnorahire. Wega aiq pútaq ehwéhnsábé suwahrieh ke síwáhnoréna sene iwíáh kaweraritankehe.

Péhe éhwéh síwáhnoro keyábé éhwéhne.

¹⁰ Kírítí marákórápéqté ké auráq matiáthro. Píribahri ke méra sega abehq éhwéhnera péhe éhwéhnuwe. Asiu kené síú amurúruwe sansa sehgióro e kewé áhnte mina tahnsa miáhwe.

¹¹ Segá mó kené móne meyanheéna áhnte mí karíronánínsabé péhe éhwéh síwáhnorowe. Mí karíronáni aiq pútaq sansá súéhboq péhe kéné ehwehnsabé ehiya míáthro arito.

¹² Kírítí marákóipéqté áni Kírítí ke seyene ehweh irari anínká mahraréna, Kírítí marákórápéqté kegá péhe éhwéh irare irareo ke wóe. Se áwéh keropia póráhqq tahnsa ké méra taorahoue kobukahburo ke wóe íre. ¹³ Wega irari ehwéh aiq pútaq ehwéhne. Minayabe Kírítí keyábé págegeue síwáhnorúno. ¹⁴ Aiq pútaq ehwéhnsábé suwahrieh kegá sehgióro e ehwéhnikákáq Asiu kené péhe áwahe ehwéhnikákáq suera Sísané sánsá kawerue sehgiéghboq págegeue síwáhnorúno.

¹⁵ Kaweqtaq mía míao kegá moke táhutahuq íre órirane éra peh nah naneq mire éra nahwe. Sísansabé íre aiq pútare atáh áhbábérá kéwé moke mah marákóipéq kéh náneq tagéra íre kaweq nanere iwíáhowe. Sene sirupeq ahababáq áhwáréra kaweq sansá íre írátíáh púara sega kaweq iwíáh íre orahowe.

¹⁶ Segá mahraréra, Itega Maniká tagarione irarewe. Iraréna Manikáne ehweh anteruera ahababárára kaweq arámbéhrí íre miraorahowe. Minayabe ite tagarionawe se Maniká íre tagariáhwe.

2

Aboawah wehyábé síwáhnoré ehwehne.

¹ Arerega peh tábúsoqme aiq pútaq ehwéh síwáhnorúno. ² Aboawah wehyábé mahraré, Múguwahgu iyehboq áhnte piáh né pehragahro. Peh tábúsoqme iwíáhoró. Tabasíwe mía míao. Aiq pútaq sansá ahtebawe sehgióro. Manikánsabe irutaboírég wehukeyábé irutaboíro. Sísane sánsá kawerue sehgióro terio.

Aboawah ahréyábé síwáhnoré ehwehne.

³ Aboawah ahréronsábé mahraré, Manikánsabe áhtenég kaweqtaq mía míao. Mó keyábé péhe éhwéh arítého. Píahyabé irutaboíríyeho. Peh kaweq sansá síwáhnoróro terio.

⁴ Segá íbehínínsónsábé mahraue síwáhnoróro arito. Iteruwehqsoneq itene animárinseqsábé kawerue irutaboíro teriéro terio. ⁵ Iteitene kaweq iwíáh ambubu atawéq sehgióro teriéro terio. Mó weh pehragég peh morá arenawehq kéro teriéro terio. Íre itereq morábí náneq pehragég peh iteitene arambehriue areqnahreq ahréró míáhró teriéro terio. Peh kaweqtaq mía míáéq iteruwehqsone ehweh kawerue íráhró teriéro terio. Segá mah ehwéh sehgióratáq mó kegá Manikáne ehwehnsabé íre awiréh atahráhowe.

Mahbigaunsábé síwáhnoré ehwehne.

⁶ Mahbigaunsábé iteitene kaweq iwíáh ambubu atawéq sehgióro terio. ⁷ Segá are tagéra ahtebagehboq arega peh kaweq sansánúno. Síwáhnoróna tanáhráq ogiogi pehragég peh kawerue tábúsoqme síwáhnorúno. ⁸ Mirainaraq are áwioqnah kegá tagéra siyehitáhnayabé íre ehwehia peh túbáh agigehe.

Mó kené arambehri keyábé síwáhnoré ehwehne.

⁹ Mó kené arambehri arítáh keyábé mahraré, Píribahri sansá sueq ite arambehriaraq ítéh ániné ehweh kawerue ireq itene arambehri tábúsoqme miraoro terio. ¹⁰ Sene ménsámehnsá aebóiyeho. Peh kawerue auráq sítaríáhró terio. Mirairara tagehra kegá Maniká ite kaweraitéh ániné sánsá aiq kaweq sansáne iwíáhigehe.

Sísa tuína tanáhráqsábé éhwéhne.

¹¹ Manikánka mah kehíná kéhínánsábé arutaboíréna aiq sokigi aintéhre. Arutaboíréna ómi kaweraritáhráhire. ¹² Itensabé arutaboíréna mahraréna, Ínénsabe íre aiq pútare aintáh kegá onserahniyeho. Mah marákóipéqté sánsánsábé irutaboíríyeho. Mah tanáhráq peh kaweq iwíáhue tabasíwe méq ínéga unserah kaweqtaq mía míao íre.

¹³ Sísa Karáhé itene Maniká míre. We ite meirena kaweraitéh ání míre. Mókake we téhreh naneqkákáq tuína tanáhráqsábé iwíáh iwíáhéq kaweqtaq mía míáéq áwénunúne.

¹⁴ Webataq wene kaweq animárí mía míáigeheéna Sísa itene ahababáqsabe wene korahqtaté paiqmaranieéna putiowe. Minayabe itene ahababáq sansa moke sueq peh kaweq arámbéhriyábé irutaboíronehe.

¹⁵ Teawewó éhwéh síwáhnorúno. Peh kaweq sansá sehgióro arito. Ahababáq sansa miraiyeho arito. Segá arene ehwehnsabé anetaníbo iwíáhíyehboq págegeue síwáhnorúno.

3

Manikánka kaweraitáráinsabé kaweq sansánonehe i éhwéhne.

¹ Arega síwáhnorína keyábé mahraré, Kámáhní kereq sene wahnah kereqne ehweh kawerue íráhró arito. Mí kegá kaweq arámbéhri miraoro irataq apubúue miraoro arito. ² Síéhruruiyeho terio. Ehweh aruqaruriyehboq pehwehribeq méq uwareasa ánimárí méq kaweraritáhró terio.

³ Naho iteitega saiyóeq ehweh anterueq péhe éhwéhnsábé aiq pútare ataráúnana ahababáqsabe iuwahbaraire. Ahababáqsabe iuwahbaráinsabé ahkaragáraga ite saiqnariaraire. Saiqnariarairaq ahriahri ahababáq aruqaruréq mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekurairaire. Mó kegá itensabé iuwahriehre ewaq itega moq wensabé wensabé iuwahriehre iwíáhuane.

⁴ Maniká, ite kaweraitéh ánínká itensabé arutaboíréna kaweq sansá aíténa arutaboíré sansa sokigi aíté. ⁵ Sokigi aíténa kawetaq míáhwe aítaráire. Íre iteitene kaweq arámbéhriyábé kaweraitáráire. Peh wewega arutaboíríténa itene ahababáq sabí iúátáire. Sabí iúena itene irupieq pabeq paberaitáráire. Pabeq paberaitárái puana Manikáne Awanka o awá maqmarena oganúq itáráire.

⁶ Wenawanka oganúq itáráirana iteba mía míainkeheéna Manikánka Wenawa eqmaq áúwátáire. Sísa Karáhéga ite kaweraitáráinsabé eqmaq áúwátáire. ⁷ Sísa Karáhéga itensabé arutaboíréna kaweraitáráinsabé Manikánka ite oganúq itáráire. Oganúq itáráiraq oga mía míáéq oga mérapeq awaq meyabe áwénunúne. ⁸ Teawú éhwéhnsábé aiq pútare atone.

Manikánsabe aiq pútare atáh kégá, Tábúsoqme kaweq arámbéhrí miraonehe iwíáhigehboq mótaq mótarue mah ehwéh págegeue síwáhnorúno. Wehukega kawerue ahtebagehboq mah ehwéh síwáhnorúno. Mah ehwéh aiq pútaq ehwéhnéna ómi ke séhréh aritahráhire. ⁹ Táhmaro kegá abehq éhwéhnéra sigaqnaréh síwíq pankerera tobehowe. Mi kegá Mósísiga sehgióro ú ehwehnsábé moq tobehowe. Síwáhnorinaraq mi tobého ehwéh pehragáhno. Minawarimé íre iahtebahrahi naneq mire. Pehragáhno.

¹⁰ Sísa tagariáh kégá ehwehiyehboq abehq éhwéh aruqaruri aniné iwíáh tábúsoq ato. Mó tanáhráq mó tanáhrárué teawinana íre irahnaraq auwe móbeq míahno. ¹¹ Wene arupipeq ahababáq áhwáreh puana wega íre kaweq iwíáhorahire. Wewene ahababáqka kamah awinkéhe.

Páhsi parabaginai ehwéhne.

¹² Wehukénité sensíwíq Átémásareq Tíkíkúsireq míéhye. Mótaq mi anité areba eqmaraníe. Areba sirataq arega mitaq sue Níkópórisi suwahpeq ínéba peheráh súno. Moke sóiriri tanáhráq Níkópórisi suwahpeq kowíanie iwíáhuge. ¹³ Sehgióro ú ehweh ahtebeh aní wenáwíq Sénási wereq wene iyahnabo aní Ápóroreq itega mi anité séhréh arito. Segá mó ke apubúue korerigéhboq se íre kéh náneqmarí nario.

¹⁴ Itega wahnahno kegá séhrého sansá ahtebagehboq kaweq arámbéhrí miraoro terio. Túbáh agiyehboq Sípane arambehrio ke nárieq séhréh arítáho terio.

¹⁵ Moke ínereq míáh kégá itensabé iroso ewe. Mibeqté Sísa tagariáh ké, itensabé sirutaboiro keyábé iroso terio. Manikánka ite ómi séhréh aitéhre.

Pírémóna Ebeq sáhsahwe ahtebé ehwehne.

Pírémónawe anotah weh ména Sísansabé aiq pútare ato anínéna Porane iyahnabo aní mówe. Pírémónane arambehri aní wenáwíq Ónésímae. Poraga Pírémónansabé, Arene arambehri anínsabé arutaboíré pehwéhue wahnahnato ue mah pahsí sehiranúwe.

Poraga Pírémóna awu pahsíe.

¹ Pírémónao, Iné Porareq Timótireqne páhsi sáhsahwe tagáhno. Inéreq iteríbáq Timótireqka miraúya arámbéhríwé arega moq mira aruqaruróne. Arewé itene kaweq iyáhnábó aní móne. Iné Sísá Karáhéne ehweh teri terinunsabé karábúsiipéq míóge. ² Apíao, are iteinahno wone. Áhkipúsao, arereq itereqka Manikáne kaweq sansá págegeue sehgiune. Arene nahtapeq momiwío keo, ite Sísá tagariáh ké wóe.

³ Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq aitehye.

Poraga Pírémónane kaweq sansánsabé iwíáh iwíáhú ehwehne.

⁴ Inéga púrerutaq ahriahri arensabé niahreraq matawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. ⁵ Mó kegá are éhweh teniera, Itene Wahnah Sísansabé aiq pútare ate arutaboíróne éra moke Manikáne animárinásabé arutaboíróne ewe. Minayabe púrerutaq ahriahri arensabé niahreraq matawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge.

⁶ Arereq itereqka monseráhnue Sísá Karáhénsabe aiq pútare atone. Wega ite séhréh aitena kaweraitéhre. Minayabe arereq itereqka kawerue iahtebaneheéna púreraita aitaugé.

⁷ Pírémónao, are nánibáq móne. Arega Manikáne animárinásabé arutaboírante sene sirupipeq eyoyóinkehé séhréh aritahne. Minayabe nirupipeq anotahtaq eyoyóire.

Poraga Pírémónansabé, Ónésíma pehragé mehweh ato ú ehwehne.

⁸ Arega iné Pora nuwahbeh arámbéhrí mirainkeheéna Sísá Karáhé áwirue teaweráhuge. ⁹ Arega inénsabe arutaboíraintahna puana págege ehwéh íre teawiníe. Iné Porawe Sísá Karáhéne ani ména wene arambehri mirauraunsabé karábúsiipéq míóge.

¹⁰ Iné karábúsiipéq mیارautaq arene arambehri aní Ónésímaga surairana Sísá éhweh teawátáugana irena aiq pútare atáráire. Minayabe néne aní úkuroña puah we séhréh ato. ¹¹ Menah Ónésímaga arene arambehri aní ména íre kawerue séhréh atáráire. Amahnága wega arereq inéreq kawerue séhréh aitaahráhire.

¹² Inéga wensabé anotahtaq nirutaboírataña areba eqmaraníe. ¹³ Sísane kaweq ehwéh teriátáunsabé karábúsiipéq míóge. Minayabe arega iné séhréh aintarónanserah Ónésímaga séhréh aintahráhire. Wega iné séhréh aintankeheéna inéreq méyabe nuwahbehre.

¹⁴ Arensabé, Iné nuwahbeh ehwéh sehgio éna págegeue íre teawiníe. Írakaumo. Íre néne iwíáhga peh arerega iwíáhue miraúno. Arega, Iné Pora séhréh atanauge iwíáhhinaraqmé peh arega iwíáhue miraúno.

¹⁵ Menah Ónésímaga are auwena inéba suraire. Inéba séna Sísá Karáhéne ani úkurainsabé mókake areba ahriahri míankehe. ¹⁶ Amahnága we íre peh morá arene arambehri aní míankehe. Írakaumo. We arene arambehri aní ména amahnága itene Wahnah tagariéh púana arenábáq tahnsa ména are kawerue séhréh atankéhe. Minayabe arega wensabé anotahtaq arutaboírinkehe. Inéga wensabé nirutaboíruege. We nánibáq tahnsa miéhre iwíáhéna nirutaboíruege.

¹⁷ Inéreq arereq morá árámbehrí aníté úye iwíáhhono? Mira iwíáhhinaraqmé arega iné mehweh aintahnanserah Ónésíma moq mehweh ato. ¹⁸ Menah wega are ahababáq atáráiro? Wega arene ménsámehnsá merairo? Wega merai naneqsabé inéga are náwiníe. ¹⁹ Inénéga awinauge. Iné Poraga aiq iraruge.

Mah pahsí néne niyahnkarataté sehiranaróge. Inéga Sísá éhweh are teawátáutaq arega wensabé aiq pútare atáróne. Minayabe ápeq nánio íre atáráuge. Mókakeakáq ápeq nánio íre ataníe. ²⁰ Nánibáro, arereq inéreq Sísá Karáhé itene Wahnahne anité míoye. Minayabe iné séhréh ainte nirupipeq eyoyó ainto.

²¹ Iné tagariómé arega íre peh morá inéga sehiranue teawú éhwéh mirainkehe. Arega mó kaweq sansánkákáq mirainkehe. ²² Wahnah aninká iné pugeq nuwankéhoq púrerainto. Pugeq nuwahnaraq areba kinauge. Minayabe arene nahtapeq máhriq kaweraintewahno.

Porareq morá árámbehrí animárinká Pírémónansabé iraúno ató ehwehne.

²³ Wehukení wenáwíq Épárásí mahtaḡ míéhre. Wega Sísa Karáhé éhweh teri terinurains-abé ínereḡ karábúsiipéḡ míoye. Arensabé iráuño ire. ²⁴ Ínéba arambehrio ke Máhkareḡ Árisátákireḡ Témásireḡ Árukareḡka moḡ arensabé iráuño ewe.

²⁵ Itene Wahnah Sísa Karáhéḡa iteba mía míaéna arutaboiréna séhréh aitéhre.

Íbaru Ke Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Íbaru ke, Asiu ke, Ísara kewé se peh morá ké miáhwe. Se apahtáro áwíq kéhre. Mah pahsí sehiranú aní áwíq ire kéhrana peh anehete ehwéh Porane ehweh tahnsá púara áhnte kegá, Poraga sehiranúwe iwíáhowe. Mó kegá Sísá tagariáh Íbáru ké síwíoqnowe. Mi tanáhráq mah pahsí sehiranú aninká sensabé, Ite túbáh agiyehboq peh tábúsoqme iwíáhoró ue Sísane sánsá ambubu atiageheéna mah pahsí sehiranúwe. Sísawe aiq pútaq Manikáne ahninkáwáéna íópeqté kéreq Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireq kiotaikúwe. Manikánka Sísá mibeq mahbeq aritéh aní míankeheéna omaq atowe. Sísaga miraúnsabe Manikánka o moráéné ehweh áhwárowe. Minayabe íre kaweq sunúq sínaraq túbáh agiyehboq peh Sísane sánsá ambubu atawéq tauntahunue sehíóro ue Íbaru Ke sehiranue teriuwe.

Íbaru ke siu pahsíe.

¹ Naho Manikánka mó tanáhráq mó tanáhráruwe wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara mó sánsá mó sánsáne itene igaqnaréh ehweh teríuwe. ² Teríuwana amahnága anehe tanáhráq wenahni iwíáh atowana wega Wenabone sánsá teiena sokigi aífere. Manikánka irarúwana wenahninká moke mah marákó márakóákáq íópeqkákáq mirarowe. Wenahninká mókake moke wahnahninkeheéna omaq atowe.

³ Maniká téhrehnka inserahni aní miéhrana wenahni moq téhrehnka inserahni aní miéhre. Maniká mía míainserah wenahni moq monseráh ánine. Wegá págege ehwéh irarinka moke mah marákó márakóákáq íópeqkákáq kaweqtaq kagaire. Wegá wehukene ahbabáq aiq kaweraitena íópeq Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue mía míaire.

Manikáne ahninkáwágá íópeqté ké kiotaikire i ehwéhne.

⁴ Manikánka wenahni áwiratowana mi awíqká moke íópeqté ké síwíq kiotaikire. Mina inserah wenahninká moke íópeqté ké kiotaikire. ⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Are nénahni móne. Amahnága íné Arenabo míóge ire.

(Buk Song 2.7)

Mi sehiránká mó mahraréna,

Íné Wenabo míahnana we nénahni míankehe ire.

(2 Samuel 7.14)

Manikánka íópeqté kéyábé mah ehwéh irarúwo? Írakaumo. Peh morá wenahninsábé irarúwe.

⁶ Manikánka wene ebeq piah aní mah marákóípéq eqmaq auwanaútaqsabé wene ehwehnka mahraréna,

Íópeqté kéó, ite ómiga nénahninsábé iwíáh iwíáh atáhro ire.

(Lo 32.43)

⁷ Íópeqté kéyábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Wegá íópeqté ké sóiriq tahnsá mirarena

se wene arambehri ke irobina tahnsá mirarowe ire.

(Buk Song 104.4)

⁸ Wenahninsábé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Manikáno, arega wahnah wahnahnóna tanáhráq peh ahriahri kagainawire.

Arega wahnah wahnahnónawe tábúsoqme iwíáhue mirainiewóne.

⁹ Are moke ahbabáq sansansábé awahriehrana

peh kaweq sansansábé awahbehre.

Awahbeh puana íné Maniká Arenaboga are anotah aní mé moke wahnahnúno atóge.

Arene wehgauné sirupipeq eyoyó aritena

arene arupipeq anotah eyoyó atóge ire.

(Aisaia 61.1)

¹⁰ Wenahninsábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnahno, téhwe arega mah marákó márakó mirarónana págegeue kéhre.

Moke íópeq kéh náneq arerene ayahtate miraróne.

¹¹ Mókake moke mah mensáméhnsá tabanagínaraq

are peh mía míainiewóne.

Ambanta nahonáh úkinserah mah marákó márakóákáq íópeqkákáq nahonáh úkéna íre kaw-
eraginawire.

¹² Wehukenínká wene máhti sabaréhnserah

arega mah marákó márakóákáq íópeqkákáq sabaráruankéhe.

Wegha wene nahonáh kórósi ugurúruena

o kórósi sukiwíéhnserah mirainkehe.

Arewe ahriahri monseráhnue mía míainiewóne.

Arene oga mé tanáhráq íre parabaginawire ire.

(Buk Song 104.4)

¹³ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Arega niyah púpeq tútuue míahno.
Moke arene naruo arene aigúnúbá tahnsa méra
arene ehweh sehgióro aritaníe ire.

(Buk Song 110.1)

Manikánka íopeqté kényábé mah ehwéh irarúwo? Írakaumo. Peh morá wenahninsábé irarúwe. ¹⁴Minayabe íopeqté kéké aneq kebo? Íopeqté kéké wehukene siwa tahnsá méra Manikáne arambehri miraowe. Manikánka kawerairítéh ké séhréh aritageheéna íopeqté ké sigmaréhre.

2

Manikánka ite meirena kawerataráí ehwéhne.

¹ Manikáne ahninkáwá anotah Wahnáh mía míainsabé itega írátáuna ehwéh ambubu atawéq sehgonéhe. Itega íre túbáh agia peh wene ehweh sehgonehegmúne. ² Naho Manikánka íopeqté ké iwíáh aritowara sega iraruwara itene igaqnarénga írówe. Manikánka mi ehwéh íre sehgiú ke kamah ariuwe. ³Minayabe itega Manikánka kawerairítéh éhwéhnsábé anetaníbo iwíáhonaraq kaweqtaq mía míaoehnkono? Írakaumo. Wene ehwehnsabé anetaníbo iwíáhonaraq Manikánka ite moq kamah ainawire.

Téhwe itene Wahnahnka wene kawerairítéh éhwéh teriuwara mi ehwéh író kega, Aiq pútaq éhwéhne teiúwe. ⁴ Író kega kawerairítéh éhwéh teiútáq Manikánka págege aritonka sega págege sansánéra ótaq sansánéra íre tagaríó sansanuwe. Manikánka miraúnsabe, Mí ehwéhme peh aiq pútaq éhwéhne ue pahsuowe. Wene arambehri kawerue miraigeheéna Manikánka iwíáhue Wenawanka náí náneq náiuwe.

Sísaga webataq ite meirena kawerairáhi aníne i ehwéhne.

⁵ Manikánka íopeqté kényábé, Ó marákó marákórátq wahnahnoro aritanabo? Írakaumo. ⁶Minayabe wene Púkuipéq wehukeníká mahraréna, Manikáno, arega ite wehukeyabé iwíáhónawe ite aneq tahnsá kéabuno?

Itewe peh abehq naneq mune.

Aneqsabé kawerue wahnahnaitahno?

⁷ Peh wahto tanahrátq íopeqté kégá ite kiotaikowe.

Arega ite pankere omaq ite iteiwíq pankerahne.

⁸ Arega moke miraóna naneqsabé wahnahnoro aitahe ire.

(Buk Song 8.4-6)

Ite tagónawe amahnága tánáhrátq wehukeníká moke kéh náneq íre wahnahnatiéhre. Írakaumo. ⁹ Itega peh Sísaga tagónana we anotah aní míéhre. Menah wahto tanahrátq we arambehri aní úkurairara íopeqté ké síwíqka wenáwíq kiotaikurairaire. Manikánka séhréh aitowana Sísaga mah kehíná kehínáné ahababáq kawerairitanieéna putiowe. Wega itene ahababáq kawerairitanieéna éruwana pukúnsabe Manikánka we iriatena wenáwíq pankeq atena, Anotah aní mé wahnahnúno atowe.

¹⁰ Manikánka moke kéh náneq mirarena wahnahnatiéhre. Minayabe áhnte kegá wahnahnímáhq úkéra wene kaweq téhrehrebeq míageheéna Manikánka Sísaga eqmarowana éruwe pukúwe. Manikánka miraúnsabe Sísawe iteruwah úkéna áhnte ké séhréh aitena kawerairítéhre.

¹¹ Sísaga itene ahababáq aiq kawerairítéhnsábé wereg ite kawerairítéh kéreque iteribo peh morá aní míéhre. Minayabe Sísaga itensabé, Nánuwahrah woe aiteyabe íre ayehítehre.

¹² Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Are éhweh nánuwahrah teríníe.

Are tagaríáh ké momiwíotaq

arenáwíq pankeranieéna

arensabé igonkónue iwíáh iwíáh ataníe ire.

(Buk Song 22.22)

¹³ Mí ehwéhnká mó mahraréna,

Wega omasa éhwéh sehginawire iwíáhuge ire.

(Aisaia 8.17)

Mí ehwéhnká mó mahraréna,

Ínéreq moke Manikánka nání ánimárinseq aiq míone ire.

(Aisaia 8.18)

Sísaga wehuke séhréh aitanieéna wehukení úkú ehwehne.

¹⁴ Ite Manikáne animárimé peh wehuke míone. Peh wehuke míona puana Sísaga ite kawerairitanieéna wehukení úkéna ite tahnsá míowe. Owainawanka puké sansatáq wahnahnatiéhre. Sísaga owainawa anehinsaruanieéna putiowe. ¹⁵ Sísaga miraúnka wehuke puké tanahrátqsábé anotah áhreo ke sabirúéhara amahnága íre áhrowe. ¹⁶ Minawé wega íopeqté ké séhréh aritehro? Írakaumo. Wega ite Ébárahma kahnáh séhréh aitéhre.

¹⁷ Sísaga wehukene ahababáq kawerarena insahwé aitanieéna wehukení úkéna wehukene sánsánúwe. Manikáne arambehri mirainieéna itene míbeq mahbeq aitéh aní míanieéna

wehukení úkéna wehukene sánsánúwe. ¹⁸ Áhwáré naneqka weba sítatq Sísa anotahtaq éruwana íre ahababáruwe. Minayabe amahnága áhwáré naneq iteba sitatq wega ite séhréh aitahtáhire.

3

Sísaga míraúnka Mósísine arambehri kiotaikú ehwehne.

¹ Néne iyahnabo animárinó, Sísansabé iwíáhue tagahro. Manikánka ite omaq itena íahraburainsabé itega Sísansabé aiq pútare ateq we tagariáhwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní miankeheéna Manikánka Sísa eqmarowaq itega we éhweh teri terinúne.

² Wene arambehri mirainkeheéna Manikánka Sísa omaq atena eqmarowe. Mósísiga Ísara ke séhréh aritena Manikáne arambehri kawerue sehgiunserah Sísaga moq Manikáne arambehri tábúsoqme sehgire.

³ Wehukeníká kaweq nah pearéhrra tagah kegá mi nahnsabé ákáhtaq iwíáh iwíáhéra mi nah pearéh ánsabé anotah iwíáh iwíáhówe. Mina inserah Manikánka Mósísinsabé ákáhtaq iwíáh iwíáhéna Sísansabé anotahtaq iwíáh iwíáhíre. ⁴ Nah pehipi íre kéhrra peh wehukega pearáhnserah moke mah marákó marákó kéh náneqme Manikánka mirarowe.

⁵ Mósísi Manikáne arambehri anínéna Ísara ke míótaq moke Manikáne arambehri kawerue sehgiuwe. Naho Manikánka we iwíáh atowana Mósísiga mókake sína naneqsabé irarúwe. ⁶ Minayabe Sísa Karáhéwé Manikáne ahninkáwá ména moke Manikáne animári kawerue wahnáhire. Itene wahnahnsabé aiq pútare ateq wega mirainie ú ehweh mirainawire iwíáhonaraq we kahnáh míaneheqmúne.

Manikáne ehweh anteruáh kégá ahrenérapeq íre serahowe i ehwéhne.

⁷ Ite Manikáne animári méq Wenawane ehweh irone. Minayabe Wenawanka Púkuipéq mahraréna,

Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq

⁸ saiyoiyehboq kawerue íráhro.

Naho itene igaqnaréhga abatapi míótaq

sega néne ehweh íre irera peh saiyóera níwíoqnowe.

Sega mirau serahniyeho.

⁹ Mitaq ínégá itene igaqnaréh 40 opéq séhréh aritáhwwara sega néne ótaq sansá tagéra minayabe íre iwíáhia peh saiyóera níwíoqnowe.

¹⁰ Saiyóera níwíoqno puana

mi keyábé nibiahnsa aritáhwwae.

Minayabe ínégá mahraréna,

Mi kegá néne sánsá íre ahtebera

peh ahriahri ahababáq aruqarurowe ewae.

¹¹ Ínégá abiahsanéna sensabé pahsuena,

Ahrenérapeq ínéba íre seneheqmóe ewae ire.

(Buk Song 95.7-11)

¹² Néne iyahnabo animárinó, itene irupipeq ahababáq iwíáhéq túbáh agiyeho. Maniká Iteribowe oga mía míai aní míre. Wene sánsá inehepeq súéhboq kawerurero. ¹³ Ahababáq sansanká ite míáhrabeqte aní saiqnariehnehboq Sísa kawerue kéraneheq mó wehekáh mó wehekáhnue kaweq ehwéh we teawíéq we séhréh atéhoro.

¹⁴ Itega Sísansabé téh kawerue aiq pútare ataráúnanserah mókakeakáq pukona tanáhráqkákáq wene sánsá íre túbáh agia peh kawerue ambubu atíáhnaraq Sísa Karáhéreq moraráq mía míaoneheqmúne. ¹⁵ Métáq sehiranue teiewónserah mónkakáq sehiraninie. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq

saiyoiyehboq kawerue íráhro.

Naho itene igaqnaréhga néne ehweh íre irera

peh saiyóera níwíoqnowe.

Sega mitaq mirau serahniyeho ire.

(Buk Song 95.7-8)

¹⁶ Manikáne ehweh írótaq íre sehgiura peh saiyoue míó kewe inseréhbo? Mósísiga Ísipi marákórápéqté meriqmena mórito kewe moke mi ke saiyó kée. ¹⁷ Áhnte opéq 40 opéq Manikánka abiahsa arito kewe inseréhbo? Ahababáq aruqarurowe keyábé abiahsa aritowara abatapi pukuwe.

¹⁸ Manikánka abiahsanéna iwíáhéna, Ahrenérapeq ínéba íre seneheqmóe úmé inseréhyabe irarúwo? Wene ehweh anteruera anetaníbo iwíáho keyábé irarúwe. ¹⁹ Segá Manikáne ehwehnsabé anetaníbo iwíáho puara sega ahrenérapeq weba íre korahuwe. Minayabe ireq iwíáhue tagarione.

4

Maniká tagariáh kégá ahrenérapeq kioraho ehwéhne.

¹ Naho Manikánka itensabé, Ínéba sirataq ahrenagehe úwe. Túbáh aginie íwiáho keo, Manikáne ahrenérapeq íre kíyehboq áhreoero. ² Ísara kegá Manikáne kaweq ehwéh írówaq itega moq írátáúne. Segá írótaq mi ehwéhnsábé íre aiq pútare atówe. Minayabe mi ehwéhnká íre séhréh aritahráhuwe. ³ Wene ehwehnsabé aiq pútare atona kegá Manikáne ahrenérapeq kiorahúne. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Ínéga abiahsanéna sensabé pahsuena, Ahrenérapeq ínéba íre kioneheqmóe ewae íre. (Buk Song 95.7-11)
Wega mah marákó márákó mirarena wene arambehri parabaruowe. ⁴ Abapeqte téhtaré wéhékáhnsábé Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikánka moke wene arambehri parabaruena abapete téhtaréráq ahrenówe íre. (Buk Song 95.11)

⁵ Ahrenónsabe wene ehwehnka mó mahraréna, Ahrenérapeq ínéba íre kioneherawoe ewae íre.

(Buk Song 95.11)

⁶ Kaweq ehwéh téh író kega mi ehwéhnsábé íre aiq pútare atónsabe sega Manikáne ahrenérapeq íre kioráhuwe. Íre kioráhuwara kaweq ehwéh sehgió kégá ahrenérapeq kioráhowe. ⁷ Minayabe Manikánka mó tanáhráq omaq atena mi tanáhráqsábé, Iborane atowe. Iborane atowana áhnte opéq parabagúwana Manikánka Tébiti íwiáh atowana sehiranue mahraréna, Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq saiyoiyehboq kawerue íráhro úwe.

(Buk Song 95.7-8)

⁸ Minayabe Sósúaga itene igaqnaréh weba séra mia míao kegá moq sene ahwimi parabaruera ahrenahrahowe. ¹¹ Manikáne ahrenérapeq kioneheéq págegeue arambehrionehe íwiáhéq miraoero. Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh anteruera ahrenérapeq íre kíú serahniyeho.

¹² Manikáne ehwehme oganúq itahráhi naneréna págegeue arambehrire. Págegeue arambehriéna áwéhreh sogiú tahsane. Sogiqme peh ákáhtaq áwéhrehana Manikáne ehweh anotah áwéhrehre. Manikáne ehwehnka wehukeníne arupipeq amurúruéhre. Wene íwiáhákáq wenawapipeqkákáq mi ehwéhnká amurúruena sainsúéhre. Wehukeníne ayahnsankakaq ayahnsapeqte ábiqónkákáq mi ehwéhnká amurúruena sainsúéhre. Mi ehwéhnká wehukení awahbeh íwiáhákáq moke mó íwiáhákáq sokigi aíre.

¹³ Manikánka moke miraú naneq tagehtaq wehukega kopéq suahráho? Írakaumo. Moke minawari Manikánka tagehtaq ábóraq kéhrana taga tagaire. Minayabe mókake Manikánka moke itene sánsá saraqmarankéhe.

Sísawe itene ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míre i ehwéhne.

¹⁴ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání íopeq Manikáne auranabiahapeq miéhre. Mi anímé Sísá Manikáne ahninkáwae. Minayabe itega aiq pútare atona ehwéh ambubu atianeheqmúne íwiáhéq miraoro. ¹⁵ Ahababáq íwiáh sínaraq íteriahriáh íre kaqsuahráhuwe. Owainawanka ite íwioqnehtaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká anetaníbo íre íwiáhía peh arutaboiritena séhréh aitéhre. Owainawanka amahnága ite íwioqnehserah Sísá marakóipeq míotaq áwioqnówana Sísaga íre ahababáruwe.

¹⁶ Minayabe itega Manikánsabe íre áhrea wega ite séhréh aitankeheéq weba wahtotaq kowíaneheqmúne íwiáho. Mitaq kowíáhnaraq irupipeq umeh agínaraq Manikánka itensabé arutaboiritena séhréh aitankéhe.

5

Sísá itene mibeq mahbeq aitéh ánínká ite kaweraitéh ehwéhne.

¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká ite Asiu ke séhréh aitankeheéq ite míonarabeqte ání mó tanáhráq mó aní mó tanáhráq mó anínue omaq sitáhwe. Manikánka itene ahababáq kaweraitankeheéna wene ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká mó naneq mó nanerue Maniká titiratéhre. ² Titiratena we peh wehukení púana kaweqtaq íre mia míaoarahire. Minayabe wega múguwahguo kereq áhwára áhwáráro kereq pehwehrue aritéhre.

³ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká mó kené ahababáqsabe Manikánsabe ménkámehnkáne korahqtaté titiratéhre. Íre peh morá mó kené ahababáqsabe titiratéhre. We moq ahababárorahi aní púana wewene ahababáqsabeákáq Maniká titiratéhre.

⁴ Mibeq mahbeq aitéh árámbehríwé anotah arámbehrí wíre. Minayabe wehukenínká, Íné mi arámbehrí mirainie íre orahíre. Mi arámbehrí mirainkeheéna Manikánka wehukení omaq atena naho Áróni omaq atonserah omaq atéhre.

⁵ Wehukenínká, Íné mi arámbehrí mirainie íre orahúnserah Sísá Karáhéga, Néníwíq pankerena Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh áni míanie íre úwe. Írakaumo. Manikánka wensabé omaq atena minayabe wene ehwehnka mahraréna,

Are néahni móne. Iborá íné Arenabo ména anotah aní miahno atóge íre. (Buk Song 2.7)

⁶ Wene ehwehnka mó mahraréna,

Are néne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní ahriahri mía míainiewóne. Wehukení wenáwíq Mékíséréki néne ehweh mibeq mahbeq aritéh áni mía míaúnserah are moq mína tahnsa mía míainiewóne íre. (Buk Song 110.4)

⁷ Sísá marakóipeq míotaq wega Maniká ehweh teawena púrerúwe. Manikánka Sísá puké tanahráq ahqáho atahráhu púana Sísaga anotahtaq púreréna áhnte íbisówe. We awahbeh iwíáh íre sehgiro peh Maniká awahbeh iwíáh sehgiuwana Manikánka Sísaga púrerú ehweh írowe. ⁸ Sísawe Manikáne ahninkáwá ména áhnte erúnsabe Wenabone ehweh sehgiu sansa ahtebówe. ⁹ Sísaga Wenabone ehweh tábúsoqme sehgiusabe amahnága Sísaga wene ehweh sehgió ké kawerarítana oganúq sitahnara oga mérapeq mía míaonehrawoe. ¹⁰ Minayabe Manikánka wensabé, Are néne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní mía míainiewóne. Mékíséréki néne ehweh mibeq mahbeq arito aní mía míaúnserah are moq mína tahnsa mía míainiewóne atowe.

Káriq anínká mía míai serahniye ho i ehwéhne.

¹¹ Minayabe áhnte mó ehwéh kéhre. Itega íre apubúue ahtebahraho puana mah ehwéh teieyabe págege arámbehríe. ¹² Ite íre wahto tanahráq Sísane ehweh íráh púaq wene sánsá ahtebahtaq tahirímé mó ke síwáhnoro irino. Itega íre kawerue ahtebarsabé Manikáne ehweh áwahewé mó anínká ite iwáhnorire. Inahunah anínká págege tahutáhúq íre nahrahéna peh náh nehnserahnowe.

¹³ Náh neh anínká pehgáriq aní púana tábúsoqmaréh sánsá íre ahtebahrahire. ¹⁴ Págege tahutáhúqmé peh morá anonanínká nahrahire. Págege tahutáhúq nahraho kegá tábúsoqme iwíáhorahowe. Minayabe sega kaweq sansánkákáq íre kaweq sansánkákáq saraqmarera kawerue ahtebahrahowe.

6

Tauntahu ke méq Manikánka ite náina naneqsabé áwéunoro i ehwéhne.

¹ Sísá Karáhéne ehweh peh morá áwahewé mónkakáq íre iwáhnorinie. Págege ehwéh iragéhboq anehete ehwehnikákáq iwáhnorinie. Nah pe anínká íre peh morá nahwiahnsanse pearéhre. Mina inserah áwahe ehwéh mítaq mareq anehete ehwehnikákáq íráhro. Itene abehq árámbehrí inehpeq sueq Manikánsabe aiq pútare ate ehwéh aiq írátówe.

² Wání mewe ehweh aiq írátówe. Wehukeníne ayahqnotaq táhtoqme púrerate ehwehmé aiq írátówe. Pusa ké iriwe oganúq site ehwehnikákáq mi tanahráq Manikánka kaweq-tapéqkákáq iraipéqkákáq sainsue ehwehnikákáq aiq írátówe. Mina tahnsa áwahe ehwéh aiq írátó puaq mítaq mareq anehete ehwéh íráhro. ³ Manikánka kowe aitahnaaq itega miraoneheqmúne.

Sísane ehweh sinehepeq súáh kegá weba íre kouwekoraho ehwéhne.

⁴ Sísane sánsá ahtebéra sehgiro kegá mi sansá sinehepeq súáhmé árahue mónkakáq sehgiégho? Segá íopeqté Manikáne téhreh naneq merowana Manikáne Awanka seba kowíraire. ⁵ Segá Manikáne ehweh írera sehgirosabé aiq pútaq ehwéhne iwíáhurowe. Mókake sína tanahráqsabé ahtebéra, Mi tanahráq Manikánka págegeue arambehnkehe iwíáhurowe.

⁶ Mira iwíáhéra Sísane sánsá sinehepeq súáhmé sega mónkakáq íre sehgiórahowe. Segá Sísansabé, Iuwahriehre iwíáhonsabé Manikáne ahninkáwá awankátaq mónkakáq táhparáhnserahnowe. Segá míraotaq Sísá íre tagariáh kegá tagéra Sísansabé awiréh atáhwe. Minayabe wene sánsá sinehepeq súáh kegá Sísaba mó íre kouwekorahowe.

⁷ Ibonsirana marakó tantanirana mítaq kaweq tahutáhúq kíréhrara wehukega nahwe. Minayabe Manikánka, Ai q kaweq marákóe atéhre. ⁸ Marakóraq peh abehq náhgáqkákáq tahwenkaránkakaq kíréhtaq peh abehq marákóe. Minayabe Manikánka, Íre kaweq marákóe atena kekiranawire.

⁹ Néne iyahnabo anímárinó, mah pagégé éhwéh teiúnsabé itega mi marakó tahnsa ké úkigehe iwíáhugo? Írakaumo. Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgihehe iwíáhuge. Sísaga meirena kaweraitena séhréh aitéh púaq itega wene sánsá sehgiówe. ¹⁰ Manikánka pehipi íre ehweh aitankéhe. Itega mirauro arámbehrí íre abitaginae. Írakaumo. Menahnkákáq

amahnágaákáq Manikáne animári kawerue séhréh aritena Manikánsabe irutaboírowe. Minayabe wega íre abitaginae.

¹¹ Íné nuwahbehme itega amahnága tauntahunue mira onserah mókakeakák ahriahri-akák miraoro. Minayabe nuwahbehre. Mirairataq itega áwénuno naneqmarí mókake náinkéhe. ¹² Ite taoraho agiyeho. Peh abobiah taebra ké méq Manikánka mirainawire íwiáhéq wega náina naneqsabé kawerue áwénunoro. Mirairataq wega náinawire.

Manikáne omasa náneqsabé aiq pútare atanéhe i ehwéhne.

¹³ Manikánka Ébárahma ehweh teawutaq wega omasa éhwéh teawena, Ai q mirainauge úwe. Mó anínká Maniká íre kiotaiki puana wega mi ehwéh irarútaq wewenáwíruwe irarúwe.

¹⁴ Manikánka Ébárahmansabé mahraréna,

Are séhréh atanauge. Mókake ínéga séhréh atánhaga arenanahréh íregárita q úkigehe úwe. (*Stat 22.17*)

¹⁵ Ébárahmaga árahinabomo íre íwiáhia peh kawerue áwénunúwana Manikánka teawu ehwéh ai q pútaragúwe.

¹⁶ Wehukeníká omasa éhwéh iraritaq wega mó aní anotah aníné áwíruwe mi ehwéh irarire. Minawé Asiu kené sánsáne. Wehukeníká mi sánsáninara q wensabé ehweh atáh ké túbáh agorahowe. ¹⁷ Manikánka omasa éhwéh irarútaq író kega, Wega mó íwiáhinabomo íwiáhiyeho éna Manikánka wewenáwíruwe mi ehwéh irarúwe.

¹⁸ Minayabe Manikánka téhtaré págégé éhwéh ai q irarú púana wega mó íwiáh íre orahire. Wega péhe éhwéh íre orahinsabé ite Manikápa kowía míaúna ke íwiáh íwiáhinayabé irupipeq eyoyóire. Irupipeq eyoyóina q Manikáne ehweh ai q pútaraginawire íwiáhéq minawé áwénunoneheqmúne. ¹⁹ Anotah awánká kaweq anúq kéhrana sóriqka mi awánká íre pankonoráhire. Mina inserah itega Manikáne ehweh ai q pútaraginawire íwiáhnaga irupipeq kaweq awánká ánúq tahsanira q kaweqta q mía míaúne. Itega kawerue áwénunúnayabé mókake Manikánka wene íopeqté páqnáhipéq móitankéhe.

²⁰ Ite séhréh aitanieéna Sisaga mitaq ebeg kiena ite mibeq mahbeq aitéh aní úkéna ahriahri mía míainawire. Wehukení wenáwíq Mékíséréki Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh aní mía míaúnserah Sísa moq mina tahnsa ahriahri mía míaire.

7

Mékíséréki anotah aníne i ehwéhne.

¹ Manikámé anotah aní míowana Mékísérékiga Sáréma suwahpeqte ké wahnáhnéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ani míowe. Ébárahmareq we kéro kereqka mó wahnáh kéreq se kériro kereqka ebehéna mi ke subiq súowe. Segá kouwekuta q Mékíséréki req Ébárahmareqka piehgiúye. Mitaq wega Ébárahmansabé kaweq ehwéh teawuwe.

² Kaweq ehwéh atowana Ébárahmaga moke ebehurabeqte meyo mensáméhnás nayáhnkú saraqmarena Mékíséréki peh morá awuwe. Mékísérékiwe mi awíq áwahewé kaweq sánsa mirai wahnáhné. We Sáréma suwahpeqte kéné wahnáhné aní ména we mó awíqmé áwahewé aru ukigme sansani wahnáh aníne.

³ Wenanoibonkakák wene aigaqnaréhaka q we maqmio tanahráqkákák we pukú tanahráqkákáqsabé éhwéhme íre kéhre. We Manikáne ahninkáwá tahnsanéna ahriahri wene ehweh mibeq mahbeq arito ani mía míaúwe.

⁴ Mékíséréki anotah aní míonsabe we éhwéh ahtebagehboq íráhro. Itene igaqna Ébárahmaga moke ebehurabeqte meyo mensáméhnás nayáhnkú saraqmarena we peh morá awuwe.

⁵ Ébárahmane anahwa wenáwíq Áriwáie. Mi anímé we kahnáh Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ke míowe. Mósísiga sehgióro ú ehwehkná mahraréna, Ísara kegá sene meyáh ménsáméhnás nayáhnkú saraqmahwara Áriwái kahnáhnká peh morá pehipi meyówe. Áriwái kahnáh kéreq moke mó Ísara kereqne sigaqnawé Ébárahmae. Sensuwahrah Ísará kégá sene meyo mensáméhnás nayáhnkú saraqmárowara Áriwái kahnáhnká peh morá pehipi meweuwe.

⁶ Manikánka omasa éhwéh Ébárahma teawéna, Miranauge teawuwana Mékísérékiwe íre Áriwái kahnáh aní míowe. Ébárahmaga mi mensáméhnás nayáhnkú saraqmarena Mékíséréki peh morá awuwana Ébárahmansabé kaweq ehwéh atowe. ⁷ Ite ahtebónawe ahriahri kaweq ehwéh atéh anínká mi ehwéh teawí aní kiotaikire.

⁸ Áriwái kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh árámbéhri mirautaq sega Ísara kegá sene saraqmáro mensáméhnás peh morá pehipi meweowe. Áriwái kahnáh móta q mótarue pukuwana Mékíséréki oga mía míai aníne uwana wega peh morá saraqmaro naneq pehipi meyowe.

⁹ Itega mahraue irarerahúne. Áriwái kahnáhnká Ísara kegá saraqmáro mensáméhnásá peh morá pehipi mewe kee. Téhwe Ébárahmaga Mékíséréki ahtapeq tagéna peh morá saraqmaro naneq awutaq wenanah Áriwáiga moq Mékíséréki awuwe. ¹⁰ Mi tanáhráq Áriwáine anowagá we íre maqmio púana wega Mékíséréki árahue awuwo? Ébárahmawe Áriwáine aigaqna púana minayabe wega Mékíséréki peh morá saraqmaro naneq awutaq wenanah Áriwáiga moq awuwe.

Sísawe Manikáne o mibeq mahbeq aritéh ánimé kiotaiki aníne i ehwéhne.

¹¹ Mósísiga sehgióro ú ehweh Ísara ke teriena peh morá Áriwái kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh árámbéhrí mirauwe. Mi arámbéhrí miráe sansa wehuke kawerarotaq tahirímé mó aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh aní íre sú irino. Sú anínká íre Áriwáireq Áronireq kahnáh anínéna peh Mékíséréki tahnsánéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní miéhre.

¹² Mó anínká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné arambehri awaq mionsabe miraira sansá o sansa úkinae. ¹³ Manikánka omaq ato anímé íre Áriwái kahnáh anínéna we Súra kahnáh aní ména mi kegá tahberaq Maniká titirue náwe arámbéhrí íre mirauwe.

¹⁴ Ite ahtebómé Súra kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké míagehe éhwéh Mósísiga íre irarúwe. Sisa itene Wahnahme we Súra kahnáh aníne. Minayabe ite aiq ahtebóne. ¹⁵ Íre Áriwái kahnáh aní peh mó aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní ábóraragéna we Mékíséréki tahnsá aní mía míaire.

¹⁶ Omaq ato anímé we kahnáh aiq awehraq kéhre íwiáhúnsabe omaq atoo? Írakaumo. Itene Wahnah ahriahri págegeue mía míai puana we Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní úkúwe. ¹⁷ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Are Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní mé ahriahri mía míainiewóne. Mékíséréki Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito aní mía míauñserah are moq mína tahnsa mía míainiewóne íre. *(Buk Song 110.4)*

¹⁸ Naho sehgióro ú ehwehmé íre págege aitahráhi ehwéhne. Mi ehwéhnká ite íre séhréh aitahráhinsabé Manikánka mi ehwéh aiq meruowe. ¹⁹ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká itereq mó naneqkakaq íre airaiq kaweraitahráhire. Manikánka o sansa omaq atowana mi sansánká Mósísiga sehgióro ú sansa kiotaikiraq itega Maniká Iteriboba wahtotaq kowiahrahúne.

²⁰ Wene ehweh mibeq mahbeq aitéh aní míankeheéna Manikánka Sisa omaq atotaq íre pehipi omaq atowe. Írakaumo. Peh págege ehwéhne omaq atowe. Téhwe mó kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké úkutaq wehukenínká pehipi omaq sitena íre págege ehwéhnuwe. ²¹ Peh morá Sisa Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní míankeheéna Manikánka omaq atotaq págege ehwéhne omaq atowe. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Itene Wahnahka págege ehwéhni puana wega mó iwíah íre inawire. Are wene ehweh mibeq mahbeq aritéh aní ahriahri mía míainiewóne íre. *(Buk Song 110.4)*

²² Sísaga omasa éhwéhmé áhnte kawéq éhwéhne. Mi ehwéhnká naho éhwéh kiotaikire. Minayabe itega aiq irone.

Sisa ite mibeq mahbeq aitéh aní mía míaire i ehwéhne.

²³ Téhwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító ke áhnte miówe. Se peh wehuke puara mótaq mótarue puku pukuunsabé peh morá anínká mi arámbéhrí ahriahri íre sehgoráhuwe.

²⁴ Sísaga íre mína tahnsa míaire. We peh mía míai aní púana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh árámbéhrí ahriahri sehgire.

²⁵ Minayabe amahnágaakák mókakeakák Sísaga wensabé aiq pútare atáh ké kaweraritena Manikápa móritahnara oga mía míaoneherawoe. Sisa ahriahri mía míaéna itene ehweh Maniká teawí púana ite séhréh aita aitaire.

²⁶ Sísawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní mía míainsabé peh ábéhrana ite séhréh aitéhre. Wega íre ahabábáia peh Maniká awahbeh sansánéna kaweqtaq mía míaire. We tábúsoréh anínéna ahababáq kega mira onserah íre mirairana Manikánka we iriatena íopeq móatowe.

²⁷ Téhwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító kega mó wehekáh mó wehekáhnue ménkámehnkáne korahqtaté Manikánsabe titiratówe. Ebeqme sega seyene ahababáqsabe kaweraitankeheéra Manikánsabe titiratówe. Anehemé sega mó kené ahababáqsabe kaweraitankeheéra titiratówe. Sísaga íre mína tahnsanire. We awankátaq táhpawe pukú tanahráq itene ahababáqsabe peh morá tánáhráq wene anonkataté Manikánsabe titiratowe. Wega mi arámbéhrí aiq parabaruo púana wega mónkakák íre mirainawire.

²⁸ Téhwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító ke míageheéra Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiro kegá kaweqtaq íre miahraho ke omaq sitowe. Anehemé Manikánka págege ehwehne mi arámbéhrí mirainkeheéna wenahni omaq atowana we ahriahri kaweqtaq mía míaire.

8

Sísawe íopeq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh áníne i ehwehne.

¹ Ínéga teiú éhwéhmé áwahe ahtebagehboq íráhro. Sísawe kaweqtaq mía míai puana ite séhréh aitéhre. We Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míaéna amahnága íopeq ména mibeqté anoth wahnáh Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue miéhre. ² Sísaga Maniká Iteribone kaweq nahtápéq ména wene ehweh mibeq mahbeq aitéh árámbehrí mira aruqarurire. Mi nahmé wehukega íre pera peh morá Maniká itene Wahnahnka pearowe.

³ Mah marákóipéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá Maniká titiréra mó naneq mó nanerue awígeheéra omaq sitówe. Sega miraunserah Sísá ite séhréh aitéh ánínká moq aiq áwíre. ⁴ Mósísiga sehgióro ú ehwehkná mahraréna, Peh morá Áriwái kahnáh wéhgá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné arambehri miraarahire ire. Peh mi kahnáh wéhgá mó naneq mó naneqtaté Manikánsabe titiratáhe. Minayabe amahnága Sísaga mah marákóipéq miéhtáq tahirimé mi arámbéhrí íre mirai irino.

⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínúrá ména wega íopeqté náhtápéq arambehrire. Mah marákóipéq mibeq mahbeq arítáh kegá arambehrio nahmé peh íopeqté náhné mánkánah tahnsáne. Máknánah tahnsá púana Mósísiga Manikáne wéhuwehu nah sériraté pianaútaq Manikánka wensabé, Ínéga sáwéhrapeq sokigi awátáu serahne tabúsoqme pearo úwe.

⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míankeheéna Manikánka Sísá omaq atowana wene arambehriga moke mó mibeq mahbeq aítáh kéné arambehri kiotaikire. Mi arámbéhrí miraútaq Sísaga Manikánsaq wehukereq moráéné ehweh áhwárowe. Sísane moráénia éhwéhnká naho moráénia éhwéh kiotaikire. Sísaga mirainauge ú ehweh áhnte kawéq ómásá éhwéh púana mi ehwehkná téh ko ehweh kiotaikire.

⁷ Wehukega téh ko moráéné ehweh sehgiórahutaq tahirimé mó moráéné ehweh íre áhwáro irino. ⁸ Manikánka wehukene ahbabáq tagéna mahraréna, Íratíáhro. Íné itene Wahnahnka mahraréna, Mókake ínéreq Ísara kereq o moráéné ehweh áhwáranehe. Súra kahnáh kéreq ínéreq o moráéné ehweh áhwáranehe.

⁹ Mi ehwehmé íre sigaqránehreq ínéreq moráénowana tahnsá éhwéhne. Ínéga Ísipi marákórápéqté meriqéna mórítáhwataq sereq ínéreq moráénowane. Sega ite moráéno éhwéh anterúo púana ínéga se peh áwé tagahwae.

¹⁰ Íné itene Wahnahnka mó mahraréna, Mi tanáhráq parabáginaraq Ísara kereq ínéreq o moráéné ehweh áhwáranehe. Ínéga sehgióro ú ehweh sene iwíáhipeq sitena sene sirupipeq sehiranaraníe. Íné sene Maniká míahnara se néne animári míagehe.

¹¹ Anoth awíqkákák kéreq íre anoth awíqkákák kéreq ómiga íné tagariagehe. Ómiga íné aiq tagariéhra puara sene iyahnaboreq sensuwahraheqsabé íre síwáhnorigehe. Itene Wahnah tagariáhro íre terigéhe.

¹² Ómiga íné aiq tagariéhra puana ínéga sensabé nirutaboairaritena sene ahbabáq kaweriritaníe. Sene ahbabáqsabé mó íre iwíáhue niahreraq matianie uge úwe. (*Jeremaia 31.31-34*)

¹³ Manikánka, O moráéné ehweh áhwáranehe insabé téh ko ehweh nahonáh úkire. Nahonáh úki naneq apubúue parabaginae.

9

Korahq titiré sansánká wehuke íre airaiq kaweriritahráhu ehwehne.

¹ Téh ko ehwehkná Manikánsabe iwíáh iwíáh ate sansa sokigi áire. Mi tanáhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh kowe. ² Sega mi nah sériraté pearówe. Ébeq paqnáhipéq áráhmuwe, tahbewe, Maniká áwú parétiwé kowara mitaqsabé Kaweqtapére áwiratówe. ³ Mi nahupéq mó mapéq kowana ákáhpi parahneq tahnsá ónsá kowe. Mó mapéq Anoth Kawéqtápére áwiratówe.

⁴ Mitaq kaweq kunkúni naneq pariageheéra kóraraté akariaró tahbé kowe. Moráénéu sehíránia ebáh kánéhwé pókisiipéq kowe. Mi pokisiwé kóraraté akariaró pokisié. Mi pokisiipéq íopeqté tópáhnkákák Árónine pegiqnáhnkarankákák sehíránia ebáh kánéhráréákák kowe. Íopeqté tópáhmé kóraraté akariaró motóréipéq kowe. Mi pegiqnáhnkárámé Áróninga matiotaq ánáh aunúwe.

⁵ Mi pokísí maraipéq kowana Maniká miéhabeqte ánité tahnsa náneqtaré sehweapeq kowe. Manikáne téhreh naneq tagageheéna mitaq kowe. Sene oe awenahpeqté wehukene ahababáq kawerorahirabeq kowe. Amahnága mah ehwéh áwahewé íre íwáhnorinie.

⁶ Teiú ménsáméhsá kawerarówara mó wehekáh mó wehekáhnue Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá Kaweqtapéq kibekéra sene arambehri mira aruqarouwe. ⁷ Peh morá mitaq arambehrio kené wahnahnka webataq Anotah Kawéqtápéq morá ópéqmé peh morá tánáhráq kiena tueyokúwe. Wega mibeq pehipi íre kiuwe. Írakaumo. Wega mibeq kiutaq korahq mewena wene ahababáqkakaq mó kégá áhwára áhwáraue mirau ahababáqkákáq kaweraritankeheéna mi koráhq Maniká nawuwe.

⁸ Kaweqtapéq arambehri peh kéhnsábé itega Maniká miéhabeqte áh íre ábóraq kéhre. Minayabe Manikáne Awanka aiq sokigi aire. ⁹ Maniká miéhabeqte áh íre ábóraq kéhnsábé mi sériráté pearó nahnká amahnága míáh ké sokigi aire. Mi nahtápéq wehukega mó naneq mó naneq Maniká titirue náwuwe. Sega mi sansánunka sirupipeq íre kaweraritahráhuwe.

¹⁰ Mi sansámé peh táhutahuq awehrié sánsánkákáq sosue sánsánkákáq kowe. Mi sansánká íre sirupipeq peh morá sinonka kawerarite sansane. Sisa Karáhéga o sansa íre áhwárrariotaq Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiheéna mi tanáhráq kowe.

Sísaga wewene korahqtaté titirúnka wehuke kaweraritahráhi ehwehne.

¹¹ Sisa Karáhéga tuena kaweq sansá áhwáraéna íre wehukega pearó nahtápéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh áni mía míaeéna mitaq arambehriúwe. Mi nah áhnte kawéq náhnéna moke mó iwíáh iwíáh atáh séri náh kiotaikire. Mi nahmé íre mah marákó marákóipéqté náh tahnsane.

¹² Sisa Karáhéga mi nahtápéq kiena Anotah Kawéqtápéqté paqnahipeq ménkámehnkáne korahq íre mewena kiuwe. Kiena wewene korahq mewena Maniká titirue náwuwe. Ite oga mérapeq awaq miageheéna wene korahqtaté paigtowe. ¹³ Wehukene sinonka soqsuaneherautaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá káho áráhqne anonka iraipéq agera mibeqté tánáhákáq ménkámehnkáne korahqkákáq mewera mó ke soqsuageheéra káqsuahrue.

¹⁴ Sega miraunsabé Sísane korahqka mi sansá kiotaikire. Sísaga íre ahababária peh kaweqtaq mía míaire. Manikáne Awame mía míai aninéna Sisa págege atowana wene korahq Maniká titirue náwuwe. Wene korahqtaté soqsuqme kaweraitéh púaq abehq árámbehriyábé íre iwíáh iwíáhia peh Maniká itene oga mía míai Wahnáhné sánsá sehgionehqmúne iwíáhuwe.

Sísaga wene korahqtaté o moráéné sansa áhwárraro ehwéhne.

¹⁵ Minayabe Sisa Karáhéga o moráéné sansa áhwárrówe. Téh ko moráéné sansa kotaq wehukene ahababáq kaweraritanieéna Sisa pukúwe. Sisa pukútaq wega miraúnka Manikánka omaq itena íahrabi kégá oga mérapeq awaq miageheéna Sisa Karáhéga o moráéné sansa áhwárrówe. Áhwárrówana Manikánka náinie ú naneq awaq miagéhe.

¹⁶ Wehukeni oga miéhtáq wenawahrahga wene ménsáméhsá íre awaq miahráhowe. Peh morá we pukínaraq wenawahrahga tagéra aiq pukire éra awaq miagéhe. ¹⁷ Puki anínká sehiranurai pepáhqtáq tagéra sehiranka irarinserahnue wene ménsáméhsá saraqmarera awaq miáhwe. We oga miéhtáq wenawahrahga mi pepáhqtáq kéh éhwéh íre sehgióráhowe. ¹⁸ Ebeqte ko moráéné sansa áhwárrótaq pehipi íre áhwáraéna peh korahqkákáq áhwárrówe.

¹⁹ Téhwe Mósísiga mi sansá págegeinkeheéna ménkámehnká subiqme mi kané korahqtaté titirúwe. Titirinaútaq téhwe Mósísiga moke Manikánka sehgióro ú ehweh teriena anehe káho áráhqne korahqkákáq wáninkakaq peh morá ántéhyápípéq ahkiuwe. Ahkiuwena awanká ánáhakaq tautáúq nahniáqkákáq mewena mi koráhq pámbáhuwe sehgióro ú ehweh ko pukúákáq moke míó keakq sensineq káqsuahrúwe. ²⁰ Mósísiga káqsuahréna míó keyabé, itega Manikánka sehgióro i ehwéh págegeue sehgiheéna korahqtaté káqsuahrúge úwe.

(Kisim Bek 24.8)

²¹ Manikánsabe iwíáh iwíáh ató nah sériráté pearó nahnkákáq moke mibeqté ménsáméhsánkákáq Mósísiga mi korahqtaté káqsuahrúwe. ²² Mósísiga sehgióro ú ehwehniká teiena,

Peh morá korahqka moke kéh náneq kawerorahire. Peh morá korahq tuínsabé Manikánka wehukene ahababáq kaweraritéhre íre. *(Wok Pris 17.11)*

Sísaga peh morá tánáhráq Maniká titirue náwena pukú ehwehne.

²³ Wehukega ménkámekáne korahq titiré sansánká íópeqté titiré sansa sokigi aire. Mah marákóipéq titiré sansa sehgió kégá peh ménkámehnkáne korahq titirówe. Íópeq titiré sansanútaq Sísaga wewene korahq titirúwe. Minayabe íópeq titirú sansa anotah kaweq sansá púana mi sansánká ménkámekáne korahq titiré sansa kiotaikire.

²⁴ Sisa Karáhéga Manikánsabe iwíáh iwíáh ató nahmé wehukega sériráté pearó nahupéqmé íre kibekia peh íópeq kibekúwe. Mina pearó nahmé wehuhuhu nahnirana íópeqté náh

ahriahri kéh náhne. Minayabe Sísaga íopeq kéh náh Maniká Iteribone auranabiahapeq mía míáéna ite séhréh aita aitaíre.

²⁵ Mó opéq mó opérué mah marákóipéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh ánínká Maniká titirinieéna nahupeqte Kaweqtapéq ménkámehnkáne korahq mewena kibekúwe. Mína únserah Sísá Karáhéga mó opéq mó opérué Maniká íre titirúwe. ²⁶ Miraútaq tahirímé mó tanáhráq mó tanáhrárué mah marákó márákó miraútaqkákáq amahnágaákáq áhnte tanáhráq Sísá éri irino. Mah tanáhráq parabagina uraitaq Sísaga peh morágáké tuena wehukene ahbabáqsabe kaweraritanieéna pukúwe. Sísaga Maniká titirue náuwnka ite kaweritahráhire.

²⁷ Wehukeni mónkakáq mónkakárué íre pukia peh morá tanáhráq pukinawire. Mína inerah Sísá moq peh morá tanáhráq pukúwe. Wehuke pukirataq anehe Manikánka ehweh aritena sainsuankéhe. ²⁸ Minayabe áhnte kené ahbabáqsabe Sísá Karáhéga peh morá tanáhráq Maniká titiratena pukúwe. Itene ahbabáqsabe aiq kaweraito púana mókake we tuinaraq mi arámbéhrí mónkakáq íre mirainawire. Wensabé aiq pútare ateq áwénunúna ke airaiq kaweritanieéna tuínkéhe.

10

Ménkámehnkáne korahqka titirorahi naneqme íre awehrare i ehwéhne.

¹ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mókake sína naneqmarínsábé peh pikisah tahnsá púana mi ehwéhnká áwáhe íre tábúsoqme sokigi aieráhire. Mi ehwéh irarúnka mó opéq mó opérué wehukega titiraruqaruowe. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq se kegá titiré sansa sehgiónká kaweritahráhiro? Írakaumo. Mi sansánká wehuke íre airaiq kaweritahráhire.

² Titiré sansa sehgiónká kaweritéhtáq tahirímé sega mó opéq mó opérué íre titiraruqaruoro irino. Kaweritéhtáq tahirímé sene ahbabáqsabe mónkakáq íre iwíáhia titiré sansa aiq suáh irino. ³ Segá mó opéq mó opérué titirotaq sene ahbabáqsabe íre kawerorahia peh iwíáh aruqaruowe. ⁴ Mémene korahqkákáq káhone korahqkákáqká wehukene ahbabáq íre kaweritahráhi puara sene ahbabáqsabe iwíáh aruqaruowe.

⁵ Minayabe Sísá Karáhéga marakóipeq tuinaútaq wega Manikánsabe mahraréna, Are ménkámehnkáne korahqtaté titiré sansánsábé íre awahbehre. Arene arambehri mirainkeheé arega ninonka aiq kaweritahne.

⁶ Wehukene ahbabáq kaweritayabe ménkámehnká arene tahberapeq age sansánkákáq sene korahqtaté titiré sansánkákáqsábé íre awahbehre.

⁷ Minayabe ínéga arensabé mahraréna, Maniká Nániboo, are awahbeh arámbéhrí mirainieéna aiq tutaue. Púkuipéqté éhwéhnká íné ehweh aiq irarinserah sehginauge uge úwe.

(Buk Song 40.6-8)

⁸ Téhwe Sísá Karáhéga mahraréna, Are ménkámehnkáne korahqtaté titiré sansánsábé íre awahbehre. Wehukene ahbabáq kaweritayabe ménkámehnká arene tahberapeq age sansánkákáq sene korahqtaté titiré sansánkákáqsábé íre awahbehre úwe. Wehukega mi titiré sansa pehipi íre miraia peh Mósísine ehweh sehgióro únsabe mirauwe. ⁹ Anehe Sísaga mó mahraréna, Are awahbeh arámbéhrí mirainieéna tumióge úwe. Minayabe wega naho titiré sansa suena itene ahbabáqsabe kaweritanieéna o sansa áhwárowe. ¹⁰ Sísá Karáhéga Maniká awahbó arámbéhrí kawerue miraéna peh morá tanáhráq pukéna wene anonkataté Maniká titiratuwe. Wega miraúnka itene ahbabáq kaweritowaq amahnága ite kaweqtaq mía míaúne.

Sísaga titirúnka itene ahbabáq airaiq kaweritéhre i ehwéhne.

¹¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kegá mó wehekáh mó wehekáhnue iriwe méra peh morá mi titiré arámbéhrí aruqaruowe. Mi titiré arámbéhríonka wehukene ahbabáq íre kaweritahráhire. ¹² Sísá Karáhéga peh morágáké itene ahbabáqsabe peh morá tanáhráq titirúnka ahriahri peh awehraq kagaire. Wega titirarena Manikáne ayah púpeq tútuue mía míaire.

¹³ Tútuue mía míaéna áwénunire. Mókake Manikánka, Arene naruo págegeue wahnahnarito teawinkeheéna áwénunire. ¹⁴ Wega morágáké titirúnka ite ahriahri kaweqtaq mía míaiagehéna itene ahbabáqsabe airaiq kaweritowe.

¹⁵ Minayabe Manikáne Awanka teíre. Wega Púkuipéq ebeq mahraréna,

¹⁶ Itene Wahnahnka mahraréna, Mi tanáhráq parabagínaraq ínéga o moráéne sansa áhwáranie. Néne ehweh kawerue siahtebagehboq sirupipeq mi ehwéh siahtebaritanie. Néne ehweh kawerue siahteraq matiagehboq mi ehwéh iwíáh aritanie úwe íre.

(Jeremaia 31.33)

¹⁷ Púkuipéq anehe mó mahraréna,

Sene ahbabáqkakaq sene ahkaragáakáq mó íre niahreraq matianie íre. *(Jeremaia 31.34)*

¹⁸ Wehukene ahbabáq airaiq kaweraitena mó íre ahrreraq matíéh púara wehukega mónkákáq titirigehboq? Ahqáho. Írakaumo. Mó íre titirorahowe.

Itega Manikánsabe aiq pútare ateq weba wahtotaq kowíanehe i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo animáрино, Sísa pukútaq wene korahq tunsabe itega íre áhreja peh Kaweqtapéq Maniká miéhrabéq kioráhúne. ²⁰ Sísaqa kaweq o ah sabaro púaq itega oga mérapeq Maniká miéhrabéq kioráhúne. Sísa pukútaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté parahneq tahnsá ónsá senahpeqté subame tuwe. Miraúmé mi paráhnkéq Síssane anonkansabé sokigi aiire. ²¹ Sísa Karáhéwé amahnága Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh áni anotah aninéna Manikáne animári wahnah aitéhre.

²² Wega kaweq wanítaté itene inonka aiq pabeq paberaitéhre. Síssane korahqtaté itene irupipeq káqsuahráitéh púaq itene ahbabáq peh kéhre iwíáh íre úne. Minayabe itene irupipeq kaweq iwíáhéq, Manikánsabe aiq pútare ateq weba wahtotaq kowíanehe iwíáho. ²³ Manikánka mirainauge ú ehweh aiq pútaraginawire iwíáhúne. Minayabe itega íre túbáh agia peh wega mirainawire iwíáhéq ambubu atianeheqmúne iwíáho.

²⁴ Mó Sísa tagariáh keyábé iwíáhéq sensabé irutaboírég we séhréh atéhonehe iwíáho. ²⁵ Sísa tagariáh ké momiwíé sansa súého. Táhmaro mó kegá aiq suto serahniyeho. Írakaumo. Itene Wahnah tuina tanáhráq aiq wahtonagi puaq itene irupipeq kaweq iwíáh kankehboq síwáhnorég we séhréh atého.

Manikáne ahninkáwáné ehweh inehepeq súého i ehwéhne.

²⁶ Írátíáho. Téhwé Síssane sánsá aiq ahtebéq anehe iteitene iuwahbeh iwíáh miráéq ahbabáq aruqarurirataq mi ahbabáq kaweraiteyabe mó íre titirorahire. Írakaumo. ²⁷ Mó íre titirorahi puaq peh áhreeq iransanéq Manikánka ehweh aitahna tanáhráqsábé áwénunoneheqmóe. Manikánsabe ahqáho atáh ké tabikira iráipéqsábé áwénunoneheqmóe. ²⁸ Wehukenínká Mósísiga sehgióro ú ehweh anteruowara téhranítégábópoq apahránítógábópoq tagéra wene ahbabáq pahsutowara író kega ahbabáq aninsábé íre sirutaboiratasa subiq súówe.

²⁹ Ite kaweqtaq mía miáigeheéna Síssane korahqka kaweraitowana anehe mó anínká mi koráhqkákáq Sísaqa o moráéne sansankákáqsábé abehq náneq mire éna anetaníbo iwíáhéna Manikáne ahninkáwá anehepeq súéhre. Mósísine ehweh anteruo animé wehukega íre sirutaboiratasa peh kamah awera subiq súówe. Subiq súónsabe Manikáne Awanka séhréh atéh sánsá anehepeq súéh ánimé Manikánka mi aní aneratankého? Mókake wega mi aní anotahtaq kamah awinawire. ³⁰ Maniká ite tagariona anínká púkuipéq aiq mahraréna, Ahbabáqsabe ayahqmárewé inénéne arambehri wire ire. (Lo 32.35)

Wene ehwehnka mó mahraréna, Itene Wahnahnka wene animári sainsuena ehweh aritanawire ire. (Lo 32.36)

³¹ Maniká oga mía miái aninéna ahbabáq ke sainsuena ehweh aritahna puaq áhreeq wene sánsá anehepeq súéhneho iwíáho.

Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá págegeue sehgióro i ehwéhne.

³² Itega Sísansabé téh aiq pútare atáro tanáhráqsábé iahrreraq matíáho. Manikáne sansá téhreh tahnsánirara mó kegá íwíoqnarowaq wene sánsá íre susa peh ambubu atiarowe. ³³ Wehuke miópi ite iriítárowara íre kaweq ehwéh aitera íwíoqnarowe. Segá mó tanáhráq mó ke moq síwíoqnarowaq mi keyábé irutaboírég kosíéhnehurowe.

³⁴ Segá Sísa tagariáh ké karábúsiipéq mórítárowaq sensabé irutaboírég séhréh arítárowe. Mó kegá itene ménsámehnsá moke pehipi meraotaq ite íre abiahsania peh irupipeq eyoyó ke miárowe. Oganúq ítéh náneq mó kegá íre meyahráhowe iwíáhurowe puaq irupipeq eyoyó ke miárowe.

³⁵ Menah itega Síssane sánsá kawerue sehgirowe. Ahriahri sehgoneheqmúne iwíáh íre súáho. Írakaumo. Itega íre súéhrataqmé Manikánka anotah apéq náinkéhe. ³⁶ Mi apéq náinkehéq Maniká awahbeh arámbéhrí págegeue sehgióro. Ahriahri mirairataqmé Manikánka náina apéq aiq náinawire. ³⁷ Minayabe wene ehwehnka mahraréna, Pehgárig tanáhráq parabagínaraq tuinie i animé tuinawire. We íre túbáh agia peh apubúue tuinawire.

³⁸ Néne ani kaweqtaq mía miái anínká ínénsabe aiq pútare ainta aintai puana kaweqtaq mía miáinkehe. Peh néne sánsá suena túbáh agi áninsábé íre nuwahbanawire ire. (Habakuk 2.3-4)

³⁹ Itega wene sánsá ambubu atawéq íre kugeqnáhnúne. Ahqáho. Iraipéq pokoneherao ke tahnsa ké íre míone. Írakaumo. Sísansabé aiq pútare ateq oga mérapeq awaq míona ke úne.

11

Manikánsabe aiq pútare ateyabe áwahe ehwéhne.

¹ Manikánsabe aiq pútare atona sansá sehgiunawe Manikánka irarú ehweh aiq pútaraginawire íwiáhég minayabe áwénunúne. Itene iuranka mi naneqsabé íre tagónayabé anetaníbo. Peh ite íahtebónawe wega irarú ehweh peh aiq pútaraginawire. ² Naho naho itene igaqnaréhga Manikánsabe aiq pútare atówana wega sensabé kawerowe aritowe.

³ Manikánka irarúnka mah marákó marákóákák íópeqkákák miraro ehwéhnsabé aiq pútare atone. Amahnága moke tagóna naneqme íre tagahrahúna naneqtaté Manikánka mirarowe.

Ábérireh Ínókureh Nóahrehga Manikánsabe aiq pútare ato ehwéhne.

⁴ Ábériega Maniká titirútaq wensabé aiq pútare ato púana wene arambehríga wenawah Kéiníne arambehri kiotaikúwe. Wega Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtae míahne atowe. Ábéri naho pukúwe. We oga míotaq Manikánsabe kawerue aiq pútare ato ehweh amahnágaákák teíre. (Stat 4.3-10)

⁵ Ínókuga Manikánsabe aiq pútare atowana Manikánka we tumero púana íre pukúwe. We tabanagútaq mó kegá we kabaruwana Manikánka we tumero púana íre ábóraq marówe. Púkuipéqté éhwéhnká mahraréna, Manikánka we íre tumero tanáhráq Ínókuga Maniká awahbeh sansánúwe íre. (Stat 5.21-24)

⁶ Peh morá Manikánsabe aiq pútare atáh kegá we awahbeh sansá sehgoráhowe. Wehukéníká Manikápa pehipi íre kioráhire. Ebeqme wega, Maniká aiq míéhre íwiáhéna, We anebahrúna ke mókake kaweraitanawire íwiáhínaqme weba kioráhire.

⁷ Nóahga Manikánsabe aiq pútare atowana Manikánka sinaú tanáhráqsabé teawuwe. Teawuwana Nóahga mi tanáhráqsabé íre tagótaq mi ehwéhnsabé aiq pútare atena Manikáne ehweh sehgiuwe. Wega mi ehwéh sehgiena anotah sipí mirarowe. Nóahreh karírónáníká sipiipéq kibekue méra wání piotaq íre pukuwe. Nóahga Manikánsabe aiq pútare atonserah mah marákó marákóipéq míó kega íre aiq pútare atówe. Míayabe Manikánka mi keyábé ehweh aritena kamaah ariuwe. Nóahga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka, Are kaweqtaq míahne atowe. (Stat 6.13-22)

Ébáráhmareq Sáraheqka Manikánsabe aiq pútare atóya ehwéhne.

⁸ Manikánka Ébáráhma téh áhrabútaq Ébáráhmaga Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh sehgiena wenawahpeq suena wega íre tagario marákórápéq, Manikánka náwiníe ú marákórápéq pokúwe.* ⁹ Wega Manikánsabe aiq pútare atena náwiníe ue omasa marákórápéq pokéna wáhnaupeqté kéné marakórapeq kowiowe. Wega peh únqapipéq seri nahtápéq kaegaeúwara wenahnité Áhísáhkireq Sékópareqka moq únqapipéq kaegaeuye. Mi anitégá Manikánka Ébáráhma teawu ehwéhnsabé moq aiq pútare atera mi ehwéh aiq pútaraginawire éra áwénunuye. ¹⁰ Ébáráhmaga Manikánka webataq áhwararo mapéq kagai mapéq kibekinié íwiáhúwe. Mítaq kibekéyabe arutaboíréna áwénunúwe.

¹¹ Ébáráhmane ahre Sárahe orenínéna inahupeq mó íre kaegaeútaq Ébáráhmaga íwiáhéna, Manikánka, We animai maqmiankéhe ue omasa éhwéh aiq pútaraginawire ú púana Manikánka Sárahe séhréh atowana animai maqmíowe. ¹² Ébáráhma pukorahú koré míotaq wene ahrega animai maqmíowe. Mi aní anonuwara wenanahréh peh íregáritaq úke míówe. Íópeq wehyoq áhnte kéhnserah wenanahréh peh íregáritaq úke míówe. Náhmbísibeq arahwé áhnte kéhrara wehukega íre sáhnsahoráhonserah wenanahréh peh íregáritaq úke míówe.

¹³ Moke teiú ánimári Manikánsabe aiq pútare atera sene marakóipeq mé tanahráq parabagútaq pukuwe. Segá marakóipeq oga míó tanahráq Manikánka mókake náiníe ú naneqmarí íre meyówe. Írakaumo. Wehukéníká áwénuni naneq íre wahtote tagehnserah mi kegá áwénunu naneqmarí sirupipeq tagéra íwiáh íwiáhéra, Ite marakóipeq míonaraq peh wáhnaupeqté ké tahnsa míone éra pahsúówe. ¹⁴ Mahna tahnsa éhwéh pahsúó kega íre mah marakóipéqsabé peh kaweq matábúrápéqsabé sirutaboíruwe.

¹⁵ Ébáráhmarehga suto marakóyabé íre sirutaboíruwe. Írakaumo. Mítaq sirutaboírutag tahirímé kouwekorahu irino. ¹⁶ Suto marakóyabé íre sirutaboíruwe. Írakaumo. Peh íópeq kiotaiki mapéqsabé sirutaboíruwe. Segá Manikánsabe, Arebataq Maniká Iteribo wone atónsabe Manikánka sene ehwehnsabé íre ayehitówe. Írakaumo. Peh sega awaq miagehéna wega íópipeq kaweq matábúrápéq kawerarowe.

* 11:8: Ébáráhma wenáwiq áwahewé áhnte kehináné sibowáe. Stat 17.5 tagáho. Moke we éhweh Stat sapta 12-23 kéhre.

17-18 Manikánka Ébárahmansabé, Mókake arenahni Áhísáhkine animári arenanahréh míagehe úwe. Anehe wega Ébárahmansabé, Arene mahbi Áhísáhkiwe subiqme titirainto teawuwe. Teawena, Ébárahmaga mi ehwéh sehginabomo éna áhwárawe tagówe. Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atena, Wene ehweh sehginauge iwíáhéna wenahni subiq suanaúwe. 19 Subiq suanaútaq iwíáhéna, Ínéga we subiq súáhnaraq Manikánka oganúq atahráhire úwe. Puki anínká oga úkue Wenaboba mía míainserah Áhísáhki áura pukéna we moq wenaboba mía míaúwe.

Áhísáhkireh Sékópareh Sóséparehga Manikánsabe aiq pútare ató ehwehne.

20 Áhísáhkiga Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq wenahnité Sékópareq Ísoreqsabé kaweq ehwéh teríuwe. Wega anehe sína naneqsabé iraríuwe. (Stat 27.27-29,39-40)

21 Sékópaga moq Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq wenahni Sósépane anitéyábé kaweq ehwéh aritena wene pegiqnáhnkarataq káuqmune saqmatawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe. (Stat 47.31-48.20)

22 Sósépara moq Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq Ísara kegá Ísípi marákórápéq súéhra ehwéhnkákáq wene ayahnsa kiroqmera pokira ehwéhnkákáq iraríuwe. (Stat 50.24-25; Kisim Bek 13.19)

Mósísiga Manikánsabe aiq pútare ato ehwehne.

23 Mósísine anoiboga Ísípi marákórápéq méra Manikánsabe aiq pútare atera Mósísi maq-maróyataq sene naruoga subiyehoéra apahtáro íótáq sene ani kopéq átóye. Mibeqté wáhnáhnká Ísara keyabé, Animai maqmaréhrataq subiq súáhra úwara Mósísine anoiboga sene animai tagéra, Kaweq mai wíre iwíáhéra íre áhrea subiq súáhra ú ehweh anteríuye. (Kisim Bek 1.22, 2.2)

24 Mósísi inahunahni míotaq mibeqté kéné wahnahne ayahunkawagá meyowe. Mósísiga Manikánsabe aiq pútare atena anonúkátaq, Íné íre mi ininé ahninkáwá úge. Írakaumo úwe.

25 Írakaumo iwíáhéna, Ahbabáq miraonawe pehgáriq tanáhráq iwíáh iwíáhé sansa púana íre mirainauge úwe. Minayabe Ísípi kegá wenawahrah Isará ké síwíoqnotaq Mósísiga mina tagéna, Ísípi aní míanie íre iwíáhia peh, Nánuwahrah Manikáne animárinseq míanie iwíáhúwe.

26 Manikáne animárinseq míanie iwíáhéna, Sína anímé Karáhéne sánsá sehgiónsabé Ísípi kegá níwíoqnagehe. Anetaníbo. Manikáne sánsá sehginíe. Wega nánina naneqmarínká Ísípi marákórápéq moke móneakáq kaweq awáhríq náneqmarínkákáq kiotaikinae iwíáhúwe. (Kisim Bek 1.22, 2.2,10-12)

27 Mibeqté wáhnáh ánínká Mósísinsabé abiahnsa atowana wega Manikánsabe aiq pútare atena íre áhrea Ísípi marákórápéq suena pokúwe. Wehukega sene siuratate Maniká íre tagahrahuwana Mósísiga wene arupeqté iwíáhga Maniká tagówe. We tagó púana págege atowana wene kaweq sánsá ambubu atawéna sehgiuwe. 28 Wega Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh irena sótaikú siahreraq ko sansa áhwárowe. Áhwáreña Ísara keyabé, Sipísipiq subiqme mi kané korahq itene méhpehtapéq abaq marárho aritowe. Mirairataq íopeqte ánínká sótaikéna itene ebeq piah animári íre subiq suankéhe teríuwe. (Kisim Bek 2.15, 12.21-30)

Áhnte Ísara kegá Manikáne sánsá ambubu atawéna sehgiú ehwehne.

29 Ísara kegá Manikánsabe aiq pútare atera anotah waní kэрáwégeuwe. Mi waní áwíqmé Káhtore Soréq Wáníne. Ísara kegá mi wanítáq kэрáwégeonehera utaq mi waní taraqnágúwara sega awaho marákóráq nogónserahnue kéaguwe. Ísípi ebehu kegá sinehe kaqme kera Ísara kegá onserahnoneheqmúne iwíáhéra mitaq kэрáwégeonehera utaq mi waní anotah waní piowara wánínkue pukuwe.

30 Mó tanáhráq Ísara kegá Manikánsabe aiq pútare atera wene ehweh sehgiú púra Séríko suwahpeq ebah kuri pera áhtápéq abapete téhtaré wéhékáh abugeqnáhnuriówana mi ebáh kúrí sokogúwe. 31 Séríko suwahpeqte weh aebó íní wenáwíq Áráhpa míowe. Mi ebáh kúrí íre sokogútaq mi inínká Manikánsabe aiq pútare atena téhtaré Isará ánitégá ahboerayeheéra suyataq mehweh aritena séhréh aritowe. Séríko suwahpeqte kegá Manikánsabe íre aiq pútare atowana peh morá mi inínká wensabé aiq pútare atowe. Minayabe mi ebáh kúrí sokogútaq Ísara kegá moke Séríko suwahpeqte ké subiqme oraruera peh morá mina séhréh arito íní íre subiq susa pehragatówe.

32 Manikánsabe aiq pútare ató ke éhweh mó teinínkono? Wehuke síwíqmarí Kíréóni, Páráki, Sáhmúsóni, Sépáta, Tébiti, Sáhmúéiréh mó Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh áhnte kéh púana moke íre teieráhuge. 33 Segá Manikánsabe aiq pútare atówe. Mibeqté táhmaro kegá

mó marákórápéqté kéreq ebehutaq kiotaikuwe. Mibeqté táhmaro kegá kaweq sansánéra Manikánka náiníe ú naneq meyoúwe. Mibeqté táhmaro kegá Manikánsabe aiq pútare atonka úrinsi iá tahnsa kane áwéh músúríowe.

³⁴ Mibeqté táhmaro kegá anotah iraró puinsúówe. Mibeqté táhmaro kegá sene naruoga pokatate kiraranehera utaq íre subiq súówara sabigue pehbeheráh pokuwe. Mibeqté táhmaro ké mareqmareq kéera Manikánsabe aiq pútare atónsabe tauntahu ke úkuwe. Mibeqté táhmaro kegá ebehutaq tauntahunéra wáhnaupeqté ké subipáhrarúówe. ³⁵ Mibeqté táhmaro ahrérónká Manikánsabe aiq pútare ató púara sensuwehqso pukutaq mó oganúkuwe. Mibeqté táhmaro kegá Manikánsabe aiq pútare atówara sene naruoga se saiqnaríówe. Saiqnariówara sega Manikáne sansá sinehepeq súótaq tahirímé sene naruoga soraq súó irino. Sene sinonkansabé íre sirutaboiria peh oga mérapeqsábé sirutaboiru puara Manikáne sansá ambubu atío púara sene naruoga subiq súówara pukuwe.

³⁶ Maniká íre tagaríó kega mó táhmaro ke siwiréh aritera sahtáté subiqmarera séniraté táhru táhruue karábúsiipéq mórítówe. ³⁷ Mó kegá táhmaro ebahnsatate tuparuqme subiq súówe. Segá mó táhmaro ke sóraté ákáh kiraq súówe. Segá mó táhmaro ke pokatate kiraq suqme subiq súówe. Manikánsabe aiq pútare ató ke tabonahuwara sene naruoga síwioqnéra íre kawerarítówara korósi tabónáhunsabé sipisipiqlne áúakaq mémene áúakaqtáté aneranerue miówe. ³⁸ Aneranerue méra abatapi pokéra sáwéhrapeqkákáq ónapipéqkákáq kaegaewue. Se kaweq ke miówara mó mah marákóipéqté kéga íre kaweq ke miówana sensabé siyehitówe.

³⁹ Segá Manikánsabe aiq pútare ató púana wega sensabé kawerowe aritowe. Se marakóipeq miótaq Manikánka náriníe ue omasa náneqmarí íre meyoúwe. ⁴⁰ Manikánka wensabé aiq pútare atona ke kaweq ah sabaitowe. Naño mió kega mi ahtápéq ebeq íre kíúwe. Íraukaumo. Íre kíúwana Manikánka, Sereq itereq moráráq kigehe aitowe.

12

Itega Sísa tagéq iwíáh íwíáh atanéhe i ehwéhne.

¹ Mína teiú kéga Manikánsabe kawerue aiq pútare atera amahnága sensuwanka ite abugeqñáhnurawéra iwahnkanowe. Segá Manikánsabe kawerue aiq pútare atónsabe itega iwíáhúe tagéq kaweq ahtápéq korahúne. Manikáne ahtapeq tauntahunue nogonéhboq moke umehi naneq sueq ahabábórorahi naneqmarí inehepeq suaneheqmúne.

² Sísansabé ahriahri tagéq iwíáh íwíáh atanéhe. Itega wensabé téh aiq pútare ataráunaraq séhréh aitena mókakeakák séhréh aitankéhe. Minayabe wene sánsánsabé iwíáhúe taganehe. Segá Sísa awankátaq táhpawe subiq suanehera utaq wega, Mókake nirupipeq eyoyó aintanawire iwíáhúwe. Minayabe awankátaq táhpawe puké sansa ayehiteh sansansabé íre iwíáhía amahnága Manikáne ayah púpeq tútuue mía míaire.

Wene animári ahabábárirataq Manikánka kaweraritaniééna kamah arinkéhe i ehwéhne.

³ Ahabábáq kega Sísansabé anotah abíahnsá atera áwioqnotaq wega págegeue ména íre túbáh agúwe. Minayabe iwíáhéq túbáh agiyehboq wene sánsá peh kawerue sehgióro.

⁴ Itega ahabábáq saiqnaruaneheéq págegeue arambehriowe. Miraonsabé ahabábáq kega íwioqnahtaq itene korahq íre túraq peh oga miáhwe. Minayabe iwíáhúe tagahro. ⁵ Wene púkuipéqté éhwéh págege éhwéh iahreraq kehro? Mí ehwéhnká mahraréna,

Nénahníno, itene Wahnahnka are kaweratanieéna kamah awinah ahtebáhnno. Wega arensabé, Íre kaweróne atahnaraq arega wene sánsá sehgieyabe anetaníbo iwíáhíneho. Íakaumo. ⁶ Arutaboiri aninká ahabábárirataq itene Wahnahnka kaweratanieéna kamah awinkéhe. Wega moke wene animári úko ke wahnahnatawéna se ahabábárirataq kamah arinkéhe ire. *(Sindaun 3.11-12)*

⁷ Wene kaweq animári míageheéna itega ahabábárunaraq Maniká Iteriboga kaweratanieéna kamah aíre. Wega kamah aina tanáhráq minayabe iwíáhéq pehwehrué méq wega sokigi aina naneq ahtebéq págegeue miáhro. Sene animári kaweqtaq míageheéra kaweq sibówárhéga wahnahnritaera kawerue kamah aríe mino.

⁸ Ite ahabábárotaq Maniká Iteriboga peh áwé tagehtaq tahirímé ite íre wene animári pehipéqté animári miáh irino. ⁹ Iteriborehga ite kaweraitaneheéra kamah aiéwaq sene ehweh ireq sensabé kowe ariteq iwíáh íwíáhúne. Minayabe Maniká Iteribonsabé anotahtaq kowe atáhro. Wega iteiúwa auráq matawéna kamah ainaraq kowe atáhro. Kowe atáhnaraq oga mía míaoheqmúne.

¹⁰ Iteriborehga ite káriq animári míarauna tanáhráq seyega iwíáhuronserah íwáhnoréra kamah aiátówe. Ite we kaweqtaq mía mía inserahnigeheéna Manikánka íwáhnoréna kawerue kamah ainainire. ¹¹ Wega kamah aí tánáhráq itene irupipeq íre eyoyóia peh umeh

agire. Téhwe itene irupeq umeh agiraq sokigi aí náneq ahtebónaraq anehe ite kaweqtaq méq itene iru ukiqme miáhrahúne.

Tauntahu ke méq Sísane arambehriero i ehwéhne.

¹² Mareqmareq ayáhnkáránkákáq ké miéhboq tauntahu ke méq Sísane arambehriero. Mareqmareq aréhúnkákáq ké miéhboq tauntahu ke méq ¹³ wene obarisa áhtápéq nogóro. Mirairataq itene igará íre mareqmarerinae. Íraukaumo. Peh kawetaq kagainae.

¹⁴ Moke mó kereq kaweqtaq méq uwaresa ké méq arambehriero. Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnigeheeq arambehriero. Ahbabáq kega itene Wahnah íre tagagehe. ¹⁵ Manikánka séhréh aitéh sánsá sehgiónsábé túbáh agiyehboq kawerurero. Kítabel awanká sera tahnsá úkéq mó ke ahbabáq aritéhboq kawerurero.

¹⁶ Mó aniné weh ahre abarie sansá pehrahgro. Wehukení wenáwíq Ísoe. Wega arupibiútaq tira táhútáhúq meyanieéna moke awaqliahráhi naneq paiqmarowe. Wega Manikánka ebeq piah aní aweráhi naneqsabé anetaníbo íwiáhúwe. Wega miráú serahníyehboq kawerurero. ¹⁷ Téhwe Ísoga awaq miahráhi naneq paiqmarena anehe minayabe arutaboíréná wenabonsabé, Kawerainto éna íbisówe. Téhwe wega mi naneqsabé anetaníbo íwiáhéna aiq paiqmaro púana anehe mónkákáq íre meyhárhíre.

Itega o Sarúsarama suwahpeq íópipeq kéhrabeq aiq sewe i ehwéhne.

¹⁸ Itega íre tagahraho mapéq sewe. Íre táhtorahráho mapéq sewe. Ísara kegá tagahraho sawéh áwíq Sáináí suwe. Táhtorahráho sawéhrápéq suwe. Itega Ísara kegá íre mirau serahnowe. Itega mina tahnsa tagahraho sawéhrápéq íre koragarowe. Segá mi sawéhráq koragéra anotah irobina tagéra anehe anotah sunkíkírú tagéra anotah soírírú tagowe. ¹⁹ Tagowana pembiáhnúwara irera mó aniné ehweh írówe. Segá mi ehwéh téh írótaq áhreéra Mósínsinsabé, Mi ehwéh mó ireyabe iuwahriehre éra mó íre irarúno teawo éra pagu pagunuwe.

²⁰ Manikánka sensabé, Wehukenínkábópoq ménkámehnkánkábópoq mah sawéhráq abasáhnaraq ebahnserá tuparugme subiq súáho aritonsabe áhreéra Mósínsinsabé, Mó íre irarúno teawo éra pagu pagunuwe. ²¹ Segá tago naneqsabé áhreerahi naneq puana anotahtaq áhreuwe. Minayabe Mósísiga mahraréna, Íné áhreéna iransánuge úwe. (*Kísim Bek 19.12-13,16*)

²² Ísara kegá áhreue naneqsabé suronserah itega íre sewe. Íraukaumo. Sáióna sawéhrápéqmé Maniká oga mía miáirabeq we kahnáh suwahpeq mire. Íópeq o Sarúsarama suwahpeq mire. Itega mítaq sewe. Mítaq peh íregáritaq íópeqté kégá íwiáh íwiáh orabeq sewe. ²³ Manikánka ite omaq sito kene sensiwiqmari sehíranue íópeq marowe. Marowaq téh omaq sito kegá íópeq momiwíorabeq sewe. Manikánka moke mah kehíná kéhíná ehweh aitená saiuwankéhe. Weba aiq sewe. Manikánka kaweqtaq mía míao ke aiq kaweraritowara sensiwamari miáhrabeq sewe. ²⁴ Itega Sísaba sewe. Sísaga o moráéné ehweh áhwárótaq wene korahq tunka mi ehwéh págege arowe. Sísane korahqka íre Ábérine korahqka irarú serahnuwe. Íraukaumo. Sísane korahqka Ábérine korahq kiotaikéna peh kaweq ehwéh iraríre.

Manikánka teí ehwéh anterúéhboq kawerurero i ehwéhne.

²⁵ Iahre parosa ké méq Manikánka teí ehwéh anterúéhboq kawerurero. Naho mah marákóipéq míó keyabé págege ehwéh teríuwara anterúówe. Segá anterúónsabe Manikánka kamah ariu púara sega íre kopéragorahuwe. Itega moq íre kopéragorahúne. Íraukaumo. Amahnága Manikánka íópeqté ehwéh teí púaq itega mi ehwéh inehépeq súáhnaraq wega ite anotahtaq kamahinkéhe. ²⁶ Naho Manikánka ehweh teríutaq mah marákó marákó máriúwe. Amahnága wega mahraréna, Mókake íre peh morá mah marákó marákóyábé mónkákáq máriúno atanauge.

Íópeqkákáqsabé moq, Máriúno atanauge íre. (*Hagai 2.6*)

²⁷ Wega, Mónkákáq máriúno atanauge insabé mah ehwéh irahráhúne. Wega miraro naneqmarí kúrugúruorahi naneqmarínsabé, Kúrugúruúno atahnana tabanaginae. Peh morá íre kúrugúruorahi naneqmarí kagainawire.

²⁸ Manikánka wahnah wahnahíraheq íre kúrugúruorahire. Wega itensabé, Awaq miáhro aitéhnsabé wensabé áhtenéq we awahbeh sansánéq wensabé íwiáh íwiáh atone.

²⁹ Manikámé moke toráh agorahi irá tahnsane. Minayabe wensabé áhtenéq íwiáh íwiáh atone.

13

Wensabé wensabé arutaboiratéhoró i ehwéhne.

¹ Sísá tagariáh kéó, wensabé wensabé arutaboiratéhoró. ² Wáhnaupeqté kégá iteba sirataq kawerue mehweh ariteq kirabo arítáhro. Menah mó kegá seba suro ke mehweh aritera

kirabo aritera suro ke peh wáhnaupeqté kée íwíáhurowe. Írakaumo. Peh íópeqté ké mehweh aritera kirabo arítárowe.

³ Sísá tagariáh ké karábúsiipéq míéhrtaq sensabé iwíáhoró. Sensabé iwíáhéq sirutaboiri-ranka sereq moráráq karábúsiipéq mé tahnsa iwíáhoró. Sísá tagariáh ké síwíoqnehrataq sensabé iwíáhoró. Iteitene inonka moq íerire iwíáhéq sensabé iwíáhoró.

⁴ Ahre mewe sansamé wehké sansamé kaweq sansáne. Minayabe wehga mó aniné ahre abariíneho. Ahrega mó aniné weh abariíneho. Mó aniné ahre weh abario ke Manikánka ehweh aritena kamah arinkéhe.

Móneyabé irutaboiriyeho i ehwéhne.

⁵ Móneyabé irutaboiriyeboq peh matiéhra naneqsbé aiq awehraq mire iwíáhoró. Minayabe Manikánka aiq mahraréna,

Are íre auwaníe. Inehepeq íre auwaníe. Írakaumo íre.

(Ló 31.6)

⁶ Minayabe árahinabomo iwíáh íre oro. Peh págegeue Manikáne ehwehnka irarinserah irarenehe. Wene ehwehnka mahraréna,

Néne Wahnahnka séhréh aitéh púana íre áhreinie. Wega séhréh aitéh púara mó kegá pehipi íre kamah anigéhe íre.

(Buk Song 118.6)

Sísá kéreyabe íre íyehitegurégúia peh kéranehé i ehwéhne.

⁷ Ite Sísá tagariáh kéréq wahnahno kegá Manikáne ehweh íwáhnorurowaq sensabé iwíáhoró. Segá kaweq arámbéhriéra Manikánsabe kawerue aiq pútare atáronserahnoro. ⁸ Sísá Karáhéwé menahnkákáq amahnágaákáq mókakeakáq ahriahri peh monseráhnue mía míaire.

⁹ Mó kegá áwánáh éhwéh teírataq mi ehwéhnsábé aiq pútare aritéhranka Manikáne sansá súého. Wega séhréh aitéhnsábé iteiyuwa págegeue miahrahúne. Mó naneq tahutáhúq awehrié sansa sehgiönka iteiuwa íre págege aitahráhire. Mína tahnsa sánsá sehgiönka wehuke íre séhréh aitahráhire.

¹⁰ Peh íte Sísá tagariona kené o tahbé kéhre. Manikáne mibeq mahbeq aritáh ké naho táhbérápéqté mewe nah kegá o tahbérapéqté táhútáhúq íre mewe nahwe. Írakaumo.*

¹¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kegá Anotah Kawéqtápéq pokotaq wehukene ahbabáqsabe kaweraritankeheéra ménkámehnkáne korahq mewera titirowe. Peh korahq mewera titiréra mi kamáriné sinonka mewera ahnansahrapeq ira pariáhwe. ¹² Mira onserah itene ahbabáqsabe kaweraitanieéna Sísaga ahnansahrapeq awankátaq táhpawe pukéna wene korahq tunka kaweraitéhre.

¹³ Minayabe íte iuwahbeh sansá sueq ahnansahrapeq Sísaba kowíanehe. Mó kegá Sísá áwíoqnowe. Itega weba wahtotaq kowíahnaraq sega íte moq íwíoqneherawowe. Íwíoqnehransabé anetaníbo éq weba kowíanehe iwíáhoró. ¹⁴ Mah marákó márákóipéq íte mía míaona matábúrápéq íre kéhre. Minayabe peh kagaína matábúrápéqsábé áwénunúne.

¹⁵ Áwénunéq amahnága íte ménkámehnkátate íre titiria peh ahriahri Manikánsabe Sísá áwirue kaweróne ateq ítene íwéhrté iwíáh iwíáh atanéhe. ¹⁶ Kaweq sansá súéhboq ahriahri kaweq sansánoro. Ite matiéhra naneq wenáwíoro. Mí sansátaré Maniká awahbeh sansá púaq íbitagínehboq kawerue miraoro.

Itetaq wahnahno kené ehweh sehgióro i ehwéhne.

¹⁷ Ite Sísá tagariáh kéréq wahnahno kegá íte séhréh aitaneheéra íte auráq matiáhwe. Moke sene arámbéhriyábé Maniká teawigéhe. Minayabe itetaq wahnahno kené ehweh ireq kawerue sehgióro. Sehgióraq sene arambehri eyoyóue miraorahowe. Sirupipeq umeh agínaraq sega íte íre séhréh aitahráhowe.

¹⁸ Itensabé ahriahri púeraintáho. Itega kaweq sansánuraunayabé irupipeq eyoyóire. Mókakeakáq ahriahri itega kaweq sansányabe iuwahbehre. ¹⁹ Iteba apubúue kouwekini-boq Manikánsabe íné séhréh ainto ue púeraintáho.

²⁰ Sísá ítene Wahnah pukútaq Manikánka iriwe oganúq atowe. Sísaga ítene ahbabáqsabe pukúwana wene korahq tunka moráéné ehweh kawerarowana kagaíre. Minayabe Sísaga íte Manikáne sipisípiq wahnahnaita aitaire. Manikánka iru ukíq itena ²¹ wene arambehri kawerue miraigeheéna séhréh aitéh. Ítene irupipeq we awahbeh sansá aitahnana kagainkehe. Sísá Karáhé anotah aní méq wensabé ahriahri iwíáh iwíáh atanéhe. Aiq miraoneheqmúne.

Páhsi parabagínai ehwéhne.

²² Néne iyahnabo animárinó, ítene irupipeq kaweraitanieéna mah pahsí sehiranuge. Mah pahsí peh wahtotaq ehwéh púaq kawerue sáhnahwe íráhro. ²³ Iteribáq Tímóti karábúsiipéqté pugeq áuwátówe. Wega ínéba apubúue sínaraq iteba moráráq koragayehetauye.

* 13:10: Mí o tahbé áwahewé mahraréna, Sísá Karáhé tahpato awanká ítene o tahbé tahnsane. We pukúnka íte oga mé topáh o tahbérapéqté tóphá nóne íre.

²⁴ Moke itene wahnahmarínseq Manikáne animárinseqsabé iro-ro terié-ro. Moke Ítári marákórápéqté Sísá tagariáh kégá itensabé iro-ro ewe. ²⁵Manikánka ite ómiyabé arutaboirait-ena séhréh aitéhre.

Sémísi Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Áhnte ahtébiá kégá, Sémísiwe Sípane ábákawae íwiáhowe. Sémísiwe Sarúsarama suwahpeqte Sísa tagariáh kéráq wahnahnú aninéna mah pahsi Sísa tagariáh Ásíú ké séhréh aritanieéna sehiranúwe. Wega íwiáhéna, Sísansabé aiq pútare atáh kégá íre túbáh agia peh kaweq sansá miraigehe. Mirairataqmé sene kaweq sansá tagah kégá íwiáhéna, Mah kégá aiq pútaq Sísa tagariáh ké wóe íwiáhigehe. Mah pahsi sáhnsháho kégá Sípane sánsá tábúsoqme sehgiqeheéna Manikánka Sémísi íwiáh atowana mah pahsi sehiranúwe.

Sémísiga mah pahsi sehiranúwe.

¹ Ínéwé Sémísi Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqne arambehri aní múge. Néne páhsi sáhnshawe tagahro. Ite Ísara ke airápété téhtaré káhnáh míone. Itene igaqnaréhga wáhnnapéqté kéné marakórapeq abae agunsabé mó ke suwahpeq miáhwe. Ite ómiga néne ehweh sáhnshawe íráhro.

Moke ite áhwáreh naneqka págege aitéh éhwéhne.

² Néne iyahnabo animárino, moke áhwáre naneq sínaraq iru ukiqme miáhro. ³ Íre kaweq sunúq sinaq Manikánsabe aiq pútare ateq wene sánsá íre susa peh kawerue sehgirataq págegeue miáhrahowe. Minawé aiq tagariáhwe. ⁴ Wene sánsá íre susa peh kawerue sehgirataq ite kaweqtaq miagehe. Ite kaweqtaq miéhraqqmé Manikánka séhréh aitena wega náina naneq íre tabonahigehe.

Ahtebé íwiáh tabonahi anínká púrerinkehe i ehwéhne.

⁵ Íre ahtebéh anínká Manikánsabe, Ahtebé íwiáh nánio ue púrerínaraq Manikánka ahtebé íwiáh atankéhe. ⁶ Manikánsabe, Nánio ue púrerirataq náninabomo árahinabomo íwiáhiyehboq peh aiq pútaq náninawire íwiáhoró. Wáninka mó kantoq mé kantorinserah árahinabomo íwiáhi anínká mó íwiáh mó íwiáhire. ⁷ Manikánka náninabomo árahinabomo íwiáhi animé wega íre náwinawire. ⁸ Mó íwiáh mó íwiáhi anínká tábúsoqme arámbéhrí íre miraia peh áhwára áhwáaire. Wega náninabomo árahinabomo íwiáhinsabé Manikánka íre náwinawire.

Tabonah kereq áhnte mensámehnsánkákáq kéreqsabé irari ehwéhne.

⁹ Sísa tagariéh áni tabonahínaraq Manikánka wensabé, Anotah aní miáhno atahnana íwiáh íwiáhinkehe. ¹⁰ Uworapeqté náneq kirena áraniwe ehayatáginserah áhnte monéákáq ménsámehnsánkákáq sorupeh aní pukinae. Minayabe Manikánka áhnte moné matiéh ánínsábé, Pehgárigé aní miáhno atahnana íwiáh íwiáhinkehe. ¹¹ Ehbíehbeq anotah patáhitáq uworapeqté náneq ehayatague ára megínaraq íre kaweq naneq úkinae. Mina inserah áhnte monéákáq anínká áhnte ahwímí áráméhrínaraq pukinawire.

Manikánka ite ahabábáqtapeq íre móitahráhi ehwéhne.

¹² Menah Manikánka mahraréna, Ínésabe arutaboiri anínká mókake kagai apéq náwénaraq oga mía miainkehe íre. Minayabe ahabárorahi tanáhráq sínaraq mi ahabábáqsabé ahqáho atéh anínká kaweqtaq miáhnaq wega kagai apéq awaq mena íwiáh íwiáhinkehe. ¹³ Mó aniné arupipeqté íwiáhgá we abarirana wega, Ahabárinie íwiáhinaraq, Manikánka mi íwiáh aintéhe íwiáhiného. Írakaumo. Ahabábáqka Maniká íre sabirorahi puana wega mó ke ahabábáqtapeq íre móitahráhire.

¹⁴ Téhwe itene irupipeqté íwiáhgá morání morániné íwiáh abarire. Minayabe ite ahabábárigehéna iteitene íre kaweq naneqsabé irutaboírúnaga ite ehnehenéna péhe éhwéh aitéhe. ¹⁵ Kía miéh íníné arupipeq kárigé aní miéhra na mina inserah itene irupipeq ahabábáq íwiáh kéhre. Kía miéh ínínká ani maqmaréhnserah itene irupipeqté íwiáhgá ahabábáq áhwárehre. Áhwárehra ahabábáqka ite saiqnariahnaq áhnte ahabábáq aruqarurirataq pukoneheqmóe.

¹⁶ Néne iyahnabo animárino, péhe éhwéhnsabé aiq pútare aritého. ¹⁷ Moke kaweq naneq-mari íopeqté ítéribógá aiq náire. We peh ahriahri téhrehraqe mía míai aninéna moke kaweq naneq-mari náí nánire. Mánkánahka ebeq íre wahtonagéna anehe pehgárigaire. Manikánka íre mina tahsanire. We íre mó sansá mó sansáni aní mire. We peh ahriahri téhrehraqe mía míai aníne.

¹⁸ Maniká Iteribo wewega íwiáhéna ite omaq itowe. Omaq itonsabe wene aiq pútaq ehwéh írátaúnaraq aiq pútare atáráúna wega, Néne animári móe aitena kaweraitáre. Téhwe ite kaweraitena anehe mó ke kaweraitankéhe.

Manikáne ehweh ireq sehgióro i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo animárino, kawerue íráhro. Mó kegá ehwehnirataq ahkabaqme ireq kawerue iwíáhoro. Sene ehweh ireq pehwurue iwíáhue ehwehnoro. Íre apubúue abiahsanoro. ²⁰ Apubúue abiahsano kegá Manikáne kaweq sansá íre miraorahowe. ²¹ Íre mirao naneq sansánkákák moke ahbabáq sansánkákák áhnte kagaire. Moke mi sansá itene irupipeqté súáhro. Manikánka wene ehweh ayu tahnsa itene irupipeq uqmataire. Minayabe iteite iuwahbeh sansá sueq wene ehweh kawerue sehgirataq itene iru kawerai-tankéhe.

²² Minayabe Manikáne ehweh kawerue sehgióro. Íre peh iahrega íráhro. Írakaumo. Peh iahrega íráhnraqmé peh iteitene péhe iwíáhyábé aiq pútare atagéhe. ²³ Wehukeníká Manikáne ehweh peh ahrega irena íre sehginaraq we timanopipéq tageh aní tahnsane. ²⁴ Mí aní wene náwíqkakaq auranabiah timanopipéq tagéna timano mitaq marena pokéna wene auranabiah apubúue abitagire.

²⁵ Manikáne ehwehme anotah kawéq éhwéhne. Mí ehwéh irena kawerue sehgi ánimé ahbabáka íre saiqnariahrahire. Mí ehwéh íre abitarusa peh timanopipéq taga tagainserah sáhsnaha kawerue sehginaraq Manikánka, Kaweróne atankéhe.

²⁶ Wehukeníká iwíáhéna, Ínéwé Sisansabé aiq pútare atóge éna Manikánsabe kawerue iwíáh iwíáh atóge éna ahriahri abehq éhwéh iraréna wene péhe éhwéhnká wewe péhenuwíéhre. Mí aninká, Ínéwé Sisansabé aiq pútare atóge éna Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge ime íre awehra q kéh púana peh abehq iwíáhire. ²⁷ Manikáne ehweh sehgiro kegá ehneranimárínseq kéweínónseq íre kaweq sunúq séhréh aritera mah marákóipéqté áhbábák sánsá íre mirai peh kaweqtaq mía míaoewe. Míawé Maniká awahbeh sansáne.

2

Peh morá sánsá ómi kehinánsabé miraoro i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárino, itene Wahnah Sísa Karáhé íopeq wahnahni anínsabé aiq pútare atáhwe. Minayabe anotah keyábé iwíáh iwíáhéq kawerariteq pehrápeqté ké inehepeq súého. ² Ite momiwórabeq kaweq korósiákák kaweq awáhríq náneqkákák áníseq tabonah aní subankia korósiákák áníseqka iteba sirataq mó anínsabé mó iwíáh mó anínsabé mó iwíáhiyeho. ³ Itega kaweq korósiákák anínsabé, Kaweqtapéq tútuue míahno ateq tabonah anínsabé mobeq koiriwe míahno. Mahtaq ígárápí tútuue míahno atého. ⁴ Mira iwíáhome itega korósi tagahnsabé mó ke kaweq kee iwíáhariteq mó ke abehq kée iwíáh aritáhwe. Mira iwíáhome itega saraqmárah wáhnáhmárinká íre kawerue saraqmárhnserah iwíáhowe.

⁵ Néne iyahnabo animárino, néne ehweh íráhro. Manikánka mahraréna, Ínénsabe sirutaboíro kegá wannah wahnahurabeq awaq miagéhe íre. Wensabé aiq pútare atera kaweqtapéq awaq miagehéna Manikánka mah marákóipéqté tábónáh ké omaq sitéhre.

⁶ Itewe aneqsabé tabonah keyábé síéhruruo? Áhnte mensáméhnsánkákák kéga ite íre kaweritáh míno. Ite meiqmera ehwehorabeq móitáh míno. ⁷ Manikánka itensabé, Sísa Karáhéne animári móe aitéhre. Aitéhrara ménsámehnsánkakaq kéga Sísa Karáhéne kaweq awíqsabé abehq éhwéh atáhwe. Segá mina tahnsa áhbábárowe.

⁸ Maniká itene Wahnahne ehwehnka mahraréna, Arerensabé arutaboíronanserah mó keyábéákák arutaboírúno íre. *(Wok Pris 19.18)* Minayabe itega mó keyábé irutaboíro ehwéh sehgiómé kaweq sansánowe. ⁹ Itega anotah keyábé iwíáh iwíáhéq pehrápeqté ke inehepeq súáhmé mina íre kaweq sansánowe. Manikáne ehweh anterúáh púana mí ehwéhnká itensabé ahbabáq ke woe aitéhre. ¹⁰ Minayabe Mósísiga sehgióro ú ehweh áhnte kawerue sehgi ánínká peh morá éhwéh antehrúéhmé wega moke mí ehwéh aiq anterúéhre. ¹¹ Manikánka mahraréna, Mó aniné ahre weh abariyeho íre. Wegá mó mahraréna,

Mó aní subiq súého íre. *(Kisim Bek 20.13-14; Lo 5.17-18)* Minayabe arega mó aniné ahre weh íre abariia peh mó aní subiq suahna we arega mí ehwéh aiq anteruahne. ¹² Manikánka sehgióro ú ehwehnká ahbabáq saiqnariahraq wehuke soraq suahráhire. Wegá mí ehwéhsabé iwíáhéna mah kehiná kéhináne sánsá saraq-marankéhe. Minayabe iwíáhue kaweq ehwéh iraréq kaweq sansánoro. ¹³ Wehukeníká mó keyábé íre arutaboírinaraq Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mí aní kamah awinkéhe. Mí tanáhráq mó keyábé arutaboíri anínsabé, Kaweróne atankéhe.

Íné aiq pútare atóge i anínká íre kaweq sansanéna abehq iwíáhi ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo animárino, peh morá ánínká mahraréna, Ínéga Sisansabé aiq pútare atóge íre. Wegá iraréna Sípane sánsá íre sehgiomé wene ehwehme peh abehq úkire. Ínéga Sisansabé aiq pútare atóge irarínka we kaweratahráhiro? Írakaumo. Peh wewene ehwehnka

íre kaweratahráhire. ¹⁵ Arega Sísa tagariáh wéh áhré tagé korósiakákq táhutahuqkákq tabona-hotaq ¹⁶ íre náriasa peh ehweh teawenawe arene ehweh peh abehq náneq úkire. Arega wensabé, Tototaq mé ayahbankikitaq mé pehwehrue pokéwahnó teawenawe íre náriasa arene ehwehnka árahue séhréh atankéhbo? Írakaumo. Arene ehweh peh abehq náneq úkire. ¹⁷ Arega Sísansabé aiq pútare atóge iwíáhé mó ke íre séhréh aritahnawe arene iwíáh peh abehq náneq úkire.

¹⁸ Mó morá ánínká mahraréna, Mó kegá peh Sísansabé aiq pútare atáhwara mó kegá peh kaweq sansá miraowe íre. Mi ehwéhnsábé teiníe. Arega Sísansabé aiq pútare ate kaweq sansá íre miraónawe ínégá are tagéna arensabé, Árahue Sísa tagariahna aní móne atanínkono? Ínégá kaweq sansá miraonayabé arega tagé ínénsabe, Sísa aiq pútare atahna aní móne ue ahtebahrahóne.

¹⁹ Manikámé peh morá áníne aiq pútare atóge énaue aiq kaweróne. Peh morá mina irarénaga íre awehraq mire. Owainawamarínká moq minayabe aiq pútare atera áhreéra iransánowe. ²⁰ Aiq pútare atahnayabé aiq awehraq mire iwíáhono? Aneqsabé kaweq arámbéhríninkono iwíáhono? Múguwahgu aní móne. Peh morá aiq pútare atóge énaue íre awehraq mire. Mahnayabe áwahewé teiníe.

²¹ Itene igaqna Ébáráhmaga Manikáne ehweh sehginieéna wenahni Áhísáhki subiqme titirinaúwe. Wega íre túbáh agia peh Manikáne ehweh segiunsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atóge úwe. (Stat 22.1-14)

²² Ébáráhmaga Manikánsabe aiq pútare atena págegeue sehgióriahi ehwéh teawutaq túbáh aginie íre úwe. Wega peh Manikánsabe aiq pútare atóge éna wene ehweh sehginauge iwíáhúwe. Sehgiunka wega Manikánsabe aiq pútare atowe sokigi awuwe. Minawé aiq ahtebaho? ²³ Manikáne ehwehnka mahraréna, Ébáráhmaga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atóge úwe íre.

Manikánka Ébáráhmansabé mó mahraréna,

Arewé néne iyahnabo aní móne atowe úwe. (Stat 15.6; Aisaia 41.8)

Ébáráhmaga Manikáne ehweh kawerue sehgiunsabe mah pukúípéqté éhwéhniká aiq pútaragúwe. ²⁴ Manikánsabe aiq pútare atóge irarime íre awehraq mire. Írakaumo. Peh Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh sehgi ánínsabé Manikánka, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atéhre. Minawé aiq ahtebaho?

²⁵ Weh aebó íni wenáwíq Áráhpae. Téhtaré Ísará ánitégá nahnso kené marakó ahboer-ageheéna Sósúaga eqmarowe. Eqmarowana Áráhpae nahtaqqeq suyana wega mí anité mehwehúe kirabo aritena wenawahpeqte kégá subíyehoéna mó ahtápéq sokigi ariuwe. Wega miraúnsabe Manikánka, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atowe. (Josua 2.1-21; Íbaru Ke 11.31)

²⁶ Wehukeniné awanka wene anonka suena airaiq pokitaq we pusa aní míehre. Mina inserah Manikánsabe aiq pútare atóge irari anínká wene kaweq sansá íre sehgiímé we pusa aní tahnsa míehre.

3

Itene ehwehme iwíáhue tagéq pehwehrue irarero i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárino, Manikánka ite síwáhnorúna kené arambehri iwíáhue tagéna págegeue ehweh aitharáhire. Minayabe tagariáhwe. Wega mó Sísa tagariáh kéné arambehri pehwehrue iwíáhue tagehre. Minayabe wehukega momiwíorabeq síwáhnoro ke áhnte úkiyeho. ² Ite ómiga mótaq mótarue áhwára áhwáraúne. Ehweh iraré tanahráq ahriahri áhwára áhwára ehwéh íre irari anímé kaweqtaq mía míaire. Wene áwéhipeqté éhwéh kawerue wahnahní puana wega wene moke anonka kawerue wahnahnatiahráhire.

³ Anotah ka wenáwíq ósiga itene ehweh kawerue irankeheéq áwéhipeq áhíniraté iyarone. Miraonaga ite iuwahbehrabeq ósiga meiqmena móitéhre. ⁴ Sípi soberi sansánsabé iwíáhoró. Sípiwe anotah nanere. Anotah soirírinka sípi tauntahunue pagunoráhire. Sípi soberi anínká pehgáriq awánkátáté miraia náneq paberéhrana sípiga wehukeniníka pokinie irabeq pokire. ⁵ Mina inserah anebhíwé pehgáriq naneréna peh anotah arámbéhrí kéhre. Anehbíga mó ke ahbabáratáhráhire.

Ite tagarionawe pehgáriq irágá anotah irárawe abae ague uworapeqté áhnte awánká tahrahire. ⁶ Ahbabáq ehwéhímé íra tahnsáne. Pehgáriq irágá anotah irárawe abae aginserah ahbabáq ehwéhniká moq abaeue anotah agirana mó ahbabáq áhwárehre. Irapéqté éhwéhniká ahbabáq iwíáh áhwárehrana ahbabáq anotah agorahire.

⁷ Moke ménkámehnkámé, kabarame, weheme sóreq wanípípeqté páhmé wehukene kirabo kamarí úkorahowara wahnahnarítáhe. ⁸ Mó morá ánínká wewene ahbabáq ehweh íre

saiqnarena wahnahnatiahrahire. Wehenka wehuke pehrana pukorahire. Ahbabáq ehwéhnká apubúue abae agéna wehenka wehukení pehnserahne.

⁹ Itene íwéhipeqté éhwéhnká itene Wahnah Maniká Iteribonsabé iwíáh iwíáh ateq anehe mó ke Manikánka we tahnsá miraro keyabé abehq éhwéh arítáhwé. ¹⁰ Iwíáh iwíáh ate ehwéhnkákáq abehq éhwéhnkákáq peh morá áwéhipeqté sire. Minawé íre kaweq sansáne. ¹¹ Néne iyahnabo animáрино, arahnome kaweq né wanínkákáq abiqnóno wanínkákáq morábíté íre sire. ¹² Pópo awánkátáq inunara será íre iyahráhire. Párúq nahniáqtáq pópo será íre iyahráhire. Abiqnóno wanínká né waní íre úkorahire. Minayabe kaweq ehwéhnkákáq ahbabáq ehwehnkákáq peh morá áwéhipeqté sime anotah íre kaweq sansáne.

Kaweq iwíáhi anínká kaweq sansáinkehe i ehwéhne.

¹³ Ite mionarabeqte ahtebia áni kaweq iwíáhi animé inesebo? Ahtebia ánínká íre saiyoi anínéna wewene áwíq íre pankeréhre. Peh ahtebia sansánéna kaweqtaq mía míairara mó kegá we tagéra, Ahtebia ánine igehe. ¹⁴ Itega irupipeq mó keyabé anotah abíáhnánéq ahri-ahri iteitene íwíq árahue pankeranéhnkono iwíáhirataqmé ite ahtebia ké méq kaweq iwíáhúna ke míone iwíáhíyeho. Péhe iwíáhíyeho. Aiq pútaq ehwéhnسابé péhe éhwéhne atého. ¹⁵ Íopeqté Ítéribógá mina tahnsa iwíáh íre áhwárehre. Írakaumo. Mi iwíáhwé mah marákóipéqté iwíáh wíre. Itene irupipeqté iwíáhgá mina tahnsa iwíáh aitéhrona owainawanka moq mi iwíáh aitéhre. ¹⁶ Írátíáhiro. Sirupipeq mó keyabé abiahnsanéra ahriahri seyene síwíq pankeráh kegá íre kaweqtaq mía míaoewe. Íre kaweqtaq mía míáera áhnte ahbabárowe.

¹⁷ Íopeqté Ítéribógá iwíáh aitéh iwíáhwé ahriahri kaweq iwíáhe. Manikáne Awanka iwíáh aitéh kegá pehwehrué méq uwaréqme méq mó kené ehweh ireq mó keyabé sirutaboírég kaweq sansá ariteq anotah anínseq íre áwíqkakaq anínseqsabé peh morá iwíáhéq ehweh pehipí íre iraria miraonehe e ehweh mira aruqarurowe. ¹⁸ Itega uwaréqme peh morá iwíáh kahnarag minawé sotápéq ayu uqmaráhnserah mire. Uwaréqme peh morá iwíáh kahnarag peh kaweq sansámári miraorahúne. Minawé sotápéqté ménsáméhnzá kawerue kíréhnserah mire.

4

Mah marákóipéqté sánsánsabé awahbeh animé Manikáne naruo aní míre i ehwéhne.

¹ Itega ehwehéq tobehírataq mi sansámé aneq áwahe kehro? Itene irupipeqté iuwahbeh iwíáhgá moke mi íré káwéq sánsá áhwáreh míno. ² Ite iuwahbeh naneqmarí íre meyhárhónsabé meyanehééq mó ke subíq stáhwé. Mó kené ménsáméhnzánsabe aigará pabekiraq íre meyhárhónsabé meyanehééq ehwehweh tobehowe. Ite iuwahbeh naneq Manikánsabe, Náio ue íre teawéwe. Minayabe mi naneq íre matíáhwé. ³ Itega wensabé, Náio urome wega aneqsabé íre náiasa túbáh agiro? Itega íre tábúsoqme iwíáhue, Náio urowe. Íre Manikáne arambehri miraoneheéq peh iteitene iuwahbeh naneq náio uronsabé túbáh agire.

⁴ Ahbabáq inínká wenawehq auwena mó weh kéréhnserah itega Maniká auweq mah marákóipéqté sánsá sehgiówe. Mah marákóipéqté sánsá sehgi ánimé Maniká Iteribone naruo aní míéhre. Minawé aiq iahtebaho? Mah marákóipéqté náneqsabé arutaboiri anínká Manikáne naruo aní úkire. ⁵ Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikánka Wenawa eqmaréhrana irupipeq tumiéhre. Itega Manikánsabe kawerue irutaboirigeheéna wega págegeue wahnahnaitéhre íre. Aiq irarinsabé itega, Mi ehwéh peh abehq éhwéhne iwíáhíyeho.

⁶ Manikánka ite anotahtaq séhréh aita aitaire. Minayabe wene ehwehnka mahraréna, Sensíwíq pankeráh kéwé Manikánka íre séhréhíah peh ahqáho arítéhre. Sensíwíq íre pankeráh kéwé Manikánka séhréh arítéhre íre. (Sindaun 3.34)

⁷ Minayabe iteitene píribahri iwíáh sueq Maniká Iteriboga teí éhwéh kawerue sehgióro. Owainawansabé ahqáho atéhrrataq wega iuwena pokinkehe. ⁸ Maniká Iteriboba séq wene ehweh kawerue íráhro. Mirairataq wega iteba séna séhréh aítankéhe. Wehukéníká ayahnkara pabeq paberitaq ayahnkara aiq kawerire. Ahbabáq keo, mina inserah itene irupipeqté áhbabáq sueq kawerurero. Mó iwíáh mó iwíáho keo, itene irupipeq kaweq iwíáhígehboq mah marákóipéqté náneqsabé íre irutaboíro. ⁹ Itene ahbabáqsabe iwíáhéq wíreh wíreh ehweh sueq íbisahro. Itene irupipeqté eyoyói iwíáh sueq íre kawerurage iwíáhoro. ¹⁰ Itega Manikánsabe, Íné pehgáriq aní púana inériahriáh íre awehraq aní míóge teawéro. Teawenana wega séhréh aitena ite moraní moraníne, Anotah aní míáhno aítankéhe.

Mó keyabé ehweh aritého i ehwéhne.

¹¹ Néne iyahnabo animáрино, itega mó ke Manikáne animárinzábé íre kaweq ehwéh ariteq abehq ánimári móe ariteho. Mirairataqmé Manikáne ehwehnسابé moq mina tahnsanowe.

Wene ehwehnsabé awahrieh anínká mi ehwéh íre sehgiena, Peh abehq éhwéhne atéhre. ¹²Manikánka webataq sehgióro ú ehweh teí púana wewega ite sainsuena ehweh aítahráhire. Webataq mó ke kaweraritena mó ke íre kawerarítéhre. Minayabe itewe peh wehuke miáh púaq mó keyábé ehweh arítého. Minawé peh Manikáne arambehri wire.

Ite píribahriéq saiyo ke míyeho i ehwéhne.

¹³Táhmaro itega mahraréq, Ahbiah mó ke suwahpeq pokue mitaq peh morá ópéq méq arambehriue áhnte moné meyanéhe ewe. ¹⁴Mira íwiáho keo, teiníboq írátíáhiro. Mókakeyabé ite íre tagariáhwe. Mi tanáhráq ite oga míaneherabowamo. Itene oga mé tanáhráq nonahweyah tahnsáne. Nonahweyahna pehgáriq tanáhráq kéna apubúue sawekinserah itene ogamé tanáhráq moq apubúue parabagorahire. ¹⁵Minayabe itega íwiáhona ehwéh sueq mahraréq, Itene Wahnahnka kowe aítahnaraq ite oga méq mahraue arambehrionehe ero.

¹⁶Amahnágawé iteitensabé iwíáh iwíáhéq ite iwíq pankereq, Iteriahriáh miraoneheqmúne ewe. Mina tahnsa píribahri sansámé íre kaweq sansáne. ¹⁷Kawerue iwíáhúno. Are kaweq sansá miraéyabe ahtebehnaraqmé mi sansá miraúno. Íre mirainaraqmé aiq ahbabáriniewóne.

5

Áhnte mensáméhnsánkákáq keyábé irari ehwéhne.

¹Áhnte mensáméhnsánkákáq kéo, minayabe ehweh teiníboq írátíáhiro. Itene ménsámehnsá pehipi kéhnsábé íre kaweq sunúq sína puaq uwo uwo éq ibisahro. ²Itega áhnte mitaq sáhato mensáméhnsá sósahbahránkírana itene kaweq korósiákáq wenuqka narúéhre. ³Itene móne ebáhmári íregáritaq pehipi kagairana awehgárogárorára mó kegá tagéa are anah aní móne iwíáhigehe. Itega móneyabé irutaboírém amahnága áhnte soruparáh púana mókake kamah aina tanáhráq íérinawire. Wehukení osoq miéhraana érinserah íérinawire.

⁴Kawerue írátíáhiro. Itene sotápéq arambehrio ke íre awehraq apéq náriéwara sega itensabé abiahnsa aitera, Íre kawerowe aítáhwe. Maniká itene págege Wahnáhnká sene ehweh aiq íréhre. ⁵Ite mah marákóipéq méq áhnte kaweq naneq mewegeq ite iuwahbeh sansánowe. Minayabe wehga mayawenkakaq póéráhq subiqme kahnrinserah Manikánka ite anotahtaq kamah ainkéhe. ⁶Itega kaweqtaq miáh ké, itene ehwehnsabé íre ahqáho aítáh kéwé ehweh ariteq subiq súáhwe.

Itega págegeue méq Sísa tuina tanáhráqsábé áwénunoro i ehwéhne.

⁷Néne iyahnabo animárinó, itene Wahnah tuina tanáhráqsábé kawerue áwénunoro. Sónsoréh ánínká wene so uqmarena ibonsi tanáhráqsábé áwénunire. Ménsámehnsá kíréhtáq mó ibonsi tanáhráq áwénunéna nera kankeheéna mó áwénunire. ⁸Sónsoréh ánínká áwénuninserah ite moq itene Wahnah sína tanáhráqsábé kawerue áwénunoro. Wega tuina tanáhráq aiq wahto agi puaq aiq sinawire iwíáhéq áwénunoro.

⁹Néne iyahnabo animárinó, mó Sísa tagariáh keyábé wensabé wensabé abiahnsa ariteq síéhruruirataq itene Wahnahnka moq itensabé ehweh aitanawire. Ehweh aítana tuina tanáhráqmé áhníbóránire. ¹⁰Néne iyahnabo animárinó, Manikáne ehweh iraru kegá wenáwirue wene ehweh pahsúónsabe iwíáhoró. Sene naruoga síwíoqnotaq sene arambehri íre susa peh págegeue sehgiúwe. Sega mirau serahnoro.

¹¹Sega Manikáne arambehri íre susa peh págegeue sehgiúnsabé se kaweq ke wóe aritone. Naho naho wehukení wenáwíq Sóba míowe. Íre kaweq sunúq weba sútaq wega Manikáne sansá sehgiena, Maniká kaweq aní mía míaire iwíáhéna pehwehrue míowe. Minayabe Manikánka we séhréh atowaq tagariáhwe. Manikánka itensabé moq anotahtaq arutaboíréna ahriahri séhréh aitéhre.

Íónka tagariéhtáq aiq pútaruge íre irarero i ehwéhne.

¹²Néne iyahnabo animárinó, mó kegá itene ehwehnsabé aiq pútare aitagheéq mó naneq áwirue íre irarero. Pópoqnahga tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge íre irarero. Íónka tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge íre irarero. Moke mó mína tahnsa éhwéh íre irarero. Itega mína tahnsa éhwéh irarirataq Manikánka ehweh aítankéhe. Ité kowe iwíáhirataq peh kowe ero. Ahqáho iwíáhirataq peh ahqáho ero.

Manikánka kaweqtaq mía míai aniné púreq ehwéh íréhre i ehwéhne.

¹³Ite miáhrabeqte aniné arupipeq umeh agínaraq wensabé púrerúno atóge. Wene arupipeq eyooyói anínsábé igonkónue Manikánsabe iwíáh iwíáhúno atóge. ¹⁴Awahre anínsábé Sísa tagariáh kéréq wahnahno abóáwáh wéhyábé síáhrabúno atóge. Sega awahre anípá séra itene Wahnah áwirue wéri abaq atera wene awahreyabé púreratagéhe.

¹⁵ Manikánka mah awáhré ání kaweratanawire íwíáhue púrerirataq Manikánka mi aniné ahabábq kaqsuena wene awahre kaweratankéhe. Kaweratahnana awaho ani míankehe. ¹⁶ Minayabe itene ahabábq mari we teawíoro. Awaho animá rí míaneheéq we púreratého ro. Kaweqtaq mía m íai anínká Manikánsabe púrerínaraq wega irena págegeue mirainkehe.

¹⁷ Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráisae. We peh wehukení ména ite tahnsá míowe. Wega Manikánsabe íre ibonsinkeheéna anotahta q púrerúwana apahtáro ópéqkákáq mó akáhtáq ópéqkákáq íre ibonsúwe. ¹⁸ Anehe wega mó púrerúwana íópeqté áhnte ibónsúwana mah marákóipéqté ménsáméhnsá kawerue kirowe.

Túbáh agí anínká ehweh mónkakáq sehginkeheéq koséhréh atá hro i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo animá ríno, ite míáhrabeqte ání a íq pútaq ehwéh suena túbáh agínaraq mi ehwéh mónkakáq sehginkeheéq koséhréh atá hro. ²⁰ Mí ahabábq anínká abehq sánsánaraq ite séhréh atá hnsábé wene ahabábq sansa súéh rana Manikánka wene áhnte ahabábq kaqsúéh púana wenawa iraipéq íre pokinkehe. Minawé ah rera q matíá hro.

1 Píta Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Sísa tagariáh ké mó mapéq mó mapéru abae aguwana Pítaga mi keyábé iwíáhéna mah pahsí sehiranúwe. Mah ebéqté páhsípéq sehiranéna, Íre kaweq sunúq iteba sínaraq Sísame sánsá ambubu atawéq kawerue sehgióro. Sísa tagariáh kéréq wahnahno kegá mi keyábé arutaboírue pehwéhre wahnahnarítáthro. Manikánka píribahri ke íre séhréhia peh ahqáho arítéhre. Owainawansabé anotahta q ahqáho atáthro ue sehiranúwe. Sísa tagariáh kegá wene sánsá kawerue sehgiheéna Pítaga mah pahsí sehiranúwe.

Pítaga ebeq sehiranú pahsíe.

¹ Íné Pítane pahsí sáhnshawe tagahro. Sísa Karáhéga íné omaq intena eqmaq nuwowe. Ite Sísa tagariáh ké méq Asiu ke méq wáhnaupeqté kéné marakórapeq mía mía ke wóe. Ite Póntúsa marakórápéq Kárétia marakórápéq Kápársía marakórápéq Esia marakórápéq Pítinia marakórápéq mía míaowe.

² Maniká Iteriboga iwíáhue ite omaq itowana Sísa Karáhéga wene korahqtaté itene irupipeq kaweraitáire. Kaweraitáirana wene ehweh sehgieq wene kaweq animári míageheéna Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Maniká Iteriboga itene iru ukíq itena anotahtaq séhréh aitéhre.

Ílopeq oga mérapeqsábé áwénuné ehwehne.

³ Itene Wahnah Sísa Karáhéne Abowá, itene Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. Manikánka itensabé anotah arútábóiri puana Sísa Karáhé pukúwana iriwe oganúq atotaq ite moq oganúq itowe. Minayabe ite oga mía míaoheeqmúne iwíáhúne. ⁴ Ílopeq pokona tanáhráq Maniká Iteriboga omaq itena áhnte kaweq naneqmarí náinkéhe. Wega mi naneqmarí ílopeq sáharéhana mitaq íre kambarékia peh kaweqtaq kagaire. Minawari awaq meyabe itene iru eyoyóue áwénunúne. ⁵ Itega Sísansabé aiq pútare atona puana Manikánka amahnága págegeue wahnahnaitahnaq mókake kaweqtapéq awaq mianéhe. Anehe tanáhráq Manikánka ite airaiq kaweraitahna tanáhráqsábé áwénunúne.

⁶ Mókake ite airaiq kaweraitahnayabé iru eyoyóue míáhwe. Amahnága pehgáriq tanáhráq íre kaweq sunúqká ite áhwárawe tagéna kamah aíre. ⁷ Minayabe íre kaweq sunúq iteba sínaraq itega Sísame sánsá ambubu atawéq peh kawerue sehgirataqmé minawé kaweq sansáne.

Minawé wehukega ebah moné mirao sansá tahnsane. Móne mirao naneq ebáh áwíq kórae. Wehukega mi ebáh kaweraneheéra iraipéq parearáhwana abehq náneq tagirana anehe peh kaweq koráwé kéhre. Itega Sísansabé kawerue aiq pútare atáhnká mi kawéq ebáh kiotaigme peh kagaire. Kórawe íre kagaorahi nanere. Íre kaweq sunúqká áhwárawe tagáhnaraq itega Sísame sánsá ambubu atawéq peh kawerue sehgirataq mókake Sísa Karáhéga tuínagake itensabé. Kawerowe éna anotah animári míáthro aítankéhe.

⁸ Itene iuranka Sísa íre tagéq pehipi wensabé irutaboírowe. Amahnága itene iuranka Sísa íre tagia pehipi wensabé aiq pútare ateq anotahtaq iru eyoyóue iwíáh iwíáhowe. Iru eyoyóinsabé irareyabe itene ehweh íre awehra q kéhre. ⁹ Itega Sísansabé aiq pútare atáh púana Manikánka iteuwa kaweraitéhre.

¹⁰ Manikáne Awanka sokigi ariu ehweh pahsuq pahsuro kegá ite kaweraitéhra ehwéh naho iraruwe. Iraréra, Wega árahue kaweraitéhramo iwíáhéra áwaha kabaréra kasenuwe.

¹¹ Sísa Karáhéne Awanka iwíáh aritowara sega Karáhé éhweh iraréra we érinana anehe anotah aní úkina ehwéh iraruwe. Iraréra, Ite meirahna anínká aneq tanáhráq tuínabomo? Mi tanáhráq aneq ábórarinabomo iwíáhéra,

¹² Itega irarúna ehwehmé íre ite oga mé tanáhráq peh mó tanáhráq aiq pútaragínara mó kegá tagagehe uwe. Naho sega aiq pútaq ehwéh iraréra sehiranurowaq itega amahnága iratíáhwe. Manikánka Wenawa ílopeqté eqmaréhra kaweq ehwéh tei teino ke págege aritéhrra aiq pútaq ehwéh tei teinowe. Mah ehwéh ílopeqté kegá moq ahtebéyabe suwah-behre.

Manikánka ite kaweqtaq míageheéna omaq itéh éhwéhne.

¹³ Minayabe itewe tábuosqme iwíáhue kaweq sansánoro. Sísa Karáhéga tuina tanáhráq anotahtaq séhréh aítankéhe. Minayabe iwíáhue áwénunoro. ¹⁴ Ite múguwahguue míarotaq itene ahabábáq iwíáhígá saiqnariaraire. Amahnága mi ahabábáq iwíáh sueq ¹⁵ Manikáne animári míáh púaq wene sánsá kawerue sehgióro. Ite omaq itéh aní ahriahri kaweqtaq mía míainserah ite moq kaweqtaq méq moke mirao sansá kaweq sansánoro. ¹⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq maharána,

Íné kaweqtaq mía míau puaq ite moq kaweqtaq mía míaoro ire.

(Wok Pris 11.44-45)

Manikánka anotah apéqtáté ite paiqmaro ehwéhne.

¹⁷ Itega Manikánsabe, Iteriboe atahwe. Wega peh morá íwíáhue ómi wehukene arambehri agehgaqme tagéna sainsuéhre. Minayabe itega mah marákóipéq miáh tánáhráq wensabé áhtenoro. ¹⁸ Itega itene igaqnaréhne abehq sánsá sehgironka saiqnariowe. Manikánka anotah apéqtáté paiqmaronka saiqnariomé sabiruowe. Ite aiq tagariáhmé móneakáq ménsámehnsánkakaq abehq úkorahi naneq puana wega minarate íre paiqmarowe. Íraukaumo. ¹⁹ Sísá Karáhéga itene ahababáqsabe pukúwana Manikánka Sísane kaweq koráhqtáté ite sabiruanieéna paiqmarowe. Sísawe awaho sipísípíq áráhq tahnsa ména itene ahababáqsabe pukúwe.*

²⁰ Manikánka mah marákó marákó íre mirarotaq ite meirankeheéna Sísá omaq atowe. Ite séhréh aitankeheéna marakóipeq ábóraranginkehe úwana ábórarúwe. ²¹ Wega ite séhréh aitaráinsabé Manikánsabe aiq pútare atáhwe. Sísá pukútaq Manikánka iriwe oganúq atena wensabé, Anotah aní miáhno atowe. Miraúnsabe itega Manikánsabe aiq pútare ateq wene omasa éhwéh moke mirainkéhe íwíáhéq minayabe áwénunowe.

Sísá tagariáh keyábé kawerue irutaboirono i ehwéhne.

²² Itega aiq pútaq ehwéh ireq kawerue sehgirosabé kaweqtaq miáhwe. Kaweqtaq méq mó Sísá tagariáh keyábé kawerue irutaboirono. SENSABÉ PEHGÁRIQTAQ IRUTABOIRIYEHBOQ ANOTAHTAQ IRUTABOIRONO. ²³ Manikáne ehwehme oganúq itahráhi ehwéhnéna ahriahri kagainawire. Itega mi ehwéh ireq aiq pútare atáh púana Manikánka irupipeq o awá maqítaráire. Iteiuwa íre pukorahirag peh ahriahri mía míaoneheqmóe. Manikáne ehweh kagainabé ²⁴ wene ehwehnka mahraréna,

Mah kehíná kéhíná peh wahto tanahráq mah marákóipéq miáhwe. Se uworapeqté náneq tahnsá miáhwe. Sega iwiáh íwíáho naneqme peh uworapeqté wéhgánáh ára tahnsáne.

Uworapeq kíréh náneq ehyaqirana árame pururuqnaqire. ²⁵ Itene Wahnahne ehweh mina tahnsa íre miraia peh ahriahri kagainawire ire. (Aisaia 40.6-8)
Mah ehwéh mé aiq tei teino kaweq ehwéhne.

2

Ite sunkíkirirabeqte meiqmena téhrehrebeq móito ehwéhne.

¹ Manikánka o awá maqítarái puaq moke íre kaweq sansá súáho. Péhe éhwéh irareme, moke péhe sánsámé, mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekime, éhruru ehwéh mé, mí sansámári moke súáho. ² Inahunah anínká náhnsabe arutaboiréna nehnserah Manikáne ehwehnsabé irutaboirono. Itega mi ehwéh ireq sehgirataq págegeue míahrahowe. ³ Minayabe itene Wahnahna kaweraitéhmé ahtebeq iwiáh íwíáhowe.

⁴ Sísá itene Wahnah oga mía mía wahq tahnsa míre. Weba sero. Áhnte kegá wensabé, Iuwahriehre atówana Manikánka wensabé, Are omaq atóge éna, Arega moke mó ke kiotaikóna aní móne úwe. ⁵ We itene oga mía mía wahq tahnsaniraq weba séq wene nahwiahnsanse tahnsá míagehe. Minayabe Maniká Iteriboga mi nahwíáhnsánséráté wene nah pearankéhe. Ite mitaq Manikáne mibeq mahbeq aritáh ké méq Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwiáh íwíáh ataneheqmóe.

⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Írátíáhro. Sáióna sawéhrápéq néne nah pearané. Omaq ato anínká mitaq kaweq wahq táhnsá miankehe.* Wensabé aiq pútare atáh kéga anehe íre siyehitanawire ire. (Aisaia 28.16)

⁷ Wensabé aiq pútare atáh kéga, We anotah kawéq áníne íwíáhowe. Wensabé íre aiq pútare atáh keyábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Nah piáh kéga suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire ire. (Buk Song 118.22)

⁸ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Mi wahqmé wehuke siyobeq patame inahsuboráhowe. Wehukega wahqtáq siyobeq patame surahoneherawoe ire. (Aisaia 8.14-15)

Wahqtaq siyobeq patame inahsubónserah Manikáne ehwehnsabé iuwahriehre e kewé ahababárowe. Naho Manikánka iwiáhéna, Mókake mi kegá néne ehwehnsabé suwahriáhnaraq ahababárighe úwe.

* **1:19:** Manikánka sene ahababáqsabe kaweraritankeheéra Ísara kegá sipísípiqtaté Maniká titiratówe. Awahreéna soriqnahnú sipísípíq íre subisa peh awaho mio sipísípiqtaté titiruwe. Wok Pris 22.17-25 tagáho. Pitaga mi sansá iwiáhéna, Sísawe awaho sipísípíq áráhq tahnsa míehre ue sehiranúwe. * **2:6:** Kárikí ehwéh mé íre wahqtaq pabeqme peh ebahtaq pabeqme ehwéh mirarire.

⁹ Itewe mina tahnsa íre owe. Manikáne kaweq animárí wenkahnáh míagehéna omaq itowe. Itene Wahnahne mibeq mahbeq aritáh ké míagehéna ite omaq itowe. Wega séhréh aitéh árámbéhrí teri terinigeheéna ite omaq itowe. Menah ite sunkíkírabeq míarowana Manikánka itensabé, Máhoro urairaq itega mitaq sueq wene kaweq téhrehrabeq kowiarowe. ¹⁰ Menah íre kaweq ke méq amahnága ite Manikáne animárí miáhwe. Menah wega kamah aieráhuraira. Amahnága wene animárí miáhnsábé íre kamah ainkéhe.

Peh kaweq sansá sehgioneheqmúne i ehwéhne.

¹¹ Néne iyahnabo animáríno, néne ehweh teiníboq kawerue íráhro. Ite wáhnaupeqté ké suwahpeq tahnsá miáhtáq sene ahbabáq íre sehgiówe. Mina onserah itene irupipeqté áhbabáq íwiáhgá iteuwa áugi ínehoéq íre sehgióra peh ahqáho atáhro. ¹² Sísá íre tagariáh ké miáhrabeq tabúsoqme sansánéq kaweqtaq mía míao. Segá itensabé, Ahbabáq ke woe aitéhrataq itene kaweq sansá tagéra mó íwiáhéra itensabé, Peh kaweq sansáno ke wóe aitagéhe. Mira íwiáhirataq Sísá tuinagake sega Manikánsabe íwiáh íwiáh atagéhe.

Wahnahno kené ehweh íráhro i ehwéhne.

¹³ Itene íopeqté Wáhnánsábé íwiáhéq mah marákóipéq wahnahno kené ehweh íráhro. Kámáhní wahnáh áninseq wega eqmaréh wáhnáh kéreqne ehweh íráhro. ¹⁴ Kámáhní kegá ahbabáq ke kamah ariera kaweq sansáno keyábé, Kawerowe aritáhwe. ¹⁵ Maniká awahbeh sansá sehgióra. Kaweq sansá sehgiorka múguwahgu kené íéhruru ehwéh saiqnarugéhe.

¹⁶ Umehga íre saiqnariéh ké tahnsa miáhro. Mó naneqka ite íre saiqnariéh púaq, Pehipi ahbabáronehé íwiáhiyehboq Manikáne arambehrio ke miáhro. ¹⁷ Moke ómiyabé íwiáh íwiáhoro. Sísá tagariáh keyábé irutaboioro. Manikánsabe áhtenoro. Mah marákóipéqté wáhnáh keyábé íwiáh íwiáhoro.

Sísaga kaweq sansánúnserah itega moq miraoro i ehwéhne.

¹⁸ Mó kené arambehri aritáh kéo, itene marakóipeqté wáhnánsábé íwiáh íwiáhéq wene ehweh kawerue íráhro. Íre peh morá kawerue séhréh aítáh wáhnáh kéné ehweh íráhro. Írakaumo. Págegeue wahnahno keyábé áhtenéq sene ehweh moq íráhro. ¹⁹ Mó kegá kamah airaq kaweq sansánirataq Manikánka itensabé, Kawerowe aítankéhe. We awahbeh sansá miraoro puana wega itensabé, Kawerowe aítankéhe. ²⁰ Itega ahbabáriransabé mó kegá íubiqme kamah airataq kawerowe íre aítahráhi mino. Kaweq sansánirara mó kegá kamah airataq Manikánka itensabé, Kawerowe aítankéhe.

²¹ Itega kaweq sansá miraigeheéna Manikánka omaq itowe. Sísá Karáhéga itene ahbabáqsabe putiotaq wene arupipeq umeh ague wene anonka éruwe. Wega kaweq sansánúnserah itega moq miraoro. ²² Sísaga íre ahbabáruwe. Wega péhe éhwéh íre irarúwe.

²³ Segá we abehq éhwéh atótaq wega sensabé íre síwiwiowe. Segá we áwioqnowana éruataq wega sensabé, Mókake kamah ainauge íre irarúwe. Írakaumo. Manikánka tabúsoqme aeghmarena sainsuanawire éna, Wega íné kawerue wahnahnaintankéhe íwiáhuwe.

²⁴ Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq mía míagehéna Sísá Karáhé awankátaq táhpawe pukútaq itene ahbabáqmari wene anonkataq moke meyowe. Sísane anonkataq purambura agúnka ite kaweraitowe.

²⁵ Itewe sipisípiqka wene ah suena peh tanahraipéq móbuq mahbuq inserahnurowe. Amahnága itene Wahnahpa kouwekowana wega iteuwa kawerue wahnahnaitéhre.

3

Weh ahreyabé éhwéhne.

¹ Ahrerono, iteruwehqzone ehweh kawerue íráhro. Iteruwehqsonka Manikáne ehweh íre aiq pútare atéhrataq itene kaweq sansá tagagehboq sene ehweh íráhro. Íre itega teríra éhwéhnsábé peh itega kaweq sansánira tagéra, Íné moq Sísá kéranie íwiáhigehe. ² Íwiáhéra, Néne ahrega kaweqtaq mé sansáni púana, Íné moq Sísá kéranie íwiáhigehe.

³ Ahrerono, awahriq naneqsabé íre irutaboioro. Kaweq korósiyabé itene iyahra kaweré naneqsabé moke awahriq naneqsabé íre irutaboioro. Íre arene anonkataq awahriq naneqsabé ⁴ peh morá itene irupipeqté kaweq íwiáhyabé irutaboioro. Kaweq íwiáhirataq iru pehwehrue mía míao. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

⁵ Naho Manikánsabe aiq pútare awera wensabé íwiáh íwiáh ató ininsónká mi sansánéra sensuwehqzone ehweh írówe. ⁶ Ébárahmane ahre Sáraha wenawehqne ehweh sehgióra wensabé, Néne wahnah mone atowe. Ahrerono, itega kaweq sansánéq mó naneqsabé íre áhreirataq Sárahe ayahunkawa tahnsa míagehe.

⁷ Weho, itene ahreronsábé íwiáhéq sereq kaweqtaq mía míao. Itereq itene ahreronseq oga mérapeq moráráq awaq miagéhe. Ahreroné sinonkame íre págege wehne sinonka

tahnsáne. Minayabe itene ahrensáábé iwíáh iwíáhéq pehwehrue arítáthro. Mirairataq Manikánka itene púreq ehwéh irankéhe.

Ahriahri mó ke kaweq sansá aritanéhe i ehwéhne.

⁸ Amahnága teiú éhwéhnkákáq kawerue íráthro. Ite ómiga peh morá iwíáthro. Moke Sísá tagariáh keyábé irutaboireq we séhréh atéhoro. Píribahri iyehboq uwarensa ké miáthro. ⁹ Are ahbabáratáhna aní ahbabáratéhnéhe. Arensábé ehbonawi anínsábé íre kaweq ehwéh atéhnéhe. Ahbabáq sansa pehragé are ahbabáratáhna anímé Manikánsabe, Séhréh ate kawerato ue púrérúno. Míraigeheéna Manikánka ite omaq itena íáhrábúwe. Itega mó ke séhréh ariteq kawerarítéhataq Maniká Iteriboga itensabé, Kawerówe aitena séhréh aítankéhe. ¹⁰ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Oga méyabe irutaboireq kaweqtaq méyabe irutaboiro keo, ahbabáq ehweh sueq péhe éhwéh íre teriéro. ¹¹ Ahbabáq sansa sueq kaweq sansánoro. Peh morá iwíáhéq iru ukíq itahráhi sansánsábé irutaboireq sehgióro. ¹² Itene Wahnahnka kaweqtaq mía míao ke tagéna sega púrero ehwéh ahriahri irena peh ahbabáq sansano keyábé abiahnsa aritéhre ire. *(Buk Song 34.12-16)*

Kaweq sansánirataq iru eyoyóue miáhrahi ehwéhne.

¹³ Itega kaweq sansánsábé irutaboireq sehgirataq inseréhga kamah aigéhbo? ¹⁴ Itega kaweq sansánirara mó kegá íwíoqnehrataq iru eyoyóue miáthro. Íwíoqnehra keyábé áhreéq itene irupipeq iwíáh kikiriyehe. Írakaumo. ¹⁵ Itene irupipeq Sísá Karáhénsabe iwíáh iwíáhéq, We itene Wahnah míre iwíáthro.

Mó kegá itensabé, Itega oga mía míaoheqmúne iwíáhome aneqsábé mira iwíáthoo éra ahkakebopoq kasenigehe. Kasenirataqmé tabúsoqme terieneheéq iwíáhue mi ehwéh kaweroro. ¹⁶ Kaseno keyabé ehweh ayahqmarahnaq mi keyábé iwíáh iwíáhéq pehwehrue terio. Kaweq sansánúne iwíáhonehboq kaweqtaq mía míao. Kaweqtaq mía míaeq Sísane kaweq sansá sehgiónsábé mó kegá íéhruru aitéhrataq sega anehe iwíáhirame siyehitanae. ¹⁷ Itega kaweq sansánúnaraq Manikánka kowe aritahnara mó kegá íwíoqnehrataq itega kaweq sansánúna puana aiq kawerire. Itega ahbabáq sansánúnaraq mó kegá kamah airataq ahbabáq sansánúna puana íre kawerire.

Sísaga itene ahbabáqsabe pukéna irigue oganúkú ehwehne.

¹⁸ Sísá Karáhéga miráúnsabe iwíáthro. We ahriahri kaweqtaq mía míairaq itewe íre kaweqtaq mía míáune. Wega Manikánseq itereq insahwé aitaniéna peh morá tánáhráq itene ahbabáqsabe pukúwe. We mónkákáq íre pukínae. We pukútaq wene anonka pukúwana Wenawame íopeq peh oga míéhre. ¹⁹ Oga ména pokue wene ehweh íre sehgiú kene siwamari karábúsiipéq míótaq kosiwáhnorúwe.

²⁰ Mi ke oga míótaq wehukení wenáwíq Nóah marakóipeq míowe. Nóah míótaq mi kené ahbabáq áhnte agúwe. Áhnte agúwana Manikánka íre apubúwe kamah ariuwe. Írakaumo. Peh siwénunúwe. Siwénunúwana Nóahga sípi aiq mirarowana anotah íbónsúnka mi ke wánínkuwe. Wánínkuwara peh Nóahreh karírónání abapete apahtáro ké méra sípiipéq kibekuwe. Kibekuwana wání piotaq íre pukia peh kaweqtaq míówe. *(Stat 6.1-7.24, 8.18)*

²¹ Pio wanímé pikísah tahnsáne. Itega meweúna wanímé naho Nóah míótaq pio wání tahnsane. Íre itene inonkataté náwíq sorahrueyabe wání meyone. Írakaumo. Ite wání meyonaraq iwíáhéq, Sísá Karáhé iriwe oganúkúnsabe ahriahri wene sánsá sehginauge iwíáthúne. ²² Sísá Karáhéga íopeq pokéna Maniká Iteribone ayah púpeq ména moke íopeqté kéreq mibeqté wáhnáh kéreq wahnahnaritéhre.

4

Itene irupipeqté áhbabáq iwíáh moke súáthro i ehwéhne.

¹ Sísá Karáhéne anonka éruataq wega iwíáthú serahnoro. Wene anonka éri anínká íre ahbabáq aruqarurire. ² Wega mah marakóipéq miéh tánáhráq wene ahbabáq iwíáh íre sehgié. Írakaumo. Wene ahbabáq suena Maniká awahbeh sansánire. ³ Menahmé itega Sísá íre tagariáh kégá ahbabáro serahnurowe. Menah itega mó kené ahre weh abariéq íre kaweq iwíáhéq píah narotaq múguwahgu agéq Manikáne ehweh anterueq péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh arítárowe.

⁴ Amahnága Sísá íre tagariáh kégá mi ahbabáq sánsámári miraotaq itega sereq moráráq íre miraonsabé sega áhtenéra itensabé íéhruruowe. ⁵ Mókake Maniká anotah sáhsi anínká ehweh aritahnaraq sega irigue sene ahbabáqmari pahsuagéhe. Wega moke oga miáh kéreq pusa kéreq ehweh aitena sainsuanawire. ⁶ Minayabe moke pukuro ke oga miáhtáq mó kegá Manikáne ehweh teri terinuware írówe. Maniká oga mía mía inserahnigeheera teriuwara írówe. Irera ahbabáq kega onserahnéra sinonka pukuwe.

We séhréh atéhoró i ehwéhne.

⁷ Moke náneq parabagína tanáhráq aiq wahtonire. Kawerue púreronehboq tabasíwe méq tábúsoqme iwíáhoró. ⁸ Kiotaiki sansá teiníboq íráhro. Moke Sísa tagariáh ánimári wensabé wensabé irutaboiratéhoró. Irutaboirinaraqmé mó anínká are ahbabáq atahnaraqmé arega íre iwíáhue ahrreraq matiankehe.

⁹ Maniká tagariáh kégá iteba sirataq kawerue séhréh ariteq iru eyoyóue wenáwíoro. Mirairataqmé mi keyabé íre síéhruru arítáhro. ¹⁰ We tagariáh ké séhréh aritageheéna Manikánka itensabé arutaboiréna moráni moráninue kaweq naneq íátáire. Kaweq naneq íátáinsabé wene sánsá kawerue sehgieq we séhréh atéhoró.

¹¹ Manikánka, Néne ehweh terio atéh anínká wene ehweh tábúsoqme irarinkehe. Séhréh ariteh anínká Manikánka págege atahnana séhréh aritankéhe. Mirairataq tagehra kégá iwíáhéra, Sísa Karáhéne sansá aiq kaweq sansáne éra Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe. We anotah anínéna áhnte págege aní mía míai puag wensabé ahriahri iwíáh iwíáh atanéhe. Aiq miraoneheqmúne.

Sísa áwíoqnonserah ite moq íwíoqnagehe i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo ánimáрино, itensabé nirutaboirue. Íre kaweq sunúq ite áhwáre tanáhráq sínaraq áhteniyeho. Íre kaweq sunúq áhwáreh naneqka peh morá inéba sire iwíáhiyeho. Írakaumo. ¹³ Mó kégá Sísa Karáhé áwíoqnonserah ite íwíoqnehrataq iwíáh iwíáhoró. Minayabe wega tuinaraq itene irupipeq eyoyóinaq iwíáh iwíáhigehe. ¹⁴ Itega Sísa Karáhéne sansá sehgiónsábé mó kégá íre kaweq ehweh aitéhrataq iru ukíqme miáhro. Manikáne Awa págege kiotaiki anínéna iteba mía míai puag iru eyoyóue miáhro.

¹⁵ Mó aní subiq suewé, aebówé, ahkaragárawe, mina tahnsa ahbabáq íre miraoro. Íre itereq wehgaq mire pehragahro. Itega mina tahnsa ahbabárotaq mó kégá kamah aiémé minawé áhnte iyehiteh sansáne. ¹⁶ Ite Sísa tagariáh ké miáhnsábé mó kégá íwíoqnehrataq minawé íre iyehiteh sansáne. Mó kégá ite Sísa Karáhéne ánimári móe aitáhnsábé iyehitegurégúiyehboq peh Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhro.

¹⁷ Ehweh aite tanáhráq aiq sire. Mi tanáhráq ite Manikáne ánimáripá ebeq áhwáranae. Anehemé Manikánka wene kaweq ehweh anterúáh ké ehweh aritena anotahtaq kamah arí mino. ¹⁸ Minayabe Manikáne ehwehna aiq mahraréna, Tábusoráh ké kawerariteyabe págege sansáne. Manikánsabe suwahrieh ahbabáq kéwé árahiro? Árahue kaweraritankéhbo úwe. (Sindaun 11.31)

¹⁹ Manikánka kowe aritahnara mó kégá íwíoqnehrataq peh kaweq sansá miraéq Manikánsabe, Arensabé aiq pútare ateq arene sánsá sehgioneheqmúne teawéro. Teawirataqmé wega kawerue wahnahnaitankéhe.

5

Sísa tagariáh kéréq wahnahnarite ehwéhne.

¹ Sísa tagariáh kéréq wahnahno keo, ehweh teiníboq írátíáhro. Íné moq Sísa tagariáh kéréq wahnahnu aní múge. Sísa Karáhé awankátaq éruwana pukútaq niuranka tagahwae. Wega tuina tanáhráq kaweq naneq náiena anotah aní ména kawerue wahnahninkehe. Minayabe Sísa tagariáh ké kawerue wahnahnarítáhro. ² Sipisipiq wahnáhnká wene kamári wahnahninserah ite moq Maniká tagariáh kéréq kawerue wahnahnarítáhro. Wehukega pagu pagunonsabé mi arámbéhrí mirainie iwíáhiyeho. Peh Manikánka miraoro aitéhnsábé we tagariáh kéréq kawerue wahnahninie iwíáhoró. Mi arámbéhríunsabé ápeq meyanie iwíáhiyehboq peh mi arámbéhríyábé irutaboirue miraoro.

³ Mah marákóipéqté wáhnáh kégá págegeue wahnahno serahniyehboq pehwehrué méq kaweq sansánirataq itega wahnahnarítáh kégá tagéra sega moq pehwehrué méra kaweq sansánigehe. ⁴ Mirairataq kiotaigme wáhnáh tuinaraq wega itensabé, Kawerowe aítankéhe. Mi tanáhráq wega náina naneq íre parabagia peh ahriahri kagainawire.

Manikánka píribahri ke íre séhréh aritankéhe i ehwéhne.

⁵ Mahbigaunseq o menahwénsónsero, Sísa tagariáh kéréq wahnahno kené ehweh íráhro. Ite ómi píribahri sansá sueq mó kené ehweh ireq we séhréh atéhoró. Minayabe Manikáne ehwehna mahraréna, Sensiwíq pankeráh kéwé Manikánka íre séhréhia peh ahqáho arítéhre. Sensiwíq íre pankeráh kéwé Manikánka séhréh arítéhre íre. (Sindaun 3.34)

⁶ Minayabe iteitene iuwahbeh iwíáh sueq Manikánsabe, Wahnahnainte séhréh ainto teawirataq wewega iwíáhina tanáhráq anotah aní miáhno aítankéhe. ⁷ Wega itensabé arutaboiraitéh púaq moke ite iwíáh kikiro naneq teawéro.

Owainawansabé anotahtaq ahqáho atáhro i ehwéhne.

⁸ Itene naruo animé owainawane. Anotah pusí tahnsa kanká wah pawe nanieéna ahk-abaqmena nogínserah wega wehuke ahbabáq aitanieéna ahkabaqmena nogíre. Minayabe áwéh panantágínaq tagariáhro. ⁹ Sísansabé aiq pútare ateq owainawansabé anotahtaq ahqáho atáhro. Ite tagarionawe íre itebataq moke mah marákóipéq Sísá tagariáh ké moq síwíoqnehrara siru umehire. Owainawanka íwíoqnáhnaraq minayabe iwíáhéq wensabé ahqáho ata ataoro.

¹⁰ Ahriahri Sísá Karáhéreq oga mérapeq mía míageheéna Manikánka itensabé arutaboiréna omaq itowe. Manikámé áhnte séhréh aitéh áníne. Minayabe wahto tanahráq iru umeh agínana Manikánka ite kaweqtaq míageheéna anotahtaq págege aitankéhe. ¹¹ We ahriahri págegeue kiotaíqme aní mía míaire. Ai q pútaq ehwehne.

Páhsi parabagínai ehwéhne.

¹² Sísá tagariéh ání wenáwiq Sáírae. Íné tagariómé wega Sísane sánsá kawerue sehgire. Mah kariq páhsi sehiraninie ugana wega íné séhréh aitéhre. Ite kaweq iwíáh aitanieéna Manikánka séhréh aitéh éhwéh sehiranue teiúge. Wene aiq pútaq sansá kawerue sehgióro.

¹³ Pábíróni suwahpeqte Sísá tagariáh kégá itensabé iroro ewe. Manikánka se moq omaq sitowe. Nánibáq Máhkaga moq itensabé iroro ire. ¹⁴ Moke mibeqté Sísá tagariáh keyábé irutaboiréq we mehweh atéhoró.

Ite Sísá Karáhéreq mía míao puana Manikánka iru ukíq itéhre.

2 Píta Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Pítağa wene anehete pahsi sehiranútaq péhe éhwéh síwáhnoro kegá Sísansabé aiq pútare atáh ké síwáhnorúwe. Péhe kégá íre kaweq iwíáh aritehoéna Pítağa mah pahsi sehiranúwe. Sísá itene Wahnah tuina tanahráqsábé kawerue siahtebageheéna mah pahsi sehiranue teriúwe.

Pítağa anehe sehiranú pahsísé.

¹ Íné Pítane pahsi sáhnsahwe tagahro. Sísá Karáhéğa íné omaq intena eqmaq nuwowana wene arambehri mira aruqaruruge. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé ite meirena kaweraitéh áníseq kaweqtaq mía míaera ite séhréh aitehye. Séhréh aitehya puq Sísansabé aiq pútare ataráúnanserah itega moq aiq pútare atáħwe. ² Itega Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreq tagariáh púara sega ite áhntetaq séhréh aitera iru ukiq itagéhe.

Manikáne animári míageheéna wega ite omaq ito ehwéhne.

³ Sísá Karáhéwe anotah aninéna kaweqtaq mía míaera. Wega inserahnue mía míaiageheéna ite omaq itowe. We Maniká ména págegeue séhréh aitéh puq ite wene ehweh ireq kaweqtaq míahráħúne. ⁴ Wega kaweqtaq ména séhréh aitanauge i ehwéh teíre. Mi ehwéhme áhnte kawéq éhwéhne. Itega mi ehwéhnsábé aiq pútare atéhrrataq wega séhréh aitanawire. Wega séhréh aitéhniká mah marákóipéqté áhbábáqká ite íre saiqnariahrahire. Íre saiqnariahrahi puq Manikánka inserah kaweqtaq mía míaoraħowe.

⁵ Minayabe iwíáhéq Sísansabé aiq pútare ateq kaweq sansánoro. Kaweq sansanéq ahtebahro. ⁶ Ahtebéq tabasiwe miáħro. Tabasiwe méq Sisane sánsámé íre túbáh agia peħ ahriahri sehgióro. Sísane sánsánsábé íre túbáh agia peħ ahriahri sehgieq Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnoro. ⁷ Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnéq we séhréh atéħoro. Séhréh atéheéq mó keyábé irutaboíro.

⁸ Itega kawerue mirairataq itene Wahnah Sísá Karáhéne sansá ahtebéq kawerue sehgioneħqmóe. ⁹ Mi kawéq sánsá íre sehgiara kewé sirupipeqté aúra pira ké tahnsa móe. Manikánka sene aħbabáq kaweraritárame aiq sibitagire.

¹⁰ Néne iyahnabo animárimo, Manikánka ite omaq itena iáħraburairaq we kétówe. Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue kéréħro. Kawerue kéréħrataq mókake wene sánsá íre suagéhe. ¹¹ Itega wene sánsá íre susa peħ kawerue sehgirataq itene Wahnah Sísá Karáhé, ite meirena kaweraitéh ániká ahriahri wahnah wahnahnirabeqte ónsá siitena itensabé, Mahbeq kíoro aitankéhe.

¹² Teiú éhwéh ireq kawerue iwíáhigeheéna ahriahri teiena iahrreraq itaníe. Mi ehwéh ireq aiq pútaq sansá sehgiuq sehgiurowe. ¹³ Teiú éhwéh kawerue iwíáhigeheéna amahnága oga míó tánáħráq mónkakáq iahrreraq itóge. Iahrreraq itómé kaweq sansáne iwíáhuge.

¹⁴ Íné írátíómé peħgáriq mókake íné pukéna ninonka suanauge. Minawé itene Wahnah Sísá Karáhéğa pahsuqme teniátáire. ¹⁵ Amahnága mah ehwéh tei teinunsabé pukonaraq iahrreraq matawéq iwíáhigehe.

Manikánka Sísá téhreh awuwara eqmaro kega tago ehwéhne.

¹⁶ Itene Wahnah Sísá Karáhéğa págege sansá miraúnsabe teiune. Wega mó tuinaraqsábé teiune. Mah ehwéhme íre wehukene áwahe ehwehne. Íraħaumo. Íre wehukega iwíáhue áħwárawe irarenserah ehwéhne. Manikánka Sísá págege atena téhreh awuwaq itene iuranka tagahwane. ¹⁷ Maniká Iteriboga sáwéhrapeq Sísansabé iwíáh iwíáh atena kaweq téhreh naneqkákáq ábóraragéna mahraréna, Mah animé niruní nénáħní míre. Wensabé nirutaboírena wega miraime íné nuwahbeh arámbéhrií aní míre úwe. ¹⁸ Itega mi sawéhápéq méq íopeqte éhwéh irarútaq itene iahrega irahwáne.

¹⁹ Mi ehwéh aiq írahwansabé Manikáne ehweh iraru kené ehwehme aiq pútaq ehwéhne iwíáhuge. Manikáne ehweh iraru kené ehweh kawerue írahro. Sunkikírirabeq árahmuga téhrehraa tagahnserah Manikáne ehweh iraru kené ehweh ireq ahtebahraħowe. Tuembíná kiembogirana áħnibórá téhrehre. Mina inserah itega Sísá tagariáhnsábé irupipeq téhrehre.

Manikáne Awanka iwíáh aritowara Manikáne ehweh pahsúó ehwéhne.

²⁰ Téħwe teiéna ehwéh kawerue ahtebageħboq írátíáħro. Manikáne ehweh iraru kené sehíramé wehukega seriahriáh íre ahtebahraħowe. ²¹ Manikáne ehweh iraru kegá íre seyega iwíáhue Manikáne púku sehiranuwe. Manikáne Awanka mi ke iwíáh aritowara sega Manikáne ehweh pahsúówe.

2

Manikánka ahbabáq ke kamah arinawire i ehwéhne.

(Súta 4-13)

¹ Naho mó kegá péhenéra, Itewe Manikáne ehweh irarúna ke úne éra peh seyene péhe éhwéh irare irareuwe. Segá miraunserah mókake iteba péhe éhwéh íwáhnorira ke méra íre kawerorahi ehweh mótaq mótarue íwáhnorigehe. Itene Wahnahnka sene ahbabáqsabe paiqmarowara sega sansábe ahqáho atéhra puana wega apubúue kamah arinkéhe.

² Segá íre kaweq sansá sehگیرataq tagehra kegá aiq pútaq sansánsábé éhruruigehe. ³ Íwáhnorira kegá mónega sigará pabekína puara itene móné meyaneheéra ehnenenue péhe éhwéh teigéhe. Sene ahbabáqsabe sáhnshí áninká íre peh áwé tagehre. Sene ahbabáqmari moke aiq tagariéh púana we tabúsoqme ehweh aritena kamah arinkéhe.

⁴ Íopeqté kegá ahbabárutaq Manikánka anetaníbo íre iwíáhia peh iraipéq sitowe. Se sunkikíri matáipéq méra ehweh aritahna tanáhráqsábé áwénunowe. ⁵ Naho naho Nóahga ahbabáq keyabé, Kaweqtaq miáhro teri terinúwana Manikánka mi ahbabáq ké íre peh áwé tagówe. Wega, Wání pio atowana wání pionka moke wehuke subipáhraruowe. Subipáhraruowara peh morá Nóahreq abapete téhrantíreq kaweqtaq míowe.

⁶ Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreqka áhnte ahbabáruwana Manikánka ehweh aritena ira kekiarowana mi anotáh mátábúrará moke irarawe tabipáhraguwana peh tanah úkúwe. Miraúnsabe mókake ahbabárrira kegá mi ehwéh írera iwíáhue tagagehe. Itene ahbabáq sansa íre súahnraqmé ite moq kamah ainawire iwíáhigehe.

⁷ Sóróma suwahpeq iraranaútaq kaweqtaq mía miaú ani wenáwíq Áróta mitaq míowe. Mibeqté kegá áhnte ahbabáruwe ahkaragáruwana Árótaga kaweqtaq mía míaúnsabe tagéna wene arupipeq umehúwana Manikánka mi ke subipáhraruanaútaq Áróta meqmena móbeq móatowe. ⁸ Áróta ahbabáq keba mía miaútaq mó wehekáh mó wehekáhnue sene ahbabáq sansa tagéna sene ahbabáq ehweh irena sega Manikáne ehweh anterúónsabe wene arupipeq umeh aguúwe.

⁹ Íre kaweq sunúq sínaraq Manikánka Nóahreq Árótareq séhréh aritonserah ite kaweqtaq mía míaúna ke moq séhréh aítahráhire. Anotah ehwéh aritahna tanáhráq íre suriahnaraq Manikánka ahbabáq ke auráq matawéna kamah arinawire. ¹⁰ Ahbabáq kene sirupipeqté iwíáh sehgiara mó kené weh ahre abariéra Manikáne ehwehnsabé abehq éhwéhne iwíáhira kewé Manikánka anotahtaq kamah arinkéhe.

Mi ahbabáq kewé píribahri saiyo ke méra íre áhrea peh íopeqté kiotaiko keyabé abehq éhwéh aritáhwe. ¹¹ Íopeqté kegá mi píribáhrí ké kiotaikéra anotah pagégé ké méra mó íopeqté ké Maniká míéhraq kiotaiko keyabé íre ehweh aritáhwe. ¹² Íre ehweh aritáhwara ahbabáq kega áwéhq poeráhq tahnsa méra peh se suwahbeh sansánowe. Wehukega áwéhq poeráhq pahwana pukinserah mi kené ahbabáqka kamah arinara íre kaweragoneherawoe. Segá íre ahtebah naneqsabé éhruruowe.

¹³ Segá mó ke ahbabárritónsabe mi kegá moq ahbabárritagéhe. Segá íre peh inokáhpeq ahbabárra wéhékáhnkakaq suwahbeh ahbabáq miraéra minayabe iwíáh iwíáhowe. Itaga táhuhurorabeq sega sene siyehiteh sansánsabé ite íre kawerátera sene péhe sánsánsábé iwíáh iwíáhowe.

¹⁴ Segá ahbabároneheéra mó kené ahreero siwahnkanéra, Abariinie iwíáhowe. Se ahriahri ahbabáqsabe suwahbehre. Sípane sansá íre moke ahtebah ke ahbabárigehéera péhe éhwéh síwáhnoro kegá ehnenenue pagu pagunarítáhwe. Mó kené ménsámehnsánsabe algára pabeki iwíáh sirupipeq ahriahri kagaire. Mókake Manikánka mi ahbabáq ké anotahtaq kamah arinkéhe. ¹⁵ Segá aiq pútaq sansá suera aura pira kánká tanahraipéq móbuq mahburue noginserah mi kegá ahbabárowe.

Wehukení wenáwíq Péóri míowana wenahni wenáwíq Péráma míowe. Pérámaga iwíáhéna, Ahbabáq sansanonaraq ápeq náninkéhe éna móneyabé arutaboirena ahbabáruwe. Teiú kewé mina tahnsanowe. ¹⁶ Tónkiwarí íre ehwehnorahi kamári míowana peh morá Pérámáne tónkiga wehukene ehwehne Pérámansabé, Íre kaweróne atowana wega mi kané ehweh irena múguwahgu sansá suena túbáh agúwe.

¹⁷ Ahbabáq kewe wání arahno taraqnáginserah ké tahnsa móe. Mi kewé sóiririrana sabona abae aginserah ké tahnsa móe. Se anotah sunkikírirabeq míagehéna Manikánka sunkikírirabeq omaq marowe. ¹⁸ Segá píribahri saiyo ehwehnowe. Mó kegá sene ahbabáq suera peh miáhwe. Peh miáhwara teiú áhbabáq ké síúgio ke méra mó ke ahbabárritageheéra sensabé, Mó kené weh ahre abarioro éra ehnenenue pagu pagunarítáhwe.

¹⁹ Pagu pagunaritera síúgira keyabé, Itene sansá mirairataqmé mó naneqka itene iru íre umehinawire. Mó naneqka ite íre saiqnarianawire éra iuwahbáhnna sansámé pehipi miráigehe ewe.

Mi ehwéhémé mó ke teriutaq seyene ahbabáq sansanká se saiqnariéhre. Aneq sansápópoq wehukeni saiqnariahnaqramé wewe awahbeh sansá íre miraorahire. Írakaumo. Mí sansánká we aiq saiqnariéh púana peh mí sansá sehgire.

²⁰ Mah marákóipéqté áhbabáq sánsánká wehuke saiqnariéhtáq itene Wahnah Sísá Karáhé éhweh irera wensabé aiq pútare atáhwe. Aiq pútare atáhwana sene ahbabáqka saiqnariéhtáq Sísá ite kaweraitéh anínká sabiruena kaweraritéhre. Kaweraritéhra sene ahbabáqka mó saiqnariéhra anotahtaq íre kaweqtaq míaneherawoe. Téhwe sega Sísane sánsánsábé iuwahriehre íwíáhurotaq se íre kaweqtaq míarowe. Segá, Ahbabáq sansa sueq Sísane sánsá sehgioneheqmúne íwíáhéra anehe sene ahbabáqka mó saiqnariéhra se anotahtaq íre kaweqtaq míáhwe. ²¹ Mí kegá kaweqtaq míáh sánsá íre tagariáhtáq tahirimé peh ákáhtaq kamah arí irino. Kaweqtaq míáh sánsá aiq tagaríáh púara anehe kaweq ehwéh sinehepeq súéhtrataq anotahtaq kamah arinkéhe.

²² Itene igaqnaréhga pabeqme ehwéh mahraréra, Ianká mugiq suena kouwekue mína mugiq súéh náneq mó sewe nanae uwe. Mó pabéqmé éhwéh mahraréra, Póéráhqne abowágá wene ka pabeq paberatéhra mí kánká apubúue segarúpipéq kaboririre uwe. Mína inserah wehukega Sísane sánsá sinehepeq suera sega suto ahbabáq mó sehgirataqmé mah pabéqmé éhwéhtaré aiq pútaragire.

3

Itene Wahnah tuina tanáhráqsábé éhwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárinó, mah pahsíwé anehete pahsí sehiranue íuge. Itega kaweq íwíáhigeheéna mah pahsírará sehiranue iahrreraq ítóge. ² Manikáne ehweh iraru kegá anehe sína naneqsabé púkuipéq teiúwe. Sene ehweh íwíáhigeheéna ínégá iahrreraq ítóge. Itene Wahnah ite kaweraitéh aníné éhwéh moq iahrreraq ítóge. Wega eqmaro ke teriátáirara sega iteba séra teiátówaq itega írátárowe.

³ Téhwe teiú éhwéh íráhro. Anehe tanahráq sene sirupipeqté áhbabáq íwíáhgá saiqnari-ahna kegá iteba sigehé. Segá itensabé iwiréh aitera ⁴ mahraréra, Ínéga kiwekinauge ú anímé ehéq miéhro? Wega íre tuínkéhe. Itene igaqnaréh pukutaqkákáq amahnágaákáq Manikánka moke ménsámehnsá téh miraronserahnue peh kagai míno ígehe.

⁵ Segá mirariransabé Manikánka irarú ehweh áhwára áhwáraue iragéhe. Naho naho Manikánka irarútaq íó miraréna anehe sóreq waní ákáhpipeq mah marákó márákó mirarowe. ⁶ Manikánka mó irarúwana anotah waní pionka moke mah marákó márákó íre kawerarowe. ⁷ Manikánka aiq irarúnka íópeqkákáq mah marákó márákóákáq amahnága kagaire. Ehweh aritahna tanáhráq wega moke ahbabáq ke ehweh aritena mah marákó márákó iraragúno atahnana moke toráh aginawire.

⁸ Itene iyahnabo animárinó, teiú éhwéh íbitarúéhboq írátíáhro. Maniká itene Wahnahna, Peh morá wéhékáhnkákáq 1 táhúséni (1,000) opéqkákáqsábé peh monseráh tánáhráre íwíáhíre. ⁹ Manikánka omasa éhwéh íre miraurainsabé aiq tubáh agire íwíáhoo? Írakaumo. Ite iraipéq pokiyehoéna íwénunire. Itene ahbabáq sueq wene ehweh sehgigeheéna íwénunire.

Mah marákó márákóákáq íónkakaq parabaginae i ehwéhne.

¹⁰ Itene Wahnah tuina tanáhráqmé aebóí anínká sinserahnue mí tanáhráq sinae. Mí tanáhráq íópeqté anotah ehwéhnéna íópeq tabanaginae. Moke mibeq kéh náneqmarí toráh aginae. Mah marákó márákóákáq moke mitaq kéh náneqmarínkákáq parabaginae. ¹¹ Moke mínawari apubúue toráh agína puaq itene sánsánsábé íwíáhue tagahro. Ite kaweqtaq mía míaéq Manikáne sansá moke kawerue sehgióro.

¹² Mirairataq Manikánka tuina tanáhráqsábé áwénunoro. Mí tanáhráq apubúue sinkeheéq wene sánsá kawerue sehgióro. Mí tanáhráq íómé toráh ague parabaginae. Anotah íragá púana íópeqté náneqmarí moke toráh aginae. ¹³ Manikánka o marakóákáq o ionkákáq mirarané úwe. Mitaq peh tábúsoqme kaweqtaq mía míaira kegá míagehe úwe. Mínayabe áwénunúne.

Itene Wahnah tuina tanáhráqsábé kawerue áwénunoro i ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo animárinó, mí tanáhráq áwénunúnayabé wega itensabé, Kawerowe aitankeheéq moke itene ahbabáq sueq kaweqtaq méq we awahbeh sansánoro. ¹⁵ Itene Wahnahna íre apubúue kamah aiasa pehwehrué íwénuni tanáhráq wensabé áhrabo ke kawerarítankéhe. Mínayabe iteruwah, itene iyahnabo aní Pora Manikánka ahtebia íwíáh atowana sehiranue teiátáire.

¹⁶ Ínéga teiú éhwéh Poraga moq moke wene pahsí sehiranue teiátáire. Wene ehweh mó ehwéhémé pahsuqme ehwéh kéhrana mó ehwéhémé págege ehwéh kéhre. Mí pagégé éhwéhémé íre tábúsoqme íwíáhoraho kegá múguwahguéra úbráhbíq ehweh síwáhnrowe. Íre peh morá

Porane sehira mó Manikáne púkuipéqté éhwéhnkákáq moq úbíráhbíq ehweh síwáhnorowe. Sega miraonsabé anotah kamáh arinkéhe.

¹⁷Néne iyahnabo anímáríno, ite anehe sína tanáhráqsábé tagaríahwe. Manikáne ehweh anterúáh kégá péhe éhwéh íwáhnorotaq sene ehwehnsabé aiq pútare ariteq kaweq sansá súéhboq kawerurero. ¹⁸Itene Wahnah, ite kaweritéh ání, Sísa Karáhéga séhréh aitahnaq wene sánsá kawerue ahtebahro. Amahnágaákáq wensabé iwíáh íwíáh atanéhe. Ai q mire.

1 Sóni

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Sóniga mah pahsiákáq 2 Sóni pahsiákáq 3 Sóni pahsiákáq Sokigi pukúákáq mó wenáwíq kéh pukúákáq sehiranúwe. Mah pahsiápéq sehiranue mahraréna, Sunkikírirabeqte kéné péhe éhwéh sehgiyehboq peh téhrehraheq nogóro. Itega moráni moráninkáue moke mó keyábé irutaboirono. Peh morá Manikáne ahnínkáwáreq mía mía o kegá oga mérapeq awaq miagehéne ue sehiranúwe. Áhnte kegá oga mérapeq awaq miagehéne mah pahsi sehiranúwe.

Sóniga ebeq sehiranú pahsié.

Sísa Karáhéwé oga mía míai Ehwéhne i ehwéhne.
(Sóni 1.1-14)

¹ Oga mía míai Ehwéh* áninsábé teiúge. Mi Ehwéh téh mío áninsábé teiúge. Wene ehweh irahwáne. Itene iuranka we tagahwane. Itega we tagéq itene iyahnkaratáté wenaneq táhtorahwáne. ² Oga mía míai aní tuerígútaq itega tagéq teiune. Oga mía míai animé Maniká Iteriboreq mía míaéna tuerígútaq we tagahwanayabé teiune.

³ Itega we tagéq wene ehweh ireq minayabe teiune. Itereq itereq morá iwíáhoneheéq teiune. Maniká Iteriboreq wenahni Sísa Karáhéreq itereqka morá iwíáhonehe. ⁴ Itega moráráq itene irupipeq anotah iwíáh iwíáhoneheéq mahnawé sehiranue teiune.

Itega peh téhrehraheq mía míaoneheqmúne i ehwéhne.

⁵ Sísa Karáhéga irarú ehweh ireq teiune. Manikámé téhrehnserahni aní míre. Wene arupipeq pehgáriq sunkikíq ire kéhre. Peh téhrehnka inserahni aní míre. ⁶ Itereq Sísa req morá iwíáhúne irarúna kegá sunkikírirabeq miáhnaraq itega péhenéq aiq pútaq sansá ire sehgiune. ⁷ Wega téhrehraheq mía míainserah itega mía míaúnawe itega morá iwíáhúnana wenahni Sísa Karáhéne korahqtáté itene ahabábáqsabe moke kaweraita aitaire.

⁸ Itega iraréq, Ité ire ahabábáq animári múne irarúnaga itene irupipeqte péhe éhwéhnká péhe aitéhre. Péhe aitéhrana aiq pútaq éhwéh itene irupipeq ire kéhre. ⁹ Itene ahabábáqsabe Maniká pahsuqme teawunawe we kawerue tábúsoqme iwíáhéna itene ahabábáqsabe insahwé aitena itene irupipeqté áhbábáq iwíáh moke kaqíuwéhre. ¹⁰ Ité ire ahabábárúne irarúnaga Manikánsabe, Péhe aní móne atonana itene irupipeq wene ehweh ire kéhre.

2

Sísaga iéhnehéna insahwé aitéhre i ehwéhne.

¹ Néne animárinó, ité ire ahabábárigehéna mahnawé sehiranue teiúge. Ahabábárúnaraqmé Sísa Karáhéga Maniká Iteribone auranabiahtapeq ména iéhnehire. Sísa Karáhéwé peh kaweqtaq mía míai aníne. ² Manikánka itene ahabábáqsabe abiahsa aitéh púana insahwé aitankeheéna Sísaga wene korahqtaté paiqmarowe. Ire itebataq itene ahabábáqsabe, moke mah kehiná kéhínané ahabábáqsabe insahwé aitéhre.

Maniká tagariéh ánínká wene sánsá sehgié i ehwéhne.

³ Itega ahtebahrahúnawe Manikánka sehgióro ú ehweh sehgiónaraqmé itega we aiq tagarione. ⁴ Wega sehgióro ú ehweh anetaníbo éna, Ínéga we tagarióge irari anínká péhenéna wene arupipeq aiq pútaq éhwéh ire kéhre. ⁵ Wega sehgióro ú ehweh sehgi ánínká Manikánsabe aiq pútaq arutaboiraitéhre. Itega iahtebahrahúnawe mi sansá miraonaraqmé itereq wereq moráráq mía míaúne.

⁶ Wereq mía míauge iraréna aníno, Sísaga kaweqtaq mía míainserah are moq kaweqtaq mía míaúno. ⁷ Néne iyahnabo animárinó, o sehgióro i ehwéh ire sehiranue teiúge. Írakaumo. Mah éhwéh itega téhwe író ehweh míre. Wega naho sehgióro ú ehwehmé itene iahrega író ehweh míre. (Sóni 13.34)

⁸ Sunkikíqmé parabagirana amahnága aiq téhrehre. Ai q téhreh puana Sísaga wene animánsábé arutaboira inserah itega moq sensabé irutaboirono. Itega sensabé irutaboirono sabé wega naho sehgióro ú ehweh peh o ehweh tahnsa úkire. Mí ehwéhnsábé sehiranue teiúge.

⁹ Ínéga téhrehraheq míóge irari anínká Sísa tagariéh áninsábé, Nuwahriehre ime we peh sunkikírirabeq mía míaire. ¹⁰ Wenawahrah áninsábé arutaboira anínká téhrehraheq nogíre. Téhraheq nogírana mítaq mó morá inahnsuoráhi naneq ire kéhre.

* 1:1: Ehwehme Sísa Karáhé. Sóni 1.1-5,14 tagáhno.

¹¹ Sisa tagariéh ánínsábé nuwahriehre íwiáhi anínká sunkíkírabeq miéhre. Sunkíkírabeq nogí púana, Eheq pokugamo éna sunkíkírinka we saiqnariéh puana wene auranka íre tagahrahire.

¹² Néne animárino, Sísaga wenáwirue itene ahbabáqsabe insahwé aitéh púana sehiranue teiúge.

¹³ Nániboreho, téh mío ani tagariáh púana sehiranue teiúge.

Nánibáqmarino, itega ahbabáq ani kaqsuq kaqsuro puana sehiranue teiúge.

¹⁴ Néne animárino, itega Maniká Iteribo tagariáh púana sehiranue teiúge.

Nániboreho, téh mío ani tagariáh púana aiq sehiranue teiúge.

Nánibáqmarino, ite págegeue miáh púana aiq sehiranue teiúge. Manikáne ehweh itene irupipeq kagairaq ahbabáq ani kaqsuq kaqsuro puana aiq sehiranue teiúge.

Mah marákóipéqté sánsánsábé íre irutaboirono i ehwéhne.

¹⁵ Mah marákóipéqté sánsánsábé mahtaqté náneqkakáqsábé íre irutaboirono. Mah marákóipéqté sánsánsábé arutaboirono anínká Maniká Iteribonsabé íre arutaboironarahire.

¹⁶ Sirupipeqté áhbábáq íwiáhga sirutaboirono, auranka tageh mensáméhnsánsábé aigará pabekime, píribahri saiyo sansámé, moke mah marákóipéqté sánsámé, Maniká Iteriboga íre áhwárehre. Írakaumo. Mína moke peh mah marákóipéqté áhbábáq sánsá míre.

¹⁷ Mah marákó márakó parabaginawire. Moke mah marákóipéqté sánsánsákákq moq parabaginawire. Parabaginana mah marákóipéqté aigará pabeki naneqkakákq íwiáh íwiáhuana naneqkakákq moq parabaginawire. Parabaginara Maniká awahbeh arábéhrí míra aruqaruro kewé ahriahri mía míaoneherawoe.

Sisa Karáhéne naruo ábórarago ehwéhne.

¹⁸ Néne animárino, amahnága anehe tanahráre. Mó kegá, Sisa Karáhénsabe ahqáho atahna anínká sine urowaq aiq írátáúne. Írátáúnara amahnága wensabé áhnte ahqáho atáh ké aiq miáhwe. Aiq miáh púaq amahnága anehe tanahráq aiq sime tagarione. ¹⁹ Mí kegá itereq méra íre ite tahnsá íwiáho ke miáh púara ite iuwera pokowe. Ite tahnsá íwiáho ke miáhtáq tahirimé itereq mía míaúna irino. Segá ite iuwera pokonsabé se íre ite kahnáh móe íwiáhorahúne.

²⁰ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana íwiáh aitéh púaq itega moke aiq iahtebahwe.

²¹ Aiq pútaq ehwéh íre írátíáhnásábé sehiranue teiúgo? Írakaumo. Aiq pútaq ehwéh aiq írátíáh púana sehiranue teiúge. Aiq pútaq ehwéhnká péhe ehwéh íre úkorahi puana sehiranue teiúge.

²² Péhe ánimé insebo? Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitena tumeirankeheéna omaq ato aní íre Sisa wire irari ánimé wewe péhe áni míre. Maniká Iteriboreq wenahnin-seqsabé íre aiq pútare aritéh anínká wewe Sisa Karáhéne naruo aní míre. ²³ Sisa sinehepeq súáh kegá Maniká Iteribo moq sinehepeq súáhwe. Sísansabé aiq pútare atáh kegá Maniká Iteribonsabé moq aiq pútare atáhwe.

Manikáne Awanka moke aiq pútaq ehwéh íwáhnorire i ehwéhne.

²⁴ Itega téh író ehweh kawerue ambubu atawéq sehgióro. Mirairataq Maniká Iteriboreq wenahninseq itereq moráráq mía míaigehe. ²⁵ Sisa Karáhéga itensabé, Oga mérapeq awaq miagéhe éna ínénega irarúnsabe aiq awaq miagéhe teiátáire.

²⁶ Péhe ehwéh tei teino keyábé sehiranue teiúge. ²⁷ Sisa Karáhéga Manikáne Awa iteba eqmatairana itereq mía míaéna ite moke íwáhnorire puaq, Mó íwáhnorire aní insebo íwiáhiyehboq Manikáne Awanka moke íwáhnorinkehe. Wegá íre péhenia peh aiq pútaq ehwéh íwáhnorire. Wegá íwáhnorinseher Sísareq mía míaoro.

Amahnága ite Manikáne animári míne i ehwéhne.

²⁸ Néne animárino, wega tuinagake itega íre iyehitegurégúia peh kawerire íwiáhigehboq Sísareq mía míaoro. ²⁹ We kaweqtaq mía míai aní míre íwiáhéq moke kaweqtaq mía míao ke wene animári úkurowe íwiáhorahowe.

3

¹ Maniká Iteriboga itensabé anotahtaq arutaboiritéhre. Arutaboiritéhnsábé wega, Néne animári móe aitéhre. Ite aiq pútaq wene animári míne. Ahbabáq kehiná kéhínánká Manikánsabe, Iuwahriehre atáh púara itensabé moq, Iuwahriehre aítáhwe.

² Néne iyahnabo animárino, ite amahnága Manikáne animári míne. Mókake ite aneq tahnsánue míanehnkono? Amahnága mína íre ahtebóne. Sísaga tuinagake itega we kawerue tagéq we tahnsánue míaneheqmúne. Mína aiq ahtebóne. ³ Sísaga kaweqtaq mía míaire. Mínayabe wensabé áwénuno kegá moq kaweqtaq méyabe suwahbehrra kaweqtaq mía míaoowe.

Ahbabáqsabe tei ehwéhne.

⁴ Ahabábáro kegá Manikánka sehgióro ú ehweh aiq anterúáhwe. Ahabábáqmé aneqpomo? Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhmé minawé ahabábáq míre. ⁵ Sísaga itene ahabábáq meyanieéna wehukení úkue tuména ahriahri íre ahabábáq ani mía míaire. Mína aiq ahte-bahwe. ⁶ Sísareq mía míai anínká íre ahabábáq aruqarurire. Ahabábáq aruqaruri anínká Sísaga íre ahtebéna we íre tagariéhre.

Sísaga owainawane arambehri sabiruanieéna tumío ehwéhne.

⁷ Néne animárino, mó kené péhe éhwéhnsábé, Aiq pútaq ehwéhne aritého. Sísaga kaweqtaq mía mía inserahnue kaweq sansá mira aruqaruri anínká kaweqtaq mía míaire. ⁸ Téhwe owainawanka ahabábáq aruqarurú púana amahnága ahabábáq aruqaruro kewé owainawane animári móe. Owainawane arambehri sabiruanieéna Manikáne ah-ninkáwágá wehukení úkue tumíowe.

⁹ Manikánka oganúq atéh ánínká íre ahabábáq aruqarurire. Manikáne Awanka wene arupipeq mía míai puana we íre ahabábáq aruqarurire. Manikánka oganúq átéh púana we íre ahabábáq aruqarurorahire. ¹⁰ Manikáne animári inseréhbo? Owainawane animári inseréhbo? Mahraue tagahrahúne. Ahabábáq aruqaruro kewé íre Manikáne animári móe. Manikáne animárínsábé suwahrieh kewé íre Manikáne animári móe.

Wensabé wensabé arutaboiratéhoró i ehwéhne.

¹¹ Wensabé wensabé arutaboiratéhoró. Mi ehwéhme naho naho aiq író ehwehne. ¹² Wehukení wenáwíq Kéinie. Wega miráú serahniyeho. We owainawane aninéna wenábáq subiq suowe. Aneqsabé subiq suoo? Wenábáqka kaweq sansánúwana we ahabábáq sansanúna wenábáq subiq suowe.

¹³ Nánuwahraho, mah marákóipéqté áhábábáq kegá itensabé suwahriehre eme íre áhtenoro. ¹⁴ Menah itewe pusa ké tahnsa míraune. Amahnága itega Sísaga tagariáh keyábé irutaboírúnayabé oga míone ue tagariahrahúne. Mó keyábé íre sirutaboíro kewé peh pusa ké tahnsa míáhwe. ¹⁵ Mó Sísaga tagariéh ánínsábé awahrieh anínká wehukení subiq súéh áni tahnsa míéhre. Wehukení subiq súéh ánimé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Minawé aiq ahtebehwe.

¹⁶ Sísaga itensabé anotahtaq arutaboíro puana itene ahabábáqsabe pukúwe. Wega aiq miraúnsabe irutaboíré sansa ahtebéne. Wega miraúnserah itega moq Sísaga tagariáh keyábé irutaboíréq séhréh aritanéhe. ¹⁷ Wehukenínká áhnte mah marákóipéqté ménsáménsá matawéna Sísaga tagariéh áni tabonah ani tagéna wensabé ayaqnehnsabé mí anínká Manikáne arutaboíré sansa íre sehgié. Minawé aiq tagarione. ¹⁸ Néne animárino, ínéga mó keyábé nirutaboíruge pehipi irariyehboq séhréh aritáho. Peh morá séhréh aritáh kegá aiq pútaq sirutaboíro ke míáhwe. Minayabe itega séhréh aritaneheqmúne.

Moke Sísaga tagariáh kegá siru eyoyóue míahrahowe i ehwéhne.

¹⁹⁻²⁰ Itega Sísaga tagariáh keyábé irutaboíréq séhréh aritáhnaraqmé itega aiq pútaq wene ehweh sehgiúne iwíáhorahúne. Itene irupipeqté iwíáhgá ite ehweh aitaahnaaq itene iru págegeue umeh agirana Manikánka moke tagariéhre. Wene iwíáhgwé itene irupipeqté iwíáh kiotaikire. Minayabe iwíáhéq Manikánseq mía míaéq iru eyoyó agorahire.

²¹ Néne iyahnabo animárino, itene irupipeqté iwíáhgá íre koti aitaahnaaqmé ite Manikáne auranabiahapeq iriwe méq págege ke míone. ²² Wega sehgióro i ehwéh sehgiéq we awahbeh sansá miraúnawe wega itene púreq ehwéh irena náire.

²³ Manikánka sehgióro i ehwéhnká teimé wenahni Sísaga Karáhénsabe aiq pútare ateq wega teínserah wensabé wensabé arutaboiratéhoró. ²⁴ Manikánka sehgióro i ehwéh sehgió kéwé werek mía míaowana wega sereq mía míaire. Wega Wenawa iteba eqmaréhrana itereq mía míaire. Itereq mía míaéna we sokígi aímé itereq Manikánseq moráráq mía míaúne.

4

Péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritéhboq iwíáhue tagahro i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárino, áhnte péhe ehwéh teri terino ke mah marákóipéq míáhwe. Segá, Manikáne Awanka itensabé iwíáh aitéhre éra péhenowe. Sene ehwehnsabé aiq pútare aritéhboq kawerue iwíáhue tagahro. Wehukega ite iwíáhnorirataq Manikáne Awanka iwíáh aritehrápómo. Mó anínká iwíáh aritehrápómo éq iwíáhue tagahro. ² Sísaga Karáhé wehukení úkue tumíowe irari anímé aiq pútaq iwíáhowana Manikáne Awanka mí iwíáh aritéhre. Minayabe itega, Manikáne Awapomo iwíáhirataq áhwárawe tagéq ahtebagehe.

³ Sísaga Karáhé íre wehukení úkue tumíowe irari anímé péhe iwíáhirana Sísaga Karáhéne naruo anínká mí iwíáh atéhre. Manikáne Awanka mí iwíáh íre atéhrana peh owainawanka mí iwíáh atéhre. Mira iwíáho kegá peh Sísaga Karáhéne naruo míáhwe. Mí péhe éhwéh irare kegá seneherawoe éhwéh írátówe. Segá amahnága mah marákó marákóipéq aiq míáhwe.

⁴ Néne animárino, ite Manikáne animári móe. Itega péhe kéné ehweh íre irasa se saiqnarúáhwe. Árahue saiqnaruaoho? Péhe éhwéh irari awánká mah marákóipéqté kéné sirupipeq miéhraha Manikáne Awanka mi awá aiq kiotaikire. Manikáne Awanka itene irupipeq miéh púana itega moq péhe kéné ehweh aiq saiqnarúáhwe. ⁵ Péheno ke mah marákóipéqté ké púara peh marakóipeqté éhwéh irarirara mó marákóipéqté kégá sene ehweh irera sehgiówe.

⁶ Itewe íre mina tahnsanéq peh Manikáne animári múne. Maniká tagariáh kégá itene ehweh írátíáhwe. Manikánsabe suwahrieh kégá itene ehweh íre írátíáhwe. Minayabe itega iwáhnori éhwéh ireq iwíáhue tagéq aiq pútaq ehwehnikákáq péhe éhwéhnikákáq saraq-marahráhowe.

Manikánsabe arutaboiri anínká mó keyábé moq arutaboirinkehe i éhwéhne.

⁷ Néne iyahnabo animárino, Manikánka ahriahri arutaboiri aní miéh púaq wensabé wensabé arutaboiratéhoru. Sirutaboiro kewé Manikáne animári méra Maniká aiq tagariáhwe.

⁸ Manikánka ahriahri arutaboiri aní miéh púara mó ke séhréh ariteyabe suwahrieh kégá Maniká íre tagariáhwe.

⁹ Ite oga mía miáigeheéna Manikánka webataq wenahni mah marákóipéq eqmarowe. Eqmaronsabe ite tagarionawe Maniká anotahtaq arutaboiritéhté aní miéhre. ¹⁰ Itega naho Manikánsabe íre irutaboírowane. Téhwe wega itensabé arutaboiritena itene ahbabáqsabe insahwé aitanieéna wenahni eqmarowe. Sísaga wene korahqtaté paiqmarankeheéna eqmarowe.

¹¹ Néne iyahnabo animárino, Manikánka itensabé anotah arútábóiritéhté púaq itega wensabé wensabé arutaboiratéhoru. ¹² Itene iuranka Maniká íre tagarione. Íre tagéq itega wensabé wensabé arutaboironaraqmé we itereq mía míaire. Mía míaeéna séhréh aitéhraq itega mó keyábé kawerue irutaboírúne.

¹³ Ite tagarionawe Manikánka Wenawa iteba eqmaréh púaq Manikánseq itereq moráráq mía míáuéne. ¹⁴ Mah kehíná kéhíná oga mía miáigeheéna Maniká Iteriboga wenahninká insahwé aitankeheéna eqmarowe. Minayabe tagéq teiune.

¹⁵ Sísá aiq pútaq Manikáne ahnikáwá wire atéh anímé wereq Manikánseq moráráq mía míáoéne. ¹⁶ Aiq pútare ateq ite tagarionawe Manikánka itensabé anotahtaq arutaboiritéhté. Itensabé arutaboiritéhténsabé mó keyábé irutaboírúne.

Manikánka arutaboíré sansa áhwárehre. Áhwárehraq mó keyábé irutaboírúnaraq ite Manikánseq mía míauana we itereq mía míaire. ¹⁷ Maniká arutaboiri aní mía míainserah ite mah marákóipéq mé tanahráq mó keyábé anotahtaq irutaboíraritone. Minayabe wega ehweh aitahna tanáhráqsábé íre áhreúne. ¹⁸ Arutaboiri anínká íre áhrei. Arutaboíré sansanká áhreé sansa kaqsuáhráhire. Ahbabáq anínká, Kamah aníneho éna áhre aruqaruréna arutaboiri aní íre míahrahire.

¹⁹ Manikánka itensabé téh arutaboírúne púaq itega amahnága mó keyábé irutaboírúne. ²⁰ Manikánsabe nirutaboírúge i anínká mó Sísá tagariéh anínsabé awahriehre éna anetaníbo iwíáhime wega péhe iwíáhire. Wega Sísá tagariéh aní tagéna Maniká íre tagehre. Minayabe wega tageh anínsabé awahrieh puana Manikánsabe íre arutaboiratéhté. ²¹ Sísaga sehgióro ú ehwehniká mahrahreéna,

Manikánsabe arutaboiratéhté anínká íné tagariáh kéreq moq arutaboíraritahro uraire. (*Sóni 13.34*)

5

Sísá tagariáh kégá mah marákóipéqté áhbábáq sánsá suqsurowe éhwéhne.

¹ Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitena tumeirankeheéna omaq ato anímé Sísá wire iwíáho kewé se Manikáne animári móe. Maniká Iteribonsabe sirutaboiro kewé wene animárínsábéákáq moq sirutaboírowe. ² Itega tagarionawe itega Manikánsabe irutaboírúge wega sehgióro i éhwéh sehgiunayabé Manikáne animárínsabé moq irutaboírúne.

³ Itewe Manikánsabe irutaboírúna kégá wega sehgióro i éhwéh kawerue sehgiune. Wega sehgióro i éhwéh sehgieyabe itene irupipeq íre umehi naneq mire. Írakaumo. ⁴ Manikáne animárínká mah marákóipéqté áhbábáq sánsá suqsurowe. Wensabé aiq pútare atonaga ahbabáq sansa kiotaikéq mi sansámári suahráhuéne.

Manikánka wenahni éhweh pahsúéh éhwéhne.

⁵ Insega mah marákóipéqté áhbábáq sánsá kiotaikéna suahráhiro? Sísá aiq pútaq Manikáne ahnikáwá wire atéh anínká mah marákóipéqté áhbábáq sánsá kiotaikéna suahráhire. ⁶ Sísá Karáhéga wání meanieéna Sóniba súwe. Íre peh morá wání meanieéna mah marákóipéq tuwe. Írakaumo. Itene ahbabáqsabe pukinieéna tuwe. Itene ahbabáqsabe pukúwana wene korahq tuwe. Manikáne Awanka aiq pútarí aní púana wega Sísá éhweh peh aiq pútaq éhwéh

tei teinire. ⁷ Apahtáro éhwéhnká wene sánsá teíre. ⁸ Manikáne Awanka teí éhwéhnkáq wání meawu ehwehnkáq korahq tu ehwehnkáq mi ehwéhtároqá peh morá éhwéh teíre.

⁹ Wehukene ehweh ireq aiq pútaq ehwéhne irarúne. Manikáne ehwehnka wehukene ehweh anotahtaq kiotaikire. Manikánka wenahni éwweh teímé íráhro. ¹⁰ Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atéh ánínká Manikáne ehweh wene arupipeq aiq íréhre. Wene ehwehnsábé íre aiq pútare atéh ánínká Manikánsabe péhe ání móne atéhre. Wene ahninkáwá éhwéhnsábé íre aiq pútare atéh púana wega Manikánsabe péhe ání móne atéhre.

¹¹ Manikánka teí éhwéhmé oga mérapeq awaq miagehéena wega oganúq ítéhre. Wenahniká miraúnsabe oganúq ítéhre. ¹² Manikáne ahninkáwáreq mía míai animé oga mérapeq awaq miéhre. Manikáne ahninkáwáreq íre mía míai animé oga mérapeq awaq miehro? Írakaumo. Oga mérapeq íre awaq miéhre.

Itega oga mérapeq awaq míone éq aiq irona ehwéhne.

¹³ Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atáh kéo, itega oga mérapeq aiq awaq míone éq ahtebagehéena sehiranue teiúge. ¹⁴ Itega Maniká awahbeh iwíáh sehgieq wensabé, Miraúno únana itene ehweh íréhre. Wensabé íre áhreeq peh weba kúnana itene ehweh íréhre. Minawé aiq tagarione. ¹⁵ Ite tagarionawe itega púrerúna éwéh wega moke íréhre. Minayabe itega wensabé, Náio teawénaraqmé wega náinawire tagarione.

¹⁶ Sisa tagariéh ánínká we íre pukorahi ahabáránaq tagéq Manikánsabe kawerato ue púreroro. Púrerirana Manikánka kaweratankéhe. Íre pukorahi ahabáqsbé sehiranue teiúge. Pukorahi ahabáqsbé púreroro íre teiúge. ¹⁷ Moke íre tábúsoréh sánsámárimé aiq ahabábáq míre. Mó ahabábáqmé pukorahi ahabárárana mó ahabábáqmé íre pukorahi ahabábáre.

¹⁸ Itega tagarionawe Manikáne animárinká íre ahabábáq aruqarurowe. Írakaumo. Manikáne ahninkáwágá wene animári wahnah wahnahni puana owainawanka íre saiq-nariahrahéna se pehagarítéhre. ¹⁹ Moke mah marákó marákó owainawane ayahpeq kéhrana peh itewe Manikáne animári míone. Minawé aiq tagarione.

²⁰ Mahraue tagarionawe Manikáne ahninkáwágá séna Manikáne iwíáh aitéhraq minayabe aiq pútari aní tagariahrahúne. Aiq pútari anínseq wenahni Sisa Karáhéreq itereq moráraq mía míaúne. Sisa Karáhéwé aiq pútaq Maniká ména ahriahri mía míai aníne.

²¹ Nene animárinó, péhepehe maniká pehragéq peh móbeq miáhro.

2 Sóni

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Mah pahsíipéq Sóni áwiq íre kéhrara peh ahtebia kégá Sóniga aiq sehiranúwe íwiáhowe. Segá íwiáhowe wene naruoyabé áhreu púana wenáwiq íre sehiranúwe. Mina únserah wega Sísá tagariáh kée íwiáhéna omaq atéh ínínseq wene animárínseqsábé pabeqme ehwéhne sehiranúwe. Áhnte ahtébiá kégá mira íwiáhowe. Ite íre tagarione. Páhsi sehiranú aninká mahraréna, Mó keyábé irutaboíroro. Péhe éhwéh tei teino kégá Sísá Karáhé wehukení úkue tumionsabe íre aiq pútare atáhowe. Mi kewé Sísá Karáhéne naruo woe ue sehiranúwe.

Sóniga ákáhpi sehiranú pahsíe.

¹ Manikánka omaq atéh ínínseq arene animárínseqsábé iné Sóni aboawah wehéna teiúge. Itega aiq pútaq sansá sehgiónsábé itensabé nirutaboíruge. Íre inébataq ínégá peh ómi aiq pútaq ehwéh sehgió kéréqka itensabé irutaboírúne. ² Aiq pútaq ehwéh itene irupipeq kagaéna ahriahri mítaq kagai puag itensabé irutaboírúne. ³ Maniká Iteriboreq wenahni Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera sirutaboíraitera iru ukíq itehye. Segá aiq pútaq sansánéra itensabé sirutaboíraitehye.

Mó keyábé irutaboíré sansa kawerue sehgióro i ehwéhne.

⁴ Itene animári aiq pútaq ehwéh sehgiónsábé íwiáh íwiáhuge. Segá Maniká Iteriboga sehgióro ú ehweh aiq íráhwe. ⁵ Ínégá teiú éhwéhmé kawerue íráhro. Íre o sehgióro i ehwéh sehiranue teiúge. Mah éhwéhmé itega téh aiq írátó ehwéhne. Wensabé wensabé arutaboíratéhoró éhwéh teiúge. ⁶ Irutaboíré sansamé mahraue kéhre. Manikáne sansá sehgióro ire. Wega sehgióro ú ehweh téh írátówe. Mi éhwéhmé mahraréna, Irutaboíré sansa kawerue sehgióro ire.

Sísá Karáhéne ehwehme ambubu atawéq sehgióneheqmúne i ehwéhne.

⁷ Áhnte péhe éhwéh irare ke mah marákóipéq miáhowe. Segá Sísá Karáhé wehukení úkue tumionsabe íre aiq pútare atáhowe. Mina tahnsa kéwé péhe íwiáh aítahráho ke méra sewe Sísá Karáhéne naruo woe. ⁸ Itega kaweq arámbéhriuronsabé ápeq tabanaginéhboq kawerurero. Itene ápeq moke meyagéhboq kaweroro.

⁹ Sísá Karáhéne ehweh suena mó ehwéh sehgió anímé Maniká moq aiq áúwéhre. Sísá Karáhéne ehweh ambubu atawéna sehgió anímé Manikánseq wenahnínseqka wereq mia míaóye. ¹⁰ Íre Sísá Karáhéne ehweh peh mó ehwéh íwáhnori aninká iteba sínaraq we mehweh atého. Itene nahupeq móátéhboq peh áwérághro. ¹¹ Péhe éhwéh íwáhnori aní mehweh atéh aninká wene ahbabáq sansa séhréh atéhre.

Sóniga mi ke koragéyabe awahbeh ehwéhne.

¹² Íné áhnte mó ehwéh kéhranawe amahnága pépahqtaq sehiranéyabe nuwahriehre. Iteba koragéyabe nuwahbehre. Iteba konaraq itereq moráráq ehwehnéq mi tanáhráq íwiáh íwiáhonehe. ¹³ Manikánka omaq atéh iní arenanahnone animárínká itensabé iroro ewe.

3 Sóni

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Mah pahsiípéq Sóni áwíq íre kéhrara peh ahtebia kégá Sóniga sehiranúwe íwíáhowe. Páhsi sehiranú aninká wene iyahnabo aní abowah wehgá sáhnshinkeheéna sehiranúwe. Wega maharána, Ahbabáq sansa pehragé peh kaweq sansánúno. Ahbabáq aruqaruri animé Maniká íre tagariéhre ue sehiranúwe.

Sóniga anehe sehiranú pahsíe.

¹ Káíúσιο, íné abowah wehne páhsi sáhnshawe tagáhno. Ínéga arensabé aiq pútaq nirutaboíruge. ² Néne iyahnabo aníno, arenawa kaweqtaq mía míaimé aiq tagarióge. Mína ónanserah are kaweqtaq mé awaho aní mía míainkeheéna púreratóge. ³ Arega aiq pútaq ehwéh sehgiõna puah arewe kaweqtaq mía míáoõne. Mó Sísá tagariáh kégá séra mi ehwéh teniátõnsabé nirupipeq anotahtaq eyoyóurairé. ⁴ Ínéga Sísá éhweh síwáhnorurau kégá wene sánsá kawerue sehgiõnsabé nirupipeq anotahtaq eyoyóire.

Sísá tagariáh ké séhréh arite ehwéhne.

⁵ Néne iyahnabo aníno, arega mó Sísá tagariáh ké séhréh aritahne. Arega nahno suwahpeqte Sísá tagariáh ké moq mehweh arite séhréh aritahnawe kawerõne. Mína kaweq sansáne. ⁶ Arega kaweraritahna kégá mahtaq Sísá tagariáh ké teriera, Káíúsiwe anotah arútábóiri aní mire ewe. Segá Manikáne arambéhri miraõnsabé sega are auwera pokoneherairataq séhréh arite se íre matiáh náneq nário. Maniká Iteribo awahbehñserah séhréh arite nário.

⁷ Segá Sísane arambéhri miraonehe íwíáhéra Sísá íre tagariáh kéné ménsámehnsá íre mewera pehipi pokuwe. ⁸ Minayabe mína tahnsa pokoneheraira ke íre matiáh náneq nário. Mó ke aiq pútaq ehwéh iragéhboq miraue séhréh arito. Miraue sereq itereq moraráq arambéhriéq Manikáne aiq pútaq ehwéh terienéhe.

Saiyo píribahri aninká íre kaweq sansánú ehwehne.

⁹ Ínéga arenawahrah Sísá tagariáh ké páhsi sehiranue siátáuge. Wehukení wenáwíq Tiótárépésá seba miéhre. Wega píribahriéna, Ínébataq mahtaqté kéné wahnah muge íwíáhinsabé itene ehweh íre irasa peh anehepeq sutaire. ¹⁰ Iteba konaraq wene ahbabáqmé pahsuqme ehweh ataníe. Wega íre kaweq ehwéh aintena péhe éhwéh aintaráire. Péhe éhwéh aintena íre peh morá mi ahbábáurairé. Sísá tagariáh kégá mitaq surowana wega íre mehweh arítaráire. Íre mehweh aritena mitaqté Sísá tagariáh kégá mi ke mehweh aritého éna momiwí nahtápéqté kaqsutaire.

¹¹ Néne iyahnabo aníno, ahbabáq sansa pehragé peh kaweq sansánúno. Kaweq sansá mira aruqaruri animé Manikáne anine. Ahbabáq aruqaruri animé Maniká íre tagariéhre.

¹² Wehukení wenáwíq Témitiúsiga Manikáne arambéhri kawerue mira aruqaruri puara ómiga we kaweq aníne íwíáhowe. Manikáne aiq pútaq ehwéhnká moq wene kaweq sansá pahsúéhre. Ínéga moq, We kaweq aníne teawúgah are tagariahnawe, Néne ehwehme peh aiq pútaq ehwéhne.

Sóniga we koragéyabe awahbó ehwehne.

¹³ Íné áhnte mó ehwéh kéhranawe peh pépahqtaq sehiranéyabe nuwahriehre. ¹⁴ Pehgáriq tanáhráq are koragane íwíáhuge. Mitaqkake pehipi ehwehnoyehe.

¹⁵ Manikánka arene aru ukíq atéhre. Mahtaqté arene iyahnaboga arensabé iraúno ewe. Mibeqté itene iyahnaboyabé iroro terio.

Súta Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Áhnte ahtébiá kégá, Sútawe Sísareq Sémísireqne sibákawa wíre íwíáhowe. Sútaga íre peh morá ánínsábé iwíáhéna mah pahsí sehiranéna peh moke Maniká Iteriboga omaq sito keyabé sehiranúwe. Wega mahraréna, Anehe tanáhráqmé seye suwahbeh ahhábábq miraira kegá aiq pútaq ehwehnsábé awiréh atagéhe. Mi kegá Sisa tagariáh ké saiqnaritaneheéra péhe éhwéh terigéhe. Itene Wahnah Sisa Karáhéga itensabé arutaboíréná mókake oga mía míaoarabeq móitankéhe. Mi tanáhráqsábé áwénunéq wene ehweh kawerue ireq sehgióro ue Sútaga sehiranúwe.

Sútaga sehiranú pahsíe.

¹ Moke Maniká Iteriboga omaq itarái keo, íné Sútane pahsi sáhnsahwe tagahro. Maniká Iteriboga itensabé arutaboíraitéhrana Sisa Karáhéga kawerue wahnahnaitéhre. Íné Sémísine ábákawa ména Sisa Karáhéne arambehriu aní múge. ² Maniká Iteriboreq Sisa Karáhéreqka séhréh aitehyanka iruí sánsámé iru ukíqite sansamé mó keyabé irutaboíré sansamé itene irupipeq anotah úkinkehe.

*Kaweq ehwehnsábé íre suwahbeh kegá Sisa tagariáh kébá sewe i ehwéhne.
(2 Píta 2.1-18)*

³ Néne iyahnabo animárinó, Manikánka ite meirena kaweraitaráinsabé ite wene animári méq peh morá ké tahnsa míone. Minayabe sehiranue teinieuatq mó ehwéh niahrreraq kéhre. Mina niahrreraq kéh éhwéh teiníe. Manikánka Sisa tagariáh ké wene sánsá aiq teiátáire. Minayabe péhe éhwéh aiq pútare atehboq peh morá wega teiátái ehwéh ambubu atawéq sehgióro.

⁴ Manikáne sansá íre sehgió ké táhmaroga iteba epéráhpérué miáhwe. Segá péhenéra, Manikánka ite séhréh aitéh púana itega ahhabáronaraq wega itensabé íre abiahnsa aitankéhe ewe. Mira íwíáhéra ahhabábq aruqarurowe. Mi sansá mirao puara itene Wahnah Sisa Karáhénsabe ahgáho atáhowe. Mi kewé iraipéq pokoneherawoe. Minayabe Manikánka naho aiq irarúwe.

⁵ Téhowe Manikánka Ísara ke Ísípi marákórápéqté koweriqmena méritowe. Anehe áhnte mérito kega wene ehwehnsabé íre aiq pútare atónsabe wega se oraruowe. Itega mi ehwéh aiq irátówana mónkakáq ahreraq itahnaq iwíáhigehe. ⁶ Manikánka íópeqté ké omaq sito arámbéhrí arítówara táhmaroga wene ehweh anterúónsabe Manikánka se táhru táhruarena sunkíkírabeq márunsitowe. Se amahnága mítaq peh mía míaowana mókake ehweh aritahna tanáhráq sínaraq Manikánka ehweh aritena kamah arinkéhe. Minayabe iwíáhue tagahro. ⁷ Sóróma suwahpeqté kéreq Kómóra suwahpeqté kéreq wahtotaq kehiná suwahpeqté kéreqka moq ahhabábára ahkaragára sansánuwe. Ahkaragára sansánuwana Manikánka kagai iraráté kamah ariuwe.

Manikánka ahhabáru ke kamah ariunsabe iwíáhue tagéq mi kegá ahhabáruserah íre oro. ⁸ Amahnága teiú ké ite péhe éhwéh aítáh kégá moq ahhabárowe. Segá múguwahguéra peh áónáho ke tahnsa méra seyene sinonka ahhabárawíahwe. Ahhabáruera Manikáne ehwehnsabé suwahriehre. Segá téhreh naneqkakáq íópeqté keyábé síéhruruowe. ⁹ Anotah íópeqté aní wenáwíq Máhíkérie. Wereq owainawanséqka Mósísine anonkansabé ehwehuye. Ehwehuyataq Máhíkériga owainawansabé íre éhruruúwe. Írakaumo. Wega owainawansabé, Manikánka ehweh atankéhe teawuwe.

¹⁰ Mi pehe kégá íre mina tahnsanéra sega íre tagariáh náneqmarí síéhruruowe. Áwéhq poeráhqá íre iwíáhéna peh wene anonkanka awahbeh sansá pehipi mirainserah sega aiq miraowe. Segá miraonka seye kamah aríre. ¹¹ Naho kegá ahhabáru serahnowe. Kéíniga ahhabáru serahnowe. Pérámaga móneyabé wene aigará pabekúwara ahhabáru serahnowe. Kórahga saiyoéna wene wahnahne ehweh anteruo serahnéra mi ke airaiq tabanagowe. (Stat 4.3-8; Namba 16.1-35, 22.1-35)

¹² Itega moráráq nahtaq mi pehe kégá ábóraq ahhabárowe. Segá peh seyensabé sirutaboíréra seye suwahbeh sansá sehgirowe. Se íre ibonkakáq irábúyá tahnsanéra peh sóiriqka paentarúéh irábúyá tahnsa miáhwe. Sera íyéh tánáhráq awanká sera íre íyéhnserahnowe. Se ánuqkakaq pagogi awanká aiq ehayatagi awanká tahnsa miáhwe. ¹³ Wání períéhrena áhnte atútú kéhnserah sega áhnte ahhabábq kéhre. Wání períéhrena nonarehya ábóraq kéhnserah sene ahhabábq ábóraq kéhre. Wehyoqka ah íre nora peh wewega túbínginserah mi kegá kaweq ahmé íre nogówe. Segá ahriahri anotah sunkíkírabeq mía míaihehéna Manikánka mítaq sene máhriq arítáráire.

¹⁴Éhrámataté áhwárawe mó mitaqté sínáhbúwá mó mahtaqté sínáhbúwá sure sure abapete téhtaré áni wenáwíq Ínókutaq seawehrarúwe. Manikánka mi áni iwíáh atowana wega teiu keyabé naho naho mahraréna, Tagariáhro. Itene Wahnahseq we miéhrabeqte íopeqté kéreqka áhnte kereq tuoneherawoe. ¹⁵Sega túrataq Manikánka ómi keyábé ehweh aritena sainsuena moke ahbabáq ke Manikánsabe ahqáho atáh kéwé kamah arinkéhe. Mi kegá Manikánsabe ahqáho atera ahbabáq aruqaruréra Manikánsabe íre kaweq ahbabáq éhwéh éhruonsabé wega anotahta q kamah arinkéhe. ¹⁶Teiú ké sirupipeq umehi ke méra, Íre kawerire irare irareo ke miáhwe. Seye suwahbeh ahbabáq miraéra seyensabé iwíáh iwíáh éra píribahriéra seye síwíq pankerera seyene iwíáh miraigeheéra mó keyábé ehnehene arítáhe.

Anehe tanahráqsábé irari ehwéhne.

¹⁷Néne iyahnabo animárino, itene Wahnah Sísa Karáhéga wene ehweh teri terinigeheéna wehuke eqmarowe. Manikáne Awanka mina eqmaro ke iwíáh aritowara anehe tanahráqsábé teiátówe. Sene ehweh ahreraq matíáhro. ¹⁸Eqmaro kega aiq mahraréra, Anehe tanahráqmé seye suwahbeh ahbabáq miraira kegá aiq pútaq ehwehnsabé awiréh atagéhe urowe. ¹⁹Urowara amahnága mina tahnsa ke miáhwana sene péhe éhwéhnká Sísa tagariáh ké sainkowe. Manikáne Awanka mi ke íre iwíáh aritahnara peh wehukene iwíáh iwáhnorigehe.

²⁰Néne iyahnabo animárino, Iteitega Sípane kaweq sansá ambubu atawéq tábúsoqme sehgióro. Manikáne Awanka séhréh aitahnaq púreq aruqaruroro. ²¹Maniká Iteriboga itensabé arutaboiri puaq wene ehweh kawerue ireq sehgióro. Itene Wahnah Sísa Karáhéga itensabé arutaboirena mókake oga mía míorabeq móitankéhe. Mi tanahráqsábé áwénunéq wene ehweh kawerue ireq sehgióro.

²²Manikáne ehwehnsabé aiq pútaq ehwehpómo iwíáho ke séhréh ariteq tábúsoqme síwáhnororo. ²³Itega toráh aginai topáh sokeráhnserah árahnabomo iwíáho ke iraipéq pokiyehboq apubúue séhréh ariteq síwáhnororo. Mó ke ahbabáq keyabé áhreéq irutaboiroro. Wehukeníká náwíbagi korósi sukíeyabe awahriehnserah mi kené ahbabáq sansa iuwahriáhnaq pehrahagro. Sene ahbabáq sansa iuwahriáhnaq pehragéq peh seyensabé irutaboiroro.

Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq wenáwíq pankerone i ehwéhne.

²⁴Ahbabáqka ite saiqnaríehnehboq Maniká Iteriboga kawerue wahnahnaitahráhire. Ité wereq méq mó oga miáhna tanáhráq peh kaweqtaq méq irupipeq eyoyóigeheéna Maniká Iteriboga wahnahnaitankéhe.

²⁵Maniká Iteribo webataq Manikáne. Wereq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite meirera aiq kaweraitehye. Wega nahomé, amahnágawé, mókakewe, ahriahri kiotaiki Wahnáh áninéna págegeue wahnah wahnahnire. Wensabé iwíáh iwíáh ateq wenáwíq pankerone. Ahriahri pankeraneheqmúne. Aiq mire.

Sokigi Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Sónine naruoga we Pátímósi marákórápéq saiqnariotaq wenawanka tagówana Sísaga áhnte naneqmarí sokigi awuwana tagówe. Mí tanáhráqmé Sísansabé aiq pütare ató kene naruoga se anotahtaq síwíoqnowe. Sóniga sehiranú ehweh áwahewé Sísá Karáhé anotah Wahnáh áninéna moke wene naruoreq owainawanseq saiqnariankehe. Wega mi arámbéhrí parabarúéhra moke Sísansabé aiq pütare atera wene sánsá íre susa peh ambubu atíéhra kewe Manikánka síwíq pankerena wereq ahriahri mía miáigeheéna kaweraritankéhe.

Sísá Karáhéga Sóni sokigi awu ehwehne.

¹ Naho kopípéq ko ehwéh Sísá Karáhéga amahnága ábóraq maréhre. Téhwe Manikánka mah ehwéh Sísá teawena wene arambehrio ke sokigi arinkeheéna mókake ábóragína naneq teawátáire.

Íné Sóni Sísane arambehriu aní múge. Sísá Karáhéga wene íópeqté aní eqmaréhra mah ehwéh sokigi anírana sehiranuge. ² Íné Sóniga Manikáne ehwehnikakák Sísá Karáhéga sokigi aní éhwéhnkákák moke sehiranue teiníe.

³ Manikánka wene ehweh iwíáh aintéhra sehiranuge. Mah ehwéh mó kegá irageheéna sáhnsahwe terí ánínsábé Manikánka, Kawerone atéhra iwíáh iwíáhire. Mah ehwéh irera sehgiro kereqsabé Manikánka, Kawerowe arítéhra iwíáh iwíáhowe. Mah ehwéh aiq pútaragina tanáhráq áhnbóraní puara iwíáh iwíáhowe.

Sóniga abapete téhtaré Sísá tagariáh kéhíná suwahpeq siu pahsi sehiranú ehwehne.

⁴ Ite Esia marákórápéqté ké abapete téhtaré Sísá tagariáh ké iteruwahpeq iteruwahperue miáhowe. Itega irageheéna íné Sóniga mah pahsi sehiranue íuge.

Manikámé naho mía miáu aninéna amahnága moq ména mókakeakák peh mía miáina tuinawire. Wega wahnah wahnahniatq íópeqté ké abapete téhranitégá wene auranabi-ahtapeq mía miáowe. Sereq Sísá Karáhéreq Maniká Iteriboreqka itensabé sirutaboi aitera séhréh aitera itene iru ukíq ítáhowe. ⁵ Sísá Karáhé marakóipeq míotaq Wenabone sánsá sokigi aiena Wenabone ehweh pahuowe. Manikánka Sísá ebeq iriwe oganúq atowana Sísaga moke mah marakóipéqté wáhnáhmári kiotaikéna wahnahnarítéhre.

Wega itensabé arutaboraitena itene ahbabáqka ite saiqnariaraitaq wene korahq tunka ite kaweraitáire. ⁶ Maniká anotah Wahnáh áninéna Sísane Abowá miéhre. Wene animári méq wene ehweh mibeq mahbeq aritona ke miageheéna Sísaga ite kaweraitáire. Sísá Karáhéwé anotah aninéna págege sansá mira aruqarurinsabé ahriahri iwíáh iwíáh atone. Aiq mire.

⁷ Tagariáhró. Wega íópeqté piribirioyahnkakaq tuinawire. Tuinaraq ómi mah kehiná kéhínánká we tagagehe. We sehshabío kega moq tagagehe. Mah kehiná kéhínánká we tagéra áhreéra ibisaneherawoe. Teiúnserah ábóraginawire. Aiq mire.

⁸ Maniká, moke miraorahi anínká mahraréna, íné ebeqte aní ména íné moq anehete aní múge ire. Webataq Maniká míre. We naho mía miáu aninéna amahnága moq ména mókakeakák peh mía miáina tuinawire.

Sóniga Sísá Karáhé tagó ehwehne.

⁹ Íné Sóni iteruwah uge. Sísane sánsá sehgiunayabé mó kegá itereq ínéreq iwíóqnahwe. Sísá itene Wahnahne arambehri kawerue miraéq áwénnunúne. Mókake wega wahnah wahnahniabeq moraráq mía miáoneheqmúne. Manikáne ehwehnikakák Sísá Karáhéga sokigi aní éhwéhnkákák teri terinuraunsabé sega íné kaqme wáhnaupeqté kéné marakórapeq, Pátámósa marákórápéq móintárowe.* ¹⁰ Manikáne wéhékáhtáq Wenawanka iwíáh aintehrana néniwanka tagehrana inehepeqte anotah ehwéh íróge. Író éhwéhmé pemiáhnka tahnsa éhwéhne. ¹¹ Mí éhwéhnká mahraréna,

Arenawanka tageh naneqsabé púkuipéq sehiranue abapete téhtaré kéhíná suwahpeq Sísá tagariáh ké momiwíuriáhrabeq nário. Épésá suwahpeq, Síména suwahpeq, Pégámúma suwahpeq, Táiyátáira suwahpeq, Sáhrísi suwahpeq, Pírárépiá suwahpeq, Áráorísia suwahpeq, miraue mi kehiná suwahpeq Sísá tagariáh ké momiwíuriáhrabeq nário ire.

* **1:9:** Pátámósa marakówé pehgáriq marakóéna sóreq waní ákáhpi kéhre. Aroma kegá iwíáhéra, Mí marakówé peh karábúsi kené matabue uwe.

¹² Nário irana íné tení ání taganieéna pabeqme tagéna abapete téhtaré kaweq aráhmú, kóraraté miraia áráhmú tagoge. ¹³ Áráhmuwarí kéhrabeq ákáhpi wehukení úkú aní iriwe ména íre wahto korósi sukiwe miéhre. Kaweq aréti, kóraraté miraia áréti wene ákáhnababí kéhrana tagoge.

¹⁴ Wene ayahqnonkakaq ayahrankakáq anotah tabérábéena sipisípiqne áyó tahnsanéna piriirioyah tahnsane. Wene aurame anotah irárehnserahne. ¹⁵ Wene aigáramé káhpahga aurehtehrinsarahne. Wene ehwehme anotah wanínká ahkuuq ahkuarinsarahne. ¹⁶ Wene ayah púpeq abapete téhtaré wéhyóq táhtotíéhre. Éberiopeq éberiopeúe áwéhria póká wene áwéhipeq kéhrana auranabiah pópoqnahga anotah tehréna wéhékáhnabubu anotah patáhgá téhrehnserahnire.

¹⁷ Téhreh serahnirana íné Sóniga we tagéna wene aigárápí inahnsubena pusa ání tahnsa míoge. Pusa ání tahnsa míógana wene púpeqte áyáhtáté íné táhtorena ínénsabe, Íre áhreuño. Íné ebeqte aní múge. Íné anehete aní múge. ¹⁸ Ínéwé oga mía míau aní múge. Íné pukéna amahnága oga mía míaugah tagáhne. Mókakeakáq oga mía míainauge. Púkerapeqté kíákáq irapeqté kíákáq matiógé.

¹⁹ Amahnága tagáhna naneqme mókake anehe tanahráq sína naneq moke sehiranúno. ²⁰ Niyah púpeq abapete téhtaré wéhyóq matiógah tagáhne. Abapete téhtaré kóraraté miraia áráhmú tagáhne. Minawarimé áwahe teawiníe. Abapete téhtaré áráhmúe ume abapete téhtaré kéhíná suwahpeqte Sísa tagariáh keyábé iraruge. Abapete téhtaré wéhyóre ume íopeqté kégá abapete téhtaré kéhíná suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiáhwe íre.

2

Épésa suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu ehwéhne.

¹ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Épésa suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.*

Niyah púpeq abapete téhtaré wéhyóq matawéna kaweq aráhmú, kóraraté miraia áráhmú kéhtáq nogena mah ehwéh teawiníboq íro. ² Arega miraona sansá aiq tagarióge. Are abobiah taebewe arambehriona sansá aiq tagarióge. Arega néne sansá íre susa peh kawerue sehigionana tagarióge. Arega ahbabáq keyabé íre awahbehme aiq tagarióge. Péhephenéna, Manikánka íte aiq eqmaq íúwéhnsábé ítene ehweh íráhro uro keyabé sene ehweh áhwárawe tagé sene péhe sansá pahsuahe. ³ Néne arambehri miraónayabé mó kegá áwíoqnarowah arega anetaníbo íre iwíáhia peh néne sansá ambubu atawé kawerue sehigionana tagarióge.

⁴ Peh morá íre tábúsoq marahna naneq teawiníe. Arega ínénsabe téh aiq pútare aintáronaraq anotahtaq arutaboíraintaróne. Amahnága túbáh ague írakaunóne. ⁵ Arega ínénsabe téh anotahtaq arutaboíraintarónayabé iwíáhue tagáhno. Amahnága arega peh ákáhtaq arutaboíraintahnayabé íre kaweróne. Minayabe iwíáhue tagé téh miraurónanserah mónkákáq miraúno. Arega mó iwíáh íre inaraq areba kure areba kéh áráhmú sabiwianauge. ⁶ Mó kawéq sansá matiahne. Níkóra kéréh kéné sansá sehgió kégá ahbabáq miraonsabé awahriehrana íné moq mí sansánsábé nuwahriehre.†

⁷ Íre parosa áhréákáq áníno, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue íro. Ahbabáq kiotaikina anínsábé, Íné Manikáne kaweq matábúrápéqté áwánká ara oga mía míaorahi será náhno ataníe íre.

Síména suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu ehwéhne.

⁸ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Síména suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné ebeqte aní múge. Íné anehete aní múge. Íné pukéna iriwe oga úkurau aní múge. Mah ehwéh teawiníboq íro. ⁹ Íre kaweq sunúq surainsabé arene arupipeq umehirana tagoge. Are tabonah aní míahana tagoge. Mónkákáq ménsámehnsánkakaq íre kéhre ényabé peh morá ínéga náu w náneqmarí áhnte matiahne.

Péhenéna, Asiu anímári múne irare kegá are éhruruowana íróge. Se íre Asiu kahnáhnéna peh owainawa kahnáh miáhwe. ¹⁰ Sega are áwíoqnehrataqmé íre áhreuño. Owainawanka mirainaga mó kegá íte táhmaro karábúsiipéq itagéhe. Mí tanáhráq wega áhwárawe tagáhnana nayáhnkú wéhékáh íre kaweq sunúq kanawire. Are pukina tanáhráqkákáq néne sansá íre susa peh kawerue sehginaraq oga mía mía apéq awiníe.

* **2:1:** Sísa Sóninsabé, Néne ehweh íopeqté ké terio éna íre mí kené sansá peh mibeqté síósipeqté kéné sansánsábé iwíáhéna pahsuowe. † **2:6:** Níkóra kéro kegá síwáhnoréna, Péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáhoró aritera, Mó kené weh ahre abarioro éra síwáhnorúwe.

¹¹ Íre parosa áhréákáq áníno, Manikáne Awanka Sísá tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahabábáq kiotaikina anímé anehe puké tanahráq iraipéq íre kaqauwankéhe. Írakaumo ire.

Pégámúma suwahpeqte Sísá tagariáh ké teriu ehwéhne.

¹² Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Pégámúma suwahpeqte Sísá tagariáh kéréq auráq matíéhre. Mí anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Éberiopeq éberiopeúe áwéhria poká néne níwéhipeq kéhre. Mah ehwéh teiníboq írátíáhro. ¹³ Owainawanka arenawahpeq wahnah wahnahnime aiq tagoge. Néníwíqsabe íre ayehitegurégúia peh néne ehweh teri terinurone. Arenawahpeqte mátábúwé aiq tagarióge. Owainawanka arene mátaburapeq mía míairara ínénsabe suwahrieh kegá néne ehweh pah-sutai aní Ántípa subiq sutotaq arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehigionana tagoge.

¹⁴ Arega íre tábúsoq marahna sánsá teawiníe. Are míahnarabeqte mó táhmaro kegá Pérámame sánsá sehgiówe. Ísara kegá ahabábárigheéna Pérámaga naho Péráki péhe sánsá sokigi awuwe. Sokigi awuwana Pérákiga Ísara ke ahabábáq sansa sokigi ariuwana sega péhepehe manikánsábé titirue náwú tahutáhúq néra mó kené weh ahe pehipi abariowe. ¹⁵ Are míahnarabeqte mó táhmaro kegá Níkóra kéréh kéné sánsá ahabábáq sansa sehgiówe. ¹⁶ Mí ahabábáq sánsá sue peh kaweq sansánúno. Íre mirainaraqmé mótaq areba kure níwéhipeqté pókaráté mí ahabábáq ké apiwe kamah ariníe.

¹⁷ Íre parosa áhréákáq áníno, Manikáne Awanka Sísá tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahabábáq kiotaikina anímé íopeqté tópáh, kopésúó tópáh náwiníe. Ínéga o awíq taberábe ebáhtáq sehíranarena náwiníe. Wehukega mí awíq íre ahtabahwana peh morá matíéh ánínká ahtebankehe ire.

Táiyátáira suwahpeqte Sísá tagariáh ké teriu ehwéhne.

¹⁸ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Táiyátáira suwahpeqte Sísá tagariáh kéréq auráq matíéhre. Mí anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné Manikáne ahninkáwáéna néne niurame ira tahsáne. Néne nigáramé káhpahga aurehtehrinserahne. Mah ehwéh teiníboq írátíahno. ¹⁹ Arene sánsá moke tagarióge. Arega ínénsabe aiq pútare ainte mó keyábé arutaboíré séhréh aritahne. Arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehigionana tagarióge. Arega anehepeqte árámbehríónaga arene ebeqte árámbehrí kiotaikirana tagoge.

²⁰ Peh morá íre tábúsoq marahna naneq teawiníe. Mó ahré íní wenáwíq Séséberíe. Wega areba ména néne arambehri ke péhe éhwéh síwáhnorire. Wega péhenéna, Íné Manikáne ehweh iraru íní múge éna Manikáne arambehrio keyábé síwáhnoréna, Itega mó kené weh ahe pehipi abarioro. Péhepehe manikánsábé titirue nárie tahutáhúq nahro síwáhnorire. Mí pehe sánsá síwáhnoriraq arega íre ahqáho atahne.

²¹ Wene ahabábáq sansa suankeheéna peh áwé tagogana wega mí ahabábáq sánsá sueyabe íre awahbehre. ²² Minayabe mí iníseq we abario kereqsabé, Awahreoro aritena anotahtaq kamah ariníe. Sene ahabábáq sansa íre susa peh miráirataq kamah ariníe. ²³ Mí íní kéréh ánimári subiq suaníe. Subiq suahnaq ite Sísá tagariáh kegá tagéq Manikánka wehukene sirupipeq sene iwíáhipeq aiq tagariéhre ahtebagehe. Itega miraira sansa tagéna morání moráníne saime náníe.

²⁴ Ite Táiyátáira suwahpeqte Sísá tagariáh ké táhmaro itega mí ahabábáq íniné sánsá íre sehgiówe. Mó kegá mí ahabábáq sánsánsábé iraréra, Owainawane kopésúéh éhwéh íráhro ewaq itega ahqáho aritahwe. Itensabé mó págege ehwéh íre aitaníe. ²⁵ Peh morá itega írátíáh sánsá íné túona tanáhráqkákáq kawerue sehgióro.

²⁶ Ahabábáq kiotaikéna néne sánsá anehe tanáhráqkákáq kawerue sehgina anínsábé, Mah kehíná kehíná wahnahnarito ataníe. ²⁷ Nániboga ínénsabe, Wahnah arito aintéhnserah wensabé moq, Wahnah arito ataníe. Wehukenínká anotah sahtáté kunuba subiqme piterúéhnserah ahabábáq keraq wahnahnaritankéhe. ²⁸ Wahnahnaritéh aní anotah wehyóq tuembíná náwiníe. ²⁹ Íre parosa áhréákáq áníno, Manikáne Awanka Sísá tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

3

Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagariáh ké teriu ehwéhne.

¹ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagariáh kéréq auráq matíéhre. Mí anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Abapete téhtaré íopeqté kegá ínéba mía míawana abapete téhtaré wéhyóq táhtotawéna mah ehwéh teawiníboq iro. Arene sánsámé moke tagarióge. Mó kegá are tagéra, Kaweq ogamé sansanóna aní móne atáhwana ínégá mó iwíáhéna, Are pusa aní míahne uge. ² Minayabe irigue arega moke matíahna sánsá, íre soraq suahna sánsá ambubu atawé tábúsoqme

sehgio. Arene sánsá aiq tagarióge. Moke arene sánsánsábé Manikánka, Íre tábúsoq marahne íwiáhíre. ³ Arega írátóna ehwéhnikákáq ahtebarona ehwéhnikákáq mónkákáq íwiáhíue tagé kawerue sehgio. Ahababáq sansa sue kaweq sansánúno. Arega íre mirainaraq areba séna kamah awinauge. Aebó ánínká íwiáhíue sinserah are íre tagariahna tanáhráq areba sinauge.

⁴ Ite Sáhrísi suwahpeqte Sísa tagariáh ké ite mó táhmaro íre ahababária peh kaweqtaq miáh púaq taberábe korósi aneranerarueq ínéreq moráráq nogigéhe.

⁵ Ahababáq kiotaiki aní taberábe korósi sukiwe miahno atena oga mérapeq awaq miéhra ke síwíq kéhrabeq wenáwíq íre sorahrúaníe. Írakaumo. Peh Nániboreq íópeqté kéreqpa wenáwíq pahsuanié. ⁶ Íre parosa áhréákáq áníno, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Pírárépiá suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu ehwéhne.

⁷ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íópeqté ánínká Pírárépiá suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehíranue teawo.

Íné kaweqtaq miá miáu anínéna aiq pútaq sansá áwahe aní múge. Tébitiga naho wahnahnúnserah ínéga págegeue wahnah wahnahnuge. Ínéga síú ónsá mó kegá íre paiqmarahráhowe. Ínéga paiqmaró ónsá mó kegá íre sioráhowe. Mah ehwéh teawiníboq írátíahno.

⁸ Arene sánsá moke tagarióge. Are peh ákáhtaq págege aní miáhnana tagarióge. Arega néníwíq anehepeq íre susa peh néne sánsá kawerue sehigionana tagarióge. Minayabe arene auránabíahapeqté ónsá síatógara mó kegá íre paiqmarahráhowe.

⁹ Owainawansabé íwiáh íwiáh atanehéera momiwío kegá péhephenéna, Ite Asiu ke úne ewe. Ínéga miraoro unka mí kegá areba séra arene aigárátaq káuqmunue arensabé íwiáh íwiáhéra ínéga arensabé nirutaboírume ahtebagehe. ¹⁰ Mah kehíná kéhíná áhwárawe taganieéna íre kaweq sunúq mah marákó marákó sinawire. Arega néne ehweh peh kawerue sehgióna puana are auráq matiáhnaga mi sunúqká are íre áwíoqnankehe. ¹¹ Ínéga apubúue sinauge. Arega arambehriuronayabé merona apéq mó kegá meyéhboq ambubu atawé arega ahteabáhna sansá kawerue sehgio.

¹² Ínéga ahababáq kiotaikina anínsábé Manikánsabe íwiáh íwiáh atáh náhtápéqté náhwíáhnsánsé tahnsa miahno ataníe. Wega mi nahupéqté ahriahri íre tueyokinkehe. Írakaumo. Maniká Nánibone mátabu o Sarúsarama suwahpeq íópeqté tuinawire. Mahna teawú mátabú áwíqkakaq Maniká Nánibo wenáwíqkakaq néne o níwíqkákáq ahababáq sansa kiotaikina aníné anonkataq sehíranaraníe. ¹³ Íre parosa áhréákáq áníno, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Áráórísia suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu ehwéhne.

¹⁴ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íópeqté ánínká Áráórísia suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehíranue teawo.

Ínéwé aiq pútaq ehwéh áhwáro anínéna Manikáne ehweh tábúsoqme teri terinu anínéna peh aiq pútaru aní múge. Ínéwé moke Manikánka miraro naneqmarí áhwáro aní múge. Mah ehwéh teawiníboq iro. ¹⁵ Arene sánsá moke tagarióge. Arewé íre tuituiragire. Are íre osoréhre. Írakaumo. Are peh ákáhtaq osoréhnsábé íre nuwahbehre. ¹⁶ Arewé peh ákáhtaq osoréh púana wehukenínká wene áwéhipeqté kahqmuri topáh kiséhnserah are níwéhipeqté kisuanauge.

¹⁷ Arega mahraré, Íné áhnte moné matawéna áhnte mensáméhnsá kéhre ene. Mó naneqsabé íre tabonahuge ene. Írakaumo. Arewé íre kaweqtaq miahne. Ahtebeh kegá are tagéna, Múguwahgu aníne íwiáhíhowe. Are tabonah aura pira aní mí pehrákora aní miahne. ¹⁸ Minayabe teawiníboq iro. Are íre tabonah aní miankehboq áhnte kaweq naneq, kóra moné ínéba sebaiqmaro. Are pehrákora aní miahnana mó kegá tagehranka ayehítéhnehoé taberábe korósi úbíq miankéhboq sebaiqmaro. Arene auranka kawerue tagankehboq maráhsíni sebaiqme aurapi abaqmaro.

¹⁹ Ínéga nirutaboíru kegá ahababárotaq sensabé ehweh aritena kamah ariúge. Miraunsabé arene ahababáq apubúue sue néne kaweq sansá sehgio. ²⁰ Tagariahno. Ínéga onsaraq iriwe ména pakobakoéna áhrabuge. Néne ehweh íréh ánínká onsa siintahnana kibekue weba míaníe. Wereq kiwéta táhutahuroyehe.

²¹ Ínéga kiotaikéna Nániboga wahnah wahnahnirabeq wereq tútuue míóge. Ahababáq sansa kiotaikína anínsábé, Máho teawiníe. Ínéga wahnah wahnahnurabeq tútuue miónserah arega moq ínéreq mahtaq wahnah wahnahnurabeq tútuue miahno ataníe. ²² Íre parosa áhréákáq áníno, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

4

Sega íopeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

¹ Anehe iné Sóniga mó tagogana íopeqté ónsá sírana tagoge. Írátáu ehwéh pemiáh tahnsa ehwéhnká mó mahraréna, Anehe sína naneqsabé sokigi awiníboq íopeq kio ire. ² Íopeq kio irana Manikáne Awanka págege aintéhrana néniwanka tagéna wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh áni tagoge. ³ Apahtáro ebáh síwíq sásípa, kóníríáni, éméra kéhre. Kóníríáni ebáhmé tautáúq ebáhne. Éméra ebáhmé sehenáh ebáhne. Patahga sásípa ebáhtáq patahirana téhrehnerah mítaq tútuue miéh áni wenaneq téhrehre. Tautáúq ebáh, kóníríáni ebáhnká tautáúrsenrah mi aní wenaneq tautáúrire. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq ora pewe abugeqñáh atawéna sehenáh ebáh, éméra ebáhnká tahnsanue téhrehre.

⁴ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq mó síáhwári abugeqñáh atiehrara 24 abóáwáh wéhgá mítaq tútuue miáhwe. Se taberábe korósi úbíqme méra kaweq ayáhúq, kóraraté miraia áyáhúq sukiwe miáhwe. ⁵ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráqté sokaqesuenta ehwehnéna puruburuire. Mi síáh abiahtapeq abapete téhtaré kánéqká téhrehre. Mi kanéqmárimé Manikáne Awane. ⁶ Mi síáh abiahtapeq anotah kawéhu tahnsa náneq, timano tahnsá náneq kéhre.

Itaréitaré oga miáh ká wahnah wahnahnirabeq abugeqñáh atawéna siuranabiahtapeqkakáq sinehepeqkakáq áhnte aurá kéhre. ⁷ Ebeq oga miéh ká úrinsi iá tahnsa káne. Anehe oga miéh kámé awehq kaho tahnsane. Mó anehe oga miéh kámé wehukeníné auranabiah masa káne. Mó sinehe oga miéh kámé kúpapaqka puahmbuahninserah tahnsá káne. ⁸ Mi itaréitaré oga miáh kámári mó ka mó kanue abapete morá óé kéna moke sinonkataq áhnte aurá kéhre. Sene oe awenahpeq moq áhnte aurá kéhre. Segá wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakáq ahriahri mahraréra,

Maniká itene Wahnahnka moke miraorahire.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We naho mía míai aníne

amahnága moq ména

mókakeakáq peh mía míaina tuinawire ewe.

⁹ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánínká ahriahri mía míaire. Mina oga miáh kámárinká wenáwíq pankerera wensabé, Kaweróne atera iwíáh iwíáh atáhwe. ¹⁰ Segá iwíáh iwíáh atáhtáq 24 abóáwáh wéhgá wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánibá sewe. Segá ahriahri mía míai aníne auranabiahtapeq séra sene kaweq ayáhúq mítaq marera káumunue, Arebataq anotah aní móne éra wensabé iwíáh iwíáh atáhwe. ¹¹ Iwíáh iwíáh atera igonkónue mahraréra,

Arewé Maniká itene Wahnah mone.

Are anotah kawéq áni móne.

Arensabé iwíáh iwíáh ateq arenáwíq pankerone.

Anotah Wahnáh áni móne.

Arega moke miraorahóne.

Arega moke kéh náneq miraróne.

Are awahbeh sansámé mirarónana

amahnágaakáq kagaire.

Minayabe arensabé iwíáh iwíáh atone éra igonkónowe.

5

Wehukega íre pugerahráhi pukú éhwéhne.

¹ Iné Sóniga tagogana wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh áníné ayah púpeq sehirankakaq pukú táhtotíhrana tagoge. Mi pukú abapete téhtaré únkúméhraté táhpatainsabé pehipi íre pugerahráhire. ² Pehipi íre pugerahráhinsabé íopeqté págege anínká anotah ehwéhne mahraréna, Peh kaweqtaq mía míai anínká mi únkúméh kéhsuena mi pukú pugerahráhire. Ahriahri kaweqtaq mía míai anímé insega pugerahráhiro ue kasenire. ³ Insega pugerahráhiro irana íopeqkákáq mah marákó marákóípéqkákáq pusa ké míáhrebeqkakáq pukú pugeqme tagahrahi aní írakaunire.

⁴ Mi pukú pugeqme tagahrahi aní írakauninsabé ínégá áhnte ibisoge. ⁵ Áhnte ibisogana peh morá abóáwáh wéhgá ínénsabe, Íre ibisáhno. Tagáhno. Súra kahnáh áni miéhre. * We úrinsi iá tahnsa aní miéhre. We Tébitine anahwa ména kiotaiki aní púana mi abápété téhtaré únkúméh awehraq kéhsuahráhéna mi pukúípéq tagahrahire ire.

* 5:5: Sísa kahnáhmé Súra kahnáh móe.

Sóniga Sipísípiq Áráhq tagó ehwehne.

⁶ Ínéga tagome subiq suto Sipísípiq Áráhq miéhrana tagoge. Wahnah wahnahnirabeq oga miáh kámári miáhrabeq ákáhpi iriwe miéhrana aboawah wehgá abugeqnáh atiáhwana tagoge. Sipísípiq Áráhqne ayahqnopeq abapete téhtaré pówéh kéna abapete téhtaré áúra kéhre. Mi aurámárimé Manikáne íopeqté ké wóe. Wega mi ke mah marákó marákóipéq eqmaq suowe.

⁷ Mi Sipísípiq Áráhqka kure wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ániné ayah púpeqte púkú meyéhre. ⁸ Wega meyéhtáq itaréitaré oga miáh kámárinseq 24 abóawáh wéhreqka Sipísípiq Áráhqne auranabiahapeq arehunseraráq méra káuqmunowe. Segá moke morá moránue kíth tahnsá náneqkakák kóraraté miraia párétáhákák matawéra káuqmunue igonkónowe. Kaweq kunkúni naneq párétahipéq kéhre. Minawé Sísa tagariáh kégá púrero ehwéhne. ⁹ Káuqmunue igonkóno kegá o igonkónéra mahraréra,

Arega miraónaga mi pukú mewe kéhsuahráhone.
Are subiq sutotaq Manikáne animári míageheé
arene korahqtaté wehuke insahwé aritahne.
Arega íre peh morá kéhíná insahwé aritahne.
Mó kehíná suwahpeqte kéákáq
mó ehwéhnikákáq kéákáq
mó kuasa mó kuasa kéákáq
mah marákó marákóipéqte kéákáq insahwé aritahne.

¹⁰ Arega insahwé aritahna kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké úkéra wahnahnéra mókake mah marákó marákóipéq wahnahnaritagéhe éra igonkónowana írátíoge.

Sipísípiq Áráhqsave iwíáh iwíáh ate ehwéhne.

¹¹ Íné Sóniga mó tagogara áhnte peh íregáritaq íopeqte kégá igonkónowana íróge. Peh áhnte tahuséni kégá igonkónéra miáhwe. Wahnah wahnahnirabeq itaréitaré oga miáh ká iriwe miáhrabeq 24 abóawáh wéh miáhrabeq íopeqte kégá abugeqnáh atawéra iriwe méra igonkónowe. ¹² Segá anotahtaq igonkónéra mahraréra, Subiq suto Sipísípiq Áráhqmé anotah aníne.

Minayabe wega págegeue wahnahnéna
áhnte kawéq náneq matawéna
ahtebia áninéna moke miraorahire.
Moke miraorahi puq wenáwiq pankereq,
Kaweróne ateq iwíáh iwíáh atone ewana íróge.

¹³ Manikánka moke miraro naneqmarínká igonkónowana íróge. Íopeqmé mah marákó marákóipéqmé pusa ké miáhrabeqme sóreq wanípípeqmé moke mibeqte náneqmarínká igonkónowana íróge. Igonkónéra mahraréra, Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh áninseq

Sipísípiq Áráhqseqne síwiq pankereq,
Kaweróye ariteq ahriahri iwíáh iwíáh aritone.
Anotah pagégé ánité míehya puq
ahriahri itensabé iwíáh iwíáh aitone ewana íróge.

¹⁴ Írógara itaréitaré oga miáh kámárinká, Aiq pútaróne ewara aboawah wehreqka marakóipeq káuqmunue sensabé iwíáh iwíáh arítáhwe.

6

Sipísípiq Áráhqka púkuraq unkumeh kéhsúéh éhwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana Sipísípiq Áráhqka matiéh púkúráq abapete téhtaré únkúméh kéhre. Sipísípiq Áráhqka náhmbáh 1 unkúméh kéhsúéhra peh morá oga miéh kánká anotahtaq puruburu tahnsánu mahraréna, Mahbeq súno íre. ² Mahbeq súno irana taberábe oséráq tútuue miéh ánínká íq matiéhra tagoge. Tagogana wahnah kené ayahúq wene ayahqnotaq suki atéhrana pokue, Mó ke subipáhraruanieéna pokire.

³ Sipísípiq Áráhqka náhmbáh 2 unkúméh kéhsúéhra mó ogá miéh náneq kanká, Mahbeq súno irana íróge. ⁴ Írógana mó osé tautáúq osé áboraragire. Manikánka mi oséráq tútuue miéh áni págege atena anotah ebeh poká awena wensabé, Mah marákó marákó pokue kaweq sunúq parabaruo íre. Mibeqte kégá ebehéra we subiq súéhigeheéna págege atena ebeh poká awire.

⁵ Sipísípiq Áráhqka náhmbáh 3 unkúméh kéhsúéhra mó ogá miéh náneq kanká, Mahbeq súno irana íróge. Irena tagogana mó osé pabusa osé áboraragire. Mi oséráq tútuue miéh

anínká ménsámehnsá aghmare naneq matíéhra tagoge. ⁶ Itaréitaré oga miáh kámári iriwe miáhrabeqte wehukénká tahnsa ehwehnirana íróge. Mi ehwéhnká pabusa oséráq tútuue miéh ánínsábé mahraréna, Arega pokue arene arambehri miraé ehwehráhna tanáhráq sinkehe. Ehwehráhna tanáhráq púana táhutuqme áhnte moné áwíroneherawoe. Óriwi awanká sónkákáq náhniáq sera sonkákáq pehragáhnó.* Íre apiaro irana íróge.

⁷ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 4 unkúméh kéhsúéhra mó oga miéh kánká, Mahbeq súno irana íróge. ⁸ Irena tagogana mó osé wiehq osé ábóraragire. Óseraq tútuue miéh áni wenáwiqmé Puké Anine. Mó aní wenáwiqmé Iraipéqté Áníné. Wega Puké Ani anehe sire. Segá miraóyanka ebehéna áhnte pukowe. Segá miraóyanka ehwehréhra áhnte mó ke pukowe. Segá miraóyanka wehuke mó naneq awáhré mó naneq awáhréue pukowe. Segá wehuke suboráho naneq kamári eqmarehyara mi kamárlnká áhnte mó ke subiq súáhwara pukowe. Mi anitégá mah kehíná kehíná itaréitaréraq saraqmarera apahtáror sárásá pehragera peh morá sárásá moke subiq suehye. Miraóyara áhnte ke pukowe.

⁹ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 5 unkúméh kéhsúéhra Manikáne tahbe tehnopeq tagoge. Manikáne ehwehnsabé íre ahqáho atasa peh kawerue sehgiara wene ehweh tábúsoqme teri terinuro kewé mó kegá mi kawéq ké subiq sutowara sensiwamarí mitaq miáhwana tagoge. ¹⁰ Tagogara sensiwamarínká anotahtaq mahraréra, Itene Wahnahno, arega moke wahnah wahnahnóne. Arega ahriahri kaweqtaq mía míae peh aiq pútaq sansá miraóne. Mah marakóipéq miáh kegá ite iubi q sutonsabé ahkake ehweh arite ayahq maranibo ewe. ¹¹ Ewara íopeqté kegá mó aní mó anínue íre wahto taberábe korosíwári náriera mahraréra, Pehgáriq tanáhráq ahrenahro. Itene naruoga ite iubi q sutonserah sega itereq arambehrio kereq iteruwahraheq subiq súéhraaq anehe Manikánka ehweh aritankéhe ewe. Omaq sitéhra ke pukirataq wega ayahq marankéhe.

¹² Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 6 unkúméh kéhsúéhra anotah maríire. Wéhékáhte ío nahonáh pabusa ambéká únáh tahnsa úkire. Úkirana inokáhpeqte ío tubugonahgoitaq korahbagirana tagoge. ¹³ Tagogana anotah sóirírana awanká ánáh pururuqnaginserah íopeqté wéhyóqmárlnká marakóipeq megire. ¹⁴ Megirara máhti sobuonserah ío moq sobuue tabanagire. Tabanagirana moke sáwéhware móbeq agire. Moke sóreq waní ákáhi kék marakó moq móbeq agire.

¹⁵ Mi tanáhráq mah marakóipeqté wáhnáhmárlnseq anotah wehwárlnseq ebeho kené kíapéténiwarínseq áhnte monéákáq kéreq tauntahu wehwárlnseq arambehriraq saiqnariáh kéreq arambehriyahé ápeq meyháh kéreqka pehbeheráh pokue táhmaro kegá íre ambarúnkákáq mátáipeq tabanagowara mó táhmaro kegá sáwéhrapeq ónapipeq tabanagowe. ¹⁶ Tabanagéra sáwéhakaq ebahnkakáqsábé mahraréra, Ite akariue iubi q suo. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánínseq Sipisípiq Áráhqseqka itensabé anotahtaq abiahnsa aitehyansabé akariue iubi q suo. ¹⁷ Kamahina tanáhráq aiq si puara inseréhga kaweqtaq miáhraho ewe.

7

Manikánka 144 táhúséni (144,000) Ísara ke omaq sito ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogara íopeqté itaréitaré kegá mah marakó marakó ayehe ayehe iriwe méra sóiri q saiqnariáhwe. Sóiri qka marakóakaq sóreq wanínkákáq awankánkakaq sóiriríneho éra saiqnariáhwe. ² Mó íopeqté anínká ío kiembogirabeq kírana tagoge. Tagogana wega Maniká mía míai aníné máhki aritahráhi naneq ayahpi matíéhre. Matawéna wega íopeqté itaréitaré ké marakóakaq sóreq wanínkákáq íre kaweraruahráhi keyábé anotahtaq mahraréna. ³ Marakóakaq sóreq wanínkákáq awankánkakaq amahnága pehragahro. Ebeqme Manikáne arambehri kené siyehitaq wene máhki sehíranaritanéhe. Arítáhnaraqmé anehe mi naneqmári íre kaweraruáhhro íre.

⁴ Íopeqté kegá siyehitaq Manikáne máhki sehira meyháh kéwé 144 táhúséni (144,000) kee ewana íróge. Ísara kewé airápéte téhtaré káhnáh miáhwe. Máhki aritáh kegá moke mó kahnáh mó kahnáhnue sehíranarítáhe. ⁵ Máhki sehíranarítáh kegá Súra kahnáh 12 táhúséni (12,000) ke sehíranaritera Árubéni kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera Ágáti kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera ⁶ Áséra kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera Nápátári kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera Mánáse kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera ⁷ Símióni kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera Áriwái kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera Ísákah kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera ⁸ Sébúrúna kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera Sósépa kahnáh 12 táhúséni ké sehíranaritera Pénsámíni kahnáh 12 táhúséni ké sehíranarítáhe. Miraue kahnáh sehíranarítáhe.

* 6:6: Áruka 16.6 aigárapéte éhwéh tagáhnó.

Áhnte kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

⁹ Iné Sóniga togagara áhnte ke, íre sáhnsahoráho ke moráráq iriwe miáhwe. Mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa kéákáq mah marákó márakóipéqte kéákáq mó ehwéhnkákáq kéákáq mó tahmároró mó tahmároróue moráráq iriwe miáhwe. Wahnah wahnahnirabeqte siáhráq tútuue miéh anínseq Sipisípiq Áráhqseqne siuranabiah tapeq iriwe miáhwe. Segá íre wahto taberábe korósi sukiwe méra awanká ánáh táhtotawéra pore poreowe. ¹⁰ Pore poreéra anotahtaq mahraréra, Wahnah wahnahnirabeqte siáhráq tútuue miéh ánimé itene Manikáne. Wereq Sipisípiq Áráhqseqka insahwé aítaróyansabé amahnága kaweqtaq mia miáuine ewe.

¹¹ Wahnah wahnahnirabeqte siáhráq tútuue miéh anínseq abowah wehreq oga miáh kámárinseq miáhtáq moke íopeqte kéga abugeqnáhnue iriwe miáhwe. Iriwe méra wahnah wahnahnirabeqte siáhráq tútuue miéh aniné auranabiah tapeq arehunseraráq méra káuqmunue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhwe. ¹² Iwíáh iwíáh atera mahraréra, Aiq míre. Maniká itene Wahnah anotah anínéna ahtebia ánine éq wensabé, Kaweróne ateq wenáwiq pankereq ayahmaq atone. We págege tauntahu aní miéh púaq ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq miraoneheqmúne ewe.

Amahnága mah kahnáhné síérime aiq parabagire i ehwéhne.

¹³ Peh morá ábóawáh wéhgá ínénsabe kasenéna, Íre wahto taberábe korósiákáq ké in-serého? Se ehqte seo íre. ¹⁴ Ehqte seo írana ínégá wensabé, Anotah aní móne. Are aiq tagariahne uge. Ugana wega ínénsabe, Mi kené naruoga síwioqnéra kamah arítówara sene korósi Sipisípiq Áráhqne korahqpépéq pabeq paberuwana taberábe agire. ¹⁵ Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq méra wene auranabiah tapeq mia miáéra wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq wensabé iwíáh iwíáh atáhwe. Wahnah wahnahnirabeqte siáhráq tútuue miéh anínká sereq miéh púana wahnahnaritena séhréh arítéhre. ¹⁶ Se mókake íre sirupibinawire. Íre tahbobóoneherawoe. Patahga íre kamah arinawire. Osoréh íragá íre tabisuanawire. Írakaumo. ¹⁷ Wahnah wahnahnirabeqte Sipisípiq Áráhqka se wahnahnaritankéhe. Wahnah aritena oga mia miáorahi waní arahno sokigi arinana Manikánka siurapite áqnu moke sorahrüankéhe íre. (Aisaia 4.5,6)

8

Náhnábáh 7 unkúméh kéhsúéh ehwehne.

¹ Sipisípiq Áráhqka náhnábáh 7 unkúméh kéhsúéhrara pehgáriq tanáhráq, ákáhtaq ahwáh íopeq íre ehwehnia peh ehiya miáhwe. ² Mi tanáhráq sótaikitaq iné Sóniga tagogara abapete téhrané íopeqte ké miáhwe. Manikáne auranabiah tapeq iriwe mia miáéra abapete téhtaré pémbiáh meyáhwe.

³ Meyáhwana mó íopeqte anínká sure Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh táhbérápéq iriwe ména kóraraté miraia parétáh matíéhre. Mi parétáhíépéq kaweq kunkúni pahuráh ira tehrena áúnirana kaweq kunkúnire. Áhnte kunkúni naneq náwewana íopeqte anínká minaaqáq Sísa tagariáh kéné púreq ehwéhnkákáq morábí ánkarue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh táhbé kóraraté miraia táhbérápéq titiratéhre. ⁴ Titiratéhrena áúninkákáq Sísa tagariáh kéné púreq ehwéhnkákáq íopeqte aniné parétahíépéqte kiena kire kire Manikáne auranabiah tapeq kire. ⁵ Kírana íopeqte anínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh táhbérápéqte írá tarasa mewena we matiéh parétahíépéq obenkiq marena mah marákó márakóipéq tuparúéhre. Tuparúéhtáq puruburuéna anotah ehwéhnéna sokaesuena máíire.

Íopeqte kéga pembiáho ehwéhne.

⁶ Abapete téhtaré íopeqte kéga abapete téhtaré pémbiáh matawéra pembiáhnoneherawoe.

⁷ Náhnábáh 1 íopeqte anínká pembiáhnirana obiaurankákáq irakákáq korahqkákáq mah marákó márakóipéq tuparúéhrena sehekáhnkakaq marakóakaq apahtároráq saraqkírana peh morá sárásá tagirana téhtaré peh kéhre. Peh kéhrana uwaruntumé moke tagire.

⁸ Náhnábáh 2 íopeqte anínká pembiáhnirana anotah írähre sawéh tahnsa náneq sóreq wanípéq tuparúéhrena wání apahtároráq saraqme kéna peh morá sárásá korahq úkírana téhtaré sárásá peh kéhre. ⁹ Wánipeqte ménkáméhnká peh morá sárásá pukowana téhtaré sárásá peh oga miáhwana sípi peh morá sárásá wáninkowana téhtaré peh kéhre.

¹⁰ Náhnábáh 3 íopeqte anínká pembiáhnirana kánéqka téhrehserah anotah wehyóq téhréna íopeqte ísígúe megire. Wání apahtároráq saraqme kéhrarana wehyoqka wání aroipéqkákáq arahnotaqkákáq peh morá sárásátáq surahire. ¹¹ Mi wehyóq áwiq Kítabel Maráhsíníe. Mi wehyóqká ísígúe márunsurahitaq wání peh morá sárásá kítabel wání úki puara áhnte kegá pukowe.

¹² Náhmbáh 4 íopeqté ánínká pemiáhnirana pópoqnahakáq íónkakaq wehyoqmarínkákáq apahrtároráq saraqme kéhrana peh morá sárásá subirana íre téhria peh sunkikíragire. Minayabe wehekáhnabubu peh ákáhtaq téhrehana inokáhnabubu peh ákáhtaq íónitehrana wehyoqka peh ákáhtaq téhrehre.

¹³ Íné Sóniga tagogana íopeq anotah kuqnúnká paqme kéna anotahtaq mahraréna, Mó íopeqté ánitógá pemiáhnonehera irataq anotah kamáh arieneherawoe éna uwo uwo íre. Uwo uwo éna, Mah marákó marákóipéq miáh keyábé iwíáhunka nirupipeq anotah uméhire irana íróge.

9

Íre ambarúnkákáq mátáipéqté kíyábé éhwéhne.

¹ Náhmbáh 5 íopeqté ánínká pemiáhnirana íopeqté wéhyoqká ísígue mah marákó marákóipéq márunsurahirana tagoge. Tagogana íre ambarúnkákáq mátáipéqté kí kéhrana wehyoqme áwíre. ² Áwírana wehyoqka onsa sírara abe kekiówana áhnte auninserah áúnká íre ambarúnkákáq mátáipéqté kírana wéhékáh íótaqkákáq moke íopeqkákáq akari agirana sunkikíragire. ³ Sunkikírara áúnirabeqte áhnte wahráhqmárínká séra mah marákó marákóipéq abae agowe. Mi kamári págege kamári méra wehiboyanka wehuke kamah arínserahnowe.

⁴ Mi kamárínsábé, Uwaruntúnkakaq awanká ánáhakaq moke kíréh náneqkákáq pehragahro. Peh morá siyehitaq Manikáne máhki íre kéh ké síwloqnahro aritera sensabé, ⁵ Wehuke subiq súéhboq peh moberiáh íótáq síwloqnahro aritáhwe. Wehiboyanka wehuke pehnserah mi kamárínká wehuke pahwana sírere. ⁶ Áhnte síérirara mi tanáhráq pukéyabe suwahbehrra íre miraorahowe. Sega, Árahue pukinabugamo éra iwíáhue kabarowana íraukaunire.

⁷ Mi wahráhqmárímé ebehorahi oséwári tahnsa miáhwana tagoge. Siyahqnopeq wahnah kené ayahúq, kóraraté miraia áyáhúq sukiwe miáhwana sene siuranabiah wehukene siuranabiah tahnsane. ⁸ Sene siyahrame ahreroné íre wahto ayáhrá tahnsanirana sene síwéhwe wehuke parahi ka úrinsi íané áwéh tahnsane. ⁹ Sene ahrame káhpahraq kéhnserah ahráne. Áhnte ebehorahi oséwárínká sabirue nogí káhrégá pehbeheráh pokirana anotah éhwéhniere. Mina inserah mi wahráhqmárínká anotahtaq ehwehnowe.

¹⁰ Wehiboyanka pehnserah mi kané éhwegáránká pahrahire. Moberiáh íótáq sene éhwegáránká wehuke pehrana sírere. ¹¹ Wáhráhqmaríné wahnahme íre ambarúnkákáq mátáipéqté áníne. Íbaru éhwéh Asiu kené ehwehme mi wahráhqmáríné wahnahme wenáwíqmé Ábáronie. Káríki kené ehwehme mi awíqmé Wehuke Íre Kaweraritéh Áníne.*

¹² Ebeqte íre kaweq sunúq aiq parabagirana téhtaré mó íre kaweq sunúq ábóraginae.

Ósewarítáq tútuue miáh kégá mirao naneqsabé ehwehne.

¹³ Náhmbáh 6 íopeqté ánínká pemiáhnirana Manikáne auranabiahtapeq kéh táhbé, kóraraté miraia táhbé itaréitaré pówéhwarí itaréitaré ayehráq kéhrana mitaqté ehwehnirana íróge. ¹⁴ Írógana mi éhwéhnká pemiáhnirana anínsábé mahraréna, Íyúpétisa waní aroipéq mitaq itaréitaré íopeqté ké táhrue táhrue saiqnaríáh ké pugeq suo irana íróge. ¹⁵ Sega mi opéqkákáq íónkakaq wéhékáhnkakaq áhwahakáqsábé aiq áwénunowe. Mi tanáhráqsábé áwénunowana pugeq súéhrra mah kehíná kéhíná apahtároráq saraqme miáhwana peh morá túiná subiq suanehéra pokowe. ¹⁶ Pokowara sene ebeho ké áhnte miáhwe. Sega ósene abobiahtaq tútuue méra peh íregáritaq 200,000,000 ke miáhwe irana íróge.

¹⁷ Néniwanka tagehtaq ebeho keakáq sene óseakáq mahraue tagoge. Mi ke káhpahraté miraia síótí sukiwe miáhwana tagoge. Mó síótíwárimé tautáúrirana mó síótíwárimé kókomuirana mó síótíwárimé wiehq kéhrana tagoge. Ósewaríné siyahqnomé úrinsi íané ayahqno tahnsane. Iraakáq áúnkakaq osoréh ébáhnkákáq sene áwéhipeqté sire. ¹⁸ Iraakáq áúnkakaq osoréh ébáhnkákáq ósewaríné áwéhipeqté sinka mah kehíná kéhíná peh morá túiná subiq súéhre. ¹⁹ Ósewarínká sene síwéhrate wehuke kamah ariera éhwegárátáté subiq súáhwe. Sene éhwegárá wehene ayahqno tahnsanéna wehuke kamah ariéwe. Peh morá túiná subiq súáhwara téhtaré túiná íre pukowe.

²⁰ Íre puko kegá sene ahababáq sansa peh sehgiówe. Sene ahababáq sansa íre susa peh siyahtate mirao naneqmarínkákáq owainawamarínkákáqsábé iwíáh iwíáh aritáhwe. Siyahnkaratáté mirao naneqme kóraakáq káhpahakáq ebahnkákáq awankánkakaq mewe miraowe. Miraowana minawarínká íre tagahrahire. Íre irahráhire. Íre nogoráhire. Íraukaunire. ²¹ Mi kegá sene ahababáq sansa íre susa peh mó ke subiq suera ánéhgie

* 9:11: Mi animé owainawane.

sansankákáq ahgora sansánkákáq miraowe. Sega mó kené ahre weh abariéra mó kené ménsámehnsá aebóowe. Mi ahbábáq sánsámári ire susa peh matiáhwe.

10

Anotah íópeqté ánínká miráú ehwehne.

¹ Iné Sóniga tagogana mó aní, págege íópeqté ánínká mibeqté tuirana tagoge. Tagogana wehukéninká ambanta úbíq miéhnserah wega írábúyá úbitiéhrana wene ayahqno abobóráhpeq ora períéhra wene auranabiah patah tahnsánéna wene aigará ira tehre.

² Wega pehgáriq pugesa pukú wene ayahpi matawéna mó aigará sóreq wanípípeq abasarawéna mó aigará mah marákórátq abasarawéna anotahta q sawaiire. ³ Úrinsi iánká ehwehninserah anotahta q sawaiire. Wega sawaiita q abapete téhtarérátq puruburuire. ⁴ Puruburuita q, Ínéga sehiraninie utaq íópeqté éhwéhnká mahraréna, Sawaii ehwéhmé ire sehiranúno. Mi ehwéh peh epéq éhwéh kankehe ire.

⁵ Peh epéq éhwéh kankehe irana sóreq wanítátq marakóratq abaseh anínká wene púpeqte áyáh íóperue pankeréhe. ⁶ Wene púpeqte áyáh íóperue pankeréna Maniká oga mía míai aní wenáwíruwe ehwehnire. Manikánka íópeqkákátq mitaq kéh náneqmarínkákátq mirarena mah marákó marákóakátq mitaq kéh náneqmarínkákátq mirarena sóreq wanínkákátq mipéq kéh náneqmarínkákátq moke mirarowe. Íópeqté ánínká Maniká áwíruwe mahraréna, Mah tanáhrátq aiq parabaginaire. Manikánka mó ire íwénuninkehe. Írakaumo. ⁷ Írakaumo éna mó mahraréna, Náhmábáh 7 íópeqté ánínká pembiáhninara q Manikáne épéqté éhwéh aiq pútaraginkehe. Wega naho ire teriasa peh wene ehweh iraru ke teriuwe ire.

⁸ Irana íópeqté éhwéhmé ire sehiranúno éwéh éhwéhnká ínénsabe mó mahraréna, Sóreq wanítátq marakóratq abaseh anínká pugesa pukú wene ayahpi matiéhe. Mi pukú koweo ire. ⁹ Koweo irana íópeqté ánípá kure wensabé, Káriq pukú menio uganu wega ínénsabe, Mewe náhno. Nehnara q arene áwéhipeq sahq tahnsáninana arene arupipeq kítabanae ire.

¹⁰ Irana ínégá íópeqté áníné ayahpíte pukú mewe noge. Níwéhraq sahqka teinsarahanirana nirupipeq áhnte kítabehre. ¹¹ Kítabehrana wega ínénsabe, Manikánka, Irarúno atahnah arega mókake sína naneqsabé irarinkehe. Mah kehiná kéhínámé sene marakówé, sene ehwehne, sene wahnahmarímé miraira naneqsabé irarinkehe ire.

11

Ehweh pahsúéhra anitéyábé éhwéhne.

¹ Agehmare naneq pegiqnáhnkara tahnsa náneq nániena ínénsabe, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákátq mibeqté táhbéákátq iriwe koagehmaro. Mibeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh ké sáhnasaho. ² Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté mátábú ire agehmaro. Mitaq wáhnaupeqté ké wéhuwa nárirara sega 42 ío Sarúsarama suwahpeq méra mi mátábú ire kaweraruagéhe. ³ Mi tanáhrátq néne ehweh pahsúéhra anité págege aritahnara sega nahonáh kórósí aneranerue méra áhnte ío 42 ío pahsuqme irarigehe ire.

⁴ Téhtaré óríwí áwánkánkákátq téhtaré aráhmúákátq mah marákó marákóípeqté Wáhnáhné auranabiahtapeq kéhrara ehweh pahsúéhra anité mi áwánkátaré tahnsa móye. Mi aráhmúréré tahnsa móye. ⁵ Mó kegá mi anité ire kaweq sansá aritéhrata q mi aniténé síwéhipeqte íragá mi ke tabiq suanawire. Mi anité ire kaweq sansá aritéhra kewé mirauwe pukigehe.

⁶ Manikánka págege aritéhrara mi anitégá moke Manikáne ehweh pahsúéhra tanáhrátq ibonsabé. Ahqáho atéhrata q ire ibonsorahire. Sene págege ehwéhnká moke wánímé korahq waní úkorahire. Sene págege ehwéhnká moke mó naneq mó naneq íroke naneqmarí mah kehiná kéhínápá serahire. Sega suwahbáhnara q mi sánsámári miraiagehe.

⁷ Manikáne ehweh pahsúéhra tanáhrátq parabagínara q ire ambarúnkákátq mátáípeqté áwéhq poeráhqká kiembogwe mi anitéreq ebehéna se kiotaikue subiq suankéhe. ⁸ Subiq suahnarátq sene sinonka Sarúsarama suwahpeq anotah ahtápéq ábóra q kanae. Mi kehiná suwahpeqsabé pabeqme ehwéhmé Sóróma suwahpeqkákátq Ísipi marákórápéqkákáre. Mitaq sene Wahnahnka awankátáq táhpawe pukúwe.

⁹ Manikáne ehweh pahsúéhra aniténé sinonka apahtáro wéhékáhnkákátq mó ákáhta q wehekáhnkákátq ómiga tagagehe. Mó kehiná suwahpeqte kéreq mó kuasa mó kuasa kéreq mó ehwéh mó ehwéhnkákátq kéreq mah marákó marákóípeqté kéreqka tagera mi anité maisareyabe ahqáho aritagéhe. ¹⁰ Mi anité ire pukirata q sene ehwehna ahbabáq ke síwíoqnagehe. Síwíoqnáha puara mi anité pukirata q marakóipeqté kegá iwíáh iwíáhéra ábáhrera sene iyahnabo anímári ménsámehnsá pehipi nárigéhe.

¹¹ Apahtáro wéhékáhnkákátq mó ákáhta q wehekáhnkákátq parabagirana Manikánka mi anité oganúq sitahnara iriwe miéhrata q ómi se tagah kegá anotahta q áhre agigehe. ¹² Áhre

agirataq íópeqté éhwéhnká mi anitéyábé, Mahbeq kíótao ínara sene naruoga tagehrataq sega íópeq írábúyápipeq kibekoyeherawoye.

¹³ Mi tanáhráq anotah maríitaq mi kehíná suwahpeq peh morá áyéhráq íre kawerarúéhtáq abapete itaréitaré áyéhráq peh kéhre. Márínka áhnte ke 7 táhúséni (7,000) ke subiq súéhre. Peh awahoraq miáh kéga mina tagéra anotahtaq áhreéra Maniká íópeqté ánínsábé iwíáh iwíáh atáhwe.

¹⁴ Mi sunúq aiq parabagire. Mó íre kaweq sunúq anehe áhníbórá sinawire.

Aboawah wéhwárínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

¹⁵ Náhbábá 7 íópeqté ánínká pemiáhnirana íópeqté éhwéhmárínká anotahtaq mahrirana íróge. Mi ehwéhmárínká mahraréra, Manikánka eqmaréh áni itene Wahnahna mah marákó marákó wahnahné arámbéhrí aiq awaq miéhre. Wega ahriahri wahnah wahnahninkehe íre.

¹⁶ Manikáne auranabiahtapeq 24 abóawáh wéhgá tútuue miáhrabeqte irigéra sene siuranabiah maraipérué Manikánsabe iwíáh iwíáh atera ¹⁷ mahraréra, Maniká itene Wahnahno, arega moke miraorahóne.

Arewe naho mía míaé amahnága moq mía míaóne.

Arega págegeue miraé mah marákó marákóípéq wahnahné arámbéhrí aiq awaq meronayabé, Kaweróne atone.

¹⁸ Arensábé suwahrieh kéga abiahsanowah arega moq sensabé abiahsanónana pusa ké sainsue tanáhráq aiq sire. Arene arambehri ke ápeq nárie tanáhráq aiq sire. Arene ehweh irare kereq

Sísa tagariáh kéreq arensabé áhteno kereq arene sánsá sehgió kéreq ápeq nárínkéhe.

Arega anotah kereq íre síwiqkakaq kéreq monserahnue iwíáhue tagé ápeq nárínkéhe. Mah marákó marákó íre kawerarítáh ké sainsue tanáhráq aiq sire ewe.

¹⁹ Mi tanáhráq íópeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté ónsá sirana Manikánka irarú ehweh kéh púku pókísí ábóraq kéhre. Kéhrana sokaesuenta anotah ehwéhnena puruburué maríirana anotah íbó obiaurankakáq íbónsirana tagoge.

12

Karahrabah tahnsá náneq kansábé éhwéhne.

¹ Íópeq anotah naneq ábóraragirana tagoge. Íné Sóniga tagogana anotah iní patahraté aneranerue ména inokáhpeqte íó wene ai awenahpeq kéhrana wene ayahqnotaq airápéte téhtaré wéhyóqmárínkánká áyáhuq sukiriéhrana tagoge. ² Mi iní kia ména wene ani maqmianai puana érisabé anotahtaq uwo uwoire.

³ Mó anotah naneq íópeq ábóraragirana tagoge. Íné tagogana tautáúq awasa káráhrábáhnaba ábóraragirana tagoge. Nayáhnkú pówéhákáq abapete téhtaré áyáhnónkákáq kéhrana mi ayáhnótáq abapete téhtaré wáhnáh kéné ayahúq wene ayahqnomarítáq sukiriéhrana tagoge. ⁴ Wene éhwegárátáté íópeqté wéhyóqmári subibinaruena mah marákóípéq tugarúéhrana mipéq sáhagire. Peh morá ákáhpíte wéhyóqmári miraruéhrana ayehré ayehré kéh wéhyóqmári peh kéhre.

Mi inínká maqmianai aní nanieéna mi karáhrábáhnká mi ininé auranabiahtapeq ména áwénunire. ⁵ We áwénunirana mi inínká animai maqmaréhrara sega mi aní apubúue tumeqmera Manikánka wahnah wahnahnirabeq móátáhwe. Mi anínká mah kehíná kehíná págege sahtáté págegeue wahnah wahnahninkeheéna Manikánka aiq omaq atéhre. ⁶ Mi inínká maqmarena pehbeheráh abatapi pokire. Wega káirabeq Manikánka wene máhriq kaweraréhrana wegá apahrtáro ópéq mó opéq ákáhtaq mitaq kowíéhrana Manikánka we wahnahnatéhre.

⁷ Íópeq anotah ebéhowana tagoge. Íópeqté áni mi keráq wahnahni aní wenáwíq Máhíkérie. Wereq we keráh íópeqté kéreqka mi karáhrábáhnseq wene íópeqté keráh kéreqka ebéhowe.

⁸ Íópeqté kéreqka mi karáhrábáhnseq we keráh kéreq kíotaikéra kaqsúáh púra íópeq mó íre miárahowe. ⁹ Íre miárahowara íópeqté kéga mi karáhrábáhnseq we keráh kéreq mah marákóípéq tugarúáhwe. Mi karáhrábáhnseq we owainawamariné wahnah mire. Nahomé

we wehe ména we mó awíq Séténie. Wega mah kehiná kéhínánsábé péhe éhwéh teriu púara íre kaweq sansá miraowe.

Sísa tagariáh kégá owainawa kiotaiko ehwéhne.

¹⁰ Íópeqté anotah ehwéhnrirana íröge. Mi ehwéhnká mahraréna, Wéhékáhnkakaq inokáhpeqakákáq owainawanka Maniká Iteribone auranabiahapeq iteruwahrah ehweh arita aritaire. Amahnága íópeqté kégá owainawa íópeqté tunkaqsúáhwana Maniká, ite meirena kaweraitééh ánká págegeue wahnah wahnahní tanáhráq aiq sire. Ite meirena kaweraitankeéna Manikánka omaq atéh ání anotah aní úkéna págege aní úkire.

¹¹ Iteruwahga mah marárakóípété oga me tanáhráq íre iwíáh iwíahia peh aiq pútaq ehwéh pahsuera Sipisípiq Áráhqne korahqtaté owainawa kiotaikowe. Sipisípiq Áráhqne ehweh sehgiunayabé iubiq suaneherabomo éra se puke tanáhráqsábé íre áhreéra owainawa kiotaikowe.

¹² Íópeq miáh kéó, minayabe iwíáh iwíáhoró. Mah marákó marákóípéq miáh kéó, owainawanka ite kamah ainayabé itega uwo uwooneheqmóe. Owainawanka tagehme peh wahto tanáhráq kéh púana anotahtaq taonsahéna iteba aiq sire íre.

¹³ Karahrabahnka tagehme, Íné mah marákóípéq tuparúáhwé éna animai maqmaréh íní subi q suanieéna káréhre. ¹⁴ Mi iní anotah kuqnúné téhtaré óé áwéwana wega karahrabah auwena abatapi paqmena pokire. Mitaq apahtáro ópéq mó opéq ákáhta q mi iní kirabo atagehe.

¹⁵ Karahrabahnka mi iní wáninkinkeheéna wání muqíq súéhra na anotah wání pewe wáninka mi iní káréhre. ¹⁶ Káréhra na marakóga mi iní séhréh atanieéna marakó tahtahragirana mi wání mipéq tupekire.

¹⁷ Mi ininé animárimé Manikáne ehweh sehgió kéreq Sísa éhweh terié kéreq miáhwe. Míáhwana karahrabahnka mi inínsábé anotahta q abiahnsanéna mi ininé animárinseq ebehinieéna kogabaréna ¹⁸ sóreq wanítápéq arahwéra q iriwe míéhre.

13

Kiembogi kanká mirai ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana sóreq wanípípeqté anotah ka kiembogirana tagoge. Mi kamé abapete téhtaré áyahqónkákákáq nayáhnkú pówéhákákáq kéhrana tagoge. Mi pówéhwarítáq nayáhnkú wáhnáh kéné ayahúq sukiriéhra na tagoge. Mi kané ayahqnomarítáq Manikánsabe éhruru atéh éhwéh sehira kéhrana tagoge. ² Mi kané págege anónkámé tanahraipéqté ká áwéhq pusiné anonka tahnsáne. Wene aigáramé anotah kané aigará tahnsane. Wene áwéhwe úrinsi iáné áwéh tahnsáne. Karahrabahnka sóreq wanípípeqté kiembogi ka págege atena wene wahnah arámbéhrí awaq mio atéhre.

³ Mi kané peh morá áyahnúótáq pukorahi nao káráirana wagirana mah kehiná kéhínánká kurináhnéra mi ka kéráhwé. ⁴ Kéráhwana karahrabahnka mi ka págege atena, Wahnahnúno atéh púana mah kehiná kéhínánká karahrabahnsabé iwíáh iwíáh atáhwé. Iwíáh iwíáh atera kiembogi kansábé moq iwíáh iwíáh atera mahraréna, Mi ka áhnte pagégé ká míre. Minayabe mi kamé inseqa we tahnsa míéhro? Mi kanseq ebehináraq inseqa kiotaikorahiro? Íra kaumo ewe.

⁵ Iwíáh atéhra na mi kanká wewensabé iwíáh iwíáhi ehwéhnéna Manikánsabe éhruru atena 42 íó págegeue wahnahnire. ⁶ Mi kanká Maniká áwíqkakaq we mía míairabeqakákáq íre kaweq ehwéh atena Manikánsaq íópeq miáh kéreqsabé séhrruru aritéhre. ⁷ Owainawanka págege atowana mi kanká Maniká tagariáh ké ebeh aritena kiotaikéna subipáhrarúéhre. Wega págegeue wahnahnéna mó kehiná suwahpeqte kéákákáq mó kuasa mó kuasa kéákákáq mó ehwéh mó ehwéhno kéákákáq mah marákó marákóípéqté kéákákáq wahnahnarítéhre.

⁸ Págegeue wahnahnarítéh púara mah kehiná kéhínánká mi kansábé iwíáh iwíáh atagéhe. Manikánka mah marákó marákó íre mirarotaq oga mérapeq awaq míéhra ke síwíq púkuipéq sehiranúwe. Sipisípiq Áráh q subi q súowana mó oga úkúwe. Mi pukúwé wene púkue. Mi pukúípéq sensiwíq íre kéh ké ómiga kiembogi naneq kansábé iwíáh iwíáh atagéhe.

⁹ Íre parosa áhréákákáq kéó, kawerue íráhro. ¹⁰ Mi tanáhráq Manikánka inseqópoq karábúsiipéq míankeheéna omaq atahnaraq mó kegá mi aní meqmera móatagéhe. Pokatate kirasuqme subi q suagéheéna omaq atahnaraq mi aní pokatate kirasuqme subi q suagéhe. Maniká tagariáh kéó, mi tanáhráqkákákáq Manikánsabe aiq pútare ateq wene ehweh ambubu atawéq sehgióro.

Mó kiembogi kanká mirai ehwéhne.

¹¹ Íné Sóniga tagogana mó kanká marakóipeqté kiembogirana tagoge. We káriq sipisípiqné pówéhra re táhnsá wene ayahqnota q kéhre. Anotah karáhrábáhnká ehwehni serahnire.

¹² Anehe kiembogi kanká ebeq kiembogi kané págege wahnáh aritéh árámbehri awaq miéhre. Awaq mena mah kehíná kéhínánsábé, Náo wagi kansábé iwíáh iwíáh atáhiro éna págege aritéhre. Págege aritena ¹³ ótaq sansá págege sansánéna íópeqté irobinansabé, Mahbeq tuo iraritaq íópeqté irobina túirara áhnte kegá tagahwe.

¹⁴ Tagahwana anehe kiembogi kanká ebeq kiembogi kané págege arámbehri awaq mena ótaq sansánire. Ótaq sansáni puara mah kehíná kéhínánká wene péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhwe. Mó anínká ebeq kiembogi ka pokatate subírana pukéna oga úkire. Anehe kiembogi kanká mah kehíná kéhínánsábé, Ebeq kiembogi kané pikísah mirareq. Minayabe iwíáh iwíáh iwíáh atáhiro aritéhre. ¹⁵ Iwíáh iwíáh atáhiro aritena ebeqte kané pikísah págege atéhra na pikísahga oga úkéna ehwehnire. Ehwehninka pikísahyabé íre iwíáh iwíáh atáh ké subiq súéhre.

¹⁶ Anehete kanká mirarinka mah kehíná kéhínánká sene siyah púpeqkakák siyehi-taqkakák máhki meyháwe. Wega moke anotah kereq íre síwíqkakaq kéreq áhnte moné kéh kéreq tabonah kereq arambhiraq saiqnaríáh kéreq arambhriyabé móne meyháh kéreq moke, Máhki meyháh aritéhre.

¹⁷ Mi mahkí ahqáho atáh kégá ménsámehnsá íre paiqmarahráhowe. Peh morá mi kané áwíqópóq wene náhmbahpopoq máhki matiáh kégá ménsámehnsá paiqmarahráhowe. ¹⁸ Teiú éhwéh iwíáhue tagahro. Ahtebahraho kegá mi kané náhmbahq ahtebahro. Mi nahmbáhqmé wehukéniné náhmbahq mire. Mi nahmbáhqmé mahraue 666 nahmbáhre.

14

Sipisípiq Áráhqe animárínká o igónkóno ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana Sipisípiq Áráhq miéhra na tagoge. Wereq áhnte mó kereq 144 táhúséni (144,000) kereq Sáióna sawéhrápéq iriwe miáhwa na tagoge. Sipisípiq Áráhq áwíqkakaq Wenabo áwíqkakaq mi kené siyehítaq kéhna tagoge. ² Ahkuaq ahkuari wanínká uinserah ehwéhne anotah purúbúruinserah íópeqté éhwéhnrana íróge. Mi ehwéhme peh kaweq éhwéh áhnte kegá kíth subónserah ehwéhne.

³ Segá Manikánka wahnah wahnahnirabeq itaréitaré oga miáh ká miáhrabeq 24 abóáwáh wéh miáhrabeq iriwe méra o igónkónowe. Mó kegá mi igónkó íre ahtebahwara peh mi ke 144 táhúséni (144,000) kegá ahtebéra ígonkónowe. Se marakóipeq miarotaq Sísaga wene korahqtaté insahwé aritena kawerarítaráire. ⁴ Wehga ahbabáq ahréro íre abariéra peh kaweqtaq mia míasonserah mi kegá peh kaweqtaq méra Sipisípiq Áráhqa pokirabeq kéréhwe. Manikánseq Sipisípiq Áráhseqka mi ke téh insahwé aritera kawerarítóye. ⁵ Segá péhe éhwéh íre iraria peh kaweqtaq mia míaoewe.

Apahránító íópeqté kegá pahsúo ehwehne.

⁶ Íné Sóniga tagogana íópeq ákáhna bu bu peh morá íópeqté ánínká paqmíéhra na tagoge. Wega mah kehíná kéhíná kaweq kagai éhwéh korerie arámbehri kéhre. Mó kehíná suwahpeqte kéákák mó kuasa mó kuasa keakák mó éhwéh mó éhwéhnikákák kéákák mah marákó marákóipéqté kéákák mi éhwéh korerie arámbehri kéhre. ⁷ Íópeqté ánínká anotahtaq mahraréna, Manikánka ehweh aítana sainsue tanahráq aiq si puaq wensabé áhreeq iwíáh iwíáh atáhiro. Íópeqkákák mah marákó marákóakák sóreq wanínkákák moke wáni arahnonkákák miraro anínsábé iwíáh iwíáh atáhiro íre.

⁸ Mó íópeqté ánínká anehe séna anotahtaq mahraréna, Áhnte kehíná suwahpeq Pábíróni suwahpeq íre kaweragire. Moke mibeqté kegá miraonserah mah kehíná kéhíná tagéna sene ahkaragára sansánowe. Píah néra ahbabáq ini abarionserah sega íre kaweq sansánowe. Minayabe Pábíróni suwahpeq aiq moke íre kaweragire íre.

⁹ Mó íópeqté ánínká sinehepeq séna anotahtaq mahraréna, Kiembogi kankákák wene pikísahakáqsábé iwíáh iwíáh atéh áni wene ayahnkarakákák wene ayehítaqkakák máhki matiéh áni Manikánka mi aní kamah awinkéhe. ¹⁰ Manikánka mi anínsábé anotah abíahnsá atena irobinankákák osoréh ébáhnkákáqtaté kamah awinkéhe. Sipisípiq Áráhseq moke Manikáne íópeqté kéreq tagahraheq mi aní anotahtaq kamah awinkéhe. ¹¹ Uwo uwo orabeqte íráipéqté ahriahri áu kiegieire. Wehukega uwo uwoéra wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakák íre ahrenahrahowe. Kiembogi kankákák wene pikísahakáqsábé iwíáh iwíáh atáh ké, máhki matiáh kéwé mitaq ahriahri mia míagehe íre.

¹² Maniká tagariáh kéó, itega Sísansabé aiq pútare ateq Manikáne ehweh kawerue sehíómé kawerowe. Teiú tánáhráqkákák mi éhwéh ambubu atawéq Sísá kawerue kéréhro.

¹³ Íné Sóniga írógana íópeqté éhwéhniká mahraréna, Mahna teawú éhwéh sehiranúno. Manikáne arambhri sehiera pukira kegá anehe iwíáh iwíáhigehe íre. Irana Manikáne Awanka moq ehweh mahraréna, Wega aiq irarire. Se pukirataq sene arambhriyabé

ahrenagehe. Se pukirataq pehipi íre pukigehe. Írakaumo. Sene kaweq sansá mewera pokigehe íre.

Manikánka ahababáq ke kamah arieyabe pabeqme ehwéhne.

¹⁴ Íné Sóniga mó tagogana taberábe piribiríoyáh ábóraq kéhrana tagoge. Piribirioyahtaqtútuue miéh aní wehukení úki aninéna wene ayahqnotaq kóraraté miraia áyáhúq sukirawéna wene ayahnkaratáq áwéhreh sogíq tahnsa matiéhhrana tagoge.

¹⁵ Mó íopeqté ánínká Manikánsabe iwiáh íwiáh atáh náhúpeqté tueyokéna piribirioyahtaqtútuue miéh ánínsábé anotahtaqt mahraréna, Mah marákó marákó moke kíreh náneq nera kéhnsábé koawaqme tanahráq aiq si puah arene áwéhreh sogíq mewe koawaqmio íre. ¹⁶ Koawaqmio irana piribirioyahtaqtútuue miéh ánínká marakóipeq tuména wene áwéhreh sogíqtaté koawaqmíéhre.

¹⁷ Íné Sóniga tagogana mó íopeqté ánínká Manikáne íopeqté náhúpeqté tueyokéna wene ayahpi áwéhreh sogíq matiéhhrana tagoge. ¹⁸ Mó íopeqté aní titiré tahbérápéqté séna iraraq wahnahní aní ména áwéhreh sogíq matiéh ánínsábé anotahtaqt mahraréna, Marakóipeq moke náhniáq sera aiq nera kéh puah arene sogíqtaté koawaqmio íre.

¹⁹ Koawaqmio irana mi íopeqté ánínká wene sogíqtaté marakóipeq koawaqmena náhniáq sera sorupárehre. Náhniáq sera ano sareranieéna sarere naneqppíeq sáharéhre. Manikánka ahababáq keyabé anotah abíahnsánéna wehukeníká náhniáq sera ano sorupárehnserah mi ke kamah arinkéhe. ²⁰ Sarere naneq kéhmé ahnansahrapere. Sareréh kóráhqká wání piéhnserah tahnsánirana abae agire. Mi koráhqká wehukeníné akorapéq tahnsánue íre wahto 300 kirómítá tahnsanue abae agire.

15

Wehuke íre kawerariteyabe éhwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana íopeq mó anotah naneq ábóraragírana tagéna áhtenuge. Abapete téhranité íopeqté kégá wehuke íre kawerarite naneqmarí abapete téhtaré matiáhwana tagoge. Mi íre kaweq naneqmarí anehe sína nanere. Mó íre sinae. Minawari parabagínana Manikáne abiahnsa aiq parabaginae.

² Íné Sóniga tagogana anotah kawéhu tahnsa náneq, irareh timánó táhnsá náneq kéhrana tagoge. Kiotaike kégá mitaq iriwe miáhwe. Sega kiembogi ka kiotaikowe. Mi kégá mi kané pikisah íre iwiáh íwiáh atera wene náhmbahq sene sinonkataq sehiranéyabe ahqáho atáhwe. Sega mitaq iriwe méra Manikáne kíth tahnsá náneq subera ³ Manikáne arambehri aní Mósísireq Sipisípiq Áráhqsene igonkónéra mahraréra,

Maniká Iteriboo,
arega moke págege arámbéhrí miraorahone.

Minayabe tagéq áhtenéq
arensabé iwiáh íwiáh atone.

Arega moke mah kehiná kéhíná wahnahnóne.

Arene sánsámé aiq pútaq tábúsoréh sánsáne.

⁴ Itene Wahnahno,

arebataq kaweqtaq mia míaóna aní púara

ómiga arensabé áhreeq arenáwiq pankeragéhe.

Arena kaweq arámbéhrí ómiga tagahraho puara

mah kehiná kéhínánká sure

arensabé iwiáh íwiáh atagéhe ewe.

⁵ Ewana íné Sóniga mó tagogana íopeq Manikáne nahtapeqté ónsá sírana tagoge. Mi nahmé marakó abatapi wéhuwa náh tahnsanéna peh íopeq kéhre. Mi nahtápéqté peh aiq pútaq ehwéh sire. ⁶ Mi nahtápéqté abapete téhranité íopeqté kégá wehuke kamah arieráhi naneqmarí morá moráue matiáhwe. Matawéra tueyokéra kaweq tabérábé kórósi aneranerue méra kóraraté miraia áréti sene siahwiraq kóghapawíáhwana tagoge.

⁷ Maniká ahriahri oga mia míai anínká ahababáq keyabé abiahnsani puana abapete téhtaré kóraraté miraia párétáhípeq kamah arieráhi naneqme aiq obenkíq máréhre. Obenkíq máréhhrana peh morá oga miéh kánká íopeqté ké mi parétáh morá moráue nárire.

⁸ Párétahwarí náritáq Manikáne téhreh naneqkakáq wene págege naneqkakáq áu tahnsa agírana Manikáne nahupeq áu marataragire. Minayabe mó anínká mibeq íre kibekorahire. Írakaumo. Peh áwénnunirana abapete téhranité íopeqté ké matiáh náneq wehuke kamah arieráhi naneq parabagínaq kibekinkehe.

16

Íopeqté kégá párétahípeq kéh náneq márunantirúáh éhwéhne.

¹ Iné Sóniga írógana Manikáne nahtapeqté éhwéhnká mahrarirana íróge. Mi ehwéhnká abapete téhranité íópeqté keyábé mahraréna, Ite matiáh párétáhípeq Manikánka kamah ari-eráhi naneq abapete téhtaré kéhre. Mina mewe q mah marákó márakóípeq márúnantirúáhiro ire.

² Antirúáhiro irana náhmbáh 1 íópeqté ánínká mah marákó márakóípeq wene párétahípeq kéh náneq márúnantirúéhrena kiembogi kané máhki matiáh ké, wene pikisahyabé iwíáh iwíáh atáh kéwé íroke nao, íre kaweq kunkúni nao sene sinonkataq ábórarire.

³ Náhmbáh 2 íópeqté ánínká sóreq wanípeq wene párétahípeq kéh náneq márúnantirúéhrena pukia aníné korahq tahnsá úkirana mi wanípeq moke oga miáh kámári pukowe.

⁴ Náhmbáh 3 íópeqté ánínká moke wání aroipeqkákáq arahnonkakáq wene párétahípeq kéh náneq márúnantirúéhrena mi wanímári korahq wání úkire. ⁵ Úkirana mi wanítáq wahnahni íópeqté ánínká mahraréna, Kaweqtaq mia miaóna aníno, are naho mia miáé amahnága moq miáhne. Arega peh kaweqtaq mé kaweq sansá mira aruqaruróne. Arega kamah ariena arámbéhríwé aiq tabúsoq marahne. ⁶ Wehukega are tagariáh kéreq arene ehweh irare kereq subiq súáhwana sene korahq túire. Mi ahabábáq ké korahq waní nagehe aritonayabe aiq kawerire ire.

⁷ Manikánsabe titiré tahbérápéqté éhwéhnká íópeqté áníné ehweh irena minayabe mahraréna, Maniká Iteriboo, arega moke miraorahé itene Wahnah miáhne. Arega kamah ariena arámbéhríwé aiq tabúsoq marahne ire.

⁸ Náhmbáh 4 íópeqté ánínká patahi íótáq wene párétah antirúéhrena íónka anotah iráreh ⁹ puana wehuke osoqsírara sene ahabábáq íre súáhwe. Se kamah arieráhi aní Manikánsabe íre iwíáh iwíáh atasa peh wensabé éhruruera wenáwíqsabe abehq éhwéh atáhwe.

¹⁰ Náhmbáh 5 íópeqté ánínká kiembogi kanká wahnah wahnahirabeq wene párétah márúnantirúéhrena mi kanká wahnahno ke miáhrabeq sunkíkíragire. Sunkíkírara wehuke anotahta q síérinsabé uwo uwoéra sene sinehbi abonabonéra ¹¹ sene ahabábáq íre susa peh sene síérinkakáq sene náonkakáqsábé iwíáhéra íópeqté Máníkánsabé íre iwíáh iwíáh atasa peh wensabé abehq éhwéh atáhwe.

¹² Náhmbáh 6 íópeqté ánínká anotah waní aroipeq Íyúpétisa aroipeq wene párétah márúnantirúéhrena mi waní taraqnágire. Íó kiembogirabeqte wáhnáh kéreq sene ebeho kereqka mi waní serawégigeheéna taraqnágire.

¹³ Taraqnágirana iné Sóniga tagogana karahrabahne áwéhipeqté io tahnsa ówáináwánká sirana kiembogi kané áwéhipeqté io tahnsa ówáináwánká moq sire. Sirana péhe éhwéh irari aníné áwéhipeqté io tahnsa ówáináwánká moq sirana tagoge. ¹⁴ Mi owáináwátárogá ótaq sansánéra mah marákó márakóípeqté wáhnáhmáripá pokéra ebeho iwíáh aritáhwe. Iwíáh aritáhwara mi wahnáhmárin ká momiwíuera Manikánka omaq atéh wéhékáh ebehigeheéra mi iwíáh aritáhwe. Maniká, moke miraorahi anínká mi wehekáh moke mah kehiná kéhíná kamah arinkéhe.

¹⁵ Mó ehwéh írómé mahraréna, Aebó ánínká sinserah ínega apubúue sinauge. Sugéh aní wene korósi wahtotaq márénserah íwéh panantági ke miáhiro. Mina tahnsa miáh ké eyoyó ke méra íre pehrákora ké tahnsa miáhwe. Pehrákora kéwé mó kegá siwiréh aritáhnserahme sensabé íre siwiréh aritagéhe ire.

¹⁶ Owainawamarínká moke wahnahmarí mórítáhwara momiwíuera ebeh marákórápéq pokowe. Mi marákówé íbaru kené ehwehme Áhmágeróni marákóe atáhwe.

¹⁷ Iné Sóniga tagogana náhmbáh 7 íópeqté ánínká sóiriqtaq wene párétah antirúéhrena Manikáne nahtapeqté éhwéh wega wahnah wahnahnirabeqte éhwéhnká anotahta q mahraréna, Aiq parabagire ire.

¹⁸ Aiq parabagire irana sokaesúéhrena anotah ehwéhnirana puruburuirana anotahta q máriire. Wehuke mah marákó márakó miáh tánáhráqmé mina tahnsa máriwé íre kagaire. ¹⁹ Anotah matábúrápéq apahtáror sainkue mah kehiná kéhíná suwahpeqte náhmári sokogue íre kaweragire. Íre kaweragirana Manikánka Pábíróni suwahpeq, mi anotáh mápéq ahrrera q matawéna mibeqté áhbábáq keyábé abiahnsa aritena anotahta q kamah aríre.

²⁰ Sóreq waní ákáhpeq kéh márakówári tupekirana moke sáwéhwari tahperagire. ²¹ Obiaurankakárué anotah íbónsirana mora mora serámé umeh óbíúráné umehwe 50 kiró tahnsá úméhi puana marakóípeq surahita q wehuke subipáhrarúéhre. Subipáhrarúéhrena áhreéra Manikánsabe abehq éhwéh atáhwe.

¹ Íné Sóniga métáq tagéwómé íópeqté kégá abapete téhtaré párétáh moráue táhtotíáhwe. Peh morá párétáhákáq ánínká ínéba séna ínénsabe, Anotah ahbábáq íní, sóreq wanítáq tútuue miéh íní Manikánka we anotahtaq kamah awinkéhe. Wega kamah awina naneq tagankehboq máho ire. ² Mah marákó marákóipéqté wáhnáh kégá mi ini abariéra ahbabárowara mó marákóipéqté kégá moq abariéra ahbabárowe. Áhnte piáh nah kegá múguwahgu agonserah sega múguwahgu agowe ire.

³ Íópeqté ánínká neniwa mewena abatapi móintéhra tagogana ega poeráhq, áwéhq poeráhq tahnsa ká miéhra tagoge. Mi kamé Manikánsabe éhruru atéh áwiqmári wene anonkataq áhnte kéhre. Mi ka abapete téhtaré áyáhqnó kéna nayáhnkú pówéh kéhra wene abobiahtaq peh morá ínínká tútuue miéhra tagoge. ⁴ Mi ínímé mankuara korósiákáq tautáúq korósiákáq aneranerue ména kóraraté miraiá náneq awahriruéna áhnte kaweq pasésúq awahriruéna wene ayahpi kóraraté miraiá káhpú matíéhre. Mi ínímé mó naneq mó naneq ahbabárirana wene ahbabáqka mi kahpúipéq obenkíréhre.

⁵ Wene ayehtaq pabeqme ehwéh sehiranue kéhra tagoge. Mi sehiránká mahraréna, Pábíroni suwahpeqme ahbabáq íninsóné sinowae. Mah marákó marákóipéqté ire kaweq sansámárimé Pábíroni suwahpeq mi ahbabáq áwahe wire ire. ⁶ Mi ínínká Maniká tagariáh kéreq Sísané sánsá pahsúáh kéreq subiq suena sene korahq néna piáh neh anínká múguwahgu aginserah wega múguwahgu agirana tagoge. Mina tagotaq áhtenéna áhnte iwíáhuge.

⁷ Íópeqté ánínká ínénsabe, Aneqsabé áhtenono? Mi ínínká káhkouríéh ká abapete téhtaré áyáhqnó kéhra nayáhnkú pówéh kéhra tagáhne. Mi kanká mi íníné epéráhpéq ehwehnikákáq áwahewé teawinié. ⁸ Mi kamé naho míowe. Amahnága ire miéhre. Mókake ire ambarúnkákáq mátáipéqté kiembogináraq Manikánka kamah awinkéhe. Manikánka mah marákó marákó ire mirarotaq oga mérapeq awaq miéhra ke síwiq púkuipéq sehiranúwe. Mi pukúipéq sensíwiq ire kéh kégá mi ka tagéra áhtenigehe. Mi ka naho míowe. Amahnága ire miéhre. Mókake kiemboginae. Minayabe mah kehíná kéhínánká mi ka tagéra áhtenigehe.

⁹ Kawerue iwíáhorahi anínká teawú éhwéh ahtebahrahire. Arega tagáhna kané abapete téhtaré áyáhqnómé mina áwahewé abapete téhtaré sáwhwári míre. Mi ínínká mi sawéhwáritáq tútuue miéhre. ¹⁰ Mi kané abapete téhtaré áyáhqnómé mina áwahewé abapete téhtaré wáhnáh ké wóe. Mi wáhnáhmárimé moberiáh aiq pukurowana peh morá ánínká amahnága wahnahnirana mó anínká mókake sínaraq peh wahto tanahráq wahnahninkehe. ¹¹ Naho ména amahnága ire miéh kámé we náhmbáh 8 wáhnáh ání míankehe. We abapete téhtaré wáhnáh káhnáh ání ména iraipéq pokinawire.

¹² Arega nayáhnkú pówéh tagáhne. Pówéh áwahewé nayáhnkú wáhnáh ké wóe. Amahnága se ire wahnahnia peh mókake wahnahnigehe. Mi wáhnáh kéreq áwéhq poeráhq tahnsa anínseqka wáhnáh arámbéhrí moráraq awaq miagehe. Wáhnáh arámbéhrí awaq miéhrataq pehgáriq tanáhráq, peh morá áhwáh wahnahnigehe. ¹³ Mi wáhnáh kégá peh morá iwíáhéra awaq miáh wáhnáh arámbéhrí áwéhq poeráhq tahnsa aní awigéhe. ¹⁴ Sereq Sipisípiq Áráhseqka ebehowe. Sipisípiq Áráhqmé wáhnáh kené wáhnáh aninéna anotah animáriné wáhnáh aní miéh púana se subipáhraruawire. Wereq miáh kéwé Manikánka omaq sitena síáhrabéna, Néne sánsá tábúsoqme sehgió ké wóe arítéhre ire. Íópeqté ánínká mah ehwéh teníre.

¹⁵ Íópeqté ánínká ínénsabe mó mahraréna, Ahbabáq ini tútuue miéh wání tagáhne. Mi wanímé áwahewé peh áhnte wehuké wire. Se mó marákó mó marákórápéqté ké miáhwe. Se mó kuasa mó kuasa ké miáhwe. Se mó ehwéh mó ehwéhnkákáq ké ue miáhwe. ¹⁶ Arega nayáhnkú pówéh tagáhne. Mi wáhnáh kéreq áwéhq poeráhq tahnsa anínseqka mi ahbabáq íninsábé ire suwahbanae. Sega moke wene ménsámehnsá meyehrana we pehrákora ání míanae. Sega wene awaq néra mi ini ira parianeherawoe.

¹⁷ Maniká awahbeh iwíáh sehgiheéna wega iwíáh arítéhra mi wáhnáhmáriné morá iwíáhéra se awaq miáh wáhnáh arámbéhrí áwéhq poeráhq tahnsa aní áwéwe. Sega mirairana Manikáne ehwéh aiq pútaraginawire. ¹⁸ Arega métáq tagáhna ini áwahewé we anotah matábúrapéqté kée. Mi kegá mó marákórápéqté ké wahnahnowe ire. Íópeqté ánínká mah ehwéh teníre.

18

Pábíroni matábú moke ire kaweragi ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana mó íópeqté ánínká mibeqté túirana tagoge. We anotah wáhnáh ání miéhra wene téhreh naneqka mah marákó marákó áhnte tehrehre. ² Wega anotahtaq mahraréna, Pábíroni matábú ire kaweragire. Mitaq owainawamariné mátabu úkire. Píoroqkákáq mó ire kaweq kabáramárinékákáq mitaq mía míaowe. ³ Menah mah kehíná kéhínánká Pábíroni kené ahbabáq tagéra amahnága monseráhnowe. Pábíroni kegá ahbabáruonserah mah marákóipéqté wáhnáh kégá moq ahbabárowe. Pábíroni kegá

ménsámehnsá moráráq sáhatonserah paiqmaq paiqmaro kegá íre tábúsoqme paiqmarera áhnte monéákáq ménsámehnsánkakaq moráráq sáharáhwe íre.

⁴ Íné Sóniga írógana mó ehwéhniká íópeqté mahraréna, Néne animáríno, ahabábórabeq sueq mobeq miáhhro. Ite moq kamah aiénehboq mibeqté áhbábáq pehragahro. Mi ininé ahabábáqka iúgi ínehboq we auweq mobeq miáhhro. ⁵ Wene ahabábáq áhnte puana mi ahabábáq soruparéhtáq tahirímé anotah sawéh tahnsa úki irino. Manikánka moke wene ahabábáq ahreraq matiéhre íre.

⁶ Wega mó ke íre kawerarítéhnserah kamahoro. Wega áhnte ahabábári puaq anotahtaq kamahoro. ⁷ Wenáwiq pankerena abarié sansankákáq mó ahabábáq sánsámárinkákáq áhnte miraurainsabé anotahtaq kamahoro. Wewensabé iwíáh iwíáhéna we awahbeh sansánéna wene arupipeq iwíáhéna, Íné wahnah iní míóge. Íné íre kéweini míóge. Mókake iné íre ibitunátúnáninie. Írakaumo íre.

⁸ Mi inínká mi ehwéh irarinsabé ibiséna uwo uwo inkeheéna anotahtaq kamah awinkéhe. Maniká Iteribo, anotah anínká sainsuahna tanáhráq kamah awinkéhe. Wega kamah awinana peh morágáké mó naneq mó nanerue íre kaweq sunúq sinae. Mibeqté kegá awahreéra uwo uwoirana anotah ehwéhrahnnana sene mátaburaq ira kekiarane íre.

⁹ Íópeqté ehwéhniká mó mahraréna, Mah marákóipéqté wáhnáh kégá Pábíróni suwahpeqte kegá ahabábáru serahnowe. Mínyabe Pábíróni matábú táhnaga áúminara mi wahnáh kégá tagéra móbeq iriwe méra ibiséra uwo uwo oneherawoe. ¹⁰ Segá mina kamah arina naneqsabé anotahtaq áhreéra móbeq kowéra mahraréna, Pábíróni suwahpeq anotah matábú, arensabé iwíáhég uwo uwo úne. Peh morá áhwáh are kamahé tanáhráq aiq si puaq uwo uwo úne igehe íre.

¹¹ Mi ehwéhniká mó mahraréna, Mi tanáhráq mah marákóipéqté paiqmaq paiqmaro kegá mi matábúyábé ibisera sirupipeq umehigehe. Aiq tagínayabé sene ménsámehnsá mó íre paiqmarahráho puara sirupipeq umehigehe. ¹² Segá paiqmaq paiqmaro ménsámehnsámé mahraue kórawe, móne miráo naneqme, awahriq naneqme, kaweq pasésúqme, taberábe ambántámé, mankuara ambántámé, tautáúq ámbántámé, nígi tahnsá áwánká auwe, pówéhwe, kaweq awánkámé, káhpahwe, áhíniwe, kaweq sehírana ebáhmé, ¹³ kímé, kaweq kunkúni irá pare naneqme, kaweq kunkúni unkúméhwé, wériwe, náhniáq sera anome, mayawemé, páráwahwe, wítiwe, káhowe, sipísipiqlmé, ósewe, ósega sabiri kahréwé miraué sega paiqma paiqmaro ménsámehnsáne. Wehukega ménkámehniká paiqmaq paiqmaronserah arambehriraq saiqnariáh ke moq paiqmárahwe íre.

¹⁴ Paiqmaq paiqmaro kegá Pábíróni suwahpeqte keyábé mahraréna, Iru páréh náneq aiq moke tabanagire. Moke itega iwíáh iwíáho naneq aiq moke tabanagire. Aiq tabanagi puana mókake íre ábóraq kanawire igehe íre.

¹⁵ Ménsámehnsá paiqmaq paiqmaro kegá áhnte moné merowe. Mi kegá móbeq iriwe méra mi matábú kamah arínsabé áhreéra anotahtaq ibiséra sirupipeq umehigehe. ¹⁶ Sirupipeq umehínara sega mahraréna, Pábíróni suwahpeq anotah matábú, arensabé iwíáhég uwo uwo úne. Mibeqté ké métáq áhnte kaweq taberábe kórósiákáq mankuara ambántánkákáq tautáúq ámbántánkákáq méra kóraraté miráia náneqkákáq kaweq pasésúqkákáq mó awahriq naneqkákáq matiáhwana moke íre kaweragire. ¹⁷ Moke sene móneakáq sene ménsámehnsánkakaq apubúue peh morá áhwáh ákáhpeq íre kaweragire igehe íre.

Sípiipéq arambehrio kereq sene wahnahnseq móbeq iriwe méra tagagehe. ¹⁸ Mi matábú táhnaga áúminara tagéra anotahtaq mahraréna, Mahna tahnsa anotah kawéq matábú mó íre kéh mino éra ¹⁹ tanahuq siyahqnopeq abera ibiséra sirupipeq umehigehe. Ibiséra anotahtaq mahraréna, Pábíróni suwahpeq anotah matábú, arensabé iwíáhég uwo uwo úne. Ite sípiipéq arambehriúna kegá mi matábúrápéq itene ménsámehnsá paiqmaq paiqmarurau-nayabé áhnte moné meraune. Amahnága mibeq apubúue peh morá áhwáh ákáhpeq moke íre kaweragire igehe.

²⁰ Manikánka aiq kamah arí púaq we tagariáh kéreq we eqmaréh kéreq wene ehweh irare kereq íópeqté kéreero, mibeqté kegá ite iwíoqnaronsabé amahnága Manikánka aiq ayahq marena kamah arí púaq iwíáh iwíáho igehe íre.

²¹ Íópeqté ániné ehweh parabagirana iné Sóniga tagogana págege íópeqté ániné anotah suaqsuaq ebáh pankeqme sóreq wanípéq tuparúéhre. Tuparuena mahraréna, Ínéga mi ebáh tuparúógana tabanaginserah Pábíróni suwahpeqte ke kamah arirana sene mátabu airaiq tabanaginawire. ²² Pábíróni suwahpeq anotah matábú, Mókake pontonka ehwehnéwé, pembiáhnka ehwehnéwé, kítaga ehwehnéwé itene marakóraq írakauni puara íre iraneherawoe. Sene siyahnkaratáté ménsámehnsá miráe ahtebah kewé mitaq íre míaneherawoe. Suaqsuaq ebáhtáq arambehriéra suaqsuarira ehwéh íre iraneherawoe.

²³ Áráhmuga mitaq mó íre téhranae. O menáhwé íbéhíni ákéqné ehweh mitaq mó íre iraneherawoe. Menah mitaq paigmaq paigmaruro kewé mah marákóipéq anotah ke miarowe. Itega mah marákó marákóipéqté kéhíná síúgi urowe. Mókake mó íre miraoneheq móe íre.

²⁴ Mibeqté kéga Maniká tagariáh kéreq wene ehweh iraruro kereq subiq sutowana sene korahq tutaire. Mah marákó marákóipéq sene naruoga subiq suto kené korahq mitaq tutaire. Minayabe Manikánka Pábíróni suwahpeqte ke anotahtaq kamah arinkéhe.

19

Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

¹ Íné Sóniga Írógana áhnte kegá íópeqté anotahtaq ehwehnowana íróge. Írógara anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq aiq pankerone. Maniká anotah anínéna págege arámbéhríéna ite meirena kaweraitáránsabé iwíáh iwíáhúne. ² Manikánka tábúsoqme iwíáhéna wehukene sánsá sararéhre. Anotah ahbábq íní mah kéhíná kéhíná íre kawerarítarái ínínirana Manikánka we ehweh atena kamah awíre. Mi ínínká Manikáne arambehriuro ke subiq sutainsabé Manikánka minayabe kamah awíre ewe.

³ Segá mónkakáq anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq aiq pankerone. Wega kamah arírana mi matábú iraráhnana ahriahri áúninae ewe.

⁴ Ewara mi 24 abóáwáh wéhreq itaréitaré oga miáh kámárinseqka Manikánka wahnah wahnahnirabeqte siáhráq méra wene auranabiah tapeq sirehunserarác méra káuqmunue iwíáh iwíáh atera wensabé, Maniká áwíq aiq pankerone. Ai q mire ewe.

⁵ Ewana Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéhnká mahraréna, Manikáne arambehrio keo, ite Manikánsabe áhteno ke wóe. Ite táhmaro anotah ke méq táhmaro íre áwíqkakaq ké wóe. Ite moke Maniká áwíq pankeráhro íre.

Sipisípiq Áráhqa ahre merai éhwéhne.

⁶ Áhnte wehekéqká sorupawe moraráq méra ehwehnonserah éhwéh íróge. Mi éhwéhme ahkuaq ahkuari waní, anotah waníká únserah éhwéhnera anotah purúbúrúnserah éhwéhnowe. Mi éhwéhnká anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq pankerone. Maniká itene Wahnahnka moke miraorahire. Wega ahriahri wahnah wahnahnire. ⁷ Sipisípiq Áráhqa ahre merai tanáhráq sirana wene ahre aiq sokah sokahue miéh púaq irupipeq eyoyóue méq Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. ⁸ Maniká tagariáh kéné kaweq arámbéhríwé taberábe korósí tahnsane. Minayabe Sipisípiq Áráhqe ahre mi kawéq taberábe kórósí anotah tehere korósí aneranerue miéhre ewe.

⁹ Ewana íópeqté ánínká ínénsabe mahraréna, Teawéna éhwéh sehiranúno. Sehíranue mahraré, Sipisípiq Áráhqa ahre meyéhnábé kaweraráh táhútáhúq nagehboq omaq itéh keyábé máhoro aitéhre. Itene irupipeq eyoyóinkehboq máhoro sehíranúno. Amahnága teawú éhwéhme Manikáne aiq pútaq éhwéhne íre.

¹⁰ Ai q pútaq éhwéhne írana ínéga íópeqté ánínsábé iwíáh iwíáh atanieéna wene aigarátaq nirehunserarác ména káuqmunugana wega ínénsabe, Ahqáho aintena, Ínésabe íre iwíáh iwíáhuno. Arereq mó Sísane ehweh teri terino kereq wene arambehri anímári móe. Íné moq wene arambehriu aní múge. Minayabe webataq Manikánsabe iwíáh iwíáh ato. Sísaga pahsutai éhwéhnká Manikáne ehweh irare ke págege aritena séhréh aritéhre íre.

Taberábe oséráq tútuue miéh ánínsábé éhwéhne.

¹¹ Íné Sóniga tagogana íópeqté ónsá sigirana taberábe osé mitaq miéhna tagoge. Mi kané abobiahtaq tútuue miéh ánínká ebehéna ehweh aritena tábúsoqme saraqmárehre. Saraqmárehrara mó kegá wensabé, Ai q pútarí aníne atera, Kawerue arambehrii aníne atáhwe. ¹² Wene aurame irobina tahnsáne. Wene ayahqnotaq wahnah kené ayahúq-mari sukiwe miéhre. Wene anonkataq wenáwíq sehira kéhrarawe mó kegá íre sáhnshawe iraráhrowana webataq mi awíq íratíéhre. ¹³ We korahq sosa korósí íre wahto korósí aneraneratiéhrrara wensabé, Manikáne Ehwehne ue áwiratáhwe. (*Sóni 1.1,14; 1 Sóni 5.7-8*)

¹⁴ Moke íópeqté ebeho kegá kaweq taberábé ámbánta aneraneréra taberábe oséwáritáq tútuue méra mi aní kэрáhwe. ¹⁵ Kэрáhwana mi aniné áwéhipeq áwéhreh poká kéhre. Mi pokátaté mah marákóipéqté ké kamah ariena anotah sahtaté págegeue wahnahnari-tankéhe. Maniká moke miraorahi anínká áhnte keyábé abiahnsa aritéhre. Wehukenínká náhniáq sera ano meyanieéna sera sareréhnserah óseraq tútuue miéh ánínká mi ke anotahtaq kamah arinkéhe. ¹⁶ Wene íre wahto korósíráqkákáq wene aigarátaqkákáq wenáwíq sehira kéhrana tagoge. Mi awíq áwahewé Moke anotah kené Wahnahne. Moke wahnah kené Wahnahne íre.

¹⁷ Íné Sóniga tagogana peh morá íópeqté ání patahi iotáq iriwe miéhrana tagoge. Tagogana wega íópeq paqme nogó kábáramárinásábé anotahtaq mahraréna, Manikáne anotah tahutáhúq sewe nahro. ¹⁸ Anotah wahnáh kéné awaqme, sóntía kené kíápéténi kené awaqme, tauntahu wehwáriné awaqme, ósene awaqme, óseraq tútuue nogó kéné awaqme sewe nahro. Arambhériraq saiqnaríáh kéreq arambhériyabé ápeq meyháh kéreq anotah kéreq íre síwiqkakaq kéreqne síwaq sewe nahro íre.

¹⁹ Íné Sóniga tagogana áwéhq poeráhq tahnsa anínseq mah kehiná kéhínáné wahnahmarínseq sene ebeh kéreq momíwiuriáhwana tagoge. Segá taberábe oséráq tútuue miéh áninseq wene ebeho kéreq ebehoneheéra momíwiuriáhwe. ²⁰ Métáq tagéwó ánimé péhe éhwéh irari anínká miraime áwéhq poeráhq tahnsa anínká tagehre. Tagehrana péhe éhwéh irari anínká ótaq sansá mirairara áwéhq poeráhq tahnsa aníné máhki matiáh kéreq pikísahyabé iwíáh iwíáh atáh kéreqka mi otáq sánsá tagéra iwíáh iwíáhéra wene péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhwe.

Amahnága áwéhq poeráhq tahnsa anínseq taberábe oséráq tútuue miéh áninseqka ebehoneheéra momíwiuriáhwe. Momíwiéra ebehowara taberábe oséráq tútuue miéh áninseq wene ebeho kéreqka áwéhq poeráhq tahnsa anínseq péhe éhwéh irari anínseq saiqnaríáhwe. Saiqnarawéra íre subiq susa peh anotah púrúria káwéhúpipéq, anotah osoréh íráreh kawéhúpipéq tuparúáhwe. Sano ebáhnká anotah osoréhnserah mi kawéhúpipéq anotahtaq osorosóq aruqarurire. ²¹ Taberábe oséráq tútuue miéh áninká wene áwéhipeqté ebeh pokátáté moke mó ebeho ke kiraqme subiq súéhrana kabaramarínká mi kené síwaq nahwana siyahbankiréhre.

20

Íópeqté áninká owainawa 1 táhúséni (1,000) opéq saiqnariankehe i ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana íópeqté áninká míbeq tútuue miéhrana tagoge. Íre ambarúnkákáq mátáipéqté ónsáraté kíákáq anotah seniákáq matiéhrana tagoge. ² Wega owainawa táhtoqme mi seníraté táhru táhruire. Karahrabah tahnsá ánimé naho wehe úkorahú ánimé Séténiwe peh owainawane. Íópeqté áninká mi karáhrábáh táhru táhruarena tuparúéhrana wega áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq mítaq peh míanae. ³ Owainawanka mah marákó márakóipéqté ké péhe iwíáh aritehnehoéna íópeqté áninká we táhru táhruue íre ambarúnkákáq mátáipéq tuparuena míbeqté ónsá paigme págegeue áróki parúéhre. Mi tanáhráq 1 táhúséni (1,000) opéq parabagínaraq we mó wahto tanáhráq ah noginkeheéna pugeq auwankéhe.

⁴ Íné Sóniga wahnahnorabeqte síahwári tagéna mítaq tútuue miáh ké moq tagoge. Manikánka mítaq tútuue miáh kéyábé mahraréna, Wehukega mirauro sansá iwíáhue tagéq saraqmáráhro aritéhre. Sísansabé aiq pútare atáh kégá wene ehweh teri terinéra kawerue sehgiara áwéhq poeráhq tahnsa anínkákáq wene pikísahakáqsábé íre iwíáh iwíáh atárówe. Wene máhki siyehitaqkákáq sene siyahnkaratáqkákáq íre merowe. Íre meronsabé sene sánsánsábé suwahiehre arítáro kégá sene sinuo tehsúmetaté kiraq suera se subiq sutowe.

Subiq sutowara sensiwamarí miáhwana tagoge. Tagogata se mó oga ukéra áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq Sísa Karáhéreq wahnah wahnahnowe. ⁵ Mina ogá úké tanáhráqmé ebeqte oga úké tanáhráre. Mó pusa ké mi tanáhráq íre oga úkowe. Mi 1 táhúséni (1,000) opéq parabagínaraq oga úkigehe.

⁶ Ebeqte oga úké tanáhráq oga úkira kewé Manikánka omaq sito ke woe. Segá anotahtaq iwíáh iwíáhigehe. Mó puké tanáhráqká se íre kamah arieráhire. Se Manikánseq Sísa Karáhéreqne ehweh míbeq mahbeq aritáh ké méra áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq Sísa req moráráq wahnah wahnahnigehe.

Owainawa iraipéq airaiq tuparuahna ehwéhne.

⁷ Mi 1 táhúséni opéq parabagínaraq owainawa saiqnariéhmé soraq suankéhe. Soraq súéhrana owainawanka kiembogwe ⁸ mah marákó márakóipéqté ké péhe iwíáh aritanieéna ábóragire. Mah marákó márakóipéqté ké sensíwíq Kókireq Mágókireq áhnte ke miáhwé. Wehukega arahwé íre sáhnshoráhonserah se áhnte ke puana íre sáhnshoráhire. Mi ke ebehigeheéna owainawanka soruparitéhre.

⁹ Moke mi kegá ebehoneheéra pokue Maniká tagaríáh ké miáhrabeq wega arutaboiri ke suwahpeq abugeqnáhnuriáhwana íópeqté irobina tunse moke mi ke tabipáhrarúéhre. ¹⁰ Tabipáhrarúéhrana Manikánka owainawa, péhe iwíáh aritéh ání táhtoqme anotah púrúria káwéhú, osoréh ébáhnkákáq íráreh kawéhúpipéq tuparúéhre. Áwéhq poeráhq tahnsa áninseq péhe éhwéh irari anínseq miéhya iraipéq mítaq moráráq ahriahri mía míoneherawoe. Wéhékáhnkakaq inokáhpékakáq kamah arinara ahriahri uwo uwo oneherawoe.

Ehweh aritena sainsue ehwehne.

¹¹ Íné Sóniga tagogana wahnahnirabeqte síáh, anotah taberábe síáh kéhrana tagoge. Mitaq tútuue wahnahni aní anotah aní púana we miéhtáq mah marákó márakóákáq íopeqkákáq íre kahrahire. Peh tabanagirana mó íre ábóraq kéhre. ¹² Moke pukia kéwé anotah kereq íre síwíqkakaq kéreq wahnahnirabeq iriwe miáhwana tagoge. Moke sene arambehri púkuipéq sehirana kéhrana mi pukúwári pugeqme tagehre. Mi wahnáhnká púkuipéqté séhírá tagéna wehukene arambehri iwíáhue tagéna ehweh aritena sainsúéhre. We mó pukú matiéhraana mi pukúwé oga mérapeq kioráho kené síwíq kék púkúe.

¹³ Sóreq wanínká pukia keyábé, Sóreq wanípípeqté kiembogue pokoro aritéhrara Puké Aninseq Iraipéqté Áninseqka pukia keyábé, Iraipéq sueq pokoro aritehye. Pukia kégá pokue sainsúéh ánipá sewana wega oga miarotaté árámbehri pukia ké peh morání moráníne iwíáhue tagéna ehweh aritena sainsúéhre.

¹⁴ Sainsuena Puké Aninseq Iraipéqté Áninseq anotahtaq osoréh íráreh káwéhúpipéq tuparúéhre. Wehuke osoréh íráreh káwéhúpipéq tuparúéhmé anehete puké tanahráq míre. ¹⁵ Oga mérapeq awaq miéhra ke síwíq kék púkúipéq tagéna mitaq síwíq íre kék kéwé anotah osoréh íráreh kawéhúpipéq tuparúéhre.

21

O ionkákáq o marákóákáq ábóraq kahna ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana ebeq kék íopéqkákáq mah marákó márakóákáq sóreq wanínkáqáq moke tabanagirana o ionkákáq o marákóákáq ábóraq kéhrana tagoge. ² Manikáne kaweq matábú o Sarúsarama suwahpeq íopeq Maniká miéhrebeqte túirana tagoge. Wene iyahn-aboga o ibehini wenawehqpa móauwaneheéra awahirirue sokah sokah atáhnserah mi ke suwahpeq túirana tagoge.

³ Wahnah wahnahnirabeqte éhwéhnká anotahtaq mahrarirana íróge. Anotahtaq mahraréna, Írátíáthro. Manikánka seba mía miáinara se wene animári miagehe. Sereq mía miáéna sene Wahnah miánkehe. ⁴ Manikánka sereq mía miáéna sene siurapite áqnú moke sorahrúankéhe. Mi tanáhráq wehuke mó íre pukigehe. Sirupipeq mó íre umehinae. Mó íre ibitunátúnánigehe. Mó íre ibisagehe. Mó íre síérinae. Menah kárái naneqmarí aiq parabagi puana mó íre kanae irana íróge.

Manikánka, Íné tábúSORÁH KÉNE Wahnah míanie i ehwéhne.

⁵ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánínká mahraréna, Írátíáthro. Ínéga moke o naneq aiq miraróge íre. Aiq miraróge éna mahraréna, Néne ehweh aiq pútaq ehwhé púah sehiranúno. Ómi kegá mah ehwhé aiq pútaq ehwéhne iwíáhigeheé sehiranúno íre.

⁶ Sehiranúno éna ínensabe, Moke áhwáro arámbehri aiq parabarúóge. Íné téh miáwha aní múge. Íné anehemé mía miáinie. Íné ebeqte aní ména anehete áni múge. Wání tahbobói aní oga mía mía arahnó wání pehipi náwinie. ⁷ Ahbabáq kiotaiki anínká moke kaweq naneq awaq miankéhe. Ínéga wene Maniká miáhnana we néne aní mía miáinkehe íre.

Moke ahbabáq aruqaruro kegá iraipéq pokigehe i ehwéhne.

⁸ Wega mó mahraréna, Áhreéra néne sánsá íre sehgió kéwé, néne ehwehnsabé íre aiq pútare aintáh kéwé, ahbabáq aruqaruro kewé, mó ke subiq súáh kéwé, mó aniné weh ahre abario kewé, mó ke ánehgió kéwé, ahgora sánsáno kewé, péhepehe manikánsabé iwíáh iwíáh atáh kéwé, moke péhe éhwéh irare irearo kewé, moke mi kegá iraipéq pokoneherawoe. Segá anotah púrúruia osoréh íráreh kawéhúpipéq awaq miagéhe.

Peh anotah púrúruia káwéhúmé osoréh ébáhnkákáq íráreh kawéhúpipéq tuparúáhwe. Sano ebáhnká anotah osoréhnserah mi kawéhúpipéq anotahtaq osorosóq aruqarurire. Iraipéq awaq mewé anehete puké tanahráq míre íre.

Sóniga o Sarúsarama suwahpeq tagó ehwehne.

⁹ Wega mó mahraréna, Abapete téhranité íopeqte ké kamah arieráhi naneq matawewáwhwe. Íopeqte ánínká mibeqte ínéba séna ínensabe, Mahbeq súno. Sipisípiq Áráhqne ibehini sokigi awiníboq máho íre. ¹⁰ Máho éna néniwa móintena anotah sawéhrápéq móintéhre. Manikáne kaweq matábú o Sarúsarama suwahpeq íopeq Maniká miéhrebeqte túirana tagoge.

¹¹ Manikáne téhreh naneqka mi matábúráq anotahtaq téhrehre. Mi téhrehme mó kuasa téhrehre. Kaweq ebáh áhnte moné tahnsa ebáh áwíq sásipaga tahnsa téhrehre. Mi matábúwé timano tahnsa anotah téhreh matábúe. ¹² Mi matábúráq anotah kuri kéhrana mi kurípéq airápété téhtaré ónsá kéhrara airápété téhtaré íopeqte kégá mó onsáráq mó onsáráruue wahnahnowe.

¹³ Airápété téhtaré Ísara kahnáh mó kahnáh mó kahnáh síwíq sehirania morá moráue onsaraq kéhre. Íó kiembogirabeqte ónsáwé apahtáróe. Íó tupekirabeqte ónsáwé apahtáróe. Ébeq ayehrápéqté ónsáwé apahtáróe. Mó ébeq ayehrápéqté ónsáwé apahtáróe. ¹⁴ Mi kuri áwahebi airápété apahtáró págege ebáh kéhre. Mi kuri ahpi Sipisípiq Áráhqka eqmaréh ké síwíq airápété téhranité síwíq kéhre.

¹⁵ Íné ehweh tení ánínká kaweq agehmare karatáté mi matábúákáq mi kuriákáq onsawárínkáq agehmaranieéna matiéhre. ¹⁶ Mi matábúwé ahnansahrapeq ébeq ahnansáhrápéq nahorapeq nehwiehrapeq peh monseráhne. Íópeqté ánínká agehmare karatáté agehmaréhra na peh íre wahto 2,200 kírómitá kéhre. Sehwerapeq moq agehmaréhra na peh monseráhnire. ¹⁷ Mi matábúrápéqté kúriwé tahperue agehmaréhmé 144 mitá tahnsane. Wehukénínká mátabu agehmaréhnserah íópeqté ánínká agehmaréhre.

¹⁸ Mi kuriwé sásipa ebáhtáté pera kurie. Mi matábúráq kéh náneqmarínká kóraraté miraia tímánónká tahnsanue anoth téhrehre. ¹⁹ Mi matábú áwahewé áhnte kaweq ebáh awahriq naneq ebáhtáté pearéhre. Náhmbáh 2 ebáh mankuara ebáhmé sá páiae. Náhmbáh 3 ebáhmé ágétie. Náhmbáh 4 ebáhmé sehenáh tahnsa ebáhmé émérae. ²⁰ Náhmbáh 5 ebáhmé sáróníkísie. Mi ebáhmé tautáúqkakaq taberábeakáq ebáhne. Náhmbáh 6 ebáhmé tautáúq ebáhmé kóniríanie. Náhmbáh 7 ebáh wiehq ebáhmé kárisóráítie. Náhmbáh 8 ebáh sehenáh tahnsa ebáhmé péririe. Náhmbáh 9 ebáh wiehq ebáhmé tópásie. Náhmbáh 10 ebáhmé kirisópésae. Náhmbáh 11 ebáhmé áhiásinie. Náhmbáh 12 ebáh tautáúq ebáhmé ámétísie. Mi ebáhmárimé mó naneq mó naneq tahnsá ebáhmárinéna áhnte moné tahnsa ebáhmáriné.

²¹ Kuriraté ónsáwé airápété téhtaré ónsáwé anoth pasésúq tahnsa náneq taberábe pasésúqtáté mó onsá mó onsáue miraia ónsawáriné. Mi matábúrápéqté áhmé kóraraté miraia áhnéna tímannonka téhrehnserahni ahne.

²² Íné tagome mi matábúráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kéhre. Íraukaumo. Maniká itene Wahnah moke miraorahi anínseq Sipisípiq Áráhqseq mitaq miehya puana Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kéhre. ²³ Mitaq íónkakaq pópoqnahakáq íre kéhre. Íraukaumo. Manikáne téhreh naneqka mitaq téhrehra Sipisípiq Áráhqka áráhmu tahnsá áni miéhre. ²⁴ Manikáne téhreh naneqka téhrehra beqme mah kehíná kehínánká mitaq nogigéhe. Mah marákóipéqté wáhnáh kegá sene kaweq mensáméhnsánkákáq mi matábúrápéq mewe sigéhe. ²⁵ Wéhékáh mi matábúrápéqté ónsá íre paiqmaragéhe. Mitaq íre sunkikírina puana mi onsá ahriahri íre paiqmaraneherawoe.

²⁶ Mah kehíná kehínáné kaweq naneqmarínkáq sene awahriq naneqkákáq mi matábúrápéq mewe sigéhe. ²⁷ Moke ahbabáq mitaq íre serahowe. Ahbabáro kereq péhe éhwéhnkákáq kéreq mitaq íre serahowe. Ahqáho. Íraukaumo. Peh morá Sipisípiq Áráhqne oga mérapeqté púkúipéq sensiwíq kéh kegá mitaq serahowe.

22

Oga mé wanínkáq oga mé awánkánkáqsábé éhwéhne.

¹ Íópeqté ánínká oga mé waní sokigi anírana mi wanimé timanonka téhrehnserahni. Mi waní ahyahipeqmé Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka wahnahnóyabeqte túíre. ² Tuena mi matábúrápéqté áh akáhpí túíre. Oga mé awánká mi waní ayehráq éberiopeq éberiopeue kéhre. Mi awánkátáq airápété téhtaré mó naneq mó naneq seránue iyéhre. Mó iotáq mó naneq será iyena mó iotáq mó naneq seránue iyéhre. Mi awánká ánhawarínká mah kehíná kehíná kawerarítéhre. ³ Manikánka kamah arina naneqmarí mitaq mó íre kanawire.

Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka mitaq wahnah wahnahnigehe. Moke Manikáne arambehri kegá wensabé iwíáh iwíáh atagéhe. ⁴ Iwíáh iwíáh atera wene auranabiah tagagehe. Wenáwíq sene siyehitaq kanae. ⁵ Mitaq íre sunkikírigináe. Maniká itene Wahnahka mitaq téhreh puana áráhmuakáq íónkakaq mitaq íre kanae. Íraukaumo. Wene arambehri kegá ahriahri mitaq wahnah wahnahnigehe.

Sísaga, Apubúue tuinauge i éhwéhne.

⁶ Íópeqté ánínká ínénsabe mahraréna, Ínéga teawú éhwéh aiq pútaq éhwéh púana wehukega aiq pútare aintahráhowe. Maniká itene Wahnahka wene ehweh irare ke iwíáh aritéhrara pahsúáhwe. Amahnágawé áhmbórá sína naneqmarí wene arambehri ke sokigi arinkéheéna íópeqté áni eqmaréhra túíre íre.

⁷ Íópeqté ánínká mó mahraréna, Írátiahno. Sísaga mahraréna, Íné apubúue tuinauge íre. Mah púkúipéqté éhwéh sehgió kegá iwíáh iwíáhigehe íre.

⁸ Mah éhwéh irena mi naneqmarí tago animé íné Sóni uge. Mah éhwéh irena mi naneqmarí tagotaq sokigii aniné aigárátáq iwíáh iwíáh atanieéna káuqmunue miógana⁹ wega

ínénsabe, Ahqáho. Íre miraúno. Íné itereq moráráq arambehriu aní múge. Manikáne ehweh irare kereq mah pukúipéqté éhwéh sehgió kéreq itereq moráráq arambehriu aní múge. Manikánsabe webataq iwíáh iwíáh ato ire.

¹⁰ Íopeqté ánínká ínénsabe mó mahraréna, Arega púkuipéq sehiraóna ehwéhme ukumehrataq ire táhparo. Írakaumo. Mi tanáhráq áhnbórání puah ire táhparo. ¹¹ Mi tanáhráq sínaraq ahababáq kega peh ahabárigewe. Íre mirao naneq sansáno kegá peh sene sánsá miraigehe. Tábúsoréh sánsáno kegá peh tábúsoréh sánsá miraigehe. Kaweqtaq mía mía kega peh kaweqtaq mía míaigehe ire.

¹² Sísaga mahraréna, Írátíáhro. Íné apubúue tuinauge. Túónaraq wehukene arambehri saraqme tagéna awehraq apéq morání moránínue náinauge. ¹³ Íné téh míáhwa aní múge. Íné anehémé mía míainauge. Íné ebeqte aní ména íné anehete aní múge. Íné moke náneq áwahe aní múge. Moke áhwaró arámbéhrí aiq parabarúó aní múge ire.

Kaweq matábúrápéq íre kioráho keyábé éhwéhne.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Wehukega sene korósi pabeq paberowana taberábe aginsabé iwíáh iwíáhowe. Mina inserah sene sirupipeq pabeq paberia kegá oga mérapeq mi kawéq matábúrápéq kioráhonsabé iwíáh iwíáhigehe. Segá mitaq oga mé awankánara ísiwe nagehe. ¹⁵ Ahababáq kega mitaq íre kioráhowe. Anéhgíó kéreq mó kené weh ahre abario kereq mó aní subiq súáh kereq péhepehe manikánsabé iwíáh iwíáh atáh kéreq moke péhe éhwéh irare sansá suwahbeh kereq peh máhpeq mía míaéra mitaq íre kioráhowe ire. ¹⁶ Íre kioráhowe éna ínénsabe, Íné Sísá uge. Íné Tébitine anahwa úge. Íné tuembínága téhrehnserahni aní múge. Íné tagariáh kegá mah ehwéh irageheéna íopeqté ánínká mah ehwéh ite teinkeheéna eqmaróge ire.

¹⁷ Manikáne Awanseq Sísá tagariáh kéreqka Sísansabé, Mahbeq tuo ewe. Mah ehwéh íráh kegá moq mahbeq tuo ígehe. Wání tahbobói kegá séra oga mé wanínsabé suwahbeh kegá pehipi nagehe.

Sóniga mah pukú sáhnshó keyábé págege ehwéh pahsúéh éhwéhne.

¹⁸ Mah pukúipéq mókake sína naneqsabé éhwéh aiq sehiraunge. Mi sehirá sáhnshwe tagahro. Págege ehwéh teinúboq írátíáhro. Mah ehwéh síwáhnori anínká mó ehwéhnikákáq masosahrue síwáhnorínaraq mah ehwéhniká kamahorahi naneq teinserah mi aní moq anotahtaq kamah awinkéhe. ¹⁹ Mah ehwéh síwáhnori anínká moke íre síwáhnoria peh ákáhtaq síwáhnorínaraqmé wega awaq miahráhi naneq Manikánka meyankehe. Oga mé awankánarame mi anínká íre awaq miankéhe. Mah ehwéhme kaweq matábúrápéqsabé teíre. Mi anínká mi matábú íre awaq miankéhe.

²⁰ Mah ehwéh tení ánínká mahraréna, Íné aiq pútaq apubúue tuinauge ire.

Aiq mire. Sísá itene Wahnahno, mahbeq tuo uge.

²¹ Sísá itene Wahnahnka moke we tagariona keyabé arutaboiréna séhréh aitéhre. Aiq mire.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Mátíyu 1.1-2.12
2	Mátíyu 2.13-3.6
3	Mátíyu 3.7-4.11
4	Mátíyu 4.12-25
5	Mátíyu 5.1-26
6	Mátíyu 5.27-48
7	Mátíyu 6.1-24
8	Mátíyu 6.25-7.14
9	Mátíyu 7.15-29
10	Mátíyu 8.1-17
11	Mátíyu 8.18-34
12	Mátíyu 9.1-17
13	Mátíyu 9.18-38
14	Mátíyu 10.1-23
15	Mátíyu 10.24-11.6
16	Mátíyu 11.7-30
17	Mátíyu 12.1-21
18	Mátíyu 12.22-45
19	Mátíyu 12.46-13.23
20	Mátíyu 13.24-46
21	Mátíyu 13.47-14.12
22	Mátíyu 14.13-36
23	Mátíyu 15.1-28
24	Mátíyu 15.29-16.12
25	Mátíyu 16.13-17.9
26	Mátíyu 17.10-27
27	Mátíyu 18.1-22
28	Mátíyu 18.23-19.12
29	Mátíyu 19.13-30
30	Mátíyu 20.1-28
31	Mátíyu 20.29-21.22

February

date	Scripture
1	Mätíyu 21.23-46
2	Mätíyu 22.1-33
3	Mätíyu 22.34-23.12
4	Mätíyu 23.13-39
5	Mätíyu 24.1-28
6	Mätíyu 24.29-51
7	Mätíyu 25.1-30
8	Mätíyu 25.31-26.13
9	Mätíyu 26.14-46
10	Mätíyu 26.47-68
11	Mätíyu 26.69-27.14
12	Mätíyu 27.15-31
13	Mätíyu 27.32-66
14	Mätíyu 28.1-20
15	Máhka 1.1-28
16	Máhka 1.29-2.12
17	Máhka 2.13-3.6
18	Máhka 3.7-30
19	Máhka 3.31-4.25
20	Máhka 4.26-5.20
21	Máhka 5.21-43
22	Máhka 6.1-29
23	Máhka 6.30-56
24	Máhka 7.1-23
25	Máhka 7.24-8.10
26	Máhka 8.11-9.1
27	Máhka 9.2-29
28	Máhka 9.30-10.12

date	Scripture
1	Máhka 10.13-31
2	Máhka 10.32-52
3	Máhka 11.1-26
4	Máhka 11.27-12.17
5	Máhka 12.18-37
6	Máhka 12.38-13.13
7	Máhka 13.14-37
8	Máhka 14.1-21
9	Máhka 14.22-52
10	Máhka 14.53-72
11	Máhka 15.1-47
12	Máhka 16.1-20
13	Árúka 1.1-25
14	Árúka 1.26-56
15	Árúka 1.57-80
16	Árúka 2.1-35
17	Árúka 2.36-52
18	Árúka 3.1-22
19	Árúka 3.23-38
20	Árúka 4.1-30
21	Árúka 4.31-5.11
22	Árúka 5.12-28
23	Árúka 5.29-6.11
24	Árúka 6.12-38
25	Árúka 6.39-7.10
26	Árúka 7.11-35
27	Árúka 7.36-8.3
28	Árúka 8.4-21
29	Árúka 8.22-39
30	Árúka 8.40-9.6
31	Árúka 9.7-27

date	Scripture
1	Árúka 9.28-50
2	Árúka 9.51-10.12
3	Árúka 10.13-37
4	Árúka 10.38-11.13
5	Árúka 11.14-36
6	Árúka 11.37-12.7
7	Árúka 12.8-34
8	Árúka 12.35-59
9	Árúka 13.1-21
10	Árúka 13.22-14.6
11	Árúka 14.7-35
12	Árúka 15.1-32
13	Árúka 16.1-18
14	Árúka 16.19-17.10
15	Árúka 17.11-37
16	Árúka 18.1-17
17	Árúka 18.18-43
18	Árúka 19.1-27
19	Árúka 19.28-48
20	Árúka 20.1-26
21	Árúka 20.27-47
22	Árúka 21.1-28
23	Árúka 21.29-22.13
24	Árúka 22.14-34
25	Árúka 22.35-53
26	Árúka 22.54-23.12
27	Árúka 23.13-43
28	Árúka 23.44-24.12
29	Árúka 24.13-53
30	Sóni 1.1-28

date	Scripture
1	Sóni 1.29-51
2	Sóni 2.1-25
3	Sóni 3.1-21
4	Sóni 3.22-4.3
5	Sóni 4.4-42
6	Sóni 4.43-54
7	Sóni 5.1-23
8	Sóni 5.24-47
9	Sóni 6.1-21
10	Sóni 6.22-40
11	Sóni 6.41-71
12	Sóni 7.1-29
13	Sóni 7.30-52
14	Sóni 7.53-8.20
15	Sóni 8.21-30
16	Sóni 8.31-59
17	Sóni 9.1-41
18	Sóni 10.1-21
19	Sóni 10.22-42
20	Sóni 11.1-53
21	Sóni 11.54-12.19
22	Sóni 12.20-50
23	Sóni 13.1-30
24	Sóni 13.31-14.14
25	Sóni 14.15-31
26	Sóni 15.1-27
27	Sóni 16.1-33
28	Sóni 17.1-26
29	Sóni 18.1-24
30	Sóni 18.25-19.22
31	Sóni 19.23-42

date	Scripture
1	Sóni 20.1-31
2	Sóni 21.1-25
3	Eqmaro 1.1-26
4	Eqmaro 2.1-47
5	Eqmaro 3.1-26
6	Eqmaro 4.1-37
7	Eqmaro 5.1-42
8	Eqmaro 6.1-15
9	Eqmaro 7.1-29
10	Eqmaro 7.30-50
11	Eqmaro 7.51-8.13
12	Eqmaro 8.14-40
13	Eqmaro 9.1-25
14	Eqmaro 9.26-43
15	Eqmaro 10.1-33
16	Eqmaro 10.34-48
17	Eqmaro 11.1-30
18	Eqmaro 12.1-23
19	Eqmaro 12.24-13.12
20	Eqmaro 13.13-41
21	Eqmaro 13.42-14.7
22	Eqmaro 14.8-28
23	Eqmaro 15.1-35
24	Eqmaro 15.36-16.15
25	Eqmaro 16.16-40
26	Eqmaro 17.1-34
27	Eqmaro 18.1-21
28	Eqmaro 18.22-19.12
29	Eqmaro 19.13-41
30	Eqmaro 20.1-38

date	Scripture
1	Eqmaro 21.1-16
2	Eqmaro 21.17-36
3	Eqmaro 21.37-22.16
4	Eqmaro 22.17-23.10
5	Eqmaro 23.11-35
6	Eqmaro 24.1-27
7	Eqmaro 25.1-27
8	Eqmaro 26.1-32
9	Eqmaro 27.1-20
10	Eqmaro 27.21-44
11	Eqmaro 28.1-31
12	Aroma 1.1-17
13	Aroma 1.18-32
14	Aroma 2.1-24
15	Aroma 2.25-3.8
16	Aroma 3.9-31
17	Aroma 4.1-12
18	Aroma 4.13-5.5
19	Aroma 5.6-21
20	Aroma 6.1-23
21	Aroma 7.1-14
22	Aroma 7.15-8.6
23	Aroma 8.7-21
24	Aroma 8.22-39
25	Aroma 9.1-21
26	Aroma 9.22-10.13
27	Aroma 10.14-11.12
28	Aroma 11.13-36
29	Aroma 12.1-21
30	Aroma 13.1-14
31	Aroma 14.1-23

date	Scripture
1	Aroma 15.1-21
2	Aroma 15.22-16.7
3	Aroma 16.8-27
4	1 Kórina 1.1-17
5	1 Kórina 1.18-2.5
6	1 Kórina 2.6-3.4
7	1 Kórina 3.5-23
8	1 Kórina 4.1-21
9	1 Kórina 5.1-13
10	1 Kórina 6.1-20
11	1 Kórina 7.1-24
12	1 Kórina 7.25-40
13	1 Kórina 8.1-13
14	1 Kórina 9.1-18
15	1 Kórina 9.19-10.13
16	1 Kórina 10.14-11.1
17	1 Kórina 11.2-16
18	1 Kórina 11.17-34
19	1 Kórina 12.1-26
20	1 Kórina 12.27-13.13
21	1 Kórina 14.1-17
22	1 Kórina 14.18-40
23	1 Kórina 15.1-28
24	1 Kórina 15.29-58
25	1 Kórina 16.1-24
26	2 Kórina 1.1-11
27	2 Kórina 1.12-2.11
28	2 Kórina 2.12-17
29	2 Kórina 3.1-18
30	2 Kórina 4.1-12
31	2 Kórina 4.13-5.10

date	Scripture
1	2 Kórína 5.11-21
2	2 Kórína 6.1-13
3	2 Kórína 6.14-7.7
4	2 Kórína 7.8-16
5	2 Kórína 8.1-15
6	2 Kórína 8.16-24
7	2 Kórína 9.1-15
8	2 Kórína 10.1-18
9	2 Kórína 11.1-15
10	2 Kórína 11.16-33
11	2 Kórína 12.1-10
12	2 Kórína 12.11-21
13	2 Kórína 13.1-14
14	Kárétia 1.1-24
15	Kárétia 2.1-16
16	Kárétia 2.17-3.9
17	Kárétia 3.10-22
18	Kárétia 3.23-4.20
19	Kárétia 4.21-5.12
20	Kárétia 5.13-26
21	Kárétia 6.1-18
22	Épésa 1.1-23
23	Épésa 2.1-22
24	Épésa 3.1-21
25	Épésa 4.1-16
26	Épésa 4.17-5.2
27	Épésa 5.3-33
28	Épésa 6.1-24
29	Pírípái 1.1-26
30	Pírípái 1.27-2.18

date	Scripture
1	Pírípái 2.19-3.6
2	Pírípái 3.7-4.1
3	Pírípái 4.2-23
4	Kórósia 1.1-20
5	Kórósia 1.21-2.7
6	Kórósia 2.8-23
7	Kórósia 3.1-17
8	Kórósia 3.18-4.18
9	1 Tésárónáika 1.1-2.9
10	1 Tésárónáika 2.10-3.13
11	1 Tésárónáika 4.1-5.3
12	1 Tésárónáika 5.4-28
13	2 Tésárónáika 1.1-12
14	2 Tésárónáika 2.1-17
15	2 Tésárónáika 3.1-18
16	1 Tímóti 1.1-20
17	1 Tímóti 2.1-15
18	1 Tímóti 3.1-16
19	1 Tímóti 4.1-16
20	1 Tímóti 5.1-25
21	1 Tímóti 6.1-21
22	2 Tímóti 1.1-18
23	2 Tímóti 2.1-21
24	2 Tímóti 2.22-3.17
25	2 Tímóti 4.1-22
26	Táitása 1.1-16
27	Táitása 2.1-14
28	Táitása 2.15-3.15
29	Pírémóna 1.1-25
30	Íbaru Ke 1.1-14
31	Íbaru Ke 2.1-18

date	Scripture
1	Íbaru Ke 3.1-19
2	Íbaru Ke 4.1-13
3	Íbaru Ke 4.14-5.14
4	Íbaru Ke 6.1-20
5	Íbaru Ke 7.1-19
6	Íbaru Ke 7.20-28
7	Íbaru Ke 8.1-13
8	Íbaru Ke 9.1-10
9	Íbaru Ke 9.11-28
10	Íbaru Ke 10.1-18
11	Íbaru Ke 10.19-39
12	Íbaru Ke 11.1-16
13	Íbaru Ke 11.17-31
14	Íbaru Ke 11.32-12.13
15	Íbaru Ke 12.14-29
16	Íbaru Ke 13.1-25
17	Sémísi 1.1-18
18	Sémísi 1.19-2.17
19	Sémísi 2.18-3.18
20	Sémísi 4.1-17
21	Sémísi 5.1-20
22	1 Píta 1.1-12
23	1 Píta 1.13-2.10
24	1 Píta 2.11-3.7
25	1 Píta 3.8-4.6
26	1 Píta 4.7-5.14
27	2 Píta 1.1-21
28	2 Píta 2.1-22
29	2 Píta 3.1-18
30	1 Sóni 1.1-10

date	Scripture
1	1 Sóni 2.1-17
2	1 Sóni 2.18-3.2
3	1 Sóni 3.3-24
4	1 Sóni 4.1-21
5	1 Sóni 5.1-21
6	2 Sóni 1.1-13
7	3 Sóni 1.1-14
8	Súta 1.1-25
9	Sokigi 1.1-20
10	Sokigi 2.1-17
11	Sokigi 2.18-3.6
12	Sokigi 3.7-22
13	Sokigi 4.1-11
14	Sokigi 5.1-14
15	Sokigi 6.1-17
16	Sokigi 7.1-17
17	Sokigi 8.1-13
18	Sokigi 9.1-21
19	Sokigi 10.1-11
20	Sokigi 11.1-19
21	Sokigi 12.1-18
22	Sokigi 13.1-18
23	Sokigi 14.1-20
24	Sokigi 15.1-8
25	Sokigi 16.1-21
26	Sokigi 17.1-18
27	Sokigi 18.1-24
28	Sokigi 19.1-21
29	Sokigi 20.1-15
30	Sokigi 21.1-27
31	Sokigi 22.1-21